

Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

Allâme Seyyid Abdulhüseyin
Şerefüddin el-Musevî

EL-MÛRACAAT

Notlandıran:

Şeyh Hüseyin Razi

Çeviri:

S. Seccad Karakuş

KEVSER

Kevser Yayınları: 232

Eserin Adı: el-Müracaat

Yazarı: Allame Seyyid Abdulhüseyin Şerefüddin el-Musevî

Notlandıran: Şeyh Hüseyin Razi

Çeviri: S. Seccad Karakuş

Mizanpaj: Kevser Yayınları

Kapak: Faruk Atlan

Baskı: Yılmaz Matbaacılık (Sertifika: 27185)

Litros Yolu 2. Matb. Sitesi 3 NB 2 Zeytinburnu

Topkapı / İstanbul Tel: 0212 493 00 85

Basım Tarihi: Ocak 2015

ISBN: 978-605-4792-30-6

Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok.

No: 14 / 1 Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 / 555 16 66

Faks: 0212 – 631 36 01 / 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

Şeyh Selim el-Bişrî'nin Kısaca Hayatı

□ Şeyh Selim el-Bişrî el-Malikî, Hicrî 1248 (Miladî 1832) yılında Mısır'ın Buhayre vilayetinin Bişr Mahallesi'nde dünyaya geldi. el-Ezher'de öğrenim gördü. Sonra iki kez el-Ezher'in başkanlığını üstlendi: Birincisi, H. 1317 (M. 1900) yılından H. 1320 (M. 1904) yılına kadar; ikincisi ise H. 1327 (M. 1909) yılından H. 1335 (M. 1916) yılına kadar devam etti.

□ Onun başkanlığı döneminde el-Ezher'de ders vermek (hocalık yapmak) isteyenler sınava tâbi tutuldu. Ulemanın çoğu bu sınavdan başarıyla geçti. el-Ezher'i yönetmede çok ciddî ve titizdi. Fakat başkanlık sorumlulukları, talebelerine ders vermesine engel olmadı.

□ Şeyh Selim el-Bişrî'nin yazdığı bazı kitapları da vardır. Çoğu geçmiş âlimlerin kitaplarına haşiyeler ve açıklamalar şeklindedir. Onlardan bazıları şunlardır:

– Tuhfetü't-Talib Fî Şerhi Risaleti'l-Âdâb kitabına Haşiye.

– Şeyh Ali'nin et-Tevhid Risalesi'ne Haşiye.

– Edebiyat alanında ünlü Nehcü'l-Bürde Kasidesi'nin Şerhi.

– el-İsti'nas Fî Beyani'l-A'lâm ve'l-Ecnas. el-Ezher'de nahiv tedrisinde bu kitaba çok itimat edilir.

□ Şeyh Selim el-Bişrî, Hicrî 1335 (Miladî 1916) yılında vefat etti.

Allame Seyyid Abdulhüseyin Şerefüddin el-Musevî'nin Kısaca Hayatı

□ Seyyid Abdulhüseyin Şerefüddin el-Musevî, Hicrî 1290 (Miladî 1873) yılında Irak'ın Kâzimeyn şehrinde, soyları Hz. Muhammed'e (s.a.a) dayanan kerim bir anne ve babadan dünyaya geldi.

Samerra ve Necef-i Eşref'te büyük âlimlerden ders aldı. İlim çevrelerinde zeki bir öğrenci ve bilgili bir hoca olarak ön plana çıktı.

- Otuz iki yaşında, ailesinin memleketi olan Lübnan'ın güneyindeki Cebel-i Amil bölgesine döndü. Kısa bir süre sonra bölgenin ileri gelen lideri oldu.
- Ülkesindeki sosyal değişime önderlik yaptı. Ardından Lübnan'ın Fransa tarafından işgal edilip sömürülmesine karşı bir direniş başlattı. Bunun üzerine Fransa güçlerinin hışmına uğradı. Evini içindeki büyük kütüphanesiyle birlikte yaktılar. Kendisini ve ailesini sürgün ettiler. Lübnan'dan Şam'a, oradan da Filistin'e, sonra da Mısır'a taşındı. Gittiği her yerde İslâm için bir meşale, Müslümanlar için bir ışık oldu.
- Mısır'da oranın büyük âlimleri ve önde gelen liderleriyle buluşup tanıştı. Birkaç yıl sonra memleketine dönmek üzere Mısır'ı terk etti.
- Birçok ilmî münazarası olmuştur. Çok sayıda kitap yazmıştır. İslam dünyasında âlimler ve müçtehitler arasında büyük bir saygınlığı vardır.
- Seyyid Şerefdin el-Musevî, 8 Cemeziyelahir 1377'de (30 Aralık 1957'de) vefat etti.

* * *

Not: Kitabın metninde köşeli parantez içinde yer alan rakamlar, Şeyh Hüseyin Razi adında değerli bir araştırmacı tarafından hazırlanan ve kitabın sonunda yer verilen açıklamalara yöneliktir. Değerli müellif Allame Şerefüddin'e ait açıklamalara ise dipnotta yer verildi. -Müt.-)

Önsöz ve İthaf

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Bu sayfalar bugün yazılmamış ve bu düşünceler yeni doğmamıştır. Bu sayfalar, çeyrek asrı aşkın bir zamandan beri düzenlenmiş ve o gün tam da bugünkü gibi ortaya çıkacakken birtakım müessif olaylar ve gelişmeler, doğal seyrinde ilerlemesi önünde çok güçlü engeller oluşturarak gizli ve saklı kalmasına sebep olmuştur. Böylece bir süre öylece beklemiş, bu arada zamanın karşısına çıkardığı fırsatlardan yararlanarak dağınıklıklarını toparlamaya, eksikliklerini gidermeye çalışmıştır. Olaylar, bu sayfaların basılmasını ertelettiği gibi, düzeninde de bazı değişikliklere yol açmıştır.

Böyle bir kitap yazma düşüncesi ise, içindeki mektuplardan çok daha eskilere dayanır. Bu düşünce, gençliğimin ilk günlerinden beri, şimşeğin bulutların aralarında parıldaması gibi göğsümde parıldamaya, gayretin galeyana gelmesi gibi kanımda kaynamaya başlamıştı. Engebesiz düz bir yol bulmak istiyordum ki, Müslümanları, aralarındaki ihtilâf fitnessini bitirecek, gözlerindeki perdeyi indirip hayata ciddî yönünden bakmalarını sağlayacak bir sınırdan durdurabilsin; onları üzerlerine farz olan dinî ilkeye döndürüp, hep birlikte Allah'ın ipine sınımsız sarılmalarını ve hak bayrağı altında birbirlerinin pazısını güçlendiren iyi kardeşler olarak ilim ve amelde ilerlemelerini sağlasın.

Fakat ne üzücüdür ki, tek bir kökene ve tek bir inanca bağlı olan bu kardeşler, birbirleriyle sürekli şiddetli bir husumet içinde olmuş, birbirlerine karşı cahiller gibi amansız bir mücadeleye girişmişler. Öyle bir duruma gelmiş ki, sanki ilmî bir araştırmada birbiriyle savaşmak, münazara adabından ya da en keskin delillerden biri olmuş! Bu durum, gayretime dokunuyor, beni düşünmeye sevk ediyordu. Üzülüyor, kederleniyordum. Peki çare nedir? Ne yapmalı? Bir yanda yüzlerce yıldır süregelen bu üzücü ortam ve önden, arkadan, sağdan ve soldan bizi saran felâketler... Öte

yanda ise bazen akamete uğrayıp susan, bazen tamahlara kapılıp insafsızlaşan, bazen hizipçilik itkisiyle hareket eden, bazen duyguların etkisinde kalan kalemler... Bu iki arasında da girift bir hâl alan büyük bir sorun... Peki ne yapmalı? Çare nedir?

İşin içinden nasıl çıkacağımı bilemedim. Bu düşünceyi taşıyor olmam, içimi gam ve kederle doldurdu. Bu yüzden (Hicrî) 1329 yılının sonlarında Mısır'a indim. Nil'inin kıyısında aradığım arzuya nail olmayı umuyordum. İstediklerimin bazısına muvaffak olacağımın ve görüş alışverişinde bulunabileceğim, ümmetin hayrına olanı müzakere edebileceğim kişiyi bulacağımın ilhamı içime doğmuştu. Umuyordum ki Allah, bizim elimizle Kenan diyarından bir ok fırlatır da hedefe isabet eder ve Müslümanların parçalanıp dağılmasına sebep olan bu derdi tedavi ederiz. Allah'a hamdolsun ki, arzuladığım şey gerçekleşti. Çünkü Mısır, ilim yeşerten bir ülkedir. İlmi yeşertir, onu ihlâs ile besler, delille sabit olan hakikati benimsemekle geliştirir. Bu da Mısır'a özgü diğer meziyetlerin yanında başka bir meziyettir.

İşte o diyarda hoş bir hâl, müsterih bir gönül ve huzurlu bir ruh ile büyük bir saadet bana nasip oldu. O diyarın âlimlerinden geniş aklı, üstün ahlâkı, diri kalbi, engin ilmi, hakkıyla ve lâyıkiyle temsil ettiği dinî liderlik gibi yüksek bir makamıyla ön plana çıkan büyük bir âlimle bir araya geldim.

Âlimlerin temiz ruhlu, güzel sözlü ve peygamber huylu olmaları ne kadar da güzel bir şey! Âlim böyle güzel ve kendisine yakışan bir elbiseye büründüğü sürece hayır ve nimet üzere olur, insanlar da ondan yana güvende ve rahmette olurlar. Kimse böyle bir âlime içini dökmekten, onunla sırrını paylaşmaktan çekinmez.

Mısır'ın büyük âlimi ve imamı, işte böyle biri idi. Onunla olan meclislerimiz de aynı güzellikte ve hoşlukta idi. Bu toplantılardan dolayı bitimi ve sonu olmayan bir şükür ile Allah'a şükrediyoruz.

Ben ona üzüntümü şikâyet ettim, o da bana aynı üzüntü ve sıkıntıdan yakındı. Görüşmemiz çok başarılı olmuş, bereketli bir saat geçirmiştik. Bu görüşmede ümmetin birliği ve beraberliğinin nasıl sağlanacağı üzerinde düşünme fırsatı bulmuştuk. İttifak ettiğimiz şeylerden biri şu olmuştu: Şii'si ve Sünni'siyle her iki taife de Müslümandır, tevhid dini olan İslam'a gerçek anlamda ve samimiyetle bağlıdır. Peygamber'in getirdiklerine

inanmakta birdirler, yüce İslam dinine mensubiyeti zedeleyecek hiçbir temel ilkede aralarında herhangi bir ihtilâf yoktur. Aralarındaki ihtilâf, sadece müçtehitlerin Kitap, Sünnet, icma veya dördüncü delilden istinbat ettikleri bazı hükümlerdeki ihtilâfları haddindedir. Bu da, böyle derin bir çatlağı gerektirmemekte, öyle korkunç uçurumlara atlamayı icap ettirmektedir. Öyleyse bu iki isim (Sünni ve Şii) var olduğu günden bu son döneme kadar kıvılcımları havalarda uçuşan bu husumeti körükleyen gerekçe nedir?

Biz İslam tarihini iyice araştırıp, İslam tarihinde ortaya çıkan inanç, düşünce ve görüşleri inceleyeydik, bu ihtilâfa sebep olan şeyin, bir inanç için galeyana gelme, bir görüşü savunma veya bir düşünce etrafında gruplaşma olduğunu görürdük. Yine görürdük ki, ümmetin arasında meydana gelen en büyük ihtilâf, imamet (hilâfet) konusunda ortaya çıkmıştır. İslam'da imamet için kılıç çekildiği kadar hiçbir dinî ilke için kılıç çekilmemiştir. Demek ki bu ihtilâfa direkt olarak sebep olan en büyük etkenlerin başında imamet konusu geliyor. Çeşitli kuşaklar hiç düşünmeden, hiç temmül etmeden imamet meselesinde bu bağnazlığın sevgisiyle büyümüş, bu hizipçiliğe alışmış ve bu durum onların tabiatı hâline gelmiştir. Oysa eğer bu iki taifeden her biri, öfkeli bir hasım gözüyle değil de anlamaya çalışan bir araştırmacı gözüyle diğerinin delillerine baksaydı, hak ortaya çıkar ve gören gözleri olanlar için sabah aydınlanmış olurdu.

İkimiz de kendimize, bu meseleyi her iki tarafın delillerini inceleyerek çözmeyi farz kıldık. Bunun için de şöyle bir yöntemi takip etmeyi kararlaştırdık: Her iki tarafın delillerini doğru bir şekilde anlamaya çalışacağız. İşin içine çevre, alışkanlık ve taklit gibi etkenlerden edindiğimiz duygularımızı katmayacağız. Aksine bizi kuşatan duygular ve asabiyetlerden sıyrılacağız. Hedefimiz, doğruluğuna ittifak edilen yoldan hakikati bulmak olacaktır. Hakikate elimizle dokunmuş gibi olacağız. Belki böylece Müslümanların dikkatini bu derde çekebiliriz; ikimizin arasında açıklığa kavuşturulan ve karara bağlanan gerçekler, Müslümanları kendilerine getirir ve inşallah bu gerçekler, onlar için duracakları bir sınır olur.

Bunun için şöyle kararlaştırdık: O benden istediğini yazılı olarak soracak, ben de ona her iki tarafın yanında akılla veya sahih nakille desteklenen sahih şartlar üzere yazılı olarak cevap vereceğim.

Aziz ve Celil Allah'ın lütfu ile bütün yazışmalarımız bu şekilde cereyan etti. Hatta o gün halis olarak Allah'ın rızasını kazanmak için yaptığımız bu çalışmanın neticesinden faydalanmak için bu mektupları kitap hâlinde basmak istedik. Fakat zamanın acımasızlığı ve kaderin yenilmezliği, bu husustaki azmimizi kırdı. "Belki de geciken şeyin gecikmesi, benim için hayırlı olandır." [1]

Ben bu sayfaların sadece o günlerde aramızda geçen yazışmalardan ibaret olduğunu ve bu mektupların lafızlarını benim kalemimden başkasının yazdığını iddia etmiyorum. Çünkü daha önce söylediğimiz gibi, bu mektupların basılmasını geciktiren olaylar, onların düzenlenmesini de değiştirdi. Fakat aramızda geçen meselelerle ilgili muhakemelerin tümü, aramızdaki ittifaka hâlel getirmeyecek şekilde durumun gerektirdiği, nasihat ve irşadın icap ettiği, bazen de sözün akışının getirdiği bazı ilâvelerle birlikte bu kitabın iki kapağı arasındadır.

Ben dün ümit ettiğim şeyi bugün de ümit ediyorum: Bu kitabın ıslah ve hayra vesile olmasını umuyorum. Şayet Müslümanların ilgisini çekmeyi ve teveccühlerini kazanmayı başarır, bu, Rabbimin fazlından olur ve bu, benim için çalışmamdan umduğum en güzel ödül olur. **"Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Başarım ancak Allah'tandır. O'na tevekkül ettim ve O'na döneceğim."** [2]

Ben bu kitabımı akıl sahibi araştırmacı ilim adamlarına, ince eğirip sık dokuyan tetkikçilere, ilmî hayatla haşır neşir olup hakikatleri ayrıştırınlara, sünnetler ve hadisler hususunda hüccet sayılacak uzman muhaddis ve hafızlara, kelâm ilminde sivrilmiş filozoflara; bağlarını çözen, prangalardan kurtulan, hayat dolu, kültürlü, hür düşünceli, yeni ve özgür bir hayat inşa edeceklerini umduğumuz gençlere ithaf ediyorum. Eğer bunlar kitabımı kabul eder ve içlerinde ondan bir fayda elde ettiklerini hissedерlerse, hayır ve mutluluk benim olacaktır.

Bu kitabı hazırlarken cevapları bütün yönlerden en mükemmel şekilde yazmaya çalıştım. Böylece hiçbir şek ve şüpheyeye mahal bırakmayacak delil ve burhanlarla insaf sahibi kimselere kitabın fikrini ve beğenisini ilham etmek istedim. Bu kitapta bu konuyla ilgili olarak en nefis kelâm, hadis ve siyer kitaplarıyla, keza bu önemli konudaki diğer kitaplarla dolu olan zengin ve muteber bir kütüphaneye ihtiyaç duyulmayacak derecede sahih sünnetlere ve sarîh naslara önem verdim. İstidlâllerimin kelimenin tam

anlamıyla mutedil ve doğru bir mantığa dayanmasına özen gösterdim. Bu kitabımla tanışan herkesin başından son paragrafına kadar onu takip etmesini ve içlerinden insafı olanların ona tâbi olmasını sağlayacak üsluplar kullanmaya dikkat ettim. Şayet kitabım insafı okuyucular bulursa, bu çok arzu ettiğim ve karşılığında Allah'a hamd edeceğim bir şeydir.

Bana gelince; Allah'a hamdolsun ki bu kitaptan dolayı gayet müsterihim ve ondan sonra hayatımdan memnunum. Çünkü bunun, hayatın beni yoran bütün zorluklarını, zamanenin belimi kıran bütün dertlerini ve düşmanın -ki ona hüküm verecek olarak Allah ve hasım olarak Muhammed yeter- Yüce Allah'tan başkasına şikâyet etmediğim tuzaklarını bana unutturacak hayırlı bir amel olduğuna inanıyorum. Odalarında feryat figan kopan bu yağmayı bırakırsak; her taraftan gelen sel gibi, belalarla sarılı, sıkıntılar ve kararmalarla iç içe mihnetleri dikkate almazsak, bu kitapla ebedileşen hayatımın, dünya ve ahirette gönlümün razı olduğu ve içimin rahat ettiği bir rahmet hayatı olduğunu itiraf etmeliyim. Her türlü eksiklikten münezzeh olan Yüce Allah'tan istiyorum ki, amelimi kabul buyursun, hata ve sürçmelerimi affetsin ve bu kitaba karşı vereceği mükâfatı, müminlerin ondan faydalanması ve onun sebebiyle hidayete ermeleri kılsın. **"İman edip salih işler yapanlara gelince; Rableri imanları sebebiyle onları hidayete erdirir. Nimetlerle dolu cennetlerde altlarından ırmaklar akar. Oradaki çağrılarını, 'Allah'ım! Sen (her eksiklikten) münezzehsin.'dir. Oradaki esenlik dilemeleri, 'Selâm'dır. Çağrılarının sonu ise, 'Âlemlerin Rabbine hamdolsun.'dur."** [3]

Abdülhüseyin Şerefüddin el-Musevî

Mektup 1

6 Zilkade 1329

1- Tartışmacının Selâmı

2- Tartışma için İzin İstemesi

1- Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri Allame Şeyh Abdülhüseyin Şerefüddin Musevî hazretlerine olsun. [4]

Doğrusu ben geçmiş günlerimde Şia'nın iç dünyasıyla tanışmamış, onların ahlâkını denememiştim. Zira meclislerinde bulunmamış, aralarında yaşamamıştım. Oysa görüşlerini ve ideallerini çok merak ediyor, onları yakından tanımak için âlimleriyle oturup konuşmayı, halklarının içinde bulunmayı çok arzuluyordum. Derken ilâhî takdir beni sizin engin okyanusunun sahiline iletip dudaklarım ilim kadehinizin tatlı içeceği ile ıslanınca, Allah tatlı ilminizle hastalığıma şifa bahşetti, susuzluğumu giderdi. İlahî ilmin şehri olan ceddin Mustafa'ya ve o şehrin kapısı olan baban Murtaza'ya andolsun ki, selsebil pınarınızın tatlı içeceğinden daha serinletici, daha şifa bahşedici bir şerbet içmiş değilim.

Ben daha önceleri, siz Şiiilerin, Ehl-i Sünnet kardeşlerinizden uzak durduğunuzu, onlardan çekindiğinizi, yalnızlığı ve köşenize çekilmeyi sevdiğinizi, sizin şöyle, sizin böyle olduğunuzu duyardım. [5] Oysa ben sizi sohbetine doyulmayan, muaşeretini sevilen, nezaketten ödün vermeyen, latife yapmayı seven, tartışmada dakik ve güçlü, münazarada onurlu ve erdemli bir şahıs olarak gördüm. Meğer Şii, meclisin gültü ve her kültürlü insanın arzusu imiş!

2- Şimdi derin denizinizin sahilinde durmuş, incilerinden çıkarmak amacıyla dalgalarının arasına dalmak için sizden izin istiyorum. İzin verirseniz, uzun zamandan beri göğsümü kurcalayan bazı dakik ve müşkül

meselelerin derinliğine dalarız. İzin vermezseniz de siz bilirsiniz. Ben bir hata bulma veya gizli kalmış bir ayıbı ortaya çıkarma peşinde değilim. Onu aleyhte kullanma veya yayma niyetinde de değilim. Ben sadece hakikati arıyor ve onu bulmaya çalışıyorum. Hak ortaya çıkarsa, hiç kuşkusuz ona uyulması gerekir. Yoksa şairin dediği gibi kalmaya mahkûmuz:

“Biz kendi yanımızdakilere, siz de kendi yanınızdakilere razısınız; görüşler ise farklıdır.”

Eğer izin verirseniz, sizinle olan yazışmamda iki konu üzerinde durmakla yetineceğim:

Birincisi: Temel ilkeleri ve teferruatı ile mezhep imamlığı.

İkincisi: Resulullah’ın (s.a.a) halifeliği anlamında genel imamlık.⁽¹⁾

Bütün mektuplarımın sonunda benim imzam “S” harfi olacaktır. Sizin imzanız da “Ş” harfi olsun.⁽²⁾ Her türlü hata için de şimdiden affınızı rica ederim. Vesselâm.

S.

1- Bismillahirrahmanirrahim. İzin istemekle yetinmeyip, bahsimizin hangi konu etrafında döneceğini de açıklamıştır. Bu da onun kemalini ve münazara adabına riayet ettiğini göstermektedir.

2- İmza olarak kullanılacak (S) ve (Ş) kısaltmalarındaki güzellik ve uygunluk kimseye gizli değildir. (S) harfi onun ismine (Selim) ve Sünni olduğuna, (Ş) harfi de benim lakabıma (Şerefüddin) ve Şii olduğuma işaret etmektedir.

Mektup 2

6 Zilkade 1329

1- Selâmın Cevabı

2- Tartışma için İzin

1- Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri Efendimiz Şeyhu'l-İslâm hazretlerine olsun. [6]

Sevgi ve muhabbet dolu mektubunuzla bana o kadar lütuf ve ihsanda bulunmuşsunuz ki, teşekkür dili hakkını eda etmekten âcizdir ve zamanın ömrü gerektirdiği görevlerin bir kısmını bile yerine getirmeye yetmez. Arzularınızı bana getirmiş, ümidinizi bana bağlamışsınız. Oysa ümitlinin kiblesi ve mültecinin sığınağı sizsiniz. Bu nedenle Suriye illerinden kalkıp, arzuların sırtına binerek, ilminizden nasiplenmek, fazlınızdan faydalanmak için size gelmiş bulunuyorum. Yüce Allah aksini murat etmezse, dipdiri ümitlerle, sapsağlam arzularla sizden ayrılacağım.

2- Söze başlamak için izin veriyorum. Oysa emir ve nehyde bulunmak sizin hakkınızdır. Dilediğinizi sorabilir, istediğinizi söyleyebilirsiniz. Fazilet size aittir; sözünüz ayırt edici, hükmünüz adildir. Ve aleyke's-selâm.

Ş.

1. Bölüm

Mezhep İmamlığı

Mektup 3

7 Zilkade 1329

1- Neden Şiiler Çoğunluğun Mezheplerine Uymaz?

2- Birliğe Olan İhtiyaç

3- Birlik Ancak Çoğunluğun Mezheplerine Uymakla Sağlanabilir

1- Şimdi sizden, Müslümanların çoğunluğunun mezheplerine, yani usul-i dinde Eş'arî mezhebine, fûru-i dinde ise dört mezhepten birine uymamanızın sebebini soruyorum. Oysa selef-i salih hep bu mezheplere tâbi olmuş, onları mezheplerin en adili ve en üstünü olarak görmüş, tüm zamanlar ve mekânlarda onlara göre amel etmekte birleşmiştir. Yine bu mezheplerin imamlarının adaleti, içtihadı, takvası, zühdü, şerefi, iffeti, güzel davranışı, ilim ve ameldeki yüce makamı hususunda ittifak etmiştir.

2- Bugün sizin de Müslümanların genel kabulüne uyarak bu mezheplere tâbi olmanızla sağlanacak birlik ve beraberliğe ne kadar ihtiyacımız var! Din düşmanları, kalplerini bize karşı kin ve hile ile doldurmuş, bizi yok etmek için her yola başvurmakta. Bunun için düşüncelerini uyandırmış, kalplerini uyanık tutmuşlardır. Müslümanlar ise gaflet uykusuna dalmış, cehalet deryasında bocalayıp durmaktalar. Bölünüp parçalanarak, gruplara ayrılıp bağnazlık yaparak kendilerine karşı düşmana yardım etmekte. Birbirlerini sapıklıkla suçlamakta, birbirlerinden beri olduklarını ilân etmekte. Bu ve benzeri nedenlerle kurtlar bizi parçalamış, köpekler dahi bize göz dikmiştir.

3- Allah size bu birliği sağlamanın yolunu gösterebilir, acaba bu söylediğimizden başka bir yol biliyor musunuz? Öyleyse söyleyin, dinleyeyim; emredin, itaat edeyim. Ve leke's-selâm.

S.

Mektup 4

8 Zilkade 1329

- 1- Şer'î Deliller Ehl-i Beyt Mezhebine Uymayı Farz Kılar
- 2- Çoğunluğun Mezheplerine Uymayı Gerektiren Bir Delil Yoktur
- 3- İlk Üç Asrın Müslümanları Bu Mezhepleri Bilmezlerdi
- 4- İctihat Her Zaman Mümkündür
- 5- Birlik Ehl-i Beyt Mezhebine Saygılı Olmakla Sağlanabilir

1- Bizim, usul-i dinde Eş'arî mezhebinden, fûru-i dinde ise dört mezhepten başka bir mezhebe uymamız, ne hizipçilik ve taassuptan dolayıdır, ne de bu mezheplerin imamlarının içtihadından şüphe ettiğimizden veya onların adaleti, emaneti, nezaheti, ilim ve ameldeki yüceliklerine inanmayışımızdandır.

Lâkin şer'î deliller, meleklerin gidip geldiği, vahiy ve Kur'an'ın indiği nübüvvet ve risalet hanedanından olan Ehl-i Beyt İmamları'nın mezhebine uymamızı emretmiştir. Biz sadece kesin deliller karşısında teslim olduğumuz ve Seyyidü'l-Enbiya ve'l-Mürselin'in *-sallallahu aleyhi ve âlihi ve aleyhim acmain-* sünnetine uyduğumuz için dinin fûruu ve usulünde, fıkhnın usulü ve kaidelerinde, Sünnet ve Kitab'ın maarifinde; ahlâk, sülûk ve âdâb ilimlerinde Ehl-i Beyt'e bağlanmışız.

Eğer deliller, Âl-i Muhammed'den olan imamlara muhalefet etmemize müsaade etseydi veya başkalarının mezhebine göre amel ederken, her türlü eksiklikten münezze olan Yüce Allah'a yakınlaşma niyeti (kurbet kastı) etmemiz mümkün olsaydı, hiç şüphesiz, aramızdaki dostluğun pekişmesi ve kardeşlik bağının sağlamlaşması için biz de çoğunluğun izin-

den gider, onların peşine takılırdık. Fakat kesin deliller, müminin yolunu kesmekte ve arzu ettiği şey ile arasına girmektedir.

2- Üstelik çoğunluğun mezheplerine uymayı gerektirecek ya da en azından tercih edilir bir yönlerinin olduğunu ispatlayacak bir delilin varlığından da söz edilemez. Biz titiz bir araştırmacı gözüyle Müslümanların delillerini dikkatle inceledik. Fakat bu hususa delâlet ettiği söylenebilecek bir delil bulamadık. Bulduğumuz tek şey, sizin de söylediğiniz gibi bu mezheplerin imamlarının müçtehit, emin, adil ve yüce kişiler olduğudur. Ancak siz de biliyorsunuz ki, içtihat, güvenilirlik, adalet ve yücelik onlara mahsus değildir. Bu durumda, nasıl münhasır olarak onların mezheplerine uymak gerekli olabilir!

Kaldı ki hiç kimsenin, onların ne ilimde, ne de amelde, ümmetin kurtuluş gemileri, Hıttâ (mağfiret) Kapısı, dinde ihtilâfa düşmeme güvencesi, hidayet nişaneleri, Resulullah'ın ağır emaneti ve ümmeti arasındaki yadigârı olan pak Ehl-i Beyt İmamları'ndan daha üstün olduklarını söylemeye cesaret edebileceğini sanmam. Zira Resulullah (s.a.a) onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

“Onlardan öne geçmeyin; helâk olursunuz. Onlardan geri de kalmayın; helâk olursunuz. Onlara bir şey öğretmeye de kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler.” [7]

Fakat şu siyasetin Sadr-ı İslâm'da nelere sebebiyet verdiğini bir bilsen!

Sizin, “Selef-i salih hep bu mezheplere tâbi olmuş, onları mezheplerin en adili ve en üstünü olarak görmüş, tüm zamanlar ve mekânlarda onlara göre amel etmekte birleşmiştir.” demenize gerçekten de şaşırdım. Çünkü siz de biliyorsunuz ki, manada Müslümanların yarısını oluşturan Âl-i Muhammed Şiası'ndan olan halef ve selef-i salih, ta Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın zamanından günümüze kadar Resulullah'ın (s.a.a) iki ağır emanetinden biri olan Ehl-i Beyt İmamları'nın mezhebine uymuşlar ve asla ondan şaşmamışlardır. Ki o zaman ne Eş'arî, ne dört mezhep imamlarından hiçbirisi, ne de onların babaları vardı. Bu, kimseye gizli değildir.

3- Ayrıca asırların en hayırlısı olan (Hicrî) ilk üç asır Müslümanları, bu mezheplerin hiçbirine tâbi olmuş değillerdi. Çünkü o asırlarda bu mezheplerin hiçbirisi daha ortaya çıkmamıştı. Zira Eş'arî (Hicrî) 270 yılında doğmuş, 330 küsur yılında ölmüştür. [8] İbn Hanbel 164 yılında doğmuş,

241 yılında ölmüştür. [9] Şafii 150 yılında doğmuş, 204 yılında ölmüştür. [10] Malik 95 yılında doğmuş,⁽¹⁾ 179 yılında ölmüştür. [11] Ebu Hanife 80 yılında doğmuş, 150 yılında ölmüştür. [12]

Bu asırlarda Şia, evde ne olduğunu ev halkı daha iyi bileceğine göre, Ehl-i Beyt İmamları'nın mezhebine uymuş; Şia dışındakiler ise, sahabe ve tâbiünden olan âlimlerin mezheplerine göre amel etmişlerdir. Öyleyse ilk üç asırdan sonra Müslümanlara, daha önce uyulup amel edilen mezheplere değil de bu mezheplere uymayı farz kılan sebep nedir? Keza onları, Allah'ın Kitabı'nın denklere ve açıklayıcıları, Resulullah'ın ağır emaneti ve ilminin hazineleri, ümmetin kurtuluş gemisi, önderleri, güvencesi ve Hıttâ (mağfiret) Kapısı olan Ehl-i Beyt İmamları'ndan vazgeçiren sebep nedir?

4- Yine ilk üç asırda ardına kadar açık olan içtihat kapısını Müslümanların yüzüne kapatan sebep nedir? Bunun sebebi, acze çakılıp kalmak, tembelliğe sarılmak, mahrumiyete rıza göstermek ve cehaletle yetinmekten başka bir şey olabilir mi? "Aziz ve Celil Allah, en büyük peygamberini, dinlerinin en üstünüyle gönderdi; en yüce kitabını, en ulvî hikmet ve kanunlarla ona indirdi; dini onun için kemale erdirdi, nimeti ona tamamladı, olanların ve olacakların ilmini ona öğretti ki, bu mezheplerin imamları gelsinler ve bütün bunları kendi tekellerine alıp, başkaları yoluyla bunlara ulaşmaya engel olsunlar." denebilir mi?! Kim, farkında olarak veya olmayarak, bu sözü söyleyen kimse olmak ister?! Sanki Kitab'ıyla, Sünnet'ıyla ve diğer bütün kanıtları ve delilleriyle İslâm dini onların özel mülküdür de kimseye kendi görüşlerine aykırı olarak bunlarda tasarruf etme izni vermemişlerdir! Onlar peygamberlerin vârisleri miydi?! Ya da Allah, olanların ve olacakların ilmini onlara öğreterek ve âlemlerden hiç kimseye vermediğini onlara vererek vasi ve imamları onlarla mı sonlandırdı?! Kesinlikle hayır! Onlar da tıpkı diğer ilim adamları gibi, sadece birer ilim hizmetçisi, birer ilim davetçisi idiler. İlim davetçileri, ilim kapısına kilit vurmaktan, ilim yoluna engel olmaktan beridirler. İlim davetçileri,

1- İbn Hallikan, Vefeyat'ül-A'yan'da Malik'in tercümeihâlinde: "Malik, üç yıl cenin olarak annesinin karnında kaldı." diye yazar. İbn Kuteybe de el-Maarif adlı kitabı, s. 170'de Malik'i de fıkhî görüş sahibi olan kimselerden biri olarak sayarken, s. 198'de ise annelerinin karnında hamilelik süresinden daha fazla kaldıklarını iddia ettiği kimseleri zikrederken bunu açıkça ifade etmiştir.

akıllara ve idraklere zincir vuracak, insanların gözlerini kör edecek, kalpler üzerine örtüler çekecek, kulaklarda ağırlık vücuda getirecek, gözleri perdeleyecek, ağızları mühürleyecek, ellere ve boyunlara zincir, ayaklara pranga vuracak değiller. Bu gibi şeyleri ancak iftiracılar onlara isnat ederler. Nitekim kendi sözleri de buna şahittir.

5- Şimdi Müslümanların birliğini sağlama yönündeki önemli hatırlatmanıza gelelim. Bana kalırsa, Müslümanların dağınıklıktan kurtulup birlik olmaları, ne Şia'nın kendi mezhebinden el çekmesine, ne de Ehl-i Sünnet'in kendi mezheplerini terk etmelerine bağlı değildir. Üstelik yukarıdaki sözlerimizden de anlaşılacağı gibi, başkalarını değil de Şia'yı böyle bir şeyle mükellef kılmak, tercih bilâ müreccihtir (geçerli sebebi olmayan bir tercihtir). Hatta mercuhu tercihtir (tercih edilmemesi gerekeni tercih etmektir). Hatta gayr-i maddûru tekliftir (kudret dâhilinde olmayan bir şeyi teklif etmektir).

Evet; Müslümanların dağınıklıktan kurtulup birlik olmaları, sizin Ehl-i Beyt mezhebini serbest ilân edip, ona kendi mezheplerinizden biri gibi itibar etmenizle mümkündür. Öyle ki Şafii, Hanefi, Maliki ve Hanbelilerden her birinin Âl-i Muhammed (s.a.a) Şiası'na bakışı, aynen birbirlerine olan bakışları gibi olmalıdır. Böylece Müslümanlar dağınıklıktan kurtulabilir ve muntazam bir birlik oluşturabilirler.

Öte yandan Ehl-i Sünnet mezhepleri arasında var olan ihtilâflar, [13] Şia ile Ehl-i Sünnet arasındaki ihtilâflardan hiç de az değildir. Bu iddiamıza delil olarak bu iki taifenin usul ve furuu hakkında yazılmış olan binlerce cilt kitabı gösterebiliriz. Öyleyse neden sizlerden bazıları, Şia'yı Ehl-i Sünnet'e muhalefetle suçluyorlar da Ehl-i Sünnet'i Şia'ya veya birbirlerine muhalefetle suçlamıyorlar? [14] Eğer mezheplerin dört tane olması caiz oluyorsa, neden beş tane olması caiz olmasın?! Mezheplerin dört tane olmasının Müslümanların birlik ve beraberliklerine bir zararı olmazken, onlara beşinci bir mezhep eklenince mi vahdet bozuluyor, Müslümanlar parçalanıyor?!

Bir de, keşke bizi mezhep birliğine davet ederken dört mezhep ehlini de buna davet etseydiniz! Çünkü bu, hem sizin için, hem de onlar için daha kolaydır. [15] Öyleyse neden sadece bize böyle bir davet yönelttiniz? Yoksa Ehl-i Beyt'e tâbi olmayı, vahdet bağının kopmasının, birliğin dağınıklığa dönüşmesinin sebebi; fakat başkalarına tâbi olmayı, mezhepleri, görüşle-

ri, yolları, istek ve tutkuları ne kadar farklı olursa olsun, kalplerin kaynaşmasının, iradelerin birleşmesinin nedeni olarak mı görüyorsunuz?! Böyle düşündüğünüzü hiç zannetmiyorum. Peygamber'in yakınlarına karşı olan sevginiz de buna müsaade etmez. Vesselâm.

Ş.

Mektup 5

9 Zilkade 1329

1- Söylediklerimizi İtiraf Etmesi

2- Ayrıntılı Delil İstemesi

1- Kıymetli mektubunuzu aldım. Geniş, kapsamlı, sözü fazla uzatmayan, akıcı, tartışmada şiddetli, savunmada inatçı bir mektup olduğunu söylemeliyim. Gerek usulde, gerekse füruda, çoğunluğun mezheplerinden birine uymanın gerekli olmadığını hakkıyla beyan etmiş, içtihat kapısının açık olduğunu ispatta hiçbir çabadan geri kalmamıştır.

Mektubunuz her iki konuda da güçlü deliller ve sağlam istidlâller içermektedir. Bizim bu iki konuya açık bir şekilde değinmememize rağmen sizin her iki konuya derinlemesine eğilip gizliliklerini açıklığa kavuşturmaya çalışmanızı yadırgamıyor, her iki konuda da sizin görüşünüzün doğru olduğuna inanıyoruz.

2- Fakat biz size, Müslümanların çoğunluğunu oluşturan Ehl-i Sünnet'in benimsediği mezheplerden yüz çevirmenizin sebebini sormuştuk, siz de bunun sebebinin şer'î deliller olduğunu yazmışsınız. Oysa bu delilleri ayrıntılı olarak açıklamamız gerekirdi. Şimdi sizin tabirinizle müminin yolunu kesen ve arzu ettiği şey ile arasına giren o kesin delilleri ayrıntılı olarak Kitap veya Sünnet'ten açıklayabilir misiniz? Teşekkürler. Vesselâm.

S.

Mektup 6

12 Zilkade 1329

1- Ehl-i Beyt'e Tâbi Olmanın Lüzumu Hakkındaki Delillere İşaret

2- Emirü'l-Müminin, Ehl-i Beyt Mezhebine Davet Ediyor

3- İmam Zeynelâbidin'in Bu Husustaki Sözü

Allah'a hamdolsun ki siz, kinayenin varlığıyla tasrihten müstağni olan, işaretin varlığıyla tavzihe ihtiyaç duymayan kimselerdensiniz. Maazallah pak Ehl-i Beyt İmamları hakkında bir şüpheye kapılmış veya onları başkalarına mukaddem etmek hususunda tereddüt etmiş olabilirsiniz! Onların durumları apaçık ortadır. Denklerden üstün, benzerlerden ayrıcalıklıdır. Peygamberlerin ilimlerini Resulullah'tan (s.a.a) almış, yüklenmişler. Dünya ve din hükümlerini ondan öğrenmiş, kavramışlar.

1- Bu nedenle Peygamber, onları Allah'ın Kitabı'yla birlikte anmıştır. Onları akıl sahipleri için önder tayin etmiştir. Nifak denizlerinin taşkınlık yaptığı zamanlarda kurtuluş gemisi olduklarını bildirmiştir. Parçalanma kasırgalarının estiği zamanlarda ümmetin ihtilâfa karşı güvencesi olduklarını söylemiştir. Onları, girenlerin bağışlandığı Hıttâ Kapısı ve asla kopması olmayan Sağlam Kulp olarak tanıtmıştır. [16]

2- Emirü'l-Müminin de şöyle buyurmuştur: "Nereye gidiyorsunuz? Nasıl olur da çevriliyorsunuz? Oysaki bayraklar dikilmiş, nişaneler apaçık ortada, fener yanmaktadır. O hâlde nereye saptırılmaktasınız? Nasıl olur da şaşkınca dolaşırsınız? Hâlbuki Peygamberinizin İtref'i (Ehl-i Beyt'i) aranızdadır. Onlar, hakkın dizginleridirler (sizi hakka doru çekerler); dinin bayraklarıdır; doğruluğun dilleridirler. Onları Kur'an'ın indiği yerlerin en güzeline indirin (kalplerinizde yer verin onlara). Suya koşan susamış develer gibi onlara koşun. Ey insanlar! Şu sözü Peygamberlerin Sonun-

cusu'ndan (s.a.a) alın: 'Bizden ölen, ölse de ölü değildir. Bizden çürüyen, çürüse de çürümüş değildir.'⁽¹⁾ Öyleyse bilmediğiniz şeyi söylemeyin. Çünkü hakkın çoğu yadsıdıklarınızdadır. Aleyhine deliliniz olmayan kişiyi mazur görün. O da benim. Aranızda Büyük Emanet (Kur'an) ile amel etmedim mi? Küçük Emanet'i (Peygamber'in Ehl-i Beyt'ini) aranızda bırakmadım mı?⁽²⁾ İman bayrağını aranızda dikmedim mi?...⁽³⁾ [17]

Yine buyurmuştur ki: "Peygamberinizin Ehl-i Beyt'ine bakın! Onların yolundan ayrılmayın, izlerinden yürüyün. Çünkü onlar, sizi doğru yoldan çıkarmaz, kötü yola saptırmazlar. Onlar oturunca siz de oturun; onlar kalkınca siz de kalkın. Onlardan öne geçmeyin; yolu kaybedersiniz. Onlardan geri kalmayın; helâk olursunuz."⁽⁴⁾ [18]

Bir keresinde de Ehl-i Beyt'i anarak şöyle buyurdu: "Onlar ilmin hayatı, cehlin ölümüdürler. Hilimleri ilimlerinden, zahirleri batınlarından, susmaları konuşmalarındaki hikmetlerden haber vermektedir. Hakka muhalefet etmez, onda ihtilâfa da düşmezler. Onlar İslâm'ın direkleri, halkın sığınaklarıdır. Hak, onlarla yerini buldu. Batıl, onlarla yerinden ayrıldı, dili kökünden kesildi. Onlar dini, onu korumak, ona riayet etmek şuuruyla anlamış, kavramışlar; işitip rivayet etmek için değil. Doğrusu, ilmi rivayet edenler çok, ona riayet edenler ise az olur."⁽⁵⁾ [19]

Başka bir hutbesinde de şöyle buyurmuştur: "Onun (Peygamber'in) soyu, soyların en iyisi; ailesi, ailelerin en iyisi; soy ağacı, soy ağaçlarının en iyisidir. O ağaç, Harem'de bitmiş, keremde boy atmıştır. Upuzun dalları, ulaşılmaz meyvesi vardır."⁽⁶⁾ [20]

1- Yani "Bizden ölen, ölse de ölü değildir. Bizden çürüyen, çürüse de çürümüş değildir." sözü Peygamber'in (s.a.a) hadisidir. Niçin böyle olduğuna gelince; çünkü onların ruhu, zuhur âleminde ışık saçmaya devam eder. Şeyh Muhammed b. Abdüh ve diğerleri böyle demişler.

2- Emirü'l-Müminin (a.s), Büyük Emanet ile amel etti, ki o Kur'an'dır; Küçük Emanet'i ise aramızda bıraktı, ki o da iki oğludur. "Onun soyu insanların önderleridir." denir. Şeyh Muhammed b. Abdüh ve Nehcü'l-Belaga'yı şerh eden başkaları böyle demişler.

3- Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 152, hutbe 83 [el-İstikame basımı, Mısır].

4- Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 189, hutbe 93.

5- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 259, hutbe 234.

6- Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 185, hutbe 90.

Yine buyurmuştur ki: “Peygamber’in sırdaşı ve ashabı, hazinedarları ve kapıları biziz. Evlere ancak kapılarından girilir. Evlere kapıları dışında bir yerden giren kimse, hırsız olarak adlandırılır.” Bu sözlerinin devamında Tertemiz Soy’u şöyle anlatıyor: “Kur’an’ın ayet-i kerimleri onların hakkındadır. Rahman’ın defineleri onlardır. Konuştukları zaman doğruyu söylerler. Sustukları zaman geride kalmazlar. Önder, halkına doğruyu söylemeli ve aklını başına devşirmelidir.”⁽¹⁾ [21]

Başka bir hutbesinde de şöyle buyurmuştur: “Bilin ki, terk edenini tanımadıkça, doğruluğu tanıyamazsınız. Çiğneyenini tanımadıkça, Kitab’ın ahdini tutamazsınız. Atanını tanımadıkça, ona sarılamazsınız. Öyleyse onu (doğruluğu) ehlinde dileyin. Çünkü onlar, ilmin hayatı, ceahlin ölümdürler. Hükümleri ilimlerinden, susmaları konuşmalarından, zahirleri batınlarından size haber verir. Dine muhalefet etmez, onda ihtilâfa da düşmezler. Din, aralarında sadık bir şahit, konuşan bir suskundur.”⁽²⁾ [22]

Bu konuda kendisinden nakledilen sözler oldukça çoktur. İşte onlardan birkaç tanesi daha:

Şöyle buyurmuştur: “Karanlıkta yolu bizimle buldunuz. Yüksekçe bizimle ulaştınız. En karanlık gecede⁽³⁾ bizimle fecrin aydınlığına çıktınız. Hak sözü anlamayan kulak sağır olsun!”⁽⁴⁾ [23]

Yine buyurmuştur ki: “Ey insanlar! Lambanızı, söylediğiyle amel eden öğütçünün lambasının alevinden yakın. Suyunuzu, bulanık olmayan arı duru kaynaktan alın.”⁽⁵⁾ [24]

Yine şöyle buyurmuştur: “Nübüvvetin ağacı, risaletin üssü, meleklerin uğrak yeri, ilmin madenleri, hikmetin pınarları biziz. Bize yardım eden,

1- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 58, hutbe 150.

2- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 43, hutbe 143.

3- Şeyh Muhammed b. Abduh şöyle der: Ay’ın görülmediği Kamerî ayların son gecesine “serar” ve “sırar” (en karanlık gece) denir. Maksat şudur: Siz zifiri bir karanlık içindeydiniz. O da şirk ve dalalete karanlıktır. Bizim hidayetimiz ve irşadımızla her tarafı aydınlatan bir ışığa kavuştunuz. “Biz”den maksat da Hz. Muhammed (s.a.a) ve onun amcası oğlu ve davetinde yardımcısı olan İmam’ın kendisidir.

4- Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 33, hutbe 3.

5- Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 201, hutbe 101.

bizi seven, rahmeti bekler. Bize düşman olan, bize buğzeden, azabı bekler.”⁽¹⁾ [25]

Yine buyurmuştur ki: “Yalan yere ve ‘Allah bizi yüceltti, onları ise alçalttı; bize verdi, onları ise mahrum etti; bizi (rahmetine) dâhil etti, onları ise (rahmetinden) çıkardı’ diye bizi kıskanarak, bizim değil de kendilerinin ilimde derinleşmiş kimseler olduklarını sananlar neredeler?! Hidayetin verilmesi, körlüğün giderilmesi, ancak bizim aracılığımızla istenir. Hiç şüphesiz, imamlar Kureyş’tendir. Haşim’in bu batnındandır. Onlardan başkasına imamet yakışmaz. Onlardan başkasından salih yöneticiler çıkmaz.” Bu sözünün devamında kendilerine muhalefet edenler hakkında şöyle buyuruyor: “Onlar dünyayı seçtiler, ahireti geriye attılar. Arı duru suyu bıraktılar, tadı ve rengi bozulmuş pis suyu içtiler...”⁽²⁾ [26]

Yine buyurmuştur ki: “Sizden kim Rabbinin hakkını, Resulü’nün ve Ehl-i Beyt’inin hakkını bilerek yatağında ölürse, şehit olarak ölmüş ve ecri Allah’a kalmış olur. Niyet ettiği salih amellerin sevabını hak etmiş; niyeti, kılıcını çekip cihat etmesinin yerini tutmuş olur.”⁽³⁾ [27]

Yine şöyle buyurmuştur: “Necipler biziz. Nişanelerimiz, peygamberlerin nişaneleridir. Hizbimiz, Aziz ve Celil Allah’ın hizbidir. Bize isyan eden guruh, Şeytan’ın hizbidir. Bizi düşmanlarımızla eşitleyen, bizden değildir.”⁽⁴⁾ [28]

Peygamber’in torunu, cennet gençlerinin efendisi, İmam Ebu Muhammed Hasan el-Mücteba da bir hutbesinde şöyle buyuruyor: “Bizim hakkımızda Allah’tan korkup-sakının. Çünkü biz, sizin emirleriniz, yöneticileriniz.”⁽⁵⁾ [29]

1- Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 214, hutbe 105. Ehl-i Sünnet’in güvenilir âlimlerinden bir grup, İbn Abbas’tan şöyle dediğini naklediler: “Nübüvvetin ağacı, meleklerin uğrak yeri, risalet ve rahmetin hanedanı ve ilmin madeni biz Ehl-i Beyt’iz.” Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, Ehl-i Beyt’in Hususiyetleri babının sonları, s. 142 [el-Meymeniyye, Mısır].

2- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 36, hutbe 140.

3- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 156, hutbe 185.

4- İmam’ın bu sözünü ulemadan bir grup nakletmiştir. Onlardan biri de, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 142’de İbn Hacer’dir. İbn Hacer, bu sözü naklettikten sonra saçmalayıp haksızlık etmiştir.

5- İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, Peygamber’in Ehl-i Beyt’i Hakkındaki Vasiyeti babının sonları, s. 137 [el-Meymeniyye, Mısır, Hicrî 1312].

3- İbadet Edenlerin Ziyneti ve Secde Edenlerin Efendisi İmam Ebu Muhammed Ali b. Hüseyin, **“Ey iman edenler! Allah’tan korkup-sakinin ve sadıklarla (doğrularla) beraber olun.”** [30] ayetini okuduğu zaman, sadıkların derecesine ve yüce derecelere erişme isteğini içeren, Dinin Önderleri olan Nübüvvet Soyu’ndan ayrı düşen bidat ehlinin dine soktukları bidatleri ve sebep oldukları sıkıntıları anlatan uzun bir dua ile Allah’a dua eder, sonra şöyle buyururdu:

“Bazıları da bizim hakkımızda kusur ettiler. Kur’an’ın müteşabih ayetleriyle ihticac edip, onları kendi görüşlerine göre tevil ve tefsire kalkıştılar. Hakkımızda nakledilen hadisleri itham ettiler...”

Devamında şöyle buyururdu: “Dinin nişaneleri mahvolup gitmiş, ümmet parçalanıp ayrılığa düşmüş, bir kısmı bir kısmını tekfir ediyor. Oysa Yüce Allah, **‘Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp dağılan ve anlaşmazlığa düşen kimseler gibi olmayın.’** [31] diye buyuruyor. Şimdi Allah’ın kullarına hüccet olarak gösterdiği Kur’an’ın Denklere, Hidayet Önderlerinin Oğulları, Karanlığın Lambaları’ndan başka, delili iletmek ve hükmü yorumlamak için kime güvenilecek? Yüce Allah, insanları hüccetsiz olarak başıboş bırakmamıştır. Allah’ın kendilerinden her türlü pisliği giderdiği ve tertemiz kıldığı, afetlerden koruduğu ve Kur’an’da sevgilerini farz kıldığı Mübarek Nübüvvet Ağacının Dalları ve Seçkinlerin Geride Kalanları’ndan başka hüccet biliyor veya buluyor musunuz?”⁽¹⁾ [32]

Bunlar, İmam Zeynelabidin’in (a.s) sözleridir. Onun bu sözleri ile Emirü’l-Müminin’den (a.s) size okuduğumuz sözlerin üzerinde derince düşünün. Her ikisinin de bu konuda Şia mezhebini en açık şekilde temsil ettiğini göreceksiniz. Bu iki imamdan naklettiğimiz bu sözleri, diğer Ehl-i Beyt İmamarı’nın da sözlerinin numunesi olarak görebilirsiniz. Çünkü hepsinin bu konudaki sözü birdir ve onlardan bu konuda nakledilen sahih hadislerimiz mütevatirdir. Vesselâm.

Ş.

1- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, 11. babın 1. faslında zikredilen beşinci ayetin (Âl-i İmran Suresi, ayet 103) tefsiri, s. 90.

Mektup 7

13 Zilkade 1329

1- Allah ve Resulü'nün Sözlerinden Delil İstemesi

2- Ehl-i Beyt İmamları'nın Sözlerini Delil Olarak Göstermek Kısırdöngüdür

1- Bize, Allah ve Resulü'nün sözlerinden apaçık bir delil getiriniz ki, başkalarına değil, yalnız Ehl-i Beyt İmamları'na uymanın farz olduğunu ispatlasın. Bu konuda bizi Allah ve Resulü'nden başkasının sözlerine itibar etmekten mazur görünüz.

2- Çünkü imamlarınızın sözleri, hasımlarına karşı hüccet olamaz. Bildiğiniz gibi bu meselede onların sözlerini delil olarak göstermek kısırdöngüdür. Vesselâm.

S.

Mektup 8

15 Zilkade 1329

1- İşaret Ettiğimiz Şeylerden Gaflet Edilmiş

2- Kısırdöngü Lazım Gelmez

3- Sekaleyn Hadisi

4- Sekaleyn Hadisi'nin Mütevatir Oluşu

5- Ehl-i Beyt'e Sarılmayanların Dalaleti

**6- Ehl-i Beyt'in Nuh'un Gemisi ve Hıttı Kapısı'na Benzetilmesi ve Dinde İhtilâfa
Düşmeye Karşı Güvence Oluşu**

7- Burada Ehl-i Beyt'ten Maksat Nedir?

8- Ehl-i Beyt'in Nuh'un Gemisi ve Hıttı Kapısı'na Benzetilmesindeki Sebep

1- Biz Peygamber'in (s.a.a) sözlerinden delil getirmeyi ihmal etmedik. Aksine mektubumuzun başında Peygamber'in, başkalarına değil, yalnız Ehl-i Beyt İmamları'na uymanın farz olduğuna delâlet eden sözlerine açıkça işaret etmiştik. Hatırlarsanız, şöyle demiştik: "Peygamber (s.a.a) onları, Allah'ın Kitabıyla birlikte anmıştır. Onları akıl sahipleri için önder tayin etmiştir. Kurtuluş gemisi olduklarını bildirmiştir. Ümmetin güvencesi olduklarını söylemiştir. Onları Hıttı Kapısı olarak tanıtmıştır." Bunları söylerken, Peygamber'den nakledilen bu içeriklerdeki sahih hadislere ve sarih naslara işaret ediyorduk. Yine demiştik ki: "Siz, kinayenin varlığıyla tasrihten müstağni olan, işaretin varlığıyla tavzihe ihtiyaç duymayan kimselersiniz."

2- Dolayısıyla, işaret ettiğimiz hadisler hükmünce İmamlarımızın sözleri, hasımlarına karşı hüccet olma salahiyetine sahiptir ve sizin de bildiği-

niz gibi bu meselede onların sözlerini delil olarak göstermek kısır döngü değildir.

3- İşte size Peygamber'in (s.a.a) işaret ettiğimiz sözlerinin beyanı:

Peygamber, cahil ve gafil insanlar arasında gür bir sesle şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Ben sizin aranızda öyle bir şey bıraktım ki, eğer ona sarılırsanız, asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im."⁽¹⁾ [33]

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştur ki: "Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakmış bulunuyorum ki, eğer ona sıkıca sarılırsanız, benden sonra asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Gökten yere sarkıtılmış bir ip olan Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im. Bu ikisi, (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar. Öyleyse benden sonra bu ikisi hakkında nasıl davranacağınıza dikkat edin."⁽²⁾ [34]

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştur ki: "Ben sizin aranızda iki halife bırakmış bulunuyorum: Gök ile yer arasında -veya gökten yere kadar- sarkıtılmış bir ip olan Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im. Hiç şüphesiz, bu ikisi, (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar."⁽³⁾ [35]

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştur ki: "Ben sizin aranızda iki değerli ve ağır emanet bırakmış bulunuyorum: Allah'ın Kitabı ve Ehl-i Beyt'im. Hiç şüphesiz, bu ikisi, (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar."⁽⁴⁾ [36]

1- Bu hadisi Tirmizî ve Nesaî, Cabir'den tahric ederler. Muttaki Hindî de Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 44, el-İ'tisam Bi'l-Kitabi ve's-Sünnet babında Tirmizî ve Nesaî'den nakleder.

2- Bu hadisi Tirmizî, Zeyd b. Erkam'dan tahric eder. Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 44'te 874 numaralı hadistir.

3- Bu hadisi İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'inin 5. cildinde, biri s. 182'de, diğeri s. 189'da iki sahih kanal ile Zeyd b. Sabit'ten tahric eder. Taberanî de bu hadisi el-Kebir'de Zeyd b. Erkam'dan tahric eder. Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 44'te 873 numaralı hadistir.

4- Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 148'de bu hadisi tahric eder, sonra şöyle der: "Bu hadisin isnadı, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahihtir, fakat tahric etmemişler." Zehebî de bu hadisi, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu itiraf ederek Telhisu'l-Müstedrek'te tahric eder.

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştur ki: "Ben yakında (Allah tarafından) davet edilecek ve icabet edeceğim. Aranızda iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: Gökten yere sarkıtılmış bir ip olan Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im. Latif (en ince işleri bilen) ve Habir (her şeyden haberdar olan) Allah, bu ikisinin (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmayacağını bana haber verdi. Öyleyse benden sonra bu ikisi hakkında nasıl davranacağınızı dikkat edin."⁽¹⁾ [37]

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Veda Hacci'ndan dönerken Gadir-i Hum denilen yerde konaklamış, oradaki birkaç tane büyükçe ağacının altının süpürülüp temizlenmesini emretmiş, sonra şöyle buyurmuştu: "Artık ben çağrılmış ve icabet etmiş sayılıyım. Ben sizin aranızda biri diğerinden daha büyük iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve Itret'im (Ehl-i Beyt'im). Benden sonra bu ikisi hakkında nasıl davranacağınızı dikkat edin. Çünkü o ikisi (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar."

Sonra şöyle buyurdu: "Aziz ve Celil Allah benim mevlâmıdır; ben de bütün müminlerin mevlâsıyım." Sonra Ali'nin elinden tuttu ve şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun velisidir. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol..."⁽²⁾ [38]

Abdullah b. Hantab'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Resulullah, Cuhfe'de biz bir konuşma yaparak şöyle buyurdu: "Ben size, sizin kendinizden evlâ (öncelikli) değil miyim?" "Evet, öylesin ya Resulallah!" dediler. "Öyleyse (bilmiş olarsınız ki) ben sizden iki şey hakkında hesap soracağım:

1- Bu hadisi İmam Ahmed, Müsned'inin 3. cildinde, biri s. 17'de, diğeri s. 26'da iki sahih kanal ile Ebu Said-i Hudrî'den tahric eder. İbn Ebu Şeybe, Ebu Ya'la ve İbn Sa'd de bu hadisi Ebu Said-i Hudrî'den tahric ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 47'de 945 numaralı hadistir.

2- Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 109'da bu hadisi Zeyd b. Erkam'dan tahric eder, sonra şöyle der: "Bu, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih bir hadistir, fakat tamamını tahric etmemişler." Yine c. 3, s. 533'te bu hadisi başka bir kanalla Zeyd b. Erkam'dan tahric eder, sonra şöyle der: "İsnadı sahih bir hadistir, fakat Buharî ve Müslim tahric etmemişler." Zehebî de, sahih olduğunu itiraf ederek bu hadisi Telhisu'l-Müstedrek'te tahric eder.

Kur'an ve Itret'im (Ehl-i Beyt'im)."⁽¹⁾ [39]

4- Sekaleyn'e (Kur'an ve Ehl-i Beyt'e) sarılmanın farz olduğuna hükmeden sahih hadisler mütevatirdir. Bu hadisler, çeşitli kanallarla yirmi küsur sahabîden nakledilmiştir. Resulullah (s.a.a) bu sözleri çeşitli yerlerde yüksek sesle dile getirmiştir. Bir defa -duyduğunuz gibi- Gadir-i Hum'da, bir defa Veda Haccı'nda Arefe gününde, bir kere Taif'den döndükten sonra, bir kere Medine'de minberi üzerinde, bir kere de mübarek odasında hasta olarak yatarken. Oda tıklım tıklım ashap ile dolu olduğu bir sırada şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Yakında süratle kabzedilecek ve (öteki âleme) götürüleceğim. Daha önce de size mazeret bırakmayacak sözü söylemişim. Bilin ki, ben sizin aranızda Aziz ve Celil Allah'ın [bir nüshaya göre de Rabbimin] Kitabı'nı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'imi bırakıyorum." Sonra Ali'nin elini tutarak yukarı kaldırdı ve şöyle buyurdu: "Bu Ali'dir ki, Kur'an ile beraberdir; Kur'an da Ali ile beraberdir. (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar..."⁽²⁾ [40]

Bu hakikati, Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden bir grup da dile getirmiştir. İbn Hacer, Sekaleyn Hadisi'ni naklederken şöyle der: "Sonra bil ki, Kur'an ve Ehl-i Beyt'e sarılmanın lüzumunu bildiren hadis, çeşitli kanallarla yirmi küsur sahabîden nakledilmiştir." Sonra şöyle devam eder: "On Birinci Şüphe'de bu hadisin kanallarını geniş bir şekilde zikrettik. Bu kanalların bazısında, Peygamber'in bu hadisi, Veda Haccı'nda Arefe'de, bazısında Medine'de hasta yatağındaiken odası ashap ile dolu olduğu bir sırada, bazısında Gadir-i Hum'da, bazısında da -zikrettiğimiz gibi- Taif'den döndükten sonra yaptığı bir konuşmada söylediği rivayet edilmiştir." Sonra şöyle der: "Bunların arasında herhangi bir çelişki söz konusu

1- Taberanî, Nebhanî'nin el-Erbain'inde ve Suyutî'nin İhyau'l-Meyt'inde oldu gibi bu iki cümleyi tahrîç eder. Sizin de teslim edeceğiniz gibi Resulullah'ın (s.a.a) o günkü hutbesi bu iki cümleden ibaret olamaz. Çünkü iki cümle demekle yetinen bir kimse için "Bize bir konuşma yaptı." tabiri kullanılmaz. Fakat şu siyaset yok mu, nice muhaddislerin dilini bağlamış, nice yazarların kalemini hapsedmiştir. Buna rağmen Allah'a hamdolsun ki, o deryadan sadece bu bir damla bile meseleyi açıklığa kavuşturmak için yeter de, artar da.

2- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 9. babın 2. faslında zikredilen kırk hadisten sonra, s. 75.

değildir. Zira Aziz Kitab'ın ve Ehl-i Beyt'in önemini bildirmek için bu sözü çeşitli yerlerde tekrar etmiş olabilir..."⁽¹⁾ [41]

Pak Ehl-i Beyt İmamları'na şu kadarı yeter ki onlar, Allah ve Resulü'nün nezdinde, önünden de, ardından da batılın gelemeyeceği Kur'an mertebesinde-dirler. Bu da, Müslümanları enselerinden tutup Ehl-i Beyt mezhebi-ne uymaya zorlayacak delil olarak yeter. Zira Müslüman, Kur'an'ın bedeli olarak hiçbir şeye razı olmaz. O hâlde Kur'an'ın denkleri olan Ehl-i Beyt'in yerine başkalarına nasıl razı olabilir?!

5- Kaldı ki Peygamber'in "Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakmış bulunuyorum ki, eğer ona sıkıca sarılırsanız, asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve İtret'im (Ehl-i Beyt'im)." şeklindeki sözünden bu ikisine birlikte sarılmayanların sapıklıkta oldukları açıkça anlaşılmaktadır. Taberanî'nin nakline göre Peygamber'in (s.a.a) Sekaleyn Hadisi'ndeki şu sözleri de bunu teyit ediyor: "O ikisinden (Kur'an ve Ehl-i Beyt'ten) öne geçmeyin; helâk olursunuz. O ikisinden geri de kalmayın; helâk olursunuz. Onlara (Ehl-i Beyt İmamları'na) bir şey öğretmeye kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler." [42]

İbn Hacer diyor ki: "Peygamber'in (s.a.a) 'O ikisinden (Kur'an ve Ehl-i Beyt'ten) öne geçmeyin; helâk olursunuz. O ikisinden geri de kalmayın; helâk olursunuz. Onlara (Ehl-i Beyt İmamları'na) bir şey öğretmeye kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler.'" şeklindeki sözü şuna delâlet eder: Ehl-i Beyt'ten kim yüksek makamlar ve dinî vazifeler için ehliyet kazanırsa, başkasından öncelikli olur..."⁽²⁾ [43]

1- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. babın 1. faslında zikredilen dördüncü ayetin (Sâffât Suresi, ayet 24) tefsiri, s. 89.

2- es-Savaiku'l-Muhrika, Peygamber'in Ehl-i Beyt'i Hakkındaki Vasiyeti babı, s. 136'ya bakın, sonra İbn Hacer'e sorun: Öyleyse neden usul-i dinde Eş'arî'yi, fûru-i dinde dört mezhep imamını onlardan öne geçirmiştir? Nasıl hadiste Haricîlerden olan İmran b. Hattan gibilerini, tefsirde Mürcie'den olan ve Allah'ın cisim olduğuna inanan Mukatil b. Süleyman'ı; ahlâk, süluk ve nefsi arındırmada Maruf gibilerini onlardan öne geçirmiştir? Nasıl Peygamber'in halifesi olma ve onu genel anlamda temsil etmede Peygamber'in kardeşi ve vasisini geriye itmiş, sonra (Mervan gibi) kertenkelelerin oğullarını Resulullah'ın (s.a.a) oğullarından öne geçirmiştir? Zikrettiğimiz bütün bu yüksek makamlar ve dinî vazifelerde Peygamber'in tertemiz Ehl-i Beyt'inden yüz çeviren ve bütün bunlarda onların muhaliflerinin peşinden

6- İnsanları enselerinden tutup Ehl-i Beyt'e götüren ve mümini dinde yalnız onlara müracaat etmeye mecbur eden delillerden biri de, Resulullah'ın (s.a.a) şu sözleridir:

"Bilin ki, Ehl-i Beyt'imın aranızdaki misali, Nuh'un gemisinin misalidir. Kim ona bindiyse, kurtuldu. Kim de ondan geri kaldıysa, boğuldu."⁽¹⁾ [44]

"Ehl-i Beyt'imın aranızdaki misali, ancak Nuh'un gemisinin misalidir. Kim ona bindiyse, kurtuldu. Kim de ondan geri kaldıysa, boğuldu. Yine Ehl-i Beyt'imın aranızdaki misali, İsrail Oğulları'ndaki Hıttı Kapısı'nın misalidir. Kim o kapıdan girdiyse, günahları bağışlandı."⁽²⁾ [45]

"Yıldızlar, yeryüzü ehli için (denizlerde) boğulmaya karşı bir güvencedir. Ehl-i Beyt'im de, ümmetim için (dinde) ihtilâfa düşmeye karşı bir güvencedir. Araplardan bir kabile (Aziz ve Celil Allah'ın hükümlerinde) onlara muhalefet edince, ihtilâfa düşer ve İblis'in hizbinden olurlar."⁽³⁾ [46]

Bu, ümmeti Ehl-i Beyt'e uymaya mülzem kılmak ve onlara muhalefet etmekten sakındırmak için söylenebilecek en son sözdür. Bütün dünya dillerinde bu manaya bu hadisten daha iyi delâlet edecek bir sözün olduğunu da sanmıyorum.

7- Burada Peygamber'in Ehl-i Beyt'inden maksat, İmamları itibarıyla bir mecmu olarak Ehl-i Beyt'in mecmuudur; bütün fertlerini kapsayacak şekilde hepsi değildir. Çünkü aklın ve naklin hükmünce, bu makam, sadece Allah'ın hüccetleri ve O'nun emrini yaşatanlara aittir. Bunu Ehl-i Sünnet ulemasından bir grup da dile getirmiştir. Örneğin İbn Hacer es-Savai-ku'l-Muhrika adlı kitabında şöyle diyor: "Ulemadan bazıları da demiş ki: Güvence olan Ehl-i Beyt'ten maksat, onların âlimleridir. Çünkü yıldızlar gibi yolu gösterenler ve kaybedildikleri zaman yeryüzü ehline vadedilen

giden bir kimse, acaba Sekaleyn Hadisi ve benzeri hadislerle ne yapacak ve nasıl, "Ben de Ehl-i Beyt'e sarılan, onların kurtuluş gemisine binen ve Hıttı (bağışlanma) kapılarından giren kimselerdenim." diyebilecek?!

1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 151'de Ebu Zer'e isnaden tahric eder.

2- Bu hadisi Taberanî, el-Evsat'ında Ebu Said'den tahric eder. Bu hadis, Nebhanî'nin "el-Erbaune Erbaune Hadisen (Kırk Tane Kırk Hadis)" adlı eserinin 25. Kırk'ının 18. hadisidir. Bkz. Nebhanî, el-Erbaune Erbaune Hadisen, s. 216.

3- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 149'da İbn Abbas'tan tahric eder, sonra şöyle der: "Bu, isnadı sahih bir hadistir, fakat Buharî ve Müslim tahric etmemişler."

azapların geleceği kimseler onlardır.” Sonra şöyle devam ediyor: “Bu, Mehdi indiğinde olacaktır. Zira Mehdi’den bahseden hadislerde, İsa’nın onun arkasında namaz kılacağı, Deccal’in onun zamanında öldürüleceği ve ondan sonra da (kıyamet) alâmetlerin(in) art arda zuhur edeceği anlatılır...”⁽¹⁾ [47]

İbn Hacer, aynı kitabının başka bir yerinde de şöyle diyor: “Resulullah’a (s.a.a) ‘İnsanların onlardan (Ehl-i Beyt İmamları’ndan) sonra hayatta kalması nasıl olur?’ diye soruldu. ‘Omurgası kırılmış eşeğin hayatta kalması gibi.’ diye buyurdu.”⁽²⁾ [48]

8- Siz de biliyorsunuz ki, Ehl-i Beyt’in *-alyhimusselâm-* Nuh’un gemisine benzetilmesinden maksat şudur: Kim dinde Ehl-i Beyt’e sığınır ve dinin usul ve furuunu onların kutlu imamlarından alırsa, cehennem azabından kurtulur. Kim de onlardan geri kalırsa, Nuh tufanında kendisini Allah’ın emrinden koruması için bir dağa sığınan kimse gibi olur. Şu farkla ki, o suda boğuldu; bu ise, Allah’a sığınırız, cehennemın kaynar suyunda boğulur. Allah’ın selâmı üzerlerine olsun, Hıttâ Kapısı’na benzetilmelerinin sebebi de şudur: Yüce Allah bu kapıyı, (İsrail Oğulları için) celâli karşısında tevazuun ve hükmüne boyun eğmenin bir mazharı kılmıştı. Bu yüzden de bağışlanma sebebi idi. Bu ümmetin de, Peygamberinin Ehl-i Beyt’ine teslimiyetini, onların imamlarına tâbi olmasını, celâli karşısında tevazuun ve hükmüne boyun eğmenin bir mazharı kılmıştır. Bu yüzden de bağışlanma sebebidir. Teşbihteki sebep işte budur.

İbn Hacer de, bu ve benzeri hadisleri zikrettikten sonra, teşbih sebebini açıklamaya çalışırken şöyle demiştir: “Ehl-i Beyt’in Nuh’un gemisine benzetilmesinin sebebi şudur: Kim, onlara bu şerefi bahşeden Allah’ın nime-tine şükür olarak onları sever, onlara tazim eder ve âlimlerinin hidayetine tâbi olursa, (Allah’ın emirlerine) karşı gelmelerin karanlığından kurtulur. Kim de, bundan geri kalırsa, küfran-ı nimet denizinde boğulur ve tuğyan uçurumlarına yuvarlanıp helâk olur...” Sonra şöyle devam ediyor: “Hıttâ Kapısı’na benzetilmelerinin sebebi ise şudur: Yüce Allah tevazu ve istiğfar

1- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, 11. bap, 7. ayetin tefsiri, s. 91.

2- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, Peygamber’in (s.a.a) kendisinden sonra başlarına gelecek olan sıkıntılara değinmesi babı, s. 143. Şimdi İbn Hacer’e soruyoruz: Eğer Ehl-i Beyt âlimleri böyle bir makama sahiplerse, öyleyse nereye çevriliyorsunuz?

ile o kapıdan -ki Eriha veya Beytü'l-Makdis kapısıdır- girmeyi başışlanma sebebi kılmıştı. Bu ümmet için de Ehl-i Beyt'in meveddetini başışlanma sebebi kılmıştır."⁽¹⁾ [49]

Ehl-i Beyt İmamları'na uymanın farz olduğuna dair sahih hadisler, özellikle de Ehl-i Beyt kanalıyla gelenler mütevatirdir. [50] Eğer usanacağınızdan korkmasaydık, kalemin dizginini serbest bırakır, bu hadislerinin hepsini zikretmeye çalışırdık. Fakat zikrettiğimiz miktarın, amacımız için yeterli olduğu kanaatindeyiz. Vesselâm.

Ş.

1- Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 7. ayetin tefsiri, s. 91. İbn Hacer'in bu sözlerine bakın, sonra lütfen bana söyleyin: Öyleyse neden hiçbir konuda, ne dinin füruu ve temel inançlarında, ne fıkın usulü ve kaidelerinde, ne Kitap ve Sünnet ilimlerinden herhangi birinde, ne ahlâk, süluk ve adapta Ehl-i Beyt İmamları'nın hidayetine uymamış ve bütün bu konularda onlardan yüz çevirerek kendisini küfran-ı nimet denizinde gark ve isyan uçurumlarında helâk etmiştir? Hakkımızda yaydığı bütün yalanlar ve aleyhimizde attığı bütün iftiralarından dolayı Allah onu affetsin.

Mektup 9

17 Zilkade 1329

Bu Konuda Daha Fazla Hadis Talebi

Kaleminizin dizginini serbest bırakın, usanacağımdan korkmayın. Zira kulaklarım sizi dinlemeye hazır, göğsüm geniştir. Sizden ilim almakta da nefsimden yana müsterih, tabiatımdan yana rahatım. Sizden gelen delil ve hüccetler, bana yeni bir neşe verdi, nefsimin usanmışlık ayak bağını çözdü. Öyleyse kapsamlı sözlerinizden, dâhiyane hikmetlerinizden bana arttırın. Çünkü ben, hikmetin yitiklerini sizin sözlerinizde arıyorum. İnanın ki sözleriniz, yüreğime zülâl bir sudan fazlasını serpmektedir. O hâlde o sözlerinizden bana arttırın! Babanızın hakkı için arttırın! Vesselâm.

S.

Mektup 10

19 Zilkade 1329

Hadislerden Bir Lema Yeterlidir

Eğer mektubumu ilgiyle karşılayıp, nefsinizden yana müsterih olarak ona yöneldiyse, bilin ki, uzun bir zamandır arzularımın gerçekleşeceği ve çabamın başarıya ulaşacağı hususunda beni ümitlendir bulunuyorsunuz. Zaten sizin gibi iyi niyetli, temiz kalpli, alçakgönüllü, güzel huylu, ağırbaşlı, ilim tacı giymiş, hilim kuşağı kuşanmış birisine de, kelâmı ve kaleminde hakkın temessül etmesi, eli ve dilinde insaf ve doğruluğun tecelli etmesi yakışır.

“O sözlerinizden bana arttırın” demekle, kendimi size teşekkür etmeye ve emrinizi yerine getirmeye ne kadar borçlu hissediyorum! Bundan daha büyük bir lütuf, iltifat ve tevazu olabilir mi?! O hâlde, baş üstüne! Baş üstüne! Allah’a andolsun ki, sizi memnun edeceğim. Diyorum ki:

Taberanî el-Kebir’de ve Rafî Müsned’inde, İbn Abbas’a isnaden tahriç etmişler: İbn Abbas dedi ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

“Kim benim yaşadığım gibi yaşamak, benim öldüğüm gibi ölmek ve (ağaçlarını) Rabbimin diktiği Adn cennetinde oturmak istiyor ve bundan mesrur oluyorsa, benden sonra Ali’yi veli edinsin, onun dostuyla dost olsun ve benden sonra Ehl-i Beyt’ime uysun. Çünkü onlar benim soyumdandırlar, benim mayamdan yaratılmışlar ve benim anlayışım ve ilmim onlara verilmiştir. O hâlde ümmetimden onların üstünlüğünü yalanlayanların, onlar hakkında benimle bağlarını koparanların vay hâline! Allah onları şefaetime nail etmesin!”⁽¹⁾ [51]

1- Bu hadis, aynı lafızla Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 217’de 3819 numaralı hadistir. Aynı ha-

Mutir, Baverdî, İbn Cerir, İbn Şahin, ve İbn Mende, İshak kanalıyla Ziyad b. Mutarrif'ten şöyle dediğini tahric etmişler:

Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: "Kim benim yaşadığım gibi yaşamayı, benim öldüğüm gibi ölmeyi ve Rabbimin bana vadettiği cennete -ki o, Huld Cenneti'dir- girmeyi seviyorsa, Ali'yi ve ondan sonra da onun zürriyetini veli edinsin. Çünkü onlar, asla sizi bir hidayet kapısından dışarı çıkarmazlar, bir dalalet kapısından da içeri sokmazlar."⁽¹⁾ [52]

Zeyd b. Erkam'ın hadisi de bunun gibidir. Diyor ki Zeyd: "Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Kim benim yaşadığım gibi yaşamak, benim öldüğüm gibi ölmek ve Rabbimin bana vadettiği Huld Cenneti'nde oturmak istiyorsa, Ali b. Ebu Talib'i veli edinsin. Çünkü o, asla sizi bir hidayetten çıkarmaz, bir dalalete de sokmaz."⁽²⁾ [53]

Ammar b. Yasir'in hadisi de aynı şekildedir. Diyor ki Ammar: "Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Bana iman edip, beni doğrulayan kimseye, Ali b. Ebu Talib'in velâyetini tavsiye ediyorum. Çünkü kim onu veli edinirse, beni veli

dis, Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 94'ün kenarında Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur. Fakat orada "benim anlayışım onlara verilmiştir" denmiştir, "ve ilmim" denmemiştir. Belki de bir yazım hatasıdır. Ayrıca Hafız Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da da bu hadisi tahric eder. Mutezilî Allame İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 450'de bu hadisi ondan nakleder. Bunun benzeri bir hadisi de s. 449'da Ahmed b. Hanbel'in Müsned ve Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib kitaplarından nakleder.

- 1- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te 3578 numaralı hadistir. Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 32'nin kenarında Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur. İbn Hacer Askalanî de, el-İsabe'sinde Ziyad b. Mutarrif'in tercümehâlinde bu hadise kısaltarak zikreder, sonra şöyle der: "Bu hadisin senesinde Yahya b. Ya'la el-Muharibî var, o da zayıftır." Ben derim ki: Bu söz, Askalanî gibi birinden garip sayılır. Zira Yahya b. Ya'la el-Muharibî, ittifakla güvenilirdir. Buharî, Sahih'inin Hudeybiye Umresi babında; Müslim de Sahih'inin Hudud babında onun hadisini tahric etmişlerdir. Buharî'nin nezdinde babasından, Müslim'in nezdinde ise Gaylan b. Cami'den hadis dinlemiştir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de kesin bir dille onun güvenilir olduğunu söyler. İmam Kayseranî ve başkaları, onu Buharî, Müslim ve diğerlerinin ihticac ettiği kimselerden sayarlar.
- 2- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 128'de tahric eder, sonra şöyle der: "Bu, isnadı sahih bir hadistir, fakat Buharî ve Müslim tahric etmemişler." Taberanî el-Kebir'de, Ebu Nuaym ise Fazailü's-Sahabe'de aynı hadisi tahric ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te 2577 numaralı hadistir. Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 32'nin kenarında Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur.

edinmiştir. Beni veli edinen de, Allah'ı veli edinmiştir. Kim onu severse, beni sevmiştir. Beni seven de, Allah'ı sevmiştir. Kim ona buğzederse, bana buğzemiştir. Bana buğzeden de, Aziz ve Celil Allah'a buğzetmiştir."⁽¹⁾ [54]

Yine Ammar'dan merfu bir hadis olarak şöyle rivayet edilmiştir: "Allah'ım! Bana iman edip, beni doğrulayan kimse, Ali b. Ebu Talib'i veli edinsin. Çünkü onun velâyeti benim velâyetimdir. Benim velâyetim de, Yüce Allah'ın velâyetidir."⁽²⁾ [55]

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, bir keresinde bir konuşma yaparak şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Fazilet, şeref, makam ve velâyet, Allah'ın Resulü ve onun zürriyetine aittir. Sakın batıl sözler sizi (başkalarına) götürmesin!"⁽³⁾ [56]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Ümmetimden her kuşakta Ehl-i Beyt'imden, bu dinden sapkınların tahrifini, batılı seçenlerin bidatini ve cahillerin tevilini uzaklaştıracak adil kişiler olacaktır. Bilin ki imamlarınız, Allah'ın huzurunda sizin temsilcilerinizdir. O hâlde, kimi temsilci olarak seçeceğinize dikkat edin!"⁽⁴⁾ [57]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "O ikisinden (Kur'an ve Ehl-i Beyt'ten) öne geçmeyin; helâk olursunuz. O ikisinden geri de kalmayın; helâk olursunuz. Onlara (Ehl-i Beyt İmamları'na) bir şey öğretmeye kalkışmayın; çünkü onlar sizden daha bilgilidirler."⁽⁵⁾ [58]

1- Bu hadisi Taberanî el-Kebir'de, İbn Asakir de Tarih'inde tahrîç ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 154'te 2571 numaralı hadistir.

2- Bu hadisi Taberanî, el-Kebir'de Muhammed b. Ebu Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yasir'den, o da babası aracılığıyla dedesinden, o da Ammar'dan tahrîç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te 2576 numaralı hadistir. Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur.

3- Bu hadisi, Ebu's-Şeyh uzun bir hadisin zımında tahrîç eder. İbn Hacer de, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 105'te, Meveddet Ayeti'nin tefsirinde zikrettiği 4. Maksud'ın sonunda bu hadisi zikreder. Bu hadis üzerinde derince düşünün ve ne maksatla söylendiğine dikkat edin! Özellikle de "Sakın batıl sözler sizi (başkalarına) götürmesin!" ifadesinden gaflet etmeyin!

4- Bu hadisi, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 90, "**Durdurun onları! Onlar sorguya çekileceklerdir.**" ayetinin tefsirinde olduğu üzere Molla, kendi Sire'sinde tahrîç eder.

5- Bu hadisi Taberanî, Sekaleyn Hadisi'nin zımında tahrîç eder. İbn Hacer de, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 89, 11. bapta zikredilen dördüncü ayetin ("**Durdurun onları! Onlar sorguya çekileceklerdir.**" ayetinin) tefsirinde ondan nakleder.

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Ehl-i Beyt'imi aranızda, vücudunuzdaki baş ve başınızdaki gözler yerine koyun. Baş, gözlerin yardımı olmadan yolu bulamaz."⁽¹⁾ [59]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Biz Ehl-i Beyt'in sevgisinden ayrılmayın. Çünkü kim bize sevgi besleyerek Allah'ın huzuruna çıkarsa, bizim şefaatomuzla cennete girer. Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, bizim hakkımızı tanımadıkça hiçbir kula ameli fayda etmez."⁽²⁾ [60]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Âl-i Muhammed'i tanımak (haklarını bilmek), cehennem ateşinden beraattır. Âl-i Muhammed'i sevmek, sırat köprüsünden geçiştir. Âl-i Muhammed'in velâyetini kabullenmek, azaptan emandır."⁽³⁾ [61]

1- Bu hadisi Sünen sahiplerinden bir grup, Ebu Zer'e isnaden merfu olarak tahric eder. İmam Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Ehl-i Beyt'in faziletlerinde; Şeyh Yusuf Nebhanî, eş-Şerefü'l-Müebbed, s. 31'de ve diğer birçok güvenilir âlim nakleder. Bu hadis, Ehl-i Beyt'in başkanlığının farz oluşu ve hakka ancak onların yoluyla ulaşılacağı hususunda nastır.

2- Bu hadisi Taberanî, el-Evsat'ta tahric eder. Suyutî, İhyau'l-Meyt'te; Nebhanî, el-Erbaune Erbaune Hadisen'de; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, Ehl-i Beyt'i sevmeyi teşvik babında ve diğer birçok büyük âlim nakleder. Peygamber'in "Bizim hakkımızı tanımadıkça hiçbir kula ameli fayda etmez." şeklindeki sözü üzerinde derin derin düşünün, sonra bana Ehl-i Beyt'in, Allah'ın amellerin sıhhatinde şart koştuğu hakkının ne olduğunu söyleyin. Acaba bu hak, onları dinlemek, onlara itaat etmek ve onların doğru ve müstakim yoluyla Aziz ve Celil Allah'a ulaşmak değil midir? Ve acaba nübüvvet ve hilâfetin dışında başka hangi hakkın böyle büyük bir eseri olabilir? Fakat ne yapalım ki, durup düşünmeyen bir toplulukla karşı karşıyayız! O hâlde innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn!

3- Kadı İyaz, eş-Şifa adlı kitabının 2. bölümü, s. 40'ta (Astane basımı, Hicrî 1328) "Peygamber'in (s.a.a) Âl'ine ve soyuna iyilik etmek, Peygamber'e iyilik etmek ve saygı göstermektir" unvanı altında açtığı fasılda bu hadisi zikreder. Siz de biliyorsunuz ki, onları tanımaktan maksat, sadece isimlerini bilmek, şahıslarını tanımak ve Resulullah'ın (s.a.a) soyu olduklarını bilmek değildir. Çünkü bu kadarını Ebu Cehil ve Ebu Leheb de biliyordu. Maksat, onların Resulullah'ın (s.a.a) "**Kim zamanının imamını tanımadan ölürse, cahiliye ölümüyle ölmüştür.**" şeklindeki sözü doğrultusunda Resulullah'tan (s.a.a) sonra onları Ulû'l-Emr (Emir Sahipleri) olarak tanımadır. Onları sevmek ve velâyetlerini kabul etmekten de maksat, ehl-i hak yanında Doğruluk İmamları için gerekli olan sevgi ve velâyettir. Bu, gaye açıktır.

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Kıyamet günü dört şeyden sorulmadıkça kula adım attırılmaz: Ömrünü nerede geçirdiğinden, vücudunu nerede yıprattığından, malını nerede harcaayıp, nereden kazandığından ve biz Ehl-i Beyt'in sevgisinden."⁽¹⁾ [62]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Bir kimse, Âl-i Muhammed'e buğzettiği hâlde, Rükün ile Makam arasında ayaklarını bitiştirip namaza dursa ve oruç tutsa da cehenneme girer."⁽²⁾ [63]

Yine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, şehit olarak ölür. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, günahları bağışlanmış olarak ölür. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, tövbe etmiş olarak ölür. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, imanını kemale erdiren bir mümin olarak ölür. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, Ölüm Meleği, ardından da Mün-

1- Eğer onların Allah tarafından itaat edilmeyi gerektiren bir makam ve mansıpları olmasaydı, sevgileri bu konumda olmazdı. Bu hadisi Taberanî, merfu olarak İbn Abbas'tan tahric eder. Suyutî, İhyau'l-Meyt'te; Nebhanî, el-Erbain'inde ve diğer birçok büyük âlim nakleder.

2- Nebhanî'nin el-Erbain'inde, Suyutî'nin İhyau'l-Meyt'inde ve başka kitaplarda olduğu üzere, Taberanî ve Hâkim bu hadisi tahric ederler. Bu hadis, biraz önce duyduğunuz "Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, bizim hakkımızı tanımadıkça hiçbir kula ameli fayda etmez." hadisinin benzeridir. Eğer onlara buğz etmek, Allah ve Resulü'ne buğz etmek mesabesinde olmasaydı, onlara buğzeden kimsenin Rükün ve Makam arasında kıldığı namaz ve tuttuğu oruç da dâhil olmak üzere yaptığı bütün amelleri boşa gitmezdi. Yine eğer onlar, Peygamber'in (s.a.a) halife ve naipleri olmasalardı, böyle bir makam ve menzileleri olmazdı. Yine Nebhanî'nin el-Erbain'inde, Suyutî'nin İhyau'l-Meyt'inde olduğu üzere Hâkim ve İbn Hibban-Sahih'inde- Ebu Said'den şu hadisi tahric ederler: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, kim biz Ehl-i Beyt'e buğzederse, cehenneme girer." Yine Nebhanî'nin el-Erbain'inde, Suyutî'nin İhyau'l-Meyt'inde olduğu üzere Taberanî, Peygamber'in torunu İmam Hasan'dan şu hadisi tahric eder: İmam Hasan, Muaviye b. Hadic'e dedi ki: "Sakin biz Ehl-i Beyt'e buğz etme! Çünkü Resulullah şöyle buyurdu: "Kim bize buğzeder, kim bize haset ederse, kıyamet günü ateşten kamçılarla havuzdan (Kevser havzundan) kovulur." Yine Resulullah (s.a.a) bir hutbesinde şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Kim biz Ehl-i Beyt'e buğzederse, Allah kıyamet günü onu Yahudi olarak haşreder." Suyutî'nin İhyau'l-Meyt'inde, Nebhanî'nin el-Erbain'inde ve diğer birçok kitapta olduğu üzere, bu hadisi Taberanî, el-Evsaf'ta tahric eder.

ker ve Nekir onu cennetle müjdeler. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, gelin kocasının evine uğurlandığı gibi cennete uğurlanır. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, kabrinde cennete doğru iki kapı açılır. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, Allah onun kabrini rahmet meleklerinin ziyaretgâhı eder. Kim Âl-i Muhammed sevgisi üzere ölürse, sünnet ve cemaat üzere ölür. Kim Âl-i Muhammed buğzu üzere ölürse, kıyamet günü alınına 'Allah'ın rahmetinden ümidini kesen' diye yazılı olarak gelir...''⁽¹⁾ [64]

Bu göz alıcı hutbe böyle devam eder. Peygamber (s.a.a) bu hutbesi ile uçuk kaçık istekleri reddetmek istemiştir.

Bu hadislerin hepsi, özellikle de Ehl-i Beyt kanalıyla gelenleri, ifade ettikleri anlamlar itibariyle mütevatirdir. Hiç kuşkusuz, eğer onlar; Allah'ın hüccet-i balığaları, şeriatının açıklayıcıları, emrinde ve nehyinde Resullullah'ın kaim makamları, hidayetinin en açık mazharlarında onun temsilcileri olmasalardı, bu makamlar onlar için sabit olmazdı. Bundan dolayıdır ki, onları seven, Allah'ı ve Resulü'nü sever; onlara buğzeden, Allah'a ve Resulü'ne buğzeder. Nitekim, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurmuştur ki: "Bizi (yani biz Ehl-i Beyt'i), takvalı müminden başkası sevmez; ve bize, bedbaht münafıktan başkası buğzetzmez." ⁽²⁾ [65]

Bu yüzden (Şair) Ferzadk, (İmam Zeynelâbidin'i methederken) onlar hakkında şöyle demiştir:

"Öyle bir topluluktandır ki, onları sevmek din, onlara buğzetzmek küfür, onlara yakın olmak kurtuluş ve selâmettir. Takva ehli sayılacak olursa, imamları onlardır. Yeryüzü ehlinin en iyileri kimlerdir diye sorulursa, onlardır denecektir." [66]

Emirü'l-Müminin (a.s) da şöyle derdi: "Ben, atalarımın temizleri ve zürriyetimin iyileri, küçük yaştaiken insanların en halîmi, büyüdükten sonra da en âlimiyiz. Allah, bizimle yalanı defeder. Allah, bizimle kuduz kur-

1- İmam Sa'labî, Büyük Tefsir'inde, Meveddet ayetini tefsir ederken bu hutbeyi Cerir b. Abdullah el-Becelî kanalıyla Resullullah'tan (s.a.a) tahriç eder. Zemahşerî de el-Keşşaf'ta, aynı ayetin tefsirinde, bu hutbeyi zikreder.

2- Bu hadisi, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayetin 2. maksadında olduğu üzere, Molla tahriç eder.

dun azı dişlerini kırar. Allah, bizimle sıkıntılarınızı giderir, boyunlarınızdaki zincirleri çıkarıp atar. Allah, bizimle başlatır ve bitirir.”⁽¹⁾ [67]

Onları başkalarından öne geçirmemizde, Aziz ve Celil Allah’ın onları öne geçirmiş olması bize yeter. Öyle ki onlara salâvat getirmeyi, bütün kullarına farz olan namazın bir cüz’ü kılmıştır. Onlara salâvat getirmeksizin âlemlerden hiçbir kimsenin namazı sahih olmaz. O kimse, ister sıddık olsun, ister faruk; ister bir nur sahibi olsun, ister iki nur ya da birkaç nur. Allah’a farızlarıyla ibadet eden herkesin, namaz esnasında, kelime-i şehadet ile Allah’a ibadet ettiği gibi, onlara salâvat getirmekle de O’na ibadet etmesi gerekir. [68] Bu da öyle bir mertebedir ki, ümmetin öne çıkan isimleri karşısında baş eğmiş, zikrettiğiniz imamlar önünde saygıyla eğilmişlerdir. İmam Şafii şöyle demiştir:

“Ey Resulullah’ın Ehl-i Beyt’i! Sizi sevmek, Allah’ın Kur’an’da indirdiği bir farzdır. Şu büyük fazilet size yeter ki, size salâvat getirmeyenin namazı olmaz.”⁽²⁾ [69]

Ehl-i Beyt’in yol ve yöntemine uymanın farz olduğuna dair kutsal Sünnet’te varit olan delillerden şimdilik bu kadarıyla yetinelim. Aziz ve Celil Allah’ın Kitabı’nda da bunu gerektiren muhkem ayetler vardır ki, onları sizin aklınızın tanıklığına ve zekânızın keskinliğine bırakıyorum. Çünkü siz, delâlet eden lemhanın (göz kırpmasının) kendisine kâfi geldiği ve şifrenin varlığıyla işarete bile ihtiyaç duymayan kimselersiniz. Âlemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun.

Ş.

1- Bu hadisi, Abdulgani b. Sa’d, İzahu’l-İşkal’de tahrir eder. Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 396’da 6050 numaralı hadistir.

2- Bu iki beyit, Şafii’nin çok meşhur ve yaygın methiyelerindedir. es-Savaiku’l-Muhrika, s. 88’de, “Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygamber’e salât ederler.” ayetinin tefsirinde İbn Hacer; eş-Şerefü’l-Müebbed, s. 99’da Nebhanî; Reşfetü’s-Sâdî’de İmam Ebu Bekir b. Şehabuddin ve başka bir grup âlim, bu iki beyiti, Şafii’ye ait olduğunu tartışmadan naklederler.

Mektup 11

20 Zilkade 1329

1- Zikrettiğimiz Sarih Hadislere Taaccüp Etmesi

2- Bu Hadislerin Çoğunluğun Tutumuyla Bağdaşmaması Sebebiyle Dehşete Kapılması

3- Kur'an'dan Kesin Deliller İsteyerek Yardım Talebi

1- Yöntemleri sağlam, anlaşılması kolay, değerli mektubunla şereflendim. Bu mektubunla, kovayı ağzına kadar doldurmuş, dağların başından aşağıya doğru akan sel gibi akmışsınız. Mektubunuza şöyle bir göz gezdirdim ve üzerinde biraz düşündüm. Sizi, mücadelede uzun soluklu, taşlı çukurlu yumuşak arazide ayakları sağlam basan, çenesi kuvvetli ve dili keskin biri olarak gördüm.

2- Hücetinizi incelemeye dalıp, delillerinizi irdelemeye başlayınca, karışık bir durum içerisinde olduğumu gördüm. Hücetlerinize bakıyorum; ilzam edici görüyorum. Apaçık delillerinize bakıyorum; tartışma götürmez buluyorum. Ehl-i Beyt İmamları'na bakıyorum; görüyorum ki, Allah ve Resulü yanında öyle bir makama sahipler ki, heybet ve celâlleri karşısında herkesin tevazu kanadını indirmesi gerekir. Sonra kible ehlinin çoğunluğuna ve bu dini temsil edenlerin ekseriyetine bakıyorum; onların Ehl-i Beyt'e karşı bu delillerinin zahirinin gerektirdiği durumun tersi bir tutum içerisinde olduklarını görüyorum. Kendimi birbiriyle çekişen iki nefsin⁽¹⁾ arasında buluyorum: Biri delillerin peşinden gitmeye

1- Lisanu'l-Arab adlı sözlükte şöyle denir: "Araplar, bazen insanın iyi ile kötüyü, yararlı ile zararlıyı birbirinden ayırt eden nefsinin iki nefis olarak sayarlar. Çünkü nefis, bazen bir şeyi hem emreder, hem de ondan sakındırır. İşte emredeni bir nefis, sakındıranı ise başka bir nefis olarak saymışlar."

yöneliyor; diğeri kible ehlinin ekseriyetine sığınyor. Birincisi, dizgini-
ni size vermiş, elinizde ürkmezken; diğeri inadıyla sizden ürkmiş, size
serkeşlik etmektedir.

3- Acaba Kur'an'dan, bu serkeş nefsin yönelişinin önünü kesecek ve onun-
la genel görüşün arasına girecek kesin hüccetlerle, ona galip olabilecek
misiniz? Ve leke's-selâm.

S.

Mektup 12

22 Zilkade 1329

Kur'an'dan Deliller

Siz, elhamdülillah Kur'an'ı iyi bilen, onun açık ve gizli manalarından haberdar olan kimselerdensiniz. Acaba Kur'an'ın Ehl-i Beyt hakkında inen apaçık ayetleri, başka birinin hakkında inmiş midir? Acaba onun muhkem ayetleri, onlardan başka birinden pisliğin giderildiğine hükmetmiş midir?⁽¹⁾ Acaba âlemlerden herhangi birinin hakkında, onların hakkındaki Tathir Ayeti gibi bir ayet var mı?⁽²⁾ [70] Acaba Kur'an'ın muhkem ayeti, onlardan başka birisinin sevgisini (meveddetini) farz kılmış mı?⁽³⁾ [71] Acaba Cebrail Mübahele Ayeti'ni onlardan başka birinin hakkında mı getirmiş?⁽⁴⁾ [72]

(Şairin de dediği gibi:)

Hel Eta (İnsan) Suresi, onlardan başka birinin methinde mi gelmiştir?

-
- 1- "Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister." ayeti, her türlü pisliğin onlardan giderildiğine hükmetmektedir.
 - 2- Asla! Hiç kimsenin hakkında böyle bir ayet yoktur. Bu, onlara mahsus bir ayrıcalıktır. Kimse onlara ulaşamaz, kimse onlara ulaşmaya göz dikemez.
 - 3- Asla! Yüce Allah, onların başkalarına karşı üstünlüğünü bildirmek için bunu onlara has kılmıştır; şöyle buyurmuştur: "(Habibim!) De ki: Buna (risaletime) karşılık sizden yakınlarımı (Ehl-i Beyt'imi) sevmekten başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik (buradaki iyilik, onları sevmektir) işlerse, biz onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz, Allah (onları sevenlere karşı) çok bağışlayandır, (bu iyiliklerine karşı) çok şükrederdir (bol bol ödüllendirendir)." (Şûra Suresi, ayet 23)
 - 4- Asla! Cebrail, Mübahele Ayeti'ni sadece onların hakkında indirmiştir. Aziz Allah şöyle buyurmuştur: "De ki: Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı... çağıralım..."

Hayır! Mevlâ'ya andolsun ki O, bu sureyi onları anmakla süslemiştir.⁽¹⁾ [73]

Yüce Allah'ın, **"Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın ve parçalanıp dağılmayın."** diye buyurduğu Allah'ın İpi,⁽²⁾ [74] **"Sadıklarla (doğrularla) beraber olun."** diye buyurduğu Sadıklar,⁽³⁾ [75] **"Bu benim sırat-ı müstakimimdir, o hâlde ona uyun."** diye buyurduğu Allah'ın Sıratı, [76] **"Başka yollara uymayın, sonra sizi O'nun yolundan ayırır."** diye buyurduğu Allah'ın Yolu, [77] ⁽⁴⁾ **"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden olan Ulü'l-Emr'e (Emir Sahipleri'ne) itaat edin."** diye buyurduğu Ulü'l-Emr,⁽⁵⁾

1- Dehr (İnsan) Suresi'nin onların ve düşmanlarının hakkında indiğine işaret ediliyor. Tathir Ayeti, Mübahahele Ayeti, Meveddet Ayeti ve Dehr Suresi hakkında daha geniş bilgi sahibi olmak isteyenler, bizim el-Kelimetü'l-Garrâ kitabımıza başvursunlar. Dertlerin şifasını, düşmanların azgınlıklarının dizginlenmesini ve cahillerin boş lâflarının reddini orada bulacaklar.

2- İmam Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde bu ayetin manasını verirken Eban b. Tağlib'e isnaden İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle buyurduğunu tahric eder: **"Allah'ın 'Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın ve parçalanıp dağılmayın.'** diye buyurduğu Allah'ın ipi biziz." İbn Hacer, bu ayeti Ehl-i Beyt hakkında inen ayetlerden biri olarak sayar. Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 1. fasıl, 5. ayetin tefsiri. Ayeti tefsir ederken İmam Cafer Sadık'tan duyduğunuz hadisi de Sa'lebî'den nakleder. İmam Ebu Bekir b. Şehabuddin'in Reşfetü's-Sâdî'sinde [s. 15, el-İ'lâmiyye, Mısır] olduğu gibi, İmam Şafii bir şiiirinde şöyle der:

"Mezheplerinin insanları dalalet ve cehalet denizlerine götürdüğünü görünce, Allah'ın ismini anarak Kurtuluş Gemileri'ne bindim. O gemiler, Peygamberlerin Sonuncusu (Muhammed) Mustafa'nın Ehl-i Beyt'idir. Ve Allah'ın İpi'ne sarıldım. O ip de, onların velâyetidir. Nitekim hepimiz o ipe sarılmakla emrolunmuşuz."

3- Mütevatir sahih hadislerimiz gereğince Sadıklar'dan maksat, Resulullah ve Pak Ehl-i Beyt'idir. Nitekim Hafız Ebu Nuaym ve Muvaffak b. Ahmed'in İmam Zeynelâbidin'den tahric ettikleri ve İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika, s. 90, 11. bap, 1. fasıl, 5. ayetin tefsirinde naklettiği bir hadiste bu açıkça ifade edilir. Biz bu hadisi, Mektup 6'nun sonlarında zikrettik.

4- İmam Sadık ve İmam Bâkir şöyle buyururlardı: **"Buradaki Sırat-ı Müstakim, (Masum) İmam'dır. 'Başka yollara uymayın, yani dalalet imamlarına uymayın, 'sonra sizi O'nun yolundan ayırır.'** O'nun yolu biziz."

5- Sikatü'l-İslam Muhammed b. Yakub, sahih senediyle Büreyd el-İclî'den şu hadisi tahric eder: Ebu Cafer'e (İmam Muhammed Bâkir'a), **"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve sizden olan Ulü'l-Emr'e (Emir Sahipleri'ne) itaat edin."** ayetini sordum, bana şu ayetle cevap verdi: **"Kitaptan kendilerine bir pay verilenleri görmedin mi? Cibet ve Tağut'a iman ediyor ve kâfirler için 'Bunlar, iman edenlerden daha**

[78] “Eğer bilmiyorsanız, Zikir Ehli’ne sorun.” diye buyurduğu Zikir Ehli,⁽¹⁾
[79] “Kim, hidayet kendisine belli olduktan sonra Peygamber’e muhalefet eder ve müminlerin yolundan başka bir yol seçerse, onu döndüğü yolda bırakırız ve cehenneme sokarız.” diye buyurduğu Müminler⁽²⁾ [80] ve “(Habibim!) Sen ancak bir uyarıcı-korkutucusun ve her topluluğun bir hidayet önderi vardır.” diye buyurduğu Hidayet Önderleri⁽³⁾ [81] onlar değil mi?

doğru yoldadırlar.’ diyorlar.” Yani, dalalet imamları ve cehenneme çağırıcılar için ‘Bunlar, Âl-i Muhammed’den daha doğru yoldadırlar.’ diyorlar. “İşte onlar Allah’ın lânet ettiği kimselerdir. Allah kime lânet ederse, artık onun için bir yardımcı bulamazsın. Yoksa onların hükümlerinden bir payları mı var?” Yani, imamet ve hilâfetten (bir payları mı var?) “Eğer öyle olsaydı, insanlara bir hurma çekirdeği bile vermezlerdi. Yoksa Allah’ın kendilerine lütfundan verdiği şeyden dolayı insanları mı kıskanıyorlar?” Allah’ın lütfundan diğer insanlara değil de bize verdiği imametten dolayı kıskanılan insanlar biziz. “Kuşkusuz, biz Âl-i İbrahim’e (İbrahim’in soyuna) kitap ve hikmet verdik. Biz onlara büyük bir hükümlerlik verdik.” Buyuruyor ki: Biz onlardan resuller, nebiler ve imamlar kıldık. Öyleyse nasıl Âl-i İbrahim hakkında bunu kabul ederler de Âl-i Muhammed hakkında bunu inkâr ederler?! “Onlardan bazıları ona iman ettiler, bazıları da ondan yüz çevirdiler. Cehennemin alevli ateşi (onlara) yeter.”

- 1- Sa’lebî, Büyük Tefsir’inde bu ayeti mana ederken Cabir’den şöyle dediğini tahric eder: “Bu ayet indiğinde (İmam) Ali, ‘Zikir Ehli biziz.’ buyurdu.” Diğer Hidayet İmamları’ndan da bu nakledilir. Allame Bahreynî, Gayetü’l-Meram, 35. bapta bu içerikte yirmi küsur sahih hadis tahric eder.
- 2- İbn Merdeveyh, bu ayetin tefsirinde şöyle tahric eder: “Burada Peygamber’e muhalefetten maksat, (İmam) Ali’nin konusunda muhalefettir. Ayetteki “hidayet kendisine belli olduktan sonra” ifadesindeki hidayet de, onun durumuyla ilgilidir.” Ayyaşî de Tefsir’inde bunun benzerini tahric eder. Ehl-i Beyt yoluyla gelen mütevatir hadislerde “müminlerin yolu”ndan maksadın Ehl-i Beyt İmamları’nın (a.s) yolu olduğu belirtilir.
- 3- Sa’lebî, büyük Tefsir’inde bu ayeti tefsir ederken İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: “Bu ayet indiği zaman Resulullah (s.a.a) elini göğsüne koyup, “Ben uyarıcı-korkutucuyum, Ali de hidayet önderidir. Ya Ali! Hidayete erenler, ancak seninle hidayete ererler.” buyurdu. Bu hadisi, müfessirler ve Sünen sahiplerinin birçoğu İbn Abbas’tan tahric ederler. Muhammed b. Müslim’den de şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ebu Abdullah’a (İmam Cafer Sadık’a) bu ayeti sordum, şu cevabı verdi: “Her İmam kendi zamanında hidayet önderidir.” İmam Ebu Cafer (Muhammed Bâkır) da bu ayetin tefsirinde şöyle buyurmuştur: “Uyarıcı-korkutucu Resulullah’tır, hidayet önderi de Ali’dir.” Sonra şöyle buyurdu: “Allah’a andolsun ki, bu ayet, kıyamete kadar bizim hakkımızda geçerlidir.”

Onlar, Yüce Allah'ın es-Seb'u'l-Mesanî (Fatiha Suresi) ve Kur'an-ı Azim'de, **"Bizi dosdoğru yola ilet; kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna."**⁽¹⁾ [82] ve **"Kim Allah'a ve Resul'e itaat ederse, işte onlar, peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerden ibaret olan Allah'ın kendilerine nimet verdiği kimselerle beraberdir."**⁽²⁾ [83] diye işaret ettiği Allah'ın kendilerine nimet verdiği kimselerden değiller mi?

Allah, genel velâyeti onlara vermemiş mi? Peygamber'den sonra bu velâyeti onlara münhasır kılmamış mı? Öyleyse lütfen şu ayeti okuyun: **"Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Resulü ve o iman edenlerdir ki, namazı ikame ederler ve rükû hâlindeyken zekât verirler. Kim Allah'ı, O'nun Resulü'nü ve o iman edenleri veli edinirse, (işte onlar, Allah'ın hizbidir;) şüphesiz ki galip gelecek olanlar, Allah'ın hizbidir."**⁽³⁾ [84]

Yüce Allah, **"Şüphesiz ki ben, tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen, sonra ihtida eden kimseyi gerçekten bağışlayıcıyım."** buyururken, onların velâyetine ihtidayı tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimseleri bağışlamasının şartı kılmamış mıdır? ⁽⁴⁾ [85]

1- Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde Fatiha Suresi'ni tefsir ederken, Ebu Bureyde'den "Dosdoğru yolun (sırat-ı müstakimin) Muhammed ve Âl'inin (Ehl-i Beyt'nin) yolu olduğunu" tahric eder. Veki b. Cerrah'ın Tefsir'inden de şu hadisi tahric eder: Süfyan-ı Sevrî'den, Süddî'den, Esbat ve Mücahit'ten, İbn Abbas'tan; **"Bizi dosdoğru yola ilet"** ayetiyle ilgili olarak dedi ki: "Yani, bizi Muhammed ve Ehl-i Beyt'inin sevgisine irşat et."

2- Ehl-i Beyt İmamları, hiç tartışmasız, **sıddıklar, şehitler ve salihlerin** efendilerindedirler.

3- Eş'arîlerin imamlarından biri olan Kuşçu'nun Şerhu't-Tecrid'de itiraf ettiği gibi, müfessirler, bu ayetin İmam Ali hakkında indiğinde icma etmişlerdir. İmam Ali, namazda rükû hâlindeyken yüzüğünü sadaka olarak fakire vermiş, bunun üzerine mezkûr ayet inmişti. Nesaî, Sahih'inde Abdullah b. Selâm'dan bu ayetin Ali hakkında indiğini tahric eder. el-Cem'u Beyne's-Sihahi's-Sitte'nin sahibi de bu ayetin Ali hakkında indiğini tahric eder. Sa'lebî de Büyük Tefsir'inde, ayeti zikrederken izah edeceğimiz gibi, bu ayetin Emirü'l-Müminin hakkında indiğini tahric eder.

4- İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 1. fasılda şöyle yazar: "Yüce Allah buyuruyor ki: **"Şüphesiz ki ben, tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen, sonra ihtida eden kimseyi gerçekten bağışlayıcıyım."** Sabit el-Benanî der ki: "Yani, Peygamber'in Ehl-i Beyt'inin velâyetine ihtida eden." İbn Hacer der ki: "Bu tefsir, Ebu Cafer (Muhammed) Bâkır'dan da nakledilmiştir." Daha sonra İbn Hacer, Ehl-i Beyt İmam-

Onların velâyeti, Allah Teâlâ'nın **"Gerçek şu ki biz, emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk. Onlar, emaneti yüklenmeye yanaşmadılar ve ondan korkuya kapıldılar. Onu insan yükledi. Şüphesiz ki o, çok zalim, çok cahildir."** diye buyurduğu emanetten değil mi?⁽¹⁾ [86]

Onların velâyeti, Allah'ın **"Ey iman edenler! Topyekûn barış ve güvene (silm) girin ve Şeyten'in adımlarını izlemeyin."** diye gölgesine girilmesini emrettiği barış ve güvenden değil mi?⁽²⁾ [87]

Allah Teâlâ'nın **"Sonra o gün muhakkak nimetten sorguya çekileceksiniz."** diye buyurduğu nimet, onların velâyeti değil mi?⁽³⁾ [88]

Resulullah (s.a.a) onların velâyetini tebliğ etmekle görevlendirilmedi mi? Aziz ve Celil Allah, **"Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah**

ları'nın velâyetine ihtida edenlerin kurtuluşa ereceği hakkında birtakım hadisler rivayet eder. İmam Bâkır'dan naklettiği tefsir ile İmam'ın Hâris b. Yahya'ya buyurmuş olduğu şu sözüne işaret ediyor: **"Ey Hâris! Allah'ın nasıl bir şart koştuğunu görmüyor musun? Hiçbir insana bizim velâyetimize ihtida etmedikçe ne tövbe, ne iman, ne de salih amelin bir faydası olmaz."** Sonra İmam (a.s), cedit Emirü'l-Müminin'e isnaden şöyle buyurduğunu rivayet eder: **"Vallahi eğer bir adam tövbe edip iman eder ve salih amel işler, ama bizim velâyetimize ve hakkımızı tanımaya ihtida etmezse, bu ona hiçbir şey kazandırmaz."** Hafız Ebu Nuaym de bunun benzeri bir hadisi, Avn b. Ebu Cuhayfe'den, babasından, (İmam) Ali'den tahric eder. Hâkim de, İmam Bâkır, İmam Sadık, Sabit el-Benanî ve Enes b. Malik'ten bunun gibi hadisler tahric eder.

- 1- Ayetin manasıyla ilgili olarak bkz. es-Saffi Tefsiri; Ali b. İbrahim Tefsiri; İbn Babeveyh'in bu ayetle ilgili İmam Bâkır, İmam Sadık ve İmam Rıza'dan rivayet ettiği hadisler; Allame Bahreynî'nin Gayetü'l-Meram adlı kitabının 115. babında zikrettiği Ehl-i Sünnet hadisi.
- 2- Allame Bahreynî, Gayetü'l-Meram adlı kitabının 224. babında, bu ayetin Ali ve onun soyundan olan İmamlar'ın velâyetine girme ve onlardan başkalarına tâbi olmaksızın sakındırma hakkında indiğiyle ilgili olarak on iki sahih hadis tahric eder. 223. babında da, Emevî zihniyette olan İsfahanî'nin bile bunu birkaç kanalla (İmam) Ali'den rivayet ettiğini belirtir.
- 3- Allame Bahreynî, Gayetü'l-Meram adlı kitabının 48. babında, bu ayetteki "nimet" in, Allah'ın insanlara lürufta bulunduğu Resulullah (s.a.), Emirü'l-Müminin ve Ehl-i Bey'tin velâyeti olduğuna dair Ehl-i Sünnet kanalıyla üç hadis, bizim kanalımızla da on iki sahih hadis tahric eder.

seni insanlardan korur. Şüphesiz, Allah kâfir topluluğu hidayete erdirmez.” diye buyurarak âdeta tehdit edercesine Peygamber’i sıkıştırmadı mı?⁽¹⁾ [89] Peygamber de Gadir-i Hum’da, sel gibi çağlayıp coşarak yüksek bir sesle bunu tebliğ etmedi mi? Bunun üzerine de Allah, **“Bugün dininizi sizin için kâmil ettim, nimetimi size tamamladım ve din olarak sizin için İslâm’a razı oldum.”** ayetini indirmede mi?⁽²⁾ [90]

Görmedin mi **“Allah’ım! Eğer bu, senin katından olan gerçekse, o hâlde üzrimize gökten taş yağdır ya da bize acıklı bir azap getir.”** diyerek onların velâyetini açıkça inkâr eden ve bu hususta Resulullah ile tartışan kimseye o gün Rabbin ne yaptı? Allah, daha önce Ashab-ı Fil’e yaptığı gibi onu da siccilden bir taş ile vurmadı mı? Ve o sırada, **“İstekte bulunan biri, kâfirler için olan, gerçekleşecek bir azabı istedi. Onu geri çevirecek biri yoktur.”** ayetlerini indirmede mi?⁽³⁾ [91]

“Durdurun onları! Onlar sorguya çekileceklerdir.” ayetinin tefsirinde varit olduğu gibi, insanlar, kıyamet günü onların velâyetinden sorguya çekileceklerdir.⁽⁴⁾ [92] Buna taaccüp etmemek gerek. Çünkü onların velâyeti, **“Sen-**

1- Sünen sahiplerinin birçoğu, bu ayetin Gadir-i Hum günü İmam Ali hakkında indiğini tahric eder. Örneğin İmam Vahidî, Esbabü’n-Nüzul’da Maide Suresi’nden bahsederken Ebu Said-i Hudrî’den şöyle dediğini tahric eder: “Bu ayet, Gadir-i Hum günü (İmam) Ali hakkında nazil oldu.” Bu hadisi İmam Sa’lebî de iki senetle tahric eder. Hamvinî de Feraidü’s-Simtayn’da bu hadisi çeşitli kanallarla merfu olarak Ebu Hüreyre’den rivayet eder. Gayetü’l-Meram’da, 37. ve 38. baplarda Ehl-i Sünnet kanalıyla bu manayı içeren dokuz hadis, Şia kanalıyla ise sekiz hadis zikreder.

2- İmam Ebu Cafer Bâkir ve halefi İmam Ebu Abdullah Sadık, kendilerinden rivayet edilen sahih hadislerde bunu açıkça dile getirirler. Ehl-i Sünnet de merfu senetleriyle Resulullah’tan (s.a.a) bu manayı açıkça ifade eden altı hadis tahric etmiştir. Bkz. Gayetü’l-Meram’ın 39. ve 40. baplar.

3- İmam Sa’lebî, Büyük Tefsir’inde bu olayı detaylı olarak tahric eder. Mısırlı Allame Şeblicî, Nuru’l-Ebsar adlı kitabında İmam Ali’den bahsederken s. 71’e bu olayı nakleder. Olay oldukça meşhurdur. Halebî, Sire’sinin 3. cildinde Veda Haccı bahsinin sonlarında bu olayı zikreder. Hâkim, el-Müstedrek’inde Mearic Suresi’nin tefsiri, c. 2, s. 502’de bu olayı tahric eder.

4- es-Savaiku’l-Muhrika’da bu ayetin tefsirinde olduğu gibi, Deylemî, Ebu Said-i Hudrî’den Peygamber’in şöyle buyurduğunu tahric eder: **“Durdurun onları! Onlar -Ali’nin velâyetinden- sorguya çekileceklerdir.”** Yine es-Savaiku’l-Muhrika’da bu ayetin tefsirinde olduğu gibi, Vahidî şöyle der: **“Yüce Allah’ın “Durdurun onları!**

den önce gönderdiğimiz elçilerimizden sor.” ayetinin tefsirinde varit olduğu gibi, peygamberlerin insanlara iletmekle görevlendirildiği, hüccetler ve vasilerin sonuna kadar üzerinde durduğu şeyler arasındadır.⁽¹⁾ [93]

Dahası; onların velâyeti, **“Hani Rabbin Âdem oğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ diye onları kendilerine şahit tutmuştu da onlar, ‘Evet, Rabbimizsin’ demişlerdi.”** ayetinin tefsirinde varit olduğu gibi, Allah’ın Elest Bezmi’nden (Kalubela’dan) beri insanlardan aldığı ahitler arasındadır.⁽²⁾ [94]

Âdem, Rabbinden onlara (Ehl-i Beyt’e) tevessül edeceği kelimeleri aldıktan sonra Allah onun tövbesini kabul etti.⁽³⁾ [95]

Onlar, yeryüzü ehlinin güvencesi ve Allah’a yönelme vesilesi oldukları[96] sürece Allah onlara azap edecek değildir.⁽⁴⁾ [97]

Onlar sorguya çekileceklerdir.” sözüyle ilgili olarak şöyle rivayet edilmiştir: Yani, Ali’nin ve Ehl-i Beyt’in velâyetinden (sorguya çekileceklerdir).” Vahidî devamında şöyle der: “Çünkü Allah, Peygamber’ine, risaletini tebliğ etmesi karşılığında yakınlarını sevmekten başka bir ücret istemediğini insanlara bildirmesini emretmişti.” Vahidî şöyle devam eder: “Bunun anlamı şudur: Onlara, “Ehl-i Beyt’i Peygamber’in vasiyet ettiği gibi hakkıyla dost edindiler mi, yoksa onları zayi ve ihmal mi ettiler?” diye sorulacaktır. Eğer ihmal etmişlerse, sorumlu ve suçlu olacaklardır.” Şu kadarı size yeter ki, İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika’nın 11. babında bu ayeti Ehl-i Beyt hakkında nazil olan ayetler arasında sayar (dördüncü ayet) ve hakkında uzun uzun konuşur.

1- Hafız Ebu Nuaym’ın Hilyetü’l-Evliya’da bu ayetin tefsirinde tahrîc ettiği; Sa’lebî, Nişaburî ve Berkî’nin kendi Tefsir’lerinde bu ayetin anlamında tahrîc ettikleri; İbrahim b. Muhammed Hamvinî ve Ehl-i Sünnet âlimlerinden diğerlerinin rivayet ettikleri hadisler size yeter. Ayrıca Tabersî’nin Mecmau’l-Beyan’da bu ayetin tefsirinde Emirü’l-Müminin’den rivayet ettiği hadise de bakabilirsiniz. Gayetü’l-Meram’ın 44. ve 45. baplarında ise bu anlamda yanan yürekleri serinletecek hadisler vardır.

2- Bu ayetin tefsirinde Ehl-i Beyt’ten gelen hadisler bu konuda size yol gösterir.

3- Şafii bir âlim olan İbn Meğazilî, İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahrîc eder: “Peygamber’e, Âdem’in tövbesinin kabul olmasını sağlayan Rabbinden aldığı kelimelerin neler olduğu soruldu. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Adem, Allah’tan Muhammed, Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin hakkı için bağışlanmasını istedi. Bunun üzerine Allah onun tövbesini kabul etti ve onu bağışladı.” Bizim yanımızda da bu ayeti bu şekilde tefsir eden çok sayıda hadis vardır.

4- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, 11. bapta zikredilen yedinci ayetin, yani “Al-

Allah Teâlâ'nın, **"Yoksa Allah'ın, fazlından kendilerine verdiği şeylerden dolayı insanları kıskanıyorlar mı?"** diye buyurduğu **kıskanılan insanlar** onlardır.⁽¹⁾ [98]

"İlimde derinleşenler, 'Biz ona iman ettik' derler." diye buyurduğu **ilimde derinleşenler** onlardır.⁽²⁾ [99]

"A'râf (yüksek burçlar) üstünde (cennetlik ve cehennemliklerden) her birini simasıyla tanıyan erler vardır." diye buyurduğu **A'râf erleri** onlardır.⁽³⁾ [100]

lah onlara azap edecek değildir." ayetinin tefsiri; bu söylediğimizi itiraf ettiğini göreceksiniz.

- 1- Nitekim İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bapta Ehl-i Beyt hakkında inen ayetleri zikrederken, altıncı ayet olarak da bu ayeti sayar ve bu söylediğimizi itiraf eder. Şafii bir âlim olan İbn Meğazilî, es-Savaiku'l-Muhrika'da olduğu gibi, İmam Bâkır'dan şöyle dediğini tahric eder: "Kıskanılan insanlar biziz." Gayetü'l-Meram'ın 60. ve 61. baplarında bu konuda otuz tane sahih ve sarih hadis mevcuttur.
- 2- Sikatü'l-İslam Muhammed b. Yakub Kuleynî, kendi sahih senediyle İmam Sadık'tan şöyle buyurduğunu tahric eder: "Biz bir topluluğuz ki, Aziz ve Celil Allah bize itaat etmeyi farz kılmıştır. İlimde derinleşenler de biziz. Kıskanılan insanlar da biziz. Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Yoksa Allah'ın, fazlından kendilerine verdiği şeylerden dolayı insanları kıskanıyorlar mı?"** Aynı hadisi Şeyh Tusî de, et-Tehzib'de kendi sahih senediyle İmam Sadık'tan (a.s) tahric eder.
- 3- Sa'lebî, Tefsir'inde bu ayetin anlamıyla ilgili olarak İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahric eder: "A'râf, Sırat'ın yüksek bir yeridir. Orada Abbas, Hamza, Ali ve Cafer-i Tayyar duracaklar. Kendilerini sevenleri yüzlerinin beyazlığından, sevmeyenleri ise yüzlerinin siyahlığından tanıyacaklardır." Hâkim, İmam Ali'ye isnaden şöyle dediğini tahric eder: "Kıyamet günü cennet ile cehennem arasında duracağız. Bize yardım edenlerini simalarından tanıyacak, cennete sokacağız; bize buğzedenleri de simalarından tanıyacağız." Selman-ı Farisî'den şöyle dediği rivayet edilir: "Resulullah'tan (s.a.a) duydum, şöyle buyuruyordu: "Ya Ali! Şüphesiz, sen ve senin evlâtlarından olan vasiler A'râf'ın üzerinde duracaksınız..." Bunu teyit eden bir hadisi de -es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. faslın sonlarında olduğu gibi- Darekutnî tahric eder. O hadiste şöyle denir: Ali, Ömer'in kendisinden sonraki halifeyi belirlemek için oluşturduğu altı kişilik heyette uzunca sözlerinin bir bölümünde şöyle dedi: "Allah'a yemin ederek söyler misiniz: İçinizde Peygamber'in, kendisine, "Ya Ali! Sen kıyamet günü cennet ve cehennem bölücüsüsün." dediği benden başka bir kimse var mı?" Onlar, "Allah şahittir ki hayır." dediler. İbn Hacer şöyle der: "Bunun manası, Antere'nin İmam Ali Rıza'dan rivayet ettiği şu hadiste açıklanmıştır: Peygamber (s.a.a), Ali'ye şöyle dedi: "Ya Ali! Sen cennet ve cehennem bölücüsüsün; kıyamet günü cehenneme diyeceksin ki: Bu benim, şu da senin." İbn Hacer devam

“Müminlerden öyle erler var ki, Allah ile olan ahitlerine sadık kaldılar. Onlardan bazıları (canını vererek) adağını ödedi; bazıları da (bunu) beklemektedir. Ve (ahitlerini) hiç değiştirmediler.” diye buyurduğu sadakat erleri onlardır.⁽¹⁾ [101]

Yüce Allah'ın, **“Ne ticaretin, ne de alışverişin kendilerini oyalayıp Allah'ı anmaktan, namazı ikame etmekten ve zekâtı vermekten alıkoymadığı, kalplerin ve gözlerin (dehşetten hâlden hâle) döneceği günden korkan erler, o evlerde sabah akşam O'nu tesbih ederler.”** diye buyurduğu tesbih erleri onlardır.⁽²⁾ [102]

eder: “İbn Semmak, Ebu Bekir'in İmam Ali'ye (r.anhuma) şöyle dediğini rivayet eder: Resulullah'tan duydum, şöyle buyuruyordu: “Ali'nin geçiş belgesi vermediği hiçbir kimse Sırat köprüsünden geçemez.”

1- İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 5. fasılda, İmam Ali'nin (a.s) vefatından bahsederken şu olayı zikreder: “Kûfe'de minberdeyken (İmam) Ali'ye **“Müminlerden öyle erler var ki, Allah ile olan ahitlerine sadık kaldılar...”** ayetini sordular. Buyurdu ki: “Allah'ım, başışla! Bu ayet benim ve amcam Hamza ile amcamın oğlu Ubeyde b. Hâris b. Muttalib hakkında inmiştir. Ubeyde, Bedir Savaşı'nda şehit düşerek adağını ödedi. Hamza, Uhud Savaşı'nda şehit olarak adağını ödedi. Ben ise, -eliyle sakalına ve başına işaret ederek- bunu bunun kanıyla boyayacak olan ümmetin en şakisini bekliyorum. Bu haberi bana habibim Ebu'l-Kasım (s.a.a) vermiştir.” Mecmau'l-Beyan'da bu ayetin tefsirinde olduğu gibi, Hâkim, Amr b. Sabit'ten, Ebu İshak'tan, (İmam) Ali'den (a.s) şöyle dediğini tahrir eder: “Müminlerden öyle erler var ki, Allah ile olan ahitlerine sadık kaldılar...” ayeti bizim hakkımızda indi. Allah'a andolsun ki, ben beklemekteyim ve (ahdimi) hiç değiştirmedim.”

2- **“Bir ticaret veya eğlence gördüklerinde ona yönelirler ve seni ayakta bırakırlar.”** (Cum'a Suresi, ayet 11) ayetiyle ilgili olarak Mücahid ve Yakub b. Süfyan'ın Tefsir'lerinde İbn Abbas'a isnatla şöyle rivayet edilir: “Dihye el-Kelbî, bir cuma günü gıda maddesi yüklü ticaret kaflesiyle Şam'dan döndü. Ahcaru'z-Zeyt bölgesine vardığında, geldiğini bildirmek için davul çaldırdı. İnsanlar davul sesi duyunca, Peygamber'i (s.a.a) minberde hutbe irat ettiği (konuşma yaptığı) hâlde ayakta bırakıp gittiler. Mescitte sadece Ali, Hasan, Hüseyin, Fatıma, Selman, Ebuzer ve Mikdad kaldı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Andolsun ki, Allah o Cuma günü mescidime baktı. Eğer bunlar olmasaydı, Medine'yi ehline yakacak ve Lut kavmi gibi üzerlerine taş yağdıracaktı.” Allah, Resulullah ile birlikte mescitte kalanlar hakkında şu ayeti indirdi: **“Ne ticaretin, ne de alışverişin kendilerini oyalayıp Allah'ı anmaktan... alıkoymadığı erler, o evlerde sabah akşam O'nu tesbih ederler.”**

“Allah’ın, yüceltilmesine ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerdedir (o mişkat).” diye buyurduğu evler de onların evleridir. [103]⁽¹⁾

Allah, Nur Ayeti’nde onların mişkâtını kendi nurunun örneği olarak vermiştir.⁽²⁾ [104] **“Göklerde ve yerde en yüce örnek O’nundur. O azizdir (güçlü ve üstündür), hakîmdir (hikmet sahibidir).”** [105]

“(İmanda ve salih amelde herkesten) öne geçenler, işte o öne geçenler, onlardır (Allah’a) yakınlaştırılmış olanlar” da onlardır.⁽³⁾ [106]

Sıddıklar, şehitler ve salihler de onlardır.⁽⁴⁾ [107]

1- Sa’lebî, Büyük Tefsir’inde bu ayetin manasıyla ilgili olarak Enes b. Malik ve Büreyd’e isnaden şöyle dediklerini tahric eder: “Allah Resulü, **“Allah’ın, yüceltilmesine ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerdedir (o mişkat).”** ayetini okuduğunda Ebu Bekir ayağa kalktı ve Ali ile Fatıma’nın evine işaret ederek, “Ya Resulallah! Bu ev, onlardan mıdır?” diye sordu. Resulullah, “Evet, hem de en üstünlerindedir.” buyurdu.” Gayetü’l-Meram’ın 12. babında, sabah ışıklarının her tarafı aydınlattığı gibi konuyu aydınlatan dokuz tane sahih hadis vardır.

2- Yüce Allah’ın **“O’nun nurunun örneği, içinde bir misbah (lamba) olan bir mişkat (kandillik) gibidir...”** (Nûr Suresi, ayet 35) sözüne işaret edilmektedir. Şafii mezhebinden olan İbn Meğazilî, el-Menakıb adlı kitabında Ali b. Cafer’e isnatla şu hadisi tahric eder: “Ebu’l-Hasan’a (İmam Kâzım’a), Aziz ve Celil Allah’ın şu sözlerini sordum: **“İçinde bir misbah (lamba) olan bir mişkat (kandillik) gibidir.”?** “Mişkat (kandillik) Fatıma’dır, misbah (lamba) ise Hasan ve Hüseyin’dir.” buyurdu. **“Zücade (camdan mahfaza), sanki inci gibi (parlayan) bir yıldızdır.”?** “Fatıma, âlemlerin kadınları arasında inci gibi (parlayan) bir yıldızdır.” buyurdu. **“Onun yakıtı mübarek bir zeytin ağacından alınır.”?** “İbrahim’in ağacından (soyundan).” buyurdu. **“Ne doğulu, ne batılı”?** “Ne Yahudi, ne Hıristiyan.” buyurdu. **“O ağacın yağı neredeyse ışık verir.”?** “Neredeyse ondan ilim saçar.” buyurdu. **“Ateş dokunmasa dahi; nur üstüne nurdur.”?** “Orada her İmam’dan sonra bir İmam vardır.” buyurdu. **“Allah dilediğini kendi nuruna iletir.”?** “Allah dilediğini bizim velâyetimize iletir.” buyurdu.” Bu tevil, Kur’an’ın indiği evin ehlinde (Ehl-i Beyt’ten) müstefiz olarak nakledilmiştir.

3- Deylemî -es-Savaiku’l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 29. hadiste olduğu gibi- Aişe’den; Taberanî ve İbn Merdeveyh ise İbn Abbas’tan şöyle tahric ederler: “Peygamber (s.a.a) dedi ki: “Öne geçenler üçtür. Musa’ya imanda önde olan, Yuşa b. Nun’dur. İsa’ya imanda önde olan, Yâsîn Sahibi (Habib-i Neccar)’dır. Muhammed’e imanda önde olan, Ali b. Ebu Talib’dir.” Bu hadisi, Muvaffak b. Ahmed ve Fakih İbn Meğazilî de İbn Abbas’a isnaden tahric ederler.

4- İbn Neccar -es-Savaiku’l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 30. hadiste olduğu gibi- İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah buyurdu ki: “Sıddıklar üçtür: Fira-

Yüce Allah, onların ve dostlarının hakkında, **“Yarattığımız kimselerden bir topluluk var ki, (insanları) hak ile doğru yola iletirler ve onunla hükmederler.”** diye buyurmuştur.⁽¹⁾ [108]

Onların hizbi ile düşmanlarının hizbi hakkında, **“Ateş ehli ile cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, işte onlardır kazananlar.”** diye buyurmuştur.⁽²⁾ [109]

Yine her iki hizip hakkında şöyle buyurmuştur: **“Yoksa iman eden ve salih ameller işleyenleri, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi kılacağız? Ya da (günahlardan) sakınanları, arlanmadan günah işleyenler gibi mi kılacağız?”**⁽³⁾ [110]

Yine bu iki hizip hakkında şöyle buyurmuştur: **“Yoksa kötülöklere bulaşanlar, kendilerini iman eden ve salih ameller işleyen kimseler gibi kılacağız, ha-**

vun ailesinin mümini Hizkil, Yâsîn Sahibi Habib-i Neccar ve Ali b. Ebu Talib.” Ebu Nuaym ve İbn Asakir de -es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 31. hadiste olduğu gibi- İbn Ebu Leyla'dan Resulullah'ın şöyle buyurduğunu tahrîç ederler: “Sıddıklar üçtür: **“Ey kavmim! Peygamberlere uyun.”** diyen Yâsîn ailesinin mümini Habib-i Neccar, **“Siz ‘Rabbim Allah’tır’ dediği için bir adamı mı öldüreceksiniz?”** diyen Fıravun ailesinin mümini Hizkil ve Ali b. Ebu Talib'dir ki, onların en üstünü de odur.” Ali b. Ebu Talib'in İlk İman Eden, Sıddık-ı Ekber ve Faruk-u Azam olduğuna dair tevatür derecesine ulaşmış sahih hadisler vardır.

- 1- Muvaffak b. Ahmed şöyle nakleder: Ebu Bekir b. Merdeveyh, kendi senediyle İmam Ali'den şöyle dediğini tahrîç eder: “Bu ümmet yetmiş üç fırkaya ayrılacak, biri hariç hepsi cehennem ateşinde olacak; bir tek o fırka cennette olacaktır. Onlar, Aziz ve Celil Allah'ın haklarında şöyle buyurduğu kimselerdir: **“Yarattığımız kimselerden bir topluluk var ki, (insanları) hak ile doğru yola iletirler ve onunla hükmederler.”** Onlar, ben ve benim Şia'dır.”
- 2- Şeyh Tusî, el-Emalî adlı kitabında kendi sahih senediyle Emirü'l-Müminin'den şu hadisi tahrîç eder: Resulullah (s.a.a) **“Ateş ehli ile cennet ehli bir olmaz...”** ayetini okuduğunda şöyle buyurdu: “Cennet ehli; bana itaat eden, benden sonra da Ali b. Ebu Talib'e teslim olan ve onun velâyetini ikrar eden kimselerdir.” “Ya ateş ehli?” diye sorulunca da, “Benden sonra onun velâyetine öfke duyan, ahdini çiğneyen ve onunla savaşan kimselerdir.” buyurdu. Bu hadisi, Saduk da İmam Ali'den (a.s) tahrîç eder. Ebu'l-Müeyyed Muvaffak b. Ahmed de Cabir'den şöyle dediğini tahrîç eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, kıyamet günü kurtulacak olanlar, bu -Ali'yi kastediyor- ve onun Şia'sıdır.”
- 3- Bu ayetin manasıyla ilgili olarak Tefsir-i Ali b. İbrahim'e veya Gayetü'l-Meram'ın 81. ve 82. baplarına bakabilirsiniz.

yatları ve ölümleri bir mi olacak sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!”⁽¹⁾ [111]

Onların ve Şia’larının hakkında da şöyle buyurmuştur: “İman eden ve salih ameller işleyenler, işte onlar, yaratılanların en iyileridir.”⁽²⁾ [112]

Onların ve hasımlarının hakkında da şöyle buyurmuştur: “Şu ikisi, Rableri hakkında çekişen iki hasımdır. (Bu iki hasımdan) inkâr edenlere gelince, onlar için ateşten bir elbise biçilmiştir; başlarının üstünden de kaynar su dökülür.”⁽³⁾ [113]

Onların ve düşmanlarının hakkında da şöyle buyurmuştur: “Mümin olan, fasık olan gibi olur mu? Onlar bir olmazlar. İman eden ve salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar için, yaptıklarına karşılık olarak, konaklayacakları sığınma cennetleri vardır. Fasık olanlara gelince, onların sığınacakları yer de ateştir. Ondan her çıkmak istediklerinde ona geri çevrilirler ve onlara, ‘Tadın yalanlayıp durduğunuz ateş azabını!’ denir.”⁽⁴⁾ [114]

1- Bu ayet Utbe, Şeybe ve Velid’e karşı çarpışmak üzere meydana çıkan Hamza, Ali ve Ubeyde’nin hakkında nazil olmuştur. İman edenler Hamza, Ali ve Ubeyde’dir. Kötülüklerle bulaşanlar ise Utbe, Şeybe ve Velid’dir. Bu hususta sahih hadisler mevcuttur.

2- Bu konuda şu kadarı size yeter ki: İbn Hacer, bu ayetin onların hakkında indiğini itiraf eder ve onu onların fazileti hakkında inen ayetler arasında zikreder. Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, 11. bap, 1. fasıl, 11. ayet. Ayrıca, el-Füsulü’l-Mühimme (Gerçekler Işığında Birliğe Doğru) kitabımızın Şia’yı Müjdeleyen Hadisler bölümünde bu ayetle ilgili olarak zikrettiğimiz hadislere de bakabilirsiniz.

3- Buharî, Sahih’inin c. 3, s. 107’inde, Hac Suresi’nin tefsirinde (İmam) Ali’den şöyle dediğini tahric eder: “Kıyamet günü hasımlarıyla davasının görülmesi için Rahman’ın huzurunda diz çökecek ilk kişi benim.” Buharî, Kays’ın, “**Şu ikisi, Rableri hakkında çekişen iki hasımdır...**” ayetinin onların hakkında indiğini söylediğini yazar ve der ki: Onlar, Bedir Savaşı’nda çarpışmamak için meydana çıkan Ali ve iki arkadaşı Hamza ve Ubeyde ile Şeybe b. Rebia ve iki arkadaşı Utbe b. Rebia ve Velid b. Şeybe’dir. Buharî, aynı sayfada Ebuzer’den de şöyle tahric eder: “Ebuzer, “**Şu ikisi, Rableri hakkında çekişen iki hasımdır...**” ayetinin Ali ve iki arkadaşı ile Utbe ve iki arkadaşı hakkında indiğine dair yemin ederdi.”

4- Bu ayet, hiç tartışmasız Emirü’l-Müminin ile Velid b. Ukbe b. Ebu Mui hakkında inmiştir. Bu, muhaddislerin tahric ettiği ve müfessirlerin açıkça dile getirdiği bir gerçektir. İmam Ebu’l-Hasan Ali b. Ahmed Vahidî, Esbabü’n-Nüzul adlı kitabında bu ayetin manasıyla ilgili olarak Said b. Cübeyr’e isnaden İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: “Velid b. Ukbe b. Ebu Mui, Ali b. Ebu Talib’e, “Benim mızrağım

Onların ve onlara karşı hacılara su dağıtmak ve Mescid-i Haram'ı onarmakla övünenler hakkında şöyle buyurmuştur: **"Hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe iman eden ve Allah yolunda cihat eden kimse gibi mi kıldınız? Onlar, Allah katında bir olmazlar. Allah, zalim topluluğu hidayete erdirmez."**⁽¹⁾ [115]

Onların tâbi tutuldukları güzel imtihanlar ve katlandıkları büyük zorluklar hakkında ise şöyle buyurmuştur: **"İnsanlardan öylesi de var ki, Allah'ın rızası uğruna canını satar. Allah, kullarına karşı çok merhametlidir."**⁽²⁾ [116]

Yine buyurmuştur: **"Allah müminlerden, cennetin onların olması karşılığında canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşır; öldürürler ve öldürülürler. Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da üzerine aldığı gerçek bir vaattir bu. Ahdine Allah'tan daha vefalı olan kimdir? O hâlde yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinin. İşte büyük başarı budur. Tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, seyahat edenler, rükû edenler, secde**

seninkinden daha sivri, dilim seninkinden daha konuşkan ve savaşan bir orduya nefer olmak için ben senden daha göz alıcıyım." Ali ona, "Sus! Sen sadece bir fasıksın." dedi. Bunun üzerine, **"Mümin olan, fasık olan gibi olur mu?"** ayeti nazil oldu.

1- Bu ayet, Ali ile amcası Abbas ve Talha b. Şeybe hakkında nazil olmuştur. Sebebine gelince, bunlar övünürler. Talha, "Bey'ten (Kâbe'den) sorumlu olan benim; anahtarları benim elimdedir ve perdedarlığı bana aittir." der. Abbas, "Su dağıtma işi benden sorulur, bu işi yapan benim." der. Ali, "Sizin ne söylemek istediğinizi anlamıyorum. Ben bütün insanlardan altı ay önce namaz kıldım ve cihat eden de benim." der. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu ayeti indirir. Bunu İman Vahidî, Esbabü'n-Nüzul adlı kitabında Hasan el-Basr, Şa'bi ve Kurazî'den nakleder. İbn Sirin ve Mürre el-Hemdanî'den ise şöyle nakleder: Ali, Abbas'a, "Hicret etmez misin?! Peygamber'e (s.a.a) kavuşmak istemez misin?!" der. Abbas, "Hicretten daha faziletli bir işte değil miyim?! Beytullah hacılarına su dağıtmıyor muyum?! Mescid-i Haram'ı imar etmiyor muyum?!" der. Bunun üzerine bu ayet iner.

2- Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 4'te İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahric eder: "Ali canını satarak Peygamber'in elbisesini giydi..." Hâkim, tahric etmemiş olsalar da bu hadisin Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söyler. Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'de bunu itiraf eder. Yine Hâkim, aynı sayfada Ali b. Hüseyin'den (İmam Zeynelâbidin'den) şöyle dediğini tahric eder: "Resulullah'ın yatağında yatarak Allah'ın rızası uğruna canını satan ilk kişi, Ali b. Ebu Talib'dir." Sonra (İmam) Ali'ye ait şu beyitle başlayan şiiri nakleder: "Canımla kumlara ayak basan, Beyt-i Atik ve Hacer-i Esved çevresinde tavaf eden en hayırlı insanı korudum."

edenler, iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar (onlardır). İşte (bu vasıflardaki) müminleri müjdele!" [117]

Yine buyurmuştur: **"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infak edenler (yok mu), işte onların ecirleri Allah'ın katındadır. Onlar için ne bir korku var, ne de onlar mahzun olurlar."**⁽¹⁾ [118]

Doğruyu onlar tasdik etmişler ve Hak Teâlâ onlar için buna tanıklık etmiştir. Şöyle buyurmuştur: **"Doğruyu (Kur'an'ı) getiren ve onu tasdik eden (yok mu), muttakiler işte onlardır."**⁽²⁾ [119]

Yüce Allah'ın, **"(Habibim!) En yakın akrabalarını inzar et (uyarıp korkut)."** buyurarak özel inayetine mahsus kıldığı, Resulullah'ın muhlis kabilesi ve en yakın akrabaları, onlardır. [120]

Ulü'l-Erham (aralarında kan bağı olan akrabalar), **onlardır. "Ve Allah'ın kitabında ulü'l-erham birbirlerine (başkalarından) daha önceliklidir."** [121]

Kıyamet günü Peygamber'in derecesine yükseltilecek ve nimetlerle donatılmış cennetlerde ona kavuşacak olanlar, onlardır. Yüce Allah'ın şu sözü buna delildir: **"İman edenler ve zürriyetleri de imanda kendilerini izleyenler (var ya); biz onların zürriyetlerini de kendilerine kavuştururuz ve onların amellerinden de hiçbir şey eksiltmeyiz."**⁽³⁾ [122]

1- Muhaddisler, müfessirler ve ayetlerin iniş sebepleri hakkında kitap yazarlar, **"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infak edenler..."** ayetiyle ilgili olarak İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahric ederler: "Bu ayet Ali b. Ebu Talib hakkında inmiştir. Yanında dört dirhem vardı; birini gece, birini gündüz, birini gizlide ve birini de açıkta infak etti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu." Bunu İmam Vahidî, Esbabü'n-Nüzul'da kendi senediyle İbn Abbas'tan tahric eder. Aynı şeyi Mücahid'den de tahric eder. Sonra bunu biraz fazlalıkla Kelbî'den de nakleder.

2- İmam Bâkır, İmam Sadık, İmam Kâzım, İmam Rıza, İbn Abbas, İbn Hanefiyye, Abdullah b. Hasan, Şehit Zeyd b. Ali b. Hüseyin ve Ali b. Cafer Sadık'ın açık ve net ifadelerine göre, "Doğruyu getiren" Resulullah, "onu tasdik eden" ise Emirü'l-Müminin'dir. Emirü'l-Müminin, bu ayet ile kendisi hakkında ihticac ederdi. Ayrıca İbn Meğazilî, el-Menakib'inde Mücahid'den şöyle dediğini tahric eder: "Doğruyu getiren Muhammed ve onu tasdik eden ise Ali'dir." Bu hadisi, Hâfız İbn Merdeveyh, Hâfız Ebu Naaym ve başkaları da tahric ederler.

3- Hâkim, el-Müstedrek adlı Sahihi, c. 2, s. 468'de, Tur Suresi'nin tefsirinde, İbn Abbas'tan **"onların zürriyetlerini de kendilerine kavuştururuz ve onların amellerinden de hiçbir şey eksiltmeyiz."** ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini tahric eder: "Allah

Kur'an-ı Kerim'in, **"(Habibim!) Yakın akrabalığı olana (Zî'l-Kurba'ya) hakkını ver."** diye haklarının verilmesini emrettiği hak sahipleri onlardır. [123]

Hiçbir mükellefin ödemediği zimmetini ibra edemeyeceği humusun sahipleri de onlardır. **"Bilin ki, kazandığımız şeylerin beşte biri (humusu); Allah'ın, Peygamber'in ve (onunla) yakın akrabalığı olanındır (Zî'l-Kurba'nındır)..."** [124]

Fey' diye tabir edilen savaşmadan elde edilen ganimetlerin sahipleri de onlardır. **"Allah'ın o (fethedilen) memleketlerin halkından Peygamberine geri verdiği şeyler (fey'); Allah'a, Peygamber'e ve (onunla) yakın akrabalığı olanlara (Zî'l-Kurba'ya)... aittir."** [125]

"Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister." hitab-ı İlâhîsine muhatap olan Ehl-i Beyt, onlardır. [126]

Allah'ın Zıkr-i Hakîm'de **"Selâm olsun Âl-i Yasin'e."** buyurarak selâmladığı **Âl-i Yasin**, onlardır.⁽¹⁾ [127]

Allah'ın, **"Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."** buyurarak kendilerine salât ve selâm etmeyi kullarına farz kıldığı **Âl-i Muhammed**, onlardır.⁽²⁾ [128] Bu ayetin inmesi üzerine, "Ya Resulallah! Sana selâm

müminin zürriyetini, amel bakımından ondan daha aşağıda olsalar da, onunla birlikte onun cennetteki derecesine yükseltir." Sonra şu ayeti okudu: **"İman edenler ve zürriyetleri de imanda kendilerini izleyenler (var ya); biz onların zürriyetlerini de kendilerine kavuştururuz ve onların amellerinden de hiçbir şey eksiltmeyiz."**

1- Bu ayet, İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika, 11. babında zikrettiği ayetlerin üçüncüsüdür. İbn Hacer şöyle nakleder: Müfessirlerden bir grup İbn Abbas'tan, bundan maksadın, "Selâm olsun Âl-i Muhammed'e" olduğunu söylediğini naklederler. İbn Hacer, Kelbî'nin aynı şeyi söylediğini nakleder. Sonra Fahr-i Razî'nin şöyle dediğini zikreder: Peygamber'in Ehl-i Beyt'i beş şeyde onunla eşitlenmiştir: 1) Selâmda; buyurmuş ki: "Selâm olsun sana ey Peygamber." ve buyurmuş ki: **"Selâm olsun Âl-i Yasin'e."** 2) Teşehhütte Peygamber'e ve onlara salâvat getirmekte. 3) Tertemiz olmakta; Allah Teâlâ buyurmuş ki: **"Tâ-Hâ"**, yani "Ey Tahir" ve buyurmuş ki: **"ve sizi tertemiz kılmak ister."** 4) Sadakayı onlara haram kılmakta. 5) Sevgide; buyurmuş ki: **"Bana tâbi olun ki, Allah sizi sevsin."** ve buyurmuş ki: **"(Habibim!) De ki: Buna (risaletime) karşılık sizden yakınlarımı (Ehl-i Beyt'imi) sevmekten başka bir ücret istemiyorum."**

2- Nitekim Buharî, Sahih'inin c. 3, Tefsirü'l-Kur'an kitabı, Ahzab Suresi'nin tefsiri, "Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler" babında; Müslim, Sahih'i-

etmeyi bildik. Peki sana salât nasıldır?” diye sordular. Buyurdu ki: “Şöyle deyin: Allahumme salli alâ Muhammedin ve alâ Âl-i Muhammed...” Böylece bilinmiş oldu ki, onlara salâvat getirmek, bu ayette emredilen salâtin bir parçasıdır. Bu yüzden âlimler bu ayeti de, Ehl-i Beyt hakkında inen ayetlerden saymışlar. Öyle ki İbn Hacer, es-Savaik adlı kitabının 11. babında bu ayeti, Ehl-i Beyt *-aleyhimusselâm-* hakkındaki ayetlerden saymıştır.⁽¹⁾

O hâlde ne mutlu onlara! **“Tûba⁽²⁾ ve güzel akıbet, onlarındır.”** [129] **“Kapıları kendileri için ardına kadar açık olan Adn Cennetleri, onlarındır.”** [130]

“Kim onlarla yarışabilir ki?! Güneşte öyle bir hakikat var ki / Onunla yarışmaya kalkışanı yorup bitirir.” [131]

Allah’ın kullarından seçilenler, Allah’ın izniyle hayırlarda herkesten öne geçenler, Allah’ın Kitabı’nın vârisi olanlar, onlardır. Allah, onlar hakkında şöyle buyuruyor: **“Sonra Kitab’ı, kullarımızdan seçtiklerimize miras bıraktık. Onlardan (kullarımızdan) bazıları kendisine zulmeder (bunlar, İmamlar’ı tanımayan kimselerdir); onlardan bazıları da orta bir yoldadır (bunlar, İmamlar’ın velâyetini kabul eden, onları dost edinen kimselerdir); onlardan bazıları ise Allah’ın izniyle hayırlarda (herkesten) öne geçmiştir (bunlar da, İmamlar’ın kendileridir). İşte büyük fazilet budur.”**⁽³⁾ [132]

nin c. 1, Salât kitabı, Peygamber’e salâvat babında ve diğer muhaddisler, bunu Kâb b. Ucre’den tahric ederler.

1- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, s. 87, Ehl-i Beyt hakkındaki ayetlerin ikincisi.

2- Sa’lebi, Büyük Tefsir’inde bu ayetin anlamıyla ilgili olarak Resulullah’tan (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahric eder: “Tûba, cennette bir ağaçtır; kökü benim evimde, dalları ise cennet ehlinin üzerindedir.” Biri, “Ya Resulallah! Onu daha önce size sorduğumuzda, “Kökü Ali’nin evinde, dalları ise cennet ehlinin üzerindedir.” buyurmuştunuz.” diye sordu. Peygamber (s.a.a), “Benim evimle Ali’nin evi bir değil mi?” buyurdu.

3- Sikatü’l-İslam Küleynî, kendi sahih senediyle Salim’dan şöyle dediğini tahric eder: “Ebu Cafer’e (İmam Bâkır’a), **“Sonra Kitab’ı, kullarımızdan seçtiklerimize miras bıraktık...”** ayetini sordum, şöyle buyurdu: “Hayırlarda (herkesten) öne geçen, İmam’dır. Orta bir yolda olan, İmam’ı tanıyan kimsedir. Kendisine zulmeden ise, İmam’ı tanımayan kimsedir.” İmam Ebu Abdullah Sadık, İmam Ebu’l-Hasan Kâzım ve İmam Ebu’l-Hasan Rıza’dan da buna benzer hadisler tahric etmiştir. Aynı manayı Saduk da bu İmamlar’dan tahric eder. Ayrıca İbn Merdeveyh, İmam Ali’den bu ayetin tefsirinde, “Onlar (Kitab’ın vârisleri) biziz.” buyurduğunu rivayet eder. Daha geniş bilgiyi, Tenzilü’l-Âyât kitabımızda ve Gayetü’l-Meram’da bulabilirsiniz.

Onların faziletleri hakkındaki ayetlerden bu kadarı yeterlidir. İbn Abbas demiş ki: “Sadece Ali’nin hakkında üç yüz ayet inmiştir.”⁽¹⁾ [133] Bir başkası da demiş ki: “Kur’an’ın dörtte biri onların hakkında inmiştir.” [134] Bunda şaşılacak bir şey yok. Çünkü Ehl-i Beyt ile Kur’an, birbirinden asla ayrılmayan iki kardeştir. Şimdilik tilâvet ettiğimiz bu ayetlerle yetinin. Bunlar, Kitab’ın Anası (Temeli, Ekseni) olan muhkem ayetlerdendir. Bunları gönül rahatlığı ve ferahlığıyla alın. Göreceksiniz ki onlardan sabahın ilk ışıkları doğacaktır. Bunları sükûnet içinde ve açık yüreklilikle alın. Bunları, açıklaması üzerine kalmış bir haberdardan alın. Kimse, haberdar olan biri gibi sana haber vermez. Vesselâm.

Ş.

1- Bu sözü İbn Asakir, İbn Abbas’tan tahriç eder. Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, 9. bap, 3. fasıl, s. 76.

Mektup 13

23 Zilkade 1329

Mezkûr Ayetlerin İniş Sebebi Hakkındaki Hadislerin Zayıf Olduğu Sonucunu Veren Bir Tasım

Allah, kaleminizin ucundan süzen mürekkep damlalarını mübarek kılsın. O damlaların döküldüğü sayfalar, mübareze ve muarazaya kalkışacak olan kimsenin durduğu yerden ne kadar yüksektedir! O damlaların ortaya çıkardığı hikmet dolu eserler, eleştirmek ve eksiklik bulmak isteyen nazarından ne kadar mahfuzdur! O damlaların sunduğu demetler, birlikte tek bir amaca doğru yürümekte. O damlaların yansıttığı huzmeler, mutedil bir yolda ilerlemekte. O damlaların resmettiklerinin, akıl sahibi birinin kulağına gelip de beğenisini almaması mümkün değil.

Bilhassa bu son mektubunuz, sel gibi çağlamış, denizin dalgaları gibi kabarmış. Mektubunuzda muhkem ayetler, açık ve sağlam deliller getirmişsiniz. Böylece üzerinize aldığınız şeyin uhdesinden çıkmış, sizden istenilen şeyde hiç kusur etmemişsiniz. Dolayısıyla size karşı çıkacak olan kimsenin, kötü bir inat sahibi, kendini boş sözlerle avutan, batılda bocalayıp duran ve cahiller gibi tahakküm etmeye çalışan biri olması gerekir.

Ancak “Bu ayetlerin sizin söylediğiniz hususta inmiş olduğunu rivayet edenler Şii ravilerdir. Ehl-i Sünnet ise, Şii ravilerle ihticac etmezler.” diye itirazda bulunanlar vardır. Buna cevabınız nedir? [135] Dilerseniz, lütfedip cevap verirsiniz. Teşekkür ederim. Vesselâm.

S.

Mektup 14

24 Zilkade 1329

1- İtiraz Edenin Tasımının Batıl Oluşu

2- İtiraz Eden, Şia'nın Hakikatini Bilmiyor

3- Şia'nın Hadiste Yalanın Haramlığı Hususunda Daha Katı Olmakla Temeyyüz Etmesi

1- Cevabımız şudur: Bu itirazcının tasımı, küçük önermesi de, büyük önermesi de yanlış olduğu için batıl ve biçimi akimdir.

Küçük önermenin, yani "Bu ayetlerin sizin söylediğiniz hususta inmiş olduğunu rivayet edenler Şii ravilerdir." önermesinin (içerik itibarıyla) yanlış olduğu açıktır. Zira mezkûr ayetlerin bizim söylediğimiz hususta inmiş olduğunu Ehl-i Sünnet'in güvenilir ravileri de rivayet etmişler. Hatta Tenzîlü'l-Âyâti'l-Bâhire Fî Fazli'l-İtreti't-Tâhrie adlı kitabımızda genişçe anlattığımız gibi, Ehl-i Sünnet'in Müsned'leri, [136] onların bu hadisler hususundaki kanallarının Şia'nınkinden daha fazla olduğuna tanıklık eder. Bu konuda, İslâm ülkelerinde yayınlanmış olan Gayetü'l-Meram adlı kitabının[137] yeterli olduğunu düşünüyorum.

Büyük önermenin, yani "Ehl-i Sünnet ise, Şii ravilerle ihticac etmezler." önermesinin yanlış olduğu da küçük önermeninkinden daha açıktır. Ehl-i Sünnet hadislerinin meşhur Şii ravilerle dolu olan senetleri ve kanalları buna tanıklık eder. İşte Ehl-i Sünnet'in Sıhah-ı Sitte'si ve diğer hadis kaynakları! Yaftalayanların Şiilik ve inhiraf ile yaftaladıkları, Rafızîlik ve hilâf ile suçladıkları; gulüv, ifrat ve yoldan çıkmışlıkla itham ettikleri Şii ravilerle ihticac etmektedir. Hatta Buharî'nin şeyhleri arasında da Rafızîlik ile suçlanan, buğzetmekle yaftalanan Şii âlimler vardır. Fakat bu, Buharî ve diğerlerinin nezdinde onların adaletine bir zarar vermemiştir. Dolayısıyla

da Sıhah'larında tam bir rahatlıkla onlarla ihticac etmişler. Bu durumda, "Ehl-i Sünnet ise, Şii ravilerle ihticac etmezler." diyen itirazcının sözüne kulak verilir mi? Asla!

2- Gerçek şu ki, itiraz edenler bilmiyorlar. Eğer hakikati bilselerdi, Şii-lerin sadece Ehl-i Beyt'in açık ve geniş yolunda yürüdüklerini, onların damgasıyla damgalandıklarını, onların ölçütüne göre biçildiklerini, onların kalıbına göre basıldıklarını bilirlerdi. Şii-lerin itimat ettikleri ravilerin sıdk ve emanette; ihticac ettikleri kahramanların takva ve ihtiyatta; yaslandıkları abdalların züht, ibadet, yüce ahlâk, nefsi arındırma ve gecenin bölümleri ve gündüzün uçlarında bütün bir dikkat ile nefisle cihat ve nefsi muhasebede eşi benzeri yoktur. Hadisin hıfz, zapt ve sağlamlaştırmasında kimse onlarla yarışamaz. Tam bir dikkat ve itidal ile hakikatleri ayıklamada, onları araştırıp ortaya çıkarmada kimse onlara eşlik edemez. Eğer onların hakikatleri, gerçekte ve nefsü'l-emirde olduğu gibi itiraz eden kimse için tecelli etmiş olsaydı, muhakkak güvenini onlara bağlar, anahtarlarını onlara teslim ederdi. Fakat onlarla ilgili bilgisizliği, onlar hakkında onu, karanlık bir gecede, yabancı olduğu bir bölgede gece körü veya kör bir deveye binen kimse gibi yapmıştır. Bu yüzden de kal-kıp Sikatu'l-İslâm Muhammed b. Yakub el-Kuleynî'yi, [138] Saduku'l-Müslimîn Muhammed b. Ali b. Babeveyh el-Kummî'yi[139] ve Şeyhu'l-Ümme Muhammed b. Hasan et-Tusî'yi[140] itham ediyor; onların Âl-i Muhammed'in (s.a.a) ilimlerinin emanet edildiği mukaddes kitaplarını küçüm-süyor; ömürlerini Yüce Allah'ın, Kur'an'ın, Peygamber'in (s.a.a), Müslü-manların İmamları'nın ve Müslümanların genelinin hayrı için çalışmaya adayan ilmin kahramanları ve yeryüzünün örnek insanları olan şeyhleri (hocaları) hakkında şüphe ediyorlar.

3- Oysa iyi kötü herkes, bu iyi insanlar nezdinde yalanın hükmünün ne olduğunu bilir. Onların yayınlanmış binlerce eseri, yalancılara lânet eder ve hadiste yalanın cehenneme girmeyi gerektiren helâk edici günahlardan olduğunu açık açık ilân eder. [141] Hadiste taammüden yalan söyleme hususunda da onları ayrıcalıklı kılan bir hükümleri vardır. Şöyle ki: Onlara göre hadiste taammüden yalan söylemek, orucu bozan şeylerdendir ve ramazan ayında, orucu bozan diğer şeyleri taammüden irtikâp eden kimseye kaza ve kefaret farz olduğu gibi, bunu irtikâp eden kimseye de kaza ve kefaret farz olur. [142] Fıkıhları ve hadisleri, bu konuda açık ve nettir. Buna rağmen, geceleri kaim, gündüzleri saim olan bu seçkin iyilerin hadislerini

nasıl itham ederler? Hangi gerekçeyle Âl-i Muhammed Şiası ve dostlarından olan bu iyi insanlar itham ediliyor da, Haricîler, Mürctie ve Kaderiye davetçileri itham edilmiyorlar? Açık bir düşmanlık veya çirkin bir cahillik olmasaydı, bu olur muydu? Kendi hâline bırakılmışlıktan Allah'a sığınırız. Zulüm ve saldırganlığın kötü akıbetlerinden O'na iltica ederiz. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llahi'l-Aliyyi'l-Azîm. Vesselâm.

Ş.

Mektup 15

25 Zilkade 1329

1- Hakkın Barikalarının Parıldaması

2- Ehl-i Sünnet'in Hüccet Kabul Ettiği Şii Raviler İle İlgili Detaylı Bilgi Talebi

1- Son mektubunuzun tanzimi sağlam, tabiri açık, çeşmeleri tatlı, faydaları çok, ulaşımı yakın, alanı geniş, sonu uzak, kıvılcımı tutuşturucu idi. Bakışımı onun bir yukarısına çıkardım, bir aşağısına indirdim. (Onu baştan sona dikkatle okudum.) Satırlarının arasından muvaffakiyetinizin parıltılarını, başarınızın alâmetlerini gördüm.

2- Fakat Ehl-i Sünnet'in Şii ravilerle ihticac ettiğini söylerken sözü mücmel bırakmış, bu konuda geniş bilgi vermemişsiniz. Oysa bu ravilerin isimlerini zikretmeniz ve Ehl-i Sünnet'in hem onların Şii olduğuna, hem de onlarla ihticac ettiklerine dair sözlerini getirmeniz daha iyi olurdu. Acaba hakkın nişanelerinin açıklığa kavuşması ve yakın nurlarının doğması için şimdi bunu yapar mısınız? Vesselâm.

S.

Mektup 16 ⁽¹⁾

2 Zilhicce 1329

Ehl-i Sünnet'in Senetleri Arasında Yüz Tane Şii Ravi

Evet, aceleyle hazırlanmış bu mektupta emrettiğiniz şeyi size takdim edeceğim. Fakat sadece (ilimlerinden istifade etmek için) buldukları belde-lere şedd-i rihal (yolculuk) edilen ve (sözlerini dinlemek için) taraflarına boyunlar uzanan bir grubu zikretmekle yetineceğiz. Onların hepsini zikretmekten bizi mazur görün. Çünkü onların hepsini bu yazıda zikretmek gücümüz dışındadır. [143] İşte size alfabetik sıraya göre[144] onların ve babalarının isimleri:

- Elif -

1- Eban b. Tağlib b. Rebah el-Kari el-Kufî: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlini zikreder ve "Eban b. Tağlib el-Kufî, sağlam bir Şii'dir, ama doğru sözlüdür. Doğru sözlü (saduk) olması bizim, bidati kendisinin olsun." der. Sonra şöyle devam eder: "Ahmed b. Hanbel, İbn Main ve Ebu Hâtim, onun güvenilir (sika) olduğunu söylerler. İbn Adiy onu zikreder ve şöyle der: 'Şiilikte aşırılığa giden biri idi.' Sa'dî ise şöyle der: '(Hak mezheplerden) ayağı kayan ve bunu açığa vuran biridir.'..." Zehebî'nin onunla ilgili bu gibi nakilleri böyle devam eder. [145] Bununla birlikte isminin önüne ilgili kısaltmaları koyarak onu, Müslim ve Sünen-i Erbaa sahiple-

1- Bu mektup biraz uzun oldu. Çünkü durum öyle olmasını gerektiriyordu. İlim ehli, araştırmacıların yitiği olan birtakım açık faydaları içerdiği için mektubun uzunluğundan usanmaz. Fakat diğerleri, usandıklarını hissettikleri zaman mektubun bir bölümüyle yetinip geri kalanını da ona kıyas ederek Mektup 17 ve sonrasına geçsinler. Bundan fazla da uzamasın diye Teracim (Tercümeihâl) kitaplarında geçen faydalı bilgilere işaret eden bir fihrist hazırlamaktan vazgeçtik.

ri Ebu Davud, Tirmizî, Nesaî ve İbn Mace'nin ihtiacac ettiği kişilerden sayar. [146] Onun Sahih-i Müslim ve Sünen-i Erbaa'daki Hakem, A'meş ve Fuzayl b. Amr'dan rivayet ettiği hadisi size yeter. Müslim'in nezdinde Süfyan b. Uyayne, Şube ve İdris el-Evdî ondan rivayet ederler. Allah ona rahmet etsin, (Hicrî) 141 yılında ölmüştür.

2- İbrahim b. Yezid b. Amr b. Esved b. Amr en-Nehaî el-Kufî el-Fakih: Annesi, Yezid b. Kays'ın kızı ve Yezid b. Kays'ın oğulları Esved, İbrahim ve Abdurrahman'ın kız kardeşi Melike en-Nehaiyye'dir. Bu üç kardeş, amcaları Alkame b. Kays ve Übey b. Kays gibi Müsümanların hüccetlerinden ve sahih hadislerinin senetlerinde yer alan güvenilir şahsiyetlerindendir. Sihah-ı Sitte sahipleri ve diğerleri, Şii olduklarına inandıkları hâlde onlarla ihtiacac etmişlerdir.

Başlıkta adı geçen İbrahim b. Yezid'e gelince, İbn Kuteybe, el-Maarif'inde onu kesin bir ifadeyle Şia ricalinden sayar.⁽¹⁾ [147] Onun, annesinin amcası Alkame b. Kays'dan, keza Hemmam b. Haris ve Ebu Ubeyde b. Abdullah b. Mes'ud'dan hakeza Ubeyde ve dayısı Esved b. Yezid'den rivayet ettiği hadisleri Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslüm'de; [148] dayısı Abdurrahman b. Yezid, Sehm b. Mincab, Ebu Muammer, Ubeyd b. Nazle ve Abis'den rivayet ettiği hadisleri ise Sahih-i Müslüm'de görebilirsiniz. Hem Sahih-i Buharî'de, hem de Sahih-i Müslüm'de Mansur, A'meş, Zübeyd, Hakem ve İbn Avn; yalnız Sahih-i Müslüm'de ise Fuzayl b. Amr, Muğire, Ziyad b. Kuleyb, Vâsıl, Hasan b. Ubeydullah, Hammad b. Ebu Süleyman ve Semmâk ondan rivayet ederler. İbrahim, (Hicrî) 50 yılında doğmuş ve 96 veya 95 yılında, Haccac'ın öümünden dört ay sonra ölmüştür.

3- Ahmed b. Mufazzal b. el-Kufî el-Hafirî: Ebu Zür'a ve Ebu Hâtim, onun Şia'daki yerini bildikleri hâlde ondan hadis almış ve onunla ihtiacac etmişler. Ebu Hâtim, -Mizanu'l-İtidal'de Ahmed'in tercümeihâlinde olduğu gibi- "Şia'nın ileri gelenlerinden olan Ahmed b. Mufazzal, doğru sözlü biridir." diyerek bunu açıkça ifade eder. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[149] ve isminin önüne Ebu Davud ve Nesaî kısaltmalarını koyarak her ikisinin de onunla ihtiacac ettiğine işaret eder. Onun Sevrî'den rivayet ettiği hadisini, bu ikisinin Sahih'inde görebilirsiniz. [150] Onun Esbat b. Nasr ve İsrail'den de rivayet ettiği hadisleri vardır.

1- el-Maarif, s. 206, Şia ricalini zikrederken.

4- İsmail b. Eban el-Ezdî el-Kufî el-Varrak: Buharî'nin Sahih'indeki şeyhlerindendir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, [151] Buharî ve Tirmizî'nin, Sahih'lerinde[152] onunla ihticac ettiklerine delâlet eden bir ifade ile onu zikreder ve Yahya ve Ahmed'in ondan hadis aldıklarını, Buharî'nin onun hakkında "Doğru sözlüdür." dediğini, başka birinin "Şii idi." dediğini ve (Hicrî) 286 yılında vefat ettiğini söyler. Fakat Kayseranî, onun vefatını 216 yılında olduğunu yazar. Kayseranî ve diğerlerinin açıkça ifade ettikleri gibi Buharî, Sahih'inin birçok yerinde vasıtasız olarak ondan rivayet eder.

5- İsmail b. Halife el-Melaî el-Kufî: Künyesi Ebu İsrail'dir ve künyesiyle tanınır. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'inin Künyeler babında[153] onu zikreder ve "Buğzeden bir Şii idi. Osman'ı tekfir eden gulattandı." der, bununla ilgili olarak ondan birçok söz nakleder ki, onları zikretmemize gerek yoktur. Bununla birlikte Tirmizî, Sahih'inde ve Sünen sahiplerinden birçoğu[154] ondan hadis tahriç ederler. Ebu Hâtim, onun hadisini "hasen" sayar. Ebu Zür'a, "Görüşünde guluv varsa da doğru sözlüdür." der. Ahmed, "Hadisi yazılır." der. İbn Main, bir defasında, "O, güvenilirdir." demiştir. Fellas, "O, yalan ehlinden değildir." der. Onun Hakem b. Uteybe ve Atıyye el-Avfî'den rıvayet ettiği hadisleri, Sahih-i Tirmizî ve başka kitaplarda görebilirsiniz. İsmail b. Amr el-Becelî ve bu tabakanın büyüklerinden bir grup ondan rivayet ederler. İbn Kuteybe de, el-Maarif adlı kitabında onu Şiâ ricalinden sayar.

6- İsmail b. Zekeriyya el-Esedî el-Hulkanî el-Kufî: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[155] onun tercümeihâlini zikrederken, "İsmail b. Zekeriyya el-Hulkanî el-Kufî, doğru sözlü bir Şii'dir." der ve isminin önüne Sihah-ı Sitte sahiplerinin hepsinin[156] onunla ihticac ettiklerine delâlet eden kısaltma işareti koyar. Onun Muhammed b. Sûka ve Ubydullah b. Ömer'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî'de; Malik b. Miğvel ve başka birçok isimden rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de ve Âsım el-Ahvel'den rivayet ettiği hadislerini ise her iki Sahih'te görebilirsiniz. Buharî ve Müslim'in nezdinde Muhammed b. es-Sabah ve Ebu'r-Rebi'; yalnız Müslim'in nezdinde ise Muhammed b. Bekkar ondan rivayet ederler. (Hicrî) 174 yılında Bağdat'ta ölmüştür. Şii olduğu açık ve maruftur. Öyle ki, "Kulunu Tur tarafından çağırın Ali b. Ebu Talib idi." ve "Evvel ve âhir, zahir ve bâtın Ali b. Ebu Talib'dir." gibi sözleri ona izafe etmişler. Fakat bu sözler, Ali Şiâsî'ndan olduğu ve onu diğerlerinden öne geçirdiği için yalancılardan

ona izafe ettiği yalanlardandır. Nitekim Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlinde, bu bâtil sözleri ondan naklettikten sonra, "Bu sözler, Hulkanî'ye ait olamaz. Çünkü bunlar, zındıkların sözlerindedir."

7- İsmail b. Abbad b. Abbas et-Talekanî Ebu'l-Kasım: Sahib b. Abbad diye maruftur. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de⁽¹⁾ [157] ondan söz ederken isminin önüne, Ebu Davud ve Tirmizî'nin Sahih'lerinde onunla ihticac ettiklerini gösteren kısaltma işaretlerini koymuş, sonra "Büyük bir edip ve Şii'dir." demiştir. Ben derim ki: Onun Şiiliği, hiçbir kimsenin şüphe edemeyeceği şeylerdendir. Bu nedenledir ki o ve babası Abbad, Büveyhîler Devleti'nde çok yüksek makamlara ulaşmışlardır. Vezirlerden "Sahib" (Arkadaş) lakabını alan ilk kişi odur. Zira Müeyyidüddeve'ye çocukluğundan itibaren arkadaşlık etmiş, o da ona bu lakabı vermiştir. Bu lakap ona o kadar söylenir ki, onunla meşhur olur. Sonra, ondan sonra vezirlik makamına getirilen herkese "Sahib" denir. Önce Müeyyidüddeve Ebu Mansur b. Rüküddeve b. Büveyh'in veziri idi. Müeyyidüddeve, (Hicrî) 375 yılının şaban ayında Gurgan'da vefat edince, Fahrüddeve lakabıyla maruf olan kardeşi Ebu'l-Hasan Ali onun yerine geçer ve Sahib'i vezirliğinde ipka eder. Sahib, Fahrüddeve'nin yanında hatırı sayılan, sözü geçen biri idi. Babası Abbad b. Abbas'ın da, Fahrüddeve'nin babasının yanında hatırı sayılan, sözü geçen biri olduğu gibi. Sahib, 59 yaşındayken (Hicrî) 385 yılının safer ayının 24'ünde bir Cuma gecesi Rey şehrinde vefat edince, bütün şehir onun için kapanır. İnsanlar kasrının önünde toplanıp cenazesinin çıkmasını beklerler. Fahrüddeve de vezirleri ve komutanlarıyla birlikte cenaze merasimine katılır. Hepsî (resmî) kıyafetlerini değiştirmiş (yas elbisesi giymiş)ti. Naaşı dışarı çıkarılınca, bütün insanlar acı bir çığlık attı ve naaşa saygı olarak toprağı öptüler. Cenaze teşyiinde Fahrüddeve diğer insanlar gibi yaya olarak yürüdü ve taziyeleri bizzat kabul etmek için günlerce oturdu. Şairler onun için ağıtlar yaktılar. Âlimler onun methinde konuştu. Ve ondan sonra gelen herkes ondan övgüyle bahsettiler. Ebu Bekr-i Harezmi onun için şöyle der: "Sahib b. Abbad, vezirliğin kucağında neşvünema etmiş, yuvasında debelenip emeklemiş, sağımları arasında toplanan en yararlı sütünden içmiş ve onu babalarından miras almıştır."

1- Zehebî, İsmail b. Abbad'ı İsmail b. Eban el-Gunevî ile İsmail b. Eban el-Ezdî arasında zikrederk Mizanu'l-İtidal'deki sıralama yöntemine ters düşmüş ve hakkını tam olarak vermeyerek de ona haksızlık etmiştir.

Ebu Said-i Rüstemî, onun hakkında şu beyitleri söylemiş: “Vezirliği, bir büyük başka bir büyükten miras almış. Tıpkı güvenilir ravilerle isnadı muttasıl olan bir hadis gibi. Abbas’tan Abbad rivayet eder vezirliğini. İsmail de Abbad’dan.”

Sealibî, Yetime’sinde, Sahib’in tercümeihâlinde şöyle der: “Onun ilim ve edepteki yüksek mertebesini, cömertlik ve keremdeki yüce makamını, güzelliklerin nihayetlerinde yegâne oluşunu ve çeşitli mefahiri kendinde toplayışını anlatmak için beni tatmin edecek bir ibare bulamıyorum. Çünkü söyleyebileceğim en yetkin söz, onun faziletleri ve yüceliklerinin en alt mertebesinin dahi aşağısında kalır; ifade edileceğim en güçlü anlatım, onun ihsanları ve çabalarının en küçüğünü dahi tavsif edemez.” Sonra kalemin dizginini serbest bırakarak onun iyilikleri ve hususiyetlerini anlatmaya başlar. [158]

Sahib’in yazdığı birçok değerli eseri de vardır. Onlardan biri, alfabetik sıraya göre hazırladığı el-Muhit adlı yedi ciltlik sözlüktür. Benzeri olmayan bir kütüphanesi vardı. Saman Oğulları padişahlarından Nuh b. Mansur, vezirliğini kabul etmesi ve memleketinin işlerinin tedbirini ele alması için Sahib’e davet gönderir. Sahib, sadece kitaplarını taşımak için dört yüz deveye ihtiyacı olduğunu belirterek -gerisini siz düşünün artık- mazeretini bildirir. Onun hakkında bu kadar bilginin yeterlidir.

8- İsmail b. Abdurrahman b. Ebu Kerime el-Kufî: Süddî diye maruf olan ünlü müfessir. Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onun tercümeihâlinde, “Şiilikle suçlanmıştır.” der. Sonra Hüseyin b. Vâkıd el-Muruzî’den, “İsmail’in Ebu Bekir ve Ömer’e sövdüğünü duydum.” dediğini nakleder. Bununla birlikte Sevrî, Ebu Bekir b. Ayyaş ve bu tabakadan bir grup ondan hadis almışlar. Müslim ve Sünen-i Erbaa sahipleri onunla ihticac etmiş, [159] Ahmed de onun güvenilir olduğunu söylemiştir. İbn Adiy, “O, doğru sözlüdür.” demiştir. Yahya el-Kattan, “Onda bir beis yoktur.” demiştir. Yahya b. Said, “Süddî’den söz edip de onu iyilikle anmayan birini görmedim.” demiş, sonra eklemiştir: “Hiçbir kimse onu(n hadisini) terk etmemiştir.” Süddî Kur’an’ı tefsir ettiği bir sırada yanından geçen İbrahim en-Nehaî şöyle der: “Bilin ki o, (Kur’an’ı) kavmin (Şia’yı) kastediyor tefsiriyle tefsir ediyor.” Mizanu’l-İtidal’de Süddî’nin tercümeihâline bakarsanız, bizim kısaca anlattıklarımızın tafsilini orada bulursunuz. Süddî’nin Enes b. Malik, Sa’d b. Ubeyde ve Yahya b. Abbad’dan rivayet ettiği hadisleri Sahih-i Müslim’de

görebilirsiniz. Müslim ve Sünen-i Erbaa sahiplerinin yanında Ebu Avane, Sevrî, Hasan b. Salih, Zaide ve İsrail ondan rivayet ederler. Dolayısıyla Süddî, bu büyük zatların şeyhidir. (Hicrî) 127 yılında ölmüştür.

9- İsmail b. Musa el-Ferazî el-Kufî: İbn Adiy -Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'inde olduğu gibi- onun hakkında, "Şiilikteki aşırılığını yadırgamışlar." der. Abdan -yine Mizanu'l-İtidal'de olduğu gibi- şöyle der: "Hennad ve İbn Şeybe, ona gittiğimiz için bizi kınadılar ve 'Selefe küfreden bu fasıkın yanında ne yaptınız?' dediler." Bununla birlikte İbn Huzeyme, Ebu Arube ve Ebu Davud ve Tirmizî gibi bu tabakadan şeyhleri olduğu bir grup ondan hadis almış, onunla ihticac etmişler. Ebu Hâtim ondan söz ederken, "Doğru sözlüdür." der. Nesaî, "Onda bir beis yoktur." der. Bütün bunlar, Zehebî'nin Mizan'ında onun tercümeihâlinde mevcuttur. [160]

Onun Malik, Şerik ve Enes'in arkadaşı Ömer b. Şakir'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Tirmizî ve Sünen-i Ebu Davud'da görebilirsiniz. [161] (Hicrî) 245 yılında ölmüştür. Süddî'nin kızının oğludur. Kendisi bazen bunu inkâr ederdi. Doğrusunu Allah bilir.

- Te -

10- Telid b. Süleyman el-Kufî el-A'rec: İbn Main ondan söz ederken, "Osman'a söverdi. Osman'ı sevenlerin evlatlarından biri bunu duyar, onu yüksek bir yerden aşağı atarak ayaklarının kırılmasına sebep olur." der. Ebu Davud da ondan bahseder ve "Ebu Bekir ve Ömer'e söven bir Rafızî'dir." der. Fakat bütün bunlarla birlikte Ahmed ve İbn Nümeyr ondan hadis almış ve Şii olduğunu bildikleri hâlde onunla ihticac etmişler. Ahmed, "Şii olmasına rağmen Telid'de bir beis görmüyoruz." der. Zehebî, Mizan'ında[162] onu zikreder ve ulemanın onun hakkındaki burada naklettiğimiz sözlerini aktarır. İsminin önüne de Tirmizî'nin ricalinden olduğuna işaret eden kısaltmayı koyar. Onun Atâ b. Saib ve Abdulmelik b. Umeyr'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Tirmizî'de görebilirsiniz. [163]

- Se -

11- Sabit b. Dinar: Ebu Hamza Sümalî diye maruftur. Şiilikteki hâli güneş gibidir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[164] ondan bahsederken, bir defa Ebu Hamza'nın meclisinde Osman'ın anıldığını, bunun üzerine Ebu Hamza'nın onu küçümseyerek, "Osman da kim?" dediğini nakleder. Sonra Süleyman'ın Ebu Hamza'yı Rafızîlerden bir grubun içinde zikrettiğini

nakleder. İsminin önüne Tirmizî kısaltmasını koyarak da Tirmizî'nin ricalinden olduğuna işaret eder. Veki ve Ebu Nuaym ondan hadis almış ve onunla ihticac etmişler. Onun Enes ve Şa'bî'den rivayet ettiği hadisini Sahih-i Tirmizî'de[165] görebilirsiniz. Bu tabakadan bu ikisinin dışında başkalarından da rivayet ettiği hadisleri vardır. Allah ona rahmet etsin, (Hicrî) 150 yılında ölmüştür.

12- Süveyr b. Ebu Fâhita Ebu'l-Cehm el-Kufî: Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin azatlısıdır. Zehebî, Mizan'ında[166] onu zikreder ve Yunus b. Ebu İshak'tan onun Râfîzi olduğunu nakleder. Bununla birlikte Süfyan ve Şube ondan hadis almışlar. Tirmizî, Sahih'inde[167] onun İbn Ömer ve Zeyd b. Erkam'dan naklettiği hadisleri tahriç eder. İmam Bâkır'ın zamanında onun velâyetine sarılmıştı ve bununla tanınırdı. Amr b. Zer el-Kadî, İbn Kays-i Mâsır ve Salt b. Behram ile aralarında cereyan eden olay da buna tanıklık eder. [168]

- Cîm -

13- Cabir b. Yezid b. Hâris el-Co'fî el-Kafî: Zehebî, Mizan'ında[169] onun tercümeihâlinde yazarken, "O, Şia ulemasından biridir." der ve Süfyan'dan şöyle dediğini nakleder: "Cabir'den duydum, diyordu ki: Peygamber'de (s.a.a) olan ilim Ali'ye intikal etti. Sonra Ali'den Hasan'a intikal etti. Ve böylece devam ederek Cafer-i Sadık'a ulaştı." Cabir İmam Cafer'in (a.s) zamanında yaşıyordu.

Müslim, Sahih'inin evvellerinde Cerrah'tan şöyle dediğini nakleder: "Cabir'den duydum, diyordu ki: Yanımda Ebu Cafer el-Bâkır kanalıyla Peygamber'den yetmiş bin hadis vardır." [170] Yine Müslim, Züheyr'den şöyle dediğini nakleder: "Cabir'den duydum, diyordu ki: Yanımda elli bin hadis vardır ki, onlardan hiçbirini kimseye söylememişim." Züheyr diyor ki: "Sonra bir gün bir hadis söyledi ve 'Bu, o elli bin hadistendir.' dedi." [171]

Cabir, İmam Bâkır'dan hadis rivayet ettiğinde -Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'inde onun tercümeihâlinde olduğu gibi-, "Vasilerin vasisi bana şöyle tahdis etti." derdi.

İbn Adiy, -Mizanu'l-İtidal'de Cabir'in tercümeihâlinde olduğu gibi- "Onun hakkında söylenen tek kusur, rec'ata inanıyor olmasıdır." Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de Cabir'in tercümeihâlinde, Zaide'den, "Cabir-i Co'fî, sebbeden bir Râfîzi'dir." dediğini nakleder.

Ben derim ki: Bununla birlikte Nesaî ve Ebu Davud onunla ihticac etmişler. [172] Hadisini bu ikisinin Sahih'inin sehiv secdesi babında görebilirsiniz. Şube, Ebu Avane ve tabakalarından bir grup, ondan hadis almışlar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikrederken, isminin önüne Ebu Davud ve Tirmizî'nin ricalinden olduğuna işaret eden kısaltmaları koyar; Süfyan'dan, Cabir-i Co'fî'nin hadis naklinde çok titiz ve takvalı olduğunu; "Ben ondan daha takvalı birini görmedim." dediğini; Şube'nin, "Cabir doğru sözlüdür." ve "Cabir 'bize şöyle haber verdi', 'bize şöyle tahdis etti' veya 'şöyle duydum' diyerek bir hadis rivayet ettiğinde insanların en güvenilirlerindendir." söylediğini; Vekî'nin, "Nede şüphe ederseniz edin, ama Cabir-i Co'fî'nin güvenilir olduğunda şüphe etmeyin." dediğini ve İbn Abdülhakem'in Şafii'den, Süfyan-ı Sevrî'nin Şube'ye, "Cabir'in aleyhinde konuşursan, ben de senin aleyhinde konuşurum." söylediğini duyduğunu nakleder.

Cabir, (Hicrî) 128 veya 127 yılında ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin. [173]

14- Cerir b. Abdulhamid ed-Dabbî el-Kufî: İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında onu Şia ravilerinden sayar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[174] onu zikreder ve isminin önüne, Sihah sahiplerinin tümünün onunla ihticac ettiklerini gösteren kısalta işaretini koyar. Rey ehlinin âlimi ve doğru sözlü biridir. Kitaplarda onunla ihticac edilir. Güvenilir olduğuna dair icma olduğu nakledilir." diyerek de onu över. Onun A'meş, Muğire, Mansur, İsmail b. Ebu Halid ve Ebu İshak eş-Şeybanî'den rivayet ettiği hadisleri Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de[175] görebilirsiniz. Kuteybe b. Said, Yahya b. Yahya ve Osman b. Ebu Şeybe ondan rivayet ederler. Allah Teâlâ ona rahmet eylesin, 77 yaşındayken (Hicrî) 187 yılında ölmüştür.

15- Cafer b. Ziyad el-Ahmer el-Kufî: Ebu Davud onu zikreder ve "Doğru sözlü bir Şii'dir." der. Cevzacanî, "Yoldan meyletmiştir." der. Yani Şii olduğu için Cevzacanî'nin yolundan Ehl-i Beyt'in yoluna meyletmiştir. İbn Adiy, "Şii ama salihdir." der. Torunu Hüseyin b. Ali b. Cafer b. Ziyad, "Dedem Cafer, Horasan'da Şiilerin büyüklerindendi. Ebu Cafer Devanikî, onunla ilgili bir ferman yazdı. Bunun üzerine onu, Şiilerden bir grup ile beraber, boynuna ip geçirerek Devanikî'ye getirdiler. Devanikî, onları uzun bir süre yer altı zindanında hapsedti. İbn Uyeyne, Vekî, Yahya b. Bişr el-Harirî ve İbn Mehdi ondan hadis almışlar. Dolayısıyla da bunların şey-

hidir. İbn Main ve başkaları, onun güvenilir olduğunu söylerler. Ahmed, "Hadisi (ihticaca) salihdir." der. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve onunla ilgili burada duyduklarınızı nakleder. İsmnin önüne de Tirmizî ve Nesaî'nin onunla ihticac ettiklerine işaret eden kısaltmaları koyar. [176] Onun Beyan b. Bişr ve Atâ b. Saib'den rivayet ettiği hadislerini Tirmizî ve Nesaî'nin Sahih'lerinde[177] görebilirsiniz. Onun bu tabakadan olan başka bir gruptan da rivayet ettiği hadisleri vardır. Allah ona rahmet etsin, (Hicrî) 167 yılında ölmüştür.

16- Cafer b. Süleyman ed-Dabeî el-Basrî Ebu Süleyman: İbn Kuteybe, el-Maarif'inde⁽¹⁾ onu Şia ravilerinden sayar. İbn Sa'd ondan bahseder, Şii ve güvenilir olduğunu söyler. [178] Ahmed b. Mikdam, ona Râfızî der. İbn Adiy ondan söz eder ve "Şii olmasına rağmen onda beis olmadığını umuyorum. Çünkü hadisleri münker (yadırganır) değildir ve benim yanımda, hadislerinin kabul edilmesi tercih edilen kimselerdendir." der.

Ebu Talib der ki: "Ahmed'den, 'Cafer b. Süleyman ed-Dabeî'de bir beis yoktur.' dediğini duydum. Bunun üzerine Ahmed'e, 'Ama Süleyman b. Harb, onun hadisleri yazılmaz diyor.' dendi. Ahmed, 'Süleyman kimseyi bundan men etmezdi. Sadece Cafer Şii olduğu için Ali'nin hakkında bazı hadisler naklediyordu ki...' dedi."

İbn Main der ki: "Abdurrezzak'tan bir söz duydum ki, onun mezhebiyle ilgili söylentinin doğru olduğuna delâlet ediyordu. Bunun üzerine ona, 'Senin üstatlarının hepsi, Muammer, İbn Cüreyh, Evzaî, Malik ve Süfyan Sünnî'dir. O hâlde sen bu mezhebi kimden aldın?' diye sordum. O da, 'Cafer b. Süleyman ed-Dabeî bize gelmişti. Onu faziletli ve güzel davranışlı buldum. Bu mezhebi ondan aldım.' diye cevap verdi." Ben derim ki: Ama Muhammed b. Ebu Bekir el-Makdimî, bunun aksini düşünüyor, Cafer'in Râfıziliği Abdurrezzak'tan aldığını söylüyordu. Bu yüzden de ona beddua eder ve "Abdurrezzak'ı kaybetsem keşke! Cafer'i Şiileştirerek bozan o oldu." derdi.

Ukeylî, Sehl b. Ebu Huduse'ye isnaden şöyle dediğini tahric eder: "Cafer b. Süleyman'a, 'Duydum ki Ebu Bekir ve Ömer'e sövüyorsun?' dedim. O da, 'Sövmek hayır! Ama buğz istediğin kadar!' dedi."

1- el-Maarif, s. 206.

İbn Hibban, es-Sikat adlı eserinde kendi senediyle Cerir b. Yezid b. Harun'dan şöyle dediğini tahric eder: "Babam beni Cafer ed-Dabbî'ye gönderdi. Ona, 'Duydum ki Ebu Bekir ve Ömer'e sebediyorsun.' dedim. O da, 'Sebbetmek hayır! Ama buğz istediğin kadar!' dedi. Demek ki o bir Rafızîdir..."

Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de Cafer'in tercümeihâlini zikreder ve onunla ilgili burada duyduklarınızın hepsini nakleder. Onun Şii olmasına rağmen züht ve takva ehli ulemadan olduğunu açıkça ifade eder. [179]

Müslim, Sahih'inde onunla ihticac eder[180] ve başka hiçbir kimsenin tahric etmediği bazı hadisleri ondan tahric eder. Nitekim Zehebî, Cafer'in tercümeihâlinde bunu açıkça ifade eder ve o hadislere değinir. Onun Sabit el-Benanî, Ca'd b. Osman, Ebu İmran el-Cevnî, Yezid b. er-Reşk ve Said el-Cerirî'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Katan b. Nüseyr, Yahya b. Yahya, Kuteybe, Muhammed b. Ubeyd b. Hisab, İbn Mehdi ve Müsedded ondan rivayet ederler.

Yezid er-Reşk'ten, o da Mutarrif'ten, o da İmran b. Husayn'dan şöyle dediğini rivayet eden odur: "Resulullah (s.a.a) Ali'nin komutanlığında bir müfreze gönderdi..." Hadisin devamında Resulullah'ın şöyle buyurduğu yer alır: "Ali'den ne istiyorsunuz? Ali bendendir, ben de ondanım. O, benden sonra her müminin velisidir." [181]

Bu hadisi, Nesaî Sahih'inde tahric etmiştir. İbn Adiy de onu Sahih-i Nesaî'den nakletmiştir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de Cafer'in tercümeihâlinde bunu açıkça ifade eder.

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 178 yılının recep ayında ölmüştür.

17- Cemî' b. Umeyre b. Sa'lebe el-Kufî et-Teymî Teymullah: Ebu Hâtim -Mizanu'l-İtidal'de Cemî'in tercümeihâlinde[182] olduğu gibi- ondan bahseder ve "Küfelidir, hadisi (ihticaca) salihdir." der. Ben derim ki: Alâ b. Salih, Sadaka b. el-Müsenna ve Hakîm b. Cübeyr ondan hadis almışlar. Dolayısıyla Cemî', onların şeyhidir. Sünen'de onun üç hadisi mevcuttur. Tirmizî, onun hadislerine "Hasendir." demiştir. [183] Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de bunu açıkça ifade eder. Kendisi tabiîndendir. İbn Ömer ve Aişe'den hadis dinlemiştir. İbn Ömer'den rivayet ettiği hadislerinden biri şudur: İbn Ömer dedi ki: Resulullah'ın Ali'ye "Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin." buyurduğunu duydum. [184]

18- Hâris b. Husayre Ebu Numan el-Ezdî el-Kufî: Ebu Hâtim er-Razî ondan bahseder ve "O, asil Şiilerdendir." der. Ebu Ahmed ez-Zübeyrî de ondan bahseder ve "Rec'ata inanırdı." der. İbn Adiy ondan söz ederken, "Onda gördüğüm zaafa rağmen hadisi yazılır. O, Kûfe'deki ateşli Şiilerdendi." der. Züneyc der ki: "Cerir'e 'Sen Hâris b. Husayre'yi gördün mü?' diye sordum. 'Evet gördüm. Yaşı ilermiş büyük bir zattı. Çoğu zaman suskundu. Büyük bir davanın ısrarcı savunucularındandı.' dedi." Yahya b. Main de ondan söz eder ve "Haşebiyye'den güvenilir biridir." der. Nesaî, güvenilir olduğunu söyler. Sevrî, Malik b. Miğvel, Abdullah b. Nümeyr ve bunların tabakasından bir grup ondan hadis yüklenmişler. O, bunların şeyhi ve güvendikleri kimse idi. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[185] onun tercümeihâlini verirken onunla ilgili bütün bu naklettiklerimizi zikreder.

Onun Zeyd b. Veheb, İkrime ve bunların tabakasından olan bir taifeden rivayet ettiği hadisleri Sünen'de[186] mevcuttur. Nesaî, Abbad b. Yakub er-Revacînî yoluyla Abdullah b. Abdulmelik el-Mes'udî'den, o da Hâris b. Husayre'den, o da Zeyd b. Veheb'den, şöyle dediğini tahriç eder: "Ali'den duydum, diyordu ki: Ben Allah'ın kulu ve Resulü'nün kardeşiyim. Benden sonra bu sözü, yalancıdan başkası söylemez." [187]

Hâris b. Husayre, Ebu Davud es-Sübey'î'den, o da İmran b. Husayn'dan şöyle dediğini rivayet eder: "(Bir gün) Peygamber'in (s.a.a) huzurunda oturmuştum. Ali de Peygamber'in hemen yanındaydı. Peygamber (s.a.a), '(O ortak koştuğunuzun daha iyi) yoksa darda kalana, kendisini çağırıldığında icabet eden, sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün halifeleri kılan (Allah) mı?' [188] ayetini okudu. Ali'yi bir titreme tuttu. Peygamber (s.a.a) eliyle Ali'nin omzuna vurdu ve '(Ya Ali!) Kıyamet gününe kadar müminlerden başkası seni sevmez, münafıktan başkası da sana buğzetmez.' diye buyurdu." [189]

Bu hadisi, Muhammed b. Kesir ve diğerleri gibi muhaddisler, Hâris b. Husayre'den tahriç etmişler. Zehebî de, Nüfey' b. Hâris'in tercümeihâlinde bu hadisi aynı senet ile nakleder. Senet esnasında Hâris b. Husayre'ye gelince (parantez açarak), "Doğru sözlü, ama Râfızî'dir." der. [190]

19- Hâris b. Abdullah el-Hemdanî: Emirü'l-Müminin'in özel ashabından ve tâbiînin en faziletlilerinden idi. Şiilikteki yeri açıklamaya ihtiyaç du-

yulmayacak kadar açıktır. İbn Kuteybe'nin, el-Maarif'inde Şia ricalinden saydığı ilk kişidir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[191] onu zikrederken, tâbiîn ulemasının büyüklerinden olduğunu itiraf eder. Sonra İbn Hibban'dan, onun Şiilikte aşırılığa kaçan biri olduğunu nakleder. Daha sonra, bundan dolayı kavmin ona saldırmasından birçok örnek verir. Bununla birlikte onun, fıkhıta insanların en bilgilisi olduğunu, feraiz ilmini (miras hükümlerini) herkesten iyi bildiğini, feraizi (veresenin paylarını) herkesten iyi hesapladığını ikrar ettiklerini nakleder ve Hâris'in hadislerinin Sünen-i Erbaa'da[192] mevcut olduğunu itiraf eder. Ardından, Nesaî'nin rical hakkında çok ayak direyen biri olduğu hâlde Hâris ile ihticac ettiğini ve hadisini kavi bulduğunu; çoğunluğun Şiiliğinden dolayı onu taz'if ettikleri hâlde bütün baplarda hadislerini rivayet ettiklerini; Şa'bî'nin onu tekzip edip, sonra da ondan hadis rivayet ettiğini açıkça ifade eder. Sonra, "Herhâlde Şa'bî, onu lehçesi ve hikâyelerinde tekzip ediyormuş; Nebevî hadislerinde değil." der. Zehebî, daha sonra şöyle der: "Hâris, ilim dağarcıklarındandı." Sonra Muhammed b. Sirin'den şöyle dediğini rivayet eder: "İbn Mes'ud'un ashabından beş kişi vardı ki, onlardan ilim ve hadis alınırdı. Ben onlardan dördünü gördüm, ama Hâris'i görmek bana nasip olmadı. Hâlbuki Hâris onların en üstünü ve en iyisi idi." Şunu da Zehebî ekler: "Şu üçünden hangisinin daha üstün olduğunda ise ihtilâf edilir: Alkame, Mesruk ve Ubeyde."

Ben derim ki: "Şa'bî'nin Hâris'e yaptığı haksızlığa uygun bir ceza olarak, Allah da bir grup güvenilir hüccet zatları ona musallat etmiştir ki, onu tekzip ve tahkir ederler. Nitekim İbn Abdulberr, Camiu Beyani'l-İlm isimli kitabında İbrahim-i Nehaî'nin Şa'bî'yi tekzipte sarih olan sözünü naklettikten sonra, "Sanırım Şa'bî, Hâris-i Hemdanî'nin hakkında, 'Yalancılarından biri olan Hâris bana tahdis etti' demesinin cezasını çekiyor." der.⁽¹⁾ İbn Abdulberr şöyle devam eder: "Oysa Hâris'ten yalan duyulmamıştır. Sadece Ali'yi sevmekteki aşırılığı ve onu başkalarından üstün bildiği için bazılarının hışmına uğramıştır. Şa'bî de bu yüzden onu tekzip etmiştir. Çünkü Şa'bî, Ebu Bekir'in daha üstün ve ilk Müslüman olan kişi olduğuna, aynı şekilde Ömer'in de daha üstün olduğuna inanırdı."

Ben derim ki: "Hâris'e saldıranlardan biri de Muhammed b. Sa'd'dır. O,

1- Bkz. Muasır Allame Ahmed b. Ömer el-Mehmesanî el-Beyrutî, Camiu Beyani'l-İlmi ve Fazlih kitabının Muhtasarı, s. 196.

Tabakat'ının 6. cildinde[193] Hâris'in tercümeihâlini zikrederken, "Kötü bir inanışa sahipti." diyerek hakkını eksik vermiştir. Nitekim İbn Sa'd'ın Şia ricaliyile ilgili tutumu hep böyle olmuştur. Onlar hakkında ne ilimde, ne de amelde hiç inşafı davranmamıştır. İbn Sa'd'ın Hâris'ten naklettiği kötü inanış ise, onun Âl-i Muhammed'e sevgi beslemesi ve onları başkalarından üstün görmesidir. Nitekim İbn Abdulberr, kendisinden naklettiğimiz sözünde buna işaret etmiştir.

Hâris'in ölümü, (Hicrî) 65 yılında vaki olmuştur. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

20- Habib b. Ebu Sabit el-Esedî el-Kâhilî el-Kufî et-Tâbî: İbn Kuteybe, el-Maari'inde; Şehristanî de el-Milel ve'n-Nihal kitabında onu Şia ricalinden sayarlar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[194] ve onunla ihticac ettiklerinin işareti olarak ismin önüne Sihah-ı Sitte kısaltmasını koyar. [195] Ardından şöyle der: "Sihah-ı Sitte sahiplerinden her biri, hiç tereddüt etmeden onunla ihticac etmiştir." Sonra şöyle devam eder: "Yahya b. Main ve ulemeden bir grup onun güvenilir olduğunu bildirmişler."

Ben derim ki: Sadece Dulabî, sırf Şii olmasından dolayı onun hakkında münakaşa etmiş ve onu zayıf kimselerden saymıştır. Bu arada İbn Avn'ın, Habib'de en ufak bir kusur bulamayınca, nefsi de ille de onda bir kusur, bir noksanlık bulmak istediği için ondan "bir gözü görmeyen" diye söz etmesi, gerçekten de beni dehşete düşürdü. Çünkü bir gözün görmüyor olması, noksanlık sayılmaz. Noksanlık, ancak kötü amel ve çirkin sözle olur.

Habib'in Said b. Cübeyr ve Ebu Vail'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Zeyd b. Veheb'den rivayet ettiği hadisi ise, sadece Sahih-i Buharî'de mevcuttur. Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbas, Tavus, Dahhak el-Meşrikî, Ebu'l-Abbas b. eş-Şair, Ebu'l-Minhâl Abdurrahman, Atâ b. Yesar, İbrahim b. Sa'd b. Ebu Vakkas ve Mücahid'den rivayet ettiği hadisleri ise, yalnız Sahih-i Müslim'de mevcuttur. Her iki Sahih'te de Müsa'ar, Sevrî ve Şube ondan rivayet ederler. Sahih-i Müslim'de ise Süleyman el-A'meş, Husayn, Abdulaziz b. Siyah ve Ebu İshak eş-Şeybanî ondan rivayet ederler. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 119 yılında ölmüştür.

21- Hasan b. Hayy: Hayy'in asıl adı, Salih b. Salih el-Hemdanî'dir. Buna göre Hasan b. Hayy, Ali b. Salih'in kardeşidir. Her ikisi de Şia'nın büyük-

lerindedir. Bu iki kardeş, ikiz olarak doğdular. Ali, Hasan'dan bir saat önce dünyaya geldiği için Hasan'ın onu adıyla zikrettiği asla duyulmadı. Her zaman ondan künyesiyle söz eder, "Ebu Muhammed şöyle dedi" derdi. Bunu İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde Ali'nin tercümeihâlinde zikreder.

Zehebî, Mizanul-İtidal'de her ikisini de zikreder. Hasan'ın hakkında şöyle der: "Büyük âlimlerden biri idi. Kendisinde Şiilik bidati vardı. Cumayı terk terk ederdi. Zalim yöneticilere karşı kıyam etmek gerektiği görüşündeydi. Osman'dan bahsederken 'Allah ona rahmet etsin' demezdi." İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde onu zikreder ve "Güvenilirdir. Hadisleri sahih ve çoktur. Şii'dir." der. İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabının Ashab-ı Hadis babında onu zikreder ve Şii olduğunu açıkça ifade eder. el-Maarif'in sonlarında da Şia ricalini zikrederken Hasan'ı da onlardan sayar. [196]

Müslim ve Sünen sahipleri, onunla ihticac ederler. [197] Onun Semmâk b. Harb, İsmail es-Süddî, Âsım el-Ahvel ve Harun b. Sa'd'dan rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Ubeydullah b. Musa el-Absî, Yahya b. Âdem, Hamid b. Abdurrahman er-Revasî, Ali b. Ca'd, Ahmed b. Yunus ve bunların tabakasından diğer büyükler, ondan hadis almışlardır.

Zehebî, Mizanul-İtidal'de Hasan'ın tercümeihâlinde şöyle yazar: "İbn Main ve diğerleri, onun güvenilir olduğunu söylerler. Abdullah b. Ahmed, babasından, Hasan'ın Şerik'ten daha güvenilir olduğunu nakleder."

Yine Zehebî şöyle nakleder: Ebu Hâtim, "Hasan güvenilir, hafız ve hadisleri sağlamdır." der. Ebu Zür'a, "Onda sağlamlık, fıkıh, ibadet ve züht bir araya toplanmıştır." der. Nesaî, onun güvenilir olduğunu söyler. Ebu Nuaym, "Sekiz yüz muhaddisten hadis yazdım, ama Hasan b. Salih'ten daha üstününü görmedim." der. Yine Ebu Nuaym, "Hasan b. Salih dışında tek bir şeyde dahi yanılmamış olan bir muhaddis görmedim." der. Ubeyde b. Süleyman, "Allah'ın Hasan b. Salih'i azap etmekten utanacağını düşünüyorum." der. (Bir gün) Yahya b. Ebu Bükeyr, Hasan b. Salih'e, "Meyyit guslünü bize anlatır mısınız?" dedi. Hasan, (ölümü hatırlayınca) ağlamaktan anlatamadı. Ubeydullah b. Musa der ki: "(Bir gün) Ali b. Salih'e Kur'an okuyordum. '**Onlar hakkında acele etme.**' [198] ayetine yettiğimde kardeşi Hasan yere yığıldı ve sığırların böğürmesi gibi bağırarak ağlamaya başladı. Ali kalkıp onu yerden kaldırdı, yüzünü sildi, üzerine

biraz su serpti ve kendisine yaslandırdı." Veki der ki: "Salih'in iki oğlu Hasan ile Ali ve anneleri geceyi üçe bölmüşlerdi. Her biri gecenin üçte birini uyanık kalıp ibadetle geçirirdi. Anneleri ölünce geceyi aralarında ikiye böldüler. Ali ölünce de Hasan bütün geceyi ibadetle geçirmeye başladı." Ebu Süleyman ed-Dârânî ise, "Yüzünde Allah korkusu Hasan b. Salih'ten daha belirgin olan bir kimse görmedim. Bir gece 'Amme Yetesâlûn (Nebe') Suresi'ni okumaya başladı. Fakat kendinden geçerek baygın düştü ve fecre kadar onu bitiremedi." der. [199]

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 100 yılında doğmuş, 169 yılında da ölmüştür.

22- Hakem b. Uteybe el-Kufî: İbn Kuteybe, onun Şii olduğunu açıkça ifade eder ve el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [200] Buharî ve Müslim, onunla ihticac ederler. [201] Onun Ebu Cuhayfe, İbrahim en-Nehaî, Mücahid ve Said b. Cübeyr'den rivayet ettiği hadislerini Buharî ve Müslim'in Sahih'lerinde; Abdurrahman b. Ebu Leyla, Kasım b. Muhaymere, Ebu Salih, Zer b. Abdullah, Said b. Abdurrahman b. Ebza, Yahya b. Cezzar, İbn Ömer'in azatlısı Nâfi', Atâ b. Ebu Rebah, Ammare b. Umeyr, Irak b. Malik, Şa'bî, Meymun b. Mihran, Hasan el-Arnî, Mus'ab b. Sa'd ve Ali b. Hüseyin'den rivayet ettiği hadislerini ise Müslim'in Sahih'inde görebilirsiniz.

Hem Sahih-i Buharî'de, hem de Sahih-i Müslim'de Mansur, Müsa'ar ve Şube; yalnız Sahih-i Buharî'de Abdulmelik b. Ebu Gunye; yalnız Sahih-i Müslim'de ise A'meş, Amr b. Kays, Zeyd b. Ebu Enise, Malik b. Miğvel, Eban b. Tağlib, Hamza ez-Zeyyat, Muhammed b. Cahhade, Mutarrif ve Ebu Avane ondan rivayet ederler.

65 yaşındayken (Hicrî) 115 yılında ölmüştür.

23- Hammad b. İsa el-Cühenî: Cuhfe'de boğulmuştur. Ebu Ali, Müntehe'l-Makal adlı kitabında onu zikreder. Hasan b. Ali b. Davud, ravilerin ahvaliyle ilgili Muhtasar'ında ondan söz eder. Şia ulemasından da Fihrist ve Mu'cem sahipleri, [202] onun tercümeihâlini verir ve onu Hidayet İmamları'nın *-aleyhimusselâm-* güvenilir ve sağlam ashabından sayarlar. İmam Sadık'tan (a.s) yetmiş hadis dinlemiş, fakat bunlardan sadece yirmisini nakletmiştir. [203] Ashabımızın ona isnat ederek rivayet ettiği bazı kitapları da vardır.

Hammad, bir gün İmam Ebu'l-Hasan el-Kâzım'a (a.s) gelerek, "Kurbanın

olayım, benim için Allah'a dua ediniz, Allah bana bir ev, bir eş, bir çocuk ve bir hizmetçi versin ve her yıl hacca gitmeyi bana nasip etsin." diye arz etti. İmam (a.s), 'Allah'ım! Muhammed ve Âl-i Muhammed'e salât eyle ve ona bir ev, bir eş, bir çocuk ve bir hizmetçi ver ve elli yıl hacca gitmeyi kendisine nasip eyle.' diye dua etti." Hammad diyor ki: "İmam, elli yıl kaydını koyuca bildim ki, ondan fazla haccedemeyeceğim. Kırk sekiz yıldır ki haccediyorum. Bu, Allah'ın bana verdiği evimdir. O da eşimdir ki, perdenin arkasında sözümü işitiyor; bu da oğlumdur; bu da hizmetçimdir. Bütün bunları Allah bana verdi." Hammad, bu sözü söyledikten sonra iki yıl daha haccederek elliyi tamamladı. Ondandır da Ebu'l-Abbasa en-Nevfelî el-Kasîr ile birlikte hacca gitmek üzere yola çıktı. İhram yerine (Cuhfe'ye) varıp (ihram için) guslettiği sırada vadiden bir sel geldi ve Hammad'ı alıp götürdü. Böylece elli defadan fazla haccetmeye muvaffak olmadan boğuldu.

Vefatı (Hicrî) 209 yılında vaki olmuştur. Allah Teâlâ ona rahmet etsin. Aslen Kûfelidir, ama Basra'da otururdu. Yetmiş küsur yıl yaşamıştır. [204] Biz, Muhtasaru'l-Kelâm Fî Müellifi'ş-Şia Min Sadri'l-İslâm adlı kitabımızda onun tercümeihâlini geniş olarak yazmışız.

Zehebî de onu zikreder[205] ve isminin önüne ondan hadis tahriç eden Sünen sahiplerine[206] işaret eden kısaltmaları koyar. 208 yılında boğulduğunu ve İmam Sadık'tan (a.s) rivayet ettiğini söyledikten sonra da birtakım saçma sapan sözleri ona izafe ederek kendisine saldırır. Nitekim Şiiliğinden dolayı onu zayıf bulanlar da bu şekilde ona saldırırlar. Bu arada Darekutnî'ye de şaşırılmamak elde değil. Bir yandan onun zayıf olduğunu söyler, öte yandan da Sünen'inde onunla ihticac eder. "Evet, onlar hep böyle yaparlar." [207]

24- Hamran b. A'yen: Zürare'nin kardeşidir. Her ikisi de Şia'nın hüccetlerinden, şeriâtın koruyucularından, Âl-i Muhammed ilimlerinin deryalarından, karanlık gecelerde ışık saçan lambalardan ve hidayet nişanelerinden idiler. İmam Bâkır ve İmam Sadık'tan hiç ayrılmazlardı. İkisinin de Âl-i Muhammed (s.a.a) İmamları'nın yanında yüksek bir makamı vardı. Hamran'a gelince, Zehebî, Mizanu'l-İtidâl'de onu zikreder[208] ve isminin önüne Sünen sahiplerinden ondan hadis tahriç edenin kısaltma işaretini koyar. [209] Sonra şöyle der: "Ebu't-Tufeyl ve başkalarından rivayet eder. Hamza, Kur'an'ı ona kıraat etmiştir. Kur'an'ı çok iyi bilirdi. İbn Main onun

hakkında, 'Bir şey değildir (yani zayıftır).' demiştir. Ebu Hâtim, 'Şeyhidir.' demiştir. Ebu Davud da, 'Râfîzi'dir.' demiştir..."

- Khâ -

25- Halid b. Muhalled el-Katvanî Ebu'l-Heysem el-Kufî: Buharî'nin Sahih'inde şeyhidir. İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ onu zikreder ve şöyle der: "Şii idi. Me'mun'un hilâfeti döneminde (Hicrî) 213 yılının muharrem ayının yarısında Kûfe'de vefat etti. Şiilikte aşırı idi. Ondandır hadis (dinlemiş ve) yazmışlardır." Ebu Davud da onu zikreder ve şöyle der: "Doğru sözlü, ama Şii'dir." Cevzcanî şöyle der: "O, çok söven ve kötü mezhebini açığa vuran biri idi."

Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de[210] onun tercümeihâlini zikrederken Ebu Davud ve Cevzcanî'den naklettiğimiz sözleri nakleder. Buharî ve Müslim, Sahih'lerinin birkaç yerinde onunla ihticac ederler. [211] Onun Muğire b. Abdurrahman'dan rivayet ettiği hadisini Sahih-i Buharî'de; Muhammed b. Cafer b. Ebu Kesir, Malik b. Enes ve Muhammed b. Musa'dan rivayet ettiği hadislerini ise Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Süleyman b. Bilal ve Ali b. Müshir'den rivayet ettiği hadisleri ise her iki Sahih'te mevcuttur. Buharî, Sahih'inin birkaç yerinde vasıtasız olarak ondan rivayet eder. İki hadis de Muhammed b. Osman b. Kerame vasıtasıyla ondan rivayet eder. Müslim'e gelince; Ebu Kureyb, Ahmed b. Osman el-Evdî, Kasım b. Zekeriyya, Abd b. Humeyd, İbn Ebu Şeybe ve Muhammed b. Abdullah b. Nümeyr vasıtasıyla ondan rivayet eder. Sünen sahiplerinin de hepsi, mezhebinden haberleri olduğu hâlde onun hadisleriyle ihticac ederler.

- Dâl -

26- Davud b. Ebu Avf Ebu'l-Hucaf: İbn Adiy, onu zikreder ve "O, benim yanımda kendisiyle ihticac edilecek kimselerden değildir. Çünkü o bir Şii'dir ve rivayet ettiği hadislerin tamamı Ehl-i Beyt'in faziletleri hakkındadır." der.

Bu sözlerin üzerinde biraz düşünüp de şaşırılmamak mümkün mü? Fakat Süfyan-ı Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Ali b. Âbis ve bu tabakanın diğer büyükleri ondan hadis aldıktan, Ebu Davud ve Nesaî onunla ihticac ettikten,

1- et-Tabakat, c. 6, s. 283.

Ahmed ve Yahya onu güvenilir bulduktan, Nesaî “Onda bir beis yoktur.” dedikten ve Ebu Hâtim “Hadisi (ihticaca) salihdir.” söyledikten sonra, Nasibîlerin söyledikleri, Davud’a hiçbir zarar veremez. Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve ulemanın onun hakkındaki burada duyduğunuz sözlerini nakleder. [212] Onun Ebu Hâzim el-Eşcaî ve İkrime’den rivayet ettiği hadislerini Ebu Davud ve Nesaî’nin Sünen’lerinde görebilirsiniz. [213] Kendisinin başkalarından da rivayet ettiği hadisleri vardır.

- Ze -

27- Zübeyd b. Hâris b. Abdulkerim el-Yamî el-Kufî Ebu Abdurrahman: Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder[214] ve “O, tâbiînin güvenilir şahsiyetlerinden ve Şii’dir.” der. Sonra “O, sağlam ve güvenilirdir.” dediğini, cerh ve ta’dil imamlarından birçoğunun onun güvenilir olduğunu söylediğini nakleder. Ebu İshak el-Cevzcanî ise, Cevzcanî ve diğer Nasibîlerin âdeti olduğu üzere dağınık bir ibare nakletmiş, şöyle demiştir: “Kûfe ehlinin bir topluluk vardı ki, insanlar onların mezheplerini beğenmezdi. Bunlar Ebu İshak, Mansur, Zübeyd el-Yamî, A’meş ve akranlarından olan başkaları gibi Kûfe muhaddislerinin başında gelen isimlerdi. Hadis rivayet ederken dilleri doğru konuştuğu için insanlar onları tahammül ettiler. Ama mürsel olarak rivayet ettikleri zaman tevakkuf ettiler...”

Hiç şüphesiz, bu sözleri ona söyleten, hakkın gücüdür. Çünkü hak, insafıyı da konuşturur, inatçıyı da. İslâm muhaddislerinin başında gelen isimlerinden olan bu büyük insanların, Peygamber’in ağır emaneti, Hıttâ Kapısı, kendisinden sonra yeryüzü ehlinin güvencesi ve ümmetinin kurtuluş gemisi olan Ehl-i Beyt’ini başkalarından öne geçiren mezheplerinin Nasibîlerce beğenilmemesi, onlara hiçbir zarar vermez. Onların kapılarında diz çökmekten ve bir tufeyli olarak onların ilim sofralarından faydalanmaktan başka çaresi olmayan bir Nasibî’den onlara ne zarar gelebilir ki?! (Şairin deyişiyle:)

“Aşiretimin civanmertleri benden razı olunca, alçakları bana öfkeli olmaya devam edecektir.”

Bütün Sıhah ve Sünen sahipleri[215] kendileriyle ihticac ettikten sonra, hüccet kabul edilen bu muhterem zatlar, elbette ki Cevzcanî gibilerine aldırış etmeyecekler. Zübeyd’in Ebu Vail, Şa’bî, İbrahim en-Nehâî ve Sa’d b. Ubeyde’den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i

Müslim'de; Mücahid'den rivayet ettiği hadisini sadece Sahih-i Buharî'de; Mürre el-Hemdanî, Muharib b. Dessar, Ammare b. Umeyr ve İbrahim et-Teymî'den rivayet ettiği hadislerini ise sadece Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Her iki Sahih'te Şube, Sevrî ve Muhammed b. Talha; sadece Sahih-i Müslim'de ise Züher b. Muaviye, Fuzayl b. Gazvan ve Hüseyin en-Nehaî ondan rivayet ederler.

Zübeyd, (Hicrî) 124 yılında ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

28- Zeyd b. Habbab Ebu'l-Hasan el-Kufî et-Teymî: İbn Kuteybe, el-Ma-arif adlı kitabında kendisini Şia ricalinden sayar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[216] onu âbid, güvenilir ve doğru sözlü biri olarak niteler, sonra İbn Main ve İbnü'l-Medinî'nin onun güvenilir olduğunu bildirdiklerini, Ebu Hâtim ve Ahmed'den onun doğru sözlü olduğunu, İbn Adiy'in "O, Kûfeliilerin güvenilir ve sağlam muhaddislerindedir. Doğru sözlülüğünden asla şüphe edilmez." dediğini nakleder.

Ben derim ki: Müslim onunla ihticac etmiştir. Onun Muaviye b. Salih, Dahhak b. Osman, Kurre b. Halid, İbrahim b. Nâfi', Yahya b. Eyyub, Seyf b. Süleyman, Hasan b. Vâkid, İkrime b. Ammar, Abulaziz b. Ebu Seleme ve Eflah b. Said'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. [217] İbn Ebu Şeybe, Muhammed b. Hatem, Hasan el-Hulvanî, Ahmed b. Münzir, İbn Nümeir, İbn Kureyb, Muhammed b. Râfi', Züheyr b. Harb ve Muhammed b. Ferec ondan rivayet ederler.

- Sîn -

29- Salim b. Ebu'l-Ca'd el-Eşcaî el-Kufî: Ebu'l-Ca'd'ın oğulları Ubeyd, Ziyad, İmran ve Müslim'in kardeşidir. İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cideinde⁽¹⁾ bunların hepsini zikreder. Müslim'i zikrederken de şöyle der: "Ebu'l-Ca'd'ın altı oğlu vardı. Bunlardan ikisi (Salim ve Ubeyd) Şii idi. İkisi Mürcie'dendi. İkisi ise Havaric'in görüşünü benimserdi. Babaları, 'Ey oğullarım! Size ne olmuş da Allah sizi böyle ihtilâfa düşürmüştü?' derdi."⁽²⁾ Büyük âlimlerden bir grup, Salim b. Ebu'l-Ca'd'ın Şii olduğunu açıkça ifade etmişler. İbn Ku-

1- et-Tabakat, c. 6, s. 203 ve sonrası.

2- İbn Kuteybe de, el-Maarif, s. 156, tâbiîn ve onlardan sonrakiler babında onları zikreder.

teybe, el-Maarif kitabında⁽¹⁾ onu Şia ricalinden sayar. Şehristanî de el-Milel ve'n-Nihal adlı kitabında⁽²⁾ onu onlardan sayar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[218] ve tâbiînin güvenilir ravilerinden sayar. Onun Nu'man b. Beşir ve Cabir'den rivayet ettiği hadislerinin Sahihayn'de mevcut olduğunu söyler. Ben derim ki: Araştırmacı kimselere gizli olmayacağı üzere onun Enes b. Malik Kureyb'den rivaet ettiği hadisleri de Sahihayn'de mevcuttur. Zehebî der ki: "Onun Abdullah b. Amr'dan ve İbn Ömer'den rivayet ettiği hadisleri Sahih-i Buharî'de mevcuttur." Ben derim ki: "Ümmü'd-Derda'dan rivayet ettiği hadisi de Sahih-i Buharî'de mevcuttur. Sahih-i Müslim'de ise Ma'dan b. Ebu Talha ve onun babasından rivayet ettiği hadislerini görebilirsiniz. Sahihayn'de A'meş, Katade, Ömer b. Mürre, Mansur ve Husayn b. Abdurrahman ondan rivayet ederler. Onun (İmam) Ali'den rivayet ettiği bir hadisini de Nesaî vve Ebu Davud Sünen'lerinde tahriç ederler. [219]

Salim, (Hicrî) 97 veya 98 yılında Süleyman b. Abdulmelik'in iktidarı döneminde vefat etmiştir. 100 veya 101 yılında Ömer b. Abdulaziz'in iktidarı döneminde öldüğünü söyleyenler de vardır. Doğrusunu Allah bilir.

30- Salim b. Ebu Hafsa el-İclî el-Kufî: Şehristanî de el-Milel ve'n-Nihal adlı kitabında onu Şia ricainden sayar. Fellas, "Zayıf ve Şilikte aşırılığa kaçan biridir." der. İbn Adiy, "Gulûv ile suçlanmış, ama ben onda beis olmadığını umuyorum." der.

Muhamed b. Beşir el-Abdî şöyle der: "Salim b. Ebu Hafsa'yı ahmak bir adam olarak gördüm. Uzun bir sakalı vardı. Sakal deyip geçme! 'Bütün işlerinde Ali'nin (a.s) ortağı olmak isterdim.' derdi."

Hüseyin b. Ali el-Cu'fî, "Salim b. Ebu Hafsa'yı uzun sakallı bir ahmak olarak gördüm. 'Lebbeyke (emrine amadeyim) ey Na'sel'in katili! Lebbeyke ey Ümeyye Oğulları'nı helâk eden, lebbeyk!' diyordu." der.

Amr b. Zer, Salim b. Ebu Hafsa'ya, "Osman'ı sen öldürdün." dedi. Salim şaşırarak, "Ben mi?!" dedi. "Evet sen! Çünkü sen onun öldürülmesine razı oluyorsun." dedi.

1- el-Maarif, s. 206.

2- el-Milel ve'n-Nihal, İbn Hazm'in el-Fisal adlı kitabının kenarında basılı, c. 2, s. 27.

Ali b. el-Medinî der ki: "Cerir'den işittim, 'Salim b. Ebu Hafsa'yı terk ettim; çünkü hasımlarına karşı Şiileri savunuyordu.'" diyordu."

Zehebî, onun tercümeihâlini zikrederken onun hakkında söylenen, burada naklettiğimiz sözlerin hepsini nakleder. İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinin 234. sayfasında ondan bahsederken şöyle der: "Şiiliğin şiddetli bir savunucusu idi. Abbas Oğulları zamanında, 'Lebbeyke lebbeyk, ey Ümeyye Oğulları'nı helâk eden, lebbeyk!' diyerek Mekke'ye girdi. Gür de bir sesi vardı. Davud b. Ali bunu duydu. "Kim bu?" diye sordu. "Salim b. Ebu Hafsa'dır." dediler ve ona Salim'in durumunu ve görüşünü anlattılar.

Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlinde, "O, Ebu Bekir ve Ömer'i eleştirenlerin başında gelenlerden biri idi." der. [220] Fakat bununla birlikte Süfyan-ı Sevrî, Süfyan b. Uyeyne ve Muhammed b. Fuzayl ondan hadis almışlar; Tirmizî Sahih'inde onunla ihticac etmiş; İbn Main onu güvenilir bulmuştur.

Salim, (Hicrî) 137 yılında ölmüştür.

31- Sa'd b. Tureyf el-İskaf el-Hanzalî el-Kufî: Zehebî onu zikreder[221] ve isminin önüne ondan hadis tahriç eden Sünen sahiplerinin kısaltma işaretlerini koyar. Sonra Fellas'tan, "Zayf ve Şiilikte aşırılığa kaçan biridir." dediğini nakleder. Ben derim ki: "Şiilikte aşırılığa kaçması, Tirmizî ve başkalarının ondan hadis almalarına engel teşkil etmemiştir. [222] Onun İkrime ve Ebu Vail'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Tirmizî'de müşahade edebilirsiniz. Eşbağ b. Nübate, İmran b. Takha ve Umeyr b. Me'mun'dan da rivayet ettiği hadisleri vardır. İsrail, Hibban ve Ebu Muaviye ondan rivayet ederler. [223]

32-Said b. Eşve':Zehebî,Mizanu'l-İtidal'de ondan bahsederken isminin önüne Buharî ve Müslim'in onunla ihticac ettiklerine işaret eden kısaltmalarını koyar ve şöyle der: "Kûfeka dısı, doğrusözlü ve ünlüdür." Nesaî, "Onda bir beis yoktur. O, Şa'bî'ni arkadaşı Said b. Eşve'dir." der. Cevzecanî, "Gulûv eden, ayağı kayan ve Şiiliği fazla olan biridir." der. Ben derim ki: Buharî ve Müslim, Sahih'lerinde onunla ihticac ederler. [224] Şa'bî'den rivayet ettiği hadisi Sahihayn'de mevcuttur. Zekeriyya b. Ebu Zaide ve Halid el-Hazzâ, hem Buharî ve hem de Müslim'in nezdinde ondan rivayet ederler. Haild b. Abdullah'ın valiliği döneminde vefat etmiştir.

33- Said b. Haysem el-Hilâlî: İbrahim b. Abdullah b. Cüneyd der ki: “Yahya b. Main’e, ‘Said b. Haysem Şii’dir, onun hakkında görüşünüz nedir?’ diye soruldu. ‘Şii olsun, güvenilir biridir ya!’ dedi.” Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de[225] onu zikreder ve İbn Main’den, az önce duyduğunuz sözün içeriğini nakleder. İsminin önüne de Tirmizî ve Nesaî’nin ondan hadis tahriç ettiklerine işaret eden kısaltmaları koyar. [226] Sonra, Yezid b. Ebu Ziyad ve Müslim el-Melaî’den rivayet ettiğini söyler. Ondan da yeğeni Ahmed b. Reşid rivayet eder.

34- Seleme b. Fazl el-Abraş: Rey’in kadısı ve İbn İshak’tan el-Meğazî (Cenkler Tarihi) kitabının ravisi. Künyesi Ebu Abdullah’tır. Mizanu’l-İtidal’de[227] Seleme’nin tercümeihâlinde olduğu gibi, İbn Main, “Seleme el-Abraş, Reyli bir Şii’dir. Kendisinden hadis (dinlenmiş) yazılmıştır. Ben de onda bir beis görmüyorum.” der. Mizanu’l-İtidal’de olduğu gibi, Ebu Zür’a, “Görüşünün (inanışının) kötülüğünden dolayı Rey halkı ona ilgi göstermezdi.” der. Ben derim ki: “Onların Ehl-i Beyt Şiası hakkındaki görüşlerinin kötülüğünden dolayı...” denirse, daha doğru olur.

Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikrederken isminin önüne Ebu Davud ve Tirmizî’nin ona güvendiklerine ve onun hadislerini tahriç ettiklerine işaret eden kısaltmaları koyar[228] ve “Seleme, namaz ve huşu ehli idi. (Hicrî) 191 yılında ölmüştür.” der. Daha sonra İbn Main’den, “Biz ondan hadis yazdık ve Meğazî’de (Cenkler Tarihi’nde) onun kitabından daha kâmil bir kiap yoktur.” dediğini, Züneyc’den, “Seleme el-Abraş’tan duydum, ‘Ben el-Meğazî’yi iki defa İbn İshak’tan dinledim ve el-Meğazî kadar da ondan hadis yazdım.’ diyordu.” dediğini nakleder.

35- Seleme b. Kuheyl b. Husayn b. Kadih b. Esed el-Hazremî: Künyesi Ebu Yahya’dır. İbn Kuteybe⁽¹⁾ ve Şehristanî⁽²⁾ gibi Ehl-i Sünnet ulemasından bir grup, onu Şia ricainden saymıştır. [229] Bununla birlikte Sıhah-ı Sitte sahipleri[230] ve başkaları onunla iticac etmişler. Buharî ve Müslim’in yanında Ebu Cuhayfe, Süveyd b. Gafle, Şa’bî ve Atâ b. Rebah’tan hadis dinlemiştir. Sadece Buharî’nin nezdinde Cündeb b. Abdullah’tan; sadece Müslim’in nezdinde ise Kureyb, Zer b. Abdullah, Bükeyr b. el-Eşecc, Zeyd b. Kâb, Said b. Cübeyr, Mücahid, Abdurrahman b. Yezid, Ebu Se-

1- el-Maarif, s. 206.

2- el-Milel ve’n-Nihal, c. 2, s. 27.

leme b. Abdurrahman, Muaviye b. Süveyd, Habib b. Abdullah ve Müslim el-Batîn'den hadis dinlemiştir. Buharî ve Müslim'in yanında Sevri ve Şube; sadece Buharî'nin yanında İsmail b. Ebu Halid; sadece Müslim'in yanında ise Said b. Mesruk, Ukayl b. Halid, Abdulmelik b. Ebu Süleyman, Ali b. Salih, Zeyd b. Ebu Enise, Hammad b. Seleme ve Velid b. Harb ondan rivayet ederler. (Hicrî) 121 yılında Âşura günü ölmüştür.

36- Süleyman b. Sured el-Huzaî el-Kufî: Kendi zamanında Irak Şiilerinin büyüğü idi. Düşüncelerini onunla paylaşır, ondan görüş isterlerdi. İmam Hüseyin'e (a.s) mektup yazdıklarında onun evinde toplanmışlardı. İmam Hüseyin'in (a.s) kanunun intikamını almak için kıyam eden ve "Tevvabîn" (tövbe edenler) diye anılan Şiilerin komutanı idi. Dört bin kişi idiler. (Hicrî) 65 yılının rebiyülahir ayının hilâlinin görüldüğü akşam Nuheyle'de toplanırlar. Sonra Ubeydullah b. Ziyad'a doğru hareket ederler. Cezire denilen yerde onun askerleriyle karşılaşarak şiddetli bir savaşa tutuşurlar. Hepsisi bu çarpışmada can verir. Süleyman da Yezid b. Husayn b. Nümeyr'in attığı bir okla Aynülverde denilen bir yerde şehit düşer. O sırada 93 yaşındaydı. Onun ve Müseyyeb b. Necbe'nin başını kesip Mervan b. Hakem'e götürürler.

İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde; İbn Hacer, İsabe'sinin 1. Bölümünde; İbn Abdullberr, el-İstîab'ında [231] ve geçmişlerin hâlleri ve haberleri hakkında kitap yazan herkes, onun tercümeihâlini zikretmiş ve onu fazilet, dindarlık ve ibadet ile övmüşler. Kavmi içinde şeref ve itibar sahibi, sözü geçen bir aksakaldı. Sıffin'de Emirü'l-Müminin'in azgın düşmanlarından olan Havşeb ile girdiği düelloda onu öldüren de odur. Süleyman, Ehl-i Beyt düşmanlarının sapkınlığından kuşkusu olmayan basiret sahibi kimselerdendi.

Muhaddisler onunla ihticac ederler. Onun Resulullah'tan (s.a.a) vasıtasız olarak ve Cübeyr b. Mut'im vasıtasıyla rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buarî ve Sahih-i Müsim'de görebilirsiniz. [232] Her iki Sahih'te Ebu İshak es-Sübey'î ve Adiy b. Sabit ondan rivayet ederler. Süleyman'ın Sahihayn'ın dışında başka kitaplarda Emirü'l-Müminin, oğlu Hasan el-Mücteba ve Übey'den rivayet ettiği hadisleri vardır. Sahihayn'den başka kitaplarda Yahya b. Ya'mur, Abdullah b. Yesar ve başkaları ondan rivayet ederler.

37- Süleyman b. Tarhan et-Teymî el-Basrî: Kays el-İmam'ın azatlısıdır. Güvenilir ve hüccet kabul edilen ravilerden biridir. İbn Kuteybe, el-Ma-

arif'inde onu Şia ricainden sayar. [233] Bununla birlikte Sıhah-ı Sitte sahipleri[234] ve başkaları onunla ihticac ederler. Onun Enes b. Malik, Ebu Mecaz, Bekr b. Abdullah, Katade ve Ebu Osman en-Nehdî'den rivayet ettiği hadislerini Sahihayn'de görebilirsiniz. Ayrıca Sahih-i Müslim'de bu sayılanların dışında başka bir gruptan da rivayet ettiği hadisleri vardır. Sahihayn'de oğlu Mu'temir, Şube ve Sevrî; sadece Sahih-i Müslim'de ise başka bir grup ondan rivayet ederler. (Hicrî) 143 yılında ölmüştür.

38- Süleyman b. Karm b. Muaz ed-Dabbî el-Kufî: Mizanu'l-İtidal'de Süleyman'ın tercümeihâlinde olduğu gibi, [235] İbn Hibban onun hakkında, "Gulûv eden bir Rafızî idi." der. Ben derim ki: Bununla birlikte Ahmed b. Hanbel, onun güvenilir olduğunu bildirmiştir. Yine Mizanu'l-İtidal'de Süleyman'ın tercümeihâlinin sonlarında olduğu gibi, İbn Adiy, "Süleyman b. Karm'ın hadisleri hasendir. O, Süleyman b. Erkam'dan çok daha iyidir." der. Ben derim ki: Müsim, Nesaî, Tirmizî ve Ebu Davud, Sahih'lerinde onun hadislerini tahric ederler. [236] Bu nedenle Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikrederken isminin önüne bunların kısaltma işaretlerini koyar. Sahih-i Müslim'de Ebu'l-Cevab, Süleyman b. Karm'dan, o da A'meş'ten, o da merfu olarak Resulullah'tan şu hadisi rivayet eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Kişi, sevdiği kimseyle beraberdir (onunla beraber haşrolunacaktır)." [237] Sünen'lerde Süleyman b. Karm, Sabit'ten, o da Enes'ten merfu olarak şu hadisi rivayet eder: "İlim talep etmek, her Müslümana farzdır." [238] Yine Süleyman, A'meş'ten, o da Amr b. Mürre'den, o da Abdullah b. Hâris'ten, o da Zübeyr b. Akmer'den, o da Abdullah b. Amr'dan şöyle dediğini rivayet eder: "Hakem b. Ebu'l-Âs, Resulullah'ın (s.a.a) yanında oturur ve sözlerini Kureyş'e intikal ettirirdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) ona ve kıyamet gününe kadar onun sulbünden gelecek olanlara lânet etti." [239]

39- Süleyman b. Mihran el-Kahilî el-Kufî el-A'meş: Şia'nın şeyhlerinden (büyüklerinden) ve muhaddislerin hüccet kabul edilenlerindedir. Ehl-i Sünnet'in İbn Kuteybe (el-Maarif'inde), Şehristanî (el-Milel ve'n-Nihal kitabında) ve benzerleri gibi büyük âlimlerinden bir grup, onu Şia ricalinden sayarlar. [240] Mizanu'l-İtidal'de Zübeyd'in tercümeihâlinde olduğu gibi, Cevzezanî şöyle der: "Kûfe ehlinde bir topluluk vardı ki, insanlar onların mezheplerini beğenmezdi. Bunlar Ebu İshak, Mansur, Zübeyd el-Yamî, A'meş ve akranlarından olan başkaları gibi Kûfe muhaddislerinin başında gelen isimlerdi. Hadis rivayet ederken dilleri doğru konuştuğu

için insanlar onları tahammül ettiler...” [241] Bu sözler, ancak Cevze-canî'nin hamakatına delâlet eder. Yoksa Peygamber'in (s.a.a) yakın akrabalarına sevgi besleyerek ve onun bıraktığı iki paha biçilmez emanete sarılarak risalet ücretini eda eden bu muhterem zatların mezhebinin Nasıbîlerce beğenilmemesi, onlara bir eksiklik getirmez. Nasıbîler bu Şiileri sırf dilleri doğru konuştuğu için değil, bilakis onlara muhtaç oldukları için tahammül etmişler. Çünkü onların hadislerini reddettikleri takdirde -Zehebî'nin de Mizanu'l-İtidal'de Eban b. Tağlib'in tercümeihâlinde itiraf ettiği gibi-[242] cümle Asar-ı Nebeviyye'den mahrum kalırlardı. Sanırım Muğire'nin, “Kûfe ehlini Ebu İshak ve sizin A'meş'niz helâk etti.” demesi de, bunların Şii olduğundan kaynaklanmıştır. Yoksa Ebu İshak ve A'meş, ilim deryalarından ve Asar-ı Nebeviyye'nin koruyucularından idiler.

A'meş'ten bazı ilginç tavırlar ve sözler de nakledilmiştir ki, onun yüceliğine delâlet etmektedir. Bunlardan birini İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan'da A'meş'in tercümeihâlinde zikreder. Şöyle der: Hişam b. Abdulmelik, A'meş'e bir adam göndererek ondan Osman'ın menkıbelerini ve Ali'nin kötülüklerini yazıp kendisine göndermesini ister. A'meş, kâğıdı alıp bir koyunun ağzına verir. Koyun kâğıdı iyice geveler. A'meş, Abdulmelik'in elçisine döner ve “Ona de ki, cevabı budur.” der. Elçi, “Cevabını götürmezsem, beni öldüreceğine dair yemin etmiştir.” diyerek A'meş'in yakın dostlarına tevessül eder. Dostları ısrar edince şöyle yazar: “Rahman, Rahim Allah'ın adıyla. Sonra bil ki: Bütün yeryüzü ehlinin menkıbeleri Osman'ın olsa, sana bir faydası olmaz. Bütün yeryüzü ehlinin kötülükleri de Ali'nin olsa, sana bir zararı olmaz. Sen kendi nefsinde bak!” [243]

Bunlardan birini de İbn Abdalberr, Camiu Beyani'l-İlmi ve Fazlih⁽¹⁾ adlı kitabının Kavlü'l-Ulema Ba'zihim Fî Ba'z babında Ali b. Haşrem'den nakleder. Şöyle der: Fazl b. Musa'dan duydum, şöyle diyordu: Hasta ziyaretinde bulunmak üzere Ebu Hanife ile birlikte A'meş'e gittik. Ebu Hanife, “Ya Eba Muhammed! Sana ağırlık yapmaktan çekinmeseydim, daha sık ziyaretine gelirdim.” dedi. A'meş ona, “Vallahi sen evindeyken bile bana ağırsın, artık yanıma geldiğinde nasıl olduğunu sen düşün!” dedi. Fazl diyor ki: A'meş'in yanından çıktığımızda Ebu Hanife, “A'meş hiçbir ramazanı oruç tutmamıştır.” dedi. İbn Haşrem, Fazl'a, “Ebu Hanife bu sözle

1- Bkz. Allame Şeyh Ahmed b. Ömer el-Mehmesanî el-Beyrutî, Camiu Beyani'l-İlmi ve Fazlih kitabının Muhtasarı, s. 199.

neyi kastediyordu?" diye sordu. Fazl dedi ki: "A'meş, Huzeyfe'nin hadisi-ne göre sahur ederdi." dedi. Ben derim ki: Bilakis A'meş, Allah Teâlâ'nun, "Fecrin beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) sizin için aşikâr oluncaya kadar yiyin ve için; sonra geceye kadar orucu tamamlayın." [244] şeklindeki emrine göre amel ederdi.

el-Vecize ve Biharu'l-Envar sahipleri, Hasan b. Said en-Nehaî'den, o da Şerik b. Abdullah el-Kadı'dan şöyle dediğini naklederler: "Ölümüyle sonuçlanan hastalığında A'meş'in yanına gitmişim. O sırada İbn Şibrime, İbn Ebu Leyla ve Ebu Hanife de içeri girdiler ve A'meş'in durumunu sordular. Çok hâlsiz olduğunu ve hatalarından korktuğunu söyledi ve yüreği yufkaldı. Ebu Hanife ona yönelerek, "Ya Eba Muhammed! Allah'tan kork ve hâlin nice olacak onu düşün. Çünkü sen Ali hakkında bazı hadisler söyledin ki onlardan dönersen, senin için daha iyi olur." dedi. A'meş, "Sen benim gibi birine mi bunu söylüyorsun?" diyerek cevabını verdi ve zikrine lüzum görmediğimiz bazı sözlerle ona sövdü. [245]

Allah ona rahmet eylesin, Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'de nitelendirdiği gibi, güvenilir imamlardan biri idi. [246] İbn Hallikan'ın da Vefeyatü'l-A'yan'da söylediği gibi, güvenilir, âlim ve fazıl idi. [247] Velhasıl onun doğru sözlü, adil ve takvalı biri olduğuna dair ittifak vardır. Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları da onunla ihticac etmişlerdir. [248] Onun Zeyd b. Veheb, Said b. Cübeyr, Müslim el-Batîn, Şa'bî, Mücahid, Ebu Vail, İbrahim en-Nehaî ve Ebu Salih Zekvan'dan rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Sıhah sahiplerinden her birinin yanında Şu'be, Sevrî, İbn Uyeyne, Ebu Muaviye Muhammed, Ebu Avane, Cerir ve Hafs b. Gıyas ondan rivayet ederler.

A'meş (Hicrî) 61 yılında doğmuş, 148 yılında da ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet eylesin.

- Şîn -

40- **Şerik b. Abdullah** b. Sinan b. Enes en-Nehaî el-Kufî el-Kadı: İbn Kuteybe onu Şia ricali arasında sayar, el-Maarif adlı kitabında bunu kesin bir dille ifade eder. [249] Abdullah b. İdris, Mizanu'l-İtidal'de Şerik'in tercüme-i hâlinin sonlarında olduğu gibi, Allah'a yemin ederek Şerik'in Şii olduğunu söyler. [250] Ebu Davud er-Rehavî, yine Mizanu'l-İtidal'de olduğu gibi, Şerik'ten şöyle dediğini duyduğunu rivayet eder: "Aliyyün hayru'l-beşer,

fe-men eba fe-kad kefer." Yani "Ali insanların en hayırlısıdır;⁽¹⁾ kim ayak doretirse, şüphesiz kâfir olur." [251]

Ben derim ki: Hiç şüphesiz Şerik, Ali'nin Resulullah'tan (s.a.a) sonra insanların en hayırlısı olduğunu kastetmiştir. Nitekim Şia'nın inancı da böyledir. Bu yüzden de Cevzecanî onu, yine Mizanu'l-İtidal'de olduğu gibi, "meyletmiş" olarak niteliyor. Hiç şüphe yok ki Şerik, Cevzecanî'den Ehl-i Beyt mezhebine meyletmiştir. Peygamber'in İmam Ali'nin hilâfetini açıkça bildirdiğini rivayet eden kimselerden biri de Şerik'tir. Mizanu'l-İtidal'de olduğu gibi, Şerik, Ebu Rabia el-Eyadî'den, o da İbn Büreyde'den, o da merfu olarak babasından Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet eder: "Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, Ali de benim vasim ve vârisimdir." [252] O, Emirü'l-Müminin'in (a.s) faziletlerini yaymaya ve menkıbelerini anlatarak Ümeyye Oğulları'nın burnunu yere sürtmeye kendini atamış biri idi. Harirî, İbn Hallikan'ın Vefeyatü'l-A'yan'ında Şerik'in tercümeihâlinde olduğu gibi, Dürretü'l-Gavvâs adlı kitabında şöyle der: "Şerik'in Ümeyye Oğulları'ndan bir arkadaşı vardı. Günlerin birinde Şerik, Ali b. Ebu Talib'in faziletlerinden anlattı. O Emevî, "Ali ne iyi adamdı!" Şerik onun bu sözüne kızdı ve "Ali hakkında sadece 'Ne iyi adamdı!' demekle yetinilir mi?" dedi.⁽²⁾ [253]

1- İbn Adiy şöyle der: Hüseyin b. Ali es-Sekunî el-Kufî, Muhammed b. Hasan es-Sekunî ve Salih b. Esved bize A'meş'ten, o da Atıyye'den Cabir'e şöyle dediğini naklettiler: "Ali'nin sizin aranızdaki yeri neydi?" Cabir dedi ki: "İnsanların en hayırlısı idi." Bu sözü Zehebî de aynı senetle Mizanu'l-İtidal'de Salih b. Ebu'l-Esved'in tercümeihâlinde nakleder. Zehebî, bilinen şiddetli Ehl-i Beyt düşmanlığına rağmen hadise, şu sözünden başka bir şerh düşmemiştir: "Belki kendi zamanında öyle olduğunu kastetmiştir."

2- O Emevî'nin "Ali ne iyi adamdı!" demesi, bir övgü olsa dahi, böyle bir yerde, özellikle de Ali'nin düşmanlarının taraftarlarından biri tarafından söylenen bu sözden anlaşılan mana, İmam Ali'nin (a.s) makamına lâıyk değildir. Bu yüzden Şerik'in bu sözü yadırgaması ve ondan dolayı kızması, örfe göre yerinde bir davranıştır. Bu aşağılık Emevî'nin o büyük faziletleri duymasının ardından söylediği "Ne iyi adamdı!" sözü ile Aziz ve Celil Allah'ın "**Biz (onun yaratılışını böyle) takdir ettik. Ne iyi takdir edenleriz!**" ve "**Ne iyi bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen biriydi.**" sözleri arasında ne kadar uzak bir mesafe var! Dolayısıyla bu Emevî'nin sözünü Aziz ve Celil Allah'ın sözüne kıyaslamak, örf açısından doğru bir kıyas değildir. Çünkü ikisi arasında büyük bir fark vardır. Kaldı ki, Allah Teâlâ "**Ne iyi bir kuldu!**" demekle yetinmemiş, "**O, Allah'a çok yönelen biriydi.**" diye de eklemiştir. Bu nedenle Vefeyatü'l-A'yan'da verilen cevap yersizdir.

İbn Ebu Şeybe, Mizanu'l-İtidal'de Şerik'in tercümeihâlinin sonlarında olduğu gibi, Ali b. Hakîm'den, o da Ali b. Kaadim'den şöyle dediğini bildirir: Attab, başka bir adamla beraber Şerik'e gelerek, "İnsanlar senin (hilâfet meselesinde) şüpheli olduğunu söylüyorlar." dedi. Şerik, "Ey ahmak! Nasıl şüpheli olabilir ki?! Oysa ben keşke Ali ile birlikte olsaydım da kılıcımı çekip elimi onların kanıyla boyasaydım isterdim!" dedi. [254]

Şerik'in hayatını inceleyen hiçbir kimse, onun Ehl-i Beyt dostu olduğundan şüphelenmez. Nitekim Ehl-i Beyt dostlarından çok ilim rivayet etmiştir. Oğlu Abdurrahman, Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlinde olduğu gibi, şöyle der: "Babamın yanında Cabir-i Co'fî'den rivayet ettiği on bin mesele ve on bin garaip vardı." Abdullah b. Mübarek, Mizanu'l-İtidal'de olduğu gibi, şöyle der: "Şerik, Kûfelilerin hadislerini Süfyan'dan daha iyi bilirdi. Ali'nin düşmanlarına düşmandı ve onlar hakkında kötü sözler söylerdi. Bir gün Abdusselâm b. Harb ona, 'Hasta bir kardeşini ziyaret etmek ister misin?' diye sordu. Şerik, 'Kim o?' dedi. Abdusselâm, 'Malik b. Miğvel.' dedi. Şerik, 'Ali ve Ammar'ı kınayan bir adam benim kardeşim olamaz.' dedi.⁽¹⁾ Yine bir gün Şerik'in yanında Muaviye'den söz edildi ve halim olarak nitelendirildi. Şerik, "Hakka karşı sefih olan ve Ebu Talib oğlu Ali ile savaşan biri halim olamaz." dedi.⁽²⁾ [255] "Muaviye'yi minberimin üzerinde gördüğünüz zaman onu öldürün."⁽³⁾ [256] diye buyuran hadisi rivayet eden de odur. O, bu hadisi Âsım'dan, o da Zer'den, o da merfu olarak Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet eder.

Abbasî halifelerinden Mehdi'nin huzurunda onunla Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî arasında bir söz düellosu geçti. Mus'ab, İbn Hallikan'ın Vefeyatü'l-A'yan'ında Şerik'in tercümeihâlinde olduğu gibi, ona, "Sen mi Ebu Bekir ve Ömer'i eleştiriyorsun?" dedi ...[257]

Ben derim ki: Bununla birlikte Zehebî onu, "hafız, güvenilir ve ravilerin imamlarından biri" olarak tavsif eder, İbn Main'den de, "O, doğru sözlü ve güvenilirdir." dediğini nakleder. Tercümeihâlinin sonunda ise, "Şerik, ilim dağıtıcılarından idi. İshak el-Ezrak, ondan dokuz bin hadis yüklen-

1- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Şerik'in tercümeihâli.

2- Bkz. Mizanu'l-İtidal ve Vefeyat'ül-A'yan, Şerik'in tercümeihâli.

3- Bu sözü Taberî ondan tahric eder ve Zehebî de Abbad b. Yakub'un tercümeihâlinde Taberî'den nakleder.

miştir.” der ve Ebu Tevbe el-Halebî’den şöyle nakleder: Remle’deydik. “Ümmetin (ilim) adamı kimdir?” diye sordular. Bir grup, “İbn Lehia’dır.” dedi. Bir grup da “Malik’tir.” dedi. Biz de İsa b. Yunus’a sorduk. “Ümmetin (ilim) adamı Şerik’tir.” dedi. O sırada Şerik hayattaydı. [258]

Ben derim ki: Müslim ve Sünen-i Erbaa sahipleri, Şerik ile ihticac ederler. [259] Onun Ziyad b. Alaka, Ammar ez-Zihnî, Hişam b. Urve, Ya’la b. Atâ, Abdulmelik b. Umeyr, Ammare b. Ka’ka’ ve Abdullah b. Şibrime’den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim ve Sünen-i Erbaa’da görebilirsiniz. Müslim ve Sünen-i Erbaa sahiplerinin yanında İbn Ebu Şeybe, Ali b. Hakîm, Yunus b. Muhammed, Fazl b. Musa, Muhammed b. es-Sabah ve Ali b. Hucr ondan rivayet ederler.

Şerik, (Hicrî) 95 yılında Horasan veya Buhara’da doğmuş, 177 veya 178 yılının zilkade ayının cumartesine rastlayan ilk günü Kûfe’de ölmüştür.

41- Şube b. Haccac Ebu’l-Verd el-Atekî: Aslen Vasıtlıdır, Basra’da oturuyordu. Künyesi Ebu Bestam’dır. Irak’ta muhaddislerin durumunu araştıran ve zayıf ve terk edilmişlerden kaçınan ilk kişidir. İbn Kuteybe (el-Maarif’inde) ve Şehristanî (el-Milel ve’n-Nihal’de) gibi Ehl-i Sünnet’in büyük âlimlerinden bir grup, onu Şia ricalinden sayar. [260] Sıhah sahipleri ve başkaları, onunla ihticac ederler. [261]

Onun Ebu İshak es-Sübey’î, İsmail b. Ebu Halid, Mansur, A’meş ve başka birçok kimseden rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim’de görebilirsiniz. Hem Buharî, hem de Müslim’in yanında Muhammed b. Cafer, Yahya b. Said el-Kattan, Osman b. Cebele ve başka birçok kimse ondan rivayet ederler.

Şube, (Hicrî) 83 yılında doğmuş ve 160 yılında ölmüştür. Yüce Allah ona rahmet etsin.

- Sâd -

42- Sa’saa b. Suhan b. Hucr b. Hâris el-Abdî: İbn Kuteybe, el-Maarif’inin 206. sayfasında onu Şia ricalinin meşhur simaları arasında zikreder.

İbn Sa’d, Tabakat’ının 6. cildinin 154. sayfasında ondan söz ederken şöyle der: “Kûfe’de harp planı hazırlayan kimselerden biri idi. Aynı zamanda iyi bir hatipti. Ali’nin ashabındandı. O ve iki kardeşi Zeyd b. Suhan ile Seyhan b. Suhan, Ali’nin yanında Cemel Savaşı’na katılmışlardı. Sa’saa’dan

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

önce Seyhan hatip idi. Cemel Savaşı'nda sancak onun elindeydi.⁽¹⁾ O öldürülünce sancağı Zeyd aldı. O da öldürülünce Sa'saa aldı." Sonra şöyle devam eder: "Sa'saa, Ali'den ve Abdullah b. Abbas'tan rivayet eder. Güvenilirdir ve hadisleri azdır."

İbn Abdulberr de el-İstîab'da onu zikreder ve şöyle der: "Resulullah'ın (s.a.a) zamanında Müslüman idi. Fakat yaşı küçük olduğu için onunla görüşmeye ve onu görmeye muvaffak olamamıştır. [262] Kavminin (Abdulkays kabilesinin) büyüklerinden ve ileri gelenlerinden idi. Fasih, hatip, akıllı, dilli, dindar, fazileti ve belîğ biri idi. Ali'nin (r.a) ashâbı arasında sayılır."

Sonra Yahya b. Main'den, Suhan'ın oğulları Sa'saa, Zeyd ve Seyhan'ın hatip olduklarını ve Zeyd ile Seyhan'ın Cemel Harbi'nde öldürüldüklerini nakleder.

Daha sonra Ömer'in hilâfeti döneminde müşkül bir meseleyle karşılaştığını ve insanların arasında hatip olarak ayağa kalkıp, onların bu meselede ne düşündüklerini sorduğunu, bunun üzerine genç bir delikanlı olan Sa'saa'nun ayağa kalkıp meselenin üzerindeki perdeyi araladığını ve doğru yolu gösterdiğini, insanların onun sözünü tasdik ettiklerini ve görüşüne göre amel ettiklerini yazar ve "Bunda şaşılacak bir şey yok. Çünkü Suhan'ın oğulları, Arapların başı çeken büyüklerinden, fazilet ve asalet kutuplarından idiler." der.

Sonra şöyle devam eder: "İbn Kuteybe onları, el-Maarif'inin Ünlü Eşraf ve Kudret Sahipleri babında⁽²⁾ zikrederek şöyle der: "Abdulkays Oğulları'ndan olan Suhan'ın oğulları şunlardır: Zeyd b. Suhan, Sa'saa b. Suhan ve Seyhan b. Suhan. Zeyd, insanların en iyilerinden biri idi. Bir hadiste Peygamber (s.a.a) şöyle der: "Eli kesik hayırlı Zeyd! Bir de Cündeb, ama ne Cündeb!" "Ya Resulallah! İki adamdan mı söz ediyorsunuz?" diye sorulunca şöyle buyurdu: "Bu iki adamdan birinin eli, kendisinden otuz yıl önce cennete gidecektir. Diğeri ise, öyle bir vuruş vuracak ki, onunla hak ile bâtlı birbirinden ayıracaktır." Bu iki adamdan biri, Zeyd b. Suhan idi ki, Celulâ Harbi'ne katılır ve eli kesilir. Ali ile birlikte de Cemel Savaşı'na

1- İbn Hacer'ın el-İsabe, 1. bölüm, Seyhan b. Sa'saa'nın tercümeihâlinde zikrettiğine göre Seyhan, Ridde Ehli Savaşı'nda da komutanlardan biri idi.

2- el-Maarif, s. 138.

katılır ve “Ya Emire’l-Müminin! (Bu savaşta) öldürüleceğimi görüyorum.” der. Ali, “Bunu nereden biliyorsun, ya Eba Selman?” diye sorar. Şöyle der: “Rüyamda kesik elimin gökten indiğini ve bana eklenmek istediğini gördüm.” Nitekim öyle de oldu. Amr b. Yesribî, onu ve kardeşi Seyhan’ı bu savaşta öldürdü.” [263]

Ben derim ki: Peygamber’in (s.a.a) Zeyd’in elinin bedeninin diğer organlarından öne geçeceği ve kendisinden önce cennete gideceğini haber vermesi, bütün Müslümanların yanında nübüvvetin alâmetlerinden, İslâm’ın ayetlerinden ve ehl-i hakkın delillerinden sayılır. Zeyd’in tercümeihâlini yazan herkes, bu hadisi zikreder. el-İstîab, el-İsabe ve başka kitaplarda onun tercümeihâline bakabilirsiniz. Muhaddisler de muhtelif kanallarıyla bu hadisi tahriç ederler. Buna göre Zeyd, Şii olduğu hâlde cennet ile müjdelenmiştir. Âlemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun.

Askalanî de el-İsabe’sinin 3. Bölüm’ünde Sa’saa b. Suhan’ı zikreder ve “Onun Osman ve Ali’den hadisi vardır. Ali ile birlikte Sıffin Savaşı’na katıldı. Fasih konuşan bir hatipti. Muaviye ile de bazı karşılaşmaları olmuştur.” der. Sonra Şa’bî’nin “Ben ondan hitabet öğreniyordum.” dediğini⁽¹⁾ ve Ebu İshak-ı Sübey’î, Minhal b. Amr, Abdullah b. Büreyde ve başkalarının ondan rivayet ettiklerini aktarır. Sonra şöyle der: “Alâî, Ziyad’ın haberlerinde Muğire’nin Muaviye’nin emriyle Sa’saa’yı Kûfe’den Cezire’ye veya Bahreyn’e, bir kavle göre de İbn Kafan Ceziresi’ne sürgün ettiğini ve orada öldüğünü zikreder.” [264] Nitekim ondan önce de Ebu Zer Rebeze’ye sürgün edilmiş ve orada ölmüştü.

Zehebî de Sa’saa’yı zikreder ve “Güvenilir ve tanınmış biridir.” der, [265] İbn Sa’d ve Nesaî’nin onun güvenilir olduğuna dair görüşlerini nakleder ve isminin önüne Nesaî’nin onunla ihticac ettiğine delâlet eden işareti koyar. [266]

Ben derim ki: Kim onunla ihticac etmezse, kendisine zarar vermiş olur. Onlar ona zulmetmediler, bilakis kendilerine zulmediyorlardı.

1- Mizanu’l-İtidal’de Rüseyd-i Hecerî’nin tercümeihâlinde olduğu gibi, Şa’bî’ye, “Sana ne oluyor da Ali’nin ashabını kötüluyorsun?! Hâlbuki senin ilmin onlardandır.” denildi. Şa’bî, “Kimlerdendir?” diye sorunca, “Hâris ve Sa’saa’dandır.” denildi. Şa’bî, “Sa’saa’ya gelince; o bir hatipti, hitabeti ondan öğrendim. Hâris’e gelince de; o hesap (matematik) bilgini idi, hesabı ondan öğrendim.” dedi.

- Tâ -

43- Tavus b. Keysan el-Havlanî el-Hemdanî Ebu Abdurrahman: Annesi Farslardan, babası ise Nemr b. Kaasit Oğulları'ndan ve Büceyr b. Reysan el-Himyerî'nin azatlısıdır. Ehl-i Sünnet âlimleri, kesin bir dille onun Şia'nın selefinden olduğunu söylerler. Şehristanî el-Milel ve'n-Nihal'inde, İbn Kuteybe ise el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayarlar. [267] Sıhah-ı Sitte sahipleri[268] ve başkaları, onunla ihticac ederler. Onun İbn Abbas, İbn Ömer ve Ebu Hüreyre'den rivayet ettiği hadislerini Sahihayn'de; Aişe, Zeyd b. Sabit ve Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiği hadislerini de Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Buharî ve Müslim'in yanında Mücahid, Amr b. Dinar ve oğlu Abdullah; sadece Buharî'nin yanında Zührî; sadece Müslim'in yanında ise büyük zatlardan bir grup ondan rivayet ederler.

(Hicrî) 106 veya 104 yılında hac amellerini yerine getirmek için Mekke'de bulunduğu sırada Terviye gününden bir gün önce vefat etti. Büyük bir gündü o gün! Naaşını izdiham içinde Abdullah b. Hasan b. Emirü'l-Müminin omuzlamıştı. Öyle bir izdiham vardı ki, Abdullah'ın başındaki kalessövesi yere düştü ve abası arkadan parçalandı.⁽¹⁾ [269]

- Zâ -

44- Zalim b. Amr b. Süfyan Ebu'l-Esved ed-Düelî: Şiilikteki durumu; Ali'nin, Hüseyin'in ve Ehl-i Beyt'in diğer fertlerinin velâyetine bağlılıktaki samimiyeti, güneşten daha açıktır.⁽²⁾ Dolayısıyla bu hususu açıklamamıza hacet yoktur. Biz, Muhtasarü'l-Kelâm Fî Müellifi'ş-Şia Min Sadri'l-İslâm adlı kitabımızda bu hususta genişçe bahsetmiş ve onun Şii olduğunu kimsenin tartışmadığını açıklamışız. [270] Bununla birlikte Sıhah-ı Sitte sahipleri onunla ihticac etmişler. [271] Onun Ömer b. Hattab'tan rivayet ettiği hadisini Sahih-i Buharî'de görebilirsiniz. Sahih-i Müslim'de de Ebu Musa ve İmran b. Husayn'den rivayet ettiği hadisleri vardır. Sahihayn'de Yahya b. Ya'mur; Sahih-i Buharî'de Abdullah b. Büreyde; Sahih-i Müslim'de ise oğlu Ebu Harb ondan rivayet ederler.

Allah Teâlâ ona rahmet eylesin, (Hicrî) 99 yılında çok sayıda insanın ölümüne sebep olan veba salgınında Basra'da vefat etmiştir. Vefat ettiğinde

1- Bunu, İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan'da, Tavus'un tercümeihâlinde rivayet eder.

2- Bunun ispatı için İbn Hacer'in el-İsabe, 3. bölüm, Ebu'l-Esved'in tercümeihâli, c. 2, s.241'de zikrettiği şeyler yeterlidir.

85 yaşındaydı. [272] Muhtasarü'l-Kelâm kitabımızda genişçe açıkladığımız gibi, Emirü'l-Müminin'den aldığı kurallar üzerine nahiv ilmini vazedenden de odur. [273]

- Ayn -

45- Amir b. Vaile b. Abdullah b. Amr el-Leysî el-Mekkî Ebu't-Tufeyl: Uhud Savaşı'nın olduğu yılda doğmuş ve Peygamber'in (s.a.a) hayatından sekiz yılı idrak etmiştir.

İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında onu "Rafizîlerden gulüv edenler" in başında sayar ve Muhtar'ın bayraktarı ve en son ölen sahabî olduğunu söyler. [274] İbn Abdullberr, el-İstîab'ın Künyeler bölümünde onu zikreder ve şöyle der: "Kûfe'ye yerleşti ve bütün savaşlarında Ali ile beraber oldu. Ali öldürülünce Mekke'ye gitti... Erdemli, akıllı, hazır cevaplı ve fasih konuşan biri idi. Ali'nin (r.a) muhlis Şiilerindendi." Yine der ki: "Bir gün Ebu't-Tufeyl Muaviye'nin meclisine girdi. Muaviye, "Dostun Ebu'l-Hasan'a (Ali'ye) olan üzüntün nasıldır?" diye sordu. "Musa'nın annesinin Musa'ya olan üzüntüsü gibidir. Yine de kusur ettiğimi düşünüyor ve bunu Allah'a şikâyet ediyorum." dedi. Muaviye, "Osman'ı muhasara edenlerin arasında sen de vardın, değil mi?" dedi. "Hayır, ben sadece olaya şahit olanlardandım." dedi. Muaviye, "Öyleyse neden ona yardım etmedin?" dedi. Ebu't-Tufeyl, "Peki sen neden ona yardım etmedin ve bulunduğun yerde kalıp ölümünü bekledin? Hâlbuki sen Şamlıların içindeydin ve onların hepsi de senin emrindeydi?" diye cevap verdi. Muaviye, "Onun kan davasını gütmemi, ona yardım olarak görmüyor musun?" dedi. Ebu't-Tufeyl, "Senin durumun tıpkı Co'f kabilesinin şairinin dediği gibidir; hani diyor ya: Öldükten sonra bana ağıt yakıp ağlayacağını biliyorum. Oysa hayatımda bana hiç yardımdın dokunmadı." diye cevap verdi." [275]

Zührî, Ebu'z-Zübeyr, Cerirî, İbn Ebu Hasîn, Abbulmelik b. Ebcer, Katade, Ma'ruf, Velid b. Cemi', Mansur b. Hayyan, Kasım b. Ebu Bürde, Amr b. Dinar, İkrime b. Halid, Külsum b. Habib, Furat el-Kazzaz ve Abdulaziz b. Refi' ondan rivayet ederler. Bunların ondan rivayet ettiği hadisler, Sahih-i Müslim'de mevcuttur. [276] Ebu't-Tufeyl de Müslim'in yanında Kitabu'l-Hac'da Peygamber'den (s.a.a) rivayet eder. Kitabu's-Salât ve Kitabu Delâilü'n-Nübüvve'de Muaz b. Cebel'den rivayet eder. Kitabu'l-Kader'de Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet eder. Keza İmam Ali, Huzeyfe b. Üseyd, Huzeyfe b. Yeman, Abdullah b. Abbas ve Ömer b. Hattab'ın her birinden

ayrı ayrı rivayet eder. Müslim'in hadislerini inceleyenler ve Sahih'indeki isnadlarının ricalini araştıranlar bunu bilir.

Ebu't-Tufeyl, (Hicrî) 100 yılında Mekke'de ölmüştür. [277] Allah Teâlâ ona rahmet etsin. Bir kavle göre de 102 yılında, başka bir kavle göre de 107 yılında, üçüncü bir kavle göre de 110 yılında ölmüştür. İbnü'l-Kayseranî ise 120 yılında öldüğünü deyip geçmiştir. Doğrusunu Allah bilir.

46- Abbad b. Yakub el-Esedî er-Revacinî el-Kufî: Darekutnî onu zikreder ve "Abbad b. Yakub, doğru sözlü bir Şii'dir." der. İbn Habban da onu zikreder ve "Abbad b. Yakub, Râfıziliğe davet eden biri idi." der. İbn Huzeyme, "Rivayetinde güvenilir, ama dininde (sapıklıkla) itham edilen Abbad b. Yakub bize tahdis etti." diye ondan hadis nakleder.

Fazl b. Kasım'dan, o da Süfyan-ı Sevrî'den, o da Zübeyd'den, o da Mürre'den, İbn Mes'ud'un [Ahzab Suresi'nin 25'inci ayetini] "**Allah, (Ali vasıtasıyla) savaşta müminlere yetti.**" şeklinde okuduğunu[278] rivayet eden de bu Abbad'dır. Şerik'ten, o da Âsım'dan, o da Zer'den, o da Abdullah'tan, Resulullah'ın (s.a.a) "Muaviye'yi minberimin üzerinde gördüğünüz zaman onu öldürün." [279] diye buyurduğunu rivayet eden de odur. Bu hadisi, Taberî ve başkaları tahrîc ederler.

Abbad, "Kim her gün namazda Âl-i Muhammed'in düşmanlarından teberri etmezse, onlarla beraber haşolunur." derdi. Yine, "Allah Teâlâ, biat ettikten sonra Ali ile savaşan Talha ve Zübeyr'i cennete sokmaktan daha adildir." derdi. Salih b. Cezere, "Abbad b. Yakub, Osman'a söverdi." der. Abbadan el-Ahvazî de güvenilir birinden Abbad b. Yakub'un selefe sövdüğünü rivayet eder. [280]

Ben derim ki: Bütün bunlarla birlikte Ehl-i Sünnet'in Buharî, Tirmizî, İbn Huzeyme ve İbn Ebu Davud [281] gibi imamları, ondan hadis almışlar. Dolayısıyla Abbad onların şeyhi ve güvenilir buldukları kimsedir.

Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve "Şia'nın gulâtından ve bidatlerin başlarından. Fakat hadisi doğrudur." der, sonra kalemini serbest bırakıp onun hakkında burada zikrettiklerimizin tümünü nakleder. [282]

Buharî, Sahih'inin Kitbu't-Tevhid'inde vasıtasız olarak ondan rivayet eder.

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 250 senesinin şevval ayında ölmüştür.

Kasım b. Zekeriyya el-Mutriz'in Abbad'dan deniz kazma ve suyunun akması ile ilgili naklettiği şeyler, Abbad'a izafe ettiği kesin bir yandır. [283] Yalan haberler yayanların müminlere izafe ettikleri yalanlardan Allah'a sığınırız. Onların anlattıklarına karşı yardımı istenilecek olan, Allah'tır.

47- Abdullah b. Davud Ebu Abdurrahman el-Hemdanî el-Kufî: Basra'nın Harbiyye mahallesinde otururdu. İbn Kuteybe, el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [284] Buharî, Sahih'inde onunla ihticac eder. [285] Onun A'meş'ten, Hişam b. Urve'den ve İbn Cüreyh'ten rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî'de görebilirsiniz. Sahih-i Buharî'nin birkaç yerinde Müsedded, Amr b. Ali ve Nasr b. Ali ondan rivayet ederler. (Hicrî) 212 yılında ölmüştür.

48- Abdullah b. Şeddad b. el-Hâd (el-Hâd'ın asıl adı Üsame'dir.) b. Amr b. Abdullah b. Cabir b. Bişr b. Atvare b. Amir b. Malik b. Leys el-Leysî el-Kufî Ebu'l-Velid: Emirü'l-Müminin'in ashabındandır. Annesi, Umeyy kızı Esmâ'nın kız kardeşi Selma el-Has'amiyye'dir. Buna göre Abdullah b. Şeddad, Abdullah b. Cafer ve Muhammed b. Ebu Bekir'in teyzesi oğlu ve Hamza b. Abulmuttalib'in kızı Ammare'nin anne bir, baba ayrı kardeşi oluyor.

İbn Sa'd onu Kûfe'ye yerleşmiş fıkıh ve ilim ehli tâbiinden sayar. Tercümehâlinin sonunda da şöyle der: "Abdurrahman b. Muhammed el-Eş'as'ın zamanında Haccac'a karşı kıyam eden Kur'an karilerinden biri olup Düceyl Savaşı'nda öldürüldü... Güvenilir, fakih, çok hadisi olan ve Şii idi."⁽¹⁾ [286]

Ben derim ki: Bu savaş (Hicrî) 81 yılında vaki olmuştur. Sıhah sahiplerinin hepsi[287] ve Ehl-i Sünnet'in diğer imamları, Abdullah b. Şeddad ile ihticac ederler. Ebu İshak eş-Şeybanî, Ma'bed b. Halid ve Sa'd b. İbrahim ondan rivayet ederler. Bunların ondan rivayet ettikleri hadisler, Sahihayn ve diğer Sıhah ve Müsned'lerde mevcuttur. Buharî ve Müslim'e göre (İmam) Ali, Meymune ve Aişe'den hadis dinlemiştir.

49- Abdullah b. Ömer b. Muhammed b. Eban b. Salih b. Umeyr el-Kureşî el-Kufî: Müşkdane lakabıyla tanınır. Müslim, Ebu Davud, Beğavî ve bu tabakadan kendisinden hadis alan bir grubun şeyhidir. Ebu Hâtim onu

1- et-Tabakat, c. 6, s. 86.

zikreder ve “Doğru sözlüdür ve Şii olduğu rivayet olunur.” der. Salih b. Muhammed b. Cezere de onu zikreder ve “Şiilikte aşırılığa kaçan biri idi. Bununla birlikte Abdullah b. Ahmed, babasından ‘Müşkdane güvenilirdir.’ dediğini rivayet eder.” der. Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve “Doğru sözlü ve hadis sahibidir. İbn Mübarek Deraverdî ve bu tabakadan olan ravilerden hadis dinlemiştir. Müslim, Ebu Davud, Beğavî ve dier bir grup da ondan hadis dinlemişler.” der, isminin önüne de Müslim ve Ebu Davud kısaltmalarını koyarak onunla ihticac ettiklerine işaret eder, ulemanın onun hakkındaki buradaki duyduğunuz sözlerini nakleder ve (Hicrî) 239 yılında öldüğünü söyler. [288]

Ben derim ki: Onun Ubde b. Süleyman, Abdullah b. Mübarek, Abdurrahman b. Süeyman, Ali b. Haşim, Ebu’l-Ahvas, Hüseyin b. Ali el-Co’fi ve Muhammed b. Fuzayl’dan rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim’de görebilirsiniz. [289] Kitabu’l-Fiten’de de Müslim vasıtasız olarak ondan rivayet eder. Ebu’l-Abbas es-Serrac ise, “(Hicrî) 238 veya 237 senesinde ölmüştür.” der.

50- Abdullah b. Lehia b. Ukbe el-Hazremî: Mısır’ın kadısı ve âlimi. İbn Kuteybe, el-Maari’inde onu Şia ricalinden sayar. [290] Mizanu’l-İtidal’de İbn Lehia’nın tercümeihâlinde olduğu gibi, İbn Adiy de onu zikreder ve “Şiilikte müfrit biridir.” der. Ebu Ya’la, Kâmil b. Talha’dan şöyle dediğini rivayet eder: “İbn Lehia, Hayy b. Abdullah el-Meğafirî’den, o da Ebu Abdurrahman el-Hablî’den, o da Abdullah b. Amr’dan bize şöyle tahdis etti: Resulullah (s.a.a) hastalığında ‘Bana kardeşimi çağırın.’ dedi. Ebu Bekir çağırıldı. Peygamber ondan yüzünü çevirdi. Sonra yine ‘Bana kardeşimi çağırın.’ dedi. Bu defa da Osman çağırıldı. Peygamber ondan da yüzünü çevirdi. Sonra Ali çağırıldı. Peygamber, elbisesiyle onu örtüp üzerine kapandı (ve kulağına bir şeyler fısıldadı). Ali Peygamber’in yanından çıktıktan sonra, ‘Peygamber sana ne dedi?’ diye sordular. ‘Bana (ilimden) bin kapı öğretti ki, her biri bin kapıyı açar.’ dedi.” [291]

Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve isminin önüne ondan hadis tahriç eden Sünen sahiplerine işaret eden kısaltmaları koyar. Onun hadislerini Tirmizî ve Ebu Davud Sahih’lerinde[292] ve Ehl-i Sünnet’in diğer Müsned’lerinde görebilirsiniz.

İbn Hallikan da Vefeyatü’l-A’yan’da ondan bahseder ve onu güzel övgülerle över. [293]

Müslim'in yanında İbn Veheb ondan rivayet eder. Onun Yezid b. Ebu Habib'den rivayet ettiği hadisini de Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz.

İbnü'l-Kayseranî el-Cem'u Beyne Kitabey Ebî Nasr el-Kelabazî ve Ebî Bekr el-İsbahanî adlı kitabında onu Buharî ve Müslim'in ricali arasında zikreder.

İbn Lehia, (Hicrî) 174 yılının rebiyülahir ayı yarıldığında pazar günü ölmüştür.

51- Abdullah b. Meymun el-Kaddah el-Mekkî: İmam Cafer Sadık'ın ashabındandır. Tirmizî onunla ihticac eder. [294] Zehebî onu zikreder ve isminin önüne Tirmizî kısaltmasını koyarak ondan hadis tahrîç ettiğine işaret eder. Cafer b. Muhammed'den (İmam Cafer Sadık'tan) ve Talha b. Amr'dan rivayet ettiğini söyler. [295]

52- Abdurrahman b. Salih el-Ezdî: Ebu Muhammed el-Kufî diye tanınır. Arkadaşı ve talebesi olan Abbas ed-Durî, onu zikreder ve "Şii idi." der. İbn Adiy de onu zikreder ve "Şiilikle yanıp tutuşmuştur." der. Salih b. Cezere de onu zikreder ve "Osman'ı eleştirirdi." der. Ebu Davud da onu zikreder ve "Sahabenin ayıp ve kusurları hakkında bir kitap yazmıştır. Kötü bir adamdır. Bununla birlikte Abbas ed-Durî ve İmam Beğavî ondan rivayet etmişler. Nesaî de onun hadisini tahrîç etmiştir." der. Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder [296] ve isminin önüne Nesaî kısaltmasını koyarak onunla ihticac ettiğine işaret eder. Hakkında söylenen burada zikrettiğimiz sözleri zikrettikten sonra da İbn Main'in onun için "güvenilir" dediğini ve (Hicrî) 235 yılında öldüğünü yazar. Onun Şerik ve Şerik'in tabakasından bir gruptan rivayet ettiği hadisleri Sünen'lerde mevcuttur. [297]

53- Abdurrezzak b. Hemmam b. Nafî' el-Himyerî es-San'anî: Şia'nın büyüklerinden ve salih selevin seçkinlerinden biri idi. İbn Kuteybe, el-Marif adlı kitabında onu Şia ricalinden sayar. [298] İbn Esir, el-Kâmil adlı Tarih'inde⁽¹⁾ (Hicrî) 211 yılının olaylarının sonunda onun ölümünü de zikreder ve şöyle der: "Muhaddis Abdurrezzak b. Hemmam es-San'anî bu yılda vefat etti. O, Ahmed'in şeyhlerinden ve Şii idi." [299] Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal'da 5994. hadis üzerine konuşurken ondan söz eder ve Şii olduğunu söyler.⁽²⁾

1- el-Kâmil, c. 6, s. 137.

2- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 391.

Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de ondan bahsederken şöyle der: "Abdurrezzak b. Hemmam b. Nafi' el-İmam Ebu Bekr el-Himyerî (Himyerîlerin azatlısı) es-San'anî, güvenilir büyük âlimlerden biridir." Sonra onun tercümeihâlini uzun uzun anlatır. Bir yerinde şöyle der: "Çok kitap yazmıştır. Bir ilim hazinesi olan el-Camiu'l-Kebir onun yazdığı kitaplardan biridir. İnsanlar (ilminden istifade etmek için) ona yolculuk ederlerdi. Ahmed, İshak, Yahya, Zühelî, Remadî ve Abd, bunlardan birkaçıdır." Daha sonra Abbas b. Abdulazim'in onu tekzip ettiğini nakleder ve bunu yadırgayarak şöyle der: "Bu konuda hiçbir Müslüman Abbas'la aynı görüşte değil. Bilakis bütün hafızlar ve ilim imamları onunla ihticac ederler." Sonra tercümeihâlini vermeye devam ederek Tayalesî'den şöyle dediğini nakleder: "İbn Main'den duydum, şöyle diyordu: 'Bir gün Abdurrezzak'tan bir söz işittim ki, onun Şii olduğunu gösteriyordu. Bunun üzerine, 'Senin kendilerinden ilim ve hadis aldığın üstatlarının hepsi, Muammer, Malik, İbn Cüreyh, Süfyan ve Evzaî Sünnî'dir. O hâlde sen bu mezhebi (Şia mezhebini) kimden aldın?' diye sordum. O da, 'Cafer b. Süleyman ed-Dabeî bize gelmişti. Onu faziletli ve güzel davranışlı buldum. Bu mezhebi ondan aldım.' diye cevap verdi." [300]

Ben derim ki: Abdurrezzak, bu sözünde Şiiliğini itiraf ediyor ve onu Cafer ed-Dabeî'den aldığını söylüyor. Ama Muhammed b. Ebu Bekir el-Makdimî, Cafer'in Şiiliği Abdurrezzak'tan aldığı görüşünü savunuyordu. Bu yüzden de, Mizanu'l-İtidal'de Cafer ed-Dabeî'nin tercümeihâlinde olduğu gibi, ona beddua eder ve "Abdurrezzak'ı kaybetsem keşke! Cafer'i (Şiileştirerek) bozan o oldu." derdi. [301] Fakat az önce duyduğunuz gibi Abdurrezzak, İbn Main'in yanında Şiiliğini itiraf ettiği hâlde, İbn Main onunla çok defa ihticac etmiştir. Ahmed b. Ebu Hayseme der ki:⁽¹⁾ "İbn Main'e, 'Ahmed diyor ki: Ubeydullah b. Musa'nın hadisleri Şiiliğinden dolayı reddedilir.' denildi. İbn Main, 'Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, Abdurrezzak bu hususta (Şiilikte) Ubeydullah'tan yüz kat daha ileridir. Buna rağmen ben Ubeydullah'tan dinlediğim hadislerin kaç katını Abdurrezzak'tan dinlemişim.' dedi. [302]

Ebu Salih Muhammed b. İsmail ez-Zarârî der ki:⁽²⁾ "Biz San'a'da Abdur-

1- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Abdurrezzak'ın tercümeihâli.

2- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Abdurrezzak'ın tercümeihâli.

rezak'ın yanındayken, 'Ahmed, İbn Main ve diğerleri Abdurrezzak'ın hadislerini -Şiiliğinden dolayı- terk etmişler.' diye bize bir haber geldi. Bu haberden dolayı çok üzüldük. Kendi kendimize, 'Biz (Abdurrezzak'tan hadis dinlemek için) para harçadık, yolculuk zahmetine katlandık, yorulduk (ama hepsi boşuna gitti).' dedik. Sonra hacılarla birlikte Mekke'ye gittim. Orada Yahya (b. Main) ile karşılaştım. Bunu kendisine sordum. Şu cevabı verdi: 'Ey Ebu Salih, Abdurrezzak irtidat edip İslâm'dan çıksa dahi, onun hadislerini terk etmeyiz.' dedi." [303]

İbn Adiy de onu zikreder ve şöyle der:⁽¹⁾ "Abdurrezzak, Ali'nin faziletleri hakkında bazı hadisler rivayet etmiş ki, kimse o hadislerde ona muvafık olmamıştır.⁽²⁾ [304] Başkalarının ayıp ve kusurları hakkında da bazı münker (yadırganan)⁽³⁾ [305] hadisler rivayet etmiştir. Şii olduğunu söylerler." [306]

Ben derim ki: Bununla birlikte Ahmed b. Hanbel'e,⁽⁴⁾ "Hadiste Abdurrezzak'tan daha iyisini gördün mü?" diye sorulduğunda, "Hayır." diye ce-

1- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Abdurrezzak'ın tercümeihâli.

2- Hayır! İnsaflı olanlar, o hadislerde ona muvafık olmuşlar ve o hadisleri gönül rahatlığıyla sahih hadisler arasında saymışlar. Bu konuda sadece Nasibîler ve Haricîler ona muhalefet etmişler. O hadislerden biri, hüccet olduğuna dair ittifak bulunan Ahmed b. Ezher'in rivayet ettiği şu hadistir: Der ki: Abdurrezzak, halvette hıfzından bana şu hadisi söyledi: Muammer'den, Zührî'den, Ubeydullah'tan, İbn Abbas'tan: Resulullah (s.a.a) Ali'ye bakarak şöyle buyurdu: "**Sen dünyada da efendisiz, ahirette de efendisiz. Kim seni severse, beni sevmiştir. Kim sana buğzederse, bana buğzetmiştir. Senin sevdiğin, Allah'ın sevdiğidir. Senin buğzettiğin, Allah'ın buğzettiğidir. Sana buğzedenin vay hâline!**" Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 128'de tahric eder, sonra şöyle der: "Buharî ve Müslim'in şartına göre sahihtir." O hadislerden biri de, Abdurrezak'ın Muammer'den, İbn Nuceyh'ten, Mücahid'den, İbn Abbas'tan rivayet ettiği şu hadistir: Fatıma, "Ya Resulallah! Beni malvarlığı olmayan fakir biriyle mi evlendirdin?" dedi. Resulullah şöyle buyurdu: "**Ya Fatıma! Şu seni hoşnut etmez mi: Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve onlardan iki kişiyi seçti: Birini senin baban, diğeri senin kocan yaptı?!**" Ben derim ki: Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 129'da, Serih b. Yunus kanalıyla Ebu Hafs'tan, A'meş b. Ebu Salih'ten, Ebu Hüreyre'den merfu olarak tahric eder.

3- Hâşâ! Bu hadisler, Muaviye ve Fie-i Bağiy'e'den (zalim ve asi güruhtan) başka kimse-nin yanında münker değildir. O hadialerden biri, Abdurrezzak'ın İbn Uyeyne'den, Ali b. Zeyd b. Cüz'an'dan, Ebu Nazra'dan, Ebu Said'den merfu olarak rivayet ettiği şu hadistir: "**Muaviye'yi minberimin üzerinde gördüğünüz zaman onu öldürün.**"

4- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Abdurrezzak'ın tercümeihâli.

vap verir. [307] İbnü'l-Kayseranî, el-Cem'ü Beyne Ricali's-Sahihayn adlı kitabında Abdurrezzak'ın tercümeihâlinin sonunda Ahmed (b. Hanbel)'e isnaden şöyle dediğini bildirir: "İnsanlar Muammer'in hadisinde ihtilâf ettiklerinde söz, Abdurrezzak'ın sözüdür." [308]

Muhalled eş-Şaîrî der ki: "Abdurrezzak'ın yanındaydım. Adamın biri Muaviye'den söz etti. Abdurrezzak, 'Ebu Süfyan'ın veledini anarak meclisimizi kirletme!' dedi.⁽¹⁾ Zeyd b. Mübarek'ten şöyle dediği nakledilir: "Abdurrezzak'ın yanındaydık. İbn Hadesan'ın hadisini bize tahdis ediyordu. Ömer'in Ali ve Abbas'a hitap söylediği, 'Sen (Abbas) gelip yeğeninden olan mirasını istiyorsun. Bu da (Ali) gelip karısının, babasından olan mirasını istiyor.' şeklindeki sözünü okuyunca, Mizanu'l-İtidal'de Abdurrezzak'ın tercümeihâlinde olduğu gibi, şöyle dedi: 'Şu ahmağa bak! Yeğeninden, babasından diyor! Resulullah'tan (s.a.a) demiyor!' " [309]

Ben derim ki: Bununla birlikte Ehl-i Sünnet muhaddislerinin hepsi ondan hadis almış ve istisnasız hepsi onunla ihticac etmiştir. Öyle ki, İbn Hallikan'ın Vefeyat'ında Abdurrezzak'ın tercümeihâlinde olduğu gibi, hakkında, "Resulullah'tan (s.a.a) sonra, insanlar Abdurrezzak'a yolculuk ettikleri kadar kimsye yolculuk etmemişler." denilmiştir. Vefeyatü'l-A'yan'da şöyle der: "Zamanındaki İslâm imamları ondan rivayet etmişler. Süfyan b. Uyeyne -ki Abdurrezzak onun şeyhlerindendir-, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Main ve başkaları bunlardandır." [310]

Ben derim ki: Abdurrezzak'ın hadislerini bütün Sahih'lerde ve bütün Müsned'lerde görebilirsiniz. Bütün bu kitaplar, onun hadisleriyle doludur. [311]

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, doğumu (Hicrî) 127 yılında vaki olmuştur. Yirmi yaşındayken ilim talep etmeye başladı ve 211 yılının şevval ayında vefat etti. İmam Ebu Abdullah (Cafer) Sadık'ın hayatından 22 yılı idrak etmiş ve bu sürede onunla muasır olmuştur.⁽²⁾ İmam Ebu Cafer (Muhammed) Cevad'ın -*aleyhissalâtu vesselâm*- vefatından 9 yıl önce ölmüştür.⁽³⁾ O,

1- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Abdurrezzak'ın tercümeihâli.

2- Çünkü İmam Cafer Sadık (a.s), 65 yaşında iken Hicrî 148 yılında vefat etmiştir.

3- Çünkü İmam Cevad'ın vefatı, 25 yaşında iken Hicrî 220 yılında vaki olmuştur. Abdurrezzak'ın İmam Bâkır'dan rivayet ettiğini söyleyen hata yapmıştır. Çünkü İmam Bâkır (a.s), Abdurrezzak'ın doğumundan 12 yıl önce 57 yaşında iken Hicrî 114 yılında vefat etmiştir.

Allah için Ehl-i Beyt'in velâyetine bağlılıkta samimiyet gösterdiği gibi, Aziz ve Celil Allah da onu, onların zümresinde haşreylesin.

54- Abdumelik b. A'yen: A'yen oğulları Zürrare, Hamran, Bükeyr, Abdurrahman, Melik, Musa Zaris ve Ümmü'l-Esved'in kardeşidir. Hepsisi de Şia'nın selefındendir. Dine hizmette yüksek bir mertebeye ermişler. Kendi mezhep ve meşrepleri üzere olan salih ve bereketli bir zürriyetleri vardır.

Abdumelik'e gelince, Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve şöyle der: "Abdumelik b. A'yen, Buharî ve Müslim'in yanında Ebu Vail ve başkalarından rivayet eder. Ebu Hâtim (onun hakkında) 'Salihtir.' der. İbn Main, 'Bir şey değil (kendisine itibar edilmez).' der. Başka biri, 'Doğru sözlüdür, ama Râfızılık yapar.' der. İbn Uyeyne, 'Râfızı olan Abdumelik bize şöyle tahdis etti.' der. Ebu Hâtim, 'Eski Şiilerdendir. Hadisi (ihticaca) salihtir. Süfyan-ı Sevri ve Süfyan b. Uyeyne ondan hadis rivayet etmiş ve bir hadisini tahriç etmişler." der. [312]

Ben derim ki: "İbnü'l-Kayseranî, el-Cem'u Beyne Ricali's-Sahihayn adlı kitabında onu zikreder ve şöyle der: "Abdumelik b. A'yen, Hamran el-Kufî'nin kardeşidir. Şii idi. Buharî'nin nezdinde Kitabu't-Tevhid'de, Müslim'in nezdinde ise Kitabu'l-İman'da Ebu Vail'den hadis dinlemiştir. [313] Her ikisinin yanında Süfyan b. Uyeyne ondan rivayet eder. [314]

Ben derim ki: Abdumelik, İmam Sadık'ın zamanında öldü. İmam onun için çok dua etti ve ona rahmet diledi. Ebu Cafer b. Babeveyh, İmam Sadık'ın (a.s) ashabıyla birlikte Medine'de onun kabrini ziyaret ettiğini rivayet eder. [315] Ne mutlu ona ve ne güzel akıbet!

55- Ubeydullah b. Musa el-Absî el-Kufî: Buharî'nin Sahih'inde şeyhidir. İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabının Ashab-ı Hadis babında onu zikreder ve Şii olduğunu açıkça ifade eder.⁽¹⁾ Yine el-Maarif'inin el-Fırak (Fırakalar) babında⁽²⁾ Şia ricalinden bir grubu zikrederken onu da onlardan sayar. [316] İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde⁽³⁾ onun tercümeihâlini verirken Şii olduğunu söyler ve "Şiiliğe dair bazı hadisler rivayet eder. Bun-

1- el-Maarif, s. 177.

2- el-Maarif, s. 206.

3- et-Tabakat, c. 6, s. 279.

dan dolayı da birçoklarınınca zayıf bulunmuştur.” der. Yine der ki: “O, Kur’an’ın arkadaşı idi (çok Kur’an okurdu).” [317] İbn Esir, el-Kâmil’inde⁽¹⁾ (Hicrî) 213 yılının olaylarının sonunda onun ölümü de zikreder ve “Ubeydullah b. Musa el-Absî, fakih ve Şii idi. Buharî’nin de Sahih’indeki şeyhlerindendir. [318]

Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve şöyle der: “Buharî’nin şeyhi Ubeydullah b. Musa el-Absî el-Kufî, haddizatında güvenilirdir, ama münharif bir Şii’dir. Ebu Hâtim ve İbn Main, onu güvenilir bulurlar.” der. Sonra devam eder: “Ebu Hâtim, ‘Ebu Nuaym, Ubeydullah’tan daha dikkatlidir; ama İsrail hakkında Ubeydullah’tan hepsinden daha mutmaindir.’ der. Ahmed b. Abdullah el-İclî, ‘Ubeydullah b. Musa, Kur’an’ı bilen ve bu alanda başı çeken bir idi. Başını kaldırdığını hiç görmedim. Güldüğü de hiç görülmedi.’ der. Ebu Davud, ‘Ubeydullah el-Absî, münharif bir Şii idi.’ der...” [319]

Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de Matar b. Meymun’un tercümeihâlinin sonunda da onu zikreder ve şöyle der: “Ubeydullah, güvenilir bir Şii’dir. İbn Main, Ubeydullah b. Musa ve Adurrezzak’tan, Şii olduklarını bildiği hâlde, hadis alırdı.” [320] Ahmed b. Ebu Hayseme, Mizanu’l-İtidal’de Abdurrezzak’ın tercümeihâlinde olduğu gibi, der ki: “İbn Main’e, ‘Ahmed diyor ki: Ubeydullah b. Musa’nın hadisleri Şiiliğinden dolayı reddedilir.’ denildi. İbn Main, ‘Kendisinden başka ilâh olmayan Allah’a yemin ederim ki, Abdurrezzak bu hususta (Şiilikte) Ubeydullah’tan yüz kat daha ileridir. Buna rağmen ben Ubeydullah’tan dinlediğim hadislerin kaç katını Abdurrezzak’tan dinlemişim.’ dedi. [321]

Ben derim ki: Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları Ubeydullah ile ihticac etmişler. [322] Onun Şeyban b. Abdurrahman’dan rivayet ettiği hadislerini Sahihayn’de; A’miş, Hişam b. Urve ve İsmail b. Ebu Halid’den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî’de; İsrail, Hasan b. Salih ve Üsâme b. Zeyd’den rivayet ettiği hadislerini ise Sahih-i Müslim’de görebilirsiniz. Buharî hem vasıtasız olarak, hem de İshak b. İbrahim, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ahmed b. İshak el-Buharî, Mahmud b. Gaylan, Ahmed b. Ebu Süreyc, Muhammed b. Hasan b. Eşkab, Muhammed b. Halid ez-Zühli ve Yusuf b. Musa el-Kattan vasıtasıyla ondan rivayet eder. Müslim ise, Haccac

1- el-Kâmil, c. 6, s. 139.

b. eş-Şair, Kasım b. Zekeriyya, Abdullah ed-Darimî, İshak b. Mansur, İbn Ebu Şeybe, Abd b. Humeyd, İbrahim b. Dinar ve İbn Nümejr vasıtasıyla ondan rivayet eder.

Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, "(Hicrî) 213 yılında ölmüştür... Züht, takva ve (hadiste) işi sağlama alma ehli idi." der. [323] Ben derim ki: Vefatı zilkade ayının ilk gününe rastlemişti. Allah Teâlâ ona rahmet etsin ve kabrini kut-sallaştırın.

56- Osman b. Umeyr Ebu'l-Yaktan es-Sekafî el-Kufî el-Becelî: Kendisine Osman b. Ebu Zür'a, Osman b. Kays ve Osman b. Ebu Humeyd de derler. Ebu Ahmed es-Zübeyrî (onun hakkında), "Rec'ata inanırdı." der. Ahmed b. Hanbel, "Ebu'l-Yaktan, İbrahim b. Abdullah b. Hasan ile birlikte fitneye karışıp kıyam edenlerdendi." der. İbn Adiy, "Mezhebi kötü idi. Rec'ata inanırdı. Fakat zaafına rağmen güvenilir raviler ondan rivayet ederler." der. [324]

Ben derim ki: Şii bir muhaddisi tenkis etmek, kadrinden azaltmak istedikleri zaman, "rec'ata inanıyor" derlerdi. Osman b. Umeyr'i de bununla taz'if etmişler. Öyle ki İbn Main, "Bir şey değil." demiştir. Fakat bütün bu saldırılara rağmen A'meş, Süfyan, Şube, Şerik ve bu tabakadan olan başkaları ondan hadis almaktan çekinmemişler; Ebu Davud, Tirmizî ve diğerleri de Sünen'lerinde onun hadislerini tahric etmişler. [325] Onun Enes ve başkalarından rivayet ettiği hadislerini bunların yanında görebilirsiniz. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve ulemanın onun hakkındaki burada duyduğunuz sözlerini nakleder. İsminin önüne de hadislerini tahric eden Sünen sahiplerine işaret eden kısaltmaları koyar.

57- Adiy b. Sabit el-Kufî: İbn Main onu zikreder ve "Müfrit bir Şii'dir." der. Darekutnî, "Gulûv eden bir Râfızî'dir, ama güvenilirdir." der. Cevzcanî, "Orta yoldan meyletmiştir." der. Mes'udî, "Şia'nın görüşünü Adiy b. Sabit'ten daha çok dillendiren birini görmedik." Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve "O, Şia'nın âlimi, doğru sözlüsü, kadısı ve camilerinin imamıdır. Eğer Şiiler onun gibi olsaydı, şerhleri az olurdu." der. [326] Sonra tercümeihâlini vermeye devam eder ve ulemanın onun hakkındaki burada duyduğunuz sözlerinin hepsini nakleder. Ardından Darekutnî, Ahmed b. Hanbel, Ahmed el-İclî ve Ahmed en-Nesaî'nin onun güvenilir olduğunu söylediklerini aktarır. İsminin önüne de Sıhah-ı Sitte sahiplerinin hepsinin ondan hadis tahric ettiklerine işaret eden kısaltmayı koyar. [327]

Onun Bera b. Azib, Abdullah b. Ebu Evfa, Süleyman b. Sured ve Said b. Cübeyr'den rivayet ettiği hadislerini Buharî ve Müslim'in Sahih'lerinde görebilirsiniz. Zer b. Hubeyş ve İbn Hazim el-Eşcaî'den rivayet ettiği hadisleri ise yalnız Sahih-i Müslim'de mevcuttur. A'meş, Müsa'ar, Said, Yahya b. Said el-Ensarî, Zeyd b. Ebu Enise ve Fuzayl b. Gazvan ondan rivayet ederler.

58- Atıyye b. Sa'd b. Cünade el-Avfî Ebu'l-Hasan el-Kufî: Meşhur tâbîi. Zehbî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikrederken Salim el-Muradî'den Atıyye'nin Şii olduğunu nakleder. [328] İbn Kuteybe, el-Maarif'inin Ashab-ı Hadis babında Atıyye'nin torunu Kadı Hüseyin b. Hasan el-Avfî'den bahsederken onu da zikreder ve "Atıyye b. Sa'd, Haccac zamanındaki fakihlerdendi ve Şiiliği benimserdi." der. Yine İbn Kuteybe, el-Maarif'inin el-Fırak (Fırkalar) babında Şia ricalinden bazılarını zikrederken Atıyye el-Avfî'yi de onlardan sayar. [329]

İbn Sa'd da, Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ ondan Şiilikteki sebat ve azmine delâlet eden sözlerle bahseder ve babası Sa'd b. Cünade'nin İmam Ali'nin ashabından olduğunu, İmam Ali Kûfe'de olduğu sırada yanına gelerek, "Ya Emire'l-Müminin! Bir oğlum oldu, adını siz koyun." dediğini, Ali *aley-hisselâm*'ın da, "Bu, Allah'ın atıyyesidir (bağışdır)." buyurduğunu, böylece "Atıyye" olarak adlandırıldığını yazar.

İbn Sa'd, daha sonra şöyle der: "Atıyye, İbn Eş'as ile beraber Haccac'a başkaldırdı. İbn Eş'as'ın ordusu hezimete uğrayınca, Atıyye Fars diyarına kaçtı. Haccac, (valisi) Muhammed b. Kasım'a şöyle yazdı: 'Atıyye'yi çağır. Eğer Ali b. Ebu Talib'e lanet ederse, hiç. Etmezse, ona dört yüz kırbaç vur, saç ve sakalını da kes.' Muhammed b. Kasım, Atıyye'yi çağırdı ve Haccac'ın mektubunu ona okuttu. Atıyye, Haccac'ın istediği şeyi yapmaktan sakındı. Bunun üzerine Muhammed b. Kasım, ona dört yüz kırbaç vurdu, saç ve sakalını da kesti. Kuteybe Horasan'ın valisi olunca, Atıyye onun yanına gitti ve Ömer b. Hübeyre Irak'ın valisi oluncaya kadar Horasan'da ikamet etti. Sonra Ömer b. Hübeyre'ye bir mektup yazarak Irak'a gelmesi için ondan izin istedi. O da izin verdi. Bunun üzerine Atıyye Kûfe'ye geldi ve (Hicrî) 111 yılında vefat edinceye kadar orada ikamet etti." İbn Sa'd, sözlerinin devamında şöyle der: "O, güvenilir biri idi ve (ihticaca) salih hadisleri vardır." [330]

1- et-Tabakat, c. 6, s. 212.

Ben derim ki: Atıyye'nin hepsi de Âl-i Muhammed (s.a.a) Şiası'ndan olan bir zürriyeti vardır. Bunların içinde Hafs b. Gıyas'dan sonra (Mısır şehirlerinden) eş-Şarkıyye'nin kadılığını üstlenen,⁽¹⁾ daha sonra (Abbasi halifelerinden) el-Mehdi'nin (bir açık cezaevi olan) askeri kışlasına intikal ettirilen ve (Hicri) 201 yılında vefat eden Hüseyin b. Hasan b. Atıyye ve muhaddislerden olup, "babası Sa'd'dan, o da amcası Hüseyin b. Hasan b. Atıyye'den" senediyle rivayet eden, bir süre de Bağdat kadılığını yapan⁽²⁾ Muhammed b. Sa'd b. Hasan b. Atıyye gibi faziletli, şerefli belirgin şahsiyetler de vardır.

Tekrar Atıyye el-Avfî'ye dönelim: Ebu Davud ve Tirmizî onunla ihticac ederler. [331] Onun Ebn-i Abbas, Ebu Said ve İbn Ömer'den rivayet ettiği hadislerini bu ikisinin Sahih'lerinde görebilirsiniz. Onun "Abdullah b. Hasan'dan, o da babası (İmam Hasan) vasıtasıyla cennet kadınların efendisi, babaannesi Zehra'dan" senediyle rivayet ettiği hadisi de vardır. Oğlu Hasan b. Atıyye, Haccac b. Ertat, Müsa'ar, Hasan b. Advan ve başkaları ondan hadis almışlar.

59- Alâ b. Salih et-Teymî el-Kufî: Ebu Hâtim, Mizanu'l-İtidal'de Alâ'nın tercümeihâlinde olduğu gibi, [332] onu zikreder ve "Eski Şiilerdendir." der. Ben derim ki: Bununla birlikte Ebu Davud ve Tirmizî onunla ihticac ederler, [333] İbn Main onun güvenilir olduğunu belirtir, Ebu Hâtim ve Ebu Zür'a ise, "Onda bir beis yoktur." derler. Onun Yezid b. Ebu Meryem ve Hakem b. Uteybe'den rivayet ettiği hadislerini Tirmizî ve Ebu Davud'un Sahih'lerinde ve Ehl-i Sünnet'in Müsned'lerinde görebilirsiniz. Ebu Nuaym, Yahya b. Bükeyr ve bu tabakadan bir grup ondan rivayet ederler. Bu Alâ, şair olan Alâ b. Ebu'l-Abbas el-Mekkî'den başkasıdır. Çünkü Şair Alâ, Süfyan b. Uyeyne ve Süfyan-ı Sevrî'nin şeyhlerindendir ve Ebu't-Tufeyl'den de rivayet eder. Buna göre Şair Alâ, Alâ b. Salih'ten daha önce yaşamıştır. Ayrıca Alâ b. Salih Kûfelidir, Şair Alâ ise Mekkelidir. Zehebî, her ikisini de Mizanu'l-İtidal'de zikreder ve selefinden, ikisinin de Şia ricâlından olduğunu söylediğini nakleder. Şair Alâ'nın, Emirü'l-Müminin'in hakkında, hakkın kesin hüccetleri ve parlak delilleri mesabesinde methiyeleri vardır. Seyyidü's-Şüheda (İmam Hüseyin) hakkında da mersiyeleri vardır. Allah, Resulü ve müminler yanında sa'yi meşkûr olsun.

1- Bkz. İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 176.

2- Bkz. el-İsabe, 1. bölüm, dedesi Sa'd b. Cünade'nin tercümeihâli.

60- Alkame b. Kays b. Abdullah en-Nehaî Ebu Şibl: Esved b. Yezid ile İbrahim b. Yezid'in amcasıdır. Âl-i Muhammed'in (s.a.a) dostalarındandır. Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal'de onu Şia ricalinden sayar. [334] O, Ebu İshak Cevzecanî'nin "Kûfe ehlinde bir topluluk vardı ki, insanlar (Şii olmaları sebebiyle) onların mezheplerini beğenmezdi. Bunlar... Kûfe muhaddislerinin başında gelen isimlerdi." [335] dediği muhaddislerin başında gelen isimlerdendi. Alkame ve kardeşi Übey, İmam Ali'nin ashabından idiler. İkisi de İmam'la birlikte Sıffin Savaşı'na katılmıştı. Übey bu savaşta şehit düştü. Çok namaz kıldığı için kendisine "Übeyyü's-Salât" derlerdi. Alkame ise, kılıcını Fie-i Bağiy'e'nin (zalim ve asi güruhun) kanıyla boyadı ve ayağından yaralanarak topal kaldı. Buna göre o, Allah yolunun mücahitlerindedir. Ölünceye kadar Muaviye'ye düşman olarak kalır. Ebu Bürde, hilâfeti döneminde Muaviye ile görüşmeye gidecek olan heyetin efradından biri olarak da Alkame'nin adını yazar. Fakat Alkame buna razı olmaz ve Ebu Bürde'ye "Benim adımı sil, benim adımı sil." diye yazar. Bütün bunları İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ Alkame'nin tercümeihâlinde tahriç eder. [336]

Alkame'nin adalet ve yüceliği, Şii olduğunu bildikleri hâlde Ehl-i Sünnet'in yanında kesin olan şeylerdendir. Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları onunla ihticac ederler. [337] Onun İbn Mes'ud, Ebu'd-Derda ve Aişe'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de; Osman ve Ebu Mes'ud'dan rivayet ettiği hadislerini ise sadece Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Yeğeni İbrahim en-Nehaî Sahihayn'de; Abdurrahman b. Zeyd, İbrahim b. Yezid ve Şa'bî de Sahih-i Müslim'de ondan rivayet ederler.

Alkame, (Hicrî) 62 yılında Kûfe'de ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

61- Ali b. Büdeyme: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve Ahmed b. Hanbel'den, "Hadisleri (ihticaca) salihdir." ve "Şiilerin başlarındandır." dediğini, İbn Main'in onun güvenilir olduğunu söylediğini, İkrime ve başkalarından rivayet ettiğini ve Şube ve Muammer'in ondan hadis aldığını nakleder. [338] İsminin önüne de Sünen sahiplerinin[339] ondan hadis tahriç ettiklerine işaret eden kısaltmayı koyar.

62- Ali b. Ca'd Ebu'l-Hasan el-Cevherî el-Bağdadî: Haşim Oğulları'nın

1- et-Tabakat, c. 6, s. 57, Alkame'nin tercümeihâli.

azatlısıdır. Buharî'nin şeyhlerinden biridir. İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında onu Şia ricalinden sayar. [340] Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlinde olduğu gibi, [341] kendisinden, tam altmış yıl bir gün oruç tuttuğu, bir gün yediği rivayet olunur. İbnü'l-Kayseranî, el-Cem'u Beyne Ricali's-Sahihayn adlı kitabında[342] onu zikreder ve "Buharî, İснаәşere Hadisen kitabında[343] ondan rivayet eder." der. Ben derim ki: 96 yaşındayken (Hicrî) 230 yılında vefat etmiştir.

63- Ali b. Zeyd b. Abdullah b. Züheyr b. Ebu Melike b. Cüz'an Ebu'l-Hasan el-Kureşî et-Teymî el-Basrî: Ahmed el-Iclî onu zikreder ve "Şiilik inancına sahipti." der. Yezid b. Zürey', "Ali b. Zeyd Râfîzî idi." der. Bununla birlikte Şu'be, Abdolvâris ve bu tabakadan bir grup gibi tâbiîn uleması ondan hadis almışlar. O, Basra'nın üç meşhur fakihinden biri idi. Diğer ikisi ise, Katade ve Eş'as el-Haddanî'dir. Bunların üçü de görme engelli idi. Hasan-ı Basrî öldükten sonra, ilim ve fazileti aşikâr olduğu için Ali b. Zeyd'den onun yerinde oturmasını istediler. Öyle bir yüceliğe sahipti ki, meclisinde tanınmış büyük şahsiyetlerden başkası oturmazdı. O dönemde Basra gibi bir yerde bir Şii'nin böyle bir konumda olması, ender görülebilcek şeylerdendi. Onun hakkında bu söylediklerimizin hepsini Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de zikreder. Keyseranî de el-Cem'u Beyne Ricali's-Sahihayn adlı kitabında[344] onun tercümeihâlinde, Müslim'in Sabit el-Benanî'ye de isnaden onun hadislerini tahriç ettiğini ve cihat konusunda Malik b. Enes'ten hadis dinlediğini zikreder. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 131 yılında vefat etmiştir.

64- Ali b. Salih: Hasan b. Salih'in kardeşidir. Faziletlerinin bir kısmını kardeşi Hasan'ın tercümeihâlinde zikrettik. Bu da kardeşi gibi Şia'nın selef-i salihî ve ulemasındandır. [345] Müslim, Sahih'inin Kitabı'l-Büyük'ünde onunla ihticac eder. [346] Ali b. Salih, Seleme b. Kuheyl'den rivayet eder. Ondan da Veki rivayet eder. Bu ikisi de (onun gibi) Şii'dirler. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, o ve kardeşi Hasan (Hicrî) 100 yılında ikiz olarak dünyaya geldiler. Ali, (Hicrî) 151 yılında öldü.

65- Ali b. Gurab Ebu Yahya el-Ferazî el-Kufî: İbn Hibban, "Şiilikte aşırılığa kaçan biri idi." der. Ben derim ki: Bu yüzden Cevzeanî onun hakkında, "Sakıttır." der. Ebu Davud da, "Hadisini terk etmişler." der. Fakat İbn Main ve Darekutnî, onun güvenilir olduğunu söylerler. Ebu Hâtim, "Onda bir beis yoktur." der. Ebu Zür'a, "O, benim yanımda doğru sözlü

biridir." der. Ahmed b. Hanbel, "Ben onu doğru sözlü biri olarak görüyorum." der. İbn Main, "Zavallı adam, doğru sözlü biridir." der. Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve cerh ve tadil imamlarının onun hakkında burada zikrettiğimiz sözlerini nakleder. [347] İsminin önüne de onunla ihticac eden Sünen sahiplerinin kısaltma işaretlerini koyar. [348] Hişam b. Urve ve Ubeydullah b. Ömer'den rivayet eder. İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ onu zikreder ve "İsmail b. Reca, A'meş'in Osman hakkındaki hadisini ondan rivayet eder..." der. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 184 yılında Kûfe'de Harun (Reşid) döneminde ölmüştür.

66- Ali b. Kaadim Ebu'l-Hasan el-Huzaî el-Kufî: Ahmed b. Furat, Yakub b. el-Fesevî ve bunların tabakasından bir grubun şeyhidir. Bütün bunlar, ondan hadis dinlemiş ve onunla ihticac etmişler. İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinde⁽²⁾ onu zikreder ve katı bir Şii olduğunu açıkça ifade eder. Ben diyorum ki: Yahya, bu yüzden onun zayıf olduğunu söyler. Fakat Ebu Hâtim, "Doğru sözlü biridir." der. Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[349] ve ulemanın onun hakkındaki burada naklettiğimiz sözlerini nakleder. İsminin önüne de Ebu Davud ve Tirmizî'nin[350] onun hadislerini tahriç ettiklerini gösteren kısaltma işaretlerini koyar. Ebu Davud ve Tirmizî'nin yanında Said b. Ebu Arube ve Katr'den rivayet eder. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 213 yılında Me'mun döneminde ölmüştür.

67- Ali b. Münzir et-Taraifî: Tirmizî, Nesaî, İbn Said, Abdurrahman b. Ebu Hâtim ve bu tabakadab diğer bir grubun şeyhidir. Bütün bunlar, ondan hadis almış ve onunla ihticac etmişler. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de[351] onu zikreder ve isminin önüne hadislerini tahriç eden Sünen sahiplerine işaret eden kısaltmaları koyar. Nesaî'den de, Ali b. Münzir'in halis bir Şii ve güvenilir olduğunu açıkça ifade ettiğini, İbn Ebu Hâtim'in (onun hakkında), "Doğru sözlü ve güvenilirdir." dediğini ve İbn Fuzayl, İbn Uyeyne ve Velid b. Müslim'den rivayet ettiğini nakleder. Görüldüğü gibi Nesaî, Ali b. Münzir'in halis bir Şii olduğuna tanıklık ettiği hâlde, Sahih'inde onun hadisiyle ihticac ediyor. [352] Artık yalancı fitneciler ibret alsınlar! İbn Münzir, (Hicrî) 256 yılında ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

68- Ali b. Haşim b. Büreyd Ebu'l-Hasan el-Kufî el-Hazzaz el-Âizî: Ahmed

1- et-Tabakat, c. 6, s. 273.

2- et-Tabakat, c. 6, s. 282.

b. Hanbel'in şeyhlerinden biridir. Ebu Davud (onun hakkında), "Güvenilir, ama Şii'dir." der. İbn Hibban, "Ali b. Haşim, Şiilikte müfrit biri idi." der. Buharî, "Ali b. Haşim ve babası, mezheplerinde aşırı idiler." der. Ben derim ki: Buharî bu yüzden onun hadisini terk etmiştir. Fakat diğer beş Sahih'in sahipleri onunla ihticac etmişler, İbn Main ve başkaları onu güvenilir bulmuşlar, Ebu Davud onu hüccet kimselerden saymış, Ebu Zür'a "Doğru sözlüdür." demiş, Nesaî de "Onda bir beis yoktur." söylemiştir.

Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[353] ve ulemanın onun hakkında burada naklettiğimiz sözlerini nakleder. Hatib-i Bağdadî, Tarih'inde⁽¹⁾ Ali b. Haşim'in tercümeihâlinde, Muhammed b. Süleyman el-Bağendî'den, Ali b. el-Medinî'nin, "Ali b. Haşim b. Büreyd, doğru sözlü idi ve Şiilik inancına sahipti." dediğini; Muhammed b. Ali el-Acurî'den, "Ebu Davud'a, Ali b. Haşim'in nasıl biri olduğunu sordum. Dedi ki: 'Bir defa İsa b. Yunus'a onun nasıl biri olduğu soruldu. O da, 'Bunlar Şii bir ailedir ki, o ailede yalan diye bir şey yoktur.' diye cevap verdi." dediğini; İbrahim b. Yakub el-Cevzeanî'den de, "Haşim b. Büreyd ve oğlu Ali b. Haşim, kötü mezheplerinde aşırı idiler." dediğini bildirir.

Ben derim ki: Bütün bunlarla birlikte beş Sahih'in sahipleri, Ali b. Haşim ile ihticac etmişler. [354] Onun Hişam b. Urve'den rivayet ettiği hadisini Sahih-i Müslim'in Kitabu'n-Nikâh'ında ve Talha b. Yahya'dan rivayet ettiği hadisini de Kitabu'l-İsti'zan'ında görebilirsiniz. Ebu Muammer İsmail b. İbrahim ve Abdullah b. Eban, keza Ahmed b. Hanbel, Ebu Şeybe'nin iki oğlu ve bu tabakadan Ali b. Haşim'in tilmizleri sayılan bir grup, Sahih-i Müslim'de ondan rivayet ederler. Zehebî şöyle der: "Allah ona rahmet etsin, (Hicrî) 181 yılında ölmüştür. İmam Ahmed'in şeyhlerinden ilk ölen, o olsa gerek."

69- Ammar b. Zürayk el-Kufî: Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'de[355] Ammar'ın tercümeihâlinde ifade ettiği gibi, Süleymanî onu Râfızilerden sayar. Fakat Râfızî olmasına rağmen Müslim, Ebu Davud ve Nesaî onunla ihticac ederler. [356] Onun A'meş, Ebu İshak es-Sübey'î, Mansur ve Abdullah b. İsa'dan rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Müslim'in yanında Ebu'l-Cevab, Ebu'l-Ahvas Selâm, Ebu Ahmed ez-Zübeyrî ve Yahya b. Âdem ondan rivayet ederler.

1- Tarih-i Bağdadî, c. 12, s. 116.

70- Ammar b. Muaviye veya İbn Ebu Muaviye: İbn Habbab da denir. Bazen de İbn Salih ed-Dühni el-Beceli el-Kufi denir. Künyesi ise Ebu Muaviye'dir. Şia'nın kahramanlarından idi. Âl-i Muhammed yolunda çok eziyetlere uğradı. Bişr b. Mervan, Şiilikteki sebatından dolayı onun topuklarının üstündeki damarları kesti. Süfyan- Sevrî, Süfyan b. Uyeyne, Şube, Şerik ve Ebbar'ın şehididir; ondan hadis almış ve onunla ihticac etmişler. Ahmed, İbn Main, Ebu Hâtim ve başkaları onun güvenilir olduğunu söylerler. Müslim ve dört Sünen sahipleri, onun hadislerini tahrîç ederler. Zehebî, onu zikreder ve hakkında burada naklettiklerimizi nakleder. Mizanu'l-İtidal'de iki yerde onun tercümeihâlini verir. [357] Şii ve güvenilir olduğunu, Ukeylî'den başkasının onun hakkında münakaşa ettiğini bimeddiğini ve onda Şiilikten başka bir kusur olmadığını açıkça söyler. Onun Ebu'z-Zübeyr'den rivayet ettiği hadisini Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Hacc'da görebilirsiniz. [358] Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 133 yılında ölmüştür.

71- Amr b. Abdullah Ebu İshak es-Sübey'î el-Hemdanî el-Kufî: İbn Kuteybe, el-Maarif'inde; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal'inde onun Şii olduğunu tasrih ederler. [359] O, Nasibîlerin usul ve fûruda mezheplerini beğenmediği muhaddislerin başında gelenlerdendi. Çünkü onlar, usul ve fûruda Ehl-i Beyt'in minvali üzere hareket ediyor, dinle ilgili her şeyde tam bir teslimiyetle onlara tâbi oluyorlardı. Bu yüzden de, Mizanu'l-İtidal'de Zübeyd'in tercümeihâlinde olduğu gibi, Cevzcanî şöyle demiştir: "Kûfe ehlinde bir topluluk vardı ki, insanlar onların mezheplerini beğenmezdi. Bunlar Ebu İshak, Mansur, Zübeyd el-Yamî, A'meş ve akranlarından olan başkaları gibi Kûfe muhaddislerinin başında gelen isimlerdi. Hadis rivayet ederken dilleri doğru konuştuğu için insanlar onları tahammül ettiler. Ama mürsel olarak rivayet ettikleri zaman tevakkuf ettiler..." [360]

Ben derim ki: Ebu İshak'ın, Nasibîlerin tevakkuf ettiği mürsel hadislerinden biri de, Amr b. İsmail el-Hemdanî'nin ondan rivayet ettiği şu hadistir: Ebu İshak dedi ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ali bir ağaç gibidir ki, ben onun köküyüm, Ai onun dalı budağıdır, Hasan ve Hüseyin onun meyvesidir, Şia da onun yapraklarıdır." [361]

Bu hadisi, Zehebî de Mizanu'l-İtidal'de Amr b. İsmail'in tercümeihâlinde zikreder. Muğire'nin, "Kûfe ehlini Ebu İshak ve sizin A'meş'niz helâk etti." demesi de, bunların Âl-i Muhammed'in *-aleyhimusselâm-* muhlis Şiilerinden oldukları ve onların Sünnet-i Nebevî'de varit olan hususiyetle-

rini korudukları içindir. Yoksa her ikisi de, ilim deryalarından ve Allah'ın emrini yerine getiren yüce insanlardan idiler. Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları, her ikisiyle de ihticac etmişler. [362] Onun Berâ b. Azib, Zeyd b. Erkam, Hârise b. Veheb, Süleyman b. Sured, Numan b. Beşir, Abdullah b. Yezid el-Hatmî ve Amr b. Meymun'dan rivayet ettiği hadislerini Sahihayn'de görebilirsiniz. Şube, Sevrî, Züheyr ve torunu Yusuf b. İshak b. Ebu İshak, Sahihayn'de ondan rivayet ederler.

Vefeyatü'l-A'yan'da Amr b. Abdullah'ın tercümeihâlinde olduğu gibi, İbn Hallikan, "Osman'ın hilâfetinden daha üç yıl kalıyordu ki, o dünyaya geldi. (Hicrî) 127 yılında da -bir kave göre de 128 yılında, başka bir kavle göre de 129 yılında- öldü. Yahya b. Main ve Medainî ise 132 yılında öldüğünü söylerler. Doğrusunu ise Allah bilir." der. [363]

72- Avf b. Ebu Cemile el-Basrî Ebu Sehl: el-A'râbî diye tanınır, oysa aslen a'râbî (bedevi) değildir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikrederken, "Kendisine Avfu's-sıdk (doğruluktan ayrılmayan Avf) denir. Şii olduğu söylendiği hâlde ulemadan bir grup onun güvenilir olduğunu bildirmiştir." der, sonra Cafer b. Süleyman'dan onun Şii olduğunu, Bendar'dan da onun Râfizi olduğunu nakleder. [364] Ben derim ki: İbn Kuteybe de el-Marîf adlı kitabında onu Şia ricalinden sayar. [365] Ravh, Hevze, Şube, Nazr b. Şümeyl, Osman b. Heysem ve bunların tabakasından bir grup ondan hadis almışlar. Sıhah-ı Sitte sahipleri[366] ve başkaları onunla ihticac etmişler. Onun Hasan, Said, Ebu'l-Hasan el-Basrî'nin iki oğlu, Muhammed b. Sirin ve Seyyar b. Selâme'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî'de; Nazr b. Şümeyl'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Müslim'de; Ebu Reca el-Utaridî'den rivayet ettiği hadislerini de her iki Sahih'te görebilirsiniz. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 146 yılında ölmüştür.

- Fâ -

73- Fazl b. Dükeyn: Dükeyn'in adı, Amr b. Hammad b. Züheyr el-Melaî el-Kuffî'dir. (Fazl b. Dükeyn) Ebu Nuaym diye tanınır. Buharî'nin Sahih'indeki şeyhlerindendir. İbn Kuteybe[367] gibi sözlerine itibar edilen büyük âlimerden bir grup, onu Şia ricalinden sayar. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve "Fazl b. Dükeyn Ebu Nuaym, hafız ve hüccettir. Ama ne var ki Şii'dir." der. Sonra İbn Cüneyd el-Hatlı'nın, "İbn Main'den şöyle dediğini duydum: Ebu Nuaym birinden söz ederken, 'O iyidir.' der ve onu överse, bil ki o Şii'dir. Ama eğer, 'Falanca Mürcî'dir.' derse, bil ki o

Sünnî'dir ve onda bir beis yoktur." dediğini nakleder ve ekler: "İbn Cüneyd'in bu sözü, Yahya b. Main'in Mürcüliğe eğilimli olduğuna delâlet etmektedir." [368] Ben derim ki: Bu söz, aynı zamanda onun, Fazl'ı katı bir Şii olarak gördüğüne de delâlet etmektedir. Yine Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de Halid b. Muhalled'in tercümeihâlinde, Cevzecanî'den, Şii olduğunu kastederek, "Ebu Nuaym, Kufî mezhepti." dediğini nakleder. [369]

Kısacası, Fazl b. Dükeyn'in Şii olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Fakat bununla birlikte Sihah-ı Sitte sahipleri, onunla ihticac ederler. [370] Onun Hemmam b. Yahya, Abdulaziz b. Ebu Seleme, Zekeriyya b. Ebu Zaide, Hişam ed-Destevaî, A'meş, Müsa'ar, Sevrî, Malik, İbn Uyeyne, Şeyban ve Zühreyr'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî'de; Seyf b. Ebu Süeyman, İsmail b. Müslim, Ebu Âsım Muhammed b. Eyyub es-Sekafî, Ebu'l-Umeys, Musa b. Ali, Ebu Şehab Musa b. Nafi', Süfyan, Hişam b. Sa'd, Abdulvâhid b. Eymen ve İsrail'den rivayet ettiği hadislerini de Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Buharî vasıtasız olarak; Müslim ise Haccab b. eş-Şair, Abd b. Humeyd, İbn Ebu Şeybe, Ebu Said el-Eşecc, İbn Nümeyr, Abdullah ed-Darimî, İshak el-Hanzelî ve Zühreyr b. Harb vasıtasıyla ondan rivayet ederler.

Fazl b. Dükeyn, (Hicrî) 130 yılında doğmuş ve Mu'tasım'ın döneminde 210 yılının Şaban ayının son gecesi olan salı gecesinde Kûfe'de ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet eylesin.

İbn Sa'd da Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ ondan söz eder ve "Güvenilir, emin, çok hadisi olan biri ve hüccettir." der.

74- Fuzayl b. Mezruk el-Eğarr er-Revasî el-Kufî Ebu Abdurrahman: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve "Şii olarak tanınırdı." der. Sonra Süfyan b. Uyeyne ve İbn Main'den onu güvenilir bulduklarını ve İbn Adiy'in, "Umarım ki onda beis yoktur." dediğini nakleder. Ardından Heysem b. Cemil'in Fuzayl b. Mezruk'u zikrettiğini ve "Züht ve fazilet bakımından hidayet önderlerindedir." dediğini belirtir. [371] Ben derim ki: Müslim, Sahih'inin Kitabı's-Salât'ında onun Şakik b. Ukbe'den, Kitabı'z-Zekât'ında ise Adiy b. Sabit'ten rivayet ettiği hadisleriyle ihticac eder. [372] Müslim'in yanında Kitabı'z-Zekât'ta Yahya b. Âdem ve Ebu

1 - et-Tabakat, c. 6, s. 279.

Üsame ondan rivayet ederler. Sünen’de ise Veki, Yezid, Ebu Nuaym, Ali b. Ca’d ve bunların tabakasından bir grup ondan rivayet ederler. Zeyd b. Habbab’ın nasb-ı emir hususunda ondan rivayet ettiği hadis ise ona bağladığı bir yalandan ibarettir. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 158 yılında ölmüştür.

75- Fıtr b. Halife el-Hannat el-Kufî: Abdullah b. Ahmed, babasına Fıtr b. Halife’yi sordu. Babası, “Güvenilirdir, hadisi (ihticaca) salihdir. Hadisi, zeki bir insanın hadisi demektir. Fakat ne var ki Şii’dir.” diye cevap verdi. Abbas, İbn Main’den Fıtr b. Halife’nin güvenilir bir Şii olduğunu nakleder. Ahmed de, “Yahya’nın nazarında Fıtr güvenilir idi. Fakat o, müfrit bir Haşebî’dir.” der. Ben derim ki: Bu yüzden Ebu Bekr b. Ayyaş, “Fıtr b. Halife’den rivayet etmeyi, sadece mezhebinin kötülüğünden dolayı terk ettim.” demiştir. Yani onda, mezhebinin Şia mezhebi olmasından başka bir kusur yoktur. Cevzcanî de, “Fıtr b. Halife, münharif biridir. Cafer el-Ahmer, Fıtr hasta iken, ‘Vücudumdaki her bir kılın yerine bir meleğin olması ve Ehl-i Beyt’i *-aleyhimusselâm-* sevdiğim için Yüce Allah’ı tespih etmesi, beni o kadar mutlu ederdi ki!” dediğini duymuştur.” demiştir.

Fıtr; Ebu’t-Tufeyl, Ebu Vail ve Mücahid’den rivayet eder. Ebu Üsame, Yahya b. Âdem, Kubeyse ve bu tabakadan bir grup ondan hadis almışlar. Ahmed ve başkaları onu güvenilir bulurlar. Ebu Hâtim, “Hadisi (ihticaca) salihdir.” der. Nesaî, “Onda bir beis yoktur.” der. Mürre, “O güvenilir, hafız ve zekidir.” der. İbn Sa’d da, “Güvenilirdir inşallah.” der.

Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder[373] ve bizim onun hakkında zikrettiğimiz şeyleri ve ulemanın onunla ilgili sözlerini nakleder.⁽¹⁾ İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında Şia ricalini zikrederken Fıtr’ı da onlardan sayar. Buharî, Sahih’inde Fıtr’ın Mücahid’den rivayet ettiği hadisini tahriç eder. Buharî’nin yanında Kitabu’l-Edeb’de Sevrî, Fıtr’dan rivayet eder. Sünen-i Erbaa sahipleri[374] ve başkaları Fıtr’dan hadis tahriç ederler. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 153 yılında ölmüştür.

- Mîm -

76- Malik b. İsmail b. Ziyad b. Dirhem Ebu Gassan el-Kufî en-Nehdî: Buharî’nin Sahih’indeki şehhidir. İbn Sad, Tabakat’ının 6. cildi, 282. sayfasın-

1- İbn Sa’d da et-Tabakat, c. 6, s. 253’de bunları zikreder.

da onu zikreder ve onun hakkında söylediği son söz şu olur: “Ebu Gassan güvenilir, doğru sözlü ve şiddetle mezhebine bağlı bir Şii’dir.” [375] Zehebî de Mizanu’l-İtidal’de ondan, adalet ve azametinde delâlet eden sözlerle bahseder ve Şia mezhebini şeyhi Hasan b. Salih’ten aldığını kaydeder. Sonra İbn Main’in, “Kûfe’de (hadis konusunda) Ebu Gassan’dan daha sağlam biri yoktur.” dediğini; Ebu Hâtim’in, “Kûfe’de (hadis konusunda) ondan daha sağlam birini görmedim. Ebu Nuaym ve diğerleri de buna dâhil. Fazilet ve ibadet ehli idi. Ne zaman ona baksam, kabirden çıkmış gibi olduğunu görürdüm. Alnında iki secde izi vardı.” söylediğini nakle-der. [376]

Ben derim ki: Buharî, Sahih’inin birkaç yerinde vasıtasız olarak ondan rivayet eder. [377] Müslim ise Kitabu’l-Hudud’da Harun b. Abdullah vasıtasıyla ondan bir hadis rivayet eder. Buharî’nin yanındaki şeyhleri, İbn Uyeyne, Abdulaziz b. Ebu Seleme ve İsrail’dir. Hem Buharî, hem de Müslim, Züheyr b. Muaviye vasıtasıyla ondan hadis almışlar. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 219 yılında Kûfe’de ölmüştür.

77- Muhammed b. Hâzim: Ebu Muaviye ed-Darir et-Temimî el-Kufî diye tanınır. Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve “Muhammed b. Hâzim ed-Darir, güvenilir ve hüccettir. Hakkında, zaafına delâlet edecek bir söz söylendiğini bilmiyorum. Künyeler bölümünde de zikri gelecektir.” der. Künyeler bölümünde onu zikrederken de şöyle der: “Ebu Muaviye ed-Darir, büyük ve güvenilir imamlardan biridir... Hâkim, ‘Buharî ve Müslim onunla ihticac ederler. Aşırılığı meşhurdur, Şiilik aşırılığı.’ der.” [378] Ben derim ki: Sıhah-ı Sitte sahipleri onunla ihticac ederler. [379] Zehebî, Sıhah-ı Sitte sahiplerinin onunla ihticac etmekte icma hâlinde olduklarına işaret olarak isminin önüne “ayn” kısaltmasını koyar. Onun A’mes ve Hişam b. Urve’den rivayet ettiği hadislerini Buharî ve Müslim’in Sahih’lerinde görebilirsiniz. Müslim’de ise bir grup hüccetten rivayet ettiği başka hadisleri mevcuttur. Sahih-i Buharî’de Ali b. el-Medinî, Muhammed b. Selâm, Yusuf b. İsa, Kuteybe ve Müsedded; Sahih-i Müslim’de ise Said el-Vâstî, Said b. Mansur, Amr en-Nâkıd, Ahmed b. Sinan, İbn Nümeyr, İshak el-Hanzalî, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Ebu Kureyb, Yahya b. Yahya ve Züheyr ondan rivayet ederler. Musa ez-Zemin ise her iki Sahih’te ondan rivayet eder.

Ebu Muaviye, (Hicrî) 113 yılında doğmuş ve 195 yılında ölmüştür. Allah ona rahmet etsin.

78- Muhammed b. Abdullah ed-Dabbî et-Tahanî en-Nişaburî: Hâkim Ebu Abdullah diye tanınır. Hafızlar ve muhaddislerin imamı ve belki bin cüz'ü bulan eserin sahibidir. İlmî seyahatinde çeşitli memleketleri dolaşarak yaklaşık iki bin şeyhten hadis dinlemiştir. Su'lukî, İmam İbn Fevrek ve diğer imamlar, onu kendilerinden öne geçirir, üstünlüğünün hakkına riayet eder, ona büyük bir saygı gösterir ve imamlığında şüphe etmezlerdi. Ondan sonra gelen bütün Ehl-i Sünnet muhaddisleri, ondan beslenmişler. O, Şia'nın kahramanlarından ve şeriata bekçilerindedir. Bütün bunları, Zehebî'nin Tezkiretü'l-Huffaz adlı kitabında onun tercümeihâline bakarak öğrenebilirsiniz. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de de onu zikreder ve "Doğru sözlü bir imamdır." deyip, meşhur bir Şii olduğunu tasrih eder. Sonra İbn Tahir'den, "Ebu Abdullah el-Ensarî'ye Hâkim Ebu Abdullah'ı sordum. 'Hadise imamdır, ama habîs bir Râfîzî'dir.' diye cevap verdi." dediğini nakleder. Daha sonra Zehebî, onun ağzından kaçırıldığı bazı sözlerini sayar. "Hz. Mustafa (s.a.a) göbeği kesilmiş ve sünnetli olarak doğdu." ve "Ali, Peygamber'in vasîsidir." gibi. Sonra şöyle devam eder: "Onun hadizatında doğru sözlü biri olduğu ve hadis konusundaki bilgisi, üzerinde ittifak bulunan bir şeydir."

Hâkim Ebu Abdullah Nişaburî, (Hicrî) 321 yılının rebiyülevvel ayında doğmuş ve 405 yılının safer ayında ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin. [380]

79- Muhammed b. Ubeydullah b. Ebu Râfi' el-Medenî: O, babası Ubeydullah, kardeşleri Fazl b. Ubeydullah ve Abdullah b. Ubeydullah, [381] dedesi Ebu Râfi', [382] amcaları Râfi', Hasan, Muğire ve Ali, bunların çocukları ve torunları, tümüyle Şia'nın salih selefindendirler. Şiilikte sebatlı bir aile oldukları, telif etmiş oldukları kitaplarından da anlaşılmaktadır. Biz el-Füsulü'l-Mühimme adlı kitabımızın[383] 12. bölümünün 2. maksadında da bunu zikretmişiz. [384]

Sözünü ettiğimiz Muhammed'e gelince, İbn Adiy onu zikreder ve Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'inde onun tercümeihâlinin sonunda olduğu gibi, "O, Kûfe Şiileri arasındadır." der. [385] Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlini verirken isminin önüne kendisinden hadis tahrîç eden Sünen sahiplerine işaret eden kısaltmaları koyar[386] ve "O, babası vasıtasıyla dedesinden rivayet eder. Ondan da Mindel ve Ali b. Haşim rivayet ederler." der. Ben derim ki: Hibban b. Ali, Yahya b. Ya'lâ ve başkaları da

ondan rivayet ederler. Araştırmacıların bildiği gibi, Muhammed b. Ubeydullah, bazen de kardeşi Abdullah b. Ubeydullah'tan da rivayet eder. Taberanî, el-Mu'cemü'l-Kebir'inde Muhammed b. Ubeydullah b. Ebu Râfi'e isnatla, onun, babası vasıtasıyla dedesinden rivayet ettiği şu hadisini tahrîç eder: Resulullah (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: "**Cennete ilk giren ben, sen, Hasan ve Hüseyin olacağız. Zürriyetlerimiz de arkamızda, Şia'mız da sağımızda ve solumuzda olacak.**" [387]

80- Muhammed b. Fuzayl b. Gazvan Ebu Abdurrahman el-Kufî: İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında onu Şia ricalinden sayar. [388] İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinin 271. sayfasında ondan bahseder ve "Güvenilir, doğru sözlü, hadisi çok ve Şii idi. Bu yüzden de bazı kimseler onunla ihticac etmezler." der. [389] Zehebî de Mizanu'l-İtidal'in sonlarında Babasıyla Tanınan Kimseler babında onu zikreder ve "Şii bir doğru sözlüdür." der. [390] Yine Zehebî, Muhammedler (Adı Muhammed Olanlar) babında da onu zikreder ve "Meşhur bir doğru sözlüdür." der. Sonra Ahmed'in (onun hakkında), "Hadisi hasen ve Şii'dir." dediğini; Ebu Davud'un, "Ateşli bir Şii idi." dediğini zikreder. Yine Zehebî, onun hadis ve marifet sahibi olduğunu, Kur'an'ı Hamza'ya okuduğunu, yazdığı kitaplarının olduğunu, İbn Main'in onun güvenilir olduğunu söylediğini, Ahmed'in onun hasen olduğunu ifade ettiğini ve Nesaî'nin, "Onda bir beis yoktur." dediğini nakleder. [391]

Ben derim ki: Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları, onunla ihticac ederler. [392] Onun babası Fuzayl, A'meş, İsmail b. Ebu Halid ve bu tabakadan olan başka birçok kimseden rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Buharî'nin yanında Muhammed b. Nümeyr, İshak el-Hanzalî, İbn Ebu Şeybe, Muhammed b. Selâm, Kuteybe, İmran b. Meysere ve Amr b. Ali; Müslim'in yanında da Abdullah b. Amir, Ebu Kureyb, Muhammed b. Tureyf, Vâsıl b. Abdula'la, Züheyr, Ebu Said el-Eşecc, Muhammed b. Yezid, Muhammed b. Müsenna, Ahmed el-Vekîf ve Abdulaziz b. Amr b. Eban ondan rivayet ederler.

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 195, bir kavle göre de 194 yılında Kûfe'de ölmüştür.

81- Muhammed b. Müslim b. et-Taifî: İmam Ebu Abdullah Cafer-i Sadık'ın (a.s) ashâbı arasında belirgin simalardandı. Şeyhu't-Taife Ebu Cafer et-Tusî, Ricalü'ş-Şia adlı kitabında onu zikreder. Hasan b. Ali b. Davud da

Muhtasar'ının Sikat babında ondan bahseder. [393] Zehebî de onun tercümeihâlini zikreder, Yahya b. Main ve başkalarından onun güvenilir olduğunu; Ka'nebî, Yahya b. Yahya ve Kuteybe'nin ondan rivayet ettiklerini; Abdurrahman b. Mehdi'nin Muhammed b. Müslim et-Taifî'den söz ederken, "Onun kitapları sahihtir." dediğini ve Maruf b. Vâsıl'ın, "Süfyan-ı Sevrî'yi gördüm ki, Muhammed b. Müslim et-Taifî'nin önünde oturup, ondan hadis yazıyor." dediğini nakleder. [394]

Ben derim ki: Onun zayıf olduğunu söyleyenler, sırf Şii olduğundan dolayı bunu söylemişler. Ne var ki onun zayıf olduğunu söylemeleri, ona zarar vermemiştir. İşte onun Amr b. Dinar'dan rivayet ettiği hadisi, Sahih-i Müslim'in Kitabu'l-Vuzu'unda mevcuttur. [395] İbn Sa'd'ın Tabakat'ında, onun tercümeihâlinde⁽¹⁾ olduğu gibi, Veki b. Cerrah, Ebu Nuaym, Muan b. İsa ve başkaları ondan hadis almışlar. Allah Teâlâ ona rahmet eylesin, (Hicrî) 177 yılında ölmüştür. Adaşı Muhammed b. Müslim b. Cemmaz da aynı yılda Medine'de ölmüştür. Bunlar iki kişidir. İbn Sa'd, Tabakat'ının 5. cildinde ikisinin de tercümeihâlini verir.

82- Muhammed b. Musa b. Abdullah el-Fitrî el-Medenî: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[396] ve Ebu Hâtim'in onun Şii olduğuna ilişkin açık ifadesini nakleder. Tirmizî'den onun güvenilir olduğunu rivayet eder. İsminin önüne de Müslim ve Sünen sahipleri[397] kısaltmalarını koyarak onunla ihticac ettiklerine işaret eder. Onun Abdullah b. Abdullah b. Ebu Talha'dan rivayet ettiği hadisini Sahih-i Müslim'in Kitabu'l-Et'ime'sinde görebilirsiniz. Kendisinin Makberî ve onun tabakasından olan bir gruptan rivayet ettiği hadisleri vardır. İbn Ebu Füdeyk, İbn Mehdi, Kuteybe ve bunların tabakasından bir grup ondan rivayet ederler.

83- Muaviye b. Ammar ed-Dühnî el-Becelî el-Kufî: Ashabımızın içerisinde ön sıralarda gelen, şanı yüce, makamı büyük, güvenilir ve tanınmış bir sima idi. [398] Babası Ammar, hak yolda sebat gösterenler için iyi bir örnek ve Allah yolunda eziyetlere sabredenler için güzel bir misal idi. Kendisinin tercümeihâlinde de zikrettiğimiz gibi, zalim tağutlardan biri, Şiilikteki sebatından dolayı onun topuklarının üstündeki damarları kesti. Ama o yılmadı, gevşemedi ve zaaf göstermedi. Sabrederek ve mükâfatını Allah'tan isteyerek yoluna devam etti. Oğlu Muaviye de aynı babası gi-

1- et-Tabakat, c. 5, s. 381.

biydi. “Çocuk, babasının sırrıdır.” ve “Kim babasına benzerse, haksızlık etmemiştir.” sözleri, kelimenin tam anlamıyla onun hakkında geçerli idi. İki imamının, yani İmam Sadık ve İmam Kâzım’ın *-aleyhimesselâm-* sohbetinde bulunmuş [399] ve onların ilimlerinin taşıyıcılarından olmuştur. Bu hususta bizim de kendisine isnatla rivayet ettiğimiz bazı kitapları da vardır. Ashabımızdan İbn Ebu Umeyr ve başkaları, ondan rivayet ederler. Müslim ve Nesaî, onunla ihticac ederler. [400] Onun Zübeyr’den rivayet ettiği hadisini Sahih-i Müslim, Kitabü’l-Hacc’da görebilirsiniz. Müslim’in yanında Yahya b. Yahya ve Kuteybe, ondan rivayet ederler. Onun babası Ammar ve bu tabakadan olan bir gruptan rivayet ettiği hadisleri, Ehl-i Sünnet’in Müsned’lerinde mevcuttur. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 175 yılında ömüştür.

84- Maruf b. Harrebuz⁽¹⁾ el-Kerhî: Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder ve “doğru sözlü bir Şii” olarak niteler. İsmiinin önüne de Buharî, Müslim ve Ebu Davud’un ondan hadis tahric ettiklerine işaret eden kısaltmaları koyar ve Ebu’t-Tufeyl’den rivayet ettiğini yazar. Sonra, “Az hadis rivayet edenlerdendir. Ebu Âsım, Ebu Davud, Ubeydullah b. Musa ve başkaları, ondan hadis rivayet ederler.” der ve Ebu Hâtim’den, “Hadisi yazılır.” dediğini nakleder. [401]

İbn Hallikan, Vefeyatü’l-A’yan’da ondan bahseder ve “O, (İmam) Ali b. Musa er-Rıza’nın hizmetçilerindendi.” der. Sonra kalemini serbest bırakarak onu övmeye başlar ve ondan, bir bölümünde şöyle dediği bir hikâye nakleder: “... Yüce Allah’a yöneldim ve Efendim Ali b. Musa er-Rıza’nın (a.s) hizmetinde olmaktan başka bütün işlerimi terk ettim...” [402]

İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında Şia ricalini zikrederken Maruf’u da onlardan sayar. [403] Müslim, Maruf ile ihticac eder. Onun Ebu’t-Tufeyl’den rivayet ettiği hadisini, Sahih-i Müslim, Kitabü’l-Hacc’da görebilirsiniz. (Hicrî) 200 yılında⁽²⁾ Bağdat’ta vefat etmiştir. Kabri maruftur ve ziyaret edilmektedir. Sırrî es-Sekafî, onun talebelerindendir.

85- Mansur b. Mu’temir b. Abdullah b. Rebia es-Selemî el-Kuffî: İmam Bâkır ve İmam Sadık’ın *-aleyhimesselâm-* ashabından olup, her ikisinden de

1- İbn Firuz, İbn Firuzan ve İbn Ali de denmiştir.

2- Hicrî 201 ve 204 de denmiştir.

hadis rivayet eder. Nitekim Müntehe'l-Makal Fî Ahvali'r-Rical kitabının sahibi bunu açıkça ifade eder. İbn Kuteybe, el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [404] Cevzcanî, "Kûfe ehlinde bir topluluk vardı ki, insanlar onların mezheplerini beğenmezdi. Bunlar Ebu İshak, Mansur, Zübeyd el-Yamî, A'meş ve akranlarından olan başkaları gibi Kûfe muhaddislerinin başında gelen isimlerdi. Hadis rivayet ederken dilleri doğru konuştuğu için insanlar onları tahammül ettiler..."⁽¹⁾ [405] diyerek onu da, dinin usul ve fûruunda Âl-i Muhammed'den gelen bilgileri esas aldıkları için insanların mezheplerini beğenmediği kimselerden addeder.

Soruyorum: Bu doğru insanlardan neyin intikamını almak istiyorlar? Peygamber'in iki ağır emaneti Kur'an ve Ehl-i Beyt'e sarılmalarının mı? Ya da Kurtuluş Gemisi'ne binmelerinin mi? Ya da Peygamber'in ilim şehrine kapısından girmelerinin mi? Ya da Hıttı Kapısı'dan içeri girmelerinin mi? Ya da yeryüzü ehli için güvence olanlara sığınmalarının mı? Ya da İtret'i hakkında [406] Resulullah'ın (s.a.a) hürmetini gözetmelerinin mi? Ya da -hayat hikâyelerinde anlatıldığı gibi- Allah'a karşı olan huşularının veya O'nun haşyetinden ağlamalarının mı? Bakın İbn Sa'd, Tabakat'ının 6. cildinin 235. sayfasında Mansur'un tercümeihâlini verirken ne diyor: "Allah Teâlâ'nın haşyetinden ağlamaktan gözleri zayıflamış ve sürekli yaş akıtıyordu... Bir mendili vardı ki, onunla gözlerinin yaşlarını silerdi... Altmış yıl oruç tutup teheccüde kalktığını söylerler..." Böyle birinin insanlara ağır gelmesi, onlar tarafından beğenilmemesi mümkün mü? Hayır! Asla! Ama ne var ki, öyle insafsız bir kavme müptela olmuşuz ki, "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn" demekten başka çaremiz yok!

İbn Sa'd, Mansur'un tercümeihâlinde Hammad b. Zeyd'den şöyle dediğini rivayet eder: "Mansur'u Mekke'de gördüm... Şu Haşbiyye'den olduğunu zannediyorum. Ama yalan konuştuğunu zannetmiyorum..."

Ben derim ki: Bu sözün aralarından tüm mazharlarıyla tecelli eden şu küçümseme ve saldırganlığa, şu hor görme ve düşmanlığa bakın! Hammad'ın "Ama yalan konuştuğunu zannetmiyorum." şeklindeki sözüne vâkıf olduğumda öyle şiddetli bir dehşete kapıldım ki anlatamam! Ey-

1- Bkz. Mizanu'l-İtidal, Zübeyd el-Yamî'nin tercümeihâli. Biz bu sözü Zübeyd, A'meş ve Ebu İshak'ın tercümeihâllerinde de naklettik ve bakılmaya değer bazı dipnotlar düştük.

vah, eyvah! Sanki yalan konuşmak, Âl-i Muhammed dostlarının karakteristik özelliklerindenmiş de Mansur doğru konuşmakla bu kuralın dışına çıkmış! Sanki Nasıbîler, Âl-i Muhammed Şiası'ndan söz etmek için Haşebiye (Tahtacılar), Turabiyye (Toprakçılar), Râfize (Sünnet'i terk edenler) ve benzeri gibi küçümseme içerikli lakaplardan başka bir isim bulamıyorlar! Sanki Allah Teâlâ'nın, "Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir." [407] şeklindeki emrini hiç duymamış gibiler!

İbn Kuteybe, el-Maarif adlı kitabında Haşebiye'den şöyle bahseder: "Bunlar, Râfızilerdendir. İbrahim-i Eşter, Ubeydullah b. Ziyad ile karşılaştığında adamlarının çoğunun elinde haşeb (tahta) vardı. Bu yüzden Haşebiye (Tahtacılar) diye adlandırıldılar. [408]

Ben derim ki: Onları küçümsemek, teçhizatlarını hiçe saymak ve güçlerini kırmak için onlara bu ismi takmışlardı. Ancak Tahtacılar diye küçümstedikleri bu topluluk, ellerindeki o tahtalarıyla Nasıbîlerin selefi Mercane'nin oğlunu (İbn Ziyad'ı) öldürüp, Âl-i Muhammed'in katilleri o asi güruhun kökünü kazıdılar. "Böylece zulmeden topluluğun ardı kesildi. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun." [409]

Dolayısıyla ne bu şerif lakabın, ne de (İmam Ali'nin künyesi olan) Ebu Turab ismine nispeti ifade eden Turabiyye lakabının (bizim açımızdan) bir mahzuru yoktur. Bilakis bu iki lakap, bizim için şeref ve iftiharlıdır.

Kalem, bizi biraz konunun dışına çıkardı. Tekrar konumuza dönelim:

Ulema, Mansur ile ihticac etmekte ittifak etmiş durumdadır. Bu yüzden de Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları, Şii olduğunu bildikleri hâlde onunla ihticac etmişler. [410] Onun Ebu Vail, Ebu'z-Zuha, İbrahim en-Nehâî ve bunların tabakasından olan başkalarından rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Buharî ve Müslim'in yanında Şube, Sevrî, İbn Uyeyne, Hammad b. Zeyd ve bu tabakanın büyüklerinden olan başkaları, ondan rivayet ederler. İbn Sa'd, "Mansur, (Hicrî) 132 yılının sonunda vefat etti." dedikten sonra şöyle ilâve eder: "Güvenilir, emin, hadisi çok, derecesi yüksek ve makamı yüce biri idi." Allah Teâlâ ona rahmet eylesin.

86- Minhal b. Amr el-Kufî et-Tâbîî: Kûfe Şia'sının meşhur isimlerinden biridir. Bu yüzden de Cevzcanî, onun zayıf olduğunu söyler ve "Mezhebi

kötüdür.” der; aynı şekilde İbn Hazm, onun hakkında münakaşa eder; Yahya b. Said, ona dudak büker; Ahmed b. Hanbel de, “Ebu Bişr, bana Minhal’den daha sevimli ve ondan daha güvenilirdir.” der. Fakat Şii olduğunu bildikleri, kendisi de -özellikle Muhtar’ın zamanında- bunu açığa vurduğu hâlde hadislerinin sıhhatinde şüphe etmemişler; Şube, Mes’udî, Haccac b. Ertat ve bunların tabakasından bir grup ondan hadis almışlar.

İbn Main, Ahmed el-İclî ve başkaları, onun güvenilir olduğunu belirtirler. Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de onu zikreder[411] ve ulemanın onun hakkındaki burada naklettiğimiz sözlerini nakleder. İsminin önüne de Buharî ve Müslim’in onun hadislerini tahriç ettiklerine işaret eden kısaltmaları koyar. [412] Onun Said b. Cübeyr’den rivayet ettiği hadisini Sahih-i Buharî’de görebilirsiniz. Sahih-i Buharî, Kitabu’t-Tefsir’de Zeyd b. Ebu Enise; Kitabu’l-Enbiya’da ise Mansur el-Mu’temir ondan rivayet ederler.

87- Musa b. Kays el-Hazremî: Künyesi, Ebu Muhammed’dir. Ukaylî, onu Râfızilikte aşırılığa kaçanlardan sayar. Süfyan, ona Ebu Bekir ve Ali’yi sorar; o da, “Ali’yi daha çok severim.” der. Musa (b. Kays), Seleme b. Kuheyl’den, o da İyad b. İyad’dan, o da Malik b. Caune’den şöyle dediğini rivayet ederdi: Ümmü Seleme’den duydum, şöyle diyordu: “Ali hak üzeredir. O hâlde kim ona tâbi olursa, hak üzere olur. Kim de onu terk ederse, hakkı terk etmiş olur. Bu, bildirilen bir ahittir.” [413] Bu hadisi, Ebu Nuaym Fazl b. Dükeyn, Musa b. Kays’dan rivayet eder.

Musa, Ehl-i Beyt’in faziletleri hakkında birçok sahih hadis rivayet eder. Ancak bu hadisler, Ukaylî’nin hoşuna gitmez ve bu yüzden onun hakkında söylediği o sözleri söyler. Fakat İbn Main, onun güvenilir olduğunu söyler; Ebu Davud ve Said b. Mansur, Sünen’lerinde onunla ihticac ederler. Zehebî, Mizanu’l-İtidal’de[414] onun tercümeihâlini verir ve onunla ilgi ulemadan naklettiklerimizin hepsini nakleder. Onun Seleme b. Kuheyl ve Hucr b. Anbese’den rivayet ettiği hadislerini Sünen’de[415] görebilirsiniz.

- Nûn -

88- Nüfey’ b. Hâris Ebu Davud en-Nehaî el-Kufî el-Hemdanî es-Sübey’î: Ukaylî, “Râfızilikte aşırılığa kaçardı.” der. Buharî, “(Şii olduğundan dolayı) hakkında münakaşa ederler.” der. [416] Ben derim ki: Süfyan, Himmam, Şerik ve bu tabakanın büyüklerinden bir grup ondan hadis almışlar. Tirmizî, Sahih’inde onunla ihticac eder. [417] Müsned sahipleri, onun hadislerini tahriç ederler. Tirmizî ve başkalarının yanında Enes b. Malik,

İbn Abbas, İmran b. Husayn ve Zeyd b. Erkam'dan rivayet eder. Zehebî, onun tercümeihâlini verir ve onun durumuyla ilgili bizim zikrettiklerimizi zikreder.

89- Nuh b. Kays b. Rebah el-Haddunî: et-Tâhî el-Basrî de denir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve "Hadisi (ihticaca) salihdir." der. Sonra şöyle devam eder: "Ahmed ve İbn Main'in onun güvenilir olduğunu söylerler. Ebu Davud, 'O, Şii idi.' der. Nesaî, 'Onda bir beis yoktur.' der." [418] İsminin önüne de Müslim ve Sünen sahiplerinin kısaltmalarını koyarak onların Sahih'lerinin ricalinden olduğuna işaret eder. [419] Onun Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Eşribe'de İbn Avn'den rivayet ettiği bir hadisi vardır. Yine Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Libas'da kardeşi Halid b. Kays'dan rivayet ettiği bir hadisi vardır. Müslim'in yanında Nasr b. Ali, diğerlerinin yanında ise Ebu'l-Eş'as ve onun tabakasından bir grup ondan rivayet ederler. Nuh'un Eyyub, Amr b. Malik ve bir gruptan rivayet ettiği hadisleri de vardır.

- He -

90- Harun b. Sa'd el-Iclî el-Kufî: Zehebî onu zikreder ve isminin önüne Müslim kısaltmasını koyarak onun ricalinden olduğuna işaret eder. Sonra onu nitelerken şöyle der: "Haddizatında doğru sözlüdür, lakin buğzeden bir Râfızî'dir. Abbas, İbn Main'den, 'Harun b. Sa'd, Şiilikte aşırılığa kaçarlardandır.' dediğini nakleder. Onun Abdurrahman b. Ebu Said-i Hudrî'den rivayet ettiği hadisleri vardır. Muhammed b. Ebu Hafs el-Attar, Mes'udî ve Hasan b. Hayy ondan rivayet ederler. Ebu Hâtim, 'Onda bir beis yoktur.' der." [420] Ben derim ki: Sahih-i Müslim, Sıfatu'n-Nar'da[421] Hasan b. Salih'in Harun b. Sa'd el-Iclî'den, onun da Selman'dan rivayet ettiği bir hadisi hatırlıyorum.

91- Haşim b. Büreyd b. Zeyd Ebu Ali el-Kufî: Zehebî onu zikreder ve isminin önüne Ebu Davud ve Nesaî kısaltmalarını koyarak Sahih'lerinin ricalinden olduğuna işaret eder. [422] Sonra Râfızî olduğuna tanıklık ettiği hâlde İbn Main ve başkalarından onun güvenilir olduğunu söylediklerini, Ahmed'in "Onda bir beis yoktur." dediğini nakleder. [423] Ben derim ki: Haşim, Zeyd b. Ali ve Müslim el-Batîn'den rivayet eder. Ondanda Hu-reybî, kendi sırasında zikrettiğimiz oğlu Ali b. Haşim ve büyüklerden bir grup rivayet ederler. Bu kitapta Ali b. Haşim'in ahvaliyle ilgili anlattıklarımızdan bilineceği gibi, sözünü ettiğimiz bu Haşim, Şii bir ailedendir.

92- Hübeyre b. Berim el-Himyri: (İmam) Ali'nin (a.s) ashabındandır. İmam'a olan bağlılığında ve onun has ashabından olmakta Hâris-i Hemdanî'ye benzer. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve isminin önüne Sünen sahiplerinin[424] isnatlarının ricalinden olduğuna işaret eden kısaltmaları koyar. Sonra Ahmed'den, "Hadisinde bir beis yoktur. O, bize Hâris'ten daha sevimlidir." dediğini nakleder. Zehebî daha sonra şöyle der: "İbn Haraş, 'O, zayıftır. Siffin maktullerinin işini bitirirdi.' der. Cevzcanî, 'O, Muhtar'ın taraftarlarındandı. Hâzir Savaş'nda maktullerin işini bitirirdi.' der." [425] Ben derim ki: Şehristanî de el-Milel ve'n-Nihal'de onu Şia ricalinden sayar. [426] Bu, kesin olan şeylerdendir. İmam Ali'den rivayet ettiği hadisi, Sünen'de sabittir. Bu hadisi, Ebu İshak ve Ebu Fâfite ondan rivayet eder.

93- Hişam b. Ziyad Ebu'l-Mikdam el-Basrî: Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal'de onu Şia ricalinden sayar. [427] Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, "Hâ" harfinde ismiyle; Künyeler bölümünde de künyesiyle onu zikreder. [428] Künyeler bölümünde, unvanının önüne ona itimat eden Sünen sahiplerine işaret eden kısaltmaları koyar. Onun Hasan ve Kurazî'den rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Tirmizî ve başka kitaplarda görebilirsiniz. [429] Şeyban b. Ferruh, Kavariî ve başka kimseler ondan rivayet ederler.

94- Hişam b. Ammar b. Nusyar b. Meysere Ebu'l-Velid: ez-Zaferî ed-Dimaşkî de denir. Buharî'nin Sahih'indeki şeyhidir. İbn Kuteybe, el-Maarif'inin el-Fırak (Fırkalar) babında Şia ricalinden bir grubu zikrederken onu da onlardan sayar. [430] Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikrederken, ondan "imam; Dimaşk hatibi, kariî, muhaddisi ve âlimi" diye bahseder ve "Doğru sözlü ve çok hadis rivayet eden biridir. Bazı münker hadisleri de vardır..." der. [431] Ben derim ki: Buharî, Sahih'inin Kitabu'l-Büyu, Men Enzare Mu'siren (Eli Dar Borçluya Mühlet Veren Kimse) babında[432] ve araştırmacı kimselere gizli olmayan başka yerlerinde -ki zannedersem Kitabu'l-Meğazî, Kitabu'l-Eşribe ve Babu Fezaili Ashabi'n-Nebi (s.a.a) onlardan bazılarıdır- vasıtasız olarak ondan rivayete eder.

Hişam; Yahya b. Hamza, Sadaka b. Halid, Abdulhamid b. Ebu'l-Işrin ve başkalarından rivayet eder. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de şöyle der: "Kıraat ve hadis öğrenmek için ona yolculuk eden çok sayıda insan, ondan hadis rivayet ederler. Ondan hadis rivayet edenlerden biri de Müslim'dir ki, Hişam onun şeyhlerindendir. Hişam, icazet ile Ebu Lehia'dan rivayet eder.

Abdan, 'Dünyada onun gibi biri yoktu.' der. Bir başkası, 'Hişam fasih, belîğ, konuşkan ve ilmi çok olan biri idi.' der."

Ben derim ki: O, diğer bütün Şiiler gibi Kur'an'ın lafızlarının Allah Teâlâ'nın mahlûku olduğuna inanırdı. Hişam'ın böyle bir inanca sahip olduğu Ahmed'e ulaştınca, Mizanu'l-İtidal'de[433] Hişam'ın tercümeihâlinde olduğu gibi, şöyle der: "Onu serseri olarak bilirim, Allah onu ödürsün!" Yine Ahmed, Hişam'ın telif etmiş olduğu bir kitabın hutbesinde, "Hamd Allah'a ki, yarattığına yarattığı ile tecelli etti." dediğine vâkıf olunca, (sınırından) ayağa kalkıp oturdu, esip gürlledi ve Hişam'ın arkasında namaz kılanların namazlarını iade etmelerini (yeniden kılmalarını) emretti. Oysa Hişam, bu sözünde Allah Teâlâ'yı gözle görülmekten, nitelik ve neredelikten tenzih ve takdis etmiş ve yarattıkları arasındaki ayetlerini yüceltmıştır. Nitekim akıl sahibi kimselere bu gizli değildir. Hişam'ın bu sözü, "Her şeyde O'nun bir ayeti vardır." sözü haddinde bir sözdür. Hatta ondan kat kat daha büyük ve daha belîğdir. Ne var ki taydaş âlimler, birbirlerinin hakkında kendi içtihatlarına göre konuşurlar.

Hişam, (Hicrî) 153 yılında doğmuş ve 245 yılının muharrem ayının sonunda ölmüştür. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

95- Hüşeym b. Beşir b. Kasım b. Dinar es-Selemî el-Vâsıtî Ebu Muaviye: Aslen Belhlidir. Dedesi Kasım, ticaret için Vâsıt'a yerleşir. İbn Kuteybe, el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [434] İmam Ahmed b. Hanbel'in ve onun tabakasından olan diğerlerinin şeyhidir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve isminin önüne Sıhah-ı Sitte sahiplerinin onunla ihticac etiklerine işaret eden kısaltmayı koyar. Onu "hafız" olarak niteler ve şöyle der: "Büyüklerden biridir. Zührî ve Husayn b. Abdurrahman'dan hadis dinlemiştir. Yahya el-Kattan, Ahmed, Yakub ed-Devrakî ve başka birçok kimse ondan rivayet ederler. [435]

Ben derim ki: Onun Hamid-i Taviil, İsmail b. Ebu Halid, Ebu İshak eş-Şeybanî ve başka birçok kimseden rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. [436] Buharî ve Müslim'in yanında Amr en-Nâkıd, Amr b. Zürene ve Said b. Süleyman; sadece Buharî'nin yanında Amr b. Avf, Sa'd b. Nazr, Muhammed b. Nebhan, Ali b. el-Medinî ve Kuteybe; sadece Müslim'in yanında ise Ahmed b. Hanbel, Şüreyh, Yakub ed-Devrakî, Abdullah b. Mutî', Yahya b. Yahya, Said b. Mansur, İbn Ebu Şeybe, İsmail b. Salim, Muhammed b. Sabah, Davud b. Reşid, Ahmed b.

Meni', Yahya b. Eyyub, Züheyr b. Harb, Osman b. Ebu Şeybe, Ali b. Hacer ve Yezid b. Harun ondan rivayet ederler.

Allah ona rahmet etsin, (Hicrî) 183 yılında 79 yaşındayken Bağdat'ta ölmüştür.

- Vâv -

96- Veki b. Cerrah b. Melih b. Adiy: Oğlu Süfyan er-Revasî el-Kufî ile künyelendirilir. Kays Gaylân kabilesindedir. İbn Kuteybe, el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [437] İbnü'l-Medinî, Tehzib'inde, Veki'de Şiilik belirtileri olduğunu söyler. Mervan b. Muaviye, Veki'nin Râfızı olduğundan şüphe duymazdı. Bir gün Yahya b. Main, Mervan'a uğrar. Yanında "Falan böyledir, filan şöyledir." diye yazılı olan bir levha görür. O levhada yazılı olan şeylerden biri de şu idi: "Veki Râfızı'dır." Bunu gören İbn Main, "Veki senden daha iyidir." der. Mervan, "Benden mi?!" der. İbn Main, "Evet!" diye cevap verir. İbn Main der ki: "Bu haber Veki'ye ulaşır. Veki, 'Yahya bizim arkadaşımızdır.' der."

Ahmed b. Hanbel'e, "Veki ile Abdurrahman'ın sözleri çeliştiğinde kimin sözün tutalım?" diye sorulur. Ahmed, saydığı birtakım sebeplerden dolayı Abdurrahman'ın sözünü tercih eder. O sebeplerden biri de şu idi: Abdurrahman selefte dil uzatmaz, ama Veki b. Cerrah selefte dil uzatır. [438] Ben derim ki: Zehebî'nin Hasan b. Salih'in tercümeihâlinin sonunda zikrettiği hikâyeye de bunu teyit etmektedir. Zehebî şöyle der orada: "Veki, 'Benim yanımda Hasan b. Salih imamdır.' derdi. Ona, 'Fakat o, Osman'ı rahmetle anmaz.' denildiğinde, 'Sen Haccac'ı rahmetle anıyor musun?' der." [439] Böylece Osman'ı Haccac ile bir tutar.

Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder ve onunla ilgili buradaki duyduklarını o da nakleder. Sıhah-ı Sitte sahipleri ve başkaları onunla ihticac ederler. [440] Onun A'meş, Sevrî, Şube, İsmail b. Ebu Halid ve Ali b. Mübarek'ten rivayet ettiği hadislerini Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de görebilirsiniz. Buharî ve Müslim'in yanında İshak el-Hanzalî ve Muhammed b. Nümeyr; yalnızca Buharî'nin yanında Abdullah b. Hamidî, Muhammed b. Selâm, Yahya b. Cafer b. A'yen, Yahya b. Musa ve Muhammed b. Mukatil; yalnızca Müslim'in yanında ise Züheyr, İbn Ebu Şeybe, Ebu Kureyb, Ebu Said el-Eşecc, Nasr b. Ali, Said b. Ezher, İbn Ebu Ömer, Ali b. Haşrem, Osman b. Ebu Şeybe ve Kuteybe b. Said ondan rivayet ederler.

Allah Teâlâ ona rahmet eylesin, 68 yaşındayken (Hicrî) 197 yılının muharem ayında hacdan dönerken Feyd'de ölmüştür.

- Yâ -

97- Yahya b. Cezzar el-Urenî el-Kufî: Emirü'l-Müminin'in (a.s) ashabındandır. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, Müslim ve Sünen sahiplerinin onunla ihticac ettiklerine işaret ederek onu zikreder ve "Doğru sözlüdür." diyerek onun güvenilir olduğunu bildirir. Sonra Hakem b. Ubeyde'den, "Yahya b. Cezzar, Şii'likte aşırıya giderdi." dediğini nakleder. [441] İbn Sa'd da Tabakat'ının 6. cildinde⁽¹⁾ onu zikreder ve "Yahya b. Cezzar, Şii idi ve sözlerinde aşırılığa kaçardı. Güvenilir olduğunu söylemişler. Rivayet ettiği hadisleri vardır." der. Ben derim ki: Onun (İmam) Ali'den rivayet ettiği bir hadisini Sahih-i Müslim, Kitabu's-Salât'ta; [442] Abdurrahman b. Ebu Leyla'dan rivayet ettiği bir hadisini de yine Sahih-i Müslim, Kitabu'l-İman'da görmüşümdür. Müslim ve başkalarının yanında Hakem b. Uteybe ve Hasan el-Urenî, ondan rivayet ederler.

98- Yahya b. Said el-Kattan: Künyesi Ebu Said'dir. Aslen Basralı ve Temim Oğulları'nın azatlısıdır. Zamanının muhaddisidir. İbn Kuteybe de, el-Maarif'inde onu Şia ricalinden sayar. [443] Sıhah-ı Sitte sahipleri[444] ve başkaları, onunla ihticac ederler. Onun Hişam b. Urve, Hamid-i Taviil, Yahya b. Said el-Ensarî ve başkalarından rivayet ettiği hadisler, Buharî ve Müslim'in Sahih'lerinde mevcuttur. Buharî ve Müslim'in yanında Muhammed b. Müsenna ve Bendar; sadece Buharî'nin yanında Müsedded, Ali b. el-Medinî ve Beyan b. Amr; sadece Müslim'in yanında ise Muhammed b. Hatem, Muhammed b. Hallad el-Bahilî, Ebu Kâmil Fuzayl b. Hüseyin el-Cehderî, Muhammed el-Makdimî, Abdullah b. Haşim, Ebu Bekr b. Ebu Şeybe, Abdullah b. Said, Ahmed b. Hanbel, Yakub ed-Devrakî, Abdullah el-Kavarirî, Ahmed b. Abde, Amr b. Ali ve Abdurrahman b. Bişr, ondan rivayet ederler.

Allah Teâlâ ona rahmet etsin, (Hicrî) 198 yılında, 78 yaşındayken ölmüştür.

99- Yezid b. Ebu Ziyad el-Kufî Ebu Abdullah: Benî Haşim'in azatlısıdır. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onu zikreder[445] ve isminin önüne Müslim ve Sünen-i Erbaa [446] sahiplerinin ondan rivayet ettiklerine işaret eden

1- et-Tabakat, c. 6, s. 206.

kısaltmaları koyar. Sonra İbn Fuzayl'den, "Yezid b. Ebu Ziyad, (hadiste) Şia'nın büyük imamlarından biridir." dediğini nakleder, kendisi de onun, Kûfe'nin meşhur âlimlerinden biri olduğunu itiraf eder. Fakat bununla birlikte Ebu Berze veya Ebu Bürde'ye isnaden rivayet ettiği bir hadis sebebiyle ona saldırmış ve güçleri yettiği kadar onu kötülemişler. O hadis şudur: Ebu Berze veya Ebu Bürde şöyle der: "Peygamber (s.a.a) ile birlikteydik, bir gına (şarkı) sesi duyuldu. Amr b. Âs ile Muaviye şarkı söylüyorlardı. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: Allah'ım! İkisini de tepetaklak fitnenin içerisine at ve ikisini de şiddetle cehenneme itiver."

Onun Abdurrahman b. Ebu Leyla'dan rivayet ettiği hadisini Sahih-i Müslim, Kitabu'l-Et'ime'de görebilirsiniz. Bu hadisi, Süfyan b. Uyeyne ondan rivayet eder. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, takriben 90 yaşındayken (Hicrî) 136 yılında ölmüştür.

100- Ebu Abdullah el-Cedelî: Zehebî, Mizanu'l-İtidal'ın Künyeler bölümünde onu zikreder ve isminin önüne Ebu Davud ve Tirmizî'nin ricalinden olduğuna delâlet eden kısaltma işaretlerini koyar. Sonra onu "buğzeden bir Şii" olarak niteler ve Cevzecanî'den, "O, Muhtar'ın bayraktarı idi." dediğini, Ahmed'den de onun güvenilir olduğunu söylediğini nakleder. [447] Şehrîstânî, el-Milel ve'n-Nihal kitabında onu Şia ricalinden sayar. [448] İbn Kuteybe, el-Maarif'inde aşırı Râfızileri zikrederken onu da zikreder. [449] Onun hadislerini Sahih-i Tirmizî, Sahih-i Ebu Davud ve Ehl-i Sünnet'in sair Müsned'lerinde görebilirsiniz. [450] İbn Sa'd, Tabakat'ında⁽¹⁾ onu zikreder ve şöyle der: "Şiddetli bir Şii idi. Muhtar'ın emniyet güçlerinin başında olduğu ve Muhtar'ın onu, sekiz yüz kişilik bir güçle Abdullah b. Zübeyr'e hücum edip, Muhammed b. Hanefiyye'yi onun kuşatmasından kurtarmak için gönderdiği söylenir." Olay şu idi: İbn Zübeyr, İbn Hanefiyye ve Benî Haşim'i kendisine biat etmekten çekindikleri için kuşatmaya almış ve onları yakmak için etraflarını odunla çevrelemişti. Fakat Ebu Abdullah el-Cedelî, onları bu tehlikeden kurtarır. Allah, Peygamber'inin Ehl-i Beyt'inden yana ona en iyi mükâfatı versin.

Aceleyle hazırlanmış bu mektupta zikretmek istediğimiz son kişidir bu. Bunlar, Şia ricalinden 100 kahramandır ki, Ehl-i Sünnet'in hüccetleri ve

1- İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 6, s. 159; isminin Abde b. Abd b. Abdullah b. Ebu Ya'mur olduğunu yazar.

ümmetin ilim dağarcıkları idiler. Asar-ı Nebeviyye, bunların vasıtasıyla korunmuştur. Sahih'ler, Sünen'ler ve Müsned'ler, bunların ekseninde döner. Emriniz üzerine bunları isimleriyle zikrettik. Şii olduklarına dair Ehl-i Sünnet ulemasının açık itiraflarını ve buna rağmen onlarla ihticac ettiklerini naklettik. Sanırım "Ehl-i Sünnet, Şia ricaliyle ihticac etmezler." diye itiraz edenler, artık hatalarını itiraf ederler ve anlarlar ki, onların yanında ölçü, Sünnilik veya Şiilik değil, doğru sözlü ve güvenilir olmaktır. Eğer Şia'nın hadisleri mutlak surette reddedilseydi, Zehebî'nin Mizanu'l-İtidal'de Eban b. Tağlib'in tercümeihâlini verirken itiraf ettiği gibi, [451] cümle Asar-ı Nebeviyye yok olup giderdi. Bu ise, apaçık bir fenalıktır.

Allah sizinle hakka yardım etsin, biliyorsunuz ki, Şia'nın selefinde zikrettiğimiz bu 100 kişinin dışında, sayıca bunlardan kat kat fazla, senet bakımından bunlardan üstün, hadisleri bunlarınkinden daha çok, ilimleri bunlarınkinden daha bol, zaman açısından bunlardan daha önce ve Şiilikte bunlardan daha sebatlı olan ve Ehl-i Sünnet'in kendileriyle ihticac ettiği başka kimseler de vardır. Bunlar, sahabeden olan Şia ricalidir ki biz, el-Füsulü'l-Mühimme adlı kitabımızın sonunda onların mübarek isimlerini zikretmişiz. [452] Allah onların hepsinden razı olsun. Tâbiîn içerisinde de Şia'nın büyüklerinden kendileriyle ihticac edilen nice güvenilir, hâfız, zâbit, mutkin ve hüccet kimseler vardır. Örneğin: Küçük Cemel, [453] Büyük Cemel, [454], Sıffin[455] ve Nehrevan[456] savaşlarında, keza Büsr b. Ertat'ın Hicaz ve Yemen'e saldırısında[457] ve Muaviye tarafından Basra'ya gönderilen Hazremî'nin fitnesinde[458] Emirü'l-Müminin'e yardım ederek Allah yolunda şehit düşenler gibi... Kerbela'da Cennet Gençlerinin Efendisi ile birlikte şahadet şerbetini içenler gibi... [459] Onun torunu Zeyd-i Şehid[460] ve Âl-i Muhammed'den zulme boyun eğmeyen ve Allah için her şeyi göze alan diğer inkılâpçılar ile beraber şehit olanlar gibi... Esaret ve hapiste öldürülenler[461] ve zalimce yurtlarından sürülenler[462] gibi... Ahnef b. Kays, Esbağ b. Nübate, Yahya b. Yamur (harflere nokta koyan ilk kişi), [463] Halil b. Ahmed (Lügat ve Aruz ilminin kurucusu), [464] Muaz b. Müslim el-Herra (Sarf ilminin kurucusu)[465] ve bunlar gibi korku ve güçsüzlükten dolayı takiiyyeye sığınan kimseler gibi ki, onları detaylı bir şekilde zikretmek, kalın ciltleri doldurur. Onun için siz, ayıp ve kusur üreterek bu büyük insanlara saldıran, onlarla ihticac etmeyen Nasıbîleri bırakınız. [466]

Ehl-i Sünnet'in ihmal edip zikretmediği daha nice Âl-i Muhammed Şi-
ası hüccetler, hafızlar ve hidayet erleri vardır ki, Şia uleması yazdıkları
Fihrist'ler ve Mu'cem'lerde onları zikretmiş, tercümeihâllerini vermişler.
[467] Bu kitaplarda onların hanif ve kolay şeriatımıza hizmette yed-i bey-
zalarını müşahede etmek mümkündür. Onların hayatlarına vâkıf olanlar;
onların doğruluk, güvenilirlik, takva, züht, ibadet ve Allah Teâlâ için, Re-
sulü (s.a.a) için, Müslümanların İmamları için ve Müslümanların geneli
için hayırhahlıkta ihlâslı olmakta örnek insanlar olduklarını bilirler. Allah
onların bereketlerinden, keza sizin bereketlerinizden bizi faydalandırsın.
Şüphesiz ki O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.

Ş.

Mektup 17

3 Zilhicce 1329

1- Tartışmacının Duygu ve Lütufları

2- Ehl-i Sünnet'in Şia'nın Güvenilir Ravileriyle İhticac Edebileceğini Açıkça İfade Etmesi

3- Ehl-i Beyt Hakkındaki Ayetlere İmanı

4- Bu Ayetler ile Kible Ehlinin İzlediği Yolun Nasıl Uzlaştırılacağı Hususunda Şaşırıp Kalması

1- Gözlerinize andolsun ki gözlerim, kalbi sizden daha sızıntılı, meramı sizden daha çabuk anlaşılan birini görmemiş; kulaklarım zihni sizden daha iti, basireti sizden daha nafiz birini duymamış; duyanların kulak zarını lehçesi sizden daha yumuşak, hücceti sizden daha kolay kavranan biri çalmamıştır. Bütün mektuplarınızda âdeti bir nehir gibi çağlıyor; bütün tartışmalarınızda ağızlara, kulaklara, gözlere ve kalplere hükmediyorsunuz. Hele şu son mektubunuz, şu kendisinde hiçbir kuşku olmayan son mektubunuz yok mu, ilim adamlarının boyunlarını bükmekte, hakkın sopasıyla sapkınlığın başına başına vurmaktadır.

2- (Bu son mektubunuz) Sünni için, güvenilir olduğu takdirde Şii kardeşiyle ihticac etmekte hiçbir engel bırakmamıştır. Bu konuda sizin görüşünüz, apaçık haktır. İtiraz edenlerin görüşü ise, bağnazlık ve inada dayanmaktadır. Şia ile ihticac etmenin doğru olmadığı yönündeki sözleri, fiilleriyle çelişmektedir. İhticac makamındaki fiileri ise, sözleriyle çelişmektedir. Sözleri ve fiilleri aynı meydanda at koşturmamakta, aynı hedefe doğru ilerlememektedir. Her biri ötekiyle çarpışıp onu göğsünden geri itmektedir. Bu nedenle onların hücceti geçersiz, sizin hüccetiniz sapasağlamdır. Aceleyle hazırlanmış bu mektubunuz, tek başına bir risale olacak niteliktedir. Ben bu risaleye "Esnadu'ş-Şia Fî İsnadi's-Sünne" (Sünni İs-

natlarda Şii Senetler) adını veriyorum. Bu risale, bu konuda bir başvuru kitabı olacak, hiçbir ilim talibi onun ötesinde başka bir yere gitmeyecek, hiçbir kimse ondan yüz çevirmeyecektir. Umarım, Yüce Allah dilerse, bu risale İslâm âleminde apaçık bir ıslaha yol açar.

3- Biz Allah'ın bütün ayetlerine iman etmişiz. Müminlerin Emiri, Efendimiz Ali b. Ebu Talib ve diğer Ehl-i Beyt efradı (r.a) hakkındaki Allah'ın ayetleri, burada zikrettiklerinizden daha çoktur.

4- Fakat bilmiyoruz, kible ehli neden Ehl-i Beyt İmamları'ndan yüz çevirmiş, usul ve fürudan hiçbir şeyde onların mezheplerine tâbi olmamış, ihtilâflı meselelerde onların sözlerinin yanında durmamışlar? Ümmetin âlimleri neden onların görüşlerini araştırmazlardı? Bilakis nazarî konularda onlara karşı çıkar ve onlara muhalefet etmekten çekinmezlerdi? Selefen halefe ümmetin avamı neden hiç yadırgamadan dinde Ehl-i Beyt'ten başkalarına müracaat edegelmişler? Eğer Kur'an ayetleri ve sahih hadisler, sizin dediğiniz gibi açıkça Ehl-i Beyt'e uymanın lüzumuna delâlet etseydi, kible ehli kesinlikle Ehl-i Beyt'in âlimlerinden yüz çevirmez, onların yerine başkalarına razı olmazlardı. Ne var ki onlar, Kur'an ve Sünnet'ten Ehl-i Beyt'e övgüden ve onlara sevgi besleme ve saygı duymanın lüzumundan fazlasını anlamamışlar. Selef-i salih isabete daha yakın, Kitap ve Sünnet'e daha aşınadırlar. **"Öyleyse sen de onların hidayetine uy."** [468] Vesselâm.

S.

Mektup 18

4 Zilhicce 1329

1- Duygulara Teşekkür ile Mukabele

2- Tartışmacının Kible Ehlinin Tümüne İzafe Ettiği Şeyde Hatası

3- Ehl-i Beyt'ten Yüz Çevirenler Ümmetin Siyasetçileri Olmuştur

4- Bütün Delillere Göz Yumsak Bile Ehl-i Beyt İmamları'nın Başkalarından Geri Kalır Bir Yanı Yoktur

5- Hangi Adil Mahkeme, Ehl-i Beyt'e Sarılanların Sapkınlığına Hükmeder?

1- Şu kusurlu kula olan hüsnüzannınızdan dolayı size teşekkürlerimi sunar, ona ve mektuplarına rıza gözüyle bakmanızı takdirle karşılarım. Bu teveccühün karşısında gözlerimle tazim eder, bu lütfun karşısında saygıyla eğilirim.

2- Fakat zatiâlinizden kible ehlinin tümüne Ehl-i Beyt'ten yüz çevirdiklerini izafe etmenizi tekrar gözden geçirmenizi rica eder, kible ehlinin yarısını teşkil eden Âl-i Muhammed Şiası'nın dinin usul ve fûrundan hiçbir şeyde Ehl-i Beyt İmamları'ndan yüz çevirmediklerini ve de çevirmeyeceklerini, onların *-aleyhimusselâm-* mezheplerine uymanın Kitap ve Sünnet hükmünce muzayyak farz-ı aynlardan olduğuna inandıklarını hatırlatırım. Onlar her zaman ve her yerde Aziz ve Celil Allah'ın dinini bu mezhebi esas alarak yaşamışlar. Resulullah'ın (s.a.a) irtihalinden günümüze değin Şia'nın salih selef ve halefi, hep bu mezhep üzere yaşamış ve bu mezhep üzere ölmüşler.

3- Dinin fûru ve usulünde Ehl-i Beyt'ten yüz çevirenler, ümmetin siyasetçileri ve idarecileri olmuştur. Müminleri Emiri Ali b. Ebu Talib'in hilâfeti-

ne dair nassın var olmasına rağmen hilâfet konusunda Ehl-i Bey'ten yüz çevirdikleri ve hilâfeti ihtiyarî yaptıkları gündün beri bu böyle olmuştur. Çünkü onlara göre Araplar, hilâfetin özel bir evde olmasına tahammül edemezdi. Bu yüzden hilâfet konusundaki nasları tevil edip, hilâfetin seçim ile olacağını söylediler ki, Arap kabilelerinden her biri, bir müddet sonra da olsa, hilâfetin kendilerine geçeceğine ve bir süre orada, bir süre burada, bir süre şurada olacağına ümit bağlasın. Ve sahip oldukları bütün güç ve enerjilerini bu ilkeyi desteklemek ve buna muhalefet eden herkesi ezmek için seferber ettiler. Bu durum, onları Ehl-i Beyt mezhebinin uzaklaşmaya ve Kitap ve Sünnet'te ona uymanın farz oluşuna delâlet eden her şeyi tevil etmeye mecbur etti. Eğer delillerin zahirlerine teslim olarak dinin fûru ve usulünde Ehl-i Beyt'e müraccat edip, havas ve avamı onlara irca etselerdi, ilkelerine dönüş yolunu kendilerine kapatmış ve Ehl-i Beyt'in en büyük davetçilerinden olurlardı. Bu da onların icrasında kararlı oldukları ilkeleriyle bağdaşmaz, siyasi görüşlerine ve izledikleri politikaya ters düşerdi. Bu hususları derinlemesine tetkik eden biri bilir ki, Ehl-i Beyt İmamları'nın mezhep imamlığından yüz çevirmek, aslında Resulullah'tan (s.a.a) sonra onların genel imamlığından yüz çevirmenin bir sonucudur. Keza onların özel imamlığına (mezhep imamlığına) delâlet eden nasları tevil etmek, genel imamlıklarına delâlet eden nasların tevilinden sonra olmuştur. Eğer böyle olmasaydı, kimse onlardan yüz çevirmezdi.

4- Onların hakkındaki nasları ve apaçık delilleri bir kenara bırakın ve bu delillere göz yumarak onlara bakın. Acaba onların ilim, amel ve takvada İmam Eş'arî'den, dört mezhep imamlarından veya diğerlerinden geri kalır bir yanları mı var?! Eğer onlardan geri kalır bir yanları yoksa, o hâlde diğerleri niçin uyulmaya ve itaat edilmeye daha lâyık olsun ki?!

5- Ayrıca hangi adil mahkeme, onların ipine sarılanların, onların izini takip edenlerin sapkınlığına hükmedebilir?! Hâşâ! Ehl-i Sünnet ve Cemaat böyle bir hüküm vermez. Vesselâmu aleyhim.

Ş.

Mektup 19

5 Zilhicce 1329

1- Adalet Mahkemeleri Ehl-i Beyt'e Sarılanların Sapkınılığına Hükmetmez

2- Onların Mezheplerine Göre Amel Etmek Zimmeti İbra Eder

3- Onlar, Uyulmaya Diğerlerinden Evlâdır Da Denebilir

4- Hilâfete Dair Nas Talebi

1- Adalet mahkemeleri, Ehl-i Beyt'in ipine sarılanların, onların izini takip edenlerin sapkınılığına hükmetmez. Mezhep imamlığını gerektiren hiçbir hususta da Ehl-i Beyt İmamları'nın diğer mezhep imamlarından geri kalır bir yanları yoktur.

2- Onların mezheplerine göre amel etmek de şüphesiz yeterlidir ve dört mezhepten birine göre amel etmek gibi, mükelleflerin zimmetini ibra eder.

3- Hatta "Sizin On İki İmam'ınız, uyulmaya dört mezhep imamı ve başkalarından evlâdır." da denebilir. Çünkü On İki İmam'ın hepsi, tek bir mezhep üzerinde icma etmiş, onu yanlışlardan arıtmış ve sağlam bir temel üzerine oturtmuşlar. Ama dört mezhep imamının durumu bunun tam tersinedir. Fıkhın hemen her babında aralarında bir sürü ihtilâf ve görüş ayrılığı vardır. Bu ihtilâflar sayılamayacak kadar çoktur. Açıktır ki, bir kişinin arıttığı şey ile On İki İmam'ın arıttığı şey aynı saflıkta olamaz. [469] Bu, hiçbir insaf sahibinin tereddüt edemeyeceği ve hiçbir yoldan sapmışın kabulünden kaçamayacağı bir gerçektir. Fakat bazen Nasibîler, fitne çıkarmak amacıyla mezhebinizi Ehl-i Beyt İmamları'na dayandırmanızı sorguluyorlar. Onun için ileride bu hususta da sizden delil talep edeceğim.

4- Şimdi ise sizden İmam Ali b. Ebu Talib'in (r.a) hilâfetine delâlet ettiğini ileri sürdüğünüz nasları zikretmenizi isteyeceğim. Onları sarih, sahih ve Ehl-i Sünnet kanalıyla olmasını da unutmayın. Vesselâm.

S.

2. Bölüm

Genel İmamet veya Resulullah'ın (s.a.a) Halifeliği

Mektup 20

9 Zilhicce 1329

1- Bu Konudaki Naslara Kısa Bir Değini

2- İnzar Günündeki Dâr Hadisi

3- Ehl-i Sünnet'ten Bu Hadisi Tahriç Edenler

1- Peygamber'in (s.a.a) Aziz ve Celil Allah'ın emriyle İslâm devletini tesis etme, hükümlerini açıklama, kaidelerini hazırlama, kanunlarını koyma ve işlerini düzenleme sürecini iyice bilenler, İmam Ali'nin tüm bu süreçte Resulullah'ın işinde veziri, düşmanına karşı destekçisi, ilminin dağarcığı, hükmünün vârisi, veliahdı ve kendisinden sonra davasının sahibi olduğunu açıkça görürler. Yine Peygamber'in (s.a.a) hazarda ve seferdeki sözleri ve fiillerine vâkıf olanlar, davasının başlangıcından ömrünün sonuna kadar bu konudaki naslarının mütevatir ve mütevali olduğunu bilirler.

2- Bu naslardan biri, Mekke'de İslâm daha zuhur etmeden önce İslâmî davetin başlangıcında irat edilmiştir. Bu nassın sizin için yeterli olacağını düşünüyorum. Yüce Allah Peygamber'ine, **“En yakın akrabalarını inzaret (uyarıp korkut).”** [470] ayetini indirmişti. Peygamber, en yakın akrabalarını amcası Ebu Talib'in dârına (evine) davet etti. Sayıları kırktan bir fazla veya eksikti. İçlerinde amcaları Ebu Talib, Hamza, Abbas ve Ebu Leheb de vardı. Olayı anlatan hadis, bize ulaşan sahih hadislerdendir. Hadisin sonunda Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: **“Ey Abdulmuttalib Oğulları! Allah'a andolsun ki, Arapların içinde kavmine, benim size getirdiğimden daha üstün bir şey getiren bir genç bilmiyorum. Ben size dünya ve ahiret hayrını getirmişim ve Allah bana, sizi ona davet etmemi emretmiştir. Şimdi içinizden hanginiz, benim kardeşim, vasim ve halifem olacaktır. Şimdi içinizden hanginiz, benim kardeşim, vasim ve halifem olmak üzere bu davamda benim destekçim olmak ister?”** Kimse cevap vermedi.

Bir tek yaşça en küçükleri olan Ali ayağa kalktı ve “Ben, ey Allah’ın Nebisi, bu davada senin destekçin (vezirin) olurum.” dedi. Resulullah, Ali’nin ensesinden tutarak, “Bu, benim kardeşim, vasim ve içinizdeki halifemdir. Onu dinleyin ve ona itaat edin.” Davetliler gülüşerek ve Ebu Talib’e, “Sana oğlunu dinlemeni ve ona itaat etmeni emrediyor.” diyerek kalkıp dağıldılar. [471]

3- Bu hadisi, bu lafızlarla İbn İshak, İbn Cerir, İbn Ebu Hâtım, İbn Merdeveyh, Ebu Nuaym, Sünen’inde ve Delâil’inde Beyhakî, Tefsir-i Kebir’lerinin Şuara Suresi’nin tefsirinde Salebî ve Taberî gibi Asar-ı Nebeviyye’nin koruyucularından birçoğu tahriç eder. Taberî, *Tarihu’l-Ümeme ve’l-Müluk* adlı eserinin 2. cildinde⁽¹⁾ de bu hadisi tahriç eder. İbn Esir, *el-Kâmil*’inin 2. cildinde,⁽²⁾ Allah’ın Peygamber’ine açık davete başlama emrini vermesinden bahsederken; Ebu’l-Fida da, *Tarih*’inin 1. cildinde⁽³⁾ insanlardan ilk Müslüman olanı zikrederken, bu hadisi, tartışma götürmeyen müsellemler bir hadis olarak zikredip geçerler. İmam Ebu Cafer el-İskâfî el-Mutezilî de, *Nakzu’l-Osmaniyye* adlı kitabında sahih olduğunu vurgulayarak bu hadisi nakleder.⁽⁴⁾ Halebî, ünlü *Siret* kitabının Peygamber (s.a.a) ve ashabının Erkam’ın evinde gizlice buluşması babında bu hadisi getirir.⁽⁵⁾

1- Tarihu’l-Ümeme ve’l-Müluk, c. 2, s. 217’de çeşitli kanallarla.

2- el-Kâmil, c. 2, s. 22.

3- Tarih-i Ebu’l-Fida, c. 1, s. 116.

4- Bkz. İbn Ebu’l-Hadid, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 3, s. 263, Mısır. Nakzu’l-Osmaniyye kitabına gelince, benzeri olmayan kitaplardan biridir. Hakikatleri arayan araştırmacıların mutlaka o kitaba başvurmaları gerekir. Bu kitap, İbn Ebu’l-Hadid’in Şerh-i Nehcü’l-Belaga’sının 3. cildi, 257 ila 281. sayfalarında, Kaasia Hutbesi’nin son bölümünün şerhinde mevcuttur.

5- Bkz. es-Siretü’l-Halebiyye, bu babın 4. sayfası veya c. 1, s. 381. İbn Teymiyye’nin meşhur taassubunun etkisiyle saçmalamasına ve zorbalık yapmasına itibar edilmez. Bu hadisi, Mısırlı gazeteci yazar Muhammed Haseneyn Heykel, es-Siyase gazetesinde geniş bir şekilde zikretmiştir. Bkz. es-Siyase, 12 Zilkade 1350, 2751. sayısının eki, 5. sayfa, 2. sütun. Aynı gazetenin 2785. sayısının eki, 6. sayfa, 4. sütuna da bakarsanız, bu hadisi şu kaynaklardan nalettiğini görürsünüz: Müslim, Sahih; Ahmed, Müsned; Abdullah b. Ahmed, Ziyadatu’l-Müsned; İbn Hacer el-Heysemî, Cem’u’l-Fevaid; İbn Kuteybe, Uyunü’l-Ahbar; Ahmed b. Abdurabbih, el-İkdü’l-Ferid; Amr b. Bahr el-Cahiz, An Benî Haşim adlı risalesi; İmam Ebu İshak Sa’lebî, Tefsir. Ben derim ki: Bu hadisi, İngiliz yazar Gerges de Makaletün Fi’l-İslam adlı kitabında nakletmiştir. Bu kitabı, Haşim el-Arabî takma ismiyle mülhit bir Pro-

Ayrıca Tahavî, *el-Muhtare*'de Ziya el-Makdisî ve *Sünen*'de Said b. Mansur gibi Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden birçok kimse, bu hadisi aynı anlam, fakat buna yakın lafızlarla tahriç eder. Ahmed b. Hanbel'in, *Müsned*'inin 1. cildi, 111. ve 159. sayfasında İmam Ali'den tahriç ettiği hadisin sizin için yeterli olacağını düşünüyorum. Bakabilirsiniz. [472] Yine *Müsned*'inin 1. cildi, 331. sayfasında İbn Abbas'tan yüce bir hadis tahriç eder ki, İmam Ali'yi başkalarından mümtaz kılan on hususiyetten bir olarak bu nassı da içerir. [473] Nesaî, *el-Hasaisu'l-Aleviyye*'sinin 6. sayfasında; Hâkim, *Müstedrekü's-Sahihayn*'in 3. cildi, 132. sayfasında; Zehebî ise, sahih olduğunu itiraf ederek *et-Telhis*'inde bu yüce hadisi İbn Abbas'tan tahriç ederler. Bu hadis ile ilgili olarak *Kenzü'l-Ummal*'ın 6. cildine bakmanız yeterli olacaktır. Orada bu hadis birçok kaynaktan nakledilmiştir.⁽¹⁾ Ayrıca İmam Ahmed'in *Müsned*'inin kenarında basılmış olan *Müntehabu Kenzi'l-Ummal*'a da bakabilirsiniz. Orada da geniş bir bilgi bulabilirsiniz.⁽²⁾ Bu kadarıyla yetiniyor ve bunda yeterli delilin olduğunu düşünüyoruz. Vesselâm.

Ş.

testan Arapçaya tercüme etmiştir. Hadisi, adı geçen kitabın Arapça tercümesinin 6. baskısı, 79. sayfasında bulabilirsiniz. Meşhur oluşundan dolayı oryantalistlerin birçoğu, bu hadisi Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerindeki kitaplarında zikretmişler. Thomas Carlyle de, *el-Ebtal* (Kahramanlar) adlı kitabında bu hadise kısa bir şekilde yer vermiştir.

1- Bkz. *Kenzü'l-Ummal*, c. 6, s. 392, h. 6008, İbn Cerir'den naklen; s. 396, h. 6045, Ahmed (Müsned), Ziya el-Makdisî (el-Muhtare), Tahavî ve İbn Cerir'den naklen, sahih olduğunu belirtir; s. 397, h. 6056, İbn İshak, İbn Cerir, İbn Ebu Hatem, İbn Mereveyh, Ebu Nuaym ve Beyhakî'den (Şuabu'l-İman ve ed-Delâil) naklen; s. 401, h. 6102, İbn Merdeveyh'ten naklen; s. 408, h. 6155, Ahmed (Müsned), İbn Cerir, Ziya el-Makdisî'den (el-Muhtare) naklen. *Kenzü'l-Ummal*'ı tetebbu eden, bu hadisin çeşitli yerlerde nakledildiğini görür. Mutezile'nin imamı İbn Ebu'l-Hadid'in *Şerh-i Nehcü'l-Belaga'sının* 3. cildi, 255. sayfasına veya Kaasia Hutbesi'nin şerhinin sonlarına da bakarsanız, uzun olmasına rağmen bu hadisin tamamını naklettiğini görürsünüz.

2- Bkz. *Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal*, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 41-43.

Mektup 21

10 Zilhicce 1329

Bu Hadisin Senedinden Şüphe Etmesi

Hasmınız bu hadisin senedini muteber bilmemekte ve onu şiddetli bir lehçe ile reddetmektedir. Buharî ve Müslim'in, keza diğer Sıhah sahiplerinin bu hadisi tahriç etmemiş olması, size karşı yeterli bir gerekçedir. Ben bu hadisin Ehl-i Sünnetçe güvenilir kabul edilen bir kanalla rivayet edildiğini, sizin de onların kanalıyla bu hadisi muteber kabul ettiğinizi sanmıyorum. Vesselâm.

S.

Mektup 22

12 Zilhicce 1329

1- Bu Hadisin Sahih Oluşu

2- Bu Hadisi Tahriç Etmemelerinin Sebebi

3- Onları Tanıyan Bunu Garipsemez

1- Ben bu hadisi Ehl-i Sünnet kanalıyla sahih bilmeseydim, onu burada zikretmezdim. Kaldı ki İbn Cerir ve İmam Ebu Cafer el-İskafî, bu hadisin sahih olduğunu müsellemler kabul ederler.⁽¹⁾ Büyük ve araştırmacı âlimlerin birçoğu da bu hadisin sahih olduğunu söyler. Hadisin, Sıhah sahiplerinin gönül rahatlığıyla kendileriyle ihticac ettikleri güvenilir ve hüccet raviler kanalıyla sabit olması, onun sahih olduğunu ispatlamaya yeter. Meselâ, Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 111'de bu hadisin şu kanalla tahriç edildiğini görürsünüz: Esved b. Amir'den,⁽²⁾ o da Şerik'ten⁽³⁾ o da A'meş'ten,⁽⁴⁾ [474] o

1- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 395, h. 6045; orada İbn Cerir'in bu hadisi sahih bildiğini göreceksiniz. Ebu Cafer el-İskafî ise, Nakzu'l-Osmaniyye kitabında kesin bir dille bu hadisin sahih olduğuna hükmeder; bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 263, Mısır.

2- Buharî ve Müslim, Sahih'lerinde onunla ihticac ederler. Buharî ve Müslim'e göre Şu'be'den, Buharî'ye göre Abdulaziz b. Ebu Seleme'den, Müslim'e göre ise Züheyr b. Muaviye ve Hammad b. Seleme'den hadis dinlemiştir. Sahih-i Buharî'de Muhammed b. Hatem b. Bezî', Sahih-i Müslim'de ise Harun b. Abdullah, Nâkîd, İbn Ebu Şeybe ve Müheyr ondan rivayet etmişler.

3- Mektup 16'da ondan söz ederken izah ettiğimiz gibi Müslim, Sahih'inde onunla ihticac eder.

4- Mektup 16'da ondan söz ederken izah ettiğimiz gibi Buharî ve Müslim, Sahih'lerinde onunla ihticac ederler.

da Minhal'den,⁽¹⁾ o da Abbad b. Abdullah el-Esedî'den,⁽²⁾ [475] o da (İmam) Ali'den merfu olarak. Bu senet zincirindeki şahıslardan her biri, hasmın yanında hüccettir ve hepsi de tartışmasız Sıhah sahiplerinin ricalindendir. Nitekim Kayseranî, el-Cem'ü Beyne Ricali's-Sahihayn adlı kitabında bunların hepsini zikreder. O hâlde bu hadisin sahih olduğunu söylemekten başka bir çare yoktur. Kaldı ki hadisçilerin yanında bu hadisin birbirini destekleyen birçok kanalı vardır.

2- Buharî, Müslim ve emsalleri, bu hadisi, sadece hilâfet konusundaki görüşleriyle çeliştiği için tahriç etmemişler. Onların birçok sahih hadisi tahriç etmekten kaçınmalarının tek sebebi budur işte. Onlar bu tür hadisleri, Şia'nın elinde bir silah olmasından korktukları için bilerek gizlemişler. Ehl-i Sünnet şeyhlerinden birçoğu -Allah taksiratlarından geçsin- aynı tutum içinde idi ve bu türden olan her şeyi gizlerdi. Onların hadis gizlemede bilinen bir tutumları vardı. Hafız İbn Hacer, Fethu'l-Bari'de böyle bir tutum içinde olduklarını onların kendilerinden nakleder. Buharî, Sahih'inin 1. cildinde, Kitabu'l-İlm'in sonlarında⁽³⁾ bu konuya "Bilgiyi Bir Topluluğa Mahsus Kılıp Başka Bir Topluluktan Saklamak" başlığıyla bir bap ayırır. [476]

3- Buharî'yi tanıyan, onun Emirü'l-Müminin (Ali) ve Ehl-i Beyt'in diğer fertlerine karşı tutumundan haberi olan, kaleminin onlar hakkındaki yüce hadisleri yazmaya gelince titrediğini, mürekkebinin onlara özgü faziletleri beyan etmeye gelince kurduğunu bilen bir kimse, onun bu ve benzeri diğer hadislerden yüz çevirmesini garipsemez. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâhi'l-Aliyyi'l-Azîm. Vesselâm.

Ş.

1- Mektup 16'da ondan söz ederken izah ettiğimiz gibi Buharî, Sahih'inde onunla ihticac eder.

2- O, Abbad b. Abdullah b. Zübeyr b. Avvam el-Kureşî el-Esedî'dir. Buharî ve Müslim, Sahih'lerinde onunla ihticac ederler. Ebu Bekir'in iki kızı Esmâ ve Aişe'den hadis dinlemiştir. Her iki Sahih'te İbn Ebu Melike, Muhammed b. Cafer b. Zübeyr ve Hişam b. Urve ondan rivayet etmişler.

3- Sahih-i Buharî, c. 1, s. 25.

Mektup 23

14 Zilhicce 1329

1- Hadisin Sabit Olduğuna İnanması

2- Mütevatir Olmadığı İçin Onunla İhticac Etmek Doğru Değildir

3- Hadisin Özel Hilâfete Delâlet Etmesi

4- Hadisin Nesholunduğu

1- Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 111’de hadise baktım. Senedindeki ravilerin durumunu araştırdım. Hepsinin de güvenilir, dürüst ve hüccet olduğunu gördüm. Sonra hadisin diğer kanallarını araştırdım. Kanalların birbirine arka çıktığını, birbirini desteklediğini gördüm ve böylece sabit olduğuna inandım.

2- Fakat Şiiler, imametın ispatı için mütevatir olmayan hadisle ihticac etmezler. Çünkü imamet, size göre usul-i dindendir. Bu hadisin ise tevatür haddine ulaştığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla da onunla ihticac etmek doğru değildir.

3- Ayrıca bu hadisin Hz. Ali’nin, sadece Peygamber’in (s.a.a) Ehl-i Beyt’i içindeki halifesi olduğuna delâlet ettiği de söyleniyor. O hâlde genel hilâfete delâlet eden nas nerede? [477]

4- Bu hadisin nesholunduğu da söyleniyor. Zira Peygamber onun ifade ettiği anlamdan vazgeçmiştir. Bu nedenle de bu hadis, sahabenin ilk üç raşit halifeye -Allah Teâlâ onların hepsinden razı olsun- biat etmesine mani olmamıştır.

S.

Mektup 24

15 Zilhicce 1329

1- Bizim Bu Hadisle İhticac Etmemizin Nedeni

2- Özel Hilâfetin Söz Konusu Olmadığı İcma ile Sabittir

3- Nesh Burada Muhaldir

1- Ehl-i Sünnet, imametin ispatında mütevatir olsun veya olmasın her türlü sahih hadis ile ihticac ederler. [478] Biz onların kanalıyla sahih olduğu için onlara karşı bu hadis ile ihticac ediyoruz. Yani onları, kendilerini ilzam ettikleri şey ile ilzam ediyoruz. Kendi aramızda bu hadis ile imamete istidlâl etmemizin nedeni ise, kimseye gizli olmadığı gibi, onun bizim kanımızla mütevatir olmasıdır. [479]

2- Bu hadisin, Hz. Ali'nin sadece Peygamber'in Ehl-i Beyt'i içindeki halifesi olduğuna delâlet ettiği iddiası ise, kabul edilemez. Çünkü İmam Ali'nin sadece Peygamber'in Ehl-i Beyt'i içindeki halifesi olduğunu söyleyen herkes, onun genel halifeliğine de inanır. Onun genel halifeliğini reddeden herkes de, özel halifeliğini de reddeder. Yani bu ikisini birbirinden ayıran yoktur. O hâlde Müslümanların icmasına muhalif olan bu felsefe de nedir?

3- Her neyi unutsam da bu hadisin nesholunduğu sözünü asla unutmam. Çünkü böyle bir şey aklen ve şer'an muhaldir. Zira kimsye gizli olmadığı gibi, böyle bir nesh, iptila zamanı gelmeden önce neshetme kabilinden olur. Kaldı ki ortada, Peygamber'in hadisin ifade ettiği anlamdan vazgeçtiği iddiasından başka bir nasih de yoktur. Hâlbuki Peygamber (s.a.a) ondan asla vazgeçmemiştir. Bilakis ondan sonra da bu konuda birbirini teyit eden mütevali ve mütevatir naslar mevcuttur. Kaldı ki ondan sonra hiçbir nassın olmadığı farz edilse bile, Peygamber'in o hadisin ifade ettiği an-

lamdan, anlattığı şeyden vazgeçtiği nereden bilinmiştir? **“Onlar, zandan ve nefislerin arzuladığından başkasına uymazlar. Oysa Rableri tarafından onlara hidayet gelmiştir.”** [480] Vesselâm.

Ş.

Mektup 25

16 Zilhicce 1329

1- Bu Nassa İnanması

2- Daha Fazlasını İstemesi

1- Sizinle karanlıkları aydınlatan, müphem olanları açıklığa kavuşturan ve sizi ayetlerinden bir ayet, açık delillerinin mazharlarından bir mazhar kılan Allah'a iman ettim.

2- Babanızın hakkı için bana bu delillerden daha fazla ihsan edin, daha fazla! Vesselâm.

S.

Mektup 26

17 Zilhicce 1329

1- Ali'den Başka Kimsede Olmayan On Küsür Fazilet ile İlgili Sarih Hadis

2- Bu Hadis ile İstidlâlin İzahı

1- Dâr Hadisi'nden sonra Ahmed'in, Müsned'inin 1. cildinde;⁽¹⁾ İmam Nesaî'nin, el-Hasaisu'l-Aleviyye'sinde;⁽²⁾ Hâkim'in, el-Müstedrek adlı Sahih'inin 3. cildinde;⁽³⁾ Zehebî'nin, sahih olduğunu itiraf ederek et-Telhis'inde ve bunlardan başka Sünen sahiplerinin, sahih olduğuna dair ittifak olan kanallarla Amr b. Meymun'dan tahriç ettikleri şu hadis size yeterli olacaktır:

Amr b. Meymun der ki: İbn Abbas'ın yanında oturmuştum ki, dokuz adam İbn Abbas'a geldi ve "Ey İbn Abbas, ya bizimle kalkarsın, ya da (meclisindeki) bu adamların içerisinde bizimle yalnız kalırsın." dediler. İbn Abbas, "Ben sizinle kalkarım." dedi (ve kalkıp biraz öteye gittiler). Amr der ki: İbn Abbas o gün sağ salımdı; görmesini kaybetmeden önceydi. Önce onlar konuşmaya başladılar. Bir şeyler söylüyorlardı, ama biz ne söylediklerini anlamıyorduk. İbn Abbas geri dönünce elbisesini silkerek şöyle dedi:

"Of, of! Öyle bir adamın aleyhinde konuşuyorlar ki, onun, başka hiçbir kimsede olmayan on küsur fazileti vardır. Öyle bir adamın aleyhinde konuşuyorlar ki, Peygamber (s.a.a) onun hakkında şöyle buyurdu: 'Öyle bir adamı (onlarla cenk etmeye) göndereceğim ki, Allah asla onu rezil

1- Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 330.

2- el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 6.

3- el-Müstedrek, c. 3, s. 123.

rüsva etmez. O, Allah'ı ve Resulü'nü sever; Allah ve Resulü de onu severler.' Kendisinin bu adam olmasını isteyenler boyunlarını uzattılar. Fakat Peygamber, 'Ali nerede?' diye seslendi. Ali geldi. Fakat gözlerindeki iltihaplanma ve ağrı nedeniyle neredeyse önünü göremiyordu. Peygamber, Ali'nin gözlerinin içine üfledi ve sancağı üç kere sallayıp ona verdi. Ali gitti ve (Hayber'i fethedip) Huyeyy'in kızı Safiyye'yi de esir alarak geri döndü."

"Sonra Resulullah (s.a.a) Tevbe Suresi'ni (Mekkelilere) okuması için falancayı (Ebu Bekir'i) gönderdi. Fakat arkasından Ali'yi gönderip sureyi onun elinden almasını emretti ve 'O sureyi ancak benden olan ve benim de kendisinden olduğum bir adam götürebilir.' buyurdu."

"Peygamber (s.a.a) amca çocuklarına, 'Hanginiz dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcım olmak ister?' diye buyurdu. Ali de onunla birlikte oturuyordu. Hepsi imtina etti. Ali, 'Ben dünya ve ahirette senin dostun ve yardımcın olurum.' dedi. Peygamber, 'Sen dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcısın.' buyurdu ve onu bırakıp yine, 'Hanginiz dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcım olmak ister?' dedi. Yine imtina ettiler. Yine Ali, 'Ben dünya ve ahirette senin dostun ve yardımcın olurum.' dedi. Peygamber Ali'ye, 'Sen dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcısın.' buyurdu."

"Ali, Hatice'den sonra insanlardan ilk iman eden kişidir."

"Resulullah (s.a.a) elbisesini alıp Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in üzerine örttü ve **'Allah, ancak siz Ehl-i Bey'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister.'** [481] buyurdu."

"Ali, canını Allah'a satarak Peygamber'in elbisesini giydi ve onun yerinde yattı. Müşrikler ona taş atıyorlardı..."

"Resulullah Tebuk Gazvesi için yola çıktığında insanlar da onunla birlikte yola çıktılar. Ali, 'Ya Resulallah, ben de sizinle birlikte yola çıkayım mı?' diye arz etti. Peygamber (s.a.a), 'Hayır.' deyince, Ali ağladı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: 'Bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısın? Sadece benden sonra peygamber yoktur. Gerçek şu ki, seni kendi yerime halife olarak bırakmadan gitmem doğru olmaz.' buyurdu."

“Yine Resulullah, Ali’ye hitap ederek, ‘Sen benden sonra her müminin velisisin.’ buyurdu.”

“Resulullah, Ali’nin kapısının dışında Mescid’e açılan bütün kapıları kapattı. Ali’nin o kapıdan başka bir yolu olmadığı için cünüp olarak Mescid’in içinden geçebiliyordu.”

“Resulullah (s.a.a), ‘Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır...’ buyurdu...”

Hâkim, bu hadisi tahriç ettikten sonra şöyle der: “Bu, isnadı sahih bir hadistir. Fakat Buharî ve Müslim, onu bu şekilde bütün olarak tahriç etmezler.” Ben derim ki: Zehebî de et-Telhis’inde bu hadisi tahriç ettikten sonra, “Sahihtir.” der. [482]

2- Bu hadisteki Ali’nin Peygamber’in veliahdı ve kendisinden sonraki halifesi olduğuna delâlet eden kesin deliller ve açık burhanlar kimseye gizli değildir. Görmüyor musunuz Peygamber (s.a.a) nasıl dünya ve ahirette onu kendi dostu ve yardımcısı (velisi) kılıyor ve bütün akrabaları içerisinde onu seçiyor? Nasıl onun kendisine göre, Musa’ya göre Harun menzilesinde olduğunu söylüyor ve bütün menzilelerden nübüvvet menzilesi dışında başka hiçbir menzileyi istisna etmiyor? Sadece nübüvvet menzilesini istisna etmesi, diğer bütün menzilelerin kapsam içinde olduğuna delâlet etmektedir. Siz de biliyorsunuz ki Musa’ya göre Harun’un en bariz menzilesi; onun veziri, destekçisi, işinde ortağı ve yerinde halifesi olması ve itaatinin bütün ümmetine farz olmasıdır. Bunu delili ise, Aziz ve Yüce Allah’ın şu sözüdür: **“Bana ailemden bir vezir ver, Kardeşim Harun’u. Onunla arkamı kuvvetlendir. Ve onu işime ortak kıl.”** [483] Ve şu sözü: **“Kavmimin içinde benim halifem ol, ıslah et, bozguncuların yoluna uyma.”** [484] Ve şu sözü: **“Ey Musa! İstedğin sana verildi.”** [485]

Dolayısıyla Ali, bu hadis hükmünce Resulullah’ın kavmi içinde halifesi, ehli içinde veziri ve -nübüvvet yoluyla değil, hilâfet yoluyla- işinde ortağıdır. Ümmetinin en faziletlisidir. Hayatında da, vefatından sonra da ona en yakın olan kimsedir. Peygamber’in zamanında da onun veziri olması hasebiyle ümmetine ona itaat etmesi farzdı. Tıpkı Musa’nın zamanında ümmetine Harun’a itaat etmesi farz olduğu gibi. Menzile Hadisi’ni duyan herkesin zihnine bütün bu menzileler tebadür eder ve kimse bu menzilelerin hepsinin ondan irade edildiğinden şüphe etmez. Nitekim Resulullah

(s.a.a) “Gerçek Şu ki, seni kendi yerime halife olarak bırakmadan gitmem doğru olmaz.” buyurarak konuya açıklık getiriyor. Bu söz, Ali’nin onun halifesi olduğuna dair sarih bir nasır. Hatta onu kendi yerine halife olarak bırakmadan gitmesi durumunda doğru olmayan bir iş yapmış olacağına dair açık bir nasır. Bu da, “**Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O’nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun.**” ayetinin tefsirinde de sabit olduğu üzere, Peygamber’in Aziz ve Celil Allah tarafından Ali’yi kendi yerine halife olarak bırakmakla görevli olduğunu gösterir. [486] Bu ayetteki “O’nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun.” ifadesi üzerinde tedebbür eden, sonra da Peygamber’in (s.a.a) “Gerçek Şu ki, seni kendi yerime halife olarak bırakmadan gitmem doğru olmaz.” şeklindeki sözü üzerinde derince düşünen kimse, her ikisinin de aynı gayeyi amaçladığını görecektir. Nitekim bu, kimseye gizli değildir. Peygamber’in (s.a.a) bu hadisteki “Sen benden sonra her müminin velisisin.” sözünü de unutmayın. Çünkü bu söz, onun Peygamber’den sonra yönetimin velisi ve valisi olduğuna dair açık bir nasır. Rahmetli Şair Kumeyt’in dediği gibi: “Peygamber’den sonra ne iyi emir sahibi! Takva abidesi, edep timsali!” [487]

Ş.

Mektup 27

18 Zilhicce 1329

Menzile Hadisi'nin Senedinden Şüphe Edilmesi

Menzile Hadisi, sahih ve müstefiz bir hadistir. Fakat usul ilminin duayenlerinden olan ve dikkatiyle tanınan Amidî, bu hadisin senetleri ve kanallarından şüphe eder. Hasımlarınız onun görüşüne sarılabilirler. Onlara ne ile galebe edebilirsiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 28

19 Zilhicce 1329

1- Menzile Hadisi En Sağlam Hadislerdendir

2- Buna Hükmeden Karineler

3- Ehl-i Sünnet'ten Bu Hadisi Tahriç Edenler

4- Amidî'nin Şüphe Etmesinin Nedeni

1- Amidî bu şüphesiyle kendisine zulmetmiştir. Çünkü Menzile Hadisi, en sahih ve en sağlam hadislerdendir.

2- Bu hadisin senedinin sahihliğinden kimse şüphe etmemiş ve kimsenin aklından onun sabit oluşunda tek bir kelime ile de olsa münakaşa etmek geçmemiştir. Hatta taannüdüyle bilinen Zehebî bile, Telhisu'l-Müstedrek'te bu hadisin sahih olduğunu açıkça ifade eder.⁽¹⁾ Keza es-Savaiku'l-Muhrika'sıyla (Şia'ya karşı) harp ilân eden İbn Hacer el-Heysemî bile, es-Savaiku'l-Muhrika'nın 12. Şüphe'sinde bu hadisi zikrederek, hadis konusunda tek başvurulacak merci olan hadis imamlarından, onun sahih olduğunu söylediklerini nakleder. Bakabilirsiniz.⁽²⁾ [488] Eğer bu hadis sabit olma derecelerinden birinde olmasaydı, Buharî kesinlikle onu kendi kitabında tahriç etmezdi. Çünkü bu adam, İmam Ali'nin hususiyetleri ve Ehl-i Beyt'in faziletleri söz konusu olunca kendisine karşı âdeta zor kullanıyor.

Muaviye, Fie-i Bağiyе'nin (zalim ve asi güruhun) başı idi. Emirü'l-Müminin'e düşmanlık etmiş, onunla savaşmıştır. Müslümanların minberlerin üzerinde ona lânet okumuş ve Müslümanlara ona lânet okumalarını em-

1- Mektup 26'da bu hadisin sahih olduğunu açıkça söylediğini duydunuz.

2- Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, s. 29.

retmiştir. Fakat düşmanlığındaki alçaklığına rağmen Menzile Hadisi'ni inkâr etmemiş, Sa'd b. Ebu Vakkas ile bu konuda tartışmamıştır. Müslim'in tahriç ettğine göre⁽¹⁾ Muaviye, Sa'd b. Ebu Vakkas'a, "Ebu Turab'a sebbetmene engel olan nedir?" diye sorar. Sa'd ona şu cevabı verir: "Resulullah'ın Ali için söylediği üç şeyi hatırlamaz mısın? Bu nedenle ben asla ona sebbetmem. O üç şeyden sadece birinin benim olmasını, kızıl tüylü develerin benim olmasından daha çok isterdim. Savaşlarının birinde Ali'yi kendi yerine bırakınca Resulullah'ın ona şöyle buyurduğunu duydum: Bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısın? Sadece benden sonra peygamberlik yoktur..."⁽²⁾ [489] Muaviye susar ve Sa'd'ı (lanet okumaya) zorlamaktan vazgeçer.

Size daha fazlasını söyleyeyim: Menzile Hadisi'ni rivayet edenlerden biri de, Muaviye'nin bizzat kendisidir. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika'sında⁽³⁾ Ahmed (b. Hanbel)'in şöyle tahriç ettiğini yazar: "Adamın biri Muaviye'ye bir mesele sordu. Muaviye, 'Bunu Ali'ye sor; çünkü o daha bilgilidir.' dedi. Adam, 'Sizin bu meseledeki cevabınız, benim için Ali'nin cevabından daha sevimlidir.' dedi. Muaviye, 'Ne kadar kötü bir laf ettin! Sen öyle bir kimseden hoşlanmadığını söyledin ki, Resulullah onu ilimle beslerdi ve ona, 'Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Sadece benden sonra peygamber yoktur.' buyurmuştu. Ömer de zorlandığı konularda Ali'ye başvururdu...' dedi."⁽⁴⁾ [490] Kısacası; Menzile Hadisi, mezhepleri ve meşreplerinin muhtelif olmasına rağmen Müslümanların icmasıyla sabit olan ve sübutunda hiçbir şüphe olmayan hadislerdendir.

1- Bkz. Sahih-i Müslim, c. 2, s. 324, Fazailü Ali babı.

2- Bu hadisi Hâkim de, el-Müstedrek, c. 3, s. 109'da tahriç eder ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu ifade eder. Zehebî de, Müslim'in şartına göre sahih olduğunu itiraf ederek Telhisü'l-Müstedrek'te onu getirir.

3- Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayet, 5. maksat, s. 107.

4- İbn Hacer orada şöyle der: "Bu hadisi Ahmed'den başkaları da tahriç etmişlerdir. Fakat bazıları şunu da eklemişler: Muaviye ona, "Kalk! Allah seni ayağa kaldırmasın." dedi ve ismini divandan (beytülmal defterinden) sildi..." İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika'nın 107. sayfasında naklettikleri şeyler, Ahmed dışında muhaddislerden bir grubun da Menzile Hadisi'ni Muaviye'ye dayandırarak tahriç ettiklerine delâlet etmektedir.

3- Bu hadisi, el-Cem'ü Beyne's-Sihahı's-Sitte⁽¹⁾ ve el-Cem'ü Beyne's-Sahihayn⁽²⁾ kitaplarının sahipleri tahriç ederler. Aynı hadis, Sahih-i Buharî'nin Tebük Gazvesi babında,⁽³⁾ Sahih-i Müslim'in Ali'nin Faziletleri babında,⁽⁴⁾ Sünen-i İbn Mace'nin Peygamber'in Ashabının Faziletleri babında⁽⁵⁾ ve Müstedrek-i Hâkim'in Ali'nin Menkıbeleri babında⁽⁶⁾ da mevcuttur. İmam Ahmed b. Hanbel de Müsned'inde, birçok kanaldan bu hadisi Sa'd'a dayandırarak tahriç eder.⁽⁷⁾ Yine Müsned'de bu hadisi İbn Abbas,⁽⁸⁾ Esmâ bint-i Umeys,⁽⁹⁾ Ebu Said-i Hudrî,⁽¹⁰⁾ Muaviye b. Ebu Süfyan⁽¹¹⁾ ve sahabelerden olan başka bir gruptan nakleder. Tabaranî de bu hadisi, Esmâ bint-i Umeys, Ümmü Seleme, Hubeş b. Cünade, İbn Ömer, İbn Abbas, Cabir b. Semüre, Zeyd b. Erkam, Berâ b. Azib, Ali b Ebu Talib⁽¹²⁾ ve başkalarından tahriç eder. Keza Bezzaz, Müsned'inde;⁽¹³⁾ Tirmizî de Sahih'inde⁽¹⁴⁾ aynı hadisi Ebu Said-i Hudrî'den tahriç ederler. İbn Abdulberr de el-İstîab'ında, Ali'nin ahvalinde bu hadisi zikreder, sonra şöyle der: "Bu hadis, en sağlam ve en sahih hadislerdendir. Bu hadisi Peygamber'den Sa'd b. Ebu Vakkas rivayet eder. Sa'd'ın bu hadisinin kanalları oldukça çoktur. Bu kanalları İbn Ebu Hayseme ve başkaları zikrederler. Keza bu hadisi İbn Abbas, Ebu Said-i Hudrî, Ümmü Seleme, Esmâ bint-i Umeys, Cabir b. Abdullah ve sayması uzun sürecek olan daha birçok kişi rivayet ederler."

1- el-Cem'ü Beyne's-Sihahı's-Sitte, Ali'nin menkıbelerinde.

2- el-Cem'ü Beyne's-Sahihayn, Ali'nin faziletleri ve Tebük Gazvesi'nde.

3- Sahih-i Buharî, c. 3, s. 58.

4- Sahih-i Müslim, c. 2, s. 323.

5- Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 28, Ali'nin üstünlüğünü zikrederken.

6- Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 109 ve tettebbu edenlerin bildiği diğer yerlerde.

7- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 173, 175, 177, 179, 182 ve 185.

8- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 331.

9- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 369 ve s. 438.

10- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 32.

11- Bu mektubun başında es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayet, 5. maksat, s. 107'den naklen zikrettiğimiz gibi.

12- Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. fasılda zikrettiği kırk hadisten ikincisi, s. 72. Suyutî, Tarihu'l-Hulefa'da, Taberanî'nin bu hadisi tüm bu şahıslardan tahriç ettiğini yazar ve Esmâ bint-i Kays'ı da ekler.

13- Suyutî'nin Tarihu'l-Hulefa, s. 65'de İmam Ali'den bahsederken ifade ettiği gibi.

14- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 152'deki 2504 numaralı hadisin buna delâlet ettiği gibi.

Bunlar, İbn Abdulberr'in sözleridir. Ayrıca Tebük Gazvesi'ne değinen bütün muhaddisler, siyerciler ve tarihçiler, bu hadisi naklederler. Keza mütekaddim ve müteaahhir ulemadan İmam Ali'nin tercümeihâlini zikreden bütün Mu'cem sahipleri, meşrepleri ve mezheplerinin muhtelif olmasına rağmen bu hadisi naklederler. Aynı şekilde Ehl-i Beyt'in menkıbeleri hakkında bir şey yazan Ahmed b. Hanbel ve ondan önce olan veya ondan sonra gelen başkaları gibi hadis imamları, bu hadisi rivayet ederler. Kısacası bu hadis, bu ümmetin bütün kuşaklarının nezdinde müsellemlerden biridir. [491]

4- Dolayısıyla Amidî'nin bu hadisin senedinde şüphe etmesinin hiçbir kıymetiharbiyesi yoktur. Çünkü hadis ilmi onun uzmanlık alanı değildir ve hadislerin senetleri ve kanallarını bilmede, hadisten hiçbir şey anlamayan avam hükmündedir. Onu bu vartaya düşüren ise, usul ilmindeki derin bilgisidir. Çünkü o, usul ilmi gereğince bu hadisin sarîh bir nas olduğunu ve senedinde şüphe etmekten başka ondan kurtuluş olmadığını görmüş ve böyle bir şüphenin mümkün olduğunu zannetmiştir. Oysa bu ne mümkün! Vesselâm.

Ş.

Mektup 29

20 Zilhicce 1329

1- Hadisin Senediyle İlgili Söylediklerimizi Tasdik Etmesi

2- Hadisin Genelliğinden Şüphe Etmesi

3- Hadisin Hüccet Oluşundan Şüphe Etmesi

1- Menzile Hadisi'nin sabit oluşuyla ilgili tüm zikrettikleriniz haklıdır, onda hiçbir şüphe yoktur. Bu konuda Amidî'den, onun hadis ilmi ve ehlinde uzak olduğunu gösteren bir ayak sürçmesi baş göstermiştir. Biz de onun görüşünü zikrederek size sıkıntı verdik ve vâzih tavzih zorunda bıraktık. Bu da bizden sadır olan bir hatadır ki, ondan dolayı sizden af diliyoruz. Çünkü siz af ehlisiniz.

2- Bana ulaşan bilgiye göre hasımlarınızdan Amidî'den başkaları ise, Menzile Hadisi'nde genellik olmadığını ve varit olduğu özel duruma mahsus olduğunu iddia eder, bunu ispat için de hadisin siyakı ve sebab-i vürudıyla istidlâl ederler. Şöyle ki: Peygamber Tebük Gazvesi'nde Ali'yi kendi yerine halife olarak bırakırken bu sözü ona söylemişti. İmam Ali de (r.a) ona, "Beni kadınlar ve çocukların arasında halifen olarak mı bırakıyorsun?" demiş, bunun üzerine Peygamber (s.a.a) "Bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısınız? Sadece benden sonra peygamber yoktur." buyurmuştu. Sanki Efendimiz (s.a.a) onun kendisine göre, Tur dağına çıktığı zaman kavmi içerisinde Harun'u kendi yerine halife olarak bırakan Musa'ya göre Harun menzilesinde olduğunu söylemek istiyor. O zaman maksat şu olur: Sen Tebük Gazvesi günlerinde bana göre, Rabbiyle münacat etmek için gaip olduğu günlerde Musa'ya göre Harun menzilesindesin.

3- Şöyle de demişlerdir belki: Hadis, genel ifadeli de olsa sınırlandırıldığı için hüccet olamaz. Çünkü sınırlandırılmış genel ifade (âmm-ı mahsus) geri kalan fertlerde (bakide) hüccet değildir. Vesselâm.

S.

Mektup 30

22 Zilhicce 1329

1- Fasih Arapça Konuşanlar Hadisin Genel İfadeli Olduğuna Hükmederler

2- Hadisin Özel Duruma Mahsus Olduğu İddiasının Geçersizliği

3- Hadisin Hücet Olmadığı İddiasının İptali

1- Biz Menzile Hadisi'nin genel olmadığı iddiasının cevabını Arap lisanı ehline ve Arap örfüne bırakıyoruz. Siz de Arapça konuşanların reddedilmez ve tartışılmaz hüccetisiniz. Şimdi soruyorum: Siz Arapça konuşan ümmetinizin Menzile Hadisi'nin genelliğinden şüphe edeceğini söyleyebilir misiniz? Bunu söyleyebileceğinize asla ihtimal vermem. Çünkü sizin gibi birinin, muzaf ism-i cinsin genelliğinden ve bütün fertlerini kapsadığından şüphe etmesi düşünülemez. Mesela eğer siz birine, "Size insafımı bağışladım (Size karşı insaflı olacağım)." dersiniz, acaba bu insafınız, bazı konulara mı mahsus olur, yoksa bütün konuları kapsayan genel bir insaf mı olur? Maazallah bunu genel görmeyesiniz veya ondan bütün konuları kapsamaktan başka bir anlamın tebadür ettiğini söyleyesiniz! Eğer Müslümanların halifesi, dostlarından birine, "İnsanlar üzerindeki velâyetimi veya onların yanındaki menzilemi ya da onların arasındaki mansıbımı veya yetkimi sana bıraktım." derse, genellikten başka bir şey zihne gelir mi? Acaba bunun bazı işlerle sınırlı olduğunu iddia eden kimse saçmalamış olmaz mı? Eğer vezirlerinden birine, "Ebu Bekir'in döneminde Ömer'in konumu ne idiye, benim dönemimde de senin konumun odur. Sadece sen sahabî değilsin." derse, acaba örfün nazarında bu, bazı mevkiilere mi mahsus olur, yoksa bütün mevkileri mi kapsar? Allah'a yemin ederim ki, sizin bunu genel bir ifade olarak gördüğünüzden ve Efendimizin (s.a.a) "Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin." şeklindeki

sözünde geçen menzilenin genel olduğuna inandığınızdan şüphem yoktur. Çünkü bunun benzeri sözlerin örf ve lügatte genellik ifade ettiğini biliyorsunuz. Hele nübüvvetin istisna edilmesi, bu ifadeyi genel anlamında nas kılmaktadır. Araplar kapınızdadır; onlara sorabilirsiniz.

2- Hasımın Menzile Hadisi'nin varit olduğu özel duruma mahsus olduğu iddiasına gelince; bu iddia iki yönden reddedilir:

Birincisi: Hadis, bildiğiniz gibi kendiliğinde geneldir. Dolayısıyla varit olduğu durum, özel olduğunu kabul etsek dahi, onu genellikten çıkarmaz. Çünkü kendi yerinde açıklandığı üzere, mevrîd, varidî tahsis etmez. Yani genel bir ifadenin özel bir durumda varit olması, onu o durumla sınırlandırmaz. Mesela eğer cünüp birinin Ayete'l-Kürsî'ye dokunduğunu görüp, "Abdestsiz kimse, Kur'an ayetlerine dokunamaz." dersanız, acaba bu söz, sadece varit olduğu duruma mı mahsus olur, yoksa bütün Kur'an ayetlerine ve her abdestsiz kimseye mi şamil olur? Kimsenin bunun özellikle cünüp kimsenin özellikle Ayete'l-Kürsî'ye dokunmasına mahsus olduğunu düşüneneğini zannetmem. Eğer doktor, hastasının hurma yediğini görür ve onu tatlı yemekten sakındırırsa, acaba bu, örfün nazarında hurma öze-line mi mahsus olur, yoksa bütün tatlıları mı kapsar? Vallahi, bu örneklerin varit oldukları özel durumlara mahsus olduğunu söyleyen kimse, usul ilminden bihaber, dilin kurallarından uzak, örfî anlayıştan mesafeli ve bütün dünyamıza yabancıdır. Menzile Hadisi'ndeki genelliğin, hadisin varit olduğu Tebük Gazvesi'ne mahsus olduğunu söyleyen de aynı durumdadır. Aralarında hiçbir fark yoktur.

İkincisi: Menzile Hadisi, yalnız Tebük Gazvesi sırasında İmam Ali'nin istihlâfıyla ilgili olarak varit olmamıştır ki hasmımız, hadisin bu özel duruma mahsus olduğunu söylesin. Tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'ndan mütevatir olarak rivayet edilen sahih hadislerimiz, bu hadisin başka münasebetlerde de varit olduğunu ispat etmektedir. [492] Araştırmacılar müracaat etsinler. Araştırmacıların bildiği gibi, Ehl-i Sünnet'in Sünen'leri de buna tanıklık etmektedir. [493] Dolayısıyla, kimseye gizli olmadığı üzere, "Hadisin sıyakı, onun Tebük Gazvesi'ne mahsus olduğunu gösterir." diye itiraz eden kimsenin sözünün hiçbir geçerliliği yoktur.

3- "Sınırlandırılmış genel ifade (âmm-ı mahsus) geri kalan fertlerde (baki-de) hüccet değildir." şeklindeki sözlerine gelince; bu da açık bir yanlış ve rezil edici bir hatadır. Hadisimiz gibi bir meselede böyle bir iddiayı, ancak

her şeyi zorbalıkla çözmeye çalışan biri ileri sürebilir. Böyle biri, karanlık bir gecede gece körü bir deveye binen kimse gibi konuların üzerine gözü kapalı olarak gider. Cehaletten Allah'a sığınırız ve afiyetten dolayı Allah'a hamd ederiz. Hiç şüphesiz, genel ifadeyi sınırlandırmak, sınırlandırılan delil mücmel olmadıkça, onu geri kalan fertlerinde hüccet olmaktan çıkarmaz. Özellikle de hadisimizde olduğu gibi, sınırlandırılan delil muttasıl olursa. Mesela eğer bir efendi, kölesine, "Bugün beni ziyaret eden herkese hürmet et, Zeyd hariç." derse, sonra köle, efendisini ziyaret edenlerden Zeyd'den başkalarına da hürmet etmeyi terk ederse, örfün nazarında isyankâr sayılır, akıl sahipleri onu kınar, zemmedilmeyi ve bu isyanın şer'an veya aklen gerektirdiği miktarda cezalandırılmayı hak ettiğine hükmederler. Örf ehlinde hiç kimse de, onun bu genel ifadenin sınırlandırıldığı şeklinde mazeret bildirmesine kulak asmaz. Hatta onların yanında özrü suçundan daha çirkin sayılır. Bu, kimseye gizli olmadığı gibi, genel bir ifadenin sınırlandırıldıktan sonra geri kalan fertlerini kapsadığından dolayıdır. Siz de biliyorsunuz ki, gerek Müslümanlar, gerekse gayrimüslimler, süregelen bir tutum olarak ve hiç yadırgamadan daima sınırlandırılan genel ifadeler ile istidlâl etmişlerdir. Sahabeden, iyilikle onlara uyan tâbiînden, tebe-i tâbiînden ve bugüne kadar onlara tâbi olanlardan müteşekkil selef ve halef de hep böyle davranmışlardır. Bu, hiçbir şüphe götürmeyen konulardandır. Bu da, sınırlandırılmış genel ifadenin (âmm-ı mahsusun) hüccet olduğuna dair sizin için yeterli bir delildir. Eğer sınırlandırılmış genel ifade (âmm-ı mahsus) hüccet olmasaydı, şer'î fer'î hükümleri tafsilî delillerine dayandırarak bilmenin kapısı dört mezhep imamı ve diğer müçtehitlerin yüzüne kapanırdı. Çünkü bu hükümleri bilmenin değirmen taşı, genel ifadeler (umumlar) ile amel etme ekseninde döner. Hiçbir genel ifade de yoktur ki sınırlandırılmamış olsun. Dolayısıyla eğer (sınırlandırma sonucu) genel ifadeler hüccet olmaktan düşseydi, ilim kapısı şiddetle sarsılırdı. Allah'a sığınırız. Vesselâm.

Ş.

Mektup 31

22 Zilhicce 1329

Bu Hadisin Varit Olduğu Diğer Yerleri Zikretmemizi İstemesi

Bu hadisin Tebük Gazvesi dışında başka yerlerde de varit olduğunu ispatlayacak bir şey zikretmemişsiniz. Hadisin diğer tatlı kaynaklarının kıyısına inmeye ne kadar müştak olduğumu bir bilseniz! Acaba beni o kaynakların başına götürür müsünüz? Vesselâm.

S.

Mektup 32

24 Zilhicce 1329

Hadisin Varit Olduğu Diğer Yerlerden Bazıları:

1- Peygamber Ümmü Süleym'i Ziyaret Ederken

2- Hamza'nın Kızı Olayında

3- Peygamber Ali'ye Yaslandığında

4- İlk Kardeşleşmede

5- İkinci Kardeşleşmede

6- Kapıların Kapatılması Olayında

7- Peygamber, Ali ile Harun'u İki Kutup Yıldızı Gibi Tasvir Ediyor

1- Menzile Hadisi'nin varit olduğu yerlerden biri de, Peygamber'in (s.a.a) Ümmü Süleym⁽¹⁾ ile konuğuğu gündür. Ümmü Süleym, İslâm'da parlak

1- Ümmü Süleym, Halid b. Milhan el-Ensari'nin kızı ve Haram b. Milhan'ın kız kardeşidir. Babası ve kardeşi Peygamber'in (s.a.a) önünde şehit oldular. Akıl ve fazilet yönünden nasibi büyük bir hanımdı. Peygamber'den birçok hadis rivayet etmiştir. Oğlu Enes, İbn Abbas, Zeyd b. Sabit, Ebu Seleme b. Abdurrahman ve daha başkaları ondan hadis rivayet etmişlerdir. İlk Müslüman olanlardan sayılır. İnsanları İslâm'a davet edenlerden biridir. Cahiliye zamanında Malik b. Nazr ile evliydi. Ondan oğlu Enes dünyaya geldi. Allah İslâm'ı getirince, İslâm'a ilk koşanlardan oldu. Kocasını da Allah'a ve Peygamberi'ne davet etti. Fakat o Müslüman olmayı reddetti. Bunun üzerine kocasından ayrıldı. Malik öfkelenerek Şam'a gitti ve orada kâfir olarak öldü. Ümmü Süleym, oğlu Enes'in hayrını isteyerek, daha on yaşındayken ona, Peygamber'e (s.a.a) hizmet etmesini emretti. Peygamber (s.a.a) onun hatırı için Enes'i kabul etti. Arap eşrafı ona talip oldular. Fakat o, "Enes baliğ olup erkeklerin meclisinde oturana kadar evlenmem." diyordu. Enes, 'Allah anneme en

geçmiş olan akıllı bir kadındı. Parlak geçmişi, ihlâsı, hayırhahlığı ve güzel sınavıyla Resulullah'ın (s.a.a) yanında özel bir yeri vardı. Peygamber, onu evinde ziyaret eder ve onunla sohbet ederdi. Bir gün ona şöyle buyurdu: "Ey Ümmü Süleym! Ali'nin eti etimden, kanı kanımdandır. O bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindedir."⁽¹⁾ Size gizli olmayacağı gibi, bu hadis, ortada herhangi bir sebep yokken Resulullah (s.a.a) tarafından irticalen söylenmiş ve Allah rızası için veliahtının ve kendisinden sonra yerine geçecek olan halifesinin makam ve menzilesini beyan etmekten başka bir amaç taşımamaktadır. Dolayısıyla da Menzile Hadisi'nin Tebük Gazvesi'ne mahsus olması mümkün değildir. [494]

2- Ali, Cafer ve Zeyd'in birbirleriyle çekiştiği Hamza'nın kızı olayında varit olan hadis de bunun gibidir. Bu olayda da Resulullah (s.a.a), "Ya Ali! Sen bana göre, Musa'ya göre Harun gibisin..." buyurdu.⁽²⁾ [495]

iyi mükâfatı versin, bana hakkıyla velilik yaptı." derdi. Ebu Talha el-Ensarî, onun eliyle Müslüman oldu. Kâfir iken ona talip olmuş, o da ancak Müslüman olursa onunla evlenebileceğini söylemişti. Böylece Ebu Talha onun davetiyle Müslüman olmuştu. Ondan mihr olarak Müslüman olmasını istemişti. Ebu Talha'dan bir oğlu oldu. Fakat hastalanıp öldü. "Benden önce kimse çocuğun ölümünü babasına bildirmesin." dedi. Kocasını gelince çocuğu sordu. "En sakın hâlidir." dedi. Adam çocuğun uyuduğunu zannetti. Kocasına yemeğini getirdi. Adam akşam yemeğini yedi. Sonra süslenip güzel kokular sürünerek kocasıyla birlikte oldu ve hamile kaldı. Sabahleyin uyanınca, "Oğlundan dolayı başın sağ olsun." dedi. Ebu Talha, bu olayı Resulullah'a anlattı. Resulullah, "Allah gecenizi mübarek kılsın." dedi. Ümmü Süleym der ki: "Peygamber (s.a.a) bana daha fazlasını istemeyeceğim kadar dua etti." Ümmü Süleym, o gece Abdullah b. Ebu Talha'ya hamile kalır. Allah onu mübarek (bereketli) kılar. Abdullah, fakihliğiyle ünlü İshak b. Abdullah b. Ebu Talha ve kardeşlerinin babasıdır. On kardeş idiler, hepsi de ilim ehliydendi. Ümmü Süleym, Peygamber'le birlikte savaşlara da katılırdı. Uhud Savaşı'nda, müşriklerden kendisine yaklaşanın karnını deşmek için yanında bir hançer vardı. İslam'da en iyi sınavı veren kadınlardandı. Onun dışında Peygamber'in evinde ziyaret edip de kendisine veren başka bir kadın tanımıyorum. Ümmü Süleym, Peygamber'in Ehl-i Beyt'inin makamını bilen, hakkını tanıyan bir kadındı.

1- Bu hadis -yani Ümmü Süleym'in hadisi- Kenzü'l-Ummal'ın 2554 numaralı hadisidir, c. 6, s. 154. Aynı hadis, Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 31'in kenarında Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur.

2- Bu hadisi İmam Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 6'da tahric eder.

3- Ebu Bekir, Ömer ve Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın Peygamber'in yanında olduğu ve Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye yaslandığı gün varit olan hadis de aynı şekilde. O gün Peygamber eliyle Ali'nin omzuna vurdu, sonra şöyle buyurdu: "Ya Ali! Sen müminlerin ilk iman edenisin, ilk Müslüman olanı-sın ve sen bana göre, Musa'ya göre Harun gibisin..."⁽¹⁾ [496]

4- İlk kardeşleşme gününde varit olan hadisler de aynı. İlk kardeşleşme, hicretten önce Mekke'de gerçekleşmiş ve Resulullah (s.a.a) sadece Muhacirleri birbirleriyle kardeş yapmıştı.

5- İkinci kardeşleşme gününde varit olan hadisler de aynı. İkinci kardeşleşme, hicretten beş ay sonra Medine'de gerçekleşmiş ve Peygamber bu kez Muhacirler ile Ensar'ı birbirleriyle kardeş yapmıştı. Her iki defasında da onların içinden kendisi için Ali'yi seçiyor, onlardan hiç kimseyi değil, Ali'yi kardeş ediniyordu.⁽²⁾ Böylece onu başkalarından üstün tutuyor ve ona şöyle buyuruyordu: "Sen bana göre, Musa'ya göre Harun gibisin. Yalnız benden sonra peygamber yoktur." Bu hususta Ehl-i Beyt kanalıyla gelen hadisler mütevatirdir. [497]

İlk kardeşleşme olayında başkaları kanalıyla gelen hadislerden ise, Zeyd b. Ebu Evfa'nın hadisi size yeter. Bu hadisi *Menakıbu Ali* kitabında İmam Ahmed b. Hanbel, *Tarih*'inde İbn Asakir,⁽³⁾ *Mecma*'larında Beğavî ve Ta-

1- Bu hadisi Hasan b. Bedir, Hâkim (el-Kuna'da), Şirazî (el-Elkab'da) ve İbn Neccar tahric ederler. Kenzü'l-Ummal'ın da 6029 ve 6032 numaralı hadisleridir, c. 6, s. 395.

2- İbn Abdulberr, el-İstıab'da, Ali'nin tercümeihâlinde şöyle der: "Resulullah (s.a.a) önce Muhacirleri birbirleriyle kardeş yaptı, sonra Muhacirler ile Ensar'ı o birbirleriyle kardeş yaptı. Her ikisinde de Ali'ye, "Sen dünyada da, ahirette de benim kardeşimsin." dedi. İbn Abdulberr şöyle devam eder: "Sonra Ali'yi kendisine kardeş yaptı." Ben derim ki: Bu olayın tafsilatı siyer ve tarih kitaplarında mevcuttur. Birinci kardeşleşme olayı için bkz. es-Siretü'l-Halebiyye, c. 2, s. 26. İkinci kardeşleşme olayı içinse bkz. yine es-Siretü'l-Halebiyye, c. 2, s. 120. Her iki defasında da Peygamber'in Ali'yi kendine kardeş yaparak başkalarından üstün tuttuğunu göreceksiniz. es-Siretü'l-Halebiyye'de birinci ve ikinci kardeşleşme olayıyla ilgili var olan tafsilat, es-Siretü'l-Dehlaniyye'de de mevcuttur. Ayrıca, ikinci kardeşleşme olayının hicretten beş ay sonra gerçekleştiğini de ifade eder.

3- Güvenilir âlimlerden bir grup, bu hadisi Ahmed ve İbn Asakir'den naklederler. Onlardan biri, Muttaki Hindî'dir. Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 5, s. 40, h. 918 ve c. 6, s. 390, h. 5972, ikinci hadisi Ahmed'in Menakıbu Ali kitabından nakleder.

beranî, *el-Marifet'*inde Barudî, keza İbn Adiy⁽¹⁾ ve başkaları tahriç ederler. Hadis, kardeşleşmenin nasıl yapıldığını da anlatır ve epeyce uzundur. Sonunda ise şöyle geçer: ... Ali dedi ki: "Ya Resulallah! Ashabına yaptığını yapıp beni bıraktığını görünce ruhum bedenimden ayrıldı, belim kırıldı. Eğer bu davranışın sebebi, bana olan bir kızgınlık ise, cezalandırmak da, affetmek de sizin elinizdedir." Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Beni peygamber olarak hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, seni sadece kendim için sona sakladım. Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Sadece benden sonra peygamber yoktur. Sen benim kardeşim ve vârisimsin." Ali, "Senden neyi miras olarak alacağım?" diye sordu. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Benden önceki peygamberlerin miras olarak bıraktıklarını; Rablerinin kitabını ve peygamberlerinin sünnetini. Sen cennette benim köşkümde kızım Fatıma ile birlikte benimle berabersin. Sen benim kardeşim ve yoldaşımsın." Sonra şu ayeti okudu: "**Koltuklar üzerinde karşı karşıya oturan** (birbirlerini Allah için seven ve birbirlerine bakan)[498] **kardeşler olarak.**" [499]

İkinci kardeşleşme olayında gelen hadislerden ise, Taberanî'nin *el-Kebir'*de İbn Abbas'tan tahriç ettiği hadis size yeter. O hadiste şöyle geçer: Resulullah, Ali'ye şöyle buyurdu: "Muhacirler ile Ensar arasında kardeşlik kurup, seninle onlardan hiçbirinin arasında kardeşlik kurmadığımda yoksa bana kızdın mı? Bana göre Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısın? Sadece benden sonra peygamber yoktur..."⁽²⁾ [500]

1- Güvenilir âlimlerden bir grup, bu hadisi adı geçen bu imamlardan naklederler. Onlardan biri, Muttaki Hindî'dir. Bkz. *Kenzü'l-Ummal*, c. 5, s. 41, h. 919.

2- Bu hadisi Muttaki Hindî, *Kenzü'l-Ummal* ve *Müntehab'*ında nakleder. *Müntehab'*daki için bkz. *Müsned-i Ahmed*, c. 5, s. 31'in hamışı; hadisi aynı lafızla orada göreceksiniz. Peygamber'in Ali'ye, "yoksa bana kızdın mı?" demesindeki, şefkatli ve merhametli bir babanın kendisine nazlanan evladına gösterdiği ilgi, alaka, yumuşaklık ve baba şefkati kimseye gizli değildir. Şayet, "Ali ikinci kardeşleşmede sona bırakılmaktan nasıl kuşkuya düştü? Oysa birinci kardeşleşmede de aynı kuşkuya düşmüş, fakat daha sonra Peygamber'in (s.a.a) onu kendisi için sona bıraktığı ortaya çıkmıştı. Neden ikincisini birincisine kıyas etmedi?" diye soracak olursanız, buna cevap olarak deriz ki: İkincisi birincisine kıyas edilemez. Çünkü birincisi, Muhacirlere mahsus bir kardeşleşme idi. Dolayısıyla da kıyas, Peygamber'in Ali'yi kardeş edinmesine mani değildi. Fakat ikincisi öyle değildi. Muhacirler ile Ensar arasında yapılan bir kardeşlikti. İkincisinde Muhacirin kardeşi bir Ensarî, Ensarînin

6- Ali'nin kapısı dışında (mescide açılan) bütün kapıların kapatıldığı gün ile ilgili hadisler de bunun gibidir. Bu hususta Cabir b. Abdullah'ın hadisi size yeter. Cabir şöyle der:⁽¹⁾ Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Ya Ali! Mescitte bana helâl olan sana da helâldir. Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Yalnız benden sonra peygamber yoktur." Huzeyfe b. Üseyd el-Gıfarî'den de şöyle dediği rivayet edilir:⁽²⁾ Peygamber (s.a.a) kapıların kapatıldığı gün konuşması (hatip) olarak ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: "Bazı adamlar Ali'yi mescide yerleştirip onları çıkardığım için içlerinde bir kırgınlık, dargınlık hissediyorlar. Allah'a yemin ederim ki, onları ben çıkarmadım, onu da ben yerleştirmedim. Bilakis Allah onları çıkardı ve onu yerleştirdi. Aziz ve Celil Allah, Musa ve kardeşine, 'Kavminiz için Mısır'da evler yapın; evlerinizi birbirinin karşısında kurun; namazı kılın.' diye vahyetti... Ali dde bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindedir. O, benim kardeşimdir. Onun dışında kimseye orada kadınlarla birlikte olması caiz değildir..." [501] Bu örneklerin daha birçok benzeri vardır ki, bu kısa fırsatta onları saymak mümkün değildir. Fakat bu kadarı da Menzile Hadisi'nin Tebük Gazvesi olayına mahsus olduğu iddiasını çürütmeye yeterlidir. Hadisin çeşitli münasebetlerle varit olduğunu gördükten sonra bu iddianın ne ağırlığı olabilir ki?!

7- Nebevî sirete vâkıf olanlar, Peygamber'in (s.a.a) Ali ile Harun'u tıpkı iki kutup yıldızı gibi tasvir ettiğini ve bu ikisinin hiçbir hususta birbirinden ayrıışmadığını görecektir. Bu da, Menzile Hadisi'nin genelliğine delâlet eden karinelerden biridir. Kaldı ki, daha önce de açıkladığımız gibi, karineleri bir kenara koysak dahi, hadisin lafzından tebadür eden (ilk akla gelen) anlam da, menzilenin genelliğidir. Vesselâm.

Ş.

kardeşi de bir Muhacir oluyordu. Hem Nebi, hem de Vasi Muhacir olduğuna göre, bu kez kıyas, bu ikisini kardeş olmamasını gerektiriyordu. Dolayısıyla Ali, başkalarına kıyasla kardeşinin bir Ensarî olacağını zannetmişti. Resulullah, Ali ile Ensardan hiçbir kimseyi kardeş yapmayınca da üzülmüştü. Fakat Allah ve Resulü, onun üstünlüğünü ortaya çıkarmayı irade etmişlerdi. Böylece bütün Muhacirler ve Ensar için geçerli olan kıyasın tersine (bu kez de) Resulullah ile o kardeş olmuşlardı.

1- Bkz. Yenabiu'l-Mevedde, 17. babın sonu, Ahtab-ı Harezmi'nin Fazailü Ehli'l-Beyt kitabından naklen.

2- Bkz. Yenabiu'l-Mevedde, 17. bap.

Mektup 33

25 Zilhicce 1329

Peygamber Ne Zaman Ali ile Harun'u İki Kutup Yıldızı Gibi Tasvir Etmiş?

“Peygamber (s.a.a), Ali ile Harun'u tıpkı iki kutup yıldızı gibi tasvir ederdi.” şeklindeki sözünüzün hakikati ve Peygamber'in bu benzetmeyi ne zaman yaptığı bize malum olmamıştır. [Bunu bize açıklar mısınız?]

S.

Mektup 34

27 Zilhicce 1329

1- Şeber, Şübeyr ve Müşbir Günü

2- Kardeşleşme Günü

3- Kapıların Kapatılması Günü

Peygamber'in (s.a.a) siretini incellerseniz, Ali ile Harun'u gökteki iki kutup yıldızı ve yüzdeki iki göz gibi tasvir ettiğini ve bu ikisinin kendi ümmetleri içerisinde hiçbir hususta ötekisinden ayrışmadığını görürsünüz.

1- Görmüyor musunuz, nasıl Ali'nin oğullarının isimlerinin Harun'un oğullarının isimleri gibi olmasında ısrarcı oluyor ve onları Hasan, Hüseyin ve Muhsin olarak adlandırıyor ve şöyle buyuruyor: "Onları Harun'un çocukları Şeber, Şübeyr ve Müşbir'in isimleriyle adlandırdım."?(¹) [502] Bununla iki Harun arasındaki benzerliğe vurgu yapmak, bütün menzileler ve bütün makamlarda aralarındaki benzerliğin genelliğini bildirmek istiyor.

2- Bu amaçla Ali'yi kardeş ediniyor ve onu başkalarına tercih ediyor. Böy-

1- Muhaddislerin sahih kanallarla tahrîç ettikleri Resulullah'ın (s.a.a) hadislerinin ifade ettiği gibi. Bkz. el-Müstedrek, c. 3, s. 165 ve 166; Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olan hadisin bunu açıkça ifade ettiğini göreceksiniz. Bu hadisi İmam Ahmed de, Müsned, c. 1, s. 98'de İmam Ali'den tahrîç eder. İbn Abdülberr de, el-İstıab, Peygamber'in torunu İmam Hasan'ın tercümeihâlinde tahrîç eder. Zehebî bile, çirkin taassubuna ve bu ümmetin Harun'u ve Şeber ile Şübeyr'inden sapmasına rağmen Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu teslim ederek bu hadisi tahrîç eder. Aynı hadisi, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 115'de olduğu gibi, Beğavî Mucem'inde ve Abdulgani İzah'ında Selman'dan tahrîç ederler. Aynı şekilde İbn Asakir de.

lece iki Harun'un kardeşlerine nispetle olan menzileleri arasındaki benzerliği genelştirmek istiyor ve aralarında hiçbir farkın olmamasına özen gösteriyor. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, daha önce de duyduğunuz gibi, ashabı arasında iki kez kardeşlik kurmuştu. İlk defasında Ebu Bekir ile Ömer, [503] Osman ile Abdurrahman b. Avf kardeş olmuşlardı. İkinci defasında ise Ebu Bekir ile Harice b. Zeyd ve Ömer ile Utban b. Malik kardeş olmuşlardı. [504] Fakat Ali, bildiğiniz gibi, her iki defasında da Resulullah'ın (s.a.a) kardeşi olmuştu. [505] Burada, bu hususta İbn Abbas, İbn Ömer, Zeyd b. Erkam, Zeyd b. Ebu Evfa, Enes b. Malik, Huzeyfe b. Yeman, Mahduc b. Yezid, Ömer b. Hattab, Berâ b. Azib, Ali b. Ebu Talib ve başkalarından sahih kanallarla gelen sabit nasların hepsini zikretmemize olanak yoktur. [506] Şu kadarını belirtelim ki Resulullah, Ali'ye hitap ederek şöyle buyurmuştur: "Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin."⁽¹⁾ [507] Mektup 20'de de Peygamber'in, Ali'nin ensesinden tutarak şöyle buyurduğunu duyduunuz: "Bu, benim kardeşim, vasim ve içinizdeki halifemdir. Onu dinleyin ve ona itaat edin." [508] Yine bir gün Peygamber (s.a.a) yüzü güldüğü hâlde ashabının içine çıktı. Abdurrahman b. Avf bunun sebebini sorunca şöyle buyurdu: "Kardeşim ve amcamın oğlu ile kızım hakkında Rabbimden bana bir müjde geldi. Allah, Ali'yi Fatıma ile evlendirmiştir..."⁽²⁾ [509] Kadınların Hanımefendisi, İtref'in (Ehl-i Beyt'in) Efendisi'nin evine gelin olarak uğurlandığı sırada Peygamber (s.a.a), "Ey Ümmü Eymen! Kardeşimi bana çağır." dedi. Ümmü Eymen, "O senin kardeşin ve ona kızını veriyorsun!" dedi. Peygamber, "Evet, ey Ümmü Eymen!" buyurdu. Ümmü Eymen Ali'yi çağırıldı. Ali geldi..."⁽³⁾ [510] Ayrıca, defalarca Ali'ye işaret ederek, "Bu benim kardeşim, amcamın oğlu,

1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 14'de, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olan iki kanaldan tahriç eder. Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te, sahih olduğunu kabul ederek tahriç eder. İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 7. hadis, s. 73'de naklettiğine göre, Tirmizî de tahriç eder. Ayrıca siyer ve tarih yazarlarından Kardeşleşme Haidisi'ne değinen herkes, bu hadisi zikreder.

2- Bu hadisi, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 103'de olduğu gibi, Ebu Bekir Harezmi tahriç eder.

3- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 159'da tahriç eder. Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu kabul ederek tahriç eder. İbn Hacer de es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bapta nakleder. Keza Hz. Zehra'nın düğününü zikreden herkes, istisnasız bu hadisi nakleder.

damadım ve çocuklarımla (torunlarımla) babasıdır.” buyurmuştur.⁽¹⁾ [511] Bir defasında onunla konuştuğunda ona, “Sen benim kardeşim ve arkadaşısın.” buyurdu.⁽²⁾ [512] Bir başka defasında, “Sen benim kardeşim, arkadaşım ve cennette yoldaşısın.” buyurdu.⁽³⁾ [513] Bir gün onunla kardeşi Cafer ve Zeyd b. Harise arasında olan bir olayda ona hitap ederek, “Sana gelince ya Ali, sen benim kardeşim ve çocuklarımla babasıdır. Sen bendensin ve dönüşün banadır...” buyurdu.⁽⁴⁾ [514] Bir başka gün ona şöyle bir vasiyette bulundu: “Sen benim kardeşim ve vezirimsin. Borcumu öder, vaadimi yerine getirir ve zimmetimi ibra edersin...”⁽⁵⁾ [515] Anam babam ona kurban olsun, vefatı yaklaştığında, “Bana kardeşimi çağırın.” diye buyurdu. Ali’yi çağırdılar. “Yaklaş bana.” buyurdu. Ali yaklaştı ve Peygamber’i kendisine yasladı. Tertemiz ruhu bedeninden ayrılıncaya kadar Peygamber bu hâlde Ali ile konuştu. Öyle ki ağzının suyundan bazı parçacıklar Ali’ye isabet etti.⁽⁶⁾ [516] Yine Allah’ın salât ve selâmı ona ve Âl’ine olsun, buyurdu ki: “Cennetin kapısına şöyle yazılmıştır: Lâ ilâhe illellâh, Muhammedun resûlullâh, Aliyyun ahu Resûlillâh... (Allah’tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah’ın resulüdür, Ali Allah Resulü’nün kardeşidir...)”⁽⁷⁾ [517] Ali Peygamber’in yatağında yattığı gece, Aziz ve Ce-

-
- 1- Şirazî’nin (el-Elkab’da) ve İbn Neccar’ın İbn Ömer’den tahrîç ettiğine ve Muttaki Hindî’nin Kenzü’l-Ummal ve Müsned-i Ahmed’in kenarında basılan Müntehab’ında naklettiğine göre. Bkz. Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 32.
 - 2- Bu hadisi İbn Abdullberr, el-İstîab’da, İmam Ali’nin tercümeihâlinde İbn Abbas’tan tahrîç eder.
 - 3- Bu hadisi, Hatib-i Bağdadî tahrîç eder. Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 402’de 6105 numaralı hadistir.
 - 4- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 217’de Müslim’in şartına göre sahih olan bir senetle tahrîç eder. Zehebî de Telhisu’l-Müstedrek’te aynı şarta göre sahih olduğunu itiraf eder.
 - 5- Bu hadisi Taberanî, el-Kebir’de İbn Ömer’den tahrîç eder. Muttaki Hindî de Kenzü’l-Ummal ve Müntehab’ında nakleder. Müntehab için bkz. Müsned-i Ahmed’in hamîşi, c. 5, s. 32.
 - 6- Bu hadisi İbn Sa’d, et-Tabakat, 2. bölüm, c. 2, s. 51’de tahrîç eder. Bu hadis, Kenzü’l-Ummal, c. 4, s. 55’te de mevcuttur.
 - 7- Bu hadisi Taberanî, el-Evsat’ta; Hatib-i Bağdadî, el-Müttetefak ve’l-Müfterak’da tahrîç eder. Muttaki Hindî de Kenzü’l-Ummal’da nakleder. Bkz. Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 35; s. 46’nun kenarında ise İbn Asakir’den nakleder.

lil Allah Cebrail ve Mikail'e şöyle vahyetti: "Ben ikinizin arasında kardeşlik kurdum ve ikinizden birinin ömrünü ötekisinin ömründen daha uzun kıldım. Şimdi sizden hanginiz arkadaşını kendisine tercih ederek yaşamı onun için ister?" Her ikisi de yaşamı kendisi için seçince, Allah onlara şöyle vahyetti: "Neden Ali b. Ebu Talib gibi olamadınız? Ben onunla Muhammed (s.a.a) arasında kardeşlik kurdum. Ali, kendisini kardeşine feda etmek için onun yatağında yattı ve onu kendisine tercih ederek yaşamı onun için istedi. Şimdi ikiniz de yeryüzüne inin ve onu düşmanlarından koruyun." İkisi de indi. Cebrail Ali'nin başı ucunda, Mikail de ayakları ucunda ona bekçilik yaptılar. O sırada Cebrail şöyle diyordu: "Ne mutlu sana! Ne mutlu sana! Ey Ebu Talib'in oğlu! Kim senin gibi olabilir?! Allah meleklere karşı seninle övünüyor!" Bu olayla ilgili olarak da Allah şu ayeti indirdi: "İnsanlardan öylesi de var ki, Allah'ın rızasını kazanmak için canını satar."...⁽¹⁾ [518]

İmam Ali'nin kendisi de şöyle derdi: "Ben Allah'ın kulu ve Resulullah'ın kardeşiyim. Siddık-ı Ekber benim. Benden sonra yalancından başkası bu sözü söylemez."⁽²⁾ [519] Yine şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki, ben Peygamber'in kardeşi, dostu, amcasının oğlu ve ilminin vârisiyim. Öyleyse ona benden evlâ (daha lâıyk) kim var?"⁽³⁾ [520] Şûra olayında Osman, Abdurrahman ve Zübeyr'e şöyle dedi: "Sizi Allah adına yemine veriyorum, Resulullah Müslümanlar arasında kardeşlik kurarken, aranızda benim dışımda kendisiyle kardeşlik kurduğu başka bir kimse var mı?" "Allah şahittir ki yoktur." dediler.⁽⁴⁾ [521] Bedir Savaşı'nda Ali savaşçı olarak Velid'in karşısına çıkınca, Velid ona, "Kimsin sen?" diye sordu. Ali, "Ben Allah'ın kulu ve Resulullah'ın kardeşiyim..." dedi.⁽⁵⁾ [522] Yine Ali, hilâfeti

1- Bu hadisi, Sünen sahipleri kendi Müsned'lerinde tahrîç ederler. Fahr-i Razî de, Tefsir-i Kebir, c. 2, s. 189'da, Bakara Suresi'ndeki bu ayeti tefsir ederken bu hadisi kısaca zikreder.

2- Bu hadisi Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye'de; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 112'de; İbn Ebu Şeybe ve İbn Ebu Âsım es-Sünnet'te; Ebu Nuaym, el-Marifet'te tahrîç eder. Muttaki Hindî de Kenzül-Ummal ve Müntahab'ında nakleder. Müntehab için bkz. Müsned-i Ahmed'in hamîşi, c. 5, s. 46.

3- Bkz. el-Müstedrek, c. 3, s. 126. Bu hadisi, Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu kabul ederek tahrîç eder.

4- Bu hadisi İbn Abdullberr, el-İstîab'da, İmam Ali'nin tercümeihâlinde tahrîç eder.

5- Bu hadisi İbn Sa'd, etTabakat, c. 2, 1. bölüm, s. 15'de, Bedir Gazvesi bahsinde tahrîç eder.

döneminde Ömer'e, "Düşünsene, eğer İsrail Oğulları'ndan bir topluluk sana gelse ve içlerinden biri, 'Ben Musa'nın amcası oğluyum.' dese, sen onu arkadaşlarından daha önde tutmaz mısın?" dedi. Ömer, "Tabii ki tutarım." dedi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim ki, ben de Resulullah'ın kardeşi ve amcası oğluyum." Ömer, Resulullah'ın kardeşi ve amcası oğluna hürmeten ridasını çıkarıp yere serdi ve, "Allah'a andolsun ki, kalkıp dağılıncaya kadar bunun üzerinden başka bir yerde oturmayacaksın." dedi. Ali ridanın üzerinde, Ömer de onun karşısında oturdu. Nihayet kalkıp dağıldılar.⁽¹⁾ [523]

3- Kalem bizi biraz kıyıya çekti. Konuya dönecek olursak, deriz ki: Peygamber (s.a.a) mescidi cünüp ve cenabetten uzak tutmak için ashabın mescide açılan kapılarının kapatılmasını emretti. Fakat Ali'nin kapısını bunun dışında tuttu ve Allah tarafından onun mescitte cünüp olmasını mubah kıldı. Nitekim aynı şey Harun'a da mubahtı. Bu da, iki Harun *-iki-sine de selâm olsun-* arasındaki benzerliğin genelliğine delâlet etmektedir. İbn Abbas der ki: "Resulullah (s.a.a) Ali'nin kapısı dışında mescide açılan bütün kapıları kapattı. Mescit, Ali'nin yolu olduğu ve ondan başka da bir yolu olmadığı için cünüp olarak mescide girerdi..."⁽²⁾ [524] Ömer b. Hattab, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olan bir hadiste şöyle der: "Ali b. Ebu Talib'e üç hususiyet verilmiş ki, onlardan birinin benim olmasını, kızıl tüylü develerin benim olmasından daha çok isterdim: Eşi, Resulullah'ın kızı Fatıma'dır. Meskeni, Resulullah ile birlikte mescittir; Resulullah'a orada ne caizse, ona da caizdir. Biri de, Hayber günündeki sancaktır."⁽³⁾ [525] Sa'd b. Malik, yine sahih bir hadiste, bir gün Ali'nin bazı hususiyetlerini zikrederek şöyle dedi: Resulullah, amcası Abbas ve diğerlerini mescitten dışarı çıkarınca, Abbas Peygamber'e, "Bizi çıkarıp Ali'yi mi oturtuyorsunuz?!" dedi. Peygamber, "Sizi ben çıkarmadım, onu da ben oturtmadım.

1- Bu hadisi, İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika'da naklettiği gibi, Darekutnî tahrîç eder. Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayet (Meveddet Ayeti), 5. maksat, s. 107.

2- Bu hadis uzundur. İmam Ali'nin hususiyetlerinden on tanesini ihtiva eder. Mektup 26'da bu hadisi zikrettik.

3- Bu hadis, el-Müstedrek, c. 3, s. 120'de mevcuttur. es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 3. fasıl, s. 76'da olduğu gibi, Ebu Ya'la da tahrîç eder. Ahmed b. Hanbel de aynı manayı buna yakın lafızlarla Müsned, c. 2, s. 26'da Abdullah b. Ömer'den tahrîç eder. Güvenilir âlimlerden birçok kişi de, bu hadisi çeşitli senetlerle Ömer ve oğlu Abdullah'tan tahrîç eder.

Fakat Allah sizi çıkardı ve onu oturttu.” dedi.⁽¹⁾ [526] Zeyd b. Erkam şöyle der: Resulullah’ın ashabından birkaç kişinin mescide çıkan kapıları vardı. Resulullah (s.a.a) “Ali’nin kapısı dışında bu kapıları kapatın.” buyurdu. İnsanlar bu konuda konuşmaya başladılar. Resulullah (s.a.a) ayağa kalkarak Allah’a hamdüsenada bulunduktan sonra şöyle dedi: “Bana, Ali’nin kapısı dışında bu kapıları kapatmam emredildi. Bunun üzerine içinizden söylenenler oldu. Allah’a andolsun ki, ben ne bir şeyi kapattım, ne de açtım. Sadece bana bir emir verildi, ona uydum.”⁽²⁾ [527] Taberanî, el-Kebir’de İbn Abbas’tan şöyle tahric eder: Resulullah (s.a.a) o gün ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: “Ben kendi yanımdan sizi çıkarmadım. Kendi yanımdan Ali’yi de bırakmadım. Fakat Allah sizi çıkardı ve onu bıraktı. Ben sadece emir alan bir kulum. Bana ne emredildiyse, onu yaptım. Ben ancak bana vahyedilene uyarım.”⁽³⁾ [528] Yine Resulullah (s.a.a) buyurmuştur ki: “Ya Ali! Benim ve senin dışında kimseye mescitte cünüp olmak helâl olmaz.”⁽⁴⁾ [529] Sa’d b. Ebu Vakkas, Berâ b. Azib, İbn Abbas, İbn Ömer ve Huzeife b. Üseyd el-Gıfarî’den şöyle dedikleri rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) mescide çıkarak şöyle dedi: “Allah, peygamberi Musa’ya, ‘Benim için, içinde sen ve Harun’dan başka kimsenin oturmayacağı temiz bir mescit yap.’ diye vahyetti. Aynı şekilde Allah bana da, içinde ben ve kardeşim Ali’den başka kimsenin oturmayacağı bir mescit yapmamı vahyetti.”⁽⁵⁾ [530]

Bu hususta İbn Abbas, Ebu Said-i Hudrî, Zeyd b. Erkam, Has’am kabilesinden bir sahabî, Esmâ bint-i Umeys, Ümmü Seleme, Huzeife b. Üseyd,

-
- 1- Bkz. el-Müstedrek, c. 3, s. 117. Bu hadis, sahih sünnetlerden biridir ve Ehl-i Sünnet’in güvenilir âlimlerinden birçoğu onu tahric eder.
 - 2- Bu hadisi Ahmed, Müsned, c. 4, s. 369’da ondan tahric eder. Kenzü’l-Ummal ve Müntehab’ında olduğu gibi Ziya da tahric eder. Bkz. Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 29.
 - 3- Muttaki Hindî, Taberanî’den nakleder. Bkz. Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 29.
 - 4- Bu hadisi Tirmizî, Sahih’inde tahric eder. Muttaki Hindî de ondan nakleder. Bkz. Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 29. Aynı hadisi Bezzaz da Sa’d’dan tahric eder. Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 13. hadis, s. 73.
 - 5- Bu hadisi, İbni Meğazilî diye tanınan Şafii fakih Ali b. Muhammed el-Hatib çeşitli kanallarla onlardan tahric eder. Araştırmacı ve güvenilir âlim Belhî de Yena-biu’l-Mevedde’de nakleder.

Sa'd b. Ebu Vakkas, Berâ b. Azib, Ali b. Ebu Talib, Ömer, Abdullah b. Ömer, Ebu Zer, Ebu't-Tufeyl, Büreyde el-Esemî, Resulullah'ın azatlısı Ebu Râfi, Cabir b. Abdullah ve başkalarından rivayet edilen sabit nasların[531] tamamını zikretmeye kalkarsak, bu yazımıza sığmaz.

Peygamber'den (s.a.a) nakledilen bir duada ise şöyle geçer: "Allah'ım! Kardeşim Musa senden şöyle bir istekte bulundu: "**Rabbim, göğsümü genişlet, işimi bana kolaylaştır, dilimden düğümü çöz ki, sözümü anlasınlar ve bana ailemden bir vezir (yardımcı) ver; kardeşim Harun'u; onunla arkamı kuvvetlendir ve onu işime ortak kıl.**" [532] Sen de ona, "**Senin pazını kardeşinle güçlendireceğiz ve size bir güç vereceğiz.**" [533] diye vahyettin. Allah'ım! Ben de senin kulun ve resulün Muhammed'im. Benim de göğsümü genişlet, işimi bana kolaylaştır ve ailemden bana bir vezir (yardımcı) ver; kardeşim Ali'yi..."⁽¹⁾ [534]

Bezzaz'ın tahriç ettiği hadis de bunun gibidir. Bu hadiste şöyle geçer: Resulullah (s.a.a) Ali'nin elinden tuttu ve şöyle buyurdu: "Musa Rabbin-den istedi ki mescidini Harun ile temizlesin. Ben de Rabbimden istedim ki mescidimi seninle temizlesin." Sonra Ebu Bekir'e "Kapını kapat." diye birini gönderdi. Ebu Bekir, istirca kelimesini (innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn) söyledikten sonra, "Duydum ve itaat ettim." dedi. Sonra aynı emirle Ömer'e birini gönderdi. Sonra Abbas'a birini gönderdi. Sonra Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Sizin kapılarınızı ben kapatmadım. Ali'nin kapısını da ben açmadım. Fakat Allah onun kapısını açtı, sizin kapılarınızı da kapattı."⁽²⁾ [535]

Bütün menzileler ve makamlarda Ali'nin Harun'a benzetilmesi hususunda bu miktarın yeterli olduğunu düşünüyoruz. Vesselâm.

Ş.

1- Bu hadisi, İmam Ebu İshak Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde, Maide Suresi'ndeki "**Sizin veliniz ancak Allah, O'nun Resülü ve o müminlerdir ki...**" ayetini tefsir ederken Ebu Zer el-Gıfari'den tahriç eder. Benzeri bir hadisi de Araştırmacı Belhî, İmam Ahmed'in Müsned'inden nakleder.

2- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 48'de 6156 numaralı hadistir.

Mektup 35

27 Zilhicce 1329

Geri Kalan Nasları Da İstemesi

Allah babanıza rahmet etsin, delilleriniz ne kadar açık, ne kadar yüce! Açıklamalarınız ne kadar fasih, ne kadar beliğ! O hâlde art arda gelen, mütevatir ve açık naslardan geri kalanları da getirin, geri kalanları da getirin. Fazilet size aittir. Vesselâm.

S.

Mektup 36

29 Zilhicce 1329

1- İbn Abbas'ın Hadisi

2- İmran'ın Hadisi

3- Büreyde'nin Hadisi

4- On Hususiyet Hadisi

5- Ali'nin Hadisi

6- Veheb'in Hadisi

7- İbn Ebu Âsım'ın Hadisi

1- O naslardan -el-İstîab'da Ali'nin ahvalinde olduğu üzere- Davud et-Tayalisi'nin İbn Abbas'a dayandırarak tahric ettiği şu hadis size yeter: İbn Abbas der ki: Resulullah (s.a.a) Ali b. Ebu Talib'e şöyle buyurdu: "Sen benden sonra her müminin velisisin."⁽¹⁾ [536]

2- İmran b. Husayn'dan rivayet edilen şu sahih hadis de onun gibidir: İmran dedi ki: Resulullah (s.a.a) bir müfreze gönderdi ve başlarına komutan olarak Ali b. Ebu Talib'i atadı. Ali, humustan kendisi için bir cariye seçti.

1- Bu hadisi, Sünen sahiplerinden Ebu Davud ve diğerleri, Ebu Avane el-Vazzah b. Abdullah el Yeşkurî'den, Ebu Belc Yahya b. Süleym el-Fezarî'den, Amr b. Meymun el-Evdî'den, İbn Abbas'tan merfu olarak tahric ederler. Bu senetteki ricalin (ravilerin) hepsi hüccettir. Buharî ve Müslim, Sahih'lerinde -Yahya b. Süleym hariç- bunların her biriyle ihticac etmişler. Yahya b. Süleym'den ise hadis tahric etmemişler. Fakat cerh ve ta'dil imamları, onun güvenilirliğini ve Allah'ı çok zikredenlerden olduğunu açıkça belirtmişlerdir. Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de onun tercümeihâlini verirken İbn Main, Nesaî, Darekutnî, Muhammed b. Sa'd, Ebu Hatem ve başkalarından güvenilir olduğunu nakleder.

Aralarından dört kişi Ali'yi Peygamber'e (s.a.a) şikâyet etmeyi kararlaştırdılar. (Medine'ye) geldikleri zaman o dört kişiden biri ayağa kalktı ve "Ya Resulullah! Ali'nin şöyle şöyle yaptığını görmediniz mi?" dedi. Resulullah ondan yüz çevirdi. Bu kez ikincisi ayağa kalktı ve aynı şeyleri söyledi. Peygamber ondan da yüz çevirdi. Bu sefer üçüncüsü ayağa kalktı ve iki arkadaşının söylediklerini tekrarladı. Peygamber ondan da yüz çevirdi. Bu defa dördüncüsü ayağa kalktı ve onların dediklerini tekrarladı. Peygamber (s.a.a) gazap belirtileri yüzünde görüldüğü hâlde onlara döndü ve "Ali'den ne istiyorsunuz? Şüphesiz ki Ali bendendir, ben de ondanım ve o, benden sonra her müminin velisidir."⁽¹⁾ [537]

3- Büreyde'nin hadisi de aynı şekilde. Hadisin lafzı Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 356'da şu şekildedir: Büreyde dedi ki: Resulullah Yemen'e iki müfreze gönderdi. Birine Ali b. Ebu Talib'i, diğerine ise Halid b. Velid'i komutan olarak atadı ve şöyle buyurdu: "Birleştiğiniz zaman Ali b. Ebu Talib insanların komutanıdır."⁽²⁾ [538] Ayrıldığınızda ise her biriniz kendi askerlerinin

1- Bu hadisi İmam Nesaî, Ahmed b. Hanbel, Hâkim ve Zehebî gibi Sünen sahiplerinden birçoğu tahrîç eder. Bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 4, s. 438, İmran'ın hadisi; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 111'de; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirterek. Muttaki Hindî'nin de Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 400'de naklettiğine göre, İbn Ebu Şeybe ve İbn Cevir de bu hadisi tahrîç eder ve sahih olduğunu belirtirler. Askalanî'nin el-İsabe, İmam Ali'nin tercümeihâlinde zikrettiği üzere, Tirmizî de bu hadisi kuvvetli bir senetle tahrîç eder. Mutezilî Allame de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 450'de bu hadisi nakleder, sonra şöyle der: "Bu hadisi Ebu Abdullah Ahmed, Müsned'in birkaç yerinde rivayet eder. Fazailü Ali kitabında da rivayet eder. Muhaddislerin çoğu da rivayet eder."

2- Resulullah (s.a.a) hayatı boyunca kimseyi İmam Ali'ye amir (komutan) yapmamıştır. Tam tersine, başkaları üzerinde amirlik hep onda olmuştur. Tüm savaşlarda Peygamber'in sancağını o taşımıştır. Ama başkaları böyle bir konumda olmamıştır. Örneğin Ebu Bekir ve Ömer, Peygamber'in Üsame için bağladığı sancağın altında onun askerlerinden idiler. Tarihçilerin icmasıyla Resulullah (s.a.a) kendi eliyle her ikisini o ordunun askerleri arasına dizmişti. Aynı şekilde Zatü's-Selasil Gazvesi'nde de o ikisini Amr b. As'ın komutası altına vermişti. Hatta bu gazvede onunla aralarında bir hadise cereyan eder. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 43'de bu hadiseyi tahrîç eder. Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu belirterek onu zikreder. Fakat Ali, Resulullah (s.a.a) peygamber olarak gönderildiği günden vefat edinceye kadar ondan başka kimsenin emri altına girmemiş, kimsye tâbi olmamıştır.

komutanıdır.” Büreyde der ki: Yemen ehlinde Zübeyde Oğullarıyla karşılaşmış savaşa tutulduk. Müslümanlar müşriklere galip geldi. Savaşçılarla kıtal ettik, çoluk çocuğu ise esir aldık. Ali, esirlerden bir kadını kendisi için seçti. Büreyde devam eder: Halid, konuyu Resulullah’a (s.a.a) bildirmek üzere bir mektup yazıp benimle gönderdi. Peygamber’e (s.a.a) geldiğimde mektubu verdim. Mektup Peygamber’e okunduğunda yüzünde gazabı gördüm. Bunun üzerine, “Ya Resulallah! Sığınan bir adamın yerinde duruyorum. Beni bir adamla gönderdiniz ve ona itaat etmemi emrettiniz. Ben de bana verilen görevi yerine getirdim.” dedim. Resulullah (s.a.a), “Ali’nin aleyhinde konuşma. Çünkü o bendendir, ben de ondanım ve o, benden sonra sizin velinizdir.”⁽¹⁾ [539]

Hadisin Nesaî’nin el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 17’deki lafzı ise şöyledir: “Ya Büreyde! Ali’yi benim gözümde düşürmeye çalışma. Çünkü Ali bendendir, ben de Ali’denim ve o, benden sonra sizin velinizdir. [540]

1- Bu hadis, Ahmed’in Müsned, c. 5, s. 356’da Abdullah b. Büreyde kanalıyla babasında tahric ettiği hadistir. Müsned, c. 5, s. 347’de ise Said b. Cübeyr kanalıyla İbn Abbas’tan, Büreyde’den şöyle dediğini tahric eder: “Ali ile birlikte Yemen’de bir gazveye katıldım. Bu gazvede Ali’den bir sertlik gördüm. Resulullah’a (s.a.a) geldiğimde Ali’den söz ederek onu kötüledim. Gördüm ki Resulullah’ın yüzü değişti ve şöyle buyurdu: “Ey Büreyde! Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim? (Müminler üzerinde kendilerinden daha çok yetki sahibi değil miyim?)” “Evet, öylesin ya Resulallah!” dedim. “Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır.” buyurdu.” Bu hadisi, Hâkim de el-Müstedrek, c. 3, s. 110’da tahric eder. Başka muhaddisler de tahric ederler. Hadis, gördüğümüz gibi istediğimizi ispatta sarih ve açıktır. Çünkü öncesinde “Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim?” buyurmuş olması, kimsye gizli olmayacağı gibi, bu hadiste “mevlâ” kelimesinden “evlâ (daha yetkili, öncelikli)” anlamının kastedildiğine karinedir. Bu hadisin bir benzeri de, İmam Ahmed (Müsned, c. 3, s. 483’de) gibi birçok muhaddisin Amr b. Şas el-Eslemî’den tahric ettiği şu hadistir: Hudeybiye ashabından olan Amr b. Şas der ki: “Ali ile birlikte Yemen’e sefere çıktım. Bu seferimde bana karşı sert davrandı. İçimde ona karşı bir kızgınlık duydum. Medine’ye döndüğümde Mescid’te ondan şikâyetçi olduğumu dile getirdim. Bu, Resulullah’a da ulaştı. Bir sabah Mescid’e geldiğimde Resulullah (s.a.a) ashabından bazı kişilerle oturuyordu. Beni görünce sert bakışlarla bana baktı. Oturduğumda, “Ey Amr! Vallahi bana eziyet ettin.” dedi. “Sana eziyet etmekten Allah’asığınırım ya Resulallah!” dedim. “Evet öyle! Kim Ali’ye eziyet ederse, bana eziyet etmiştir.” buyurdu.

İbn Cerir'in yanındaki lafzı⁽¹⁾ ise şu şekildedir: "Büreyde dedi ki: Peygamber'in yüzü (sinirden) kıpkırmızı kesildi ve şöyle buyurdu: "Ben kimin velisi isem, şüphesiz Ali de onun velisidir." Büreyde der ki: "Bunun üzerine Ali'ye karşı içimdeki kötü hislerim gitti ve "Artık onu asla kötülükle anmam." dedim." [541] Taberanî, bu hadisi detaylı bir şekilde tahriç eder. Onun rivayetinde şöyle geçer: "Büreyde Yemen'den döndüğünde mescide girince, Peygamber'in (s.a.a) odasının kapısında bir grubu gördü. Büreyde'yi görünce ayağa kalkıp ona selâm verdiler ve soru sormaya başladılar: "Arkandaki haberler nasıl?" dediler. "Haberler iyi! Allah Müslümanlara fetih nasip etti." dedi. "Öyleyse seni daha önce buraya getiren sebep nedir?" dediler. "Sebep, Ali'nin humustan aldığı bir cariyedir. Bunu Peygamber'e haber vermek için geldim." dedi. "Bunu hemen Peygamber'e haber ver. Haber ver ki, Ali Peygamber'in gözünden düşsün." dediler. Kapının arkasından onların konuşmalarını duyan Resulullah (s.a.a) sinirli bir şekilde çıkageldi ve şöyle buyurdu: "Ali'yi yeren adamların derdi nedir?! Kim Ali'ye buğzederse, bana buğzettiştir. Kim Ali'den ayrılırsa, benden ayrılmıştır. Şüphesiz ki Ali bendendir, ben de Ali'denim. O, benim mayamdan yaratılmıştır. Ben de İbrahim'in mayasından yaratılmışım. Ama ben, İbrahim'den daha üstünüm. Bu, (hep) birbirinden olan bir zürriyettir. Allah işiten ve bilendir. Ey Büreyde! Ali'nin aldığı cariyeden daha fazlasını hak ettiğini ve benden sonra sizin veliniz olduğunu bilmedin mi?"⁽²⁾ [542]

Bu hadis, Peygamber'den sadır olduğunda hiçbir şüphe bulunmayan hadislerdendir. Büreyde'ye ulaşan kanalları oldukça çoktur ve hepsi de muteberdir.

4- Hâkim'in İbn Abbas'tan tahriç ettiği yüce bir hadis⁽³⁾ de bunun gibidir.

1- Muttaki Hindî'nin Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 398'de ondan naklettiğine göre. Aynı hadisi, Müntehab'ında da ondan nakleder.

2- Peygamber (s.a.a), "Ali benim mayamdan yaratılmıştır." dediği zaman, kendisi Ali'den daha üstün olduğuna göre, "Ben de İbrahim'in mayasından yaratılmışım." deyince, İbrahim'in de ondan üstün olduğu vehmi akla gelebileceği, ama bunun gerçeğe aykırı olduğu için "Ama ben, İbrahim'den daha üstünüm." buyurdu ki, hakikate ayıkırı olan vehmi defetsin.

3- İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayet, 2. maksatta bu hadisi Taberanî'den nakleder. Fakat "Ali'nin aldığı cariyeden daha fazlasını hak ettiğini bilmedin mi?" sözüne gelince kalemı durur ve hadisin tamamını nakletmek kendisine zor gelir.

İbn Abbas, bu hadiste Ali'nin on tane hususiyetini zikreder ve bir yerinde şöyle der: Peygamber (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: "Sen benden sonra her müminin velisisin."⁽¹⁾ [543]

5- Bir hadiste geçen Peygamber'in (s.a.a) şu sözü de aynı şekilde: "Ya Ali! Allah'tan seninle ilgili olarak beş şey istedim. Dördünü bana verdi, birini benden esirgedi..." Hadisin devamında şöyle buyurur: "Bir de bana şunu verdi: Benden sonra müminlerin velisi sensin."⁽²⁾ [544]

6- İbnü's-Seken'in Veheb b. Hamza'dan tahriç ettiği hadisi de onun gibidir. el-İsabe'de Veheb'in tercümeihâlinde olduğu gibi, Veheb şöyle der: Ali ile birlikte yolculuğa çıktım ve kendisinden bir sertlik gördüm. Kendi kendime, "Dönersem, kesinlikle onu şikâyet edeceğim." dedim. Döndüğümde Resulullah'a Ali'den söz edip aleyhinde konuştum. Peygamber, "Ali hakkında böyle konuşma. O, benden sonra sizin velinizdir." buyurdu. [545]

Bu hadisi Taberanî de el-Kebir'de Veheb'den tahriç eder, fakat orada şöyle der: "Ali hakkında böyle konuşma. O, benden sonra sizin üzerinizde insanların en yetkilisidir."⁽³⁾ [546]

7- İbn Ebu Âsım, merfu olarak Ali'den şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Ben müminler üzerinde kendilerinden daha yetkili değil miyim?" "Öylesin (ya Resulallah)!" dediler. "Öyleyse ben kimin velisi isem, o da (Ali de) onun velisidir." buyurdu.⁽⁴⁾ [547]

Bizim bu konuda Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen sahih hadislerimiz ise mütevatirdir. [548] Fakat bu kadarı, maksadımızı aydınlatmak için yeterlidir. Kaldı ki Aziz ve Celil Allah'ın Kitabı'ndaki Velâyet Ayeti de, söylediklerimizi teyit etmektedir. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Vesselâm.

Ş.

Bu yüzden "ila ahiri'l-hadis (hadis devamı var)" deyip geçer. Onun gibilerinden bu davranış, şaşılacak bir şey değildir. Bize afiyet veren Allah'a hamdolsun.

1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 134'te; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu itiraf ederek; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s.6'da; İmam Ahmed, Müsned, c. 1, s. 331'de tahriç eder. Mektup 26'nın başında bu hadisi Ahmed'in lafızıyla nakletmişiz.

2- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 396'da 6048 numaralı hadistir.

3- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'de 2579 numaralı hadistir.

4- Bu hadisi Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 397'de İbn Ebu Âsım'dan nakleder.

Mektup 37

29 Zilhicce 1329

“Veli” Sözcüğü Çok Anlamalı Bir Kelime Olduğu İçin Nas Olamaz

“Veli” sözcüğü “yardımcı”, “dost”, “seven”, “damat”, “tâbi”, “müttefik”, “komşu” anlamları arasında müşterektir. Birinin işlerini yürüten herkes de onun velisidir. Dolayısıyla zikrettiğiniz hadislerin manası belki şudur: Ali, benden sonra sizin yardımcınız veya dostunuz veya seveninizdir. Öyleyse iddia ettiğiniz nas nerede?

S.

Mektup 38

30 Zilhicce 1329

1- “Veli”den Kastedilen Anlamın Beyanı

2- Bu Anlamın Ondan Kastedildiğine Karineler

1- “Veli” sözcüğünün anlamları arasında şunu da zikretmişsiniz: “Birinin işlerini yürüten herkes, onun velisidir. Bu hadislerde “veli”den kastedilen, işte bu anlamdır. Bu kelimeyi duyunca, ilk akla gelen (tebadür eden) anlam da budur. [549] Meselâ deriz ki: “Reşit (ergin) olmayanın velisi, babası ve baba tarafından dedesidir. Sonra o ikisinin vasisidir. Sonra şer’î hâkimdir.” Bu sözümüzün manası şudur: Reşit olmayanın işlerini yürütmeye ve onunla ilgili şeylerde tasarrufta bulunmaya yetkili kişiler bunlardır.

2- Bu hadislerde “veli”den bu anlamın kastedildiğini gösteren karineler, akıl sahiplerine gizli değildir. Peygamber’in (s.a.a) “O, benden sonra sizin velinizdir.” şeklindeki sözü, bu velâyetin ona özgü olduğunu ve münhasır olarak onda olduğunu açıkça ifade eder.⁽¹⁾ Bu da “veli” kelimesinden muayyen olarak söylediğimiz mananın kastedilmesini gerektirir, başka bir mananın kastedilmesiyle bağdaşmaz. Zira sevgi, dostluk ve benzeri gibi anlamlar kimseye özgü değildir, mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. Dolayısıyla eğer “veli”nin anlamı, söylediğimizden başka bir şey ise, o zaman Peygamber bu hadislerle hangi özellik veya ayrıcalığı kardeşi ve dostu için ispat etmek istiyor?! Eğer Peygamber’in “veli”den maksadı, yardımcı veya seven veya benzeri bir anlam ise, o zaman bu hadislerde hangi gizli şeyi beyan etmek istemiş olabilir?!

1- Çünkü “O, benden sonra sizin velinizdir.” demek, “Benden sonra sizin veliniz odur, başkası değil.” demektir.

Hâşâ! Resulullah (s.a.a) açık olan şeyleri mi açıklamak istemiş?! Bedihî olan şeyleri mi beyan etmek istemiş?! Onun hikmet-i bâliğası, ismet-i vâcibesi ve nübüvvet-i hâtimesi, onların zannetiğinden çok daha büyüktür. Kaldı ki bu hadisler, açıkça bu velâyetin ancak Peygamber'den (s.a.a) sonra Ali için sabit olduğuna delâlet ederler. Bu da yine bizim söylediğimiz manayı muayyen kılar; yardımcı, seven ve benzeri anlamların kastedilmesiyle uyuşmaz. Çünkü Ali'nin (a.s) nübüvvet kucağında büyüdüğü ve risalet bağrında pazısı güçlendiği günden ölene kadar Müslümanlara yardım etme, onları sevmeye ve onların dostu olma vasıflarına sahip olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Dolayısıyla da Müslümanlara yardımı, sevgisi ve dostluğu, Peygamber'den sonraki döneme özgü bir durum değildir. Bu, gayet açıktır.

Muayyen olarak bizim söylediğimiz mananın kastedildiğine delâlet eden karinelere, İmam Ahmed'in Müsned'inin 5. cildi, 347. sayfasında sahih bir kanalla Said b. Cübeyr'den, İbn Abbas'tan, Büreyde'den rivayet ettiği hadis size yeter. O hadiste Büreyde şöyle der: Ali ile birlikte Yemen'de bir gazveye katıldım. Bu gazvede Ali'den bir sertlik gördüm. Resulullah'a (s.a.a) geldiğimde Ali'den söz ederek onu kötiledim. Gördüm ki Resulullah'ın yüzü değişti ve şöyle buyurdu: "Ey Büryde! Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim? (Müminler üzerinde kendilerinden daha çok yetki sahibi değil miyim?)" "Evet, öylesin ya Resulallah!" dedim. "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." buyurdu. [550]

Bu hadisi, Hâkim de el-Müstedrek'in 3. cildi, 110. sayfasında tahric eder ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtir. Zehebî de Telhis'inde aynı hadisi tahric eder ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu teslim eder. Peygamber'in daha önce "Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim?" buyurmasının söylediğimiz anlama delâlet ettiği size gizli değildir. Bu hadisler ve onlarla ilgili hususlar üzerinde derince düşünen herkes, söylediğimiz anlamın kastedildiğinden asla şüphe etmez. Velhamdülillâh.

Ş.

Mektup 39

30 Zilhicce 1329

Velâyet Ayeti'ni İstemesi

Tanıklık ederim ki siz, ayaklarınızı sağlam basan, doğru hamleler yapan, karşılaşmada denklerinin kendisine güç yetiremeyeceği, çatışmada kimse-
nin önünde duramayacağı şiddetli birisiniz. Ben hadislerin sizin söylediğiniz
anlama delâlet ettiğinden şüphesi olmayan kimselerdenim. Eğer sahabenin fiillerini
sahihe yorumlama gibi bir gereklilik söz konusu olmasaydı, bu hadisler konusunda
kesinlikle sizin hükmünüze boyun eğdim. Fakat selef-i salihe -ki yüce Allah onların
hepsinden razı olsun- uyararak bu hadisleri zahirinden sarf etmekten başka bir
çaremiz yoktur. Mektup 36'nın sonunda, sizin bu hadislerin anlamıyla ilgili
söylediğiniz şeyi teyit ettiğini iddia ettiğiniz muhkem ayeti ise zikretmediniz. O
ayeti bize tilâvet ederseniz, inşallah üzerinde düşünürüz. Vesselâm.

S.

Mektup 40

2 Muharrem 1330

1- Velâyet Ayeti ve Ali Hakkında İnişi

2- (Ali Hakkında) İndiğine Dair Deliller

3- Ayet ile İstidlâlin Beyanı

1- Evet, Aziz ve Celil Allah'ın Furkan-ı Azim'indeki muhkem ayetlerinden biri olarak o ayeti size tilâvet edeceğim. O ayet, yüce Allah'ın Mâide Suresi'ndeki şu sözüdür: **“Sizin veliniz ancak Allah, O'nun Resulü ve o müminlerdir ki, namazı dosdoğru kılarlar ve rükû hâlinde iken zekâtı verirler. Kim Allah'ı, O'nun Resulü'nü ve sözü edilen müminleri veli edinirse,⁽¹⁾ şüphesiz ki, galip olacak olanlar, Allah'ın hizbidir.”** [551] Bu ayetin, Ali namaz kılariken rükû hâlinde yüzüğünü sadaka olarak verdiği zaman nazil olduğunda hiçbir şüphe yoktur.

2- Bu ayetin Ali'nin namaz kılariken rükû hâlinde yüzüğünü sadaka olarak verdiğiinde nazil olduğuyula ilgili Ehl-i Beyt kanalıyla gelen sahih hadisler mütevatirdir. [552] Başkaları kanalıyla gelen hadislerden ise, İbn Selâm'ın merfu olarak Resulullah'tan (s.a.a) naklettiği hadis size yeter. Bu hadisi, Sahih-i Nesaî'de ve el-Cem'u Beyne's-Sıhahı's-Sitte kitabının Mâide Suresi'nin tefsiri bölümünde görebilirsiniz. İbn Abbas'ın ve Ali'nin yine merfu olan hadisleri de bunun gibidir. İbn Abbas'ın hadisini, İmam Vâhidî'nin Esbabu'n-Nüzul adlı kitabında bu ayetin tefsirinde görebilirsiniz. Bu ha-

1- Ayette geçen bu tabirden dolayı Suriye'de Şia'ya “Mütevalî” denir. Çünü onlar, bu ayette zikredilen Allah, O'nun Resulü ve mahut müminleri veli edinmişler.” Ekra-bu'l-Mevarid adlı sözlükte şöyle geçer: “Mütevalî, Mütavile'nin tekilidir. Mütavile, Ali ve Ehl-i Beyt'i veli edindikleri için onlara verilen bir addır.

disi Hatib, el-Müttefak'ta tahric eder.⁽¹⁾ Ali'nin hadisini ise İbn Merdeveyh ve Ebu's-Şeyh'in Müsned'lerinde, dilerseniz de Kenzü'l-Ummal'da görebilirsiniz.⁽²⁾ [553] Kaldı ki bu ayetin Ali hakkında indiği, tefsircilerin üzerinde icma ettiği bir husustur. Onların bu icmasını, Ehl-i Sünnet'in büyüklerinden bir grup nakleder. Şerhu't-Tecrid'in imamet bahsinde İmam Kuşçî gibi. [554] Gayetü'l-Meram'ın 18. babında da bu ayetin söylediğimiz hususta indiğine dair Ehl-i Sünnet kanalıyla varit olan bir hadis mevcuttur. Eğer mektuplarımızın muhtasar olmasına özen göstermeseydik, keza mesele gün ortasındaki güneş gibi açık olmasaydı, bu konuda varit olan bütün sahih hadisleri zikrederdik. Fakat Allah'a hamdolsun ki, meselede hiçbir şüphe yoktur. Bununla birlikte mektubumuzu bu konuda Ehl-i Sünnet kanalıyla gelen hadislerden boş bırakmayacağız. Bu hususta sadece İmam Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İbrahim en-Nişaburî es-Sa'lebî'nin⁽³⁾ Tefsir'inde geçen hadislerle yetineceğiz. Dolayısıyla diyoruz ki: Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde bu ayete yetiştğinde, Ebu Zer el-Gıfarî'ye isnaden şöyle dediğini tahric eder: Resulullah'tan (s.a.a) şu iki kulağımla duydum -duymadıysam, ikisi de sağır olsun- ve onu şu iki gözümle gördüm -görmediysem, ikisi de kör olsun-; şöyle buyuruyordu: "Ali, iyilerin önderi ve kâfirlerin katilidir. Ona yardım edene yardım edilir, onu yalnız bırakan yalnız bırakılır." Bilin ki, ben bir gün Resulullah (s.a.a) ile birlikte namaz kılıyordum. O sırada bir dilenci mescitte yardım istedi. Kimse ona bir şey vermedi. Ali de rükû hâlindeydi. Küçük parmağıyla ona işaret etti. Ali, küçük parmağına yüzük takardı. Dilenci ona doğru geldi ve küçük parmağındaki yüzüğü aldı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) Aziz ve Celil Allah'a yalvarıp yakarak şöyle dua etti: "Allah'ım! Kardeşim Musa senden şöyle bir istekte bulundu: **"Dedi ki: Rabbim, göğsümü genişlet, işimi bana kolaylaştır, dilimden düğümü çöz ki, sözümü anlasınlar ve**

1- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 391'de 5991 numaralı hadistir. Aynı hadisi Mün-tehab-ı Kenzü'l-Ummal'da zikreder. Bkz. Mün-tehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 38.

2- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 405'te 6137 numaralı hadistir.

3- Hicrî 337 yılında vefat etmiştir. İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan'da onu zikreder ve şöyle der: "Tefsir ilminde zamanının yegânesi idi. Diğer tefsir kitaplarını geride bırakan Büyük Tefsir'i yazmıştır. Abdulgafir b. İsmail el-Farisî, Siyak-ı Nişabur adlı kitabında onu zikreder, över ve "Naklettiği hadisler sahih, kendisi güvenilirdir..." der."

bana ailemden bir vezir (yardımcı) ver; kardeşim Harun'u; onunla arkamı kuvvetlendir ve onu işime ortak kıl ki, seni çok tespih edelim ve seni çok analım. Şüphesiz, sen bizi görmektesin." [555] Sen de ona şöyle vahyettin: **"İstedğin sana verildi, ey Musa!"** [556] Allah'ım! Ben de senin kulun ve resulünüm. Benim de göğsümü genişlet, işimi bana kolaylaştır ve ailemden bana bir vezir (yardımcı) ver; kardeşim Ali'yi; onunla arkamı kuvvetlendir." Ebu Zer der ki: Allah'a andolsun ki, Resulullah (s.a.a) daha sözünü bitirmemişti ki, Cebrail-i Emin ona şu ayet ile indi: **"Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Resülü ve o iman edenlerdir ki, namazı ikame ederler ve rükû hâlindeyken zekât verirler. Kim Allah'ı, O'nun Resülü'nü ve o iman edenleri veli edinirse, (işte onlar, Allah'ın hizbidir;) şüphesiz ki galip gelecek olanlar, Allah'ın hizbidir."** [557]

3- Siz de -Allah sizinle hakka yardım etsin- biliyorsunuz ki, burada "veli" sözcüğü "evlâ bi't-tasarruf (tasarruf velâyeti, tasarruf yetkisi olan kimse)" anlamındadır. Tıpkı "Falan adam, reşit (ergin) olamayanın velisidir." sözünde olduğu gibi. Lügatçılar⁽¹⁾ da açıkça şöyle demişlerdir: "Birinin işlerini üstlenen kimse, onun velisidir." Dolayısıyla ayetin anlamı şöyle olur: Sizin işlerinizi idare eden ve bu hususta sizin kendinizden evlâ (daha yetkili) olan; Allah -azze ve celle-, O'nun Resülü ve Ali'dir. Çünkü iman namaz kılma ve rükû hâlinde iken zekât verme sıfatları onda cem olmuştur ve bu ayet onun hakkında inmiştir. Bu ayette yüce Allah; kendisi, nebisi ve velisi için aynı şekilde velâyeti ispat etmiştir. Aziz ve Celil Allah'ın velâyeti geneldir (geniş kapsamlıdır). Dolayısıyla Nebi ve Veli'nin velâyeti de öyledir ve aynı biçimdedir. Burada "veli" sözcüğünün yardımcı veya seven anlamında veya benzeri bir anlamda olması düşünülemez. Çünkü kimseye gizli olmadığı gibi, o zaman bu hasrın (kısıtlamanın) bir anlamı olmaz. Bunun çok açık olduğunu zannediyorum. Velhamdü lillâhi rabbi'l-âlemin.

Ş.

1- Sıhahu'l-Lügat, Muhtarü's-Sıhah veya diğer sözlüklerde "veli" maddesine bakınız.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Mektup 41

3 Muharrem 1330

“İman Edenler” Lafzı Çoğuldur, Nasıl Tekil İçin Kullanılabilir?

Size karşı şöyle denebilir: “...ve o iman edenlerdir ki, namazı ikame ederler ve rükû hâlindeyken zekât verirler.” ayetindeki “iman edenler” lafzı, hakikî anlamı itibariyle çoğulu ifade eder. O hâlde nasıl tekil olan İmam Ali -kerremellahu vecheh- için kullanılmıştır? Eğer size böyle denirse, cevabınız nedir?

S.

Mektup 42

4 Muharrem 1330

1- Araplar Tekil İçin Çoğul Lafzı Kullanır

2- Bunun Şahitleri (Örnekleri)

3- İmam Tabersî'nin Zikrettiği Nükte

4- Zemaşerî'nin Zikrettiği Nükte

5- Benim Zikrettiğim Nükte

1- Cevabımız şudur: Araplar, bunu gerektiren bir nükte olursa, tekil için çoğul lafzı kullanırlar.

2- Yüce Allah'ın Âl-i İmran Suresi'ndeki şu sözü, bunun şahitlerinden (örneklerinden) biridir: **“Onlar ki insanlar kendilerine, ‘İnsanlar size karşı (büyük bir ordu) toplamışlar, onlardan korkun.’ dediklerinde, bu söz onların imanlarını daha da artırdı ve ‘Allah bize yeter; O ne güzel vekildir.’ dediler.”** [558] Oysa bütün tefsirci, hadisçi ve tarihçilerin icmasıyla bu sözü söyleyen, Nuaym b. Mes'ud el-Eşcaî adında tek bir kişi idi. [559] Yüce Allah, tekil olduğu hâlde onun hakkında topluluk için kullanılan “nâs (insanlar)” lafzını kullanmıştır. Böylece onun sözünü dinlemeyen, maksatlı yalanına itibar etmeyen kimselerin (müminlerin) değerini yüceltmek (yüceltiklerine dikkat çekmek) istemiştir. Ebu Süfyan, Müslümanları gevşetmek ve onları müşriklerden korkutmak için ona on tane deve vermişti. O da bunu yapmıştı. O gün Müslümanlara söylediği sözlerden biri de şu idi: **“İnsanlar size karşı (büyük bir ordu) toplamışlar, onlardan korkun.”** Müslümanların çoğu, onun bu yalanından dolayı sefere çıkmaktan çekinmişti. Fakat Peygamber (s.a.a) yetmiş süvari ile birlikte sefere çıkmıştı ve hepsi de sağ salim geri dönmüşlerdi. Bu ayet, işte Peygamber (s.a.a) ile

birlikte çıkan ve o adamın yalanına itibar etmeyen bu yetmiş kişinin övgüsünde nazil oldu. "Nâs" (insanlar) lafzının tekil için kullanılmasında güzel bir nükte vardır. Çünkü kimseye gizli olmadığı gibi, böyle denilince, Peygamber ile birlikte çıkan yetmiş kişiye yönelik övgü, "Onlar ki bir adam kendilerine, 'İnsanlar size karşı (büyük bir ordu) toplamışlar, onlardan korkun.' dediğinde..." denilmesinden daha vurgulu olmaktadır. Kur'an'da, Sünnet'te ve Arap kelâmında bu ayetin benzerleri çoktur. Mesela yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani (düşmanlardan) bir topluluk size ellerini uzatmaya yeltenmişti de Allah onların ellerini sizden engellemiştir."** [560] Oysa Müslümanlara elini uzatan, Muharib Oğulları'ndan Gavres adında bir adamdı. Bir kavle göre de Nazîr Oğulları'ndan Amr b. Cehhaş adında bir adamdı. Bu adam kılıcını çekip havada salladı ve onunla Resulullah'ı vurmaya yeltendi. Fakat Aziz ve Celil Allah, buna engel oldu. Hadisçiler, tarihçiler ve tefsirciler, bu olayı zikrederler. İbn Hişam da, Sire'sinin 3. cildine Zatu'r-Rika' Gazvesi'nde bu olayı zikreder. [561] Yüce Allah, bu adam için, tekil olduğu hâlde topluluk anlamında olan "kavim" lafzını kullanarak Aziz ve Celil Allah'ın, Peygamber'lerini (s.a.a) korumak suretiyle onlara olan nimetinin büyüklüğünü vurgulamak istemiştir. Mübahale ayetinde de[562] "ebna (oğullar)", "nisa (kadınlar)" ve "enfüs (canlar)" lafızlarını, hakikî anlamları itibariyle genel oldukları hâlde, icma ve görüş birliği ile Hasaneyn (Hasan ve Hüseyin), Fatıma ve Ali özeli için kullanarak makamlarının yüceliğini vurgulamak istemiştir. Selâm olsun onlara. Bunun örnekleri saymakla bitirilmeyecek kadar çoktur. Bu da, beyanî (edebî) bir nükte gerektirdiğinde, çoğula delâlet eden lafzın tekil için kullanılabileceğinin delillerindendir.

3- İmam Tabersî, Mecmau'l-Beyan adlı tefsirinde söz konusu ayeti tefsir ederken şöyle der: "Emirü'l-Müminin için çoğul lafzının kullanılmasındaki nükte, onu yüceltmek ve tazim etmektir. Zira lügat ehli, tazim amacıyla tek bir kişi için çoğul lafzı kullanırlar." Sonra şöyle der: "Bu, lügat ehlinin sözlerinde, kanıt göstermeye ihtiyaç duymayacak kadar meşhurdur." [563]

4- Zemahşerî de el-Keşşaf'ında başka bir nükte zikreder. Şöyle der: "Şayet 'Lafız çoğula delâlet eden bir lafız olduğu hâlde nasıl Ali (r.a) için kullanılması sahih olur?' diyecek olursan, şöyle derim: Ayetin inmesine sebep olan şahıs bir kişi olmasına rağmen çoğul lafzı kullanılmış ki, insanları onun ulaştığı makamın misline ulaşabilmek için onun yaptığını yapmaya

teşvik etsin ve şunu da vurgulasın ki, iyilik yapma, ihsanda bulunma ve fakirlerin gönlünü almada müminlerin karakteri öyle ihtiraslı olmalı ki, ertelenmesi mümkün olmayan bir durumla karşılaşılırsa, namazda da olsalar, onu namazdan sonraya ertelememeliler.” [564]

5- Ben derim ki: Bu konuda benim yanımda daha latif ve daha dakik bir nükte vardır. O da şudur: Yüce Allah burada tekil lafzı değil, çoğul lafzı getirmiş ki, böylelikle bu ayeti insanların birçoğundan korusun. Çünkü Ali’ye buğzedenler, Haşim Oğulları’nın düşmanları, münafıklar, haset ve tenafüs ehli, ayeti tekil lafzıyla duymayı kaldıramazlardı. Zira o zaman ayeti yanlış tevil etme ve (gerçek anlamından) saptırma ümitleri kalmazdı. Bu ümitsizliklerinden dolayı İslâm için sonuçlarından korkulan şey (Kur’an’ın tahrifi) onlardan sadır olurdu. Bu nedenle ayet tekil hakkında olduğu hâlde çoğul sıygasıyla geldi ki, onlar bunu anlamasınlar. Sonra (bunu telâfi için de) ayet indikten sonra muhtelif ibarelerle ve çeşitli yerlerde birbiri ardınca gelen hadislerle velâyet konusu yavaş yavaş açıklanıp yayımlandı. Nihayet Allah dini kâmil edip nimetini tamamladı. Peygamber (s.a.a) bu hususta hikmet sahibi insanların kabullenmesi ağır olan konuları insanlara tebliğ etmedeki metodunu izledi. Eğer ayet tekile özgü lafızla olsaydı, parmaklarıyla kulaklarını tıkar, elbiselerini başlarına çeker, ayak diretir ve böbürlenerek yüz çevirirlerdi. (Size) gizli olmayacağı gibi bu hikmet, Kur’an-ı Hakîm’in Emirü’l-Müminin ve tertemiz Ehl-i Beyt’in faziletleriyle ilgili bütün ayetlerinde yaygındır. Bu hususu “Sebîlü’l-Mü’minîn” ve “Tenzîlü’l-Âyât” [565] adlı kitaplarımızda kesin şahitleri ve aydınlatıcı delilleriyle açıklamışızdır. Hidayeti ve tevfikinden ötürü Allah’a hamdolsun. Vesselâm.

Ş.

Mektup 43

4 Muharrem 1330

Siyak, “Seven” veya Benzeri Bir Anlamın Kastedildiğine Delâlet Eder

Allah babana rahmet etsin, kafaları kurcalayan şüpheyi giderdin. Şüphe gitti ve hak halis olarak ortaya çıktı. Sadece bir şey kaldı. Deniliyor ki: Ayet, kâfirleri dost edinmeyi yasaklayıcı bir siyakta gelmiştir. Nitekim ondan önceki ve sonraki ayetler buna tanıklık etmektedir. Bu da ayetteki “veli”den maksadın “yardımcı” veya “seven” veya “arkadaş” veya benzeri bir anlam olduğuna karinedir. Peki buna cevabınız nedir? Lütfeder misiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 44

5 Muharrem 1330

1- Siyak, “Yardımcı” veya Benzeri Bir Anlamın Kastedildiğine Delâlet Etmemekte

2- Siyak, Delillerle Baş Edemez

1- Cevabımız şudur: Ayet, dikkatle bakılırsa, öncesi ve sonrasındaki kâfirleri dost edinmeyi yasaklayan ayetlerden kopuk olup, onların nazmının dışına çıkarak Emirü'l-Müminin'i övme ve irtidat edip dinden dönenleri onun hamlesiyle tehdit edip satvetinden korkutarak onu liderlik ve imamet makamına aday gösterme siyakına girmektedir. Bunu daha iyi anlayabilmek için hemen öncesindeki ayete bir bakın. O ayette şöyle deniyor: **“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (Allah’a bir zararı dokunmaz;) Allah öyle bir topluluk getirir ki, o onları sever ve onlar da onu severler; müminlere karşı alçak gönüllü ve kâfirlere karşı sert ve onurlu olurlar; Allah yolunda savaşır ve hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah’ın bir lütfüdür; onu dilediğine verir. Allah (rahmetiyle her şeyi) kapsayandır ve (O her şeyi) bilendir.”** [566] Bu ayet, Emirü'l-Müminin'e mahsus olup, onun⁽¹⁾ ve ashabının hamlesiyle onları kor-

1- Resulullah'ın (s.a.a) buyurduğu gibi: “Ey Kureyş topluluğu! Allah, kalbini iman ile sınıdığı bir adamı sizin üzerinize gönderinceye kadar siz inadınızdan vazgeçmeyeceksiniz. O, sizin boyunlarınızı vuracak ve siz ürkmüş koyunlar gibi ondan kaçacaksınız.” Ebu Bekir, “O ben miyim ya Resulallah?” diye sordu. Peygamber, “Hayır!” buyurdu. Ömer, “O ben miyim ya Resulallah?” diye sordu. Peygamber, “Hayır! O, ayakkabıyı yamayan adamdır.” buyurdu. O sırada Ali'nin elinde Peygamber'in ayakkabısı vardı, onu yamıyordu.” Bu hadisi, Sünen sahiplerinin birçoğu tahrîç etmiştir. Kenzül-Ummal, c. 6, s. 393'de 6010 numaralı hadistir. Bunun benzeri bir hadis de Resulullah'ın (s.a.a) şu sözüdür: “Siz Kur'an'ın tenzili için savaştığınız gibi, sizden biri de Kur'an'ın tevili için savaşacaktır.” Ebu Bekir, “O

kutuyor. Nitekim Emirü'l-Müminin'in kendisi Cemel Vakası günü bunu açıkça ifade etmiş, İmam Bâkır ve İmam Sadık bunu beyan etmiş; Sa'lebî, Tefsir'inde bunu zikretmiş; Mecmau'l-Beyan'ın sahibi, bunu Ammar, Huzeyfe ve İbn Abbas'tan rivayet etmiştir. Şia'nın da bu hususta icması vardır ve tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'ndan bununla ilgili çok sayıda sahih hadis rivayet etmişlerdir. Buna göre Velâyet Ayeti, İmam Ali'nin velâyetini ima eden, imametinin farz olduğuna işaret eden bir ayetten sonra, daha önce İmam Ali için ima ve işaret ile anlatılan imametın şerhi olarak gelmiş oluyor. Dolayısıyla ayetin kâfirleri dost edinmeyi yasaklama siyakında geldiği nasıl söylenebilir?!

2- Kaldı ki Resulullah (s.a.a) soyundan olan Ehl-i Beyt İmamları'nı Kur'an menzilesine koymuş ve bu ikisinin birbirinden ayrılmayacağını haber vermiştir. Dolayısıyla onlar, Kur'an'ın dengidirler ve doğru, onlar ile bilinir. Onların da söz konusu ayet ile ihticac ettikleri mütevatir olarak rivayet edilmiş[567] ve "veli" sözcüğünü söylediğimiz anlamda tefsir ettikleri sabit olmuştur. [568] Buna göre siyakın onlardan gelen naslarla çeliştiğini kabul etsek dahi, böyle bir siyakın herhangi bir kıymet-i harbiyesi olmaz.⁽¹⁾ Zira bütün Müslümanlar, delillerin siyaka tercih edileceği hususunda ittifak hâindeler. Dolayısıyla siyak ile delil arasında bir çelişki söz konusu olunca, siyakın ifade ettiği anlamı terk edip delilin hükmettiğine teslim olurlar. [569] Bunun sırrı da şudur: Bu durumda ayetin bu siyakta indiğine dair güven kalmıyor. Çünkü ümmetin icması ile yüce Kitab'ımızın cem edilişteki tertibi, inişteki tertibiyle aynı değildir. [570] Kur'an'da siyakın ifade ettiği anlama ters düşen çok sayıda ayet vardır. Peygamber'in hanımlarından bahseden ayetlerin siyakında dizilen Tathir Ayeti gibi. Oysa nas ile sabit olduğu üzere Tathir Ayeti, Ehl-i Kisâ (Âl-i Aba) denilen beş kişiye (Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin) özgüdür. [571] Kısacası ayete,

ben miyim?" diye sordu. Peygamber, "Hayır." buyurdu. Ömer, "O ben miyim?" diye sordu. Peygamber, "Hayır. O, odada ayakkabı yamayan adamdır." buyurdu. O sırada Ali dışarı çıktı, elinde Resulullah'ın yamamakta olduğu ayakkabısı vardı. Bu hadisi, İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde Ebu Said'den tahrîc eder. Aynı hadisi Hâkim, el-Müstedrek'te; Ebu Ya'la el-Müsned'de ve diğer Sünen sahipleri de Sünen'lerinde rivayet ederler. Muttaki Hindî de Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te onlardan nakleder.

1- Nas ile çeliştiği zaman zahirin ne kıymeti olabilir ki?!

siyakına ters düşen bir anlam yüklemek, ne onun mucize oluşuna halel getirir, ne de belâgatine zarar verir. Dolayısıyla kesin deliller söz konusu olduğu zaman bu yola gitmenin hiçbir sakıncası yoktur. Vesselâm.

Ş.

Mektup 45

6 Muharrem 1330

Selefin Yaptığını Sahih Kabul Ederek Tevile Sığınmaktan Başka Bir Çare Yok

Eğer sıhhatinde şüphe olmayan Hulefa-i Raşidin'in hilâfeti olmasaydı, sizin görüşünüzü kabul etmekten, bu ve benzeri ayetleri anlamakta sizin gibi düşünmekten başka bir çaremiz olmazdı. Fakat Hulefa-i Raşidin'in -Allah Teâlâ onlardan razı olsun- hilâfetinin sıhhatinden şüphe etmek mümkün olmadığına göre tevil yoluna gitmekten başka bir çaremiz kalmıyor. Zira biz, onların ve onlara biat edenlerin fiillerini sahih olarak kabul etmek durumundayız. Vesselâm.

S.

Mektup 46

6 Muharrem 1330

1- Selefin Fiilini Sahih Kabul Etmek, Tevili Gerektirmez

2- Tevil Mümkün Değildir

İlk üç halifenin hilâfeti, tartışma konusudur. Dolayısıyla delillerin bununla çakışmasını ileri sürerek iddiayı ispata kalkışmak, doğru bir yaklaşım olmaz.

1- Kaldı ki onların ve onlara biat edenlerin fiillerini sahih kabul etmek, delillerin tevilini gerektirmez. Onları mazur görebilmenin başka yolları da vardır ve bunun için teville ihtiyacınız yoktur. Gerekirse bunu yeri geldiğinde açıklarız.

2- Gadir-i Hum ve Vasiyet nasları gibi, size okuduğumuz veya okumadığımız nasların -özellikle de bu naslardan geri kalır bir yanları olmayan birbirini destekleyici çok sayıdaki sünnetlerle (hadislerle) teyit edildikten sonra- tevil edilmesi mümkün değildir. Bu naslara vâkıf olan her insaf sahibi, bu nasların tek başına hakkın kesin delilleri ve ışık saçan burhanları olduğunu görür. Vesselâm.

Ş.

Mektup 47

7 Muharrem 1330

Keşke söz konusu nasları teyit eden sünnetleri (hadisleri) bize bildirseydiniz! O sünnetleri (bize açıklamaya) bıraktığınız yerden devam eder misiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 48

8 Muharrem 1330

Nasları Teyit Eden Sünnetlerden Kırk Hadis

Söz konusu nasları teyit eden sünnetlerden kırk hadis size yeterli olacaktır:

1- Resulullah (s.a.a) Ali'nin pazısından tutmuş olduğu hâlde şöyle buyurdu: "Bu, iyilerin imamı, kötülerin katilidir. Ona yardım edene yardım edilir, onu yalnız bırakan yalnız bırakılır." Sonra sesini yükselterek bu sözü tekrarladı. Bu hadisi, Hâkim, el-Müstedrek adlı Sahih'inin 3. cildi, 129. sayfasında Cabir'den tahriç eder.⁽¹⁾ Sonra şöyle der: "İsnadı sahih olduğu hâlde Buharî ve Müslim onu tahriç etmemişler." [572]

2 -Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ali hakkında bana üç şey vahyedildi: O, Müslümanların efendisi, muttakilerin imamı ve alnı ak, elleri ayakları pak olanların[573] önderidir." Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 138. sayfasının başında bu hadisi tahriç eder,⁽²⁾ sonra şöyle der: "Bu, isnadı sahih bir hadis olduğu hâlde Buharî ve Müslim onu tahriç etmemişler." [574]

3- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ali hakkında, onun Müslümanların efendisi, muttakilerin velisi ve alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi olduğu bana vahyedildi." Sünen sahiplerinden İbn Neccar ve diğerleri bu hadisi tahriç ederler.⁽³⁾ [575]

1- Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'te 2527 numaralı hadistir. Aynı hadisi, Sa'lebî de Büyük Tefsir'inde Velâyet Ayeti'ni tefsir ederken Ebu Zer'den tahriç eder.

2- Bu hadisi Barudî, İbn Kani', Ebu Nuaym ve Bezzaz tahriç ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157'de de 2628 numaralı hadistir.

3- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157'de 2630 numaralı hadistir.

4- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Ali'ye hitap şöyle buyurdu: "Hoş geldin ey Müslümanların efendisi ve muttakilerin imamı!" Bu hadisi, Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da tahriç eder.⁽¹⁾ [576]

5- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Şu kapıdan ilk girecek olan şahıs, muttakilerin imamı, Müslümanların efendisi, dinin beyarısı (emiri, beyi), vasilerin sonuncusu ve alını ak, elleri ayakları pak olanların önderidir." Derken Ali içeri girdi. Peygamber, sevinçle ayağa kalkıp ona doğru yürüdü, boynuna sarıldı ve şöyle dediği hâlde alınun terini silmeye başladı: "(Ya Ali!) Benden sonra sen benim görevimi ifa edeceksin, sesimi insanlara duyuracaksın ve aralarında ihtilâf ettikleri şeyleri onlara açıklayacaksın."⁽²⁾ [577]

6- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Allah, Ali hakkında, onun hidayet bayrağı, dostlarımın imamı, bana itaat edenlerin nuru olduğunu bir ahit olarak bana bildirdi. Allah'ın muttakilere gerekli kıldığı kelime de odur..."⁽³⁾ [578] Siz bu altı hadisin onun imametine ve ona (a.s) itaat etmenin gerekli olduğuna dair açık naslar olduğunu görüyorsunuz.

7- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, eliyle Ali'ye işaret ederek şöyle buyurdu: "Bana ilk iman eden ve kıyamet günü benimle ilk musafaha edecek olan, budur. Sıddık-ı Ekber budur. Bu ümmetin (hak ile batılı birbirinden ayıran) Faruk'u budur. Müminlerin beyarısı (emiri, beyi) budur..."⁽⁴⁾ [579]

8- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ey Ensar topluluğu! Kendisine sarıldığınız takdirde ondan sonra asla (doğru yol-

1- Bu hadis, İbn Ebu'l-Hadid'in Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 450'de zikrettiği 11. hadistir. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157'de ise 2627 numaralı hadistir.

2- Bu hadisi Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da Enes'ten tahriç eder. İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 450'de geniş bir şekilde nakleder; o sayfada 9. hadise bakabilirsiniz.

3- Bu hadisi Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da Ebu Berze el-Eslemî ve Enes b. Malik'ten tahriç eder. Mutezilî Allame de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 449'da bu hadisi nakleder; o sayfada 3. hadise bakabilirsiniz.

4- Bu hadisi Taberanî, el-Kebir'de Selman ve Ebu Zer'den tahriç eder. Beyhakî, Sünen'inde; İbn Adiy ise el-Kâmil'de Huzeyfe'den tahriç ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 156'da 2608 numaralı hadistir.

dan) sapmayacağınız şeyi size göstereyim mi? İşte Ali! Onu benim sev-
gimle sevin ve ona benim hürmetimle hürmet edin. Size bu söylediğimi,
Aziz ve Celil Allah tarafından Cebrail bana emretti.”⁽¹⁾ [580]

9- Allah’ın salât ve selâmı ona ve Âl’ine olsun, şöyle buyurdu: “Ben ilmin
şehriyim, Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen, kapiya gelsin.”⁽²⁾ [581]

10- Allah’ın salât ve selâmı ona ve Âl’ine olsun, şöyle buyurdu: “Ben hik-
metin eviyim, Ali de onun kapısıdır.”⁽³⁾ [582]

1- Bu hadisi Taberanî el-Kebir’de tahrîç eder. Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 157’de 2625 nu-
maralı hadistir. İbn Ebu’l-Hadid’in Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 450’de zikrettiği 10.
hadistir. Bakın, nasıl doğru yoldan sapmamanın şartının Ali’ye sarılmak olduğunu
söylüyor. Mefhumuyla da ona sarılmayanların dalaletine delâlet ediyor! Yine bakın,
nasıl Peygamber’e besledikleri sevginin aynısıyla onu sevmelerini ve Peygamber’e
gösterdikleri hürmetin aynısını ona göstermelerini emrediyor! Bunun tek sebebi,
Ali’nin onun veliahdı ve kendisinden sonra halifesi olduğudur. Eğer Peygamber’in
“Size bu söylediğimi, Aziz ve Celil Allah tarafından Cebrail bana emretti.” sözü
üzerinde biraz düşünürseniz, hakikat bütün açıklığıyla size tecelli eder.

2- Bu hadisi -Suyutî, el-Camiu’s-Sağır, s. 107’de olduğu gibi- Taberanî, el-Kebir’de İbn
Abbas’tan tahrîç eder. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 226, Ali’nin menkıbeleri babın-
da iki sahih senetle tahrîç eder: Birincisi, iki sahih kanalla İbn Abbas’tan; ikincisi,
Cabir b. Abdullah el-Ensarî’den. Hadisin kanallarının sahih olduğuna dair de kesin
deliller sunar. Aslen Mağripli olup Mısır’da ikâmet eden İmam Ahmed b. Muham-
med b. Sıddık, bu hadisin sahih olduğunu ispatlamak için başlı başına bir kitap
yazar ve kitabını “Fethü’l-Meliki’l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti’l-İlm Ali”
olarak adlandırır. Bu kitap, Hicrî 1354 yılında, Mısır’da el-İslamiyye matbaası ta-
rafından basılmıştır. Araştırmacıların bu kitaba vâkıf olması gerekir. Çünkü onda
çok faydalı bilgiler vardır. Avam-havas, köylü-şehirli herkesin dilinde dolaşan bu
hadise dil uzatan Nasîbîlere asla itibar edilmez. Biz onların bu hadise yönelik eleş-
tirilerine baktık. Zorbalıktan başka bir sözleri olmadığını, kör bir taassuptan başka
bir delil getirmediklerini gördük. Nitekim Hâfız Salahaddın el-Alaî, Zehebî ve
diğerlerinden bu hadisin batıl olduğunu söylediklerini naklettikten sonra, “Hadi-
sin sıhhatine zarar verecek hiçbir neden göstermemişler. Sadece kendi yanlarından
hadisin mevzu olduğunu iddia etmişler.” diyerek bunu açık bir şekilde dile getirir.

3- Bu hadisi, Tirmizî (Sahih’inde) ve İbn Cerir tahrîç ederler. Birçok büyük âlim de bu
hadisi o ikisinden nakleder. Onlardan biri, Muttaki Hindî’dir. Kenzü’l-Ummal, c.
6, s. 401’de bu hadisi naklettikten sonra İbn Cerir’in, “Bu, bizim yanımızda senedi
sahih bir hadistir.” dediğini yazar. Celaleddin Suyutî de Camiu’l-Cevami’, Hemze
harfinde ve el-Camiu’s-Sağır, c. 1, s. 170’de Tirmizî’den nakleder.

11- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ali, ilmin kapısı ve benden sonra getirdiğim dinin açıklayıcısıdır. Onu sevmek iman, ona buğzetmek nifaktır..."⁽¹⁾ [583]

12- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Ali'ye şöyle buyurdu: "Ümmetime benden sonra ihtilâfa düştükleri şeyleri sen açıklayacaksın." [584] Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 122. sayfasında bu hadisi Enes'ten tahriç eder,⁽²⁾ sonra şöyle der: "Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih bir hadis olduğu hâlde tahriç etmemişler." Ben derim ki: Bu ve benzeri hadisler üzerinde derince düşünen, Peygamber'e göre Ali'nin, Allah'a göre Peygamber gibi olduğunu anlar. Zira Allah, Peygamber'ine şöyle buyuruyor: "**Biz, ancak hakkında ihtilâfa düştükleri şeyleri onlara açıklayasın ve iman eden topluluk için hidayet ve rahmet (kaynağı) olsun diye Kitab'ı (Kur'an'ı) sana indirdik.**" Resulullah da Ali'ye şöyle diyor: "Ümmetime benden sonra ihtilâfa düştükleri şeyleri sen açıklayacaksın." [585]

13- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, İbn Smmak'ın merfu olarak Ebu Bekir'den tahriç ettiği bir hadiste şöyle buyurdu: "Bana göre Ali, Rabbime göre benim menzilemedir."⁽³⁾ [586]

14- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Darekutnî'nin el-İfrad'da merfu olarak İbn Abbas'tan tahriç ettiği bir hadiste şöyle buyurdu: "Ali b. Ebu Talib, Hitta Kapısı'dır; kim o kapıdan girerse, mümin olur; kim de o kapıdan çıkarsa, kâfir olur."⁽⁴⁾ [587]

15- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Veda Haccı'nda Arafat'ta şöyle buyurdu: "Ali bendendir, ben de Ali'denim. Kendim veya Ali'den başka kimse benden taraf (bir şey) eda edemez."⁽⁵⁾ [588]

1- Bu hadisi -Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 156'da olduğu gibi- Deylemî, Ebu Zer'den tahriç eder.

2- Bu hadisi -Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 156'da olduğu gibi- Deylemî, Enes'ten tahriç eder.

3- Bu hadisi İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 14. ayet, 5. maksat, s. 106'da nakleder.

4- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'de 2528 numaralı hadistir.

5- Bu hadisi İbn Mace, Sünen, sahabenin faziletleri babı, c. 1, s. 92'de, Tirmizî ve Nesâî de Sahih'lerinde tahriç ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'de 2531 numaralı hadistir. İmam Ahmed de Müsned, c. 4, s. 164'de, tümü sahih olan çeşitli kanallarla Habeşî b. Cünade'den tahriç eder. O kanallardan şu size yeter: "Yahya b. Âdem'den,

“Bu; çok değerli, güçlü, Arş’ın Sahibi katında itibarlı, orada sözü dinlenen, güvenilen bir Resul’ün sözüdür. Arkadaşınız (Peygamber) da deli değildir.” [589] **“O, arzusuna göre konuşmaz; söyledikleri, (kendisine) vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir.”** [590] O hâlde nereye gidiyorsunuz? Bu sahih sünnetler, bu sarih naslar hakkında ne diyorsunuz? Bu vasiyet üzerinde biraz düşünseniz ve Hacc-ı Ekber’de bütün şahitlerin huzurunda bunun açıkça ilân edilmesinin hikmeti üzerinde düşüncenizi yoğunlaştırırsanız, hakikat en açık şekliyle size aşikâr olur. Lafzına bakıp ne kadar az, manasına bakıp ne kadar büyük, ne kadar açık olduğunu görürseniz, bu sözü gözüünüzde büyüttükçe büyütürsünüz. Peygamber, bu sözünde her şeyi içine alacak şekilde toplamıştır. Kısa olmasına rağmen hemen her şeyi kapsayacak genel bir ifade kullanmıştır. Ali’den başka hiç kimseye kendisinden taraf herhangi bir şeyi eda etme (yerine getirme) ehliyeti bırakmamıştır. Buna da asla şaşmamak lazım. Çünkü Peygamber’den taraf ancak vasisi eda eder, yerine ancak halifesi ve velisi vekâlet eder. Bizi buna (bu nükteyi anlamaya) ileten Allah’a hamd olsun. Eğer Allah bizi buna iletmeseydi, bizim kendimiz buna ulaşamazdık.

16- Allah’ın salât ve selâmı ona ve Âl’ine olsun, şöyle buyurdu: “Kim bana itaat ederse, Allah’a itaat etmiştir. Kim bana isyan ederse, Allah’a isyan

İsrail b. Yunus’tan, dedesi Ebu İshak es-Sübey’î’den, Habeşî’den.” Adı geçen bu ravilerin hepsi Buharî ve Müslim’in yanında hüccettirler ve her ikisi de Sahih’lerinde onlarla ihticac etmişlerdir. Müsned-i Ahmed’de bu hadisi okuyan kimse, hadisin, Peygamber’in (s.a.a) şu fani dünyadan göçmesinden kısa bir süre önce Veda Haccı’nda sadır olduğunu bilir. Ondan önce de Peygamber (s.a.a) Ebu Bekir’i Mekke ehline okuması için Beraat (Tevbe) Suresi’nden on ayet ile göndermiş, sonra -İmam Ahmed’in Müsned, c. 1, s. 151’de tahrîç ettiği üzere- Ali’yi çağırmış ve ona, “Ebu Bekir’e yetiş. Nerede onunla karşılaşırsan, (Beraat Suresi’nin on ayetini içeren) mektubu ondan al ve onu sen Mekke ehlinle götür ve onlara oku.” buyurdu. Ali, Cuhfe’de Ebu Bekir’e yetişti ve mektubu ondan aldı. Ebu Bekir de Peygamber’e (s.a.a) geri döndü ve “Ya Resulallah! Benim hakkımda bir şey mi nazil oldu?” dedi. “Hayır. Fakat Cebrail bana geldi ve ‘Kendin veya Ali’den başka kimse senden taraf (bir şey) eda edemez.’ dedi.” buyurdu. Ahmed’in Müsned, c. 1, s. 150’de (İmam) Ali’den tahrîç ettiği başka bir hadiste ise şöyle geçer: “Peygamber, Ali’yi Beraat Suresi’yle gönderdiği zaman ona şöyle buyurdu: “Onu ya benim götürmem ya da senin götürmen gerekir.” Ali, “İkimizden birinin onu götürmesi gerekiyorsa, ben onu götürürüm.” dedi. Peygamber (s.a.a), “O hâlde hemen hareket et ki, Allah diline sebat, kalbine hidayet verecektir.” buyurdu...”

etmiştir. Kim de Ali'ye itaat ederse, bana itaat etmiştir. Kim de Ali'ye isyan ederse, bana isyan etmiştir." Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 121. sayfasında; Zehebî de Telhis'inin yine aynı sayfasında bu hadisi tahriç ederler. Her ikisi de hadisin Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu açıkça söylerler. [591]

17- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Ali! Kim benden ayrılırsa, Allah'tan ayrılmıştır. Kim de senden ayrılırsa, benden ayrılmıştır." Hâkim, Sahih'inin 3. cildi, 124. sayfasında bu hadisi tahriç eder ve "İsnadı sahih olduğu hâlde Buharî ve Müslim onu tahriç etmemişler." der. [592]

18- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Ümmü Seleme'nin hadisinde şöyle buyurdu: "Kim Ali'ye söverse, bana sövmüştür." Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 121. sayfasında bu hadisi tahriç eder ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtir. Zehebî de Telhis'inde bu hadisi zikreder ve sahih olduğunu söyler. Ahmed, Müsned'inin 6. cildi, 323. sayfasında Ümmü Seleme'nin hadisi olarak, Nesaî, *el-Hasaisu'l-Aleviyye* adlı eserinin 17. sayfasında ve Asar-ı Nebeviyye'yi koruyanlardan birçok kimse bu hadisi rivayet ederler. [593] Peygamber'in (s.a.a) Amr b. Şas'ın⁽¹⁾ hadisindeki "Kim Ali'ye eziyet ederse, bana eziyet etmiştir." [594] şeklindeki sözü de buna benzemektedir.

19- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Kim Ali'ye severse, beni sevmiştir. Kim de Ali'ye buğzederse, bana buğzetmiştir." Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 130. sayfasında bu hadisi tahriç eder ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtir. Zehebî de Telhis'inde, aynı şarta göre sahih olduğunu söyleyerek bu hadisi zikreder. [595] Ali'nin "Taneyi yaran, canlıyı yaratan Allah'a andolsun ki, Ümmî Nebî'nin (s.a.a) bildirdiği bir gerçektir şu: Beni ancak mümin sever ve bana ancak münafık buğzeder." şeklindeki sözü de bu hadis gibidir.⁽²⁾ [596]

1- Amr b. Şas'ın hadisi, Mektup 36'nın dipnotunda geçti.

2- Bu hadisi Müslim, Sahih, iman kitabı, c. 1, s. 46'da tahriç eder. İbn Abdübirr de el-İstîab'da, Ali'nin tercümeihâlinde bu hadisin manasını bir grup sahabîden rivayet eder. Mektup 36'da da Büreyde'nin hadisi geçti. Bakabilirsiniz. Peygamber'in "Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol." sözü, el-Fetave'l-Hâmidiyye kitabının yazarının es-Salâtu'l-Fahire Fi'l-Ehadisi'l-Mütevâtire adlı risalesinde itiraf ettiği gibi, mütevatir olarak bize ulaşmıştır.

20- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Ali! Sen dünyada efendisin, ahirette de efendisin. Senin habibin (dostun) benim habibimdir, benim habibim ise Allah'ın habibidir. Senin düşmanın benim düşmanumdur, benim düşmanım ise Allah'ın düşmanıdır. Benden sonra sana buğzedenin vay hâline!" Bu hadisi, Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 128. sayfasında tahriç eder ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtir.⁽¹⁾ [597]

1- Hâkim bu hadisi, Ebu'l-Ezher kanalıyla Abdurrezak'tan, Muammer'den, Zührî'den Ubeydullah b. Abdullah'tan, İbn Abbas'tan rivayet eder. Bu şahısların hepsi de hüccettir. Bunun için Hâkim hadisi zikrettikten sonra, "Buharî ve Müslim'in şartına göre sahihtir." der. Sonra şöyle der: "Ebu'l-Ezher, rical âlimlerinin icmasıyla güvenilirdir. Güvenilir bir ravi bir hadisi rivayet ederse, hadis âlimlerinin belirlediği kritere göre o hadis sahihtir." Sonra şöyle der: "Ebu Abdullah el-Kureşî'den duydum, diyordu ki: Ahmed b. Yahya el-Hulvanî'den duydum, diyordu ki: Ebu'l-Ezher San'a'dan gelip Bağdat ehliyle bu hadisi müzakere ettiğinde Yahya b. Main onu yadırgar. Yahya b. Main'in meclis (ders) günü olunca, meclisin (dersin) sonunda, "Abdurrezak'tan bu hadisi nakleden şu Nişaburlu yalancı nerede?" diye sorar. Ebu'l-Ezher ayağa kalkar ve "O benim!" der. Yahya b. Main, onun sözüne ve mecliste ayağa kalkmasına güler ve onu yanına çağırıp yanına oturtur. Sonra ona sorar: "Abdurrezak bu hadisi nasıl hiç kimseye anlatmadı da yalnız sana anlattı?" Ebu'l-Ezher şöyle der: "Ey Ebu Zekeriyya! Bil ki, ben San'a'ya gittiğimde Abdurrezak orada değildi. Kendi köyü olan uzak bir köye gitmişti. Hasta olduğum hâlde ona gittim. Ona kavuştuğumda benden Horasan'ın durumunu sordu. Horasan'ın durumunu ona anlattım ve ondan bazı hadisler yazdım. Sonra onunla birlikte San'a'ya geldik. Ona veda ederken bana, "Senin hakkın bana farz oldu. Onun için sana, kimsenin benden duymadığı bir hadis söyleyeceğim." dedi ve Allah'a andolsun ki, bu hadisi kelimesi kelimesiyle o bana söyledi." Yahya b. Main onu doğrular ve ondan özür diler...

Zehebî'ye gelince; Telhisu'l-Müstedrek'te genel olarak bu hadisi rivayet edenlerin güvenilirliğini, özel olarak da Ebu'l-Ezher'in güvenilirliğini itiraf eder, ama bununla birlikte hadisin sahihliğinden şüphe eder. Fakat kendisini rezil edecek tahakkümden başka, hadisin sıhhatine hâlel getirecek herhangi bir şey zikretmemiştir. Abdurrezak'ın ketum davranıp bu hadisi kimseye söylememesine gelince; bunun nedeni zalimlerin sultanından korkuyor olması idi. Nitekim Said b. Cübeyr de, Malik b. Dinar kendisine, "Resulullah'ın sancaktarı kimdi?" diye sorduğunda korkmuş ve Malik'e bakarak, "Herhâlde senin için gücün yok!" demişti. Malik sinirlenip onu kardeşlerine şikâyet etmişti. Kardeşleri, Said'in Haccac'dan korktuğu için, "Resulullah'ın sancaktarı Ali idi." diyememiş diye mazeret bildirmişlerdi. Hâkim, bu hadisi de el-Müstedrik, c. 3, s. 137'de tahriç eder, sonra "Bu, isnadı sahih bir hadistir; Buharî ve Müslim tahriç etmemişler." der.

21- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Ali! Ne mutlu seni seven ve senin hakkında (beni) doğrulayan kimseye! Yazıklar olsun sana buğzeden ve senin hakkında (beni) yalanlayan kimseye!" Bu hadisi, Hâkim, el-Müstedrek'inin 3. cildi, 135. sayfasında tahrîç eder, sonra, "Bu, isnadı sahih bir hadistir, fakat Buharî ve Müslim onu tahrîç etmemişler." der. [598]

22- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Kim benim yaşadığım gibi yaşamak, benim öldüğüm gibi ölmek ve Rabbimin bana vadettiği Huld Cenneti'nde oturmak isterse, Ali b. Ebu Talib'i veli edinsin. Çünkü o, asla sizi bir hidayetten çıkarmaz, bir dalalete de sokmaz."⁽¹⁾ [599]

23- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Bana iman eden ve beni doğrulayan herkese Ali b. Ebu Talib'in velâyetine sarılmayı vasiyet ediyorum. Kim onu veli edinirse, beni veli edinmiştir. Kim onu severse, beni sevmiştir. Kim ona buğzederse, bana buğzetmiştir. Kim de bana buğzederse, Aziz ve Celil Allah'a buğzetmiştir."⁽²⁾ [600]

24- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Kim benim yaşadığım gibi yaşamak, benim öldüğüm gibi ölmek ve (ağaçlarını) Rabbimin diktiği Adn Cenneti'nde oturmak istiyor ve bundan mesrur oluyorsa, benden sonra Ali'yi veli edinsin, onun dostuyla dost olsun ve benden sonra Ehl-i Beyt'ime uysun. Çünkü onlar benim soyumdandırlar, benim mayamdan yaratılmışlar ve benim anlayışım ve ilmim onlara verilmiştir. O hâlde ümmetimden onların üstünlüğünü yalanlayanların, onlar hakkında benimle bağlarını koparanların vay hâline! Allah onları şefaataime nail etmesin!" [601]

25- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Kim benim yaşadığım gibi yaşamayı, benim öldüğüm gibi ölmeyi ve Rabbimin bana vadettiği cennete -ki o, Huld Cenneti'dir- girmeyi seviyorsa, Ali'yi ve ondan sonra da onun zürriyetini veli edinsin. Çünkü onlar, asla sizi bir hidayet kapısından dışarı çıkarmazlar, bir dalalet kapısından da içeri sokmazlar."⁽³⁾ [602]

1- Bu hadisi Mektup 10'da zikrettik.

2- Bu hadisi de Mektup 10'da zikrettik. Bu ve öncesindeki hadisin kaynakları için oradaki dipnotlara bakınız.

3- Bu ve öncesindeki hadisin kaynakları için Mektup 10'da bu hadisleri zikrederken düştüğümüz dipnotlara bakınız.

26- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ey Ammar! Ali'nin bir vadide, diğer insanların başka bir vadide yürüdüğünü görürsen, sen Ali ile birlikte yürü, diğer insanları bırak. Çünkü o, asla seni bir helâke götürmez, bir hidayetten de çıkarmaz."⁽¹⁾ [603]

27- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Ebu Bekir'in hadisinde şöyle buyurdu: "Benim avucum ile Ali'nin avucu adalette eşittir."⁽²⁾ [604]

28- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Fatıma! Şu seni hoşnut etmez mi: Aziz ve Celil Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve iki kişiyi seçti: Biri senin baban, diğeri senin kocan?!"⁽³⁾ [605]

29- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ben inzar edenim (uyaran, ikaz edenim), Ali ise hidayete erdirenidir. Ya Ali! Benden sonra hidayeti bulanlar, seninle hidayeti bulurlar."⁽⁴⁾ [606]

30- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Ali! Benim ve senin dışında kimseye mescitte cünüp olmak helâl olmaz."⁽⁵⁾ [607] Taberanî'nin Ümmü Seleme'den, Bezzaz'ın ise Sa'd'dan rivayet ettiği şu hadis de bunun gibidir: "Ben ve Ali dışında hiç kimseye bu mescitte cünüp olmak helâl olmaz."⁽⁶⁾ [608]

31- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ben ve -Ali'yi kastederek- bu, kıyamet günü ümmetim üzerine hüccetiz." [609] Hatib, bu hadisi Enes'ten tahriç eder.⁽⁷⁾ Eğer Ebu'l-Hasan (Ali), Peygamber'in veliahdı ve kendisinden sonra emir sahibi olmasaydı, hangi gerekçeyle Peygamber gibi hüccet olurdu?!

32- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Cenne-

1- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 156'da olduğu gibi, bu hadisi Deylemî, Ammar ve Ebu Ey-yub'dan tahriç eder.

2- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'de 2539 numaralı hadistir.

3- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 129'da tahriç eder. Sünen sahiplerinin de birçoğu bu hadisi rivayet edip, sahih olduğunu söyler.

4- Bu hadisi Deylemî, İbn Abbas'tan tahriç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157'de 2631 numaralı hadistir.

5- Mektup 34'te bu hadisle ilgili dipnotumuza bakın. Orada zikrettiğimiz bütün hadisler üzerinde derince düşünün.

6- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 13. hadis.

7- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157'de 2632 numaralı hadistir.

tin kapısına şöyle yazılmıştır: Lâ ilâhe illellâh, Muhammedun resûlullâh, Aliyyun ahu Resûlillâh. (Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın resulüdür, Ali Allah Resulü'nün kardeşidir...)"⁽¹⁾ [610]

33- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Arş'ın gövdesine şöyle yazılmıştır: Lâ ilâhe illellâh (Allah'tan başka ilâh yoktur), Muhammedun resûlullâh (Muhammed Allah'ın resulüdür), onu Ali ile destekledim, ona Ali ile yardım ettim."⁽²⁾ [611]

34- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Kim azminde Nuh'a, ilminde Âdem'e, hilminde İbrahim'e, ferasetinde Musa'ya, zühdünde İsa'ya bakmak isterse, Ali b. Ebu Talib'e baksın." Bu hadisi, Beyhakî, Sahih'inde ve Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde tahrîç ederler.⁽³⁾ [612]

35- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ya Ali! Sendeki İsa'dan bir örnek var: Yahudiler ona buğzedip annesine bühtan söylediler; Hristiyanlar da onu sevip olmadığı bir mertebeye yükselttiler."⁽⁴⁾ [613]

36- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Öne geçenler üçtür: Musa'ya imanda (herkesten) öne geçen Yuşa b. Nun; İsa'ya imanda (herkesten) öne geçen Sahib-i Yasin; [614] Muhammed'e imanda (herkesten) öne geçen Ali b. Ebu Talib."⁽⁵⁾ [615]

1- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 159'da olduğu gibi, bu hadisi Taberanî, el-Evsat'ta; Hatib-i Bağdadî, el-Müttefak ve'l-Müfterak'ta tahrîç ederler. Biz de bu hadisi Mektup 34'te zikretmiş ve tettebbu ehli araştırmacılar için faydalı olacak bazı notlar düşmüştük.

2- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 158'de olduğu gibi, bu hadisi, Taberanî (el-Kebir'de) ve İbn Asakir Ebu'l-Hamra'dan merfu olarak tahrîç ederler.

3- Bu hadisi İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 449'da Beyhakî ve Ahmed b. Hanbel'den nakleder. İmam Razî de Tefsir-i Kebir, c. 2, s. 288'de Mübahele Ayeti'nin tefsirinde bu hadisi zikreder ve bu hadisin muvafık ve muhalif herkesin yanında kesin olduğunu belirtir. Aslen Mağripli olup Mısır'da ikâmet eden İmam Ahmed b. Muhammed b. Sıddık el-Hasanî'nin "Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali" kitabının 34. sayfasında olduğu gibi, İbn Batta da bu hadisi İbn Abbas'tan tahrîç eder. Ârif Şaranî'nin el-Yavakît ve'l-Cevahir kitabının 32. bahsi, s. 172'de nakettiği üzere, İmam Ali'nin bütün peygamberlerin sırlarını cami olduğunu itiraf edenlerden biri de, Âriflerin Şeyhi Muhyiddin-i Arabî'dir.

4- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 122'de tahrîç eder.

5- Bu hadisi Taberanî ve İbn Merdeveyh, İbn Abbas'tan; Deylemî ise Aişe'den tahrîç ederler. Bu hadis, müstefiz hadislerdendir.

37- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Sıddıklar üçtür: 'Ey kavmim! Peygamberlere uyun.' diyen Yasin Ailesi mümini Habib-i Neccar; 'Rabbim Allah'tır dediği için bir adamı mı öldüreceksiniz?' diyen Firavun Ailesi mümini Hızkîl; Ebu Talib oğlu Ali; ki en faziletli de budur."⁽¹⁾ [616]

38- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Ali'ye şöyle buyurdu: "Benden sonra ümmet sana hıyanet edecektir. Sen benim dinim üzere yaşayacak ve benim sünnetim üzere savaşıyorsun. Seni seven, beni sevmiş olur. Sana buğzeden, bana buğzetsen olur. Şu (sakalın) bunun kanıyla boyanacaktır. (Sakalının başının kanıyla boyanacağını kastediyor.)"⁽²⁾ [617] Ali'den de şöyle dediği rivayet edilir: "Peygamber'in bana bildirdiği şeylerden biri de, ondan sonra ümmetin bana hıyanet edeceğidir."⁽³⁾ [618] İbn Abbas'tan da şöyle dediği rivayet edilir: "Resulullah (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: 'Bil ki, benden sonra büyük bir zorlukla karşılaşacaksın.' Ali, 'Dinim selâmette mi olacak?' diye sordu. Peygamber, 'Evet, dinin selâmette olacak.' buyurdu." [619]

39- Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, şöyle buyurdu: "Ben Kur'an'ın tenzili için savaştığım gibi, sizden biri de Kur'an'ın tevili için savaşıyor." Bu söz üzerine ashap o adamın kim olduğunu merak ederek boyunlarını uzattılar. İçlerinde Ebu Bekir ve Ömer de vardı. Ebu Bekir, "O ben miyim?" diye sordu. Peygamber, "Hayır." buyurdu. Ömer, "O ben miyim?" diye sordu. Peygamber, "Hayır. O, ayakkabı yamayan adamdır." buyurdu. Ali'yi kastediyordu. (Ali, o sırada ayakkabı yamıyordu.) Ebu Said-i Hudrî der ki: "Ali'ni yanına gelip müjde verdik. Fakat Ali, başını bile kaldırmadı. Sanki bu sözü (daha önce) Resulullah'tan (s.a.a) duymuştu."⁽⁴⁾ [620]

1- Bu hadisi Ebu Nuaym ve İbn Asakir, merfu olarak Ebu Leyla'dan tahric ederler. İbn Neccar ise, yine merfu olarak İbn Abbas'tan tahric eder. Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. fasıl, 30. ve 31. hadisler, s. 74-75.

2- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 147'de tahric eder ve sahih olduğunu söyler. Zehebî de, Telhisu'l-Müstedrek'te sahih olduğunu itiraf ederek zikreder.

3- Bu ve bundan sonraki hadisi, yani İbn Abbas'ın hadisini Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 140'da tahric eder. Zehebî de, Telhisu'l-Müstedrek'te her iki hadisi zikreder. Her ikisi de, bu iki hadisin Buhârî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söylerler.

4- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 122'de tahric eder ve "Bu, Buhârî ve Müslim'in şartına göre sahih bir hadistir, fakat tahric etmemişler." der. Zehebî de, Tel-

Ebu Eyyub el-Ensârî'nin Ömer'in hilâfeti döneminde söylediği hadisi de bunun gibidir. Şöyle der: "Resulullah (s.a.a) Ali b. Ebu Talib'e, Nakisîn (biatını bozan Cemel ashabı), Kasitîn (zalim olarak isyan eden Muaviye ve adamları) ve Mârikîn (dinden çıkan Havaric) ile savaşmasını emretti."⁽¹⁾ [621]

Ammar b. Yasir'in de hadisi bunun gibidir. Şöyle der: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ya Ali! Sen hak üzere olduğun hâlde Fie-i Bağiyeye (zalim ve asi grup) seninle savaşacaktır. Kim o gün sana yardım etmezse, benden değildir."⁽²⁾ [622]

Ebu Zer'in hadisi de aynı. Şöyle der: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, ben Kur'an'ın tenzili için müşriklerle savaştığım gibi, benden sonra da sizden biri Kur'an'ın tevili için insanlarla savacaktır."⁽³⁾ [623]

Muhammed b. Ubeydullah b. Ebu Râfi'in, babası aracılığıyla dedesi Ebu Râfi'den rivayet ettiği hadis de aynı. Şöyle der: Resulullah buyurdu ki: "Ya Ebu Râfi! Benden sonra bir topluluk olacak ki, Ali ile savaşacaklar. Onlara karşı cihat etmek Allah'ın farz kıldığı bir haktır. Onlara karşı eliyle cihat etmeye gücü yetmeyen, diliyle cihat etsin. Diliyle gücü yetmeyen, kalbiyle cihat etsin..."⁽⁴⁾ [624]

Ahzar el-Ensârî'nin⁽⁵⁾ de hadisi aynı. Şöyle der: Resulullah şöyle buyurdu:

hisul-Müstedrek'te bu hadisi zikrederken Buhârî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu itiraf eder. Aynı hadisi İmam Ahmed, Müsned, c. 3, s. 33'de; Beyhakî, Şuabu'l-İman'da; Said b. Mansur, Sünen'inde; Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da; Ebu Ya'la, Sünen'inde tahrîç ederler. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te ise 2585 numaralı hadistir.

- 1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 139 ve 140'da iki kanalla Ebu Eyyub el-Ensârî'den tahrîç eder.
- 2- İbn Asakir tahrîç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te 2588 numaralı hadistir.
- 3- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te olduğu gibi, Deylemî tahrîç eder.
- 4- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te olduğu gibi, Taberanî, el-Kebir'de tahrîç eder.
- 5- O, Ebu'l-Ahzar'ın oğludur. İbnü's-Seken onu zikreder ve bu hadisi, Hâris b. Husayre kanalıyla Cabir-i Co'fî'den, İmam Muhammed Bâkır'dan, babası İmam Zeynelâbidin'den, Ahzar'dan, Peygamber'den rivayet eder. İbnü's-Seken der ki: "Ahzar, sahabe arasında meşhur olmayan bir isimdir. Hadisinin senetlerinde ise değerlendirmeye açık hususlar vardır." Bütün bunarı Askalanî, el-İsabe'de, Ahzar'ın tercümeihâlinde nakleder. Darekutnî de, el-Efrad'da bu hadisi tahrîç eder ve şöyle der: "Bu hadisi tek başına Cabir-i Co'fî rivayet eder ki, o da Rafizî'dir."

“Ben Kur’an’ın tenzili için savaşıyorum, Ali de Kur’an’ın tevili için sava-
caktır.” [625]

40- Allah’ın salât ve selâmı ona ve Âl’ine olsun, şöyle buyurdu: “Ya Ali! Ben nübüvvet ile sana galebe çalarım; çünkü benden sonra nübüvvet yok-
tur. Sen de yedi şeyde insanlara galebe çalarsın ve Kureyş’ten hiçbir kimse
o yedi şeyde seninle tartışamaz: Sen, onların Allah’a ilk iman edenisin; Al-
lah’ın ahbine en vefalı olanısın; Allah’ın emrini en doğru biçimde yerine
getirensin; (malları) en eşit şekilde bölenisin; reayaya en adil davrananı-
sın; yargıda en basiretli olanısın ve Allah katında en büyük meziyete sahip
olanısın.”⁽¹⁾ [626]

Ebu Said-i Hudrî’den de şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) şöyle
buyurdu: “Ya Ali! Senin yedi hasletin var ki, kıyamet günü kimse o haslet-
lerde seninle tartışamaz: Sen, Allah’a iman edenlerin ilkinin; onların, Al-
lah’ın ahbine en vefalı olanısın; Allah’ın emrini en doğru biçimde yerine
getirensin; reayaya en şefkatli davrananınsın; (malları) en eşit şekilde bö-
lenisin; yargıyı en iyi bilensin ve en büyük meziyete sahip olanısın.” [627]

Birbirini destekleyen, birbirini pekiştiren bu sünnetlerin benzerleri, hep-
sini burada zikredemeyeceğimiz kadar çoktur. Hepsi de tek bir manaya
delâlet etmektedir. O da şudur: Bu ümmette Resulullah’tan (s.a.a) sonra
ikinci şahsiyet, Ali’dir; Peygamber’in (s.a.a) sahip olduğu önderlik maka-
mına ondan sonra o sahiptir. Dolayısıyla bu hadisler, lafızları bakımından
mütevâtir olmasalar da, manaları itibarıyla mütevâtir sünnetlerdendir. Bu
da hüccet-i balîğâ olarak size yeter. Vesselâm.

Ş.

1- Bu hadisi Ebu Nuaym, Muaz’dan tahrîç eder. Ondan sonraki hadisi, yani Ebu Sa-
id’in hadisini ise, Hilyetü’l-Evliya’da tahrîç eder. Her iki hadis de Kenzü’l-Ummal,
c. 6, s. 156’da mevcuttur.

Mektup 49

11 Muharrem 1330

1- Ali'nin Faziletlerini İtiraf Etmesi

2- Faziletleri, Hilâfetin Ona Verilmesini Gerektirmez

1- İmam Ebu Abdullah Ahmed b. Hanbel der ki: "Ali b. Ebu Talib hakkında varit olan faziletler, Resulullah'ın ashabından hiçbir kimse hakkında varit olmamıştır."⁽¹⁾ [628]

İbn Abbas şöyle der: "Allah'ın Kitabı'ndan Ali hakkında nazil olan ayetler, başka hiç kimse hakkında nazil olmamıştır."⁽²⁾ [629] Başka bir defasında da şöyle demiştir: "Aziz ve Celil Allah'ın kitabı'ndan üç yüz ayet Ali hakkında nazil olmuştur."⁽³⁾ [630] Başka bir defasında ise şöyle demiştir: "Allah, hiçbir ayette 'Ey iman edenler!' hitabını indirmemiştir ki, Ali onların emiri ve şerifi olmasın. Andolsun, Allah, Aziz Kitabı'nun birçok yerinde Muhammed'in (s.a.a) ashabını kınamış, azarlamıştır; fakat Ali'yi iyilikten başka bir şekilde yâd etmemiştir."⁽⁴⁾ [631]

Abdullah b. Ayyâş b. Ebu Rebia şöyle der: "Ali, dilediğin kadar sağlam ve tartışma götürmez bir ilme sahipti. İslam'da kıdem sahibi idi. Resulullah'ın (s.a.a) damadı idi. Peygamber'in sünnetiyle ilgili derin bir bilgi ve

1- Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 107'de bu hadisi tahric eder. Zehebî de, Telhisu'l-Müstedrek'te bu hadisi getirir ve hiçbir şerh düşmez.

2- Bu hadisi, İbn Asakir ve Sünen sahiplerinden bir grup tahric ederler.

3- Yine İbn Asakir'in tahric ettiği bir hadisten.

4- Taberanî, İbn Ebu Hatem ve Sünen sahiplerinden bir grubun tahric ettiği bir hadisten. Bu hadisi, İbn Hacer de nakleder. Ondan önceki hadisleri ise, es-Savai-ku'l-Muhrika, 3. fasıl, 9. bap, s. 76'da nakleder.

kavrayışa sahipti. Savaşta yiğitliğiyle ön plandaydı. Mal infakında oldukça cömertti.”⁽¹⁾ [632]

İmam Ahmed b. Hanbel'e Ali ve Muaviye'yi sordular. Şöyle dedi: “Ali'nin çok düşmanı vardı. Düşmanları, onda kendisini ayıplayabilecekleri bir kusur aradılar, fakat bir kusur bulamadılar. Bu yüzden onunla harp etmiş, onunla savaşmış bir adamın etrafında toplanıp onu övdüler. Bu, onların Ali'ye karşı başvurdukları bir hile idi.”⁽²⁾ [633]

Kadı İsmail, Nesaî, Ebu Ali Nişaburî ve diğerleri şöyle derler: “Sahih isnatlarla Ali hakkında gelen hadisler, sahabeden hiç kimse hakkında gelmemiştir.”⁽³⁾ [634]

2- Buna hiçbir diyeceğimiz yok. Fakat söz, Peygamber'in hilâfeti ona verip vermediği hususundadır. Bu sünnetler ise, bu konuya açıkça delâlet eden naslardan değildir. Bunlar, sadece İmam Ali'nin hususiyetleri ve faziletlerindedir. Rakamlara sığmayacak kadar da çoktur. Biz de Ali'nin *-kerremellahu vecheh-* bu faziletleri ve bunlardan daha üstününe lâayık olduğuna inanıyoruz. Bu zikrettikleriniz kat kat fazlası da sizin gözünüzden kaçmıştır. Bu sünnetlerde yer yer Ali'nin hilâfete aday gösterildiği de görülmektedir. Fakat bildiğiniz gibi hilâfete aday gösterilmek, hilâfetin ona verilmesinden başka bir şeydir. Vesselâm.

S.

1- Tarihçiler ve Sünen sahipleri, bu sözü İbn Ayyaş'tan naklederler. Onu, es-Savaiku'l-Muhrika'nın az önce işaret ettiğimiz bölümünde de görebilirsiniz.

2- Bu sözü, Selefi, et-Tuyuriyyat'ta tahric eder. İbn Hacer de, es-Savaiku'l-Muhrika'nın az önce işaret ettiğimiz bölümünde bu sözü nakleder.

3- Bu söz, adı geçen şahıslardan müstefiz olarak nakledilmiştir. İbn Hacer de, es-Savaiku'l-Muhrika, 2. fasıl, 9. bap, s. 72'de bu sözü nakleder.

Mektup 50

13 Muharrem 1330

Hususiyetleriyle İmametine İstidlâl Etmenin Beyanı

Sizin gibi derin düşünceli, ileri görüşlü, sözün nereden kaynaklandığını, nereye yöneldiğini ve nereye varmak istediğini bilen, Resulullah'ı (s.a.a) tanıyan, onun hikmet-i baliğası ve nübüvvet-i hatimesi hakkında basiret sahibi olan, davranışları ve sözlerini doğru biçimde değerlendiren, onun asla heva ve hevesten konuşmadığını bilen birisi, bu sünnetlerin maksatlarını kaçırmış olamaz. Böyle birisine bu sünnetlerin örfi ve akli lazımleri gizli kalmış olamaz. Hele Arap edebiyatının üstatları ve hüccetlerinden olan sizin gibi birine, bu sünnetlerin (İmam) Ali'ye, Yüce Allah ve peygamberlerin ancak din ve mensupları hakkında güvendikleri halifelerine verebilecekleri yüce makam ve mevkiler verdiği gizli kalmış olamaz. Bu sünnetler, delâlet-i mutabakat ile hilâfete delâlet etmese de, kesinlikle hilâfete açık bir işaret içermekte ve delâlet-i iltizam ile hilâfete delâlet etmektedir. Aradaki lüzum ise, özel anlamda apaçık bir lüzumdur. Hâşâ! Peygamberlerin Efendisi, bu yüksek makamları kendisinden sonraki vasisi ve veliahdından başka birine vermiş olabilir mi?!

Kaldı ki, Ali hakkındaki sair sünnetler üzerinde derinlemesine düşünen, teemmül ve insaf ile o sünnetleri dışına vuran kimse, çok azı hariç, bütün bu sünnetlerin Ali'nin imametini vurgulamayı amaçladığını, ya delâlet-i mutabakat ile -daha önce zikrettiğimiz naslar⁽¹⁾ ve Gadir Ahdi gibi- veya delâlet-i iltizam ile -Mektup 48'de zikrettiğimiz sünnetler ve Peygamber'in (s.a.a) "Ali Kur'an ile beraberdir, Kur'an da Ali ile beraberdir. Bu

1- Mektup 20, Mektup 26, Mektup 36 ve Mektup 40'da zikredilen naslar.

ikisi (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar.”⁽¹⁾ [635] şeklindeki sözü gibi- Ali’nin imametine delâlet ettiğini görecektir. Veya Peygamber’in (s.a.a) “Bana göre Ali, bedenime göre başımın menizelesindedir.”⁽²⁾ [636] Peygamber’in (s.a.a) “Canım elinde olan Allah’a andolsun ki, ya namaz kılar, zekât verirsiniz, ya da kendimden -veya kendim gibi- olan bir adamı sizin üzerinize gönderirim...” şeklindeki sözü gibi. Bu hadisin sonunda şöyle geçer: “Sonra Peygamber, Ali’nin elinden tuttu ve ‘O adam budur.’ dedi.”⁽³⁾ [637] Bu sünnetlerin emsali sayılamayacak kadar çoktur. Bu, çok büyük bir faydadır ki, hakikatler denizinde dalgalık yapan, bilinmeyenleri keşfetmek isteyen ve araştırmasını kendisi için yapan, duygularına yenik düşmeden bu kutsal sünnetlerin gerektirdiği anlamlara uyan herkesin dikkatini ona çekiyorum. Vesselâm.

Ş.

-
- 1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 124’de, Zehebî de Telhisü’l-Müstedrek’in aynı sayfasında, sahih olduğunu açıkça ifade ederler tahric ederler. Bu hadis, müstefiz hadislerdendir. Sahih Sekaleyn -Kitap (Kur’an) ve Itret (Ehl-i Beyt)- hadislerinden sonra Ali’nin Kur’an ile, Kur’an’ın da Ali ile beraber olduğunu kim bilmez. O hadislerden Mektup 8’de zikrettiklerimize vâkıf olup, Itret’in (Ehl-i Beyt’in) İmamı ve Efendisi’nin inkâr edilemez ve tartışılmaz hakkını tanıyın.
 - 2- Bu hadisi Hatib-i Bağdadî, Bera’dan; Deylemî ise, İbn Abbas’tan tahric ederler. İbn Hacer de, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 75’te nakleder; 9. bap, 2. fasla zikrettiği kırk hadisten 35. hadise bakınız.
 - 3- Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 405’te 6133 numaralı hadistir. Ali’nin Peygamber’in kendisi gibi olduğuna delil olarak Mübahele Ayeti size yeter. Nitekim Razî, Mefatihü’l-Gayb adlı büyük tefsirinde, c. 2, s. 488’de bunu geniş bir şekilde açıklamıştır. Biz de el-Kelimetü’l-Garra adlı kitabımızda bu ayetle ilgili önemli bahsileri gündeme getirmişiz, kaçırmayın.

Mektup 51

14 Muharrem 1330

Delillere Misliyle Karşı Koyma

Hasımlarınız, Üç Raşit Halife'nin faziletleri hakkında varit olan, [638] keza Muhacirler ve Ensar'dan ilk Müslüman olanların faziletleri hakkında gelen sünnetlerle size karşı koyabilirler. O zaman ne dersiniz?

S.

Mektup 52

15 Muharrem 1330

Karşı Koyma İddiasının Reddi

Biz de Muhacirler ve Ensar'dan ilk Müslüman olanların faziletlerine inanıyoruz. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlar. Onların faziletleri saymakla bitmez. Bu hususta gelen Kur'an ayetleri ve sahih sünnetler onlara yeter. Biz bu sünnetleri araştırırken üzerinde dikkatlice düşündük. Aziz ve Yüce Allah şahittir ki, bu faziletlerle ilgili nasları, Ali'nin hakkındaki naslara muarız bulmadık. Bu nasların, onun hususiyetlerinden herhangi birine karşı koyma salahiyetine sahip olmadığını gördük. Evet, faziletlerle ilgili yalnızca hasımlarımızın rivayet ettikleri bazı hadisler var ki, o hadisler bizim yanımızda sabit olmamıştır. Dolayısıyla da bu hadislerle bize karşı koymaları müsadere (iddiayı delil olarak sunma) olur ki, büyüklük taslamayan, zorbalığa kalkışmayan birinden böyle bir şey beklenmez. Zira hasmın nezdinde ne kadar muteber olursa olsun, bu hadislerin bizim yanımızda hiçbir itibarı yoktur. Bizim de yalnızca kendi rivayet ettiğimiz hadislerle hasımlarımıza karşı koymadığımızı ve onlara karşı sadece kendi kanallarından gelen hadislerle ihticac ettiğimizi görmüyor musunuz? Gadir Hadisi ve benzeri hadisler gibi. Kaldı ki, biz yalnızca hasmımızın rivayet ettiği faziletlerle ilgili hadisleri iyice araştırdık, fakat onların içinde (Ali'nin hakkındaki sünnetlere) karşı koyabilecek veya hilâfete delâlet edebilecek herhangi bir şey bulmadık. Bu nedenle de ilk üç halifenin hilâfetini ispat için kimse o hadislere istinat etmemiştir. Vesselâm.

Ş.

Mektup 53

16 Muharrem 1330

Gadir Hadisi'ni Zikretmemizi İstemesi

Defalarca Gadir Hadisi'nden söz ettiniz. O hadisi Ehl-i Sünnet kanalıyla okuyun ki, üzerinde düşünelim. Vesselâm.

S.

Mektup 54

18 Muharrem 1330

Gadir Incilerinden Taneler

Taberanî ve diğerleri, sıhhatine dair icma bulunan bir senet⁽¹⁾ ile Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediğini tahric ederler: Resulullah (s.a.a) Gadir-i Hum'da birkaç ağacın altında bir hutbe irat ederek şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Yakın bir zamanda (Rabbim tarafından) çağrılacak ve icabet edeceğim.⁽²⁾ Ben de sorguya çekileceğim,⁽³⁾ siz de sorguya çekileceksiniz.⁽⁴⁾ O

-
- 1- Büyük âlimlerden birçoğu bu hadisin sahih olduğunu açıkça belirtmişlerdir. İbn Hacer bile, es-Savaiku'l-Muhrika, 1. bap, 5. fasıl, 11. şüphe, s. 25'de bu hadisi Taberanî ve diğerlerinden naklederken bunu itiraf etmiştir.
 - 2- Onlara kendi ölüm haberini veriyor. Böylece ahdini tebliğ etme zamanının geldiğini, artık kendisinden sonraki halifeyi tayin etmesi gerektiğini ve bu işi daha fazla geciktiremeyeceğini onlara bildirmek istiyor. Çünkü aksi takdirde, temellerini sağlamlaştırması gereken ve ümmeti için hayati bir mesele olan bu önemli işin temellerini sağlamlaştırmadan çağrılıp da icabet edeceğinden korkuyor.
 - 3- Kardeşini veliaht tayin etmesinin tenafüs, haset, kin ve ehline ağır geleceğini bildiğinden dolayı bu konuyu ilân etmeden önce, onların kalplerini yumuşatmak ve sözleri ve davranışlarının şerrinden emanda kalabilmek için bu konuda mazur olduğunu bildirmek istemiş ve buyurmuştur ki: "Ben de sorguya çekileceğim." Böylece bunun kendisine verilen bir görev olduğunu, bundan sorguya çekileceğini ve bu görevi yerine getirmekten kaçamayacağını onlara bildirmek istemiştir. İmam Vahidî, Esbab'ün-Nüzul adlı kitabında, Ebu Said-i Hudri'ye isnaden, "**Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir).**" ayetinin Gadir-i Hum günü Ali b. Ebu Talib hakkında indiğini tahric etmiştir.
 - 4- Resulullah (s.a.a) "siz de sorguya çekileceksiniz" sözüyle belki Deylemî ve diğerlerinin - es-Savaiku'l-Muhrika'da olduğu gibi- İbn Said'den tahric ettikleri hadise işaret ediyor. O hadiste Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor: "**Durdurun onları; zira**

zaman ne diyeceksiniz?” Dediler ki: “Şehadet ederiz ki, sen ilettiler, çaba sarf ettin ve öğüt verdin. Allah sana en iyi mükâfatı versin.” Resulullah, “Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in O’nun elçisi ve kulu olduğuna, cennetin hak olduğuna, cehennemin hak olduğuna, ölümün hak olduğuna, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna, kıyametin hiç şüphesiz geleceğine ve Allah’ın kabirdekileri dirilteceğine şehadet etmez misiniz?” diye buyurdu. “Evet, bütün bunlara şehadet ederiz.”⁽¹⁾ dediler. Peygamber, “Allah’ım, sen şahit ol!” dedi. Sonra şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Hiç şüphesiz, Allah benim mevlâmdır, ben de müminlerin mevlâsıyım ve ben müminlere kendilerinden evlâyım (üzerlerinde kendilerinden daha çok yetki sahibiyim).⁽²⁾ Öyleyse (bilin ki) ben kimin mevlâsı isem, -Ali’yi kastederek- bu da onun mevlâsıdır. Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.” Sonra şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Ben sizden önce göçeceğim. Siz de Havuz’un başında bana geleceksiniz. O havuz, Busra ile San’a arasındaki mesafeden daha enli, daha geniştir. O havuzda yıldızlar sayısınca gümüşten kadehler vardır. Siz bana geldiğinizde size iki değerli ve ağır emanetimden soracağım. Benden sonra o ikisi hakkında nasıl davrandınız diye. Büyük emanet, Aziz ve Celil Allah’ın Kitabı’dır. O bir sebeptir (iptir) ki, bir ucu Allah Teâlâ’nın elindedir, bir ucu da sizin elinizdedir. Ona sımsıkı sarılın ki, sapmayasınız, deşişmeyesiniz. Diğer emanet ise, İtret’im, Ehl-i Beyt’imdir. Latif ve Habir olan Allah

onalar -Ali’nin velâyetinden- **sorguya çekileceklerdir.**” [Sâffât, 24] İmam Vahidî der ki: “Onlar, Ali’nin ve Ehl-i Beyt’in velâyetinden sorguya çekileceklerdir. Buna göre Peygamber’in “siz de sorguya çekileceksiniz” sözünden maksadı, tayin ettiği veli ve vasisine muhalefet edenleri tehdit etmektir.

- 1- Bu hutbe üzerinde iyice düşünen ve onu hakkıyla irdeleyen kimse, Ali’nin velâyetinin -İmamiye’nin inandığı gibi- usul-i dinden olduğu manasına geldiğini teslim eder. Zira önce onlara, “Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in O’nun elçisi ve kulu olduğuna, ...kıyametin hiç şüphesiz geleceğine ve Allah’ın kabirdekileri dirilteceğine şehadet etmez misiniz?” diye soruyor, ardından velâyeti zikrediyor ki, velâyetin de, “şehadet eder misiniz?” diye sorup kendilerinden ikrar aldığı konuların seviyesinde olduğunu bilsinler. Bunu, düşünce sahiplerinden sözün üslupları ve amaçlarını bilen herkes rahatlıkla anlar.
- 2- “Ben evlâyım” demesi, “mevlâ” kelimesinden “evlâ” anlamının kastedildiğine dair lafzî bir karinedir. Buna göre o cümlelerin anlamı şöyle olur: “Allah bana benim kendimden evlâdır. Ben de müminlere kendilerinden evlâyım. Öyleyse ben kime onun kendisinden evlâ isem, Ali de ona onun kendisinden evlâdır.”

bana haber verdi ki, o ikisi Havuz'un başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmayacaklar."⁽¹⁾ [639]

Hâkim, el-Müstedrek'inde Ali'nin Menkıbeleri babında,⁽²⁾ Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirttiği iki kanalla Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediğini tahric eder: "Resulullah (s.a.a) Veda Haccı dönüşünde Gadir-i Hum'da konaklayınca, oradaki birkaç büyükçe ağacın altının süpürüp temizlenmesini emretti. Sonra şöyle buyurdu: "Sanki çağrılmış ve icabet etmiş gibiyim. Ben sizin aranızda biri diğerinden daha büyük iki değerli ve ağır emanet bırakmış bulunuyorum: Allah Teâlâ'nın Kitabı ve (öz soyumdan olan) İtret'im (Ehl-i Beyt'im). Benden sonra o ikisi hakkında nasıl davranacağınıza dikkat edin. Çünkü o ikisi Havuz'un başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar." Sonra şöyle buyurdu: "Aziz ve Celil Allah benim mevlâmdır, ben de mümin olan herkesin mevlâsıyım." Sonra Ali'nin elinden tuttu ve şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun velisidir. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol..." Hâkim, uzun olmasına rağmen hadisin tamamını zikreder. Fakat Zehebî, Telhis'inde hadisini bundan sonrasını getirmez. Ayrıca Hâkim, bu hadisi el-Müstedrek'in Zeyd b. Erkam'ın Zikri babında da tahric eder ve sahih olduğunu bildirir.⁽³⁾ Zehebî de çok katı biri olmasına rağmen Telhis'inin aynı babında bu hadisin sahih olduğunu açıkça ifade eder. [640]

İmam Ahmed de, Zeyd b. Erkam'ın hadisinin bir bölümünü tahric eder: Zeyd der ki: Resulullah (s.a.a) ile birlikte Hum Vadisi denen bir vadide konakladık. Namaza hazırlanmamızı emretti ve öğlenin kavurucu sıcaklığında namaz kıldı. Zeyd der ki: Sonra bize bir hutbe irat etti (bize hitaben bir konuşma yaptı). Resulullah (s.a.a) için semüre ağacı üzerine bir elbise atılarak kendisini güneşten koruması için bir gölgelik yapıldı. Şöyle buyurdu: "Benim her mümine kendisinden evlâ (öncelikli) olduğumu bilmez misiniz? Buna tanıklık etmez misiniz?" "Biliriz, tanıklık ederiz." dediler. Bu

1- Zeyd b. Erkam'dan tahric edilen bu hadisin Tabaranî, İbn Cerir ve Hakîm Tirmizî'nin yanındaki lafzı bu şekildedir. İbn Hacer de bu hadisi aynı lafızla Tabaranî'den nakleder ve hiç tartışmadan sahih olduğunu ifade eder. Bkz. es-Savai-ku'l-Muhrika, s. 25.

2- el-Müstedrek, c. 3, s. 109.

3- el-Müstedrek, c. 3, s. 533.

nun üzerine şöyle buyurdu: “Öyleyse (bilin ki,) ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.”⁽¹⁾ [641]

Nesaî, Zeyd b. Erkam’dan şöyle dediğini tahriç eder: “Peygamber Veda Haccı’ndan dönerken Gadir-i Hum’da konakladığında oradaki birkaç büyükçe ağacın altının süpürülüp temizlenmesini emretti. Sonra şöyle buyurdu: “Sanki çağrılmış ve icabet etmiş gibiyim. Ben sizin aranızda biri diğerinden daha büyük iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: Allah’ın Kitabı ve (öz soyumdan olan) İtret’im, Ehl-i Beyt’im. Benden sonra o ikisi hakkında nasıl davranacağınıza dikkat edin. Çünkü o ikisi Havuz’un başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar.” Sonra şöyle buyurdu: “Allah benim mevlâmıdır, ben de mümin olan herkesin mevlâsıyım.” Sonra Ali’nin elinden tuttu ve şöyle buyurdu: “Ben kimin velisi isem, bu da onun velisidir. Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.” Ebu’t-Tufeyl der ki: Zeyd’e, “Bu sözleri Resulullah’tan (s.a.a) mı duydun?” diye sordum.⁽²⁾ Zeyd dedi ki: “Hiç şüphesiz, o ağaçların orada bulunan herkes Resulullah’ı gözleriyle gördü ve kulaklarıyla ondan duydu.”⁽³⁾ [642]

1- Müsned-i Ahmed, c. 4, s. 372.

2- Ebu’t-Tufayl’in bu soruyu sorması, bir yandan Peygamberlerinin Gadir-i Hum günü Ali’nin hakkında söyledikleri sözleri rivayet eden, öte yandan hilâfeti Ali’den alıp başkalarına veren bu ümmete şaşırıldığını gösteriyor. Sanki ümmetin bu konuda Peygamber’den rivayet ettiği sözlerden şüphe ediyor gibi. Onun için Zeyd’in de aynı sözleri Peygamber’den rivayet ettiğini duyunca, garipseyen, şaşırın, hayretler içinde kalan ve şüpheye düşen biri gibi, “Bu sözleri Resulullah’tan (s.a.a) mı duydun?” diye soruyor. Bunun üzerine Zeyd, “Hiç şüphesiz, o ağaçların orada bulunan herkes -o gün orada bulunan insanların bir hayli çok olmasına rağmen- Resulullah’ı gözleriyle gördü ve kulaklarıyla ondan duydu.” cevabını veriyor. Böylece Ebu’t-Tufayl durumun Merhum Kumeyt’in söylediği gibi olduğunu anlıyor. Hani diyor ya: Gadir-i Hum günü o ağaçların altında Peygamber Ali’nin hilâfeti açıkladı. Keşke sözü dinlenseydi!

Fakat adamlar hilâfeti satılığa çıkardılar. Ben onun kadar değerli satılık bir şey görmedim.

Ben o gün gibi bir gün de görmedim. Onun gibi büyük bir hakkın zayi olduğunu da görmedim.

3- el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 21, Peygamber’in “Ben kimin velisi isem, bu da onun velisidir.” sözünü zikrederken.

Bu hadisi Müslim, Sahih'inin Ali'nin Faziletleri babında⁽¹⁾ birkaç kanalla Zeyd b. Erkam'dan tahric etmiştir. Fakat hadisi kısaltarak bütünlüğüne zarar vermiştir. Onlar hep böyle yaparlar.

İmam Ahmed, iki kanalla Berâ b. Azib'in hadisinin bir bölümü olarak şöyle dediğini tahric eder: "Resulullah ile beraberdik. Gadir-i Hum'da konakladık. Aramızda "Namaz için toplanın!" diye çağrı yapıldı. Resulullah (s.a.a) için de iki ağacın altı süpürülüp temizlendi. Peygamber öğlen namazını kıldı ve Ali'nin elinden tutarak, "Benim müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) olduğumu bilmez misiniz?" dedi. "Biliriz." dediler. Berâ der ki: Bunun üzerine Peygamber, "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol." Berâ der ki: Peygamber'in bu sözlerinden sonra Ömer Ali ile karşılaştı ve "Ey Ebu Talib'in oğlu! Mübarek olsun! Kadınıyla erkeğiyle her müminin mevlâsı oldun." dedi.⁽²⁾ [643]

Nesaî, Aişe bint-i Sa'd'dan şöyle dediğini tahric eder: Babamdan duydum, şöyle diyordu: Cuhfe'de konakladığımız gün Resulullah'ı (s.a.a) dinledim. Ali'nin elinden tuttu ve bir hutbe irat etti (bir konuşma yaptı). Allah'a hamdüsena ettikten sonra şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Hiç şüphesiz, ben sizin velinizim." "Doğru söyledin, ya Resulallah!" dediler. Sonra Ali'nin elini havaya kaldırdı ve "Bu benim dostumdur ve benim tarafımdan borcumu öder. Ben onu dost edinenin dostu, ona düşman kesilenin düşmanıyım."⁽³⁾ [644]

Yine Sa'd'dan şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah ile birlikteydik. Gadir-i Hum'a vardığında insanlara hitap etmek için durdu. Önde gidenlerin geri dönmesini emretti. Arkadakilerin gelip kavuşmasını bekledi. İnsanlar Peygamber'in etrafında toplanınca, "Ey insanlar! Sizin veliniz kimdir?" diye sordu. "Allah ve Resulü'dür." Dediler. Sonra Ali'nin elinden tutup ayağa kaldırdı. Sonra şöyle buyurdu: "Allah ve Resulü kimin velisi ise, bu da onun velisidir. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol."⁽⁴⁾ [645]

1- Sahih-i Müslim, c. 2, s. 325.

2- Müsned-i Ahmed, c. 4, s. 281.

3- el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 4, Ali'nin Allah -azze ve celle- Katındaki Menzilesinin Zikri babı ve s. 25, Ali'nin Dostluğuna Teşvik ve Düşmanlığından Sakındırma babı.

4- Nesaî'nin el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 25'de tahric ettiği üzere.

Bu husustaki sünnetler ihata edilemeyecek, kayda alınamayacak kadar çoktur. Bu sünnetlerin tamamı, Ali'nin Peygamber'in veliahdı ve kendisinden sonra yönetimin başındaki isim olduğunu açıkça ifade etmektedir. [646] Nitekim Fazl b. Abbas b. Ebu Leheb,⁽¹⁾ bunu şöyle dile getirmiştir:

Muhammed'den sonra veliaht Ali idi. / Bütün sahnelerde onun yanında olan Ali idi.

Ş.

1- Velid b. Ukbe b. Ebu Mui'te cevap olarak söylediği beytilerinde. Bkz. Muhammed Mahmud Rafiî, Şerh-i Haşimiyyat, mukaddime, s. 8.

Mektup 55

19 Muharrem 1330

Mütevâtir Olmadığı Hâlde Gadir Hadisi ile Nasıl İhticac Edersiniz?

Şia'ya göre imamet konusunda ihticac ettikleri hadisin mütevâtir olması gerekir. Çünkü onlara göre imamet, usul-i dindendir. O hâlde Ehl-i Sünnet'in yanında mütevâtir olmadığı hâlde nasıl Gadir Hadisi ile ihticac edersiniz? Hadisin kendi yanlarında sahih kanallarla sabit olması da bu durumu değiştirmez.

S.

Mektup 56

22 Muharrem 1330

- 1- Tabiat Kanunları Gadir Hadisi'nin Mütevatir Olduğuna Hükmeder
- 2- Aziz ve Celil Allah'ın Bu Hadise Önem Vermesi
- 3- Resulullah'ın (s.a.a) Ona Önem Vermesi
- 4- Emirü'l-Müminin'in Ona Önem Vermesi
- 5- İmam Hüseyin'in Ona Önem Vermesi
- 6- Diğer Dokuz İmam'ın Ona Önem Vermesi
- 7- Şia'nın Ona Önem Vermesi
- 8- Gadir Hadisi'nin Ehl-i Sünnet Kanalıyla Mütevatir Oluşu

Bu hadisle nasıl ihticac ettiğimizi daha önce Mektup 24'teki açıklamalarımızdan öğrenebilirsiniz.

1- Kaldı ki, Gadir Hadisi'nin mütevatir oluşu, [647] Allah'ın koyduğu tabiat kanunlarının bir gereğidir. Çünkü Ümmetin Büyüğü'nün, çeşitli bölgelerden toplanan ümmetinden binlerce kişinin önünde, gözleriyle görüp kulaklarıyla duysunlar, sonra da haberini geride bıraktıkları insanlara götürsünler diye[648] düzenlediği büyük tarihî her olayın kaderi bundan başka olamaz. Hele bu olay, bütün kuşaklarda onun ailesi ve dostları tarafından önemsenen ve yayılması için her türlü çabayı gösterdikleri bir olay ise. [649] Durum böyle iken, böyle bir olayın haberinin âhâd haberlerden olmasına imkân var mı? Asla! Bilakis, sabahın aydınlığı gibi yayılması, kara ve denizin kıyılarını aydınlatması gerekir. **"Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın."** [650]

2- Gadir Hadisi, Aziz ve Celil Allah'ın özel inayetine mazhar olmuş bir

hadistir. Çünkü bu hadisi Yüce Allah Peygamber'ine (s.a.a) vahyetmiş, onunla ilgili olarak Müslümanların gecelerin anlarında ve gündüzlerin uçlarında tertil ile okudukları, halvetleri ve celvetlerinde, zikirleri ve namazlarında, minberlerinin üzerinde, minarelerinin şerefelerinde tilâvet ettikleri Kur'an ayeti indirmiştir: **"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur."**⁽¹⁾ [651] Peygamber o gün Ali'nin imametini açıklayıp hilâfetini ilân ederek peygamberlik görevini yerine getirdikten sonra Aziz ve Celil Allah ona şu ayeti indirdi: **"Bugün dininizi sizin için kâmil ettim, nimetimi size tamamladım ve din olarak sizin için İslâm'a razı oldum."**⁽²⁾ [652] İlgiye bakın! İnanete bakın! **"Bu Allah'ın lüt-fudur; onu dilediğine verir."** [653] Bu ayetlere bakan herkes, bu inayetler karşısında boyun eğer.

1- Bu ayetin Gadir-i Hum günü Ali'nin velâyeti hakkında indiğinden hiçbir şüphemiz yoktur. Bu hususta Tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'ndan rivayet edilen hadislerimiz mütevatirdir. Başkaları kanalıyla gelen hadislerden ise, İmam Vahidî'nin Esbabü'n-Nüzul adlı kitabında, s. 150'de, Maide Suresi'ndeki bu ayetin tefsirinde, iki muteber kanaldan Atıyye aracılığıyla Ebu Said-i Hudrî'den tahric ettiği hadis size yeter. Ebu Said-i Hudrî diyor ki: **"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et (duyur, bildir)."** ayeti Gadir-i Hum günü Ali b. Ebu Talib hakkında nazil oldu." Ben derim ki: Aynı hadisi, Hafız Ebu Nuaym, Nüzulü'l-Kur'an adlı kitabında, biri Ebu Said'den, diğeri ise Ebu Râfi'den olmak üzere iki senetle tahric eder. İmam İbrahim b. Muhammed Hamvinî eş-Şafii, el-Feraid isimli kitabında bu hadisi müteaddit yollarla Ebu Hüreyre'den rivayet eder. İmam Ebu İshak Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde, bu ayetin manasını açıklarken iki muteber senetle bu hadisi tahric eder. Bu ayetin Ali'nin velâyeti hakkında olduğuna tanıklık eden şeylerden biri de şudur ki: Bu ayet inmeden önce namaz ikame ediliyordu, zekât farz kılınmıştı, oruç teşri edilmişti, hacca gidiliyordu, helâller ve haramlar açıklanmıştı, şeriat düzene konulmuştu, hükümleri beyan edilmişti. O hâlde veliahtlıktan başka Allah tarafından bu tekidi icap ettirecek ve tehdit gibi bir uyarıyla tebliğ edilmesine teşviki gerektirecek hangi mesele vardı?! Hilâfetten başka tebliğ edilmesi hâlinde Peygamber'in fitne çıkacağından korktuğu ve bu görevi etmesi üzerine insanlardan gelecek eziyetlere karşı ilahî korumaya ihtiyaç duyduğu mesele neydi?!

2- Bu ayetin bizim dediğimiz konuda indiğine dair Tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'ndan mütevatir hadisler mevcuttur ve bizim bundan hiçbir şüphemiz yoktur. Dolayısıyla da Buharî'nin bu ayetin Arefe günü indiğine dair naklettiği rivayetin hiçbir itibarı yoktur. Zira Ehl-i Beyt [ayetlerin hangi konuda indiğini] daha iyi bilir.

3- Aziz ve Celil Allah'ın inayeti bu şekilde olunca, Resulullah'ın (s.a.a) inayetinin o şekilde olmasına şaşırılmamak lazım. Peygamber'in eceli yaklaşınca, bu dünyadan göçme vaktinin geldiği kendisine bildirilince, Allah Teâlâ'nın emriyle Hacc-ı Ekber'de büyük bir kalabalığın önünde, şahitlerin huzurunda Ali'nin velâyetini ilân etmeye karar verdi, Mekke'de [**En yakın akrabalarını inzar et (uyarıp korkut).**] ayetinin gereğini yerine getirirken] buyurmuş olduğu Dâr Hadisi[654] ile ya da daha sonra bu hususta peş peşe gelen ve bazılarını bizden duyduğunuz hadislerle yetinmedi. Bu nedenle de hac mevsiminden önce insanlar arasında bu sene hacca gideceğini ve bunun kendisinin veda haccı (son haccı) olacağını ilân etti. İnsanlar da Peygamber'e olan vefalarını göstermek için her derin vadiden (bütün yerleşim bölgelerinden) Peygamber'e katıldılar. Peygamber yüz bin veya daha fazla kişiyle Medine'den yola çıktı.⁽¹⁾ Arafat'ta vakfeye durdukları sırada insanlar arasında şu ilânı yaptı: "Ali bendendir, ben de Ali'denim. Kendim veya Ali'den başka kimse benden taraf (bir şey) eda edemez."⁽²⁾ [655] Kendisiyle beraber hacceden o binlerce kişiyle birlikte hacdan dönerken Hum Vadisi'ne vardığında, Ruhü'l-Emin, âlemlerin Rabbi tarafından tebliğ ayetini indirdi. Peygamber (s.a.a) hemen oracıkta konakladı. Arkadan gelenler gelip yetiştiler. Önden gidenler geri döndüler. Hepsi toplandıktan sonra da Peygamber, farz namazlarını kıldırdı. Sonra Aziz ve Celil Allah adına onlara hitap edip Ali'nin velâyetini açık ve net bir şekilde ilân etti. Nitekim o inci tanelerinden bir kısmını duydunuz. Duymadıklarınız ise daha sahih ve daha sarihtir. Kaldı ki, duyduklarınız da yeterlidir. O kalabalık topluluktan o gün Resulullah (s.a.a) ile birlikte olan herkes, bu hadisi ondan alıp yüklenmiştir. Sayıları yüz bini aşıyordu. [656] Çeşitli beldelerden gelmişlerdi. Allah'ın yaratılıştaki değişiklik kabul etmeyen kanunu, nakledilmesini engelleyen bütün manilere rağmen böyle

1- Seyyid Ahmed Zeynî Dehlan, es-Siretü'l-Nebeviyye adlı kitabının Veda Haccı başında şöyle der: "Peygamber (s.a.a) ile birlikte Medine'den doksan bin kişi yola çıktı. Yüz yirmi dört bin kişi de denmiştir. Bundan fazla da denmiştir. Bu, sadece Peygamber ile birlikte çıkanların sayısıdır. Onunla birlikte haccedenlerin sayısı ise bundan fazladır..." Bundan anlaşılıyor ki, Peygamber ile birlikte hacdan dönenlerin sayısı yüz binden fazlaydı ve hepsi de Gadir Hadisi'ne şahit olmuştu.

2- Bu hadisi, Mektup 48'de zikretmiştik. Bakarsanız, 15. hadis olarak görürsünüz. Orada hem kitabın metninde ve hem de dipnotta bu hadisle ilgili araştırmacıların vâkif olması gereken bazı bilgiler sunmuştuk.

bir hadisin mütevatir olmasını gerektirir. Ayrıca Ehl-i Beyt İmamları'nın bu hadisi yayma ve yaygınlaştırma yönünde hikmeti temsil eden yollara başvurdukları da sabittir.

4- Sizin için yeterli olacak o yollardan biri de, Emirü'l-Müminin'in hilâfeti döneminde başvurduğu yoldur. Emirü'l-Müminin (Ali), insanları Rahbe'de[657] toplayarak onlara şöyle demişti: "Resulullah'ın (s.a.a) Gadir-i Hum günü söylediği sözleri duyan her Müslüman adamdan Allah için ayağa kalkıp duyduğu şeye şahitlik yapmasını istiyorum. Gözleriyle görüp kulaklarıyla işitenden başkası da kalkmasın." Bunun üzerine on ikisi Bedir'e katılanlardan olmak üzere otuz sahabî ayağa kalktı ve Peygamber'in Ali'nin elinden tutarak insanlara şöyle hitap ettiğine şahitlik etti: "Benim müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) olduğumu biliyor musunuz?" "Evet." dediler. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol..." [658]

Siz de bilirsiniz ki, otuz sahabînin söz birliği ederek yalan söylemesi, aklın kabul edemeyeceği bir şeydir. Dolayısıyla sırf onların şahitlik etmesiyle tevatürün hâsıl olduğu kesindir ve bunda hiçbir şüphe yoktur. O gün Rahbe'de toplanan o büyük kalabalığın içindeki herkes, bu hadisi o otuz sahabîden aldı. Dağıldıktan sonra da kendi beldelerinde onu yaydılar. Böylece hadis ulaşabileceği her yere ulaştı. Kimseye gizli olmadığı gibi Rahbe toplantısı, Emirü'l-Müminin'in hilâfeti döneminde gerçekleşmiştir. Emirü'l-Müminin'ine (Hicrî) 35 yılında biat edildiğine, Gadir olayı da Veda Hacı dönüşünde (Hicrî) 10 yılında vaki olduğuna göre, bu iki olay arasında -en az ihtimale göre- 25 yıllık bir ara vardır. Bu 25 yıl içerisinde büyük bir veba salgını yaşanmış, üç halife döneminde fetih ve savaşlar baş göstermiştir. Çeyrek asırlık bir süre, sırf uzunluğuyla, keza savaşları ve saldırılarıyla, silip süpüren büyük veba salgınıyla Gadir gününe tanık olan sahabîlerin yaşlı ve ihtiyar olanlarını, aynı şekilde cihat sırasında Allah'a ve Resulü'ne (s.a.a) kavuşmaya koşan gençlerini ortadan kaldırmıştı. Öyle ki, ölenlere kıyasla çok azı hayatta kalmıştı. Hayatta kalanları da yeryüzünün çeşitli bölgelerine dağılmışlardı. Dolayısıyla Rahbe toplantısına katılanlar, sadece Emirü'l-Müminin ile birlikte Irak'ta bulunan erkek sahabîlerdi. Kadın sahabîler buna dâhil değildi. Bununla birlikte on ikisi Bedir'e katılmış olanlardan olmak üzere otuz sahabî ayağa kalkıp Gadir Hadisi'ni Resulullah'tan (s.a.a) duyduklarına dair şahitlik ettiler. (Bu otuz

kişinin dışında) Bazıları da -Enes b. Malik⁽¹⁾ ve başkaları gibi- (İmam Ali'ye karşı duydukları) buğz sebebiyle ayağa kalkmayarak üzerlerine farz olan tanıklığı yapmaktan kaçındılar ve Emirü'l-Müminin'in bedduasına düşer oldular. [659] Eğer Emirü'l-Müminin'in o gün hayatta olan kadın-erkek bütün sahabîleri bir araya toplayıp Rahbe'de olduğu gibi Allah'a yemin ederek şahitlik yapmalarını isteme imkânı olsaydı, otuz kişinin kat kat fazlası onun için tanıklık yaparlardı. Hele eğer Gadir olayından bunca zaman geçmeden önce Hicaz'da sahabeden tanıklık yapmalarını istemesi mümkün olsaydı, o zaman kaç kişinin tanıklık edeceğini düşünebiliyor musunuz? Bu fiilî hakikatin üzerinde biraz düşünürseniz, Gadir Hadisi'nin mütevatir oluşuna dair en güçlü delili teşkil ettiğini görürsünüz.

Rahbe'de cereyan eden bu olayla ilgili hadislerden İmam Ahmed'in, Müsned'inin 4. cildi, 370. sayfasında Ebu't-Tufeyl'den tahric ettiği Zeyd b. Erkam'ın hadisi size yeter: Ebu't-Tufeyl der ki: Ali, insanları Rahbe'de topladı. Sonra onlara şöyle dedi: "Resulullah'ın (s.a.a) Gadir-i Hum günü söylediği sözleri duyan her Müslüman adamdan Allah için ayağa kalkmasını istiyorum." Bunun üzerine insanlardan otuz kişi ayağa kalkıp, -Ebu Nuaym ise, "Bunun üzerine çok sayıda insan ayağa kalkıp," der- Peygamber'in Ali'nin elinden tutarak insanlara söylediği şu sözlere tanıklık yaptılar: "Benim müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) olduğumu biliyor musunuz?" "Evet, ya Resulallah!" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol."- Ebu't-Tufeyl der ki: Oradan ayrıldım, fakat sanki içimde (ümmetin çoğunluğunun bu hadise göre amel etmemesinden kaynaklanan) bir şey (bir kuşku, bir soru işareti) vardı. (Yolda) Zeyd b. Erkam ile karşılaştım. Ona, "Ben Ali'nin

1- Ali (a.s) ona, "Sen neden Resulullah'ın ashabıyla beraber ayağa kalkıp da o gün Peygamber'den duyduğun şeye şahitlik etmiyorsun?" diye sordu. Enes, "Ey Müminlerin Emiri! Yaşlandım, artık hatırlamıyorum." dedi. Bunun üzerine Ali, "Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni bir beyazlığa müptela etsin ki, o beyazlığı sarığın gizlemeye yetmesin." dedi. Daha oradan kalkmamıştı ki, alaca hastalığından yüzü beyazlaştı. Bu olaydan sonra derdi ki: "Salih kulun duası beni tuttu." Ben derim ki: Bu, İbn Kuteybe'nin el-Maarif adlı kitabı, s. 194'te zikrettiği meşhur bir menkıbedir. İmam Ahmed b. Hanbel'in de Müsned, c. 1, s. 119'da tahric ettiği rivayet buna tanıklık etmektedir. O rivayette şöyle deniyor: "Bunun üzerine orada bulunan sahabîler ayağa kalktılar. Üç kişi hariç; onları da Ali'nin duası tuttu.

şöyle şöyle dediğini duydum.” dedim. Zeyd dedi ki: “Yadırgadığın nedir? Hiç şüphesiz, ben de Resulullah’ın (s.a.a) bu sözleri onun için söylediğini duydum.” [660]

Ben derim ki: Zeyd’in bu tanıklığını ve Ali’nin o günkü bu konudaki sözünü, o otuz kişinin tanıklığına eklerseniz, o gün Gadir Hadisi’ni nakledenlerin toplamı otuz iki sahabî olur.

İmam Ahmed, Müsned’inin 1. cildi, 119. sayfasında Ali’nin hadisini Abdurrahman b. Ebu Leyla’dan tahriç eder. Abdurrahman der ki: Ali’nin Rahbe’de insanlardan Allah için tanıklık yapmalarını istediğine şahit odum. Şöyle diyordu: “Resulullah’ın Gadir-i Hum günü “Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır.” diye buyurduğunu duyan, Allah için ayağa kalkıp tanıklık yapsın. O gün Peygamber’i görenden başkası da ayağa kalkmasın.” Abdurrahman der ki: Bedir’e katılmış olan on iki sahabî ayağa kalktı -sanki onlardan birine bakıyor gibiyim- ve şöyle dediler: Tanıklık ederiz ki, biz Resulullah’ın (s.a.a) Gadir-i Hum günü “Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim? Eşlerim de onların anneleri değil mi?” dediğini duyduk. Biz de, “Evet, öyledir ya Resulallah!” dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.” [661]

İmam Ahmed, aynı sayfanın sonunda bu hadisi başka bir kanalla da şu şekilde tahriç eder: “... Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol. Ona yardım edene yardım et, onu yalnız bırakanı yalnız bırak.” Ravi der ki: Bu sözü Peygamber’den duyan herkes ayağa kalktı. Ancak üç kişi ayağa kalkmadı. Ali, o üç kişiye beddua etti ve bedduası onları tuttu. [662]

Siz Ali ve Zeyd b. Erkam’ı da hadiste zikredilen on iki kişiye ilâve ederseniz, o günkü Bedirîlilerin sayısı, kimseye gizli kalmayacağı gibi on dörde çıkar.

Rahbe’de Allah adına yemine verilerek istenen tanıklıkla ilgili hadisleri araştıran kimse, Emirü’l-Müminin’in Gadir Hadisi’ni yayma ve yaygınlaştırmaya yönelik çabasının hikmetini anlar.

5- Şehitler Efendisi Ebu Abdullah Hüseyin’in (a.s) de Muaviye döneminde Emirü’l-Müminin’in Rahbe’deki tutumuna benzer bir tutumu var ki, hakkı tüm açıklığıyla ortaya koymuştur. Hac mevsiminde insanları Arafat’ta

toplayıp ceddinden, babasından, annesinden ve kardeşinden söz etti. Hiçbir dinleyici onun gibi belâgatli ve hikmetli bir konuşmacı dinlememişti. Kulakları köle etmiş, gözlerin ve kalplerin maliki olmuştu. Hitabesinde gerekli olanı toplayıp korudu. Konuyu baştan sona anlatıp hiçbir eksik bırakmadı. Gadir günün hakkını verip hesabını tam ödedi. Bu büyük tutumun Gadir Hadisi'nin ünlenmesi ve yayılmasında büyük etkisi oldu. [663]

6- İmam Hüseyin'in kutlu evlâtlarından olan Dokuz İmam'ın da bu hadisi yaymak ve yaygınlaştırmak için başvurdukları bazı yollar var ki, tüm duyularınızla onlardaki hikmet hissedebilirsiniz. O Kutlu İmamlar, her yıl Zilhicce ayının on sekizinci gününü bayram olarak kutlar, tam bir neşe ve sürur ile oturup tebrikleri ve kutlamaları kabul ederlerdi. O günde oruç tutar, namaz kılar, dualar okuyarak Allah'a yönelirlerdi. Böylece Aziz ve Celil Allah'a yakınlaşmak (O'nun rızasını kazanmak) isterlerdi. Böyle bir günde Allah'ın emriyle Emirü'l-Müminin'in Peygamber'in halifesi ve ümmetin imamı olarak tayin edilmesiyle Allah'ın kendilerine lütfettiği nime-te şükür olarak bol bol ihsan ve ikramda bulunurlardı. O gün sılayırahim ederlerdi. Daha fazla harcama yaparak ailelerini sevindirirlerdi. Dostlarını ziyaret ederlerdi. Komşularını gözetirlerdi. Dostlarına, sevenlerine de bütün bunları yapmalarını emrederlerdi.

7- Bu nedenle de her yılın Zilhicce ayının 18. günü bütün asırlar ve şehirlerde Şia nezdinde bayram olarak kutlanır.⁽¹⁾ [664] Onlar, o gün camileri doldurup farz ve nafil namazlarını kılar, Kur'an-ı Azîm'i tilâvet eder, nakledilen dualar ile Allah'a dua eder, Emirü'l-Müminin'in imametiyle dini kâmil ettiği ve nimeti tamamladığı için Allah'a şükrederler. Sonra da birbirlerini ziyaret eder, neşe ve sevinçle birbirlerine gider; akrabalara ve komşulara iyilik yaparak, ihsanda bulunarak, onları sevindirerek Allah'a yakın olmaya (Allah'ın rızasını kazanmaya) çalışırlar. Her sene o gün Emirü'l-Müminin'in türbesini ziyarete giderler. O gün çeşitli bölgelerden en az yüz bin kişi oraya toplanır, [665] Kutlu İmamlar'ının öyle bir günde

1- İbn Esir, el-Kâmil, c. 8 s. 181'de (Hicrî) 352 yılının hadiselerini yazarken şöyle der: "Bu yıl içerisinde Zilhicce'nin on sekizinde Halife Muizzüddevlâ bütün şehrin -Bağdat'ın- süslenmesini emretti. Emniyet güçlerinin meclisinde ateşler yakıldı, sevinç gösterileri yapıldı, bayram gecelerinde olduğu gibi geceleyin çarşılar açıldı. Bütün bunlar, Gadir -yani Gadir-i Hum- Bayramı sevincinden dolayı yapıldı. O gün davullar ve borazanlar çalındı. Görülmeye değer büyük bir gündü."

Allah'a ibadet ettikleri amellerle Allah'a kulluklarını sunarlar. Oruç tutup namaz kılarlar, Allah'a yönelip dua ederler. İhsanlar ve sadakalar verecek Allah'a yakınlık ararlar. Kutsal zarihi (sandukayı) bir halka gibi çevreleyip, İmamların bazısından varit olan ziyaretname ile İmam'larını ziyaret etmeden de oradan ayrılmazlar. Bu ziyaretnamede Emirü'l-Müminin'in dinin temellerinin tesisi ve Peygamberlerin Efendisi'ne hizmetteki değerli tutumları, parlak geçmişi, çektiği eziyetler, faziletleri ve hususiyetleri anlatılır. O hususiyetlerden biri de, Peygamber'in Gadir-i Hum günü onu kendi halifesi ve müminlerin velisi olarak tayin etmesidir. Bu, Şia arasında her yıl tekrarlanan bir gelenektir. Hatipleri bütün asırlar ve şehirlerde müsned ve mürsel olarak Gadir Hadisi'ni yüksek sesle okuyup açıklarlar. Şairleri eskiden beri methiyelerinde Gadir Hadisi'ne değinirler.⁽¹⁾ [666] Dolayısıyla bu hadisin Ehl-i Beyt ve Şiileri kanalıyla mütevatir olduğunda en ufak bir şüphe olamaz. Çünkü onların Gadir Hadisi'ni lafzıyla hıfzeta yönelik gerekçeleri; onu kaydetmeye, korumaya, yaymaya, yaygınlaştırmaya dönük ihtimamları oldukça güçlüdür. Bu hadisi, merfu isnatları ve muanan-muttasıl tarikleriyle birlikte Kütüb-i Erbaa'nın ve onların dışındaki diğer Müsned'lerin ilgili bölümlerinde görebilirsiniz. Bu kitaplara bakan, bu hadisin onların sapsağlam kanallarıyla mütevatir olduğunu görür. [667]

8- Hatta Gadir Hadisi'nin Ehl-i Sünnet kanalıyla da mütevatir olduğunda hiçbir şüphe yoktur. [668] Çünkü daha önce de söylediğimiz gibi tabiat ka-

1- Kumeyt b. Zeyd [bir şiirinde] şöyle der:

"Gadir-i Hum günü o ağaçların altında Peygamber Ali'nin hilâfetini açıkladı. Keşke sözü dinlenseydi!..."

Ebu Temmam, Divan'ında mevcut olan Râiyye adlı şaheserinde şöyle der:

"Gadir günü (güneşten koruyacak) bir perde ve örtü olmayan o sıcak çölde hak, ehli için vuzuha kavuştu.

Resulullah Ali'yi ayağa kaldırdı ve o sıcak havada insanları iyiliklere yakınlaştırmak ve kötülüklerden uzaklaştırmak için onlara bir çağrıda bulundu.

Ali'nin pazısından tutup elini havaya kaldırdı ve "O, sizin veliniz ve mevlânızdır. Bundan Haberiniz var mı?" diye buyurdu.

Bunu sabah başka bir şeye dalan, akşam başka bir şeye dalan bir topluluğa açırlayıp durdu.

O Ali'nin hakkını açıkça ispat etti. Onlar da açıkça onu hakkından uzaklaştırdılar. Orada mı, arkadaşının (Peygamber'in) nasibi kabir olunca, Ali'nin nasibini de kılıcın keskinliği kıldınız?"

nunları bunu gerektirmektedir. **“Allah’ın yaratışında değişiklik olmaz. İşte sağlam din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”** [669] el-Fetave’l-Hâ-midiyye kitabının yazarı, bütün taannüdüne rağmen es-Salâvatü’l-Fahire Fi’l-Ahadîsî’l-Mütevâtire adlı muhtasar risalesinde Gadir Hadisi’nin mütevatir olduğunu açıkça ifade eder. Suyutî ve benzeri gibi hafızlar da bunu açık açık söylerler. Meşhur Tefsir ve Tarih sahibi Muhammed b. Cerir Taberî, Ahmed b. Muhammed b. Sa’d b. Ukde ve Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî’nin bu konuda yazdıkları, sizin için yeterli olur, sanırım. Bu âlimler, Gadir Hadisi’nin rivayet kanallarını araştırmış, her biri bu konuda müstakil bir kitap yazmıştır. [670] İbn Cerir, kendi kitabında bu hadisi yetmiş beş kanaldan tahriç etmiştir. İbn Ukde, kendi kitabında bu hadisi yüz beş kanaldan tahriç etmiştir.⁽¹⁾ Zehebî, tüm katılığına rağmen bu hadisin kanallarından birçoğunun sahih olduğunu ifade etmiştir.⁽²⁾ Gayetü’l-Merâm kitabının on altıncı babında Gadir nassıyla ilgili olarak Ehl-i Sünnet kanalıyla seksen dokuz hadis zikredilmiştir. Kaldı ki, ne Tirmizî’den, ne Nesaî’den, ne Taberanî’den, ne Bezzaz’dan, ne Ebu Ya’lâ’dan, ne de bu hadisi tahriç eden diğer birçoğundan da nakletmemiştir. Suyutî, Gadir Hadisi’ni Tarihu’l-Hulefa adlı kitabında Tirmizî’den nakleder, sonra şöyle der: “Ahmed (b. Hanbel), bu hadisi Ali’den, Ebu Eyyub el-Ensarî’den, Zeyd b. Erkam’dan, Ömer’den ve Zû Mür’den,⁽³⁾ Ebu Ya’lâ, Ebu Hüreyre’den; Taberanî, İbn Ömer’den, Malik b. Huveyris’ten, Habeşî b. Cünade’den, Cerir’den, Sa’d b. Ebu Vakkas’tan, Ebu Said-i Hudrî’den ve Enes’ten; Bezzaz ise, İbn Abbas’tan, İmare’den ve Büreyde’den tahriç ederler.” [671]

Bu hadisin oldukça yaygın olduğunu gösteren şeylerden biri de, İmam Ahmed’in Müsned’inde⁽⁴⁾ iki kanalla Riyah b. Hâris’ten tahriç ettiği ha-

1- Gayetü’l-Merâm’ın sahibi, kitabının 16. bap, 89. sayfasında şöyle der: “İbn Cerir, Gadir Hadisi’ni, bu hadis için ayırdığı ve el-Velâyet diye adlandırdığı kitabında, doksan beş kanaldan tahriç eder. İbn Ukde de, yine bu hadis için ayırdığı kitabında onu yüz beş kanaldan tahriç eder. İmam Ahmed b. Muhammed b. Sıddık el-Mağribî de, Zehebî ve İbn Ukde’nin bu hadise özel birer kitap tahsis ettiklerini yazar; “Fethu’l-Meliki’l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti’l-İlm Ali” adlı çok değerli kitabının hutbesine bakınız.

2- İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, 1. bap, 5. fasılda bunu açıkça söyler.

3- Ben derim ki: Müsned, c. 1, s. 131’de de İbn Abbas’tan; c. 4, s. 281’de ise Bera’dan tahriç eder.

4- Bkz. Müsned, c. 5, s. 419.

distir. O hadiste Riyah şöyle der: Bir grup insan Ali'ye geldiler ve "Selâm olsun sana ey bizim mevlamız!" dediler. Ali, "Sizler kimsiniz?" diye sordu. "Senin köleleriniz ey Müminlerin Emiri!" dediler. Ali, "Sizler Araplardan bir grup olduğunuz hâlde ben nasıl sizin mevlânız olabilirim?" dedi. "Biz Gadir-i Hum günü Resulullah'tan duyduk ki, şöyle diyordu: Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır." dediler. Riyar der ki: "Onlar kalkıp gidince ben de peşlerinden gittim ve "Bunlar kimdir?" diye sordum. "Ensar'dan bir gruptur ki, Ebu Eyyub el-Ensârî de onların içindedir." dediler. [672]

Ebu İshak Sa'lebî, Büyük Tefsir'inde iki muteber senetle Mearic Suresi'nin tefsirinde tahriç ettiği hadis de bu hadisin mütevatir olduğuna delâlet eder: "Resulullah (s.a.a) Gadir-i Hum gününde insanları toplanmaya çağırdı. İnsanlar toplanınca Ali'nin elinden tuttu ve "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." buyurdu. Bu söz bütün şehirlerde duyulup yayıldı. Hâris b. Numan el-Fihri'ye de bu haber ulaştı. Hâris, kendisine ait dişi bir devenin sırtında Allah Resulü'ne (s.a.a) geldi. Devesini yatırıp üzerinden indi ve "Ya Muhammed! Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah'ın resulü olduğuna şehadet etmemizi emrettin, senden kabul ettik. Günde beş namaz kılmamızı emrettin, kabul ettik. Zekât vermemizi emrettin, kabul ettik. Ramazan ayını oruç tutmamızı emrettin, kabul ettik. Sonra bunlara razı olmayıp amcanın oğlunun kolunu kaldırıp onu bizden üstün kıldın ve "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." dedin. Acaba bu, senden olan bir şey mi, yoksa Allah'tan mı?" Peyamber (s.a.a) "Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a andolsun ki, hiç şüphesiz, bu, Aziz ve Yüce Allah'tandır." buyurdu. Hâris sırtını dönüp devesine doğru yürümeye başladı. O sırada da kendi kendisine şöyle diyordu: "Allah'ım! Eğer Muhammed'in söylediği hak ise, üzerimize gökten bir taş yağdır ya da başımıza acıklı bir azap getir." Daha devesinin yanına varmamıştı ki, Yüce Allah, üzerine gökten bir taş indirdi. Taş, başından girip makatından çıkarak onu öldürdü. Yüce Allah, bu olayla ilgili olarak şu ayeti indirdi: **"İsteyenin biri, yükseliş derecelerinin sahibi Allah'tan, [Ali'nin velâyetini] inkâr edenler için, gerçekleştirecek olan ve kimsenin savamayacağı bir azap istedi."** [673] Aynen aktardığımız hadis burada bitti.⁽¹⁾ Ehl-i Sünnet'in bü-

1- Bu hadisi, Ehl-i Sünnet'in büyük âlimlerinden bir grup Sa'lebî'den naklederler. Onlardan biri, Mısırlı Allame Şeblencî'dir. Bkz. Nuru'l-Ebsar, Ali'nin Ahvali, s. 11.

yük âlimlerinden bir grup, bu hadisi müsellem hadislerden biri olarak zikredip geçerler.⁽¹⁾ [674] Vesselâm.

Ş.

1- Halebî'nin es-Siretü'l-Halebiyye diye tanınan siyer kitabında naklettiği Veda Haccı hadislerine bakınız; c. 3, s. 214'ün sonunda bu hadisi bulacaksınız.

Mektup 57

25 Muharrem 1330

1- Gadir Hadisi'nin Tevili

2- Bu Tevile İlişkin Karine

1- Sahabenin tutumunu doğruya yormak, Gadir Hadisi'ni -mütevahir olsun veya olmasın- tevili etmeyi gerektirir. Bu yüzden de Ehl-i Sünnet şöyle demiştir: "Mevlâ" lafzı, yüce Kur'an'da da geçtiği üzere çeşitli anlamlarda kullanılır. Bazen "evla" anlamında olur. Yüce Allah'ın kâfirlere hitap buyurduğu şu sözünde olduğu gibi: **"Sığınacak yeriniz ateştir. O sizin mevlânızdır."** [675] Yani, o size evlâdır (daha lâyıktır). Bazen "yardımcı" anlamında kullanılır. İsmi aziz olan Allah'ın şu sözünde olduğu gibi: **"Bu, şundan dolayıdır ki, Allah, iman edenlerin mevlâsıdır (yardımcısıdır); kâfirlerin ise mevlâsı (yardımcısı) yoktur."** [676] Bazen "vâris" anlamına gelir. Münezzeh olan Allah'ın şu sözünde olduğu gibi: **"(Erkek ve kadından) her biri için, ana, baba ve akrabaların bıraktığından (hisselerini alacak olan) mevlâlar (vârisler) kıldık."** [677] Bazen "yakın akrabalar" anlamında olur. Aziz ve Celil Allah'ın şu sözünde olduğu gibi: **"Doğrusu ben, kendimden sonra mevlâlardan (yakın akrabalarından) korkuyorum (endişe ediyorum)."** [678] Bazen "dost" anlamında kullanılır. Şu ayette olduğu gibi: **"O gün, mevlânın (dostun) mevlâyâ (dosta) hiçbir faydası olmaz."** [679] Aynı şekilde "veli" lafzı da, bazen "tasarrufta bulunmaya evlâ (öncelikli) olan kimse" anlamında kullanılır. Şu sözümüzde olduğu gibi: "Falanca adam, reşit olmayan falan şahsın velisidir." Bazen de "yardımcı" ve "sevilen, sevgili" anlamında olur. Bu nedenle de demişler ki: Hadisin anlamı belki de şöyledir: "Ben kimin yardımcıları veya dostu veya sevgilisi isem, hiç şüphesiz, Ali de öyledir." Bu anlam, selef-i salihin saygınlığı ve üç halifenin (r.a) imametleriyle (önderliğiyle) bağdaşmaktadır.

2- Bazen Şu olayı da, hadisten bu anlamın kastedildiğinin karinesi olarak zikreder ve Őoyle derler: Ali ile birlikte Yemen'de olan bazı kimseler, Allah uğrunda ondan bir sertlik görüp, hakkında ileri geri konuştular. Bu nedenle Peygamber (s.a.a) Gadir-i Hum günü o girişimde bulunarak İmam Ali'yi vd, kadrinin yüceliğine dikkat çekmek ve ona haksızlık edenleri reddetmek için faziletini ilân etti. Bundan dolayı da hitabesinde "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir." buyurarak Ali'yi özel olarak; "Ben sizin aranızda iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im." [680] buyurarak da Ehl-i Beyt'ini genel olarak vp yüceltiyor. Dolayısıyla da Peygamber'in o günkü sözleri, onlar için bir vasiyet mesabesindeydi ve Şunu vurgulamaya yönelikti: Özel olarak Ali hakkında, genel olarak da Ehl-i Beyt hakkında Peygamberinizin hürmetini gzetin. Bu yüzden bu hutbede ne birinin hilâfeti ilân edilmiş, ne de birinin imametine işaret edilmiştir. Vesselâm.

S.

Mektup 58

27 Muharrem 1330

1- Gadir Hadisi'nin Tevil Etmek Mümkin Değil

2- Tevilin Karinesi Olarak Söylenen Saçma ve Saptırmadır

1- Ben biliyorum ki, bu söylediklerinize kendi kalpleriniz de mutmain değildir. Kendi vicdanlarınız da bu sözlere güvenmemektedir. Siz de Resulullah'ın (s.a.a) hikmet-i baliğasına, ismet-i vacibesine, nübüvvet-i hatimesine ve hikmet sahiplerinin efendisi ve nebilerin sonuncusu olduğuna inanıyorsunuz. **“O, arzusuna göre konuşmaz; söyledikleri, (kendisine) vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir. Ona, çetin kuvvetlere sahip olan (Cebrail) öğretti.”** [681] Eğer yabancıların filozofları size, Gadir gününde ne olduğunu sorar, “Peygamberiniz neden binlerce kişiden oluşan o büyük kalabalığın yollarına devam etmesine engel oldu? Öğlenin sıcağında o kumsal öblgede niçin onları durdurdu? Niçin önde gidenlerin geri dönmelerini, arkada kalanların gelip çatmasını o kadar önemsediy? Neden herkesin o susuz bitkisiz çölde konaklamalarını emretti? Sonra da neden yolların ayrıldığı o noktada Aziz ve Celil Allah'tan taraf onlara hitap etti ve bu hutbeyi orada hazır bulunanların hazır bulunmayanlara ulaştırmasını tembihledi, hutbesinin başında da kendisinin yakında aralarından ayrılacağını bildirdi? Hani “Yakın bir zamanda Rabbimin elçisi (Azrail) bana gelecek, ben de icabet edeceğim. Ben de sorguya çekileceğim, siz de sorguya çekileceksiniz.” buyurdu ya? Peygamber'in (s.a.a) tebliğ edip etmediği sorulacağı şey nedir? Ümmetin itaatinden sorguya çekileceği şey nedir? Peygamber neden ümmetine şu soruları yöneltti: “Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun elçisi ve kulu olduğuna, cennetinin hak olduğuna, cehenneminin hak olduğuna, ölümün hak olduğuna, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna, kıyametin kesinlikle geleceğine,

onda hiçbir kuşku olmadığına, Allah'ın kabirdekileri dirilteceğine şahadet etmez misiniz?" Onlar da, "Bütün bunlara şahadet ederiz." dediler. O sırada neden Peygamber hemen Ali'nin elinden tuttu ve elini koltuk altının beyazlığı görülünceye kadar kendisine doğru havaya kaldırdı ve "Ey insanlar! Hiç şüphesiz, Allah benim mevlâmdır, ben de müminlerin mevlâsıyım." buyurdu? Sonra neden "Ben de müminlerin mevlâsıyım." sözünü "Ben onlara kendilerinden evlâyım (üzerlerinde kendilerinden daha yetkiliyim)." sözüyle açıkladı? Bu açıklamadan sonra da "Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır. -Veya- Ben kimin velisi isem, bu da onun velisidir. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol. Ona yardım edene yardım et, onu yalnız bırakanı yalnız bırak." buyudu? Niçin özellikle, ancak hak imamlar (önderler) ve gerçek halifelere lâyük olan bu duaları ona mahsus etti? Niçin daha öncesinde "Ben size kendinizden evlâ değil miyim?" buyurarak onları kendilerine şahit tuttu? Onlar da "Evet, öylesin." diyerek buna şahitlik ettiler? Bunun üzerine "Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." Veya "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir." buyurdu? Neden İtret'ini (öz soyundan olan Ehl-i Beyt'ini) Kur'an ile beraber ve yan yana zikretti? Onları hesap gününe kadar akıl sahiplerinin önderi kıldı? Bu hikmet sahibi Peygamber'in bu ihtimamının sebebi neydi? Bütün bu ön hazırlıkları gerekli kılan önemli konu neydi? Yüce Allah'ın "Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur." [682] buyurarak tebliğini emrettiği şey nedir? Yüce Allah'ın bu kadar tekidini icap ettiren, tehdide benzer bir üslupla tebliğini teşvik etmeyi gerektiren o önemli konu nedir? Peygamber'in tebliğ ettiğinde fitne çıkacağından korktuğu ve münafıkların eziyetine karşı Allah'ın korumasına ihtiyaç duyulan şey neydi? Allah aşkına eğer bütün bunları size sorarlarsa, "Aziz ve Celil Allah ve Resülü (s.a.a) sadece Ali'nin Müslümanların yardımcısı, onların dostu olduğunu -başka bir şeyi değil- açıklamayı irade etmiştir." diye mi cevap vereceksiniz? Bu cevaba razı olacağınızı hiç düşünmüyorum. Bu cevabın içeriğinin ne Rabb'ül-âlemin için, ne de hikmet ehlinin efendisi, resuller ve nebilerin sonuncusu için caiz olarak gördüğünüzü aklımın ucundan bile geçirmiyorum. Sizin şanınız, Peygamber için bütün himmetini ve tüm azmini, açıklamaya ihtiyaç duyulmayacak, herkes tarafından bilinen apaçık bir şeyi açıklamaya sarf etmeyi caiz görmekten çok çok yücedir.

Hiç kuşuk yok, siz Peygamber'in sözleri ve davranışlarını, akıllı insanların hor göreceği veya filozoflar ve bilgelerin eleştireceği bir seviyede olmaktan tenzih etmektesiniz. Daha ötesi, hiç şüphe yok ki siz, hikmet ve ismet açısından Peygamber'in sözleri ve davranışlarının yerini biliyorsunuz. Yüce Allah buyurmuş ki: **"Bu; çok değerli, güçlü, Arş'ın Sahibi katında itibarlı, orada sözü dinlenen, güvenilen bir Resul'ün sözüdür. Arkadaşınız (Peygamber) da deli değildir."** [683] Böyle bir Peygamber, apaçık olan konuları açıklamaya, bedihî hükmünde olan hususları beyan etmeye ve bu açık konuyu açıklamak için konuyla hiç alâkası olmayan, konuda hiç dahli bulunmayan tamamen yabancı mukaddimler zikretmeye mi kalkacak?! Allah ve Resulü, böyle bir şeyi yapmaktan oldukça yücedir.

Allah sizin aracılığınızla hakka yardım etsin, biliyorsunuz ki, Gadir günü öğlenin kavurucu sıcağında Peygamber'in makamına uygun olan, davranışları ve sözlerine yakışan, ahdini tebliğ etmek ve kendisinden sonra yerine geçecek olan kişiyi tayin etmekte. Lafzî karineler ve aklî deliller, o gün Peygamber'in (s.a.a) Ali'yi veliahdı ve kendisinden sonraki halifesi olarak tayin etmekten başka bir kastı olmadığına yakın etmemizi gerektirmektedir. Buna göre mezkûr hadis, onu saran karineler ışığında Ali'nin hilâfeti konusunda tevil kabul etmeyen açık bir nastır ve bu manadan başka bir manaya çekilmesi imkânsızdır. Bu husus, **"kalbi olan veya şahit olarak kulak veren kimse"** [684] için oldukça açıktır.

2- Sizin zannettiğiniz karine saçma ve saptırmadır, ustaca karıştırma ve yanılmadır. Çünkü Peygamber (s.a.a) Ali'yi iki kez Yemen'e göndermiştir. İlki Hicret'in sekizinci yılındaydı. [685] Bu seferinde yalancı müfteriler, Ali hakkında ileri geri konuşmuş, Medine'ye döndükten sonra da onu Peygamber'e şikâyet etmişlerdi. Peygamber de onları azarlamış, onlara kızmıştı.⁽¹⁾ Kızgınlığını yüzünde görmüşlerdi ve bir daha öyle bir şey yapmamışlardı. İkincisi ise Hicret'in onuncu yılındaydı. [686] Peygamber (s.a.a) o yıl kendi eliyle sancağı bağlamış, Ali'nin başına sarığı takmış ve "Hareket et ve dönüp arkana bakma." demişti. Ali de yöneldiği yöne doğru rüşt ve hidayet üzere hareket etmiş, Peygamber'in emrini yerine getirmiş ve Veda Haccı'nda Peygamber'e kavuşmuştu. İhrama da "Resullullah neye (hangi hacca) niyet ettiyse ben de ona niyet ediyorum." diye

1- Mektup 36'da bunu açıklamış ve dipnotta da bazı açıklamalarda bulunmuştu; bakabilirsiniz.

girmişti. Allah Resulü (s.a.a) de yanında getirdiği kurbanlıklara onu da ortak etmişti. Bu defasında hiçbir dedikoducu onunla ilgili bir dedikodu yapmamış, hiçbir yalancı onunla ilgili bir şaya çıkarmamıştı. O hâlde bu hadisin, iddia ettikleri gibi, ona itiraz edenlerin söylediklerine karşı veya herhangi birine cevap olarak söylenmiş olabileceği nasıl mümkün olabilir?! Kaldı ki sırf Ali'ye haksızlık edilip hakkında bir dedikodu çıkarılmış olması, Peygamber'in (s.a.a) Gadir-i Hum günü deve hörgüçlerinden yapılmış bir minberin üzerine çıkıp o şekilde onu övmesine sebep olamaz. Bunun böyle bir şeye sebep olabilmesi için Peygamber'in -Allah'a sığınırız- sözleri ve davranışlarında, himmetleri ve kararlarında düşünmeden hareket eden biri olmasını gerekir. Oysa Peygamber'in kutsî hikmet-i baliğası, böyle bir şeye müsaade etmez. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Hiç şüphesiz o (Kur'an), değerli bir elçinin sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüp öğüt alıyorsunuz! Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir."** [687] Eğer Peygamber'in kastı, sadece Ali'nin faziletlerini beyan etmek ve haksız yere ona saldıranlara cevap vermek olsaydı, şöyle demesi gerekirdi: "Bu benim amcamın oğlu, damadım, çocuklarımın (torunlarımın) babası, Ehl-i Beyt'immin büyüğüdür. Öyleyse onunla ilgili olarak beni incitmeyin." Ya da sadece faziletine ve kadrinin yüceliğine delâlet eden bunun benzeri bir söz sarf etmesi gerekirdi. Kaldı ki, söylenmesine sebep olan şey ne olursa olsun, hadisin lafzından⁽¹⁾ zihinlere tebadür eden (ilk gelen) mana, bizim söylediğimiz manadan başkası değildir. Çünkü lafızlar, sebeplerine bakılmaksızın onlardan zihinlere ilk gelen manalara yüklenirler.

Gadir Hadisi'nde genel olarak Ehl-i Beyt'ini zikretmesine gelince; bu da bizim söylediğimiz manayı destekleyen şeylerdendir. Çünkü Peygamber, bu hadiste Ehl-i Beyt'i Kur'an-ı Hakîm ile yan yana zikretmiş ve onları akıl sahipleri için önder kılmıştır. Şöyle buyurmuştur: "Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakmış bulunuyorum ki, eğer ona sıkıca sarılırsanız, asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im." Bunu böyle yapmıştır ki ümmet, Peygamber'den sonra Kur'an ve Ehl-i Beyt'ten başka bir mercii, Kur'an ve Ehl-i Beyt'ten başka bir dayanağı olmadığını bilsin. Ehl-i Beyt İmamları'na uymanın farz oluşunda, onların önünden de, ardından da batılın nüfuz edemeyeceği Allah'ın Ki-

1- Özellikle de işaret ettiğimiz aklî ve naklî karinelere dolaylı.

tabı'yla birlikte anılmış olması yeterlidir sanırım. Hükmünde Yüce ve Münezzeh Allah'ın Kitabı'na ters düşen bir kitaba başvurmak caiz olmadığı gibi, hükmünde Ehl-i Beyt İmamları'na ters düşen bir imama başvurmak da caiz değildir. [688] Peygamber'in (s.a.a) "Şüphesiz, o ikisi (Kur'an ve Ehl-i Beyt) Havuz'un başında bana gelinceye kadar asla göçüp gitmezler veya asla birbirinden ayrılmazlar." şeklindeki sözü de, Peygamber'den sonra yeryüzünün asla Kur'an'ın dengi olan bir Ehl-i Beyt İmamı'ndan boş kalmayacağını gösterir.

Hadisin üzerinde iyice düşünen kimse, onun hilâfeti tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'na münhasır kıldığını görür. İmam Ahmed'in, Müsned'inde⁽¹⁾ Zeyd b. Sabit'ten tahrîç ettiği şu hadis size yeter: Zeyd b. Sabit der ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ben sizin aranızda iki halife bırakmış bulunuyorum: Gökten yere uzatılmış bir ip olan Allah'ın Kitabı'nı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'imi. Bu ikisi, (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar." [689] Bu hadis, Ehl-i Beyt İmamları'nın *-aleyhimusselâm-* hilâfeti açıkça bildiren bir nasıdır. Siz de bilirsiniz ki, Ehl-i Beyt'e uymanın farzlığını bildiren nas, aynı zamanda Ali'ye uymanın farzlığını da bildiren bir nasıdır. Çünkü o, hiç tartışmasız Ehl-i Beyt'in efendisi ve imamıdır. Dolayısıyla Gadir Hadisi ve benzeri hadisler, bir kez Allah ve Resulü tarafından Kur'an menzilesine indirgenen Ehl-i Beyt'in imamı (önderi) olması hasebiyle, bir kez de yüce şahsı ve Resulullah'ın velisi olduğu herkesin velisi olması hasebiyle Ali'nin hilâfet ve imametini bildiren nassı içermektedirler. Vesselâm.

Ş.

1- Müsned, c. 5, s. 122.

Mektup 59

28 Muharrem 1330

1- Gerçek Ortaya Çıktı

2- Ondan Kaçış Yolu Arayışı

1- Gelip geçenler ve kalanlar arasında sizden daha yumuşak dilli, kanıtını sizden daha iyi açıklayan birini görmedim. İşaret ettiğiniz karinelerle gerçek ortaya çıktı ve yakının üzerindeki şüphe perdesi açıldı, Gadir Hadisi'nde "veli" ve "mevlâ"dan maksadın "evlâ" (velâyet yetkisi olan kimse) olduğunda hiçbir tereddüdümüz kalmadı. Eğer maksat, "yardımcı" veya buna benzer bir anlam olsaydı, o [bedbaht] adam, gerçekleşecek olan o azabı istemezdi. Dolayısıyla "mevlâ"nın anlamı hususunda sizin görüşünüz sabit ve kesindir.

2- Fakat keşke siz de hadisin tefsiri konusunda, es-Savaik'inde İbn Hacer ve Sire'sinde Halebî gibi ulemeden bir kısmının yorumuna ikna olsaydınız! Onlar şöyle demişler: "Onun (İmam Ali'nin) imamete evlâ (daha lâyük) olduğunu kabul etsek de, maksat, ileride öyle olacağıdır. Aksi takdirde Peygamber (s.a.a) hayattayken de onun imam olması gerekirdi. Bu ileriki zamanın ne zaman olduğuna değinilmediğine göre de, sanırım kendisine biat edildiği zaman kastedilmiştir. Böyle olunca da üç imamın (halifenin) ondan öne geçirilmesiyle çelişmez. Böylece selef-i salihin (r.a) saygınlığı da korunmuş olur.

S.

Mektup 60

30 Muharrem 1330

Kaçış Yolunun Kapatılması

Allah sizinle hakka yardım etsin, bizden istemişsiniz ki, Gadir Hadisi'nden maksadın, Müslümanların seçtiği ve kendisine biat ettiği zaman Ali'nin imamete evlâ (daha lâyıık) olduğuna ikna olalım. Bu durumda Gadir günü açıklanan evlâlık, o sırada değil, ileride gerçekleşecek olan bir evlâlık olur. Başka bir tabirle bifiil değil, bilkuvve olur. Böyle olunca da kendisinden önceki üç imamın (halifenin) hilâfetiyle çelişmez. Biz ise sizden, hakikatin nuru, adaletin izzeti, insafın şerefi ve faziletin namusu aşkına soruyoruz: Siz buna ikna olabilir misiniz ki, biz de sizin peşinizden gelip, yöneldiğiniz yöne yönelelim? Bu mananın sizden nakledilmesine veya size izafe edilmesine razı olur musunuz ki, biz de sizin izniniz takip edip, sizin minvaliniz üzerine yürüyelim? Sizin buna ne ikna, ne de razı olacağınıza inanmıyorum. Kesin olarak biliyorum ki, hadisin lafzının delâlet etmediği, kimsenin anlamadığı, Peygamber'in (s.a.a) hikmeti ve belâgatiyle, Gadir günündeki olağan üstü işleri ve büyük sözleriyle, daha önce işaret ettiğimiz kesin karinelerle, Hâris b. Numan el-Fihri'nin hadisten anladığı ve Allah Teâlâ'nın, Resülü'nün (s.a.a) ve tüm sahabenin de bu konuda onu onayladığı manayla bağdaşmayan bu mananın kastedildiğine ihtimal verenlere siz de hayret ediyorsunuz.

Kaldı ki ileriye dönük bir öncelik, hadisin genelliği ile de bağdaşmaz. Çünkü bu, kimseye gizli olmadığı gibi, Ali'nin ne üç halifenin, ne de onların döneminde ölen Müslümanlardan hiçbirinin mevlâsı olmadığını gerektirir. Bu da Resulullah'ın (s.a.a) hükmettiği şeye ters düşer. Zira o şöyle buyurmuştu: "Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim?" "Evet, öylesin." dediler. Bunun üzerine, Allah'ın salât ve selâmı ona ve

Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Ben -teker teker bütün müminlerden- kimin mevlâsı isem, -gördüğünüz gibi hiçbir istisnası olmadan- Ali de onun mevlâsıdır." Nitekim Ebu Bekir ve Ömer de, Resulullah'ın (s.a.a) Gadir günü Ali için söylediklerini duyunca, "Ey Ebu Talib'in oğlu! Bugünden itibaren kadınıyla erkeğiyle her müminin mevlâsı oldun." demişlerdi.⁽¹⁾ [690] Böylece onun, o günden itibaren kadın-erkek bütün müminlerin mevlâsı olduğunu açıkça ifade etmişlerdi. Ömer'e denmiş ki: "Sen Peygamber'in (s.a.a) ashabından hiçbirine göstermediğin saygıyı Ali'ye gösteriyorsun!" Demiş ki: "Çünkü o benim mevlâmdır."⁽²⁾ [691] Böylece onun kendisinin mevlâsı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Ki o zaman, henüz Ali'yi halifelığe seçmemiş, halife olarak kendisine biat etmemişlerdi. Bu da şunu gösteriyor ki Ali, Resulullah'ın (s.a.a) Gadir-i Hum'da Allah Teâlâ tarafından açıkça ilân ettiği günden itibaren bilkuvve değil, bilfiil hem Ömer'in, hem de kadın-erkek bütün müminlerin mevlâsıdır.

İki bedevî Arap anlaşmazlığa düşmüş, Ömer'e şikâyete gelmişlerdi. Ömer, Ali'den onların arasında hüküm vermesini rica etti. Onlardan biri, "Bu mu bizim aramızda hüküm verecek?!" dedi. Ömer, adamın üzerine fırlayıp yakasından yapıştı ve "Vay sana! Bunun kim olduğunu bilmiyor musun? Bu senin ve her müminin mevlâsıdır. Bunun mevlâsı olmadığı kimse mümin değildir." dedi.⁽³⁾ [692] Bu anlamdaki hadis ve rivayetler çoktur.

Allah sizinle hakka yardım etsin, siz de biliyorsunuz ki, eğer Gadir Hadisi konusunda İbn Hacer ve ona uyanların felsefesi doğru olursa, Peygamber (s.a.a) o gün -Allah'a sığınırız ve hâşâ diyoruz- himmetleri ve kararlarında ciddiyeti olmayan, sözleri ve davranışlarında hezeyana müptelâ olan birinin durumuna düşer. Çünkü bunların felsefesine göre Peygamber, o korkunç ve muhteşem toplantıdan, halife olarak kendisine biat edildikten sonra Ali'nin hilâfete evlâ (daha lâyık) olacağından başka bir şey amaç-

1- es-Savaiku'l-Muhrika, 1. bap, 5. faslın sonları, s. 26'da olduğu gibi, Darekutnî tahric eder. Muhaddislerden birçok kişi de, kendi senetleri ve kanallarıyla bu sözü rivayet etmişlerdir. Ahmed de, Müsned, c. 4, s. 281'de Bera b. Azib'in hadisinin zımında bu sözün benzerini Ömer'den tahric etmiştir. Biz de bu kitapta, Mektup 54'te bunu ziktetmiştik.

2- Yine es-Savaiku'l-Muhrika, s. 36'da olduğu gibi, Darekutnî tahric eder.

3- es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 1. faslın sonlarında olduğu gibi, Darekutnî tahric eder.

lamamıştır. Bu manaya bırakın akıllı insanları, sefihler (beyinsizler) bile gülerler. Onlara göre bu, Emirü'l-Müminin'i başkalarından ayrıcalıklı kılacak bir özellik değildir. Bu konuda -onlara göre- Müslümanlardan hiçbiri diğerinden farklı değildir. Zira kime biat edilirse, hilâfete evlâ olan -onlara göre- o olur. Dolayısıyla da bu konuda Ali ve -sahabe ve Müslümanlardan- diğerleri eşittirler. O hâlde -eğer onların felsefesi doğru olursa- Peygamber'in (s.a.a) o gün ilk Müslüman olanlardan diğerlerine değil de Ali'ye mahsus kılmak istediği fazilet neydi, ey Müslümanlar?!

Onların "Eğer Ali'nin imamete evlâ oluşu ileriye dönük bir evlâlık olmazsa, Peygamber (s.a.a) hayattayken de onun imam olması gerekirdi." şeklindeki sözlerine gelince; bu, şaşırılacak bir yanultma ve garip bir saptırma dır; peygamberler, halifeler, padişahlar ve emirlerin kendilerinden sonra yerlerine geçecek olan kimseler için etmiş oldukları vasiyetleri görmezden gelmektir; "Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Sadece benden sonra peygamber yoktur." [693] hadisinin delâlet ettiği manayı bilmezden gelmektir; Peygamber'in (s.a.a) İnzar Günü söylemiş olduğu Dâr Hadisi'ndeki "Onu dinleyin ve ona itaat edin." [694] şeklindeki sözünü ve bunun gibi çok sayıda sünnetleri unutmayı tercih etmektir.

Kaldı ki, faraza Peygamber'in (s.a.a) hayatta olması nedeniyle Ali'nin imamete evlâ oluşunun bilfiil olamayacağını kabul etsek bile, vefatından hemen sonra bunun böyle olması gerekir. Çünkü herkesin kabul ettiği bir kural göre, lafzı hakikî manasına hamletmek mümkün olmadığı zaman, ona en yakın mecazî manasına yormak gerekir. Bu, kimseye gizli değildir.

Selef-i salihin saygınlığı ise, bu tevile başvurmadan da korunabilir. Nitekim konu icap ettiği zaman bunu izah edeceğiz. Vesselâm.

Ş.

Mektup 61

1 Safer 1330

Şia Kanalıyla Gelen Nasları Talep Etmesi

Selef-i salihin saygınlığı korunduktan sonra, -ister Gadir Hadisi olsun, ister diğer hadisler olsun- zikrettiğiniz İmam'a has hadislerin hiçbirine bir diyeceğimiz olmadığı gibi, onları tevil etmeyi gerektiren bir neden de olmaz. Belki de bu konuda sizin yanınızda, Ehl-i Sünnet'in bilmediği bazı hadisler vardır. Onları bizim de bilmemiz için zikretmenizi rica ediyorum. Vesselâm.

S.

Mektup 62

2 Safer 1330

Kırk Nas

Evet, bizim yanımızda Ehl-i Beyt kanalıyla gelen Ehl-i Sünnet'in bilmediği sahih ve mütevatir naslar vardır. Onlardan size kırk hadis okuyacağım.⁽¹⁾

1- Saduk Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh el-Kummî, İkmalu'd-Din ve İtmamu'n-Nimet adlı kitabında Abdurrahman b. Semüre'ye dayandırarak Resulullah'tan (s.a.a) rivayet edilen bir hadiste şöyle geçtiğini tahriç eder: **"Ey Semüre'nin oğlu! İstek ve tutkular farklılaştığı ve görüşler dağıldığı zaman sen Ali b. Ebu Talib'i bırakma. Çünkü o, benden sonra ümmetimin imamı ve onların üzerindeki halifemdir."** [695]

2- Saduk, yine el-İkmal'de İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: **"Kutlu ve Yüce Allah, yeryüzü ehline şöyle bir**

1- Bu sayıyı tercih etmemizin sebebi; çeşitli kanallarla Ali b. Ebu Talib, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Ömer, Ebu Said-i Hudrî, Ebu'd-Derda, Ebu Hüreyre, Enes b. Malik ve Muaz b. Cebel'den bize rivayet edilen şu hadistir: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Kim dinî işleriyle ilgili ümmetime kırk hadis hıfzederse, Allah kıyamet günü onu fakihler ve âlimler zümresinde diriltir." Ebu'd-Derda'nın rivayetinde ise şöyle denir: "... kıyamet günü ben ona şefaatçi ve şahit olurum." İbn Mes'ud'un rivayetinde ise, "... ona denir ki: Cennetin hangi kapısından dilerse, ondan gir." diye geçer. İbn Ömer'in rivayetinde ise şöyle geçer: "... âlimler zümresinde yazılır, şehitler zümresinde haşrolur." Bu kırk hadisi ve bu kitabın içinde geçen diğer hadisleri hıfzetmede Peygamber'in (s.a.a) şu sözleri bize yeter: "Allah, benim sözlerimi duyup da kavrayan, sonra onları duyduğu gibi aktaran kişinin yüzünü parlak etsin." ve "(Benim sözlerimi) sizden hazır olanlar, gaip olanlara ulaştırın."

bakıp, içlerinden beni seçti ve peygamber yaptı. Sonra ikinci kez bakıp, Ali'yi seçti ve imam yaptı. Sonra bana, onu kendime kardeş, veli, vasi, halife ve vezir edinmemi emretti." [696]

3- Saduk, yine el-İkmal'de kendi senediyle İmam Sadık'tan, babasından, babalarından *-aleyhimusselâm-* rivayetle Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Cebrail, izzet ve celâl sahibi Rabbimin şöyle buyurduğunu bana haber verdi: **"Kim benden başka ilâh olmadığını, Muhammed'in benim kulum ve resulüm olduğunu, Ali b. Ebu Talib'in benim halifem olduğunu ve onun evlâtlarından olan imamların benim hüccetlerim olduklarını bilirse, rahmetimle onu cennete götürürüm..."** [697]

4- Saduk, yine el-İkmal'de kendi senediyle İmam Sadık'tan, babasından, dedesinden rivayetle Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: **"Benden sonra imamlar on iki kişidir. Onların ilki Ali, sonuncusu ise Kaim (Mehdi)'dir. Onlar benim halifelerim ve vasilerimdirler..."** [698]

5- Saduk, yine el-İkmal'de Esbağ b. Nübate'ye isnat ile şöyle dediğini tahriç eder: Bir gün Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib dışarı çıkıp yanımıza geldi. Eli oğlu Hasan'ın elindeydi ve şöyle diyordu: Bir gün Resulullah dışarı çıkıp yanımıza geldi. Eli benim elimdeydi ve şöyle buyuruyordu: **"Benden sonra yaratılanların en hayırlısı ve efendisi, benim bu kardeşimdir. O, benim vefatımdan sonra her Müslümanın imamı ve her müminin emiridir..."** [699]

6- Saduk, yine el-İkmal'de kendi senediyle İmam Rıza'dan, o da merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: **"Kim benim dinime sarılmak ve benden sonra kurtuluş gemisine binmek isterse, Ali b. Ebu Talib'e uysun. Çünkü o, hayatımda da, vefatımdan sonra da benim vasim ve halifemdir..."** [700]

7- Saduk, yine el-İkmal'de kendi senediyle İmam Rıza'dan, babasından, o da merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın (s.a.a), bir hadisin zımında şöyle buyurduğunu tahriç eder: **"Ben ve Ali, bu ümmetin babalarıyız. Kim bizi tanırsa, Allah'ı tanımış olur. Kim bizi inkâr ederse, Aziz ve Celil Allah'ı inkâr etmiş olur. Ümmetimin iki torunu ve cennet gençlerinin iki efendisi Hasan ve Hüseyin, Ali'dendir. Dokuz imam da Hüseyin'in çocuklarıdır ki, onlara itaat etmek bana itaat etmek, onlara isyan etmek bana isyan etmektir. Onların dokuzuncusu, Kaim'leri ve Mehdi'leridir."** [701]

8- Saduk, el-İkmal'da İmam Hasan Askerî'ye isnaden, babasından, o da merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın (s.a.a), bir hadisin zımında şöyle buyurduğunu tahriç eder: **"Ey İbn Mes'ud! Ali b. Ebu Talib, benden sonra sizin imamınız ve benim sizin üzerinizdeki halifemdir..."** [702]

9- Saduk, el-İkmal'de Selman'a isnaden şöyle dediğini tahriç eder: Peygamber'i (s.a.a) ziyarete gitmişim, Hüseyin b. Ali Peygamber'in dizinin üzerinde oturmuş, Peygamber de onun ağzından öpüyor ve şöyle diyordu: **"Sen efendisin ve efendinin oğlusun. Sen imamsın ve imamın oğlusun. Sen imamın kardeşisin ve imamların babasısın. Sen Allah'ın hüccetisin, hüccetinin oğlusun ve sulbünden gelecek dokuz hüccetin babasısın. Onların dokuzuncusu, Kaim'leridir (Mehdi'leridir)."** [703]

10- Saduk, yine el-İkmal'de yine Selman'a isnaden Resulullah'ın (s.a.a), uzun bir hadisin zımında şöyle buyurduğunu tahriç eder: **"Ya Fatıma! Bilmez misin, biz bir hanedanız ki, Allah bizim için dünyayı değil, ahireti seçti. Kutlu ve Yüce Allah, yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve yarattıkları içerisinde beni seçti. Sonra ikinci kez baktı ve senin kocanı seçti. Sonra bana, seni onunla evlendirmemi, onu veli ve vezir edinmemi, ümmetimin içerisinde halifem yapmamı vahyetti. O hâlde baban peygamberlerin en hayırlısı, kocan ise vasilerin en hayırlısıdır ve bana ilk kavuşacak olan sensin..."** [704]

11- Saduk, yine el-İkmal'de, uzun bir hadisin zımında şöyle tahriç eder: Osman döneminde Muhacirler ve Ensar'dan iki yüzden fazla adam Mes-cit'te toplanıp, ilim ve fıkıh üzerine müzakere ediyor ve aralarında birbirlerine karşı övünüyorlardı. Ali ise sakitti. Ona, **"Ya Ebu'l-Hasan! Senin konuşmana engel olan nedir?"** dediler. Bunun üzerine Ali, onlara Resulullah'ın (s.a.a) şu sözlerini hatırlattı: **"Ali benim kardeşim, vezirim, vârisim, vasim, ümmetim içerisindeki halifem ve benden sonra her müminin velisidir. Siz de onun hakkında buna ikrar edin..."** [705]

12- Saduk, yine el-İkmal'de, Abdullah b. Cafer, (İmam) Hasan, (İmam) Hüseyin, Abdullah b. Abbas, Ömer b. Ebu Seleme, Üsame b. Zeyd, Selman, Ebu Zer ve Mikdad'dan hepsinin şöyle dediklerini tahriç eder: Resulullah'tan (s.a.a) duyduk, şöyle buyuruyordu: **"Ben müminlerine kendilerinden evlâyım (öncelikliyim). Sonra da kardeşim Ali müminlerine kendilerinden evlâdır (önceliklidir)..."** [706]

13- Saduk, yine el-İkmal'de, Esbağ b. Nübate'den, İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: "Ben, Ali, Hasan, Hüseyin ve Hüseyin'in evlâtlarından dokuz kişi tertemiz kılınmanız..." [707]

14- Saduk, yine el-İkmal'de, Abaye b. Rib'î'den, İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ben peygamberlerin efendisiyim, Ali de vasilerin efendisidir..." [708]

15- Saduk, el-İkmal'de İmam Sadık'a isnaden, merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Aziz ve Celil Allah bütün peygamberlerden beni seçti, benden de Ali'yi seçti ve onu bütün vasilerden üstün kıldı, Ali'den de Hasan ve Hüseyin'i seçti, Hüseyin'den de onun evlâtlarından olan vasileri seçti. Bunlar, gulûv edenlerin tahrifini (saptırmasını), batıl ehlinin bidatini ve sapkınların tevilini din-den uzaklaştırırlar." [709]

16- Saduk, yine el-İkmal'de, Ali'den şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah şöyle buyurdu: "Benden sonra imamlar on ikidir. Onların ilki sensin ya Ali! Sonuncusu ise, Kaim (Mehdi)'dir ki, Aziz ve Celil Allah onun eliyle yeryüzünün doğularını ve batılarını fetheder."⁽¹⁾ [710]

17- Saduk, el-Emalî'sinde İmam Sadık'tan, merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın (s.a.a) bir hadisin zımında şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Ali bedendir, ben de Ali'denim. O, benim mayamdan yaratılmıştır. İnsanlara ihtilâfa düştükleri sünnetimi açıklayacaktır. O, müminlerin emiri; alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi ve vasilerin en hayırlısıdır..." [711]

18- Saduk, yine el-Emalî'sinde, kendi senediyle merfu olarak Ali'den, uzun bir hadisin zımında Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Hiç şüphesiz Ali, Aziz ve Celil Allah'ın Arş'ının üzerinde bağladığı ve meleklerin şahit tuttuğu bir velâyet ile müminlerin emiridir. Hiç şüphesiz Ali, Allah'ın halifesi ve Allah'ın hüccetidir. Hiç şüphesiz o, kesinlikle Müslümanların imamıdır..." [712]

1- Bu ve bundan önceki hadisler, İkmalü'd-Din ve İttimamü'n-Nimet kitabının "Peygamber'den Hz. Kaim (Mehdi) ile ilgili ve onun On İkinci İmam olduğuna dair rivayet edilen hadisler" babında mevcuttur; bkz. s. 149-167, bab 24.

19- Saduk, yine el-Emalî’de, İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Ya Ali! Sen Müslümanların imamı, müminlerin emiri; alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi, benden sonra Allah’ın hücceti ve vasilerin efendisidir.” [713]

20- Saduk, yine el-Emalî’sinde, İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Ya Ali! Sen ümmetim üzerinde benim halifemsin. Sen bana göre, Âdem’in Şis’i gibisin...” [714]

21- Saduk, yine el-Emalî’sinde, Ebu Zer’e isnaden şöyle dediğini tahric eder: “Bir gün Mescid-i Nebî’de Resulullah’ın yanında idik, buyurdu ki: “Şimdi bu kapıdan bir adam içeri girecek ki o, müminlerin emiri ve Müslümanların imamıdır.” Bir de baktık ki, Ali b. Ebu Talib çıkageldi. Resulullah (s.a.a) onu karşıladı ve kerim yüzü ile bize dönerek, “Bu, benden sonra sizin imamınızdır...” buyurdu.⁽¹⁾ [715]

22- Saduk, el-Emalî’sinde, Cabir b. Abdullah el-Ensarî’den şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Ali b. Ebu Talib, onların Müslümanlığı en eski, ilmi en çok olanıdır... O, benden sonraki imam ve halifedir.” [716]

23- Saduk, yine el-Emalî’sinde, kendi senediyle İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Ey insanlar topluluğu! Allah’tan daha güzel sözlü kim var? Hiç şüphesiz, Yüce Rabbiniz bana, Ali’yi sizin için hidayet bayrağı, imam, halife ve vasi olarak tayin etmemi ve onu kardeş ve vezir edinmemi emretti...” [717]

24- Saduk, yine el-Emalî’sinde, Ebu Ayyaş’a isnaden şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) minbere çıktı ve bir hutbe irat etti (bir konuşma yaptı). Sonra o hutbesini zikreder. O hutbenin bir yerinde şöyle geçer: “Hiç kuşkusuz, amcamın oğlu Ali, benim kardeşim ve vezirimdir. O, benim halifem ve benden taraf tebliğ edebilecek olandır...” [718]

25- Saduk, yine el-Emalî’sinde, kendi senediyle Emirü’l-Müminin’den şöyle dediğini tahric eder: Bir gün Resulullah (s.a.a) bize bir hutbe irat

1- Bu ve bundan önceki dört hadisi, Seyyid-i Bahreynî, Gayetü’l-Meram adlı kitabının 9. babında Saduk’un el-Emalî adlı kitabından naklede. Bu hadisler uzundur, biz sadece konumuzla ilgili olan bölümlerini naklettik. Bu hadisten sonraki hadisler ise, hepsi Gayetü’l-Meram’ın 13. babında mevcuttur.

ederek (bir konuşma yaparak) şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Gerçek şu ki, Allah’ın ayı gelip çatmıştır...” Sonra Ramazan ayının faziletiyle ilgili olarak konuşmasını sürdürdü. Ali der ki: Ben, “Ey Allah’ın Resulü! Bu ayda en faziletli amel nedir?” diye sordum. “Allah’ın haramlarından şiddetle sakınmaktır.” buyurdu. Sonra ağladı. “Ey Allah’ın Resulü! Seni ağlatan nedir?” dedim. Buyurdu ki: “Ya Ali! Bu ayda senden helâl sayılacak şeye (akıtılacak kana) ağlıyorum...” Sonunda da şöyle buyurdu: “Ya Ali! Sen benim vasım, evlâtlarımın babası, hayatımda ve ölümümünden sonra ümmetim üzerindeki halifemsin. Senin emrin benim emrim, senin nehyin benim nehyimdir...” [719]

26- Saduk, yine el-Emalî’inde, Ali’den (a.s) şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: “Ya Ali! Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşimim. Ben nübüvvete seçilmiş olanım, sen de imamete seçilmiş olansın. Ben tenzilin sahibiyim (Kur’an’ın inişi için mücadele edenim), sen de tevilin sahibisin (Kur’an’ın doğru anlaşılması için mücadele edensin). Sen bu ümmetin babasisin. Ya Ali! Sen benim vasım, halifem, vezirim, vârisim ve evlâtlarımın babasisin...” [720]

27- Saduk, yine el-Emalî’inde, kendi senediyle İbn Abbas’tan şöyle dediğini tahric eder: Bir gün Resulullah (s.a.a) Ensar’ın toplanmış olduğu bir sırada Mescid-i Kuba’da şöyle buyurdu: “Ya Ali! Sen benim kardeşimsin, ben de senin kardeşimim. Sen benim vasım, halifem ve benden sonra ümmetimin imamısın. Seni dost edinen, Allah’ı dost edinmiştir. Sana düşmanlık eden, Allah’a düşmanlık etmiştir.” [721]

28- Saduk, yine el-Emalî’inde, Ümmü Seleme’den tahric ettiği uzun bir hadisin zımında Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu yazar: “Ey Ümmü Seleme! İşt ve şahitlik yap! Bu Ali b. Ebu Talib, benim vasım, benden sonra halifem, vaatlerimi yerine getiren ve havuzumu savunup koruyandır.” [722]

29- Saduk, yine el-Emalî’inde, kendi senediyle Selman-ı Farisî’den şöyle dediğini tahric eder: Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: “Ey Muhacirler ve Ensar toplulukları! Kendisine sarıldığınız takdirde benden sonra asla (doğru yoldan) sapmayacağınız şeyi size göstereyim mi?” “Evet, ya Resulallah!” dediler. Buyurdu ki: “İşte Ali! O, benim kardeşim, vasım, vezirim, vârisim ve halifemdir. O, sizin imamınızdır. Onu benim sevgimle sevin ve ona benim hürmetimle hürmet edin. Bunu size söylememi Cebrail bana emretti.” [723]

30- Saduk, yine el-Emalî'sinde, kendi senediyle Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Kendisine sarıldığınız takdirde asla helâk olmayacağınız ve asla (doğru yoldan) sapmayacağınız şeyi size göstereyim mi?" Sonra buyurdu ki: "Şüphesiz, sizin imamınız ve veliniz, Ali b. Ebu Talib'dir. Onu destekleyin, onun hayrını isteyin ve onu doğrulayın. Bunu (size söylememi) Cebrail bana emretti." [724]

31- Saduk, yine el-Emalî'sinde, İbn Abbas'tan tahric ettiği bir hadiste Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu yazar: "Ya Ali! Sen ümmetimin imamı ve benden sonra onların üzerindeki halifemsin..." [725]

32- Saduk, yine el-Emalî'sinde, yine İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Kutlu ve Yüce Allah, ümmetimden (benim için) bir kardeş, vâris, halife ve vasi tayin edeceğini bana vahyetti. "Ya Rabbi! O kimdir?" diye arz ettim. "O, ümmetinin imamı ve senden sonra onların üzerindeki hüccetimdir." diye bana vahyetti. "Ya Rabbi! O kimdir?" diye arz ettim. "O, benim sevdiğim ve beni seven kimsedir." buyurdu. Hadis böyle devam eder ve Yüce Allah onun kim olduğunu açıklarken şöyle buyurur: "O, Ebu Talib oğlu Ali'dir." [726]

33- Saduk, el-Emalî'sinde İmam Sadık'tan, merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın şöyle buyurduğunu tahric eder: "Geceleyin göğe (miraca) götürüldüğümde, Yüce Rabbim bir ahit olarak Ali hakkında bana şunu bildirdi: O, muttakilerin imamı; alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi ve müminlerin beyarısındır (emiri ve beyidir)... [727]

34- Saduk, el-Emalî'sinde, kendi senediyle İmam Rıza'dan, merfu olarak babalarından rivayetle Resulullah'ın şöyle buyurduğunu tahric eder: "Ali bendendir, ben de Ali'denim. Ali ile savaşı Allah kahretsin. Ali, benden sonra halkın imamıdır." [728]

35- Şeyhu't-Taife Ebu Cafer Muhammed b. Hasan Tusî, el-Emalî'sinde, kendi senediyle Ammar b. Yasir'den şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) Ali'ye dedi ki: "Allah seni öyle bir ziyetle süslemiş ki, kullar Allah'a ondan daha sevimli olan bir ziyet ile süslenmemişler. Seni dünyaya karşı züht ile süslemiş; öyle kılmış ki, ne sen ondan bir şey alasın, ne de o senden bir şey alsın. Sana fakirleri sevmeyi lütfetmiştir; öyle kılmış ki, sen tâbi olanlarının onlar olmasından hoşnutsun, onlar da imamlarının sen olmasından hoşnutlar. O hâlde, seni seven ve senin hakkında sadık olana ne mutlu! Sana buğzeden ve sana karşı yalan söyleyenin vay hâline!..." [729]

36- Şeyh (Tusî), yine el-Emalî'sinde, (İmam) Ali'ye isnaden Kûfe minberinin üzerinde şöyle dediğini tahric eder: "Ey insanlar! Resulullah'tan (s.a.a) bana bahşedilmiş on haslet vardır ki, bunlar bana güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha sevimlidir. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, bana dedi ki: Ya Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin. Sen kıyamet günü bana bütün mahlûkattan daha yakınsın. Cennette senin evin benim evimin karşısındadır. Sen benim vârisimsin. Sen benden sonra vaatlerimde ve ailem içinde benim vasımsın. Sen gıyabımda, ailem içinde beni koruyansın. Sen ümmetimin imamısın. Sen reayam arasında adaleti icra edensin. Sen benim dostumsun; benim dostum ise Allah'ın dostudur. Senin düşmanın benim düşmanımdır; benim düşmanım ise Allah'ın düşmanıdır." [730]

37- Saduk, en-Nusûs Ale'l-Eimme adlı kitabında Hasan b. Ali'ye isnadıyla şöyle dediğini tahric eder: Resulullah'tan (s.a.a) duydum, Ali'ye şöyle diyordu: "Sen benim ilmimin vârisisin, hikmetlerimin madenisin ve benden sonraki imamsın." [731]

38- Saduk, yine en-Nusûs Ale'l-Eimme adlı kitabında, kendi senediyle İmran b. Husayn'dan şöyle dediğini tahric eder: Resulullah'tan (s.a.a) duydum, Ali'ye şöyle diyordu: "Ve sen benden sonraki imam ve halifesin." [732]

39- Saduk, yine en-Nusûs Ale'l-Eimme adlı kitabında, kendi senediyle Ali'den şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Ya Ali! Sen Ehl-i Beyt'imden ölenler üzerinde benim vasım ve ümmetimden hayatta olanlar üzerinde benim halifemsin..." [733]

40- Saduk, yine en-Nusûs Ale'l-Eimme adlı kitabında, kendi senediyle Hüseyin b. Ali'den şöyle dediğini tahric eder: "Allah Teâlâ, **'Ve Allah'ın kitabında ulü'l-erham (aralarında kan bağı olan akrabalar) birbirlerine (başkalarından) daha önceliklidir.'** ayetini indirdiği zaman Resulullah'tan onun tevilini sordum; buyurdu ki: Ulü'l-erham (akrabalar) sizsiniz; ben ölünce, baban Ali bana ve benim makamıma (başkalarından) önceliklidir; baban göçüp gidince, kardeşin Hasan ona (başkalarından) önceliklidir; Hasan göçüp gidince, ona sen (başkalarından) önceliklisin..." [734]

Bu, aceleyle hazırlanmış bu mektupta zikretmek istediğimiz son hadistir. Zikrettiğimiz bu hadislerin geriye kalan naslara orantısı, bir demet çiçeğin çiçek bahçesine veya birkaç damla suyun denize orantısı gibidir. Kaldı ki, bu zikrettiklerimizin bazıları da yeterlidir. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolun. Vesselâm.

Ş.

Mektup 63

3 Safer 1330

1- Şia'nın Nasları Hüccet Olamaz

2- Bu Nasları Şia'dan Başkası Neden Tahriç Etmemiş?

3- Başkası Kanalından Daha Fazla Nas İstemesi

1- Bu naslar, Ehl-i Sünnet'e karşı hüccet olamaz; çünkü onların yanında sabit olmamıştır.

2- Eğer sabit idiye, neden tahriç etmemişler?

3- O hâlde, bizi bu konuda Ehl-i Sünnet'in geriye kalan hadislerine döndürün. Vesselâm.

S.

Mektup 64

4 Safer 1330

1- Bu Nasları Sizin Talebiniz Üzerine Zikrettik

2- Bizim Çoğunluğa Karşı Hüccetimiz, Onların Kendi Sahih Naslarıdır

3- Onların Bizim Sahih Nasları Tahriç Etmemelerinin Sebebi

4- Veraset Nassı'na İşaret

1- Biz bu nasları, sizin bilmeniz için zikrettik; (hatırlarsanız) bunu siz bizden istemiştiniz.

2- Size karşı hüccet olarak, sizin daha önce zikrettiğimiz sahih naslarınız bize yeter.

3- Bu nasların neden (Şia'dan başkası tarafından) tahriç edilmediğine gelince: Bunun tek sebebi, Âl-i Muhammed'e karşı içlerinde kin besleyen, gizliden gizliye onlara garaz bağlayan kimselerde tanıdığımız hastalıktır. Bu hastalık, Sadr-ı Evvel'deki Firavunlar hizbinden olan hemen herkeste vardı. Bunlar, Ehl-i Beyt'in faziletlerini gizlemek ve nurlarını söndürmek için bütün güç ve imkânlarını seferber eden, sahip oldukları bütün kuvvet ve kudretlerini kullanan, bazen gümüş ve altınlarıyla, bazen mevki ve mansıplarıyla, bazen de kırbaç ve kılıçlarıyla bütün insanları onların menkibe ve hususiyetlerini müsadere etmeye teşvik eden, onların faziletlerini yalanlayanları kendilerine yakınlaştıran, doğrulayanları kendilerinden uzaklaştıran veya sürgün eden ya da öldüren sulta ve galebe sahiplerinin köleleri idiler. Siz de biliyorsunuz ki, imamet nasları ve hilâfet ahitleri (vasiyetleri), zalimlerin korktuğu şeylerdendi. Zira bu naslar, onların tahtlarını yıkabilir, saltanatlarının temelini kazıyabilirdi. Bu nasların, onların ve onlara yaranmaya çalışan dostlarının elinden sağlam olarak kurtulup,

çeşitli senetlerle ve değişik kanallarla bize ulaşması, doğruluğun nişanelerinden ve hakkın mucizelerindendir. Zira Ehl-i Beyt'in hakkını zorla ellerinden alanlar ve Allah'ın onlara verdiği makamları sahiplenener, Ehl-i Beyt'i sevmekle suçladıkları herkese en kötü işkenceleri yapıyorlardı. Sakalını tıraş edip çarşılarda dolaştırıyorlardı. Sonra onu rezil rüsve edip, insanların gözünden düşürüyorlar ve bütün haklarından mahrum ediyorlardı. Öyle ki artık yöneticilerin adaletine hiçbir ümitleri kalmıyor, insanlarla tüm ilişkilerini kesiyorlardı.⁽¹⁾ [735] Birisi Ali'yi övgüyle andı mı, devletin himayesinden çıkar, eşliğine felâket çökerdi. Malları elinden alınır, boynu vurulurdu. Onun faziletlerini saydığı için nice dilleri kopardılar. Ona hürmetle bakan nice gözleri oydular. Onun menkıbelerine işaret eden nice elleri kestiler. Ona doğru şefkatle koşan nice ayakları doğradılar. Onu sevenlerin nice evlerini yaktılar, nice hurma ağaçlarını söktüler, sonra da onları kütüklerine astılar veya yurtlarından sürdüler de her biri bir tarafa dağıldı. [736] Hadis taşıyıcıları ve eser koruyucularının (âlimlerin) içerisinde de bir grup vardı ki, Aziz ve Celil Allah'ı bırakıp bu zalim padişahlara ve onların valilerine tapıyorlardı. Onlara yaranmak için ellerinden gelen her türlü tashif, tahrif, tashih ve taz'ifi yapıyorlardı. [737] Aynı şimdiki zamanımızda gördüğümüz dalkavuk şeyhler, görevli âlimler ve kötü yargıçlar gibi. Bunların nasıl hükümdarların rızasını kazanma yarışına girdiklerini, onların adil veya zalim siyasetlerini nasıl desteklediklerini, doğru veya yanlış hükümlerini nasıl onayladıklarını görmüyor muyuz? Hükümdar, onlardan hâkimiyetini destekleyecek veya hasmını ortadan kaldıracak bir fetva istediği zaman, Kitap ve Sünnet'e aykırı olsa bile aynen onun istediği ve siyasetinin gerektirdiği fetvayı vermiyorlar mı? Bütün bunları ya azledilmekten korktukları veya ulaşmak istedikleri bir makam uğruna yapıyorlar. Kaldı ki şimdiki zamandakilerle onların arasında büyük bir fark var. Şimdiki dalkavukların hükümetleri nezdinde bir değerleri yokken, onlar öyle değildi. Padişahların onlara çok büyük ihtiyacı vardı. Çünkü onların yardımıyla Allah ve Resulü ile savaşıyorlardı. Bu yüzden de padişahların ve valilerin nezdinde yüksek bir mevkiye sahiplerdi. Aracılıkları reddedilmezdi. Forslarından geçilmezdi. Bunlar,

1- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 15. Orada, o günlerde Ehl-i Beyt ve Şiilerine reva görülen eziyet ve mihnetlerin bir kısmını göreceksiniz. Yine orada İmam Bâkr'ın bu konuda bir sözü var ki, araştırmacıların dikkatini ona çekmek isterim.

Ali'nin veya Nübüvvet Ehl-i Beyt'inden başka birinin faziletini içeren sahih hadislere bağnazca yaklaşır, onları şiddetle reddeder, zorbalıkla onları itibardan düşürür, ravilerini -yanlarında en kötü itham olan- Râfızilikle suçlardı. Onların Ali hakkında varit olan -özellikle de Şia'nın sarıldığı- sünnetlerle ilgili genel tutumu buydu. [738]

Ayrıca bu âlimlerin havas tabakasından her nahiyede adlarını sanlarını yüceltenler vardı. Dünyevî amaçlarla ilim tahsil eden talebelerden, züht ve ibadet gösterişçilerinden, liderler ve aşiret reislerinden görüşlerini yayanlar vardı. Bunlar, onların söz konusu sahih hadislerin reddinde söyledikleri sözleri hüccet kabul edip, avamın ve ayaktakımının arasında terviç eder, bütün şehirlerde yayıp yaygınlaştırır, tüm asırlarda uyulması gereken bir ilke hâline getirirlerdi.

Bu arada o zamanlarda hadis taşıyıcılarından bir grup da vardı ki, korkudan Ali ve Ehl-i Beyt'in faziletleriyle ilgili hadisleri nakletmeyi terk etmek zorunda kalmışlardı. Bu zavallılara, o dalkavukların Ali ve Ehl-i Beyt'in faziletlerini içeren sahih sünnetlerin reddinde söyledikleri sözler sorulunca, avamın inandığına ters bir şey duyunca vereceği tepkiden ve kör, dilsiz ve sağır bir fitne çıkmasından korkarak kaçamaklı ve yuvarlak cevaplar vermek zorunda kalırlardı. Çünkü o dalkavukların ve havas taraftarlarının, onların bağırmasıyla bağırarak avam ve ayaktakımının saldırısına uğrayıp linç edilmekten korkuyorlardı.

Padişahlar ve valiler, Emirü'l-Müminin'e lânet etmeye dair genelgeler yayınıyor, bu konuda insanlara baskı yapıyorlardı. Paralar, askerler, vaatler ve tehditlerle insanları onu yermeye ve kötülemeye zorluyorlardı. Mekteplerinde küçük çocuklara onu öyle bir şekilde tasvir ediyorlardı ki, insan tabiatı ondan tiksiniyordu. Onun hakkında öyle şeyler anlatıyorlardı ki, kulaklar onları duymak istemezdi. Müslümanların minberleri üzerinde ona lânet okumayı bayram ve cuma namazlarının sünneti hâline getirmişlerdi. [739] Eğer "Allah'ın nuru söndürülemez" ve "Allah'ın dostlarının faziletleri gizlenemez" hakikati olmasaydı, onun hilâfeti hakkında her iki fırka (Ehl-i Sünnet ve Şia) kanalıyla nakledilen bu sahih ve sarîh sünnetler bize ulaşmaz, faziletleri hakkındaki naslar tevatür haddinde olmazdı. Valahi ben, Allah'ın, kulu ve Resulü'nün kardeşi Ali b. Ebu Talib'e mahsus kıldığı bu parlak üstünlüğe şaşırıyorum! Onun nuru nasıl bir nur ki, o

müterakim karanlıklar ve mütelâtım dalgalarından oluşan hicapları delmiş ve günün ortasındaki güneş gibi âlemin üzerine doğmuştur?!

4- Duyduğunuz bütün bu kesin delillere ilâveten Veraset Nassı da size yeter. Çünkü o, tek başına bir hüccet-i baliğadır. Vesselâm.

Ş.

Mektup 65

5 Safer 1330

Veraset Hadisi'ni İstemesi

Bize, Ehl-i Sünnet kanalıyla Veraset Hadisi'ni anlatın. Vesselâm.

S.

Mektup 66

5 Safer 1330

Ali, Peygamber'in Vârisidir

Peygamberlerin vasilerine miras olarak bıraktığı ilim ve hikmeti, Resulullah'ın da (s.a.a) Ali'ye miras olarak bıraktığında hiçbir şüphe yoktur. Öyle ki, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurmuştur ki: "Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen, kapıya gelsin."⁽¹⁾ [740] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştur ki: "Ben hikmetin eviyim, Ali de onun kapısıdır." [741] Yine buyurmuştur ki: "Ali, ilmimin kapısı ve benden sonra getirdiğim dinin açıklayıcısıdır. Onu sevmek iman, ona buğzetmek nifaktır..." [742] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Zeyd b. Ebu Evfa'nın hadisinde buyurmuştur ki: "Sen benim kardeşim ve vârisimsin." Ali, "Senden neyi miras olarak alacağım?" diye sordu. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Benden önceki peygamberlerin miras olarak bıraktıklarını..."⁽²⁾ [743] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, Büreyde'nin hadisinde de, vârisinin Ali b. Ebu Talib olduğunu açıkça bildirmiştir.⁽³⁾ [744] İnzar günündeki Dâr Hadisi de size yeter. [745] Ali'nin kendisi de Resulullah'ın (s.a.a) hayatında şöyle derdi: "Allah'a yemin ederim ki, ben Peygamber'in kardeşi, dostu, amcasının oğlu ve ilminin vârisiyim. Öyleyse ona benden evlâ (daha lâyük) yakın kim var?"⁽⁴⁾ [746]

1- Bu ve bundan sonraki iki hadisi Mektup 48'de zikrettik. O mektuptaki 9, 10 ve 11. hadisler size yeter; o hadislere ve düştüğümüz dipnotlara bakmayı ihmal etmeyiniz.

2- Bu hadisi Mektup 32'de zikrettik.

3- Mektup 68'de bu hadisi bakabilirsiniz.

4- Bu sözler, aynı lafızlarla Ali'den sabittir. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 126'da, Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olan bir senetle bu hadisi tahric etmiştir. Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te bunu itiraf etmiştir.

Bir defasında Ali'ye, "Nasıl amcan değil de sen amcanın oğlunun vârisi oldun?" diye sordular. Şu cevabı verdi: "Resulullah (s.a.a) Abdulmuttalib Oğulları'nı topladı. Onlar, dört yaşını tamamlamış bir deveyi yiyebilecek ve bir tulum suyu içebilecek kadar bir gruptu. Peygamber, onlar için bir ölçek (yaklaşık bir kilo) kadar yemek hazırladı. Hepsi yiyip doydular. Fakat yemek sanki ona hiç el değmemiş gibi öylece duruyordu. Sonra, Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurdu ki: "Ey Abdulmuttalib Oğulları! Ben özel olarak size ve genel olarak bütün insanlara peygamber olarak gönderildim. Şimdi hanginiz benim kardeşim, arkadaşım ve vârisim olmak üzere bana biat eder?" Kimse ona cevap vermek için ayağa kalkmadı. Ben ayağa kalktım. Yaşça en küçüklerindendim. Bana, "Sen otur." dedi. Sonra aynı sözü üç kere tekrarladı. Her defasında sadece ben ayağa kalkıyordum, o da bana, "Sen otur." diyordu. Üçüncüsünde eliyle elime vurdu (ve böylece ben ona biat etmiş oldum). İşte bunun için amcam değil de ben amcamın oğlunun vârisi oldum."⁽¹⁾ [747] Hâkim'in el-Müstedrek'te,⁽²⁾ Zehebî'nin de Telhis'inde, sahih olduğuna kesin gözüyle bakarak tahrîç ettikleri bir hadiste Kusem b. Abbas'a sorarlar: "Nasıl oldu da Ali Resulullah'ın vârisi oldu, ama siz olamadınız?" Şu cevabı verir: "Çünkü bizden ona ilk katılan ve ondan hiç ayrılmayan o idi." [748]

Ben derim ki: Gördüğünüz gibi insanlar, Resulullah'ın (s.a.a) vârisinin, amcası Abbas ve Haşim Oğulları'ndan diğerleri değil, sadece Ali olduğunu biliyorlardı ve buna kesin gözüyle bakıyorlardı. Fakat bu verasetin, Peygamber'in amcası olan Abbas'a veya diğer amcalarının oğullarına ya da diğer akrabalarına değil de sadece Ali'ye münhasır olmasının sebebini bilmiyorlardı. Onun için bunun sebebini bir defa Ali'ye, başka bir defa da Kusem'e sormuşlar. Onlar da duyduğunuz cevabı vermişler. Bu cevap, o soruyu soranların idraklerinin ulaşabileceği son noktadır. Yoksa asıl cevap şudur: "Aziz ve Celil Allah, yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve

1- Bu hadis sabit ve müstefizdir. Ziya el-Makdisî, el-Muhtare'de ve İbn Cerir, Tehzîbü'l-Asar'da bu hadisi tahrîç etmişlerdir. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 408'de 6155 numaralı hadistir. Nesaî de, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 18'de bu hadisi tahrîç eder. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 255'te, Kasîa Hutbesi'nin şerhinin sonlarında bu hadisi Taberî'den nakleder. İmam Ahmed b. Hanbel de, Müsned, c. 1, s. 159'da bu hadisi manasıyla tahrîç eder. Bu da size yeter.

2- el-Müstedrek, c. 3, s. 125. İbn Ebu Şeybe de bu hadisi tahrîç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 400'de 6084 numaralı hadistir.

onların içerisinde Muhammed'i seçip peygamber yaptı. Sonra ikinci kez baktı ve Ali'yi seçti. Sonra da Peygamber'ine, onu vâris ve vasi edinmesini emretti." [749] Hâkim, el-Müstedrek'in 3. cildi, 125. sayfasında Kusem'den duyduğun hadisi tahric ettikten sonra şöyle der: "Bana, Kadıların Kadısı Ebu'l-Hasan Muhammed b. Salih el-Haşimî dedi ki: Kadı Ebu Ömer'den duydum, diyordu ki: Kadı İsmail b. İshak'tan duydum, kendisine Kusem'in bu sözleri zikredilince şöyle dedi: "Vâris, ya nesep (soy akrabalığı) veya velâ (köle azat etme) sebebiyle miras alır. İlim ehli arasında, amcanın var olması durumunda amca oğlunun miras alamayacağı hususunda hiçbir ihtilâf yoktur." Sonra şöyle dedi: "Bu icma ile şu ortaya çıktı ki, Peygamber'den ilmi Ali miras almıştır, onlar değil." [750] Bu husustaki hadisler, özellikle de Ehl-i Beyt kanalıyla gelenler mütevatirdir. [751] Bize ise, Vasiyet Hadisi'nin açık nasları yeter. Vesselâm.

Ş.

Mektup 67

6 Safer 1330

Vasiyet Naslarını İstemesi

Ehl-i Sünnet, Ali'ye vasiyet edilmiş olduğunu bilmezler; vasiyet naslarından hiçbirine de aşına değiller. O hâlde, lütfedip onları zikredin. Teşekkürler. Vesselâm.

S.

Mektup 68

9 Safer 1330

Vasiyet Nasları

Vasiyet nasları, Ehl-i Beyt İmamları kanalıyla mütevatirdir. [752] Başkaları kanalıyla gelenlerden ise, Mektup 20'de duyduğunuz, Peygamber'in (s.a.a) Ali'nin ensesinden tutarak buyurduğu, "Bu, benim kardeşim, vasim ve içinizdeki halifemdir. Onu dinleyin ve ona itaat edin." [753] şeklindeki sözü size yeter.

Muhammed b. Humeyd Razî, Seleme el-Abraş'tan, İbn İshak'tan, Ebu Rabia el-Eyadî'den, İbn Büreyde'den, babası Büreyde'den, Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu tahriç eder: "Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Benim vasim ve vârisim de, hiç şüphesiz, Ali b. Ebu Taib'dir."⁽¹⁾ [754] Taberanî, el-Kebir'de Selman-ı Farisî'ye isnaden şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Benim vasim, sırrımın mahzeni, kendimden sonra bıraktığım en hayırlı kimse, vaadimi yerine getirecek

1- Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, Şerik'in tercümeihâlinde bu hadisi zikretmiş, yalanlamış, Şerik'in bu hadisi alıp taşıyamayacağını iddia etmiş ve "Muhammed b. Humeyd Razî güvenilir değildir." demiştir. Buna verilecek cevap ise şudur: İmam Ahmed b. Hanbel, İmam Ebu'l-Kasım el-Beğavî, İmam İbn Cerir, cerh ve tadil imamı İbn Muin ve bunların tabakasından olan başkaları, Muhammed b. Humeyd'in güvenilir olduğunu söylemiş ve ondan hadis rivayet etmişlerdir. Dolayısıyla Muhammed b. Humeyd onların şeyhi ve güvendikleri hocalarıdır. Nitekim Zehebî, Mizanu'l-İtidal'de, Muhammed b. Humeyd'in tercümeihâlinde bunu itiraf etmiştir. Kaldı ki, Muhammed b. Humeyd ne Rafızilikle, ne Şiilikle suçlanmamakta ve Zehebî'nin selefi sayılmaktadır. Dolayısıyla da bu hadis konusunda onu töhmet altında bırakmanın bir gerekçesi yoktur.

ve borcumu ödeyecek olan, hiç şüphesiz, Ali b. Ebu Talib'dir."⁽¹⁾ [755] Bu hadis, Ali'nin Peygamber'in vasisi ve Peygamber'den sonra insanların en faziletlisi olduğu konusunda nastr. Ayrıca delâlet-i iltizam ile de Ali'nin hilâfetine ve itaatinin farz oluşuna delâlet etmektedir ki, bu da akıl sahiplerine gizli değildir. Hâfız Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'd a Enes'ten şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) bana buyurdu ki: "Ey Enes! Şu kapıdan ilk girecek olan şahıs, muttakilerin imamı, Müslümanların efendisi, dinin beyarı (emiri, beyi), vasilerin sonuncusu ve alını ak, elleri ayakları pak olanların önderidir." Enes dedi ki: Derken Ali içeri girdi. Resulullah (s.a.a) sevinçle ayağa kalkıp ona doğru yürüdü, boynuna sarıldı ve şöyle dedi: "(Ya Ali!) Benden sonra sen benim görevimi ifa edeceksin, sesimi insanlara duyuracaksın ve aralarında ihtilâf ettikleri şeyleri onlara açıklayacaksın."⁽²⁾ [756]

Taberanî, el-Kebir'de Ebu Eyyub el-Ensârî'ye isnaden şöyle dediğini tahric eder: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Ya Fatıma! Bilmez misin, Aziz ve Celil Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve onların içerisinde senin babanı seçti ve onu peygamber olarak (insanlara) gönderdi. Sonra ikinci kez baktı ve senin kocanı seçti. Sonra bana vahyetti de seni onunla evlendirdim ve onu vasi edindim."⁽³⁾ [757]

Bakın, Allah bütün yeryüzü ehlinde Peygamberlerinin Sonuncusu'nu seçtikten sonra, yine nasıl bütün yeryüzü ehlinde Ali'yi seçiyor! Vasinin seçilme şekline ve aynen Peygamber'in seçilmesi gibi olduğuna da bakın! Bakın, Allah nasıl Peygamber'ine onu kızıyla evlendirmesini ve onu vasi edinmesini vahy ediyor! Ve bakın: Acaba önceki peygamberlerin halifeleri, vasilerinden başkaları mı olmuştur?! Acaba Allah'ın kulları içerisinde seçtiği kişiyi ve Peygamberlerinin Efendisi'nin vasisini sona bırakıp başkalarını ondan öne geçirmek caiz midir?! Acaba herhangi bir kimsenin onun üzerinde hüküm sahibi olması ve onu sıradan bir insan gibi rea-

-
- 1- Bu hadis, lafzı ve senediyle Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 154'te 2570 numaralı hadistir. Aynı hadis, Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 32'nin kenarında, Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur.
 - 2- Bkz. Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 450. Biz bu hadisi Mektup 48'de zikretmiştik.
 - 3- Bu hadis, lafzı ve senediyle Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'te 2541 numaralı hadistir. Aynı hadis, Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 31'in kenarında, Müntehabu'l-Kenz'de de mevcuttur.

yasından kılması doğru mudur?! Acaba Allah'ın, Peygamber'ini seçtiği gibi seçtiği bu kimseye, herhangi bir yöneticiye itaat etmesinin farz olması aklen mümkün müdür?! Acaba Allah ve Resulü onu seçtikten sonra biz nasıl başka birisini seçebiliriz?! **"Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadının işlerinden yana seçim yapma hakkı yoktur. Kim Allah ve Resulü'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklıkla sapıtmış olur."** [758]

Birbirini destekleyen çok sayıdaki rivayette belirtildiği üzere, nifak ve haset ehli çekemezler, Peygamber'in (s.a.a) canından bir parça olan, Mer-yem'in dengi ve cennet kadınlarının hanımefendisi Zehra'yı Ali ile evlendireceğini duyunca, Ali'yi kıskandılar. Bu, özellikle de bazıları onunla evlenmeye talip olup da başarılı olamayınca, onlara çok ağır geldi.⁽¹⁾ "Bu, Ali'nin üstünlüğünü ortaya çıkaracak bir imtiyazdır. Eğer bu iş olursa, artık kimse (fazilette) Ali'ye ulaşamaz, kimse ona ulaşmaya göz dikemez." dediler. Bu yüzden yanlarındaki tüm yalanlarla onu karalamak için elbirliği ettiler. Bunun için bazı girişimlerde bulundular. Âlemlerin kadınlarının hanımefendisi Fatıma'yı Ali'den soğutmak için kadınlarını ona gönderdiler. Bu kadınların ona söyledikleri şeylerden birisi de şuydu: "Ali fakirdir, onun hiçbir şeyi yoktur." Fakat onların hileleri ve erkeklerinin kötü maksatları Fatıma'ya *-aleyhesselâm-* gizli kalmamıştı. Bununla birlikte hoşlanmayacakları bir şeyi onlara belli ettirmemişti. Nihayet Aziz ve Celil Allah'ın ve Resulü'nün kendisi için murat ettiği evlilik gerçekleşince, Emi-

1- İbn Ebu Hatem, Enes'ten şöyle dediğini tahric eder: "Ebu Bekir ve Ömer Peygamber'e gelip Fatıma'ya talip oldular. Peygamber sustu ve onlara hiçbir cevap vermedi. Onlar da gidip bunu Ali'ye hatırlattılar..." Güvenilir âlimlerden birçoğu, bu hadisi İbn Ebu Hatem'den nakletmişlerdir. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. babın başlarında İbn Hacer gibi. İbn Hacer, orada Ahmed'den de Enes'e isnatla benzer bir hadis nakleder. es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bapta zikrettiği ayetlerin 12'ncisinde olduğu gibi, Ebu Davud Sicistanî şöyle tahric eder: "Ebu Bekir Fatıma'ya talip oldu. Peygamber (s.a.a) ondan yüzünü çevirdi. Sonra Ömer talip oldu. Peygamber (s.a.a) ondan da yüzünü çevirdi. Onlar da gidip Fatıma'ya talip olmayı Ali'ye hatırlattılar..." Ali'den de şöyle dediği rivayet edilir: "Ebu Bekir ve Ömer Resulullah'a gidip Fatıma'ya talip oldular. Peygamber (s.a.a) onlara olumlu cevap vermekten imtina etti. Ömer (bana gelip), 'Fatıma'ya uygun olan sensin ya Ali!' dedi..." Bu hadisi İbn Cerir tahric eder ve sahih olduğunu söyler. Aynı hadisi, Dulabî de ez-Zürriyyetü't-Tahire adlı kitabında tahric eder. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 392'de de 6007 numaralı hadistir.

rü'l-Müminin'in, düşmanlarını rezil edecek faziletini izhar etmek istemiş ve şöyle demişti: "Ya Resulallah! Beni malvarlığı olmayan fakir biriyle mi evlendirdin?" Bunun üzerine de Resulullah (s.a.a) kendisine daha önce duyduğunuz cevabı vermişti. (Şair ne güzel demiş:)

"Allah gizli kalmış bir faziletin yayılmasını istediği zaman, bir hasudun dilini o faziletin hizmetine verir."

Hatib-i Bağdadî, el-Müttefak adlı kitabında kendi muteber senediyle İbn Abbas'tan şöyle dediğini tahric eder: Peygamber (s.a.a) Fatıma'yı Ali ile evlendirince Fatıma, "Ya Resulallah! Beni hiçbir şeyi olmayan fakir bir adamla mı evlendirdin?" dedi. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Şu seni hoşnut etmez mi: Allah yeryüzü ehlinden iki kişiyi seçti: Biri senin baban, diğeri senin kocan?!"⁽¹⁾ [759] Hâkim, el-Müstedrek'in 3. cildi, 129. sayfasında Ali'nin Menkıbeleri babında Süreyc b. Yunus kanalıyla Ebu Hafs el-Ebar'dan, A'meş'den, Ebu Salih'ten, Ebu Hüreyre'den şöyle dediğini tahric eder: Fatıma dedi ki: "Ya Resulallah! Beni malvarlığı olmayan fakir biri olarak bilinen Ali ile mi evlendirdin?" Peygamber şöyle buyurdu: "Ya Fatıma! Şu seni hoşnut etmez mi: Aziz ve Celil Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve iki kişiyi seçti: Biri senin baban, diğeri senin kocan?!" [760] İbn Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Şu seni hoşnut etmez mi: Seni İslâm'da Müslümanların ilki, ilimde onların en bilgilisi olan adam ile evlendirdim. Sen de ümmetimin kadınlarının hanımefendisisin, Meryem kendi kavminin kadınlarının hanımefendisi olduğu gibi. Ya Fatıma! Şu seni hoşnut etmez mi: Aziz ve Celil Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve onlardan iki kişiyi seçti: Birini senin baban, diğeri senin kocan yaptı?!"⁽²⁾ [761]

Bundan sonra Resulullah (s.a.a), zamanenin bir sıkıntı ve mihneti Fatıma'ya dokunduğu zaman Allah ve Resülü'nün ona olan nimetini hatırla-

1- Bu hadis, lafzı ve senediyle Kenzü'l-Ummal'ın 5992 numaralı hadisidir; c. 6, s. 391'de Ali'nin faziletlerinde zikreder.

2- Bu hadis, lafzı ve senediyle Kenzü'l-Ummal'ın 2543 numaralı hadisidir; c. 6, s. 153'te İbn Abbas ve Ebu Hüreyre'ye isnatle Hâkim'den nakleder; sadece İbn Abbas'a isnatla ise, Taberanî ve Hatib'den nakleder. Müntehabu'l-Kenz'de ise İbn Abbas'a isnatla Hatib'in el-Müttefak'ından nakleder. Bkz. Müntehabu'l-Kenz, Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 39'un hamışı, 1. satır. Mutezilî Allame de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 451'de bu hadisi Müsned-i Ahmed'den nakleder.

tır, kendisini ümmetinin en fazileti adamıyla evlendirdiğini söylerdi. Bu, başına gelen zamanenin hadiselerine karşı onun için bir teselli olsun isterdi. Buna şahit olarak İmam Ahmed'in Müsned'inin 5. cildi, 26. sayfasında tahriç ettiği Ma'kıl b. Yesar'ın şu hadisi size yeter: Peygamber (s.a.a), Fatıma'ya dokunan bir hastalıktan dolayı onu ziyaret etti. Ona sordu: "Kendini nasıl hissediyorsun?" Fatıma, "Vallahi hüznüm çoğaldı, sıkıntım arttı ve hastalığım uzadı." dedi. Peygamber (s.a.a), "Seni Müslümanlığı en eski, ilmi en çok, hilmi en büyük biriyle evlendirmem, seni hoşnut etmez mi?" buyurdu. [762] Bu husustaki rivayetler bir hayli çoktur, mektubumuz hepsini taşıyamaz. Vesselâm.

Ş.

Mektup 69

10 Safer 1330

Vasiyeti İnkâr Edenlerin Delili

Ehl-i Sünnet ve Cemaat vasiyeti inkâr eder ve buna delil olarak da Buharî'nin Sahih'inde Esved'den naklettiği rivayeti gösterirler. Esved der ki: Aişe'nin (r.a) yanında Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye (r.a) vasiyette bulunduğu⁽¹⁾ zikredilince şöyle dedi: "Kim demiş onu?! Peygamber'i (vefat ettiği sırada) ben gördüm; onu göğsüme dayamıştım, leğen istedi, sonra gevşeyip öldü ve ben (öyle bir şeyin) farkında olmadım. Öyleyse nasıl Ali'ye vasiyette bulunmuş olabilir?!"⁽²⁾ [763] Yine Buharî'nin, Sahih'inde birkaç kanalla Aişe'den tahric ettiği bir rivayette şöyle geçer: Aişe şöyle derdi:

1- Bu hadisi Buharî, Sahih, c. 2, s. 83'te, vasiyetler kitabında; c. 3, s. 64'te ise Peygamber'in hastalığı ve vefatı babında tahric eder. Müslim de, aynı hadisi Sahih, c. 2, s. 14'te, vasiyet kitabında tahric eder.

2- Sizin de bileceğiniz gibi, Buharî ve Müslim, bu hadisi tahric etmekle kastetmedikleri bir yönden Peygamber'in Ali'ye vasiyette bulunduğunu rivayet etmişlerdir. Zira o gün Peygamber'in Ali'ye vasiyette bulunduğunu söyleyenler, ümmetin dışından değillerdi; bilakis, Ümmü'l-Müminin'in hoşuna gitmeyen ve o dönemin siyasetine aykırı olan şeyleri açığa vurma cesareti olan sahabe veya tâbündendiler. Bu nedenle de Aişe (r.a) onların hadisini duyunca, büyük bir infiale kapılarak ne diyeceğini bilemiyor. Bunu, onlara cevap verirken en zayıf ve en geçersiz bir cevaba başvurmasından anlıyoruz. İmam Sindî, Sünen-i Nesaî, Mısır el-Ezher basımı, c. 6, s. 241'de bu hadise düştüğü şerhte şöyle der: "Açıktır ki bu, Peygamber'in daha önce vasiyette bulunduğunu reddetmez. Aynı şekilde, Peygamber'in vasiyette bulunmasının mümkün olmadığı ani bir ölümle öldüğünü de gerektirmez. Zira Peygamber, hastalanmadan önce ecelinin yaklaştığını biliyordu. Sonra da hastalanmış ve hastalığı birkaç gün sürmüştü..." İmam Sindî'nin sözleri üzerinde iyice düşünürseniz, gayet metin olduğunu görürsünüz.

“Resulullah benim göğüs çukurum ve çene altım arasında öldü.” [764] Çoğu zaman da, “Göğsüm ve boynum arasında öldü.” derdi. [765] Bazen de, “Ölüm ona geldiğinde başı benim dizimin üstündeydi.” derdi.⁽¹⁾ [766] Eğer ortada bir vasiyet olsaydı, Aişe’ye gizli kalmazdı. Sahih-i Müslim’de ise Aişe’den şöyle dediği rivayet edilir: “Resulullah (s.a.a) tereke olarak ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir koyun, ne de bir deve bırakmadı ve herhangi bir şeyle ilgili bir vasiyette de bulunmadı.”⁽²⁾ [767] Her iki Sahih’te ise Talha b. Musarrif’ten şöyle dediği rivayet edilir: “Abdullah b. Ebu Evfa’ya, ‘Peygamber (s.a.a) herhangi bir vasiyette bulunmuş muydu?’ diye sordum.” “Hayır.” dedi. “Nasıl olur da insanlara vasiyeti farz eder, sonra kendisi onu terk eder?!” dedim. “Allah’ın Kitabı’na (sarılmamızı) vasiyet etti.” dedi.⁽³⁾ [768] Bu hadisler -Sahihayn’de mevcut olduğundan dolayınızın zikrettiğinin hadislerden daha sahih olduğu için, tearuz ettiklerinde (birbirlerine ters düştüklerinde, çeliştiklerinde) öncelik bunlarla olur ve bunlara güvenilir. Vesselâm.

S.

1- Aişe’nin “Resulullah benim göğüs çukurum ve çene altım arasında öldü.” sözü ile “Göğsüm ve boynum arasında öldü.” sözü, Sahih-i Buhari, Peygamber’in hastalanması ve vefatı babında; “Ölüm ona geldiğinde başı benim dizimin üstündeydi.” sözü ise, Peygamber’in hastalanması ve vefatı babından hemen sonra gelen Peygamber’in konuştuğu son sözler babında mevcuttur.

2- Sahih-i Müslim, vasiyet kitabı veya c. 2, s. 14’e bakınız, hadisi görürsünüz.

3- Her iki Sahih’in vasiyetler kitabına bakınız, hadisi görürsünüz.

Mektup 70

11 Safer 1330

1- Vasiyeti İnkâr Etmek Mümkün Değil

2- Onu İnkâr Etmenin Nedeni

3- İnkâr Edenlerin Naklettikleri Rivayetler, Onlara Delil Olamaz

4- Akıl ve Vicdan, Vasiyetin Olduğuna Hükmeder

1- Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye vasiyet ettiğini inkâr etmek mümkün değildir. Zira hiçbir şüphe yoktur ki Peygamber, Ali'yi ilim ve hikmetinin vârisi kıldıktan sonra,⁽¹⁾ ona; cenazesine gusül vermesini, cenazesini kefenlemesini ve defnetmesini;⁽²⁾ [769] borcunu ödemesini, vaadini yerine

1- Mektup 66'ya bakarsanız, ilim ve hikmetini ona miras bıraktığına vâkıf olursunuz.
2- İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 2, bölüm 2, s. 61'de Ali'den şöyle dediğini tahric eder: "Peygamber, cenazesine benden başka kimsenin gusül vermemesini vasiyet etti." Ebu's-Şeyh ve İbn Neccar da, Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 54'te olduğu gibi, Ali'nin şöyle dediğini tahric ederler: "Resulullah (s.a.a) bana vasiyet etti ve dedi ki: Ben öldüğüm zaman yedi kırba su ile bana gusül ver." İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 2, bölüm 2, s. 63'te Peygamber'in cenazesine gusül verilmesini zikrederken Abdullvahid b. Ebu Avane'den şöyle dediğini tahric eder: Resulullah, vefatıyla sonuçlanan hastalığında şöyle buyurdu: "Ya Ali! Öldüğüm zaman sen bana gusül ver." İbn Ebu Avane der ki: Ali dedi ki: "Hangi uzvu tuttuysam, benimle adeta iş birliği yapıyordun." Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 59'da, Zehebî de Telhisu'l-Müstedrek'te, sahih olduğunu da belirterek Ali'ye isnaden şöyle dediğini tahric ederler: "Resulullah'ın cenazesine gusül verdiğimde ölüden baş gösteren hiçbir şeyi ondan görmedim. O, sağken de, ölüyken de tertemiz idi." Bu hadisi Said b. Mansur, Sünen'inde; Müruzî, Cenaiz'inde; Ebu Davud, Merasil'inde; İbn Menî' ve İbn Ebu Şeybe, Sünen'de tahric ederler. Aynı hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 54'te 1094 numaralı hadistir. Beyhakî,

getirmesini, zimmetimi ibra etmesini⁽¹⁾ [770] ve kendisinden sonra insan-

Sünen’inde Abdullah b. Hâris’ten şöyle tahrîç eder: “Ali, Peygamber’in üzerinde bir gömlek olduğu hâlde Peygamber’e gusül verdi...” Bu hadis, Kenzûl-Ummal, c. 4, s. 55’te 1104 numaralı hadistir. İbn Abbas’tan da şöyle dediği nakledilir: “Ali’nin dört hususiyeti var ki, o hususiyetler ondan başka kimsede yoktur: Resulullah’la beraber ilk namaz kılan odur. Resulullah’ın sancağı her savaşta ondaydı. Ondan başkaları Resulullah’ı bırakıp kaçtıkları gün o Resulullah’ın yanında kalıp direndi. Resulullah’a gusül verip onu kabrine koyan oydu.” Bu hadisi, İbn Abdulberr, el-İstîab, Ali’nin tercümeihâlinde ve Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 111’de tahrîç ederler. Ebu Said-i Hudrî’den şöyle dediği rivayet edilir: “Resulullah buyurdu ki: “Ya Ali! Sen bana gusül verecek, borcumu ödeyecek ve kabrime defnedeceksin.” Bu hadisi, Deylemî tahrîç eder. Kenzûl-Ummal’ın ise, c. 6, s. 155’te 2583 numaralı hadisidir. Ömer’den de bir hadisin zımında Resulullah’ın Ali’ye şöyle buyurduğu nakledilir: “Bana gsuül verecek ve beni defnedecek olan, sensin...” Bu hadis, Kenzûl-Ummal, c. 6, s. 393’te ve Müsned-i Ahmed, c. s. 45’in kenarında, mevcuttur. Ali’den de şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah’tan duydum, buyuruyordu ki: “Ali hakkında bana beş şey verildi ki, benden önceki hiçbir peygambere hiçbir kimse hakkında onlar verilmedi. Birincisi; benim borcumu o ödeyecek ve beni o defnecektir...” Bu hadis, Kenzûl-Ummal, c. 6, s. 403’te mevcuttur. Peygamber’in (s.a.a) mübarek naaşı sedirin üzerine konulup namazını kılmak istediklerinde, Ali dedi ki: “Hiçbir kimse Resulullah’a imamlık yapamaz; o sağken de, ölüyken de sizin imamınızdır.” Bunun üzerine insanlar bölük bölük içeri giriyor ve imamları olmadan saf saf Peygamber’e namaz namaz kılıp tekbir getiriyorlardı. Ali de Resulullah’ın başının uçunda durmuş şöyle diyordu: “Selâmun aleyke eyyühe’n-Nebiyü ve rahmetullahi ve berekatuh. Allah’ım! Biz şehadet ediyoruz ki o, senin kendisine indirdiklerini tebliğ etti, ümmetine nasihatte bulundu, Allah -azze ve celle- dinini aziz kılana ve Allah’ın kelimesi tamamlana kadar Allah yolunda cihat etti. Allah’ım! Bizi Allah’ın ona indirdiklerine uyanlardan eyle, ondan sonra bizi (doğru yol üzerine) sabit eyle ve (ahirette) bizimle onu bir araya getir.” O bunları söylerken halk da, “Amin, Amin!” diyordu. Böylece önce erkekler, sonra kadınlar, sonra da çocuklar Peygamber’e cenaze namazı kıldılar. Bütün bunları, irat ettiğimiz lafızla, İbn Sa’d, Tabakat’ında, Peygamber’in cenazesine gusül verilmesini zikrederken rivayet etmiştir. O gün Peygamber’in naaşının bulunduğu hücre-i saadete ilk girenler, Haşim Oğulları idi. Sonra Muhacirler, sonra Ensar, sonra da diğer insanlar girdiler. Peygamber’e ilk namaz kılan da Ali ve Abbas idi; bir safta yan yana durup beş tekbir ile cenaze namazı kıldılar.

1- Bütün bu hususlarda Tertemiz Ehl-i Beyt kanalıyla gelen hadisler mütevatirdir. Taberanî’nin el-Kebir’de İbn Ömer’den ve Ebu Ya’la’nın Müsned’inde Ali’den tahrîç ettikleri hadis size yeter. Bu hadiste Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor -lafız birinci-

lara ihtilâfa düştükleri konularda Aziz ve Celil Allah'ın hükümleri ve kanunlarını açıklamasını⁽¹⁾ [771] bir ahit, bir vasiyet olarak bildirmiştir.

Yine hiçbir şüphe yoktur ki, ümmetine de; onun kendisinden sonra ümmetin velisi,⁽²⁾ [772] kendisinin kardeşi,⁽³⁾ [773] çocuklarının baba-

sine aittir: "Ya Ali! Sen benim kardeşim ve vezirimsin. Borcumu öder, vaadimi yerine getirir ve zimmetimi ibra edersin..." Bu hadisi, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te İbn Ömer'e isnatla, c. 6, s. 404'te ise Ali'ye isnatla bulabilirsiniz. Orada Busirî'den, bu hadisin ravilerinin güvenilir olduklarını da nakleder. İbn Merdeveyh ve Deylemî de, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 155'te olduğu gibi, Selman-ı Farisî'den şöyle tahrîç ederler: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Ali b. Ebu Talib, vaadimi yerine getirir ve borcumu öder." Bezzaz da, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 153'te olduğu gibi, Enes'ten benzeri bir hadis tahrîç eder. İmam Ahmed b. Hanbel de, Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 164'te olduğu gibi, Habeşî b. Cünade'den şöyle dediğini tahrîç eder: Resulullah'ın şöyle buyurduğunu duydum: "Borcumu ben veya Ali'den başka kimse ödeyemez." İbn Merdeveyh, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 401'de olduğu gibi, Ali'den şöyle dediğini tahrîç eder: "En yakın akrabalarını inzâr et (uyarıp korkut)." ayeti inince, Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ali benim borcumu öder ve vaadimi yerine getirir." Sa'd'dan da şöyle dediği rivayet edilir: "Cuhfe'de konakladığımız gün Resulullah'ı (s.a.a) dinledim. Ali'nin elinden tuttu ve bir hutbe irat etti (bir konuşma yaptı). Allah'a hamdüsenâ ettikten sonra şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Hiç şüphesiz, ben sizin velinizim." "Doğru söyledin, ya Resulallah!" dediler. Sonra Ali'nin elini havaya kaldırdı ve "Bu benim dostumdur ve benim tarafımdan borcumu öder..." dedi." Bu hadisi, Mektup 54'ün sonlarında duymuştunuz. Abdurrezzak, el-Camî'inde Muammer b. Katade'den şöyle tahrîç eder: "Ali, Peygamber vefat ettikten sonra onun tarafından bazı şeyler ödedi ki, hepsi Peygamber'in vaatlerinden oluşuyordu. Öyle zannediyorum ki, 'toplamı beş yüz bin dirhemi buluyordu' dedi." Abdurrezak'a denildi ki: "Peygamber ona bunu vasiyet etmiş miydi?" Abdurrezzak, "Evet, Peygamber'in bunu Ali'ye vasiyet ettiğinden hiçbir şüphem yoktur. Eğer Peygamber'in vasiyeti olmasaydı, Ali'nin Peygamber'in borcunu ödemesine müsaade etmezlerdi." Kenzü'l-Ummal'ın sahibi, bu hadisi, c. 4, s. 60'ta, 1170 numaral hadis olarak zikreder.

1- Peygamber'in, ümmetine kendisinden sonra ihtilâfa düştükleri şeyleri açıklamasını Ali'ye vasiyet ettiğine dair çok sayıda sarîh hadis vardır. Bu konuda, Mektup 48'de zikrettiğimiz 11. ve 12. hadisler ile daha önce zikrettiğimiz veya meşhur olduğundan dolayı zikretmediğimiz diğer hadisler size yeter.

2- Bunu Mektup 36, Mektup 40, Mektup 54 ve Mektup 56'dan öğrenebilirsiniz.

3- Nebi ile Vasi arasında gerçekleşen kardeşleşme mütevatirdir. Bu kardeşleşmenin sabit olduğunu bilmeniz için Mektup 32 ve Mektup 34'de zikrettiğimiz hadisler size yeter.

si,⁽¹⁾ [774] kendisinin veziri,⁽²⁾ [775] necva arkadaşı,⁽³⁾ [776] dostu ve yardım-

1- Çocuklarının babası olduğu vicdanen malumdur. Zira Ali'ye hitap ederek buyurmuştur ki: "Sen benim kardeşim ve çocuklarımla babasımsın. Sünnetim üzere savşacaksn..." Bu hadisi, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 404'te olduğu gibi, Ebu Ya'la, Müsned'inde tahriç eder. Hadisin ravileri, Busirî'nin tasrih ettiği gibi, güvenilirlerdir. es-Savaiku'l-Muhrika, 9. bap, 2. fasılın sonları, s. 75'te olduğu gibi, Ahmed de, el-Menakıb'da bu hadisi tahriç eder. Yine Peygamber (s.a.a) buyurmuştur ki: "Allah, her peygamberin soyunu kendi sulbünde koymuştur. Benim soyumu ise, Ali'nin sulbünde koymuştur." Bu hadisi Taberanî, el-Kebir'de Cabir'den tahriç eder; Hatib-i Bağdadî, Tarih'inde İbn Abbas'tan tahriç eder; Kenzü'l-Ummal'ın ise, c. 6, s. 152'de, 2510. hadisidir. Yine Peygamber (s.a.a) buyurmuştur ki: "Her kadının oğulları, baba tarafına intisap eder; Fatıma'nın çocukları hariç; onların velisi, baba tarafı ve babası benim." Bu hadisi Taberanî, Hz. Zehra'dan tahriç eder. Bu hadis, İbn Hacer'in de, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 2. fasıl, s. 112'de naklettiği 22. hadistir. Aynı hadisi, Taberabanî, es-Savaiku'l-Muhrika'nın aynı sayfasında olduğu gibi, İbn Ömer'den tahriç eder. Hâkim de, el-Müstedrek, c. 3, s. 164'de bunun benzerini Cabir'den tahriç eder, sonra şöyle der: "Bu, isnadı sahih bir hadistir; fakat Buharî ve Müslim onu tahriç etmemişlerdir." Yine Hâkim'in el-Müstedrek'te ve Zehebî'nin Telhisu'l-Müstedrek'te tahriç ettikleri ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirttikleri bir hadiste Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Sana gelince ya Ali! Sen benim kardeşim ve çocuklarımla babasımsın. Sen bendensin ve dönüşün banadır." Bu gibi sarîh hadisler oldukça çoktur.

2- Veziri olduğuna dair Peygamber'in şu sarîh sözü size yeter: "Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin." Bu hadisi, Mektup 26'da ve başka yerlerde izah etmiştik. Veya İnzar Günü söylemiş olduğu Dâr Hadisi'ndeki şu sözü: "Şimdi içinizden hanginiz bu davamda benim destekçim (vezirim) olmak ister?" Bunun üzerine Ali, "Ben, ey Allah'ın Resulü, bu davada senin destekçin (vezirin) olurum..." dedi. Bu hadisi, Mektup 20'de duydunuz. Allah, İmam Busirî'nin hayrını versin, bu husustaki "hemze" kafiyeli şaheserinde der ki:

"Yücelik ve şerefte amcası oğlunun veziridir. Vezirler akrabadan olunca mutlu olurlar. Perdelerin kenara gitmesi, onun yakınıni artırmadı. Çünkü onun kendisi güneştir, üzerinde örtü yoktur."

3- Ümmetin icmasıyla sabit olduğu üzere, Allah'ın Kitabı'nda bir ayet var ki, Ali'den başka kimse onunla amel etmemiş, ondan sonra da kıyamete kadar kimse onunla amel etmeyecektir. Bilin ki o ayet, Mücadele Suresi'ndeki Necva Ayeti'dir. Ali'nin dostları ve düşmanları bunda mutabıktırlar ve bu hususta Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirttikleri birçok nas tahriç etmişlerdir ki, ümmetin iyisi de, kötüsü de onları bilir. Bunlardan, Hâkim'in el-Müstedrek, c. 2, s. 482'de; Zehebî'nin de Telhisu'l-Müstedrek'in aynı sayfasında tahriç ettikleri hadis size yeter. Ayrıca Sa'lebî, Taberî, Suyutî, Zemaşerî, Razî ve başkalarının Tefsirlerinde

cısı,⁽¹⁾ [777] vasisi,⁽²⁾ [778] ilim şehrinin kapısı,⁽³⁾ [779] hikmet evinin kapısı⁽⁴⁾ [780] ve bu ümmetin Hıttâ Kapısı,⁽⁵⁾ [781] Güvencesi ve Kurtuluş Gemisi⁽⁶⁾ [782] olduğunu, ona itaatin kendisine itaat gibi farz olduğunu, ona karşı gelmenin kendisine karşı gelmek gibi helâk edici olduğunu,⁽⁷⁾ [783] ona uymanın kendisine uymak ve ondan ayrılmanın kendisinden ayrılmak gibi olduğunu,⁽⁸⁾ [784] onunla barış içinde olanla barış içinde olduğunu, onunla savaş hâlinde olanla savaş hâlinde olduğunu,⁽⁹⁾ [785] onu dost edinenle dost, ona düşmanlık edene düşman olduğunu,⁽¹⁰⁾ [786] onu se-

de bu ayetin tefsirine bakabilirsiniz. Mektup 76'da da Ümmü Seleme ve Abdullah b. Ömer'in, Peygamber'in (s.a.a) vefatı sırasında Ali ile gizlice ve fısıldayarak konuştuğuna dair hadislerini duyacaksınız. Orada Taif Gazvesi'nde Peygamber ile Ali'nin bir süre gizlice konuştuklarına ve Resulullah'ın o gün, "Ben gizlice konuşmak için onu seçmedim, bunun için Allah onu seçti." buyurduğuna, keza Aişe'nin bazı günleriyle (Aişe ile ilgili bazı durumlarla) ilgili olarak ikisinin kendi aralarında konuştuklarına da vâkıf olacaksınız. Bu konu üzerinde iyice düşün.

- 1- Dostu ve yardımcısı olduğuna dair Peygamber'in (s.a.a) İbn Abbas'ın hadisindeki şu sözü size yeter: "Sen dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcısın." Kaldı ki, bu, İslam dininde açıkça sabit olan konulardan biridir. Dolayısıyla da bu konudaki nasları sayıp dökmeye gerek yoktur.
- 2- Vasisi olduğuna dair naslardan Mektup 68'de geçen hadisler size yeter.
- 3- Mektup 48'deki 9. hadise ve düştüğümüz dipnota bakınız.
- 4- Mektup 48'deki 10. hadise bakınız.
- 5- Mektup 48'deki 14. hadise bakınız.
- 6- Mektup 8'de zikrettiğimiz hadislerin buna hükmettiği gibi.
- 7- Mektup 48'deki 16. hadis ve başka hadisler hükmünce.
- 8- Mektup 48'deki 17. hadis ve başka hadisler hükmünce.
- 9- İmam Ahmed'in, Müsned, c. 2, s. 442'de Ebu Hüreyre'den tahrîç ettiği bir hadiste şöyle geçer: Resulullah (s.a.a) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e bakıp şöyle buyurdu: "Ben sizinle savaş hâlinde olanla savaş hâlindeyim, sizinle barış içinde olanla barış içindeyim..." Onları kisâ (aba) ile örttüğü gün de şöyle buyurdu: "Ben onlarla savaş hâlinde olanla savaş hâlindeyim, onlarla barış içinde olanla barış içindeyim, onlara düşmanlık edenin düşmanım." Bu hadisi, İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, 11. bap, 1. fasıl, Ehl-i Beyt'in fazileti hakkındaki ayetlerden birinci ayetin tefsirinde nakleder. Peygamber'in (s.a.a), "Ali'nin savaşı, benim savaşım; onun barışı da, benim barışımdır. (veya Ali'ye karşı savaşmak, bana karşı savaşmak; onunla barış içinde olmak da, benimle barış içinde olmaktır.)" şeklindeki sözü de yaygın ve meşhur bir hadistir.
- 10- Mektup 48'deki 20. hadise bakınız. Kaldı ki, bu hususta -Allah'a hamdolsun ki-

venin Allah ve Resulü'nü sevdiğini, ona buğzedenin Allah ve Resulü'ne buğzettiğini,⁽¹⁾ [787] onu dost edinenin Allah ve Resulü'nü dost edindiğini, ona düşmanlık edenin Allah ve Resulü'ne düşmanlık ettiğini,⁽²⁾ [788] ona eziyet edenin Allah ve Resulü'ne eziyet ettiğini,⁽³⁾ [789] ona sövenin Allah ve Resulü'ne sövdüğünü;⁽⁴⁾ [790] onun iyilerin imamı, kötülerin katili olduğunu, ona yardım edene yardım edileceğini, onu yalnız bırakanın yalnız bırakılacağını;⁽⁵⁾ [791] onun Müslümanların efendisi, muttakilerin velisi ve alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi olduğunu;⁽⁶⁾ [792] onun hidayet bayrağı, Allah'ın dostlarının imamı, Allah'a itaat edenlerin nuru ve Allah'ın muttakilere gerekli kıldığı kelime olduğunu;⁽⁷⁾ [793] onun Sıddık-ı Ekber, ümmetin Faruk'u, müminlerin beyarı (emiri, beyi) olduğunu,⁽⁸⁾ [794] onun Furkan-ı Azim ve Zikr-i Hakîm menzilesinde olduğunu;⁽⁹⁾ [795] onun kendisine göre, Musa'ya göre Ha-

Peygamber'in mütevatir olarak nakledilen, "Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol." şeklindeki sözü yeterlidir. Mektup 36'da Peygamber'in (s.a.a) Büreyde'nin hadisindeki "Kim Ali'ye buğzederse, bana buğzetmiştir. Kim Ali'den ayrılırsa, benden ayrılmıştır." sözünü de duymuştunuz. Müminden başkasının onu sevmeyeceği ve münafıktan başkasının ona buğzetmeyeceğini ifade eden hadis de mütevatir olarak bize ulaşmıştır. Allah'a andolsun ki bu, Nebiyy-i Ümmî'nin bildirdiği bir gerçektir.

- 1- Mektup 48'deki 19, 20 ve 21. hadisler ile başka hadisler hükmünce.
- 2- Mektup 48'deki 23. hadis hükmünce. "Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol." sözü size yeter.
- 3- Peygamber'in (s.a.a) Amr b. Şas'ın hadisindeki şu sözü size yeter: "Kim Ali'ye eziyet ederse, bana eziyet etmiştir." Bu hadisi Ahmed, Müsned, c. 3, s. 483'de; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 122'de; Zehebî de, Telhisu'l-Müstedrek'in aynı sayfasında, sahih olduğunu itiraf ederek, tahriç ederler. Yine bu hadisi Buharî, Tarih'inde; İbn Sa'd, Tabakat'ında; İbn Ebu Şeybe, Müsned'inde ve Taberanî el-Kebir'de tahriç ederler. Aynı hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 400'de de mevcuttur. Biz de bu hadisi, Mektup 36'da [Büreyde'nin hadisine düştüğümüz] dipnotta getirmiştik.
- 4- Mektup 48'deki 18. hadis hükmünce.
- 5- Mektup 48'deki 1. hadis hükmünce.
- 6- Mektup 48'deki 2, 3, 4 ve 5. hadislere bakınız.
- 7- Mektup 48'deki 6. hadise bakınız.
- 8- Mektup 48'deki 7. hadis hükmünce.
- 9- Bu konuda, Mektup 8'de duyduğunuz sahih Sekaleyn Hadisleri size yeter; zira o hadisler gören gözleri olanlar için hakkı vuzuha kavuşturmaktadır. Mektup 50'de

run menzilesinde olduğunu;⁽¹⁾ [796] onun, Rabbine göre kendi menzilesinde olduğunu;⁽²⁾ [797] onun, bedenine göre başı menzilesinde olduğunu,⁽³⁾ [798] onun kendisi gibi olduğunu⁽⁴⁾ [799] ve Aziz ve Celil Allah'ın yeryüzü ehline bakıp, içlerinden o ikisini seçtiğini⁽⁵⁾ [800] bir ahit, bir vasiyet olarak bildirmiştir.

Veda Haccı'nda, Arafat'taki şu ahdi (bildirimi) de size yeter: "Ali'den başka kimse benden taraf (bir şey) eda edemez."⁽⁶⁾ [801]

Bunun gibi, vasiden ve Peygamber'in makamında oturma liyakatine sahip olan kimseden başka hiçbir kimsenin lâıyk olmadığı hususiyetler çoktur. O hâlde, bütün bunlardan sonra, garazı olmayan hangi akıllı insan nasıl, nerede ve ne zaman Peygamber'in vasiyetini inkâr edebilir veya onunla ilgili olarak zorbalık yapmaya kalkışabilir?! Vasiyet, bu saydığımız hususiyetlerin bazısını bir ahit olarak bildirmekten başka bir şey midir?!

2- Dört mezhebe ehlinden vasiyeti inkâr edenler, ilk üç halifenin hilâfetiy-le uyuşmayacağını zannettikleri için onu inkâr etmişlerdir.

3- Buharî ve başkalarının Talha b. Musarri'f'ten rivayet ettikleri, "Abdullah b. Ebu Evfa'ya, 'Peygamber (s.a.a) herhangi bir vasiyette bulunmuş muydu?' diye sordum.' 'Hayır.' dedi. 'Nasıl olur da insanlara vasiyeti farz eder, sonra kendisi onu terk eder?!' dedim. 'Allah'ın Kitabı'na (sarılmamızı) vasiyet etti.' dedi." [802] şeklindeki hadis de onlar için bize karşı hüccet olamaz. Çünkü bu hadis, siyaset ve sultanın icap ettiği hadislerden olmakla birlikte, bizim yanımızda sabit değildir. Bütün bunlar bir yana, vasiyet (Ali'nin Peygamber'in vasisi olduğu) konusunda Ehl-i Beyt kanaıyla gelen sahih hadisler mütevatirdir. Dolayısıyla da onlara ters düşen

Ali'nin Kur'an ile, Kur'an'ın da Ali ile beraber olduğunu ve bu ikisinin asla birbirinden ayrılmayacağını dinlediniz.

1- Mektup 26, Mektup 28, Mektup 30, Mektup 32 ve Mektup 34'te bu husus aydınlatılmıştır; bakınız.

2- Mektup 48'deki 13. hadis ve başka hadisler hükmünce.

3- Mektup 50'de getirdiğimiz hadis hükmünce. Hem o hadise, hem de onunla ilgili olan dipnotumuza bakınız.

4- Mübahele Ayeti ve Mektup 50'de getirdiğimiz İbn Avf'ın hadisi hükmünce.

5- Mektup 68'de zikrettiğimiz hadislerin açıkça ortaya koyduğu gibi.

6- Mektup 48'deki 15. hadise ve ilgili dipnotumuza bakınız.

rivayetleri alıp duvara çalmak gerekir.

4- Kaldı ki, akıl ve vicdan vasiyetin gerekliliğine hükmettikten sonra, onu ispat için herhangi bir kanıtı ihtiyaç yoktur.⁽¹⁾ (Şairin deyişiyle:)

“Bir şey boy attığı zaman kendi ayakları üstünde durur. Güneşin ışığını tavsif etmek ise boşa gider.”

Buharî'nin İbn Ebu Evfa'dan rivayet ettiği, “Peygamber (s.a.a) Allah'ın Kitabı'na (sarılmamızı) vasiyet etti.” şeklindeki hadis ise, doğru fakat eksiktir, kırpılmıştır. Zira Peygamber (s.a.a) iki değerli ve ağır emanetine (Kur'an ve Ehl-i Beyt'ine) birlikte sarılmayı vasiyet etmiş, ümmetine hep birlikte iki ipine yapışmalarını emretmiş, o ikisine sarılmazlarsa dalalete düşecekler diye onları uyarmış ve o ikisinin Havuz'un başında kendisine gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmayacaklarını onlara haber vermiştir. Bu konuda Ehl-i Beyt kanalıyla gelen sahih hadislerimiz mütevatirdir. Başkaları kanalıyla gelen sahih hadislerden ise, Mektup 8 ve Mektup 54'de zikrettiklerimiz size yeter. Vesselâm.

Ş.

1- Peygamber (s.a.a) bir yandan vasiyeti emrecek, ümmetini bu konuda sıkıya koyacak; öte yandan geride, âlemlerden hiç kimsenin bırakmadığı kayyime muhtaç bir tereke ve veliye mecbur yetimler bırakması hasebiyle ümmetten daha çok vasiyete muhtaç olduğu hâlde vasiyette bulunmayacak! Akıl, tek başına böyle bir şeyin muhal olduğuna hükmeder. Hâşâ! Peygamber, Allah'ın dini ve onun hükümlerinden ibaret olan çok değerli terekesini ihmal edecek değildi. Allah'a sığınırız! Peygamber, enlemi ve boylamına bütün yeryüzü ehlinde ibaret olan yetimlerini ve ailesini, kendilerine Allah'ın hüccetini tamamlayacak bir kayyimleri olmaksızın körlüklerinde bocalayadursunlar ve hevaheveslerine göre hareket etsinler diye terk edecek değildi. Buna ilâve olarak, tarihî gerçekler de Peygamber'in Ali'ye vasiyette bulunduğunu kanıtlamaktadır. Zira Ali'ye, kendisine gusül vermesi, kendisini hanutlaması, kefenlemesi, defnetmesi, borcunu ödemesi, zimmetini ibra etmesi ve insanlara kendisinden sonra ihitilâfa düştükleri şeyleri açıklaması yönünde vasiyette bulunmuş; ümmetine de, Ali'nin kendisinden sonra onların velisi olduğunu ve bu mektubun başında işaret ettiğimiz diğer hususları vasiyet etmişti.

Mektup 71

11 Safer 1330

Müminlerin Anası ve Peygamber'in Eşlerinin En Faziletlisi'nin Hadisinden Yüz Çevirmenizin Sebebi Nedir?

Allah sizi affetsin, niçin Müminlerin Anası ve Peygamber'in Eşlerinin En Faziletlisi'nden yüz çevirip, hadisini arkanıza attınız ve onu unutup gittiniz?! Hâlbuki onun sözü son söz ve hükmü adalettir. Bununla birlikte sizin de kendinize göre görüşünüz vardır. Onu açıkça söyleyin ki, üzerinde düşünelim. Vesselâm.

S.

Mektup 72

12 Safer 1330

1- Aişe, Peygamber'in (s.a.a) Eşlerinin En Faziletlisi Değildi

2- Eşlerinin En Faziletlisi Hatice'dir

3- Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebebine Kısaca İşaret

1- Müminlerin Anası Aişe'nin kendine göre fazileti ve derecesi vardır, fakat Peygamber'in (s.a.a) eşlerinin en faziletlisi değildir. Nasıl en faziletli olabilir ki?! Oysa Aişe'nin kendisi, kendisinden rivayet edilen sahih bir hadiste şöyle der: "Bir gün Resulullah (s.a.a) Hatice'yi yâd etti. Ben onu kötüleyerek, 'O şöyle şöyle bir kocakarı idi. Allah sana ondan daha hayırlısını vermiştir.' dedim. Peygamber, 'Allah bana ondan daha hayırlısını vermedi. İnsanlar beni inkâr ederken o bana iman etti, insanlar beni yalanlarken o beni doğruladı, insanlar beni mahrum ederken o beni malına ortak etti ve Allah bana onun çocuğunu verdi, başkasının çocuğundan mahrum etti...'"⁽¹⁾ [803] Yine Aişe'den şöyle dediği rivayet edilir: "Resulullah'ın (s.a.a) Hatice'yi yâd etmeden evden çıktığı neredeyse hiç olmazdı. Günlerden bir gün yine onu yâd edince, beni kıskançlık tuttu; 'O, sadece bir kocakarı değil miydi?! Allah sana ondan daha hayırlısını vermiştir.' dedim. Peygamber (bu sözlerime) o kadar öfkeleni ki, öfkeden başının ön kısmındaki saçları ürperdi. Sonra şöyle dedi: 'Hayır vallahi! Allah bana ondan daha hayırlısını vermedi. İnsanlar beni inkâr ederken o bana iman etti, insanlar beni yalanlarken o beni doğruladı, insanlar beni

1- Bu ve bundan sonraki hadis, sahih ve müstefiz hadislerdendir. Her iki hadisi de, burada zikrettiğimiz lafızlarla, el-İstîab'da Hatice-i Kubra'nın tercümeihâlinde görebilirsiniz. Bu iki hadisi, Buharî ve Müslim de kendi Sahih'lerinde buradakine yakın lafızla tahrîç etmişlerdir.

mahrum ederken o beni malına ortak ederek bana destek oldu ve Allah başka kadınların çocuklarından beni mahrum ederken bana ondan çocuklar verdi..." [804]

2- Dolayısıyla Peygamber'in (s.a.a) eşlerinin en faziletlisi, Hatice'tül-Küb-
ra'dır. O, bu ümmetin sıddıkasıdır. Allah'a imanda, Kitab'ını tasdikte ve
Peygamber'ine destek çıkıp sıkıntılarını hafifletmekte Müslümanların il-
kidir. Peygamber (s.a.a) onu, cennette kendisi için olan yakutla süslü in-
ciden bir evle müjdelemişti.⁽¹⁾ [805] Onun başkalarından üstün olduğunu
açık bir şekilde ifade ederek şöyle buyurmuştu: "Cennet kadınlarının en
üstünü; Hatice bint-i Huveylid, Fatıma bint-i Muhammed, Asiye bint-i
Müzahim ve Meryem bint-i İmran'dır." [806] Allah'ın salât ve selâmı ona
ve Âl'ine olsun, "Âlemlerin kadınlarının en iyileri, dört kadındır." buyur-
muş ve onları zikretmişti. [807] Yine buyurmuştu ki: "Âlemlerin kadınla-
rından (en iyilerini sayacak olursan) Meryem bint-i İmran, Hatice bint-i
Huveylid, Fatıma bint-i Muhammed ve Firavun'un eşi Asiye sana yeter."
[808] Bu nasların benzerleri çoktur ve hepsi de Asar-ı Nebeviyye'nin en
sahih ve en sabit naslarındanıdır.⁽²⁾

Kaldı ki Hatice'yi geçtik, Aişe'nin, müminlerin diğer analarından daha
faziletli olduğunu da söylemek mümkün değildir. Akıl sahiplerine giz-
li olmayacağı gibi, nakledilen sünnetler ve kaydedilen haberler, Aişe'nin
onlardan üstün olduğunu kabul etmez. Evet; onun, bazen kendini diğer-
lerinden üstün gördüğü oluyordu, fakat Resulullah (s.a.a) bu konuda onu
asla onaylamıyordu. Nitekim Müminlerin Anası Safiye bint-i Huyey ile
böyle bir olay yaşanmıştı. Peygamber (s.a.a) Safiye'nin yanına gittiğinde
ağladığını görmüş, ona neden ağladığını sorunca, "Aişe ve Hafsa'nın beni
kötülediklerini ve biz Safiye'den daha üstünüz dediklerini duydum." de-
mişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) buyurmuştu ki: "Onlara, 'Babam
Harun, amcam Musa, kocam ise Muhammed iken siz nasıl benden üstün
olabilirsiniz?' deseydin ya!"⁽³⁾ [809] Müminlerin Anası Aişe'nin eylem ve

1- Nitekim Buharî, Sahih'inin c. 3, s. 175, nikâh Kitabının sonları, Kadınların Kıskaç-
lığı ve Çekemezliği babında bu hadisi tahric etmiştir.

2- Biz bu nasların bir kısmını, el-Kelimetül-Garra adlı kitabımızın ikinci bölümünde
zikretmişiz. Tafsilat isteyen oraya baksın.

3- Bu hadisi Tirmizî, Ümmül-Müminin Safiyye'nin azatlısı Kinane kanalıyla tahric
eder. Ayrıca İbn Abdulberr, el-İstîab'da, Safiyye'nin tercümeihâlinde; İbn Hacer,

söylemlerine yansıyan davranışlarını araştıran kimse, onu aynen bizim dediğimiz gibi bulur. [810]

3- Onun vasiyet hakkındaki hadisinden yüz çevirmemizin sebebi ise, o hadisin hüccet olmayışıdır. Bu hususta bizden tafsilat istemeyin. Vesselâm.

Ş.

el-İsabe'de, yine Safiyye'nin tercümeihâlinde; Şeyh Reşid Rıza, el-Menar, c. 12, s. 589'da ve hadisleri nakledenlerden daha birçokları bu hadisi zikrederler.

Mektup 73

13 Safer 1330

Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebebi Hakkında Tafsilat İstemesi

Siz, aldatmaya çalışan, yanıltmak için uğraşan, içi başka dışı başka olan, başkalarına çamur atan kimselerden değilsiniz. Haksızlık yapmaktan münezzeh, suçlanmaktan uzaksınız. Ben de Allah'a hamdolsun ki, ayıpları açığa çıkarmak için uğraşmayan, sürçmeleri araştırmayan, kusurların peşine düşmeyen kimselerdenim. Hak, aradığım yitiğimdir. Sizden tafsilat istemek, benim için terki mümkün olmayan bir şeydir. Sizin de bana olumlu cevap verip açıklama yapmanız, olmazsa olmazlardandır.

"O hâlde çekinmeden, sıkılmadan davanı açıkla! Onunla sevin ve gözlerin aydın olsun." [811]

Sizi buna ikna edebilmek için tek vesilem ise, Zikr-i Hakîm'in şu ayetidir: "**İndirdiğimiz açık delilleri ve hidayeti gizleyenler yok mu...**" [812] Ves-selâm.

S.

Mektup 74

15 Safer 1330

1- Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebepleri Hakkında Tafsilatlı Açıklama

2- Akıl, Vasiyetin Gerekli Olduğuna Hükmeder

3- Peygamber'in, Onun Göğsünün Üzerinde Can Verdiği İddiası, Başka Hadislerle Çelişmektedir

1- Allah sizi desteklesin, tafsilattan başka bir şeye razı olmayarak beni buna mecbur ettiniz. Oysa sizin buna hiç ihtiyacınız yoktur. Çünkü siz de biliyorsunuz ki, bize buradan darbe vuruldu. Vasiyetin katledildiği yer burasıdır. Apaçık nasların öldürüldüğü yer burasıdır. Humus, Miras ve Nihle'nin ortadan kaldırıldığı yer burasıdır. Fitne buradadır, fitne buradadır, fitne buradadır.⁽¹⁾ [813] Emirü'l-Müminin'le savaşmak için şehirleri dolaşmış, mülkünü elinden alıp devletini lağvetmek için o kalabalık orduya kumandanlık etmişti. (Şairin deyişiyle:)

“Öyle şeyler oldu ki, hatırlamak bile istemem. Siz hüsnüzan edin ve olanları sormayın.”

Onun sözünü delil göstererek Ali'nin hakkında vasiyet olmadığını söylemek, insaf sahibi birinden beklenmeyecek bir müsaderedir (iddiayı delil olarak sunmaktır). Çünkü o, Ali'nin en yaman hasımlarındandı. Ali'nin onunla karşı karşıya gelmesi bir defayla sınırlı değildir. Vasiyeti inkâr etmek de, herhâlde gizlinin aşikâr olmasına, saklının açığa çık-

1- Ehl-i Sünnet'in Sahih hadisleri hükmünce. Sahih-i Buharî, c. 2, s. 125, cihad kitabı, Peygamber'in eşlerinin evleri hakkında gelen hadisler babına bakarsanız, tafsilatı görürsünüz.

masına sebep olan Küçük Cemel ve Büyük Cemel Vakaları'ndan daha büyük değildir.⁽¹⁾ [814] Siz onun, velisine ve Peygamber'in vasisine karşı ayaklanmadan önceki ve sonraki hâlini de bu iki vakaya kıyasla anlayabilirsiniz. Bu hâli, Ali'nin ölüm haberini alıncaya kadar devam etmiş, bu haberi alınca şükür secdesi etmiş, sonra şu (mealdeki) şiiri okumuştur:

"Asasını yere attı ve ikamet edeceği yere çekildi. Seferden dönünce gözü aydın olan yolcu gibi."⁽²⁾ [815]

İsterseniz size onun hadisinden bir örnek vereyim de, husumette varılabilecek en son noktaya vardığını görün. Aişe diyor ki:⁽³⁾ "Resulullah (s.a.a) ağırlaşıp hastalığı şiddetlenince, iki kişinin (kolları) arasında, Abbas b. Abdulmuttalib ile başka bir adamın (kolları) arasında dışarıya çıktı, ayakları yerleri çiziyordu." Bu hadisi ondan rivayet eden Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud diyor ki: Aişe'nin bu sözlerini, Abdullah b. Abbas'a anlattım. İbn Abbas bana dedi ki: "Aişe'nin adını söylemediği o adamın kim olduğunu biliyor musun?" "Hayır." dedim. İbn Abbas

1- Küçük Cemel fitnesi, (Hicrî) 36 yılının Rebiyülahir ayının bitmesine beş gece kala (24 veya 25 Rebiyülâhir), Emirü'l-Müminin Basra'ya girmeden önce Basra'da vuku buldu. Ümmü'l-Müminin (Aişe), Talha ve Zübeyir ile birlikte Basra'ya hücum etti. O sırada Osman b. Hunejf el-Ensari, Emirü'l-Müminin'in Basra'daki valisi idi. Ali'nin (a.s) Şiilerinden kırk kişi camide, yetmiş kişi de başka bir yerde öldürüldü. Sahabenin fazilet sahiplerinden olan Osman b. Hunejf de esir edildi. Onu da öldürmek istediler. Fakat kardeşi Sehl ve Ensar'ın onun kanını yerde bırakmayacaklarından korktular. Sakalını, bıyığını, kaşlarını ve saçını yoldular. Sonra da dövüp hapse attılar. Daha sonra da Basra'dan sürdüler. Aşiretinin efendisi olan Hukeym b. Cebele, aşireti Abdulkays'tan bir grupla birlikte Aişe'nin ordusuna karşı direndi. Hukeym b. Cebele, basireti açık, Kur'an hafızı ve akıl sahibi insanlardandı. Rebia kabilesinden de bir grup ona katıldı. Daha savaş meydanından ayrılmadan hepsi şehit oldu. Hukeym ile birlikte oğlu Eşref ve kardeşi Ra'l de şehit oldu. Böylece Aişe Basra'yı fethetti. Daha sonra Ali (a.s) geldi. Aişe, ordusyla onu karşıladı ve Büyük Cemel Vakası meydana geldi. Her iki vakanın detaylarını, İbn Cerir ve İbn Esir'in Tarih'leri ile diğer siyer ve tarih kitaplarında görebilirsiniz.

2- Ebu'l-Ferec İsfahanî gibi güvenilir tarihçilerin tahric ettiği üzere. Bkz. Ebu'l-Ferec İsfahanî, Makatilü't-Talibiyyin, Ali'nin ahvalinin sonları.

3- Buhari'nin Sahih, c. 3, s. 62, Peygamber'in hastalığı ve vefatı babında Aişe'den tahric ettiği üzere.

dedi ki: "O, Ali b. Ebu Talib'di." Sonra dedi ki: "Aişe, ondan hoşlanmaz ve hayırla anılmasını istemezdi."⁽¹⁾ [816]

Size soruyorum: Ali'den hoşlanmayan ve hayırla anılmasını istemeyen, hatta Peygamber'in (s.a.a) kollarına girip birkaç adım yürüten adamların arasında bile adının geçmesine tahammül edemeyen biri, onun hakkında bütün hayırları içinde barındıran vasiyetin olduğunu nasıl söyleyebilir?

İmam Ahmed, Müsned'inin 6. cildi, 113. sayfasında, Atâ b. Yesar'dan şöyle dediğini tahriç eder: "Adamın biri geldi ve Aişe'nin yanında Ali ve Ammar'ın aleyhinde konuştu. Aişe dedi ki: Ali'ye gelince, onun hakkında sana bir şey diyecek değilim. Ammar'a gelince, Resulullah'ın (s.a.a) onun hakkında şöyle dediğini duydum: O, iki işten birini seçmek zorunda bırakıldığı zaman mutlaka en doğrusunu seçer." [817]

Vay, Vay! Müminlerin Anası, hakkında Peygamber (s.a.a), "O, iki işten birini seçmek zorunda bırakıldığı zaman mutlaka en doğrusunu seçer." buyurduğu için Ammar'ın aleyhinde konuşmaktan sakındırıyor da, Peygamber'in kardeşi, velisi, Harun'u, ümmeti içinde yargıyı en iyi bileni, şehrinin kapısı, Allah ve Resulü'nün seven, Allah ve Resulü'nün sevdiği, insanların ilk Müslüman olanı, en kıdemli mümini, en bilgili olanı, en çok menkıbeye sahip olanı Ali aleyhinde konuşmaktan sakındırmıyor!! Vay! Sanki Ali'nin Allah'ın katındaki derecesini, Peygamber'in (s.a.a) kalbindeki yerini, İslam'daki makamını, İslam uğruna çektiği büyük zahmetleri, güzel bir imtihan verdiğini hiç bilmiyor ve sanki onun hakkında Allah'ın Kitabı ve Peygamber'in Sünnet'inden, onu Ammar'ın safında kılacak hiçbir şey duymamıştır!! Vallahi, onun, "Peygamber'i (vefat ettiği sırada) ben gördüm; onu göğsüme dayamıştım, leğen istedi, sonra gevşeyip öldü ve ben (öyle bir şeyin) farkında olmadım. Öyleyse nasıl Ali'ye vasiyette bulunmuş olabilir?!" şeklindeki sözüne aklım fikrim şaşırıp kalmış! Bu sözünün hangi yönü üzerinde konuşayım, bilmiyorum! Zira çeşitli yönlerden

1- Özellikle bu sözü, yani İbn Abbas'ın "Aişe, ondan hoşlanmaz ve hayırla anılmasını istemezdi." sözünü, Buharî -bu gibi durumlardaki âdeti üzerine- terk etmiş ve hadisin ondan önceki kısmıyla yetinmiştir. Fakat Sünen sahiplerinden birçoğu, sahih senetleriyle bu sözü de tahriç etmişlerdir. Örnek olarak, İbn Sa'd, et-Tabakat, 2. bölüm, c. 2, s. 29'a bakabilirsiniz. Orada bu sözü, Ahmed b. Haccac'dan, Abdullah b. Mübarek'ten, Yunus ve Muammer'den, Zührî'den, Ubeydullah b. Utbe b. Mes'ud'dan, İbn Abbas'tan tahriç eder. Bu senedin ricalinin tümü hüccettir.

üzerinde konuşulması gerekir. Keşke biri bilse (de bize de söylese): Peygamber'in *-anam babam ona feda olsun-* onun anlattığı şekilde ölmesi, nasıl vasiyet etmediğine delil olabilir?! Acaba ona göre, vasiyet ancak ölüm esnasında mı yapılabilir?! Onun dışında vasiyet etmek sahih değil midir?! Asla! Ne var ki, kim olursa olsun, hakikat karşısında zorbalık edenin delili batıl olur. Oysa Aziz ve Celil Allah, Hikmetli Kitabı'nın muhkem ayetinde Kerim Peygamber'ine hitap ederek buyuruyor ki: **"Birinize ölüm geldiği zaman, geriye değerli bir şey bırakırsa, vasiyet etmek size farz kılındı."** [818] Acaba Müminlerin Anası, Peygamber'i (s.a.a) Allah'ın Kitabı'na muhalefet edecek, onun hükümlerinden yüz çevirecek biri olarak mı görüyordu? Allah'a sığınırız! Hâşâ diyoruz! Aksine onu, Allah'ın Kitabı'nın izinden yürüyen, surelerini takip eden, emirleri ve nehiyelerine uymakta herkesten önde olan, onun içinde olan her şeye boyun eğmekte ulaşılabilecek son noktaya ulaşan biri olarak görüyordu. Hiç şüphem yok ki, onun şöyle buyurduğunu bizzat duymuştu: "Hakkında vasiyet edeceği bir şeyi olan hiçbir Müslümanın yazılı vasiyeti yanında olmadan iki gece geçirmeye hakkı yoktur."⁽¹⁾ [819] Veya buna benzer bir sözünü duymuştu. Zira Peygamber'den vasiyetle ilgili şiddetli emirlerin sadır olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Ne ona, ne de ondan başka bir peygambere *-hepsine Allah'ın salât ve selâmı olsun-* bir şeyi emredip, sonra onu yapmamaları veya bir şeyden sakındırıp, sonra ondan sakınmamaları caiz değildir. Allah, böyle birini peygamber olarak göndermekten çok çok yücedir.

Müslim'in ve başkalarının Aişe'den rivayet ettikleri, "Resulullah (s.a.a) tereke olarak ne bir dinar, ne bir dirhem, ne bir koyun, ne de bir deve bırakmadı ve herhangi bir şeyle ilgili bir vasiyette de bulunmadı." şeklindeki hadise gelince; o da ancak önceki gibidir. Kaldı ki, Peygamber'in gerçekten de geriye hiçbir şey bırakmadığını, vasiyet edeceği hiçbir şeyinin olamadığını, elinin bomboş olduğunu da kastetmiş olabilir. Evet o, dünya kırıntılarında dünya ehlinin geriye bıraktığını bırakmamıştı. Çünkü o, dünyaya rağbetsizlikte âlemlerin birincisi idi. Yüce Rabbine kavuştuğunda borcu ve yerine getirilmesi gereken vaatleri vardı.⁽²⁾ [820] Yanında va-

1- Bu hadisi Buhârî, Sahih, c. 2, s. 83, Vasiyetler kitabının başlarında tahric eder. Aynı hadisi Müslim de, Sahih, c. 2, s. 10, Vasiyet kitabında tahric eder.

2- Muammer b. Katade'den şöyle nakledilir: "Ali, Peygamber vefat ettikten sonra onun tarafından bazı şeyler ödedi ki, hepsi Peygamber'in vaatlerinden oluşuyordu. Öyle

siyet etmeyi gerektiren emanetler bulunuyordu. Maliki olduğu şeylerden borcunu ödemeye ve vaatlerini yerine getirmeye yetecek ve az bir miktar da vârisine kalacak miktarda malı vardı. Çünkü sahih rivayetle sabit olduğu üzere Zehra *-aleyhesselâm-* mirasını talep etmişti.⁽¹⁾ [821]

2- Kaldı ki, Resulullah (s.a.a) vasiyeti gerektirecek öyle şeyler bıraktı ki, âlemlerden hiçbir kimse onları bırakmamıştır. Şu size yeter ki, henüz doğuşunun başlangıcında ve gelişiminin ilk aşamasında olan Allah'ın sağlam dinini bıraktı. Andolsun ki, bunun vasiyete, altın ve gümüşten, ev ve tarladan, ekin ve mal davardan daha çok ihtiyacı vardır. Öte yandan ümmet de, topyekûn onun yetimleri ve ailesidir. Onların da, velâyetlerini üstlenme, dinî ve dünyevî işlerini idare etmede Peygamber'in yerine geçecek bir vasiye zarurî ihtiyaçları vardı. Resulullah'ın (s.a.a), din ve dünya işlerini kendisi adına yönetecek bir vasi tayin etmeden, daha gelişimin beşiğinde olan Allah'ın dinini kişilerin keyiflerine bırakması, getirdiği kanunları korumada şahısların görüşlerine güvenmesi muhaldir. Hâşâ! Peygamber'e, enlem ve boylamına bütün yeryüzü ehlini kapsayan yetimlerini, soğuk bir kış gecesinde yağmura tutulmuş çobansız koyunlar gibi, başı boş bırakması yakışır mı?! Maazallah! Vasiyet hükmü kendisine vahyedilecek, ümmetine onu emredek, bu konuda onları sık sık uyaracak, sonra da kendisi onu terk edecek! Böyle bir şey olur mu?! Dolayısıyla vasiyeti inkâr eden ne kadar büyük biri olursa olsun, sözüne kulak verilmez. Mektup 20'de açıkladığımız üzere, Resulullah (s.a.a), daha İslamî davetin başlangıcında ve henüz açık davet başlamadan önce, Yüce Allah, **“En yakın akrabalarını inzar et (uyarıp korkut).”** [822] ayetini indirince, Mekke'de Ali'ye vasiyette bulunmuştur. Ondan sonra da bu vasiyetini sürekli tekrarlamış, geçmiş mektuplarımızda birçoğuna işaret ettiğimiz ahitleriyle defalarca onu vurgulamıştır. Nihayet, *-anam babam ona feda olsun-* ömrünün son anlarında, lafzî ahitlerini pekiştirmek ve sözlü naslarını sağlamlaştırmak amacıyla Ali hakkındaki vasiyetini yazıya geçirmek istemiş, şöyle buyurmuştu: “Bana (kâğıt kalem) getirin, size öyle bir yazı yazayım

zannediyorum ki, ‘toplamı beş yüz bin dirhemi buluyordu’ dedi...” Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 60, hadis 1170.

1- Buharî'nin, Sahih, c. 3, s. 37, Hayber Gazvesi'nin sonlarında; Müslim'in ise, Sahih, c. 2, s. 72, cihad kitabı, Peygamber'in “Biz miras bırakmayız; bıraktığımız sadakadır.” sözü babında tahrîç ettikleri gibi.

ki, ondan sonra asla sapmayasınız.” Fakat oradakiler, bir peygamberin yanında tartışıp çekişmek yakışık almazken, tartışıp çekişmişler ve “Resulullah sayıklıyor...” demişlerdi.⁽¹⁾ [823] Bu sözü söyledikten sonra, Resulullah (s.a.a) bu yazının fitneden başka hiçbir etkisi olmayacağını anlamış ve onlara, “Kalkın gidin!” diyerek sözlü ahitleriye yetinmişti. Bununla birlikte, ölümü sırasında onlara üç vasiyette bulunmuştu: “Başlarına yönetici olarak Ali’yi getirsinler, müşrikleri Arap Yarımadası’ndan çıkarsınlar ve gelen heyetlere kendisinin verdiği gibi hediye versinler.” Fakat o günkü sulta ve siyaset, muhaddislerin birinci vasiyeti nakletmelerine müsaade etmeyince, unuttuklarını söylediler.

Buharî, onların “Resulullah sayıklıyor” sözlerini içeren hadisin sonunda aynen şöyle der: “Peygamber, ölümü sırasında onlara üç şeyi vasiyet etti: Müşrikleri Arap Yarımadası’ndan çıkarın, gelen heyetlere benim verdiğim gibi hediye verin, (ravi der ki:) üçüncüsünü ise unuttum.”⁽²⁾ Müslim -Sahih’inde- ve diğer Sünen ve Müsned sahipleri de aynı şeyi söylerler. [824]

3- Müminlerin Anası’nın “Resulullah’ın (s.a.a) onun göğsü üzerinde Yüce Rabbine kavuştuğu” yönündeki iddiası ise, Ehl-i Beyt İmamları kanalıyla gelen mütevatir sahih hadisler gereğince, keza araştırmacıların bildiği Ehl-i Sünnet kanalıyla gelen diğer sahih hadisler gereğince sabit olan “Peygamber’in (s.a.a), kardeşi Ali b. Ebu Talib’in göğsü üzerinde Yüce Dost’a kavuştuğu” gerçeğiyle çelişmektedir. [825] Vesselâm.

Ş.

1- Bu olayı, bu lafızlarla, Muhammed b. İsmail Buharî, Sahih’inin c. 2, s. 118, cihad ve siyer kitabı, Heyetlere Hediye Verme babında tahriç eder. Aynı olayı Müslim, Sahih’inde; Ahmed b. Hanbel, Müsned’inde İbn Abbas’tan ve diğer Sünen ve Müsned sahipleri de tahriç ederler.

2- Bkz. Sahih-i Buharî, c. 2, s. 118, cihad ve siyer kitabı, Heyetlere Hediye Verme babı.

Mektup 75

17 Safer 1330

1- Müminlerin Anası, Hadislerinde Duygularına Teslim Olmaz

2- Akıl Bir Şeyin Güzel veya Çirkin Olduğuna Hükmedebileceği Kabul Edilmez

3- Müminlerin Anası'nın İddiasıyla Çelişen Hadisler Nerde?

1- Sizin, Müminlerin Anası'nın vasiyetin olmadığını açıkça ifade eden hadisiyle ilgili sözlerinizin eksenini iki husus oluşturuyor:

Birincisi: İmam'dan sapmış olması, iddianıza göre onu, İmam'la ilgili vasiyeti inkâr etmeye sevk eder. Bunun cevabı şudur: Onun gidişatından bilinen, Resulullah'tan (s.a.a) hadis naklinde duygularına teslim olmayışı ve garaz gözetmeyişidir. Dolayısıyla da ister sevdiği biriyle ilgili olsun, ister buğzettiği biriyle ilgili olsun, Peygamber'den naklettiği şeyler hususunda suçlanmaz. Hâşâ! Garazların ona musallat olması sonucu şahsî garazını hakka tercih ederek Peygamber'den (s.a.a) gerçek dışı hadisler naklettiğini söyleyemeyiz.

2- İkincisi: Akıl, iddianıza göre tek başına bu hadisi doğrulamayı reddeder. Çünkü bu hadisin içeriği aklen muhaldir. Zira akıl, Peygamber'e (s.a.a), henüz gelişmesinin ilk aşamasında olan Aziz ve Celil Allah'ın dinini ve daha yeni fitratlarının başlangıcında olan Allah Teâlâ'nın kullarını terk edip, işlerini idare etme görevini vereceği bir vasi tayin etmeden göçüp gitmesini caiz görmez. Bunun da cevabı şudur: Sizin bu iddianız, akıl bir şeyin güzel veya çirkin olduğuna hükmedebileceği (aklî hüsün ve kubuh) ilkesi üzerine kurulmuştur. Ehl-i Sünnet ise bu ilkeyi kabul etmez. Onlara göre akıl, herhangi bir şeyin güzel veya çirkin olduğuna asla ve kat'a hükmetmez. Bütün fiillerde güzellik ve çirkinliğe hükmedecek olan,

sadece ve sadece şeriattır, başkası değil. Şeriatın güzel dediği şey güzel, çirkin dediği şey de çirkindir ve bu hususta asla akla güvenilmez.

3- Mektup 74'ün sonunda işaret ettiğiniz Müminlerin Anası'nın "Peygamber'in onun göğsü üzerinde can verdiği" şeklindeki iddiasının başka hadislerle çeliştiği sözünüze gelince; biz Ehl-i Sünnet kanalıyla onunla çelişen tek bir hadis bilmiyoruz. Şayet sizin yanınızda öyle bir hadis varsa, lütfen onu zikredin. Vesselâm.

S.

Mektup 76

19 Safer 1330

1- Aişe'nin Duygularına Teslim Oluşu

2- Aklın Bir Şeyin Güzel veya Çirkin Olduğuna Hükmedebileceğinin Sabit Oluşu

3- Müminlerin Anası'nın İddiasıyla Çelişen Sahih Hadisler

4- Ümmü Seleme'nin Hadisinin Onun Hadisine Tercihi

1- Birinci hususa cevap olarak, Aişe Hatun'un hadislerinde duygularına teslim olmadığını ve hiçbir garaz gözetmediğini söylemişsiniz. Sizden, taklit ve duygu bağlarından kurtulup, onun gidişatını yeniden gözden geçirmenizi, sevdiği ve buğzettiği kimselere karşı tavırlarını araştırıp, dikkatle ve teemmülle incelemenizi rica ediyorum. Orada duyguları en açık tecellileriyle göreceksiniz. Osman'a karşı sözlü ve fiilî tutumunu;⁽¹⁾ [826] gizlide ve açıkta Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i kötölemelerini; Müminlerin Anaları'na, hatta Resulullah'ın (s.a.a) kendisine yaptıklarını da unutmayın. Çünkü orada duygu ve garazı göreceksiniz. [827]

Buna örnek olarak, Aişe'nin duyguların hükmüne baş eğerek tezvir ehlinin Mariye Hatun ve oğlu İbrahim (a.s) hakkında bühtan ve zulümle attıkları iftirayı (ifki) teyit etmesi size yeter. Nihayet Aziz ve Celil Allah, Emirü'l-Müminin'in eliyle onu da, oğlunu da onların zulmünden hissedilir bir şekilde akladı.⁽²⁾ [828] **"Allah, o kâfirleri hiçbir hayır elde edemeden öfkeleriyle geri çevirdi."** [829]

1- Bkz. Mutezilî Allame, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 77, yine c. 2, s. 457 ve sonrası ve s. 497 ve sonrası; Aişe'nin Osman, Ali ve Fatıma'ya karşı tutum ve davranışlarına en açık şekilde yansıyan duygusalılığı göreceksiniz.

2- Bu musibetin detaylarını öğrenmek isteyenler, Müstedrek-i Hâkim, c. 4, s. 39'da veya Zehebî'nin Telhisü'l-Müstedrek'inde Mariye Hatun'un (r.a) ahvaline baksınlar.

Daha fazlasını isterseniz, duyguların hükmüne baş eğerek Resulullah'a (s.a.a), Müminlerin Anası Zeyneb'in (r.a) evinde bal yemekten kaçınması için, "Senden 'meğafir' [830] kokusu alıyorum!" demesini hatırlayın.⁽¹⁾ [831] Eğer bu kadar değersiz bir garaz (amaç), Resulullah'a (s.a.a) karşı böyle bir söz söylemeyi ona mubah kılabiliyorsa, Ali'ye (a.s) vasiyet yapıldığını inkâr etmesine nasıl itimat edeceğiz?!

Yine, Esmâ bint-i Numan'nın gelin olarak Peygamber'e (s.a.a) uğurlandığında, duyguların hükmüne baş eğerek ona, "Peygamber, gerdek odasına girdiği zaman kadının ona, 'Senden Allah'a sığınırım!' demesinden hoşlanır."⁽²⁾ [832] demesini de hatırlayın. Garazı, Peygamber'i (s.a.a) yeni eşinden kaçırmak ve bu zavallı mümin kadını onun gözünden düşürmektir. Öyle anlaşılıyor ki Müminlerin Anası, değersiz veya haram da olsa garazını terviç etmek için Resulullah'tan böyle bir hadis nakletmeyi mubah görüyor.

Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, bir keresinde, belli bir kadının durumunu öğrenip kendisine haber vermesi için onu görevlendirir. Fakat o, garazını tercih ederek gördüğünün aksini Peygamber'e haber verir.⁽³⁾ [833]

Bir gün de, duyguların hükmüne baş eğerek Peygamber'i (s.a.a) babasına şikâyet eder; ona, "Adil ol!" der. Bunun üzerine babası ona bir tokat atar, elbisesine kan akar.⁽⁴⁾ [834]

1- Buharî'nin, Sahih, c. 3, s. 136, Tahrim Suresi'nin tefsirinde tahriç ettiği üzere. Bakınız ve şaşırınız. Orada, Resulullah'a karşı birbirine destek veren o iki kadının Aişe ve Hafsa olduğuna dair Ömer'den de birkaç hadis vardır. Yine tümü bu kabilden olan uzun bir hadis vardır.

2- Hâkim'in, el-Müstedrek, c. 4, s. 37'de Esmâ'nın tercümeihâlinde tahriç ettiği üzere. Aynı olayı, İbn Sa'd da, et-Tabakat, c. 8, s. 104'te Esmâ'nın tercümeihâlinde tahriç eder. Olay oldukça meşhurdur. el-İstîab ve el-İsabe'de de Esmâ'nın tercümeihâlinde nakledilir. İbn Cerir ve diğerleri de tahriç ederler.

3- Bu olayın detayı, Sünen ve Tarih kitaplarında mevcuttur. Örnek olarak bkz. Kenzül-Ummal, c. 6, s. 294 ve İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 8, s. 115, Şeraf bint-i Halife'nin tercümeihâli.

4- Sünen ve Müsned sahipleri bu olayı tahriç ederler. Bkz. Kenzül-Ummal, c. 7, s. 116, hadis 1020. Gazalî de bu olayı, İhyau'l-Ulum, c. 2, s. 35, nikâh adabı kitabı, 3. bapta ve Mûkaşefetü'l-Kulûb, s. 238'in sonunda zikreder. Bakabilirsiniz.

Bir defa da, Peygamber'in yanında öfkelendiği bir anda ona söylediği bir söz arasında, **"Sen mi Allah'ın peygamberi olduğunu iddia ediyorsun?!"** der.⁽¹⁾ [835]

Bunlara benzer tavır ve tutumları çoktur. Onların hepsini bu mektuba sığdırmamız mümkün değildir. Zikrettiğimiz örnekler, maksadımızı anlatmaya yeterlidir.

2- İkinci hususa cevap olarak da demişsiniz ki: "Ehl-i Sünnet, aklın bir şeyin güzel veya çirkin olduğuna hükmedebileceğini (aklî hüsn ve kubuh) kabul etmezler..." Ben sizi bu görüşte olmaktan çok daha üst bir mertebede görüyorum. Çünkü bu söz, hissedilir hakikatleri inkâr eden safsatacıların sözüne benzemektedir. Zira bazı fiiller var ki, zatları itibariyle sahip oldukları bir nitelikten dolayı onların güzel olduğunu ve yapıldıkları takdirde övgü ve sevabı hak ettiklerini biliriz. Örneğin iyilik ve adaleti, iyilik ve adalet oldukları için güzel ve övgüye değer buluruz. Bazı fiiller de var ki, zatları itibariyle sahip oldukları bir nitelikten dolayı onların çirkin olduğunu ve yapıldıkları takdirde yergi ve cezayı hak ettiklerini biliriz. Örneğin kötülük ve zulmü, kötülük ve zulüm oldukları için çirkin ve yergiye lâyık buluruz. Akıl sahipleri, bunun zarurî (bedihî) bir bilgi olduğunu bilirler. Onların buna olan yakınleri, birin ikinin yarısı olduğuna olan yakınlerinden az değildir. Siz bedihî olarak sürekli size iyilik eden ile sürekli size kötülük yapan arasında fark olduğuna hükmedersiniz. Akıl, bağımsız olarak birinci kişinin size yaptığı işin güzel olduğuna ve sizden övgü ve ödül hak ettiğine, ikinci kişinin yaptığı işin ise kötü olduğuna ve yergi ve kisası hak ettiğine hükmeder. Bunda şüphe eden kimse, kendi aklına karşı zorbalık yapmaktadır. Eğer zikrettiğimiz örneklerde güzellik ve çirkinlik (aklın değil de) şeriatın hükmü olsaydı, zındıklar ve dehrîler gibi şeriatları inkâr edenler, bu işlerin güzel veya çirkin olduğuna hükmetmezlerdi. Oysa dinleri inkâr ettikleri hâlde, onlar da iyilik ve adaletin güzelliğine hükmeder, övgü ve ödülleriine lâyık bulurlar. Aynı şekilde zulüm ve tecavüzün kötülüğünden ve yapılması hâlinde yergi ve kisası hak ettiğinden şüphe duymazlar. Bu hükümlerindeki dayanakları ise, akıldan başka bir şey değildir. O yüzden siz, akıl ve vicdana karşı zorbalık yapan, bütün akıl sahiplerinin bildiği bir şeyi inkâr eden, kendi fitratları-

1- Gazalî'nin adı geçen iki kitabının aynı baplarında naklettiği üzere.

nun hükmettiğinin tersine hükmeden kimselerin sözünü boş verin. Evet, kendi fitratlarının hükmettiği diyoruz; çünkü Yüce Allah kullarını, bazı şeyleri duyularıyla algılama özelliğiyle yarattığı gibi, bazı hakikatleri de akıllarıyla idrak etme özelliğiyle yaratmıştır. Dolayısıyla fitratları, akıllarıyla adalet ve benzerinin güzelliğini, zulüm ve benzerinin de çirkinliğini idrak etmelerini gerektirmektedir. Tıpkı tatma duyularıyla balın tatlılığı ve ebucehil karpuzunun acılığını, koklama duyularıyla miskin güzel kokusu ve leşin pis kokusunu, dokunma duyularıyla yumuşak cismin yumuşaklığı ve sert cismin sertliğini algıladıkları, görme duyularıyla güzel manzara ile çirkin manzarayı, işitme duyularıyla kaval sesi ile eşek sesini ayırt ettikleri gibi. Bu, Allah'ın yaratışıdır ki, **“insanları onun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”** [836]

Eş'arîler, şeriata imanda ve onun hükmüne teslim olmada mübalağa etmek istemiş, bu yüzden aklın hükmünü inkâr etmiş ve “Aklın hükmettiği her şeye şeriat da hükmeder.” diyen genel aklî kaideyi unutarak, “Şeriatın başkasının verebileceği bir hüküm yoktur.” demişler. Bu görüşleriyle de kendilerine geri dönüş yolunu kapatmışlar. Bundan sonra artık şeriati ispat edecek hiçbir delilleri kalmıyor. Zira şeriati şer'î delillerle ispata çalışmak kısır döngü olur ki, onunla hüccet tamamlanmaz. Eğer aklın hükmü olmazsa, nakil ile ihticac etmek müsadere (iddiayı delil olarak sunma) olur. Daha da ilerisi; eğer akıl olmasaydı, bütün mahlûkattan ne kimse Allah'a ibadet eder, ne kimse O'nu tanır. Bu konudaki detaylı açıklamaları, tanınmış büyük âlimlerimizin ilgili eserlerinde bulabilirsiniz.

3- Müminlerin Anası'nın, “Peygamber'in (s.a.a) onun göğsü üzerinde can verdiği” şeklindeki iddiası ise, Ehl-i Beyt kanalıyla gelen mütevatir sahih hadislerle çelişmektedir. [837] Başkaları kanalıyla gelen hadislerden ise, İbn Sa'd'ın Ali'ye isnaden tahrîc ettiği şu hadis size yeter: Ali der ki: Resulullah (s.a.a) hastalığında, “Bana kardeşimi çağırın.” dedi. Peygamber'in yanına geldim. Bana, “Yanıma gel.” dedi. Yanına gittim, bana dayandı ve o vaziyette benimle konuşmaya başladı. Öyle ki, konuşurken ağzının suyundan yüzüme parçacıklar sırıyordu. Sonra da o hâlde vefat etti.”⁽¹⁾

1- İbn Sa'd, et-Tabakat, 2. bölüm, c. 2, s. 51, “Resulullah Ali'nin kucakında vefat etti” Diyenler babı. Bu hadis, Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 55'de 1107 numaralı hadistir.

[838] Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya'da; Ebu Ahmed Farazî, Nüşa'sında; Sünen sahiplerinin de birçoğu, Ali'den şu hadisi tahrîç ederler: "Resulullah (s.a.a) -vefatı sırasında- bana (ilimden) bin kapı öğretti ki, her kapı, bin kapıyı açar."⁽¹⁾ [839] Ömer b. Hattab'a, Peygamber'in cenaze işleriyle ilgili bir şey sorulduğu zaman, "Ali'ye sorun." derdi. Çünkü o işlerle o uğraşmıştı. Cabir b. Abdullah el-Ensari'den şöyle dediği nakledilir: Kâb b. Ahbar, Ömer'e, "Peygamber'in (s.a.a) konuştuğu son sözler ne idi?" diye sordu. Ömer, "Ali'ye sor." dedi. Kâb da Ali'ye sordu, Ali şöyle dedi: "Peygamber'i (s.a.a) göğsüme dayadım, başını omzuma koydu ve 'Namaz! Namaz!' dedi." Kâb, "Peygamberlerin son tavsiyesi bu olur, ona emredilmişler ve onun üzerine dirilecekler." dedi. Kâb, (Ömer'e dönerek), "Ona kim gusül verdi ey Emirü'l-Müminin?" diye sordu. Ömer yine, "Ali'ye sor." dedi. Kâb tekrar Ali'ye sordu, Ali de şöyle dedi: "Ona ben gusül veriyordum..."⁽²⁾ [840] İbn Abbas'a, "Siz Peygamber'i (s.a.a) vefat ettiği sırada gördünüz mü? Başı birinin kucağında mıydı?" diye soruldu. "Evet, vefat ettiğinde Ali'nin göğsüne yaslanmıştı." dedi. Ona, "Ama Urve, Aişe'den 'Peygamber, göğsüm ve boynum arasında vefat etti.' dediğini naklediyor." denildi. İbn Abbas, bunu yadırgadı ve soruyu soran adama, "Aklın kesiyor mu? Vallahi, Resulullah Ali'nin göğsüne yaslandığı hâlde vefat etti. Ona gusül veren de oydu..." dedi.⁽³⁾ [841] İbn Sa'd, kendi senediyle İmam Ebu Muhammed Ali b. Hüseyin Zeynülâbidin'den şöyle dediğini tahrîç eder: "Resulullah (s.a.a), başı Ali'nin kucağında olduğu hâlde can verdi."⁽⁴⁾ [842]

Ben derim ki: Bu hususta diğer Ehl-i Beyt İmamları'ndan nakledilen hadisler mütevatirdir. Hatta Ehl-i Beyt İmamları'ndan sapanların da birçoğu bunu itiraf ederler. Mesela İbn Sa'd, kendi senediyle Şa'bî'den şöyle dediğini tahrîç eder: "Resulullah (s.a.a), başı Ali'nin kucağında olduğu hâlde vefat etti ve Ali ona gusül verdi."⁽⁵⁾ [843]

1- Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 392'de 6009 numaralı hadistir.

2- Bu hadisi İbn Sa'd, et-Tabakat, 2. bölüm, c. 2, s. 51, adı geçen bapta tahrîç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 55'de de 1106 numaralı hadistir.

3- Bu hadisi İbn Sa'd, yukarıda zikredilen sayfada tahrîç eder. Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 55'de de 1108 numaralı hadistir.

4- et-Tabakat'ın yukarıda zikredilen 51. sayfasında.

5- et-Tabakat'ın yukarıda zikredilen 51. sayfasında.

Emirü'l-Müminin (a.s), şahitlerin huzurunda irat ettiği hutbelerinde de bunu dile getirirdi. Bir hutbesindeki şu sözleri size yeter: “Andolsun ki, Resulullah’ın (s.a.a) ashabından gerçekleri korumaları istenenler, bilirler ki, ben hiçbir zaman, bir an bile ne Allah’a, ne de Resulü’ne ret cevabı vermedim. Andolsun ki, cesur yiğitlerin geri durduğu, ayakların geri adım attığı yerlerde, Allah’ın bana ihsan ettiği cesaretle onu canıma tercih ettim. Andolsun ki, başı göğsüme dayalı olduğu hâlde ruhu kabzedildi. Andolsun ki, ruhu avucumun içinden aktı ve ben onu yüzüme sürdüm. Andolsun ki, ona gusül verme görevi (Allah tarafından) bana verildi, melekler de benim yardımcılarımı. Ev ve avlular feryat figan ediyordu. Meleklerden bir grup aşağı iniyor, bir grup yukarı çıkıyordu. Onu kabrine gömünceye kadar onlardan gelen hafif bir ses kulağımdan hiç ayrılmamıştı. Peygamber’e salât ediyorlardı. Öyleyse hayatında ve ölümünden sonra ona benden evlâ (daha lâyük) kim var?⁽¹⁾ [844]

Kadınların Hanımefendisi Hz. Fatıma’yı (a.s) defnettiği sırada söylediği sözler de bunun gibidir. Şöyle diyor:

“Selâm olsun sana beden ve civarına inen, sana pek çabuk kavuşan kızından ya Resulallah! Senin seçilmiş kızından ayrıldığımdan dolayı sabrım azaldı, dermanım kalmadı ya Rasulallah! Ancak senin büyük ayrılığını, ağır musibetini örnek almak teselliye sebep olabilir. Çünkü seni kabrinin lahdine ben yasladım; ruhun, boynumla göğsüm arasında kabzedildi. O hâlde, şüphesiz ki hepimiz Allah’ınız ve hepimiz O’na döneceğiz...”⁽²⁾ [845]

Ümmü Seleme, kendisinden rivayet edilen sahih bir hadiste şöyle der: “Yemin ettiğim Allah’a andolsun ki, sırdaş olarak Resulullah’a (s.a.a) en yakın olan kimse, Ali idi. Bir sabah onu ziyaret etmiştik, sürekli ‘Ali geldi mi? Ali geldi mi?’ diye soruyordu. Fatıma, ‘Onu bir iş için göndermiş gibisiniz!’ dedi. Nihayet Ali geldi. Peygamber’in onunla bir işi olduğunu zannettim. Odadan çıktık, kapının yanında oturduk.” Ümmü Seleme şöyle devam ediyor: “Kapıya en yakın oturan bendim. Resulullah (s.a.a) Ali’nin kulağına eğilerek onunla gizlice konuşmaya, ona bir şeyler fısıldamaya

1- Bu hadisi, Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 196'nın sonunda ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 561'de bulabilirsiniz.

2- Bu sözler, Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 207'nin sonunda ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 590'da mevcuttur.

başladı. Sonra da aynı gün içinde ruhu kabzedildi. Böylece sırdaş olarak insanların ona en yakın olanı, Ali idi.”⁽¹⁾ [846]

Abdullah b. Ömer’den rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) hastalığı sırasında, “Bana kardeşimi çağırın.” dedi. Bunun üzerine Ebu Bekir geldi. Peygamber, ondan yüzünü çevirdi. Sonra yine, “Bana kardeşimi çağırın.” dedi. Bu sefer Osman geldi. Peygamber, ondan da yüzünü çevirdi. Sonra Ali’yi onun için çağırdılar. Peygamber, elbisesiyle onu örttü ve kulağına eğilip bir şeyler fısıldamaya başladı. Ali, Peygamber’in yanından çıktığında, “Sana ne söyledi?” diye sordular. “Bana ilimden bin kapı öğretti ki, her bir kapıdan bin kapı açılır.” dedi.⁽²⁾ [847]

Siz de bilirsiniz ki, peygamberlerin şanına yakışan davranış budur. Ötekisi ise, ancak kadınlarla konuşmayı seven erkeklere yakışan bir harekettir. Bir koyun çobanı bile, başı hanımının göğsü ve boynu arasında veya göğüs çukuru ve çene altı arasında ya da dizinin üstünde olduğu hâlde ölür ve koyunlarının çobanlığıyla ilgili bir vasiyette bulunmazsa, o çobanın umursamaz ve sorumsuz biri olduğu kabul edilir. Allah Müminlerin Anası’nı affetsin, keşke bu fazileti Ali’nin elinden almaya çalışırken, onu

1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 139’da tahrîç eder, sonra şöyle der: “Bu, isnadı sahih bir hadistir; fakat Buharî ve Müslim tahrîç etmemişler.” Zehebî de Telhisü’l-Müstedrek’te bu hadisi getirirken sahih olduğunu itiraf eder. Aynı hadisi, İbn Ebu Şeybe de Sünen’de tahrîç eder. Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 400’de de 6096 numaralı hadistir.

2- Bu hadisi Ebu Ya’la, Kâmil b. Talha’dan, İbn Lehiya’dan, Hay b. Abdulmeğafirî’den, Ebu Abdurrahman Halebî’den, Abdullah b. Ömer’den merfu olarak tahrîç eder. Aynı hadisi -Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 392’de olduğu gibi- Ebu Nuaym, Hilyetü’l-Evliya’da ve Ebu Ahmed Farazî Nüşha’sında tahrîç ederler. Taberanî de, el-Kebir’de şöyle tahrîç eder: Taif Gazvesi’nde Peygamber Ali ile birlikte ayağa kalktı ve bir süre onunla gizlice konuştu. Sonra Ebu Bekir onların yanından geçti ve “Ya Resulallah! Ali ile gizlice konuşmanız sabahtan beri uzadıkça uzadı!” dedi. Resulullah (s.a.a), “Ben gizlice konuşmak için onu seçmedim, bunun için Allah onu seçti.” buyurdu. Bu hadis, Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 399’da 6075 numaralı hadistir. Peygamber, çoğu zaman Ali ile gizlice konuşurdu. Bir defasında ikisi gizlice konuşurken Aişe içeri girdi ve “Ya Ali! Dokuz gündün sadece biri benimdir. Ey Ebu Talib’in oğlu! Beni kendi günümle baş başa bırakmayacak mısın?” dedi. Resulullah, yüzü kıpkırmızı kesilmiş hâlde dönüp Aişe’ye baktı... Bu hadisi, Humejdî, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 78’de görebilirsiniz.

babasına izafe etseydi. Çünkü iddia ettiği şeydense bu, Peygamber'in makamına daha çok yakışırdı. Ne var ki, babası o gün Resulullah'ın (s.a.a) kendi mübarek eliyle, Cüref'te konaklayan Üsame'nin ordusuna yerleştirdiği askerlerdendi. Her neyse, "Peygamber'in Aişe'nin kucağında vefat ettiği" sözü, Aişe'nin kendisinden başka hiçbir kimseden nakledilmemiştir. Oysa "Peygamber'in *-anam babam ona kurban olsun-* Ali'nin kucağında vefat ettiği" sözü, Ali, İbn Abbas, Ümmü Seleme, Abdullah b. Amr, Şa'bî, Ali b. Hüseyin ve diğer Ehl-i Beyt İmamları'dan nakledilmiştir. Dolayısıyla senet bakımından tercih edilmesi gereken ve Resulullah'a (s.a.a) yakışan bu (ikinci) sözdür.

4- Hatta eğer Aişe'nin hadisinin Ümmü Seleme'nin hasinden başka bir muarızı olmasaydı da, zikrettiklerimiz dışında başka birçok sebepten dolayı öncelikli olan, Ümmü Seleme'nin hadisi olurdu. Vesselâm.

Ş.

Mektup 77

20 Safer 1330

Tearuz Sırasında Ümmü Seleme'nin Hadisini Tercih Etmenin Sebebi Nedir?

Allah size selâmet versin, Ümmü Seleme'nin (r.a) hadisini Aişe'nin (r.a) hadisine tercih etmenizle ilgili olarak zikrettiklerinizle yetinmeyip, bunun zikretmediğiniz gerekçelerinin zikrettiklerinizden daha çok olduğunu söylemişsiniz. Allah'ın merhameti üzerinize olsun, çok da olsa onları zikredin ve hiçbirini bizden esirgemeyin. Çünkü amacımız, araştırmak ve faydalı olmaktır. Vesselâm.

S.

Mektup 78

22 Safer 1330

Öncekilere ilâveten Ümmü Seleme'nin Hadisini Tercih Etme Gerekçelerimiz

Ümmü Seleme Hatun'un kalbi, Furkan-ı Azîm'in nassıyla sapmış değildir. Zikr-i Hakîm'in muhkem ayetinde tövbe etmeye emredilmiş de değildir.⁽¹⁾ [848] Peygamber'e karşı birileriyle işbirliği yaptığına dair bir Kur'an ayeti de inmemiştir. Peygamber'den sonra da onun vasisine karşı kimseyle işbirliği yapmamıştır.⁽²⁾ [849] Allah, Cebrail ve Müminlerin Salihi'nin ona karşı Peygamber'in yardımcısı olduğu da bildirilmemiştir. Ondan sonra da meleklerin ona karşı Peygamber'in arkasında olduğu da vurgulanmamıştır. Yine, Allah onu talakla korkutmamıştır. Onu, Peygamber'e onun yerine ondan daha hayırlı bir eş vermekle de tehdit etmemiştir.⁽³⁾ [850] Nuh'un karısı ve Lut'un karısını ona örnek göstermemiştir.⁽⁴⁾ [851] Resulullah'ın (s.a.a), Allah'ın helâl ettiği şeyi kendisine haram etmesi için

-
- 1- Allah Teâlâ'nın Tahrim Suresi'ndeki "İkiniz de (Aişe ve Hafsa) Allah'a tövbe ederseniz (iyi olur); çünkü gerçekten kalpleriniz sapmıştır." sözüne işaret edilmektedir.
 - 2- Vasi'ye karşı işbirliği yapması, Peygamber'in onun hakkındaki vasiyetini inkâr etmek ve Peygamber'den sonra hayatı boyunca ona saldırmak şeklinde oldu. Peygamber'e karşı işbirliği yapması ve bunun üzerine Allah'ın Peygamber'ine yardım edeceğiyle tehdit edilmesi ise, Allah Teâlâ'nın şu sözleriyle sabittir: "Eğer (siz ikiniz -Aişe ve Hafsa-) ona karşı birbirinize destek olursanız, (bilin ki) Allah onun koruyucusudur, Cebrail ve Müminlerin Salihi de. Ondan sonra da melekeler (ona) arkadır."
 - 3- Bu ve bundan önceki husus, Allah Teâlâ'nın şu sözüne işaret edilmektedir: "Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona sizin yerinize sizden daha iyi, Müslüman, mümin, itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir."
 - 4- Allah Teâlâ'nın şu sözüne işaret edilmektedir: "Allah, kâfir olanlara Nuh'un karısı ile Lut'un karısını örnek verdi..." Tahrim Suresi'nin sonuna kadar.

uğraşmamıştır.⁽¹⁾ [852] Peygamber (s.a.a) minberine çıkıp da hutbesinde, "Fitne buradadır, fitne buradadır, fitne buradadır! Şeytan'ın boynuzunun çıkacağı yerde!" diyerek onun oturduğu eve işaret etmemiştir.⁽²⁾ [853] Edep ve terbiyesi, Peygamber (s.a.a) namaz kılarken -Peygamber'e ve namazına saygısından- ayağını onun kıblesine (önüne) uzatacak, sonra da Peygamber kaş göz işareti yapmadan ayağını Peygamber'in secde yerinden çekmeyecek, Peygamber kıyama durduktan sonra tekrar ayağını uzatacak seviyeye de ulaşmamıştı!⁽³⁾ [854] Ama o (Aişe) böyle idi!

Yine Ümmü Seleme, Osman hakkında halkı galeyana getirecek haberler yaymamış, insanları ona karşı kışkırtmamış, ona "Na'sel (ahmak ihtiyar veya sırtlan)" adını takmamış, "Öldürün şu Na'sel'i! Çünkü o kâfir olmuştur." dememişti.⁽⁴⁾ [855] Ümmü Seleme, Aziz ve Celil Allah'ın içinde oturmasını emrettiği evinden dışarı çıkmamış,⁽⁵⁾ "Asker" isimli genç bir deveye⁽⁶⁾ [856] binerek dereleri tepeleri aşmamıştı. Ama Aişe bunu yapmış-

1- Allah Teâlâ'nın şu sözüne işaret edilmektedir: "Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluğunu elde etmek için Allah'ın sana helâl ettiği şeyi niçin (kendine) haram ediyorsun?"

2- Bu hadisi Buharî, Sahih, c. 2, s. 125, cihad ve siyer kitabında, Humusun Farz Edilmesi ve Humusun Verilmesi baplarından azıcık sonra, Peygamber'in Eşlerinin Evleri Hakkında Gelen Hadisler babında tahric eder. Hadisin Sahih-i Müslim'deki lafzı şöyledir: "Resulullah Aişe'nin evinden çıktı, ardından şöyle buyurdu: Küfrün başı buradan çıkacaktır; Şeytan'ın boynuzunun çıkacağı yerden!" Bkz. c. 2, s. 502.

3- Bkz. Sahih-i Buharî, c. 1, s. 143, Namazda Caiz Olan Ameller babı.

4- Aişe'nin Osman hakkında yaygara koparması, yaptığı işlerin birçoğunu kınaması, onu kötü lakap takması ve "Öldürün şu Na'sel'i! Çünkü o kâfir olmuştur." demesi, o olaylar ve gelişmelere değinen hemen her kitapta yer almaktadır. Bu konuda İbn Cerir, İbn Esir ve diğerlerinin Tarih'lerinde yer alan bilgiler size yeter. Nitekim Aişe'nin muasırlarından bir grup, bu olaylarla ilgili olarak onu kınamış ve kendisine şöyle demişlerdi:

"Fitneyi başlatan da sendin, onu değiştiren de. Rüzgâr da sendendi, yağmur da. İmam'ı (Osman'ı) öldürmeyi sen emrettin. Ve bize onun kâfir olduğunu sen söyledin..."

İki beytini naklettiğimiz bu beyitlerin tamamını, İbn Esir'in el-Kâmil'inde görebilirsiniz; bkz. c. 3, s. 80, Cemel Vakası'nın başlaması.

5- Hani Aziz Allah şöyle buyurmuştu: "Evlerinizde oturun ve cahiliye döneminde olduğu gibi açılıp saçılmayın."

6- Aişe'nin Basra olayında (Cemel Savaşı'nda) bindiği erkek devenin adı "Asker" idi. Ya'la b. Ümeyye, onu Aişe'ye getirmişti. İri cüsseli ve kuvvetli bir deve idi. Aişe onu

tı. Nihayet “Hav’eb” köpekleri kendisine havlamış, Resulullah (s.a.a) onu bununla uyarmış⁽¹⁾ [857] olduğu hâlde geri dönmemiş, İmam’a karşı topladığı büyük bir orduya komutanlık yapmaktan geri durmamıştı.

Dolayısıyla onun “Resulullah göğsüm ve boynum arasında öldü.” şeklindeki sözünü, “Resulullah (s.a.a), Mescid’inde kalkan ve mızraklarıyla oynayan bir grup Sudanlı gördü. Bana, ‘Bakmak ister misin?’ dedi. ‘Evet’ dedim. Bunun üzerine yanağım yanağına degecek şekilde beni arkasında durdurdu ve -Hatun eğlensin diye Sudanlıları oynamaya teşvik etmek için- ‘Haydi göreyim sizi ey Erfide oğulları!’ demeye başladı. Usandığımı fark edince, ‘Artık yeter mi?’ diye sordu. ‘Evet.’ dedim. ‘Öyleyse haydi git.’ dedi.”⁽²⁾ [858] şeklindeki sözüne atfetmek gerekir.

Dilerseniz, şu sözüne de atfedebilirsiniz: “Resulullah (s.a.a), yanımda iki cariye nin Buas[859] şarkısını söyledikleri bir sırada içeri girdi ve (hiç bir şey söylemeden) yatağına uzandı. Arkasından Ebu Bekir içeri girdi. Beni azarladı ve ‘Resulullah’ın yanında şeytanın düdüğü mü!’ dedi. Resulullah (s.a.a) Ebu Bekir’e döndü ve ‘Onları bırak!’ dedi...”⁽³⁾ [860]

Veya dilerseniz, şu sözüne atfedin: “Peygamber benimle koşu yarışı yaptı ve ben onu geçtim. Bu olaydan bir müddet geçip ben etlenince, yine

görünce şaşırılmıştı. Adının “Asker” olduğunu öğrenince, isticra kelimesini dile getirmiş ve “Onu geri götürün; benim ona ihtiyacım yok!” demişti. Zira Resulullah’ın bu addaki bir deveden bahsettiğini ve kendisini o deveye binmekten sakındırdığını hatırlamıştı. Deveyi götürüp palanını değiştirip getirdiler ve Aişe’ye, “Senin için ondan daha büyük ve daha güçlü bir deve bulduk.” dediler. Aişe de buna razı oldu. Bu olayı, tarih ve siyer erbabından bir grup zikreder. Bkz. Mutezilî Allame, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 80.

- 1- Bu konudaki hadis meşhurdur ve nübüvvetin nişanelerinden ve İslam’ın alâmetlerinden sayılmaktadır. İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 6, s. 52 ve s. 97’de bu olayı Aişe’nin hadisinden kısaltarak tahriç etmiştir. Hâkim de Müstedrekü’s-Sahihayn, c. 3, s. 120’de aynı şeyi yapmıştır. Zehebî de Telhisu’l-Müstedrek’te bu hadisi getirmiş ve sahih olduğunu itiraf etmiştir.
- 2- Bu hadis, Aişe’den sabittir. Buharî ve Müslim, Sahih’lerinde onu tahriç etmişlerdir. Bkz. Sahih-i Buharî, c. 1, s. 116, İki Bayram kitabının başları ve Sahih-i Müslim, c. 1, s. 327, Bayram Günlerinde Günah Olmayan Oyunlara Ruhsat Verilmesi babı. Ayrıca bkz. Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 57.
- 3- Bu hadisi Buharî, Müslim ve İmam Ahmed, kitaplarının bir önceki dipnotta işaret ettiğimiz yerlerinde tahriç ederler.

benimle koşu yarışı yaptı, bu sefer o beni geçti ve 'Bu, ona karşılık!' dedi."⁽¹⁾ [861]

Veya şu sözüne: "Oyuncak bebeklerle oynardım, arkadaşlarım da gelip benimle oynarlardı. Resulullah da arkadaşlarımı bana getirir, benimle oynarlardı..."⁽²⁾ [862]

Ya da şu sözüne: "Bende yedi haslet var ki, Allah'ın İmran kızı Meryem'ye verdiği hariç insanlardan hiçbir kimsede yoktur: Melek benim suretimi indirdi [ve onu Peygamber'e gösterdi]; Resulullah benimle bakire olarak evlendi, bunda insanlardan hiçbir kimse bana ortak olmadı; ben ve o tek bir yorganın altındayken ona vahiy geldi; en çok sevdiği kadınlardandım; benim hakkımda neredeyse ümmetin helâkına sebep olacak ayetler indi; ben Cebrail'i gördüm ve benim dışında hanımlarından hiç biri onu görmedi; benim evimde ruhu kabzedildi ve benden başka kimse onun işleriyle uğraşmadı, bir ben vardım, bir de melek..."⁽³⁾ [863]

Veya kendi hususiyetlerini uzun uzun anlattığı bu kabilden diğer sözlerine atfedin.

Fakat Ümmü Seleme'ye gelince; velisine ve Peygamber'inin vasisine (Ali'ye) bağlılığı, ona yeter. İsaletli görüşü, yetkin aklı ve sapasağlam dini ile tanınırdı. Hudeybiye gününde Peygamber'e (s.a.a) arz ettiği görüş, onun aklının bolluğuna, görüşünün isabetliliğine ve makamının yüceliğine delâlet etmektedir. [864] Allah'ın rahmeti ve bereketleri onun üzerine olsun. Vesselâm.

Ş.

1- Bu hadisi İmam Ahmed, Müsned, c. 6, s. 39'da Aişe'den tahric eder.

2- Bu hadisi Ahmed, Müsned, c. 6, s. 75'de Aişe'den tahric eder.

3- Bu hadisi, İbn Ebu Şeybe tahric eder. Kenzü'l-Ummal, c. 7'de 1017 numaralı hadistir. Oysa Peygamber (s.a.a) vefat ettiği sırada Ali'nin Peygamber'in yanında olduğuna, Peygamber'in hasta bakıcılığını yaptığını ve Peygamber'i bir o yana, bir bu yana çevirdiğine dair icma ve ittifak vardır. O hâlde "Peygamber'in ruhu kabzedildi ve Aişe ve melekten başka kimse onun işleriyle uğraşmadı." nasıl doğru olabilir?! Peki, Ali ve Abbas neredeydi?! Fatıma ve Safiyye neredeydi?! Peygamber'in hanımları ve Haşim Oğulları neredeydiler?! Hepsi, Peygamber'i nasıl sadece Aişe'ye bıraktılar?! Ayrıca, Hz. Meryem'de Ümmü'l-Müminin'in zikrettiği yedi hasletten hiçbiri yoktu. O hâlde onu istisna etmesinin açıklaması nedir?!

Mektup 79

23 Safer 1330

İcma, Sıddık'ın Hilâfetini İspat Etmektedir

Şayet söylediğiniz ahit, vasiyet ve açık naslar sabit ve tam ise, ümmetin Sıddık'a (Ebu Bekir'e) biat hususundaki icmasıyla ne yapacaksınız? Ümmetin icması ise kesin bir hüccettir. Zira Peygamber (s.a.a), "Ümmetim hata üzerinde birleşmez." veya "Ümmetim dalalet üzerinde birleşmez." buyurmuştur. Buna ne diyeceksiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 80

25 Safer 1330

İcma Yoktur

Diyoruz ki: “Peygamber’in (s.a.a) “Ümmetim hata üzerinde birleşmez.” [865] veya “Ümmetim dalalet üzerinde birleşmez.” [866] şeklindeki sözünden maksat, ümmetin üzerinde istişare ederek hür iradesi ve oy birliği ile karara bağladığı bir konudan hata ve dalaleti olumsuzlamaktır. Sünnetlerden (hadislerden) tebadür eden (ilk akla gelen) budur, başkası değildir. Fakat ümmetten birkaç kişinin uygun görüp gerçekleştirmeye çalıştığı, sonra da ehl-i hal ve akd’i (söz sahibi kimseleri) onu kabullenmeye zorlamayı başardığı bir konunun doğru olacağına dair hiç bir delil yoktur. “Sakife biati” de istişareyle gerçekleşmemiştir. Bilakis, İkinci Halife, Ebu Ubeyde ve onlara beraber olan birkaç kişi onu gerçekleştirmiş, sonra da bir emrivaki ile ehl-i hal ve akd’e sürpriz yapmışlardı. O günün şartları da istediklerini gerçekleştirmekte onlara yardımcı olmuştu. Ebu Bekir’in kendisi, kendisine yapılan biatin istişareyle ve iyice düşünülerek olmadığını açıkça ifade etmiş, hilâfetinin ilk günlerinde halka hitap ederek onlardan özür dilemiş ve şöyle demiştir: “Bana yapılan biat, ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir hata idi ki, Allah şerrinden korudu. Ben fitneden korkmuştum...”⁽¹⁾ [867] Ömer de hilâfetinin son dönemlerinde, bir cuma günü şahitlerin huzurunda, Peygamber’in minberi üzerinde irat ettiği bir hutbede buna tanıklık etmiş ve bu konudaki sözleri her tarafa uçuşmuştu. Buharî, Sahih’inde onun bu husustaki sözlerini tahrir

1- Bu sözü, Ebu Bekir Ahmed b. Abdulaziz Cevherî, es-Sakife adlı kitabında tahrir eder. İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 132'de nakleder.

eder.⁽¹⁾ İşte Buharî'nin lafzıyla o sözlerin ilgili bölümleri: Ömer dedi ki: "Duydum ki sizden biri, 'Vallahi eğer Ömer ölürse, falana biat edeceğim.' diyormuş.⁽²⁾ Sakın kimse aldanıp da, 'Ebu Bekir'e yapılan biat de ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir işti; ama buna rağmen oldu ve bitti' demesin! Bilin ki, evet, Ebu Bekir'e yapılan biat böyle idi, ama Allah onun şerrinden korudu..." Sonra şöyle devam etti: "Kim istişare etmeden bir adama biat ederse, artık ne ona, ne de ona biat edene biat edilmez ve her ikisinin de öldürülmesinden korkulur."⁽³⁾ Daha sonra şöyle dedi: "Peygamber (s.a.a) vefat ettiği sırada bizimle ilgili haber şöyle gelişmişti: Ensar bize muhalefet etmiş ve topyekûn Saide Oğulları Gölgeği'nde (Sakife'de) toplanmışlardı. Ali ile Zübeyr ve onlarla beraber olanlar da bize

-
- 1- Bkz. Sahih-i Buharî, c. 4, s. 119, Hadler ve Küfür ve Ridde Ehlerinden Muharipler kitabı, Zinadan Hamile Kalan Evli Kadının Recmedilmesi babı. Bu sözü, Sünen ve Tarih sahiplerinin birçoğu tahriç ederler. Örneğin bkz. İbn Cerir Taberî, Tarih, (Hicrî) 11. Yılın Olayları. İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 122'de nakleder.
 - 2- Bu sözü söyleyen kişi, Zübeyr'dir. Söylediği söz de aynen şudur: "Vallahi Ömer ölürse, Ali'ye biat edeceğim. Zira Ebu Bekir'e yapılan biat de ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir işti; ama buna rağmen oldu ve bitti." Bu söz üzerine Ömer çok öfkelenmiş ve bu konuşmayı yaptı. Buharî'yi şerh edenlerin birçoğu bunu açıkça ifade eder. Bu hadisin şerhi için bkz. Kastalanî Şerhi, c. 11, s. 352; orada bunu Belazürî'nin el-Ensab'ından naklettiğini ve Buharî ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söylediğini göreceksiniz.
 - 3- İbn Esir, en-Nihaye'de bu sözün manasını açıklarken şöyle der: "... Bu sözün manası şudur: Biatın hakkı odur ki, meşveret ve ittifakla olsun. Bu yüzden eğer iki adam, toplumu dikkate almadan kendi başlarına hareket eder de biri diğerine biat ederse, bu, birliği bozma ve cemaati hiçe sayma yönünde bir hareket olur. Eğer onlardan birine biat gerçekleşmiş olursa, kendisine biat edilen adam, o ikisinden hiçbiri olamaz ve her ikisi de içlerinden imamın (halifenin) seçilmesi gereken gruptan azledilmiş olur. Zira eğer cemaati küçümsyerek ve cemaatin görüşüne ihtiyaç duymayarak o kötü işi yapan bu iki kişiden biri için biat gerçekleşmiş olursa, ikisinin de öldürülmesinden güvende olunmaz..." Ben derim ki: Adaletiyle tanınan Ömer'in başkası hakkında bu hükmü verdiği gibi kendisi ve arkadaşı (Ebu Bekir) hakkında da aynı hükmü vermesi gerekirdi. Nitekim bu konuşmayı yapmadan önce de şöyle demişti: "Ebu Bekir'e yapılan biat ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir hata idi ki, Allah şerrinden korudu. Bundan sonra kim öyle bir şey yapmaya kalkışsın, onu öldürün." Ömer'in bu sözü her tarafa yayıldı. Allame İbn Ebu'l-Hadid gibi tarihî gerçekleri korumaya özen gösteren âlimler de bu sözü ondan naklettiler. Bkz. Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 123.

muhafelet etmişlerdi.” [868] Buharî, daha sonra uzun uzun Sakife’de İslam’ın parçalanmasına sebep olacak şekilde cereyan eden çekişme, görüş ayrılığı ve seslerin yükselmesine ve Ömer’in böyle bir hâlde Ebu Bekir’e biat ettiğine değinir.

Onlarla ilgili haberlerden şu husus da açıkça bilinmektedir ki: Nübüvvet Ehl-i Beyti ve Risalet Hanedanı’ndan hiçbir kimse, kesinlikle biatte hazır bulunmamış, Ali’nin evinde toplanarak biate yanaşmamışlardı. Onlarla birlikte Selman, Ebu Zer, Mikdad, Ammar, Zübeyr, Huzeyme b. Saibt, Übey b. Kâb, Ferve b. Amr b. Vedaka el-Ensarî, Berâ b. Azib, Halid b. Said b. Âs el-Emevî ve bunlar gibi birçok kişi de vardı. İçlerinde Âl-i Muhammed’in tamamı bulunan bütün bu kişiler biate yanaşmadığı hâlde, icma nasıl sağlanmış olabilir?! Âl-i Muahmmmed ki, daha önce zikrettiğimiz hadisler gereğince,⁽¹⁾ ümmete göre bedendeki baş ve yüzdeki iki göz mesabesindedir; Resulullah’ın değerli emaneti ve ilminin hazinesidir; ümmetin kurtuluş gemisi, Hıttâ (mağfîret) Kapısı, dinde ihtilâfa düşmeme güvencesi ve hidayet nişaneleridir. Kaldı ki, şahidi vicdan olduktan sonra onların makamının burhana ihtiyacı yoktur.

Buharî ve Müslim -Sahih’lerinde-⁽²⁾ keza Sünen ve Tarih yazarlarının birçoğu, Ali’nin biat’a yanaşmadığını, Cennet Kadınlarının Hanımefendisi babasına kavuşuncaya, yani biatten altı ay sonrasına kadar onlarla barışmadığını yazmışlardır. [869] Ancak ondan sonra, o zor ve sıkıntılı şartlarda İslam’ın genel maslahatı icabı onlarla barışmak ve iyi geçinmek zorunda kalmıştır. Bu konudaki hadis, Aişe’ye dayanmaktadır. O, bu hadisinde, Hz. Zehra’nın Resulullah’tan sonra Ebu Bekir’e küsüp, ölünceye kadar onunla hiç konuşmadığını, [870] Ali’nin de onlarla barıştığı zaman onları kendi hakkı olan hilâfeti zorla elinden almakla suçladığını açıkça ifade eder. Ayrıca bu hadiste, Ali’nin onlarla barıştığı zaman onlara biat ettiğine dair açık bir ifade de yoktur. Ali’nin Ebu Bekir’e hitaben söylediği şu iki beyitteki hücceti ne kadar da yetkindir:

1- Mektup 6’dan Mektup 12’nin sonuna kadar bakarsanız, Ehl-i Beyt’in makamını öğrenmiş olursunuz.

2- Sahih-i Buharî, c. 3, s. 39, Hayber Gazvesi’nin sonlarına ve Sahih-i Müslim, c. 2, s. 72, cihad ve siyer kitabı, Peygamber’in “Biz miras bırakmayız; bıraktığımız sadakadır.” sözü babına bakarsanız, gerçeğin bizim genişçe zikrettiğimiz şekilde olduğunu görürsünüz.

Eğer hasmına karşı Peygamber'e yakınlığını delil getirdiyisen,

Başkası Peygamber'e daha evla ve daha yakındır.

Eğer hilâfeti şûrayla elde ettiysen,

Bu nasıl bir şûraydı ki, görüş bildirecek olanlar orada değildi.⁽¹⁾

Abbas b. Abdulmuttalib de, buna benzer bir sözle Ebu Bekir'e karşı delil getirmişti. Aralarında geçen bir diyalogda ona şöyle demişti: "Eğer hilâfeti, Resulullah adına istediysen, bize ait olan hakkı almışsın. Eğer müminler adına istediysen, biz onlardanız ve önde gelenleriyiz. Eğer bu iş, ancak müminlerin rızasıyla sana gerekli oluyorsa, biz razı olmadıktan sonra gerekli olmaz."⁽²⁾ [871]

O hâlde, hem Resulullah'ın (s.a.a) amcası ve babasının kardeşinden, hem amcası oğlu, velisi ve kardeşinden, hem de Ehl-i Beyt'inin diğer fertleri ve diğer akrabalarından bu açık ifadeler geldikten sonra icma nerededir?! Vesselâm.

Ş.

1- Bu iki beyit, Nehcü'l-Belaga'da mevcuttur. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 319'da bu iki beyti tefsir ederken şöyle der: "Ali'nin bu iki beyitteki sözünün muhatabı, Ebu Bekir'dir. Zira Ebu Bekir, Sakife'de Ensar'a karşı delil getirirken şöyle demişti: "Biz Resulullah'ın (s.a.a) itreti (soyu) ve içinden çıktığı yumurtasıyız." Kendisine biat edildikten sonra da, yapılan biati insanlara delil olarak sunmuş ve ehl-i hal ve'l-akdin kendisine biat ettiğini ileri sürmüştü. Bunun üzerine Ali (a.s) şöyle buyurmuştu: "Resulullah'ın (s.a.a) içinden çıktığı yumurtasından ve kavminden olduğunu ileri sürerek Ensar'a ihticac etmene gelince; soy bakımından ona senden daha yakın olan başkası vardır. Cemaatin seni seçtikleri ve sana rıza gösterdiklerini delil olarak ileri sürmene gelince; sahabeden bir grup orada yoktu ve biat edilirken hazır bulunmuyorlardı. O hâlde biatın nasıl geçerli olur?!..." Şeyh Muhammed Abduh'un da bu iki beyitle ilgili bazı açıklamaları var ki, İbn Ebu'l-Hadid'in bu iki beytin tefsiriyle ilgili söylediklerini teyit etmektedir.

2- Bkz. İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, s. 16.

Mektup 81

28 Safer 1330

Niza Dağıldıktan Sonra İcma Gerçekleşmiştir

Ehl-i Sünnet, (Ebu Bekir'e yapılan) biatin istişareyle ve iyice düşünülerek yapılmadığını inkâr etmezler. Onun aniden ve irticalen gelişen bir olay olduğunu kabul ederler. Ensar'ın muhalefet ettiğinden ve Sa'd'a meyilli olduğundan, keza Haşim Oğulları ve Muhacirler ve Ensar'dan olan dostlarının muhalefet ettiğinden ve İmam'a meyilli olup, ona katıldıklarından şüphe etmezler. Fakat diyorlar ki: Sonunda herkesin Ebu Bekir'i kendisine imam olarak kabul etmesiyle hilâfet meselesi halloldu ve baştaki o muhalefet dağıldı, çekişme ortadan kalktı ve herkes Sıddık'ı desteklemek, gizlide ve açıkta onun hayrını istemekte birleşti. Onunla savaşanla savaştlar, onunla barışık olanla barışık oldular. Emirleri ve nehiyelerini infaz ettiler. Onlardan hiçbir kimse bundan geri kalmadı. Böylece icma sağlanmış ve hilâfet akdi gerçekleşmiş oldu. Sözlerinin dağınık olmasından sonra birleşmesinden, kalplerinin birbirlerinden nefret etmesinden sonra kaynaşmasından dolayı Allah'a hamdolsun. Vesselâm.

S.

Mektup 82

30 Safer 1330

Ne İcma Gerçekleşmiş, Ne de Niza Dağılmıştır

Herkesin Sıddık'ı desteklemek, gizlide ve açıkta onun hayrını istemekte birleşmesi bir şey, hilâfetinin icma ile gerçekleşmiş olup olmaması başka bir şeydir. Bu ikisi, aklen ve şer'an birbirini gerektirmemektedir. Zira Ali ve onun oğullarından olan Masum İmamlar'ın, İslam devletinin başındaki sulta sahiplerini destekleme hususunda maruf bir görüşleri vardır ki, biz de ona inanmış, ona uymuşuz. Söylediklerinize cevap olsun diye onu size zikredeceğim. Özeti şudur: Onların görüşlerine göre İslam ümmeti, dağınıklıklarını toplayacak, çatlaklarını onaracak, sınırlarını koruyacak ve işlerini gözetecek bir devletleri olmadan izzet ve şeref sahibi olmaz. O devlet, canları ve mallarıyla onu destekleyecek reaya (halk kitlesi) olmadan asla ayakta duramaz. Eğer o devletin, hâkimiyetinde Resulullah (s.a.a) tarafından naip olan şer'î sahibinin elinde olması mümkünse, muayyen olarak onun başta olması gerekir, başkasının değil. Ama eğer bu mümkün olmaz ve Müslümanların başına ondan başka biri gelirse, İslam'ın izzet ve kuvvetinin, sınırlarının savunulmasının ve varlığının korunmasının bağlı olduğu her şeyde ümmete onu desteklemek farz olur; ona karşı direnerek Müslümanların parçalanmasına ve topluluklarının dağılmasına sebep olmak caiz olmaz. Bilakis, elleri ve ayakları kesik bir köle de olsa, ümmetin ona karşı hak halifelere davrandığı gibi davranıp, toprak vergisini, mal davar ve başka şeylerin zekâtını ödemesi gerekir. Aynı şekilde, ümmete, alım ve satım yoluyla veya bağış, hibe ve benzeri yollarla bunları ondan alması caiz olur. Hatta gerçek imam ve hak halifeye verdiği gibi olduğu gibi, kendisine vereceği bir vesika karşılığında ondan bir şey kabul eden kişinin zimmetinin beraat edeceğinde de bir sorun yoktur. Ali ve onun

oğullarından olan Tertemiz İmamlar'ın görüşü budur. [872] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, buyurmuştu ki: "Benden sonra bir bencilik ve yadırgadığınız işler olacaktır." "Bizden o zamanı görenlere ne emredersiniz, ya Resulallah?" diye sordular. Buyurdu ki: "Üzerinizde olan hakkı öder ve size ait olanı Allah'tan dilersiniz."⁽¹⁾ [873] Ebu Zer el-Gıfarî (r.a) derdi ki: "Halilim Resulullah (s.a.a) bana, elleri ayakları kesik bir köle de olsa, dinleyip itaat etmemi tavsiye etti."⁽²⁾ [874]

Seleme el-Co'fî, "Ey Allah'ın Peygamberi! Şayet başımıza, haklarını bizden isteyen, fakat haklarımızı bize vermeyen amirler gelirse, ne yapmamızı emredersiniz?" diye sorar. Buyurur ki: "Dinleyin ve itaat edin; onların veballeri kendilerine, sizin vebaliniz de kendinizdir."⁽³⁾ [875]

Huzeyfe b. Yeman'ın hadisinde Peygamber (s.a.a) şöyle buyurur: "Benden sonra, benim doğru yolumdan gitmeyen ve benim sünnetime uymayan imamlar olacaktır. Onların içinden öyle adamlar ayağa kalkacak ki, vücutları insan vücudu, kalpleri ise şeytan kalbidir." Huzeyfe sorar: "Eğer o zamanı görürsem, nasıl yapayım ya Resulallah?" Buyurur ki: "Amiri dinler ve ona itaat edersin. Sırtına vurup malını alsa bile, dinle ve itaat et."⁽⁴⁾ [876]

Ümmü Seleme'nin hadisindeki sözü de bunun gibidir; buyurur ki: "Yakında tanıyıp yadırgayacağınız amirler başınıza geçecek. (Onları) tanıyan, (onlardan) teberri eder; (onları) yadırgayan, (dininden) selâmette olur. "Onlarla savaşmayalım mı?" diye sorarlar. "Namaz kılıyor oldukları müddetçe hayır." buyurur.⁽⁵⁾ [877]

1- Abdullah b. Mes'ud'un hadisinde. Bu hadisi, Müslim, Sahih, c. 2, s. 118'de ve Sıhah ve Sünen sahilerinden birçoğu tahriç ederler.

2- Müstefiz hadislerden olan bu hadisi de Müslim, Sahih, c. 2'de Ebu Zer'den tahriç eder.

3- Müslim ve diğerlerinin Seleme el-Co'fî'den tahriç ettiği üzere.

4- Bu hadisi Müslim, Sahih, c. 2, s. 120'de tahriç eder. Diğer Sünen sahipleri de rivayet ederler.

5- Bu hadisi Müslim, Sahih, c. 2, s. 122'de tahriç eder. Peygamber'in (s.a.a), "(Onları) tanıyan, (onlardan) teberri eder." sözünden maksadı şudur: "Münkeri (kötülüğü) tanıyan ve yanılığa düşmeyen kimsenin, onun günahu ve azabından kurtulma imkânı olur. Şöyle ki eliyle veya diliyle onu değiştirmeye çalışır. Eğer buna gücü yetmezse, en azından kalbiyle ondan nefret eder."

Bu konudaki sahih hadisler, özellikle de Ehl-i Beyt kanalıyla gelenler mütevatirdir. Bundan dolayı Ehl-i Beyt İmamları, gözlerinde çöp, boğazlarında kemik olduğu hâlde, Peygamber'in (s.a.a) özellikle de onlara vasiyet ettiği bu ve diğer kutsal emirlere uyararak sabrettiler. Zira Peygamber, ümmetin parçalanmaması ve İslam'ın şevketinin muhafazası için onlara, eziyete sabretmelerini ve gözdeki çöpe tahammül etmelerini emretmişti. Bu nedenle de onlar, Müslümanların işlerini idare edenlere (yöneticilere) zafer yollarını ve rüşt caddelerini gösterirlerdi. Gerçi bu durum onlar için, haklarını gasp, makamlarını işgal etmiş olmalarından dolayı ebucehil karpuzundan daha acı, kalbe saplanan hançerin verdiği sızından daha sızılıydı. Buna rağmen Peygamber'in vasiyetini dinleyerek, ona verdikleri sözü tutarak ve ehemmi mühimme (daha önemliyi önemliye) tercih etme yönünde şer'an ve aklen üzerlerine farz olanı yerine getirerek böyle davranırlardı. Bunun içindir ki Emirü'l-Müminin, her üç halifeye halisane nasihatte bulunmuş, meşveretini onlardan esirgememiştir. [878] Onun üç halife dönemindeki tutumunu araştıran herkes bilir ki, Resulullah'tan (s.a.a) hemen sonraki halife olma hakkından ümidini kestikten sonra, zor da olsa mütareke yolunu seçip, işleri idare edenlerle (yöneticilerle) barış içinde olmayı tercih etmiştir. Makamını onların ele geçirdiğini gördüğü hâlde, ümmeti korumak, şeriati muhafaza etmek, dini esirgemek ve ahireti dünyaya tercih etmek uğruna onlarla savaşmamış, onlarla bir taht kavgasına girmemiştir. Hem de ondan başka kimsenin karşı karşıya kalmadığı ağır bir imtihanla karşı karşıya kaldığı bir hâlde. İki kanadında iki ağır sorun dikilip durmuştu: Bir tarafta nasları ve ahitleriyle duran, yüreği kanatan acıklı bir sesle, ciğerleri parçalayan ızdıraplı bir iniltiyle onu imdada çağıran **hilâfet**; [879] diğer tarafta onu Yarımada'nın ayaklanması, Arapların (dinden) dönmesi ve İslam'ın kökünün kazınmasıyla korkutan, nifakta maharet kazanmış Medine ehlinde ve nifakları Kur'an'ın nassıyla sabit, küfür ve nifakta daha sert ve Allah'ın Peygamber'ine indirdiği hükümlerin sınırlarını bilmemeye daha yatkın olan çevredeki bedevî Araplardan münafıklarla tehdit eden **azgın fitneler**. Peygamber'in (s.a.a) vefatıyla bu münafıkların şevketi güçlenmiş, Müslümanlar ise soğuk bir kış gecesinde saldırgan kurtlar ve aç yırtıcılar arasında kalan yağmura tutulmuş koyunlar gibi olmuşlardı. Yalancı Müseylime, İftiracı Tulayha b. Huveylid ve Deccal (Tezvirici) Secah bint-i Haris ve bunların adamları, İslam'ı ortadan kaldırmak ve Müslümanları ezmek için ayağa kalkmışlardı. Rumlar, Kisralar ve diğer hükümdarlar pusuda bekliyordular. Bunlardan başka daha

nice aktif unsurlar vardı ki, Muhammed ve onun Âl ve ashabına olan tüm öfkeleri ve İslam kelimesine besledikleri bütün kin ve nefretleriyle İslam'ı temelden yıkmak ve kökünü kazımak istiyorlardı. Bunun için hem çok istekli, hem de çok sabırsızlardı. Peygamber'in (s.a.a) Refik-ı A'la'ya (Yüce Dost'a) yükselmesinden sonra işlerinin kolaylaştığını ve kendileri için büyük bir fırsat doğduğunu düşünüyorlardı. İslam tekrar gücüne ve düzeyine dönmeden bu fırsatı değerlendirmek ve bu kargaşadan yararlanmak istiyorlardı. Emirü'l-Müminin, işte bu iki tehlike arasında kalmıştı. Böyle bir durumda, tabii ki İslam'ın yaşaması ve umumun maslahatı için (hilâfet) hakkını kurban olarak sunacaktı. Dolayısıyla o çekişmenin bitmesi ve Ebu Bekir'le arasındaki ihtilâfın ortadan kalkması, sadece dinin aslının ve Müslümanların havzasının korunmasına olan düşkünlüğünden dolayı idi. Bu nedenle hem kendisi, hem de bütün Ehl-i Beyt'i ve Muhacirler ve Ensar'dan olan dostları, gözlerinde çöp, boğazlarında kemik olduğu hâlde sabrettiler. Resulullah'tan (s.a.a) sonra hayatı boyunca söylemiş olduğu sözleri bu konuda açık ve net, Ehl-i Beyt İmamları'ndan gelen hadisler de mütevatirdir. [880]

Fakat Ensar'ın reisi Sâ'd b. Ubade, ömrünün sonuna kadar iki halifeden hiçbirisiyle barışmadı; ne bir bayramda, ne de bir cumada onlarla aynı cemaatte buluşmadı. Onların dediğini demez, emirleri ve nehiyelerine asla itibar etmezdi. [881] Nihayet İkinci Halife döneminde, Havran'da bir su-ikasta uğrayarak öldürüldü. "Onu cinler öldürdü." dediler. Onun Sakife gününde ve sonrasında söylediği bazı sözleri vardır ki, onları burada zikretme ihtiyacı duymuyoruz.⁽¹⁾ [882]

Onun Hubab b. Münzir⁽²⁾ ve diğerleri gibi Ensar'dan olan arkadaşları ise,

1- Sa'd b. Ubade: Künyesi Ebu Sabit'tir. Akabe biati ehliyendi. Bedir Savaşı ve diğer savaşlara katılanlardandı. Hazreç kabilesinin efendisi ve nakibi idi. Ensar'ın cömer-ti ve lideri idi. İşaret ettiğimiz sözleri, hemen bütün siyer ve tarih kitaplarında mevcuttur. Bunlardan İbn Kuteybe'nin el-İmame ve's-Siyase'de; İbn Cerir Taberî'nin Tarih'inde; İbn Esir'in el-Kâmil'inde; Ebu Bekir Ahmed b. Abdulaziz Cevherî'nin es-Sakife adlı kitabında ve diğerlerinin (kendi eserlerinde) zikrettikleri size yeter.

2- Hubab, Ensar'ın büyüklerinden ve Bedir ve Uhud'a katılmış yiğitlerinden idi. Birçok menkıbesi ve parlak geçmişi vardır. [Sakife'de hilâfetle ilgili olarak.] "Ben bu işin temel taşı ve heybetli koluyum (bu işin erbabıyım). Ben arslan inindeki avlanma çağına gelmiş arslan yavrusuyum. Allah'a yemin ederim ki, eğer isterseniz, onu

zorla boyun eğdiler, güç ve kuvvete teslim oldular. [883] Acaba kılıçtan ve ateşle yakılmaktan⁽¹⁾ [884] korkmanın gerektirdiklerini yapmak, biatin gerçekleşmiş olduğuna ve Peygamber'in (s.a.a) "Ümmetim hata üzerinde birleşmez." sözünün tahakkuk ettiğine inanmak anlamına mı gelir?! Siz hüküm verin! Allah ecrinizi versin. Vesselâm.

Ş.

(Muhacirler için) köksüz bir dala çeviririz." sözlerini söyleyen de odur. Onun bundan daha keskin sözleri vardır ki, onları burada zikretmemeyi daha uygun gördük.

1- Ali'yi evini yakmakla tehdit etmeleri, mütevatir olarak nakledeilen ve kesin olarak sabit olan bir olaydır. Bu olayın şu kaynaklarda zikredilmesi sizin için yeterlidir: İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase kitabının başlarında; İmam Taberî, meşhur Tarih'inin (Hicrî) 11. Yılın Olayları bölümünde, iki yerde; İbn Abdurabbih el-Malikî, İkdu'l-Ferid, c. 2, Sakife Hadisi'nde; İbn Ebu'l-Hadid'in Şerh-i Nehcü'l-Belaga'sında, c. 1, s. 134'te olduğu gibi, Ebu Bekir Ahmed b. Abdulaziz Cevherî, es-Sakife adlı kitabında; Mes'udî, Mürücü'z-Zehab'de, Urve b. Zübeyir'den naklen, kardeşi Abdullah'ın kendisine biat etmeyen Haşim Oğulları'nın evlerini yakmaya kalkıştığında onun adına mazeret belirtirken; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal'de, Nezzamiyye fırkasından söz ederken Nezzam'dan naklen. Ebu Mihnef, Sakife'nin haberleri için başlı başına bir kitap ayırmıştır ki, bizim burada özetle söylediklerimizin tafsilatını orada bulabilirsiniz. Bu olayın ne kadar meşhur ve mütevatir olduğunu göstermesi açısından "Nil Şairi" lakabıyla tanınmış Hafız İbrahim'in ünlü ve yaygın "Ömeriyye" kasidesi size yeterlidir. O, bu kasidesinde diyor ki:

"Ömer'in Ali'ye söylemiş olduğu bir söz var ki, onu işiten ne kerim, söyleyen ne büyüktür! Eğer biat etmezsen, evini yakarım, seni onun içinde bırakmam, içinde Mustafa'nın kızı olsa da. Bu sözü Ebu Hafs'dan (Ömer'den) başka kimse söyleyemezdi, Adnanlıların (Arapların) yiğidi ve hamisi önünde."

Onların İmam Ali'ye karşı davranışları budur işte. Oysa bize göre İmam'ın içinde bulunmadığı veya görüşünü yansıtmayan bir icmanın hiçbir değeri yoktur. O hâlde, bu icmanızla bize karşı nasıl ihticac edebilirsiniz, ey insaf sahipleri?!

Mektup 83

2 Rebiyülevvel 1330

Nassın Varlığı İle Sahabenin Tutumunu Doğruya Yormayı Bağdaştırmak Mümkün Mü?

Olayların derinliklerine nüfuz edebilecek, dışyüzlerini delip içyüzlerine ulaşabilecek basiret ve düşünceye sahip olanlar, sahabeyi Peygamber'e (s.a.a) muhalefet etmekten, onun emirleri ve nehiyelerine karşı gelmekten tenzih ederler. Onlara, Peygamber'in emirleri ve nehiyelerine, akıl fikir yürütmeden uymaktan başka bir şeyi caiz görmezler. Dolayısıyla, onların İmam'la ilgili bir nassı duyup da birinci, ikinci ve üçüncü kez ondan vazgeçip başkasına yönelmeleri mümkün değildir. Onunla ilgili nassı duydukları hâlde ondan vazgeçip başka birine razı olmalarını doğruya yormak nasıl mümkün olabilir?! Bu ikisini birbiriyle bağdaştırmaya gücünüzün yeteceğini düşünmüyorum. Vesselâm.

S.

Mektup 84

5 Rebiyülevvel 1330

1- Nassın Varlığı İle Sahabenin Tutumunu Doğruya Yormanın Bağdaştırılması

2- İmam'ın Hakkını Savunmayı Oturmasının Nedeni

1- Sahabeden birçoğunun tutum ve davranışları bize şunu göstermiştir: Onlar, sadece sırf ibadî ve uhrevî işlerle ilgili olan naslara akıl fikir yürütmeden uyarlardı. Mesela başka bir ayın değil, Ramazan ayının orucunun farzlığı; namazda başka bir yöne değil, kibleye yönelmenin gerekliliği; günlük farz namazların sayısı; o namazlardan her birinin kaç rekât olduğu ve nasıl kılınacağı; Allah'ın Evi'nin etrafında yedi defa tavaf edileceği ve bunun gibi sırf uhrevî menfaati olan konularla ilgili naslar gibi.

Fakat valilerin ve komutanların atanması, devletin temellerinin sağlamlaştırılması, memleketin işlerinin idaresi, asker sevkıyatı gibi siyasetle ilgili olan naslarda, kendilerini onlara uymak ve tüm şartlarda onların gerektirdiği şekilde davranmak zorunda görmüyorlardı. Bilakis, bu gibi konuları, kendilerinin de akıl fikir yürütebilecekleri, görüş belirtip içtihat edebilecekleri bir alan olarak görüyorlardı. Bu nedenle nassa muhalefette şahsiyetleri için bir yükselme veya iktidarları için bir menfaat gördüklerinde, bundan çekinmiyorlardı. Belki de Peygamber'in de buna razı olduğunu düşünüyorlardı. Konumuzla ilgili olarak da onların zann-ı galipleri, Arapların Ali'ye boyun eğmeyeceği ve onun hilâfetiyle ilgili nassa uymayacakları yönündeydi. Zira Ali, Allah yolunda onları öldürmüş, Allah'ın kelimesini yüceltmek için kılıcıyla onların kanlarını akıtmış, hakka yardım yolunda yüzünü gizlemeden onlarla savaşmış, nihayet her kibirli nanköre rağmen Allah'ın dini aşikâr olmuştu. Bu yüzden Arapların gönüllü olarak ona itaat etmeyecekler, istekli olarak onunla ilgili nassa boyun eğmeye-

ceklerdi. Çünkü Peygamber'in (s.a.a) zamanında İslam'ın döktüğü her kanın sorumlusu olarak onu görüyorlardı. Bu gibi durumlarda âdetleri bunu gerektiriyordu. Zira Peygamber'den (s.a.a) sonra aşireti içerisinde o kanlardan sorumlu tutabilecekleri başka bir kimse yoktu. Çünkü Araplar, kan davalarında aşiretin en önde gelen ve en üstün adamını sorumlu tutarlardı. Resulullah'tan sonra Haşimîlerin en önde gelen ve en üstün şahsiyeti ise, kuşkusuz ve tartışmasız Ali idi. Bu yüzden Araplar, şartların onun aleyhine dönmesini, başına felâketlerin gelmesini beklediler. İşleri ona tersyüz ettiler. Ona ve zürriyetine karşı kin ve düşmanlık beslediler. Her fırsatta onlara saldırdılar. Sonuçta haberi her tarafa yayılan, yer ile gök arasını dolduran olaylar oldu, facialar yaşandı.

Ayrıca özel olarak Kureyş, genel olarak da bütün Araplar, Allah'ın düşmanlarına amansız saldırmalarından ve Allah'ın sınırlarını aşanlara, yasaklarını çiğneyenlere karşı sert tutumundan dolayı Ali'den hoşlanmazlardı. Onun marufu (iyiliği) emretmesinden, münkeri (kötülüğü) nehyetmesinden korkarlardı. Halkın arasında adaletli davranmasından, her olayda insanları eşit tutmasından ürküyorlardı. Kimsenin ondan kıyak beklentisi yoktu. Onun da kimseye hatır borcu yoktu. Güçlü ve aziz, gasp ettiği hak kendisinden alınana kadar onun yanında zayıf ve zelil idi. Zayıf ve zelil de, gasp edilen hakkı alınana kadar onun yanında güçlü ve aziz idi. Haklarında, **"Bedevî Araplar, küfür ve nifakta daha sert ve Allah'ın Peygamber'ine indirdiği hükümlerin sınırlarını bilmemeye daha yatkındırlar."** [885] veya **"Medine ehlinde de nifakta maharet kazanmış bazı kimseler var ki, sen onları bilmezsin, onları biz biliriz."** [886] buyrulan ve **ıçlerinde kâfirlerin sırdaşı (casusu) olup, müminlere her türlü kötülüğü yapabilecek olan kimselerin bulunduğu**[887] bedevî Araplar, onun gibi birine ne zaman gönüllü olarak boyun eğer ki?!

Yine Kureyş ve diğer Araplar, Allah'ın kendisine bahşettiği lütuflarından dolayı onu kıskanıyorlardı. Çünkü o, ilim ve amelde, Allah ve Resulü'nün, keza akıl sahiplerinin yanında akranlarının asla ulaşamayacağı, taylarının geri adım attığı bir mertebeye ulaşmıştı. Sabıkları ve hususiyetleriyle Allah ve Resulü katında, arzulayanların arzu edip ulaşamadığı, himmet sahiplerinin nefesten kesilip varamadığı bir menzileye yükselmişti. Bu sebeple münafıkların kalplerindeki haset akrepleri ona karşı harekete geçmiş; Fasıklar (zevkine düşkün günah ehli), Nakisler (biatini bozan Cemel ashabı), Kasıtlar (zalim olarak isyan eden Muaviye ve adamları) ve Mâ-

rıklar (dinden çıkan Haricîler) onun hakkındaki ahdi bozmakta söz birliği ederek Peygamber'in nassını arkalarına atmış, onu unutup gitmişlerdi. (Şairin deyişiyle:)

“Öyle şeyler oldu ki, hatırlamak bile istemem. Siz hüsnüzan edin ve olanları sormayın.”

Yine Kureyş ve diğer Araplar, hilâfetin kabileleri arasında el değiştireceği ve bir gün kendi kabilelerine de uğrayacağı arzu ve hevesine kapılmışlardı. Bu nedenle ahdi bozmaya niyetlenip, akdi nakzetime azmettiler. Neticede nassı görmezden gelmede anlaşıp, ondan asla söz etmeme üzerine biatleştiler. İlk günden itibaren hilâfeti, Peygamber'in gerçek halifesinden almakta birleşip, halifenin seçimle belirlenmesi yoluna gittiler. Böylece kabilelerinden her birinin bir süre sonra da olsa ona ulaşma ümidi olsun istediler. Ama eğer nassa uyup Resulullah'tan (s.a.a) sonra Ali'yi öne geçirselerdi, hilâfet ilelebet Peygamber'in Gadir-i Hum'da ve başka zamanlarda Kur'an'la birlikte zikrettiği ve kıyamet gününe kadar akıl sahiplerinin önderleri olduğunu bildirdiği Tertemiz Soyu'nda (Ehl-i Beyt İmamları'nda) kalacaktı. Araplar, hilâfetin belli bir haneye münhasır olmasına sabredemezlerdi. Özellikle de bütün kabileleri ona göz diktikten ve tüm boyları ona ulaşma ümidine kapıldıktan sonra. (Şairin deyişiyle:)

“Bu deve o kadar zayıfladı ki, zayıflığından böbrekleri göründü; iflas edenler bile fiyatını sormaya başladı.”

Yine Kureyş ve Arapların Sadr-ı İslam'daki tarihine vâkıf olanlar, onların şevketleri kırılıp güçleri kalmayınca dek Haşimî nübüvvete boyun eğmediklerini bilirler. O hâlde nübüvvet ve hilâfetin Haşim Oğulları'nda toplanmasına nasıl razı olabilirlerdi? Ömer b. Hattab, İbn Abbas'la aralarında geçen bir konuşmada ona şöyle demişti: “Kureyş, insanlara zulmedersiniz diye nübüvvet ve hilâfetin sizde toplanmasını istemedi.”⁽¹⁾ [888]

2- O gün selef-i salih için onları nassa uymaya zorlamak müyesser olmamıştı. Çünkü direniş göstermeleri hâlinde İslam'dan döneceklerinden ve öyle hassas bir dönemde ihtilâfın çok kötü sonuçlar vereceğinden kork-

1- Bu hadisi İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcül-Belaga, c. 3, s. 107'de, araştırmacıların vâkıf olması gereken bir olayın zımında nakleder. İbn Esir de el-Kâmil, c. 3, s. 24'te, Ömer'in ahvalinin sonlarında, Şûra kıssasını zikretmeden önce getirir.

muşlardı. Mektup 82’de izah ettiğimiz gibi, Peygamber’in (s.a.a) vefat etmesiyle nifak ortaya çıkmış, münafıkların şevketi güçlenmiş, kâfirler azgınlaşmış, dinin erkânı sarsılmış, Müslümanların yürekleri yerinden oynamış, Müslümanlar soğuk bir kış gecesinde saldırgan kurtlar ve aç yırtıcılar arasında kalan yağmura tutulmuş koyunlar gibi olmuşlar, Araplardan bazı taifeler irtidat etmiş, bazıları da irtidat etmeye niyetlenmişti. Bu şartlarda Ali, büyük bir fitne çıkacağından ve her şeyin berbat olacağından korkarak insanları yönetme isteği göstermekten çekindi. Zira söylediğimiz gibi, yürekler yerinden oynamış, münafıklar öfkeden parmaklarını ısırmaya başlamış, bir kısım insanlar mürtet olmuş, kâfirler cesaret bulmuş, Ensar Muhacirlerle ihtilâfa düşmüş ve onlardan ayrılarak, “Bir emir (devlet başkanı) bizden, bir emir de sizden olsun.” demeye başlamışlardı. [889] Bu nedenle, dinin bekasını düşünerek hilâfeti talep etmekten vazgeçip, yönetim işlerinden uzak durmayı yeğledi. Çünkü bu durumda hilâfeti talep etmenin ümmeti tehlikeye sokacağını ve dinin ortadan kalkmasına sebep olacağını biliyordu. O da İslam’ın bekasını tercih ederek, umumun maslahatını gözeterek, ahireti dünyadan üstün tutarak hilâfeti talep etmekten sakındı.

Fakat hakkını korumak ve kendisinden dönenlere hücceti tamamlamak adına da zorla evinden çıkarılıncaya kadar evinde oturarak biat etmedi. [890] Eğer bunu yapmayıp da gidip hemen biat etseydi, hücceti tamamlanmaz, burhanı ışık saçmazdı. Ama o, bu hareketiyle hem dini, hem de müminlerini emiri olma hakkını korumuş oldu. Bu da onun görüşünün asaletine, hilminin ağır bastığına, göğsünün genişliğine ve amme maslahatını (şahsî menfaate) tercih ettiğine delâlet etmektedir. Bu kadar büyük ve yüksek (dünyevî) bir makamdan cömertçe vazgeçen bir insan, elbette ki Allah tarafından dinin en yüce makamına lâayık görülecektir. Kuşkusuz o, bu tutumuyla kendisi için en kârlı ve en kazançlı olanı yaptı ki, o da Aziz ve Celil olan Allah’a yakınlaşmaktır.

Üç halife ve taraftarları ise, Ali’nin hilâfetiyle ilgili nassı, zikrettiğimiz nedenlerden dolayı tevil ettiler. Onlardan böyle bir şeye de şaşırılmaması gerekir. Zira daha önce Peygamber’in (s.a.a) siyasetler, atamalar, devletin temellerinin sağlamlaştırılması, memleketin işlerinin idaresi gibi konularla ilgili nasları tevil edip kendi içtihatlarıyla amel ettiklerine dikkatinizi çekmiştik. Herhâlde bu gibi işleri dinî (ibadî) işler gibi görmedikleri için bu konularda Peygamber’e muhalefet etmek onlara kolay gelmiştir. İş

kendilerinin istediği gibi olup bitince de, kararlılıkla bu nasları unuttur-
maya çalışıp, onlardan bahseden veya onlara değinen kimselere açık bir
biçimde baskı ve şiddet uyguladılar. Daha sonra düzeni korumaya, İslam
dinini yaymaya, ülkeleri fethetmeye, servet ve kuvvet elde etmeye muvaf-
fak olup şehvetlere bulaşmayınca da, işleri ilerledi, kadirleri yüceldi, ken-
dilerine hüsnüzanla bakılmaya başlandı ve kalplerin sevgisini kazandılar.
Halk kitleleri de o nassı unutmakta onların izinden yürüdüler. Onlardan
sonra da tek dertleri, Ehl-i Beyt'in kökünü kazımak olan Ümeyye Oğul-
ları başa geçti. Fakat bütün bunlara rağmen, Allah'a hamdolsun ki, sahih
sünnetler içerisinde yeterli miktarda sarih naslar bize ulaşmıştır. Ve size
selâm olsun.

Ş.

Mektup 85

7 Rebiyülevvel 1330

Naslara Uymadıkları Yerleri İstemesi

Son mektubunuzu aldım. Gördüm ki, bizim uzak gördüğümüzü âdetâ bir mucize gibi yakınlaştırmış, müthiş bir biçimde en açık mazharıyla onu tasvir etmiştir. Burhanın böğürlerini size yumuşatan, beyan anahtarlarını elinize veren Allah ne de münezzehdir! Kanıtlama ve beyanda, derece sahiplerinin ulaşamadığı bir dereceye ulaşmış, arzu edenlerin elde edemediği bir rütbeyi elde etmişsiniz. Biz burhan ipleriyle güvenilir âlimlerden nakledilen naslara tutunmanın mümkün olmadığını, dimdik ayakta duran açık delillerle uhdesinden geldiğiniz şeyi ispat etmenin bir yolu bulunmadığını zannediyorduk. Ama keşke sarih naslara uymadıkları yerlere de işaret etseydiniz de doğruluğun yüzü görünmüş, hakikatin yolu ortaya çıkmış olsaydı! Sizden bu yerlerin tafsilatını istiyor; bunları, onların kendi kanallarından nakledilen tutumlarıyla, kendi hadis ve tarih kitaplarında kaydedilen örnekleriyle desteklemenizi rica ediyorum. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun.

S.

Mektup 86

8 Rebiyülevvel 1330

1- Perşembe Gününün Büyük Musibeti

2- Peygamber'in O Gün Onlara Verdiği Emirden Vazgeçmesinin Sebebi

1- Nassa uymadıkları yerler sayılmayacak kadar çoktur. Onlardan sadece "Perşembe Gününün Büyük Musibeti" size yeter. Zira bu olay, en meşhur olaylardan ve en büyük musibetlerdendir. Sıhah sahipleri ve Sünen yazarları bu olayı tahriç etmişler, Siyerciler ve Tarihçiler onu nakletmişler. Bunlardan Buharî'nin kendi senediyle Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud vasıtasıyla İbn Abbas'tan tahriç ettiği şu hadis size yeter: İbn Abbas der ki: "Resulullah'ın (s.a.a) ölümü yaklaştığında, aralarında Ömer'in de bulunduğu bazı adamların Peygamber'in (s.a.a) yanında bulunduğu bir sırada, "Gelin size bir yazı yazayım ki, ondan sonra sapmayasınız." buyurdu. Ömer, "Şüphesiz ki, acı Peygamber'e galebe etmiştir, sizin yanınızda Kur'an vardır, Allah'ın Kitabı bize yeter." dedi. Bunun üzerine evde bulunanlar ihtilâf edip çekişmeye başladılar. Kimisi, "Getirin Peygamber size bir yazı yazsın ki, ondan sonra asla sapmayasınız." diyor, kimisi de Ömer'in dediğini diyordu. Peygamber'in huzurunda boş laflar ve ihtilâf çoğalınca, Resulullah (s.a.a) onlara, "Kalkın yanımdan!" dedi. İbn Abbas, "Musibet, bütün musibet, Peygamber (s.a.a) ile yazmak istediği o yazının arasına giren ihtilâfları ve gürültüleri idi." derdi.⁽¹⁾ [891]

Bu hadisin sıhhati ve sudurunda hiçbir tartışma yoktur. Buharî, Sahih'i-

1- Sahih-i Buharî, c. 4, s. 5, Hastalar kitabı, Hastanın Yanımdan Kalkın Demesi bında.

nin birkaç yerinde onu zikretmiş;⁽¹⁾ Müslim, Sahih'inin Vasiyetler kitabının sonunda onu tahriç etmiş;⁽²⁾ Ahmed, Müsned'inde, İbn Abbas'ın hadisinin zımında onu rivayet etmiş;⁽³⁾ diğer Sünen ve Siyer sahipleri de onu nakletmişlerdir. Hadis üzerinde bir tasarrufta bulunarak da onu (lafzıyla değil) manasıyla nakletmişlerdir. Çünkü hadisin sabit olan lafzı, "Peygamber sayıklıyor." şeklindedir. Fakat onlar, tabiri arındırmak ve çirkinliğini azaltmak için Ömer'in "Acı Peygamber'e galebe etmiştir." dediğini yazmışlar. Ebu Bekir Ahmed b. Abdulaziz Cevherî'nin, es-Sakife adlı kitabında⁽⁴⁾ İbn Abbas'a isnaden tahriç ettiği şu hadis buna delâlet etmektedir: "Resulullah'ın ölümü yaklaştığında, evde aralarında Ömer'in de bulunduğu bazı adamların bulunduğu bir sırada, "Bana bir hokka ve (kâğıt veya deri veya başka bir şeyden) bir yaprak getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra sapmayasınız." dedi. Ömer, "Acı Resulullah'a galebe etmiştir." anlamına gelen bir söz söyledi. Sonra, "Yanımızda Kur'an vardır, Allah'ın Kitabı bize yeter." dedi. Bunun üzerine evde bulunanlar ihtilâf edip çekişmeye başladılar. Kimisi, "Getirin Peygamber size yazacağını yazsın." diyor, kimisi de Ömer'in dediğini diyordu. Gürültü, boş laflar ve ihtilâf çoğalınca, Peygamber (s.a.a) kızdı ve "Kalkın!" dedi..." [892]

Bundan apaçık anlaşılıyor ki, Ömer'in itirazını aynı lafzıyla değil, manasıyla nakletmişlerdir.

Buna delâlet eden bir husus da şudur: Hadisçiler, o gün itiraz eden adamın adını açıkça söylemedikleri zaman itirazı aynı lafzıyla nakletmişler. [Mesela] Buharî, Sahih'inin Cihad ve Siyer kitabının Cevaizü'l-Vefd (Heyetlere Hediye Verme) babında⁽⁵⁾ şöyle der: "Kubaysa ve İbn Uyeyne, Selman el-Ahvel'den, Said b. Cübeyr'den, İbn Abbas'tan bize naklettiler: İbn Abbas dedi ki: "Perşembe günü! Neydi o perşembe günü!" Sonra ağladı, öyle ki gözyaşları yerdeki çakılları ıslattı. Sonra şöyle devam etti: "Resu-

1- Bu hadisi Buharî, Sahih, c. 1, s. 32, ilim kitabında ve araştırmacıların bildiği diğer yerlerde.

2- Sahih-i Müslim, c. 2, s. 14.

3- Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 325.

4- Mutezili Allame'nin Şerh-i Nehcü'l-Belaga'sı, c. 2, s. 20'de olduğu gibi.

5- Sahih-i Buharî, c. 2, s. 118.

lullah'ın hastalığı perşembe günü ağırlaştı. Bunun üzerine, "Bana bir kâğıt getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız." buyurdu. Fakat (bu söze muhatap olanlar) aralarında tartışıp çekiştiler. Oysa bir peygamberin huzurunda tartışıp çekişmek yakışık almaz. "Resulullah sayıkladı." dediler. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, "Beni yalnız bırakın; içinde bulunduğum durum, sizin beni çağırdığınız şeyden daha iyidir." buyurdu ve ölümü sırasında üç şeyi vasiyet etti: Müşrikleri Arap Yarımadası'ndan çıkarın, gelen heyetlere benim hediyeye verdiğim gibi hediyeye verin, (dedi ki:) üçüncüsünü ise unuttum..."⁽¹⁾ [893]

Bu hadisi, Müslim de Sahih'inin Vasiyet kitabının sonunda tahrîç eder. Ahmed de Müsned'inde İbn Abbas'ın hadisinin bir bölümü olarak tahrîç eder.⁽²⁾ Diğer hadisçiler de rivayet ederler. Müslim, Sahih'inin Vasiyet kitabında, başka bir kanalla Said b. Cübeyr'den, İbn Abbas'tan şöyle tahrîç eder: İbn Abbas dedi ki: "Perşembe günü! Neydi o perşembe günü!" Sonra gözyaşları akmaya başladı, öyle ki yanakları üzerinde inci taneleri gibi görülür oldu. Sonra şöyle devam etti: "Peygamber (s.a.a), "Bana kürekemiği ve hokka -veya levha ve hokka- getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız." Fakat onlar, "Resulullah sayıklıyor." dediler."⁽³⁾ [894]

Bu musibetle ilgili Sahih'lerdeki bilgilere vâkıf olanlar, o gün "Resulullah sayıklıyor." diyen ilk kişinin Ömer olduğunu, ardından orada hazır bulunanlardan onun görüşünde olanların onun izinden gittiklerini bilirler. İbn Abbas'ın birinci hadiste,⁽⁴⁾ "Bunun üzerine evde bulunanlar ihtilâf edip çekişmeye başladılar. Kimisi, "Getirin Peygamber size bir yazı yazsın ki, ondan sonra sapmayasınız." diyor, kimisi de Ömer'in dediğini -yani "Resulullah sayıklıyor"- diyordu." şeklindeki sözünü duydunuz.

1- Unuttuğu üçüncü şey, Peygamber'in onları dalaletten korumak için yazdırmak istediği şeyden başkası değildir. Fakat siyaset, muhaddisleri onu unutmak zorunda bırakmıştır. Nitekim [Lübnan'ın] Sur kentinin Hanefi Müftüsü Hacı Davud Eldada buna dikkat çekmiştir.

2- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 222.

3- Bu hadisi, Ahmed de aynı lafızlarla, Müsned, c. 1, s. 355'te ve güvenilir Sünen sahiplerinden birçoğu tahrîç ederler.

4- Buharî'nin Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud'dan, İbn Abbas'tan tahrîç ettiği hadis. Aynı hadisi Müslim ve diğerleri de tahrîç ederler.

Tabaranî'nin el-Evsat'ta Ömer'den tahriç ettiği⁽¹⁾ bir rivayette ise Ömer şöyle diyor: "Peygamber hastalandığı zaman, "Bana (kâğıt veya deri veya başka bir şeyden) bir yaprak ve bir hokka getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız." dedi. Kadınlar perdenin arkasından, "Resulullah'ın (s.a.a) ne dediğini duymuyor musunuz?" derler. Ömer diyor ki: Ben onlara, "Siz Yusuf'a ilgi duyan kadınlar gibisiniz; Resulullah hastalanınca gözlerinizi sıkarsınız, iyileşince boynuna binersiniz." dedim. Ömer diyor ki: Bunun üzerine Resulullah, "Onları kendi hâllerine bırakın, onlar sizden daha hayırlıdırlar." dedi." [895]

Siz de görüyorsunuz ki onlar, burada Peygamber'in nassına uymadılar. Hem de öyle bir nas ki, eğer ona uysalardı, dalaletten güvende olacaktı. Keşke emrine imtisal etmemekle yetinip de, "Allah'ın Kitabı bize yeter." diyerek sözünü reddetmeselerdi! Sanki Resulullah Allah'ın Kitabı'nın onların arasındaki yerini bilmiyormuş ya da onlar Allah'ın Kitabı'nın özelliklerini ondan daha iyi biliyorlarmış gibi! Ve keşke bütün bunlarla yetinip de aralarında ölüm döşeginde yatan Peygamber'lerine, "Resulullah sayıklıyor." şeklindeki o beklenmedik sözü söylemeselerdi! Kendi zanlarıncı Allah'ın Kitabı'yla yetinerek bu nassa uymadıkları zaman, sanki Kitab'ın gecenin anlarında ve gündüzün uçlarında, meclislerindeki şu haykırışını hiç duymamışlardı: **"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının."** [896] Sanki "Sayıklıyor" dedikleri zaman Yüce Allah'ın şu sözünü hiç okumamışlardı: **"Bu; çok değerli, güçlü, Arş'ın Sahibi katında itibarlı, orada sözü dinlenen, güvenilen bir Resul'ün sözüdür. Arkadaşınız (Peygamber) da deli değildir."** [897] Veya şu sözünü: **"Hiç şüphesiz o (Kur'an), değerli bir elçinin sözüdür. O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüp öğüt alıyorsunuz! Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir."** [898] Veya şu sözünü: **"Arkadaşınız (Peygamber) sapmadı ve (yolunu) şaşırmadı. O, arzusuna göre konuşmaz; söyledikleri, (kendisine) vahyedilen vahiyden başka bir şey değildir. Ona, çetin kuvvetlere sahip olan (Cebrail) öğretti."** [899] Ve bunun gibi Peygamber'in sayıklamaya karşı İlahî koruma altına olduğunu sarıh olarak ifade eden diğer birçok apaçık ayetleri sanki hiç duymamışlardı! Kaldı ki, akıl da tek başına Peygamber'in böyle olması gerektiğine hükmeder. Ama ne var ki onlar, Peygamber'in (s.a.a) hilâfetle

1- Kenzü'l-Ummal, c. 3, s. 138'de olduğu gibi.

İlgili ahdini pekiştireceğini, onun özel olarak Ali'ye, genel olarak da onun soyundan olan imamlara mahsus olduğunu bir kez daha yazılı nasla tekit edeceğini biliyorlardı ve bu yüzden ona mani oldular. Nitekim İkinci Halife, İbn Abbas'la arasında geçen bir sözünde bunu itiraf etmişti.⁽¹⁾ [900]

Siz Peygamber'in (s.a.a) "Bana (kâğıt kalem) getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız." şeklindeki sözleriyle, Sekaleyn Hadisi'ndeki "Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakmış bulunuyorum ki, eğer ona sıkıca sarılırsanız, asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im." [901] şeklindeki sözleri üzerinde temmül ederseniz, her iki hadisteki amacın aynı şey olduğunu ve Peygamber'in (s.a.a) Sekaleyn Hadisi'nde onlara farz kıldığı şeyi, hastalığında detaylı bir şekilde onlar için yazmak istediğini anlarsınız.

2- Peki neden o yazıyı yazmaktan vazgeçti? Çünkü o beklenmedik sözleriyle karşılaşması, onu buna mecbur etti. Zira o sözü söylemelerinden sonra yazılacak yazının, kendisinden sonra bir fitne ve ihtilâfa sebep olmaktan başka hiçbir etkisi olmayacaktı. Bu sefer de, "Acaba Peygamber-Allah'a sığınırız- yazdığı yazıda sayıklamış mıdır, yoksa sayıklamamış mıdır?" diye bir tartışmaya gireceklerdi. Gözlerinin önünde bu konuda ihtilâfa düşüp, birbirlerine bağırıp çağırmamışlar mıydı? Bu nedenle o gün onlara, duyduğunuz gibi, "Kalkın!" demekten başka yapacağı bir şey yoktu. Eğer ısrar edip o yazıyı yazsaydı, onlar da "Sayıkladı" demekte inat edecekler ve taraftarları -Allah'a sığınırız- Peygamber'in sayıkladığını ispat etmek için kolları sıvayıp, o yazıya ve onunla ihticac edenlere reddiye olarak satırlar ve tomarlar dolusu yazılar yazacaklardı.

İşte bunun için Peygamber'in (s.a.a) hikmet-i baliğası, bu yazıyı yazmaktan vazgeçmeyi gerektirdi. Çünkü aksi takdirde o yazının yazılmasına karşı çıkanlar ve onların yandaşları, -Allah'a sığınırız ve O'ndan medet umarız- nübüvveti sorgulamak için bir kapı açacaklardı. Ayrıca Peygamber (s.a.a), Ali ve taraftarlarının, yazılsa da, yazılmasa da, o yazının içeriğine boyun eğdiklerini; başkalarının da, yazılsa da, o yazıya uymayacakları ve itibar etmeyeceklerini gördü. Böyle bir durumda hikmet, o yazıyı yazmaktan vazgeçmeyi gerektirirdi. Çünkü kimseye gizli olmadığı üzere, o karşı çıkıştan sonra o yazının fitneden başka hiçbir etkisi olmayacaktı. Vesselâm.

1- İbn Ebu'l-Hadid'in Şerh-i Nehcü'l-Belaga'sı, c. 3, s. 114, 27. satırda olduğu gibi.

Mektup 87

9 Rebiyülevvel 1330

Bu Musibetle İlgili İleri Sürülen Mazeretler ve Onların Tartışılması

Belki Peygamber (a.s), onlara hokka ve kâğıt getirmelerini emrettiğinde, hiçbir şey yazmayı kastetmemiş ve sadece onları sınamak istemiştir. Allah da diğer sahabîleri değil, Ömer-i Faruk'u buna hidayet etmiş, o da hokka ve kâğıt getirmelerine mani olmuştur. Buna göre, bu engellemeyi, Ömer'in Yüce Rabbine muvafakat ettiği durumlardan biri olarak saymak gerekir ve bu onun (r.a) kerametlerinden olur. Bazı büyük âlimler, böyle bir cevap vermişler. Fakat insafılı olursak, Peygamber'in (a.s) "ondan sonra sapmayasınız" şeklindeki sözü, bu yorumu reddeder. Çünkü bu ifade, emrin ikinci cevabıdır ["Bana kâğıt kalem getirin" emrinin ikinci cevabıdır; birinci cevabı ise, "size bir yazı yazayım" cümlesidir] ve manası şudur: "Eğer bana hokka ve kâğıt getirirseniz ve ben size o yazıyı yazarsam, ondan sonra sapmazsınız." Açıktır ki, sırf sınamak amacıyla böyle bir haberi vermek, açık yalan türündendir ki, peygamberlerin sözlerini ondan tenzih etmek gerekir. Özellikle de hokka ve kâğıdı getirmemenin getirmekten yeğ olduğu bir durumda. Ayrıca, bu cevapta eleştirilecek başka hususlar da vardır. Dolayısıyla burada başka bir mazeret bulmak gerekir. Söylenebilecek başka cevabın hâsılı şudur:

Emir, azimet ve icap emri (mutlaka yapılması gereken emir) değildi ki, o hususta Peygamber ile tartışmak caiz olmasın ve tartışan asi sayılsın. Tam tersine emir, meşveret emri idi. Bu tür emirlerin bazılarında ashop Peygamber ile tartışırlardı. Özellikle de Ömer bunu çoğu kez yapardı. Çünkü o, maslahatların idraki noktasında doğru olanı teşhis etmekte başarılı olduğundan emin ve Yüce Allah tarafından ilham sahibi idi. Ayrıca, hastalık ve ağrı hâlinde o yazıyı imla etme sebebiyle Peygamber'in yor-

gun düşeceğinden korkarak ona acımış, ağır bir iş yapmasını istememiş, hokka ve kâğıt getirmemenin getirmekten yeğ olduğunu düşünmüştü. Belki de Peygamber'in (a.s), insanların altından kalkamayacağı şeyler yazacağından korkmuştu. Bu durumda, o şeyler açıkça belirtilmiş olacağı için içtihadı kapalı olacak ve muhalefeti azabı hak etmeye sebep olacaktı. Belki de münafıkların hastalık hâlinde yazıldığı için bu yazının sıhhatini tartışacaklarından ve fitneye sebep olacağından korkmuştu. Bu yüzden de, "Allah'ın Kitabı bize yeter." demişti. Çünkü Yüce Allah, "**Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.**", [902] keza "**Bugün dininizi sizin için kâmil ettim.**" [903] buyurmuştur. Sanki ümmetin (doğru yoldan) sapmayacağından emindi. Çünkü Allah, dinlerini onlar için kâmil etmiş ve nimetini onlara tamamlamıştı.

Bu, onların cevabıdır ve gördüğünüz gibidir (sağlam değildir). Zira Peygamber'in (a.s) "sapmayasınız" şeklindeki sözü, emrin azimet ve icap emri (mutlaka yapılması gereken emir) olduğunu göstermektedir. Çünkü mümkün olduğu takdirde saptıktan güvende olmaya sebep olacak şeyi elde etmek için uğraşmak, hiç kuşkusuz farzdır. Ayrıca Peygamber'in, emrine imtisal etmediklerini görünce onlardan incinmesi ve onlara "Kalkın!" demesi de, emrin meşveret için değil, icap için olduğunun başka bir delilidir.

Şayet "Eğer farz olsaydı, Peygamber (a.s) sırf onların muhalefet etmesiyle onu terk etmezdi. Nitekim kâfirlerin muhalefet etmesi sebebiyle tebliğ vazifesini de terk etmemişti." diyecek olursanız, cevap olarak deriz ki: Bu söz, doğru ve tam olması hâlinde, sadece Peygamber'e (a.s) o yazıyı yazmanın farz olmadığını ifade eder. Bu da, Peygamber emrettiği ve faydasının saptıktan güvende olmak ve hidayetden hiç ayrılmamak olduğunu açıkladığı hokka ve kâğıt getirmenin, onlara farz olmadığını ifade etmez. Çünkü emirde memura farz oluş esastır, amire değil. Özellikle de faydası sadece memura yönelik olduğu zaman. Burada bahse konu olan şey de, bu işin onlara farz oluşudur, Peygamber'e değil.

Kaldı ki, bu işin Peygamber'e de farz olmuş olması, sonra da emrine imtisal etmemeleri ve "sayıklıyor" demelerinden ve sizin de ifade ettiğiniz gibi artık o yazının fitneden başka hiçbir etkisinin kalmamasından dolayı bu farzlığın ondan kalkmış olması da mümkündür.

Bazıları da şöyle bir mazeret ileri sürmüşler: Ömer (r.a) o hadisten, o yazının ümmetin fertlerinden her birinin dalaletten korunmasına sebep olacağını, öyle ki ondan sonra artık onlardan hiçbirinin sapmayacağını anlamamıştı. Bilakis, Peygamber'in "sapmayasınız" sözünden sadece şunu anlamıştı: Siz dalalet üzerinde toplanmazsınız ve o yazı yazıldıktan sonra dalalet birer birer sizin bütün fertlerinize sirayet etmez. O da (r.a), ümmetin hiçbir zaman dalalet üzerinde birleşmeyeceğini, bunun olacak bir şey olmadığını zaten biliyordu. Bu nedenle de o yazının yazılmasında hiçbir fayda görmemiş ve Peygamber'in maksadının, yaratılışında olan o bol rahmetiyle bu konuda ziyadesiyle ihtiyatlı davranmak olduğunu zannetmişti. Bundan dolayı da emrin icap emri değil, sadece bir şefkat ve merhamet emri olduğunu varsayarak Peygamber'e o şekilde karşı gelmişti.

Bu patavatsız söze mazeret olarak söylenenlerin tamamı bunlardan ibarettir. Bunları dikkatlice inceleyen herkes, hepsinin doğruluktan ne kadar uzak olduğunu görür. Çünkü Peygamber'in "sapmayasınız" sözü, dediğimiz gibi emrin icap için olduğunu gösterir. Onlardan incinmesi de, üzerlerine farz olan bir emri terk ettiklerine delâlet eder. Dolayısıyla cevapta şöyle denilmesi daha doğru olur: Bu, belli bir olayda, genel tutum ve gidişatlarının tersine onlardan sadır olmuş, haddini aşan ve düşünmeden söylenen bir cümledir ki, onun doğru yorumunu tafsilatlı olarak bilmiyoruz. Doğru yola ileten ise, sadece Allah'tır. Vesselâm.

S.

Mektup 88

11 Rebiyülevvel 1330

Bu Mazeretlerin Kofluğu

Kesin hükmü verme salahiyetine sahip olan kimseye, elbette ki hakkı haykırarak ve doğruyu konuşmak yakışır. Bu mazeretlerde reddedilecek bazı yönler daha kalmış ki, onları da ben size sunmak istedim ki, hakkında hüküm vermek size bırakılmış olsun.

Birinci cevapta diyorlar ki: “Belki Peygamber (a.s), onlara hokka ve kâğıt getirmelerini emrettiğinde, hiçbir şey yazmayı kastetmemiş ve sadece onları sınamak istemiştir.” Sizin ifade ettiklerinize ilâveten biz de diyoruz ki: Bu olay, hadisin de apaçık ifadesi olduğu gibi, Peygamber *-anam babam ona feda olsun-* ihtizar hâlinde olduğu sırada olmuştur. Dolayısıyla zaman, deneme zamanı değildi; mazeret bildirme ve uyarıda bulunma zamanı idi; önemli olan her şeyi vasiyet etme, ümmete eksiksiz bir öğüt ve nasihatte bulunma zamanı idi. İhtizar hâlinde olan bir kimse, özellikle de hele o bir peygamber ise, şaka ve mizah yapmaktan uzak olur; kendisiyle, önemseddiği işlerle ve yakınlarını ilgilendiren mühim şeylerle meşgul olur.

Eğer bütün hayatı boyunca sıhhatli olduğu günler onları denemeye yetmediyse, ihtizar hâli buna nasıl yeter?! Kaldı ki, huzurunda gürültü, boş laflar ve ihtilâf çoğalınca “Kalkın!” demesi, onlardan incindiğini gösteriyor. Eğer (vasiyetin yazılmasını) engelleyenler doğru bir şey yapmış olsalardı, iyi ki engel oldunuz der, bunun kendisini rahatlattığını dile getirirdi. Bu hadisi etraflıca inceleyen, özellikle de “Resulullah sayıklıyor.” şeklindeki sözleri üzerinde iyice düşünen kimse, onların, Peygamber’in hoşlarına gitmeyecek bir şeyi açıklamak istediğini bildiklerine, bu yüzden de o beklenmedik sözü söylediklerine ve huzurunda ihtilâfa düşüp gü-

rültü çıkardıklarına kesin kanaat getirir. Bu, kimseye gizli olmasa gerek. İbn Abbas'ın daha sonra bu olay için ağlaması ve onu büyük bir musibet sayması da, bu cevabın doğru olmadığını göstermektedir.

Mazeret ileri sürenler diyorlar ki: "Ömer, maslahatların idraki noktasında doğru olanı teşhis etmekte başarılı ve Yüce Allah tarafından ilham sahibi idi." Bu söz, bu bahsimizde asla dinlenilmeyecek sözlerdendir. Çünkü bu sözün anlamı şudur: Bu olayda doğru Peygamber'in (s.a.a) tarafında değil, Ömer'in tarafında idi ve o gün Ömer'e ilham olan, Sadık ve Emin Peygamber'e (s.a.a) vahyolandan daha doğru idi.

Yine diyorlar ki: "Ömer, hastalık ve ağrı hâlinde o yazıyı imla etme sebebiyle Peygamber'in yorgun düşeceğinden korkarak ona acımış, ağır bir iş yapmasını istememiştir." Allah sizin aracılığınızla hakka yardım etsin, siz de biliyorsunuz ki, Peygamber'in kalbinin rahatlığı, yüreğinin serinliği, gözünün aydınlığı ve ümmetinin dalaletle karşı güvenliği o yazıyı yazmaktaydı. Kaldı ki, Peygamber'in var olduğu yerde emri dinlenmesi, kutsal isteği yerine getirilmesi gereken, o idi. O da *-anam babam ona feda olsun* hokka ve kâğıt getirilmesini istemiş ve emretmişti. Dolayısıyla kimsenin onun emrini reddetme veya isteğine muhalefet etme hakkı yoktu. **"Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadının işlerinden yana seçim yapma hakkı yoktur. Kim Allah ve Resulü'ne karşı gelirse, apaçık bir sapıklıkla sapıtmuş olur."** [904]

Kaldı ki, o mühim konuda Peygamber'in emrine muhalefet etmeleri ve huzurunda boş laflar edip, gürültü çıkarmaları ve ihtilâf etmeleri, ona, ümmetini dalaletten koruyacak olan o yazıyı imla etmekten daha ağır ve daha meşakkatli idi. Sonra, Peygamber'in o yazıyı imla etme sebebiyle yorgun düşeceğinden korkarak ona acıyan bir kimse, nasıl ona karşı gelebilir ve patavatsızca "sayıklıyor" diyebilir?!

Yine diyorlar ki: "Ömer, hokka ve kâğıt getirmemenin getirmekten yeğ olduğunu düşünmüştü." Bu da garabetlerin en garibi, tuhafıkların en tuhafıdır. Peygamber getirilmesini emrettiği hâlde, getirilmemesi nasıl yeğ olabilir?! Yoksa Ömer, Resulullah'ı, terk edilmesi yeğ olan şeyleri emreden biri olarak mı görüyordu?!

Bundan da garibi şu sözleridir: "Belki de Ömer, Peygamber'in (a.s), insanların altından kalkamayacağı şeyler yazacağından korkmuştu. Bu durumda,

o şeyler açıkça belirtilmiş olacağı için içtihadı kapalı olacak ve muhalefeti azabı hak etmeye sebep olacaktı." Peygamber, "ondan sonra sapmayasınız" buyurduğu hâlde nasıl bundan korkar?! Yoksa bunlar, Ömer'in, işlerin akıbetini Peygamber'den daha iyi bildiğine ve ümmete Peygamber'den daha düşkün ve daha müşfik olduğuna mı inanıyorlar?! Asla!

Yine diyorlar ki: "Belki de Ömer, münafıkların hastalık hâlinde yazıldığı için bu yazının sıhhatini tartışacaklarından ve fitneye sebep olacağından korkmuştu." Allah sizin aracılığınızla hakka yardım etsin, siz de biliyorsunuz ki, Peygamber'in (s.a.a) "sapmayasınız" şeklindeki sözünün varlığıyla bu muhaldir. Çünkü bu söz, o yazının onları saptırmaktan koruyacağını açık bir şekilde ifade ediyor. O hâlde münafıkların tartışmasıyla nasıl fitneye sebep olabilir?! Sonra, eğer gerçekten de münafıkların o yazının sıhhatini tartışacağından korkuyor idiyse, neden bizzat kendisi karşı gelerek, engelleyerek ve "sayıklıyor" diyerek tartışma tohumunu onlar için serpiyor (onlara malzeme veriyor)?!

Onların, Ömer'in "Allah'ın Kitabı bize yeter." sözünü, Yüce Allah'ın "**Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.**", [905] keza "**Bugün dininizi sizin için kâmil ettim.**" [906] sözleriyle açıklamaları da doğru değildir. Çünkü bu iki ayet, saptırmaya karşı güvence vermemekte, insanlar için hidayeti garanti etmemektedir. O hâlde bu iki ayete güvenerek o yazının yazılmasını engellemek nasıl caiz olabilir?! Eğer Aziz Kur'an'ın varlığı, saptırmaktan güvende olmayı gerektiriyor olsaydı, bu ümmet içerisinde bertaraf edilmesi umulmayan saptırma ve parçalanmalar meydana gelmezdi.⁽¹⁾

1- Allah sizinle hakka yardım etsin, biliyorsunuz ki Peygamber (s.a.a), "Maksadım, hükümleri yazmaktır." dememişti ki, cevabında, "Hükümleri anlamakta Yüce Allah'ın Kitabı bize yeter." denilsin. Maksadının hükümleri yazmak olduğunu farz etsek dahi, kim ne bilir, belki o hükümlerle ilgili Peygamber'den bir nassın bulunması, saptırmaktan güvende olmaya sebep olacaktı. Dolayısıyla Kur'an ile yetinerek bu konuda çaba göstermemenin hiçbir açıklaması yoktur. Hatta bu yazının saptırmaktan güvende olmaktan başka hiçbir faydası olmasaydı, yine de Allah'ın Kitabı'nın her şeyi cami olduğuna (her şeyi içerdiğine) güvenerek onu terk etmek ve ondan yüz çevirmek doğru olmazdı. Zira siz de ümmetin kutsal sünnete muhtaç olduğunuzu ve her ne kadar cami ve mani de olsa Yüce Allah'ın Kitabı'nın varlığıyla ondan müstağni olmadığını biliyorsunuz. Çünkü Kur'an'dan hükümleri istinbat etmek herkes için mümkün değildir. Eğer Kur'an, Peygamber'in beyanına olan ihtiyacımızı giderecek olsaydı, Yüce Allah, Peygamber'e Kur'an'ı insanlar için beyan etmesini emret-

Son cevapta ise şöyle diyorlar: “Ömer o hadisten, o yazının ümmetin fertlerinden her birinin dalaletten korunmasına sebep olacağını anlamamıştı. Bilakis ondan, o yazı yazıldıktan sonra ümmetin dalalet üzerinde toplanmamasına sebep olacağını anlamıştı. O da (r.a), ümmetin hiçbir zaman dalalet üzerinde birleşmeyeceğini, bunun -o yazı yazılsa da, yazılmasa da olacak bir şey olmadığını zaten biliyordu. Bundan dolayı da Peygamber’e o şekilde karşı gelmişti.”

Bu sözleriyle ilgili olarak da, sizin işaret ettiklerinize ilâveten diyoruz ki: Ömer, sözü anlamaktan bu kadar uzak değildi. Bu hadisten bütün insanlar için açık olan maksat, ona gizli kalacak değildi. Zira köylü de, bedevî de bu hadisten şunu anlamıştı: Eğer o yazı yazılıysaydı, ümmetin bütün fertlerini dalaletten korumanın tam sebebi olacaktı. Hadisten insanların zihnine tebadür eden mana budur. Ömer de Peygamber’in (s.a.a), ümmetin dalalet üzerinde birleşeceğinden korkmadığını kesinlikle biliyordu. Çünkü o, Peygamber’in (s.a.a) “Ümmetim dalalet üzerinde birleşmez.” veya “Ümmetim hata üzerinde birleşmez.” ya da “Ümmetimden bir grup sürekli hakkı biliyor olacaktır.” sözlerini, [907] keza Yüce Allah’ın, “**Allah, sizden iman edip salih işler yapanlara, onlardan öncekileri egemen kıldığı gibi onları da yeryüzünde egemen kılacağını, onlar için beğenip razı olduğu dinlerini onlar için yerleşik kılacağını ve korkularından sonra onun yerine onlara güven vereceğini, böyle bir ortamda bana ibadet edeceklerini ve hiçbir şeyi bana ortak koşmayacaklarını vadetti.**” [908] sözünü ve Kitap ve Sünnet’ten ümmetin dalalet üzerinde toplanmayacağını açıkça ifade eden başka birçok nassı işitip duyuyordu. Buna rağmen Ömer’in veya bir başkasının aklına, Peygamber (s.a.a) hokka ve kâğıt istediği zaman ümmetin dalalet üzerinde toplanacağından korkmuş olduğu gelemiz. Ömer’e yakışan da, bu hadisten sahih sünnetlerin ve muhkem ayetlerin nefyettiği anlamı değil, zihinlere tebadür eden manayı anlamaktı. Kaldı ki, Peygamber’in (s.a.a) “Kalkın!” buyurmasından anlaşıldığı gibi onlardan incinmesi de, terk ettikleri şeyin üzerlerine farz olan bir görev olduğuna delâlet etmektedir. Eğer Ömer’in Peygamber’e karşı gelmesi, iddia ettikleri gibi hadisi yanlış anlamasından kaynaklanmış olsaydı, Peygamber mutlaka onun şüphesini bertaraf eder ve o sözden neyi kastettiğini ona açıklardı.

mezdi. Oysa Aziz Allah buyuruyor ki: “**Kendilerine indirilene insanlara açıklayasın diye sana da Zikr’i (Kur’an’ı) indirdik.**” [Nahl Suresi, ayet 44.]

Dahası, eğer Peygamber onları emrettiği şeyi yapmaya ikna edebilecek olsaydı, kesinlikle onları huzurundan kovmayı tercih etmezdi. İbn Abbas'ın ağlayıp sızlaması da, söylediğimiz sözün en büyük delillerindedir.

İnsaflı olmak gerekirse, bu musibet, mazeret çerçevesine sığmayacak kadar büyüktür. Eğer sizin söylediğiniz gibi, “belli bir olayda onlardan sadır olmuş, haddini aşan ve düşünmeden söylenen bir cümle” olsaydı, iş daha kolay olurdu. Gerçi öyle de olsaydı, yine de büyük bir gaile ve bel kırıan bir musibet olma niteliğinden bir şey azalmayacaktı. Bu musibetten dolayı, “İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'l-lâhi'l-Aliyyi'l-Azîm” diyoruz.

Ş.

Mektup 89

14 Rebiyülevvel 1330

1- Bu Mazeretlerin Kofluğunu Kabul Etmesi

2- Nassa Uymadıkları Diğer Yerleri İstemesi

1- Mazeret üretenlerin önünü kestiniz, görüşlerine el koydunuz ve savlarıyla aralarına girdiniz. Söylediklerinizde şüpheye mahal yoktur. Açıkladıklarınızdan hiçbir şeyde kuşkuya cevaz bulunmamaktadır.

2- O hâlde, yürüdüğünüz yolda emin adımlarla ilerleyerek nasları tevil ettikleri diğer yerleri de zikrediniz. Vesselâm.

S.

Mektup 90

17 Rebiyülevvel 1330

Üsame Seriyyesi

Hakkı açıkça söylüyorsanız ve bu konuda halkın kınamasından korkmuyorsanız, buna şaşırılmamak lâzım; çünkü siz desteklenmiş yüklü bir hurma ağacısınız, sürtünmelerle sarsılmayacak sağlam bir direksiniz (koca bir çınarsınız). Sizin kadriniz hakkı batılla karıştırmaktan çok daha yüce, makamınız hakkı gizlemekten çok daha yüksek, şanınız bundan çok daha büyük, nefsiniz çok daha iyi, çok daha temizdir.

Allah sizi aziz kılsın, sahabenin kendi görüşlerini kutsal emirlere tercih ettikleri diğer yerleri de size takdim etmemi emretmişsiniz. Onlardan, Rumlarla savaşmak için teçhiz edilen Üsame b. Zeyd b. Hârise Seriyyesi size yeter. Bu seriyye, Peygamber'in (s.a.a) zamanında düzenlenen seriyyelerin en sonuncusudur. Peygamber *-anam babam ona feda olsun-* bu seriyyeye büyük önem vermişti. Ashabına bu seriyyeye katılmak için hazırlanmalarını emretmiş, onları buna teşvik etmişti. Azimlerini sağlamlaştırmak ve himmetlerini yükseltmek için de kendi mübarek elleriyle onları yerlerine yerleştirmişti. Muhacirler ve Ensar'ın Ebu Bekir, Ömer,⁽¹⁾

1- Siyer ve tarih erbabı, Ebu Bekir ve Ömer'in de Üsame Ordusu'nda olduğu hususunda icma ve ittifak içindeler. Bunu kesin bir dille ifade etmişler ve bu konuda ihtilâf etmemişlerdir. Bu seriyyeyi ihtiva eden kitaplardan dilediğimize bakıp bunu öğrenebilirsiniz. Tarih-i Taberî, Tarih-i İbn Esir, es-Siretü'l-Halebiyye, es-Siretü'l-Dehlaniyye ve diğer kitaplar gibi. Halebî, es-Siret, c. 3'te zarif bir hikâye zikreder ki, aynen aktarıyoruz. Halebî der ki: "Halife Mehdi Basra'ya girdiğinde, zekâda örnek gösterilen Eyas b. Muaviye'yi gördü. Daha çocuktu ve arkasında da âlimlerden ve cübbe sahiplerinden dört yüz kişi vardı. Mehdi, "Of olsun bu sakallara! İçlerinde bu çocuk dışında, önlerine geçecek yaşlı bir adam yok muydu?" dedi. Sonra ona

[909] Ebu Ubeyde, Sa'd ve benzerleri gibi bütün ileri gelenlerini bu orduya katmıştı.⁽¹⁾ [910] Bu olay, Hicrî 11. yılın Safer ayının çıkmasına dört gece kala olmuştu. Ertesi gün Üsame'yi çağırıp ona şöyle dedi: "Babanın öldürüldüğü yere kadar hareket et. Sonra onların şehirlerini atlara çığnet. Bu ordunun komutasını sana verdim. Sabah erkenden Übna⁽²⁾ halkına hücum et. Evlerini ateşe ver. Süratli hareket et ki, haberlerden önce ulaşasın. Eğer Allah onlara karşı sana zafer verirse, aralarında fazla kalma. Yanına yol rehberleri al. Gözcülerini ve öncü birliklerini önden gönder. Safer ayının yirmi sekizinci günü olunca, Resulullah'ın (s.a.a) ölüm hastalığı başladı. Anam babam ona feda olsun, ateşi yükseldi ve baş ağrısı tuttu. Yirmi dokuzuncu günün sabahı ağır davrandıklarını görünce, (o hasta hâliyle) dışarı çıktı ve onları hareket etmeye teşvik etti. Hamiyetlerini tahrik etmek ve azimlerini sağlamlaştırmak için de kendi mübarek eliyle sancağı bağlayıp Üsame'ye verdi. Sonra şöyle buyurdu: "Allah'ın adıyla ve Allah'ın yolunda gaza et (savaş) ve Allah'ı inkâr edenle kital eyle (çarpış)." Üsame, bağlanmış sancağıyla hareket edip, onu Büreyde'ye verdi ve Cüref'te ordugâh kurdu. Sonra, hemen hareket etmeleri gerektiği yönündeki -Peygamber'in (s.a.a) "Sabah erkenden Übna halkına hücum et." [911] ve "Süratli hareket et ki, haberlerden önce ulaşasın." [912] şeklindeki sözleri ve bu seriyyede dinlemedikleri bunların benzeri birçok emirleri gibi- anlayıp kavradıkları, görüp duydukları sarih naslara rağmen orada ağır davranıp hareket etmediler. Onlardan bazıları da, Üsame'nin komutanlığına itiraz ettiler. Daha önce de babasının komutanlığına itiraz ettikleri gibi. Bu konuda konuşabildikleri kadar konuştular. Oysa Peygamber'in (s.a.a) onu komutan yaptığına tanık olmuşlar, "Bu ordunun komutasını sana

döndü ve "Yaşın kaç, ey genç?" dedi. "Allah Müminlerin Emiri'ne uzun ömürler versin, yaşam; Resulullah'ın (s.a.a), içlerinde Ebu Bekir ve Ömer'in de bulunduğu orduya komutan yaptığı Üsame b. Zeyd b. Hârise'nin yaşıdır." Bunun üzerine Halife, "Allah seni mübarek eylesin, önde hareket etmeye devam et." dedi." Halebî der ki: "O genç, o sırada on yedi yaşındaydı..."

- 1- Ömer, Üsame'ye şöyle derdi: "Resulullah (s.a.a) öldüğünde sen benim emîrimdin." Bu sözü, Halebî gibi büyük âlimler, hadisçiler ve tarihçilerden bir grup Ömer'den naklederler. Örnek olarak bkz. es-Siretü'l-Halebiyye, Üsame Seriyyesi.
- 2- Übna; Suriye topraklarında Belka bölgesinde, Askalan ile Remle arasında, Zeyd b. Hârise ve cennette kendisine iki kanat verilen Cafer b. Ebu Talib'in (Cafer-i Tayyar'ın) şehit düştükleri Mute yakınlarında bir yerin adıdır.

verdim.” [913] sözünü duymuşlar, yüksek ateşine rağmen kendi mübarek eliyle komutanlık sancağını onun için bağladığını görmüşlerdi. Fakat bu onların, Üsame'nin komutanlığına itiraz etmelerine engel olmamıştı. Sonunda Peygamber (s.a.a) onların itirazlarına çok kızmış, anam babam ona feda olsun, başını bir bezle bağlamış, kadifesine bürünmüş olduğu, ağrıdan ateşler içinde yandığı hâlde⁽¹⁾ dışarı çıkarak minbere çıkmıştı. Bu olay, vefatından iki gün önce rebiyülevvel ayının onuncu gününde olmuştu. Allah'a hamdüsenadan sonra, bütün siyerciler ve tarihçilerin naklettiği ve ilim erbabının Peygamber'den sadır olduğunu kabul ettiği üzere şöyle buyurmuştu: “Ey insanlar! Üsame'yi komutan yapmamla ilgili bazılarınızdan bana ulaşan sözler de ne?! Şimdi Üsame'yi komutan yapmama itiraz ettiğiniz gibi, daha önce de babasını komutan yapmama itiraz etmişsiniz. Allah'a yemin ederim ki, gerçekten de o komutanlığa lâıyk biriydi. Ondan sonra da hiç şüphesiz oğlu buna lâıyktır.” [914] Bu sözlerin ardından onları hemen hareket etmeye teşvik etti. İnsanlar Peygamber'le vedalaşıp Cüref'te konaklayan orduya katılmak üzere yola çıkıyorlardı. Peygamber de onları acele etmeye teşvik ediyordu. Sonra hastalığı ağırlaştı. O hâliyle de, “Üsame'nin ordusunu donatın! Üsame'nin ordusunun hazırlıklarını tamamlayın! Üsame'nin ordusunu hemen gönderin!” diyor ve bunu sık sık tekrarlıyordu. Fakat onlar hâlâ ağır davranıyorlardı. Rebiyülevvel ayının on ikisi, pazartesi günü olunca, Üsame ordugâhından ayrılarak Peygamber'in huzuruna çıktı. Peygamber ona, “Yüce Allah'ın bereketiyle yarın erkenden hareket et.” [915] buyurarak hareket etmesini emretti. Üsame, Peygamber'le vedalaşıp ordugâha döndü. Sonra yanında Ömer ve Ebu Ubeyde de olduğu hâlde geri döndü ve hep birlikte Peygamber'in huzuruna vardılar. O sırada Peygamber canını teslim etmek üzereydi ve nitekim aynı gün vefat etti. Canım ve âlemlerin canları ona feda olsun! Bunun üzerine ordu sancakla birlikte Medine-i Tayyibe'ye geri döndü. Sonra da orduyu göndermekten tamamen vazgeçmeye niyetlendiler. Bu hususta Ebu Bekir'le konuştular ve son derece ısrarcı oldular. Oysa Peygamber'in (s.a.a) bu ordunun gönderilmesine, hem de hemen gönderilmesine ne ka-

1- Hadisçiler, siyerciler ve tarihçilerden bu seriyyeyi zikreden herkes, ashaptan bir grubun Üsame'nin komutan yapılmasına itiraz ettiklerini, Resulullah'ın (s.a.a) buna çok sınırlendiğini ve zikrettiğimiz şekilde dışarı çıkıp aktardığımız konuşmayı yaptığını yazar. Bkz. Tabakat-ı İbn Sa'd, Üsame Seriiyesi; es-Siretü'l-Halebiyye; es-Siretü'd-Dehlaniyye ve bu konuda yazılan diğer kitaplar.

dar önem verdiğini, döne döne haberlerden önce ulaşacak şekilde süratli hareket edilmesi gerektiğini vurguladığını, kendi eliyle onları yerlerine yerleştirdiğini, Üsame'ye ne yapması gerektiğini söylediğini, sancağını kendi eliyle bağladığını gözleriyle görmüşlerdi. Anam babam ona feda olsun, can çektiği anda bile, duyduğunuz gibi, "Yüce Allah'ın bereketiyle yarın erkenden hareket et." dediğini duymuşlardı. Eğer Halife olmasaydı, o gün hep birlikte ordunun gönderilmemesi ve bağlanan sancağın açılması gerektiğini savunacaklardı. Ne var ki o, buna engel oldu. Onun ordunun gönderilmesi gerektiği konusundaki kararlılığını görünce, Ömer b. Hattab kendisine gelerek, Ensar'ın dilinden, Üsame'yi azledip yerine başka birini komutan etmesini istemişti.

Oysa daha Peygamber'in (s.a.a), Üsame'nin komutanlığına itiraz etmelerine kızmasının, bundan oldukça rahatsız olmasının, bundan dolayı ateşler içinde yandığı, ağrıdan başını bağladığı, elbisesine büründüğü, hâlsizlikten ayaklarının nerdeyse vücudunun ağırlığını taşıyamadığı bir hâlde ağır adımlarla evinden çıkarak minbere çıkmasının, zor nefes aldığı ve şiddetli ateşle pençeleştiği bir hâlde, "Ey insanlar! Üsame'yi komutan yapmama ilgili bazılarınızdan bana ulaşan sözler de ne?! Şimdi Üsame'yi komutan yapmama itiraz ettiğiniz gibi, daha önce de babasını komutan yapmama itiraz etmişsiniz. Allah'a yemin ederim ki, gerçekten de o komutanlığa lâayık biriydi. Ondan sonra da hiç şüphesiz oğlu buna lâayıktır." demesinin üzerinden uzun bir zaman geçmemişti. Peygamber (s.a.a), Üsame'nin komutanlığıyla ilgili hükmünü "kasem", "inne (gerçekten de, hiç şüphesiz)" edatı, "isim cümlesi" ve "lâm-ı tekit" ile pekiştirmişti ki, ayak diretmeleri ve inatlarından vazgeçsinler. Ama ne yazık ki vazgeçmemişlerdi. Peygamber'in vefatından sonra da bu inatlarını sürdürmüşlerdi. Fakat Halife onları dinlemeyip, orduyu göndermekten vazgeçmediği gibi, Üsame'yi de azletmemişti. Hatta sıçrayıp Ömer'in sakalından tutmuş ve "Anan seni kaybetsin ve yasında ağlasın, ey Hattab'ın oğlu! Resulullah (s.a.a) onu atamışken, sen benden onu azletmemi istiyorsun!" demişti.⁽¹⁾ [1916] Orduyu hareket ettirdiklerinde -ki neredeyse yapmayacaklardı- Üsame, bini atlı, üç bin savaşıyla yola çıktı.⁽²⁾ Fakat Resulullah'ın (s.a.a) kendi

1- Bu olayı Halebî ve Dehlanî, es-Siret'lerinde; İbn Cerir Taberî, Tarih'inde, (Hicrî) 11. Yılın Olaylarında ve tarihçilerden bir grup naklederler.

2- Üsame, bu ordusuyla Übna halkına baskın yaptı. Evlerini yaktı, hurma ağaçlarını

eliyle Üsame'nin ordusuna yerleştirdiği kimselerden bir grup ondan geri kaldı. Oysa -Şehristanî'nin el-Milel ve'n-Nihal kitabının dördüncü mukaddimesinde zikrettiği üzere- Resulullah (s.a.a), "Üsame'nin ordusunu donatın. Ona katılmaktan vazgeçene Allah lânet etsin." demişti. [917]

Siz de biliyorsunuz ki, onlar, siyasetlerinin temellerini sağlamlaştırmak ve direklerini dikmek için önce hareket etmemek için ağır davrandılar, sonra da orduya katılmaktan vazgeçtiler. Böylece siyasetlerini nassa tercih ettiler. Çünkü siyasetlerini korumayı, onun gereğini yerine getirmeyi daha önemli buluyorlardı. Zira onların ağır davranmasıyla, içlerinden orduya katılmaktan vazgeçenlerin vazgeçmesiyle ordu gönderme fırsatı kaçmayacaktı. Fakat Peygamber'in (s.a.a) vefatından önce savaşa çıkacak olsalardı, hilâfet ellerinden çıkmış olacaktı. Anam babam ona feda olsun, Peygamber (s.a.a), başkentini onlardan boşalmasını, böylece sakin ve güvenli bir ortamda Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'in hilâfetinin tespit edilmiş olmasını istiyordu. Onlar döndüklerinde, Peygamber'in hilâfetle ilgili vasiyeti yerine getirilmiş ve Ali'nin halifeliği tespit edilmiş olacağından, çekişme ve muhalefete daha uzak olacaktı.

Daha on yedi yaşında olan⁽¹⁾ Üsame'yi onlara komutan etmesi de, kimseye gizli olmayacağı gibi, bazılarının dizginini çekmek, içlerindeki serkeşlerin serkeşliklerine durdurmak ve hilâfet makamına göz koyanlar arasında -onlardan birini komutan yapması durumunda- gelecekte yaşanacak kavganın önüne geçmek içindi. Fakat onlar, Peygamber'in (s.a.a) bu tedbirini anlamışlardı. Bu nedenle de Üsame'nin komutanlığına itiraz etmiş, ağır davranarak onunla hareket etmemiş ve Peygamber (s.a.a) Rabbine kavuşuncaya kadar Cüref'ten ileri adım atmamışlardı. Ondan sonra da kâh or-

kesti ve tarlalarında atlarını koşturdu. Öldürdüğünü öldürdü, esir ettiğini de esir etti. O gün babasının katilini de öldürdü. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun ki, Müslümanlardan tek bir kişi bile öldürülmedi. Üsame, o gün babasının atına binmişti. Şiarları da, Peygamber'in Bedir Savaşı'ndaki şiarı olan "Ya mansuru! Emit! (Ey kendisine yardım edilen! Öldür!)" idi. Üsame, aldıkları ganimetleri, atlılara iki, yayalara bir pay olmak üzere askerlerinin arasında paylaştırdı. Kendisine de aynı miktarda pay aldı.

1- En çok kabul gören kavle göre. On sekiz yaşında olduğu da söylenmiştir. On dokuz yaşında olduğu da söylenmiştir. Yirmi yaşında olduğu da söylenmiştir. Fakat yaşının bundan fazla olduğunu söyleyen yoktur.

dunun gönderilmesinin lağvedilip sancağın açılması, kâh Üsame'nin azledilmesi için uğraşmışlardı. Sonra da duyduğunuz gibi onlardan birçoğu bu orduya katılmaktan vazgeçmişti.

Gördüğünüz gibi onlar, siyasî konularda kendi görüş ve içtihatlarını Peygamber'in (s.a.a) naslarına uymaya tercih ederek, bu seriyyede de beş husta apaçık naslara muhalefet etmişlerdi. Vesselâm.

Ş.

Mektup 91

19 Rebiyülevvel 1330

1- Üsame Seriyyesi'nde Onlardan Baş Gösteren Davranışların Mazereti

2- O Seriyeye Katılmaktan Vazgeçenlere Lânet Edildiğine Dair Bir Hadis Gelmemiştir

1- Evet, zikrettiğiniz gibi Resulullah (a.s), Üsame gazvesinde onları hemen hareket etmeye teşvik etmiş, süratli gitmelerini emretmiş ve onları bu konuda sıkıştırmıştır. Hatta Üsame'ye, "Sabah erkenden Übna halkına hücum et." demiş, akşama kadar ona mühlet vermemiştir. "Süratli hareket et." demiş, yavaş hareket etmesine razı olmamıştır. Fakat ondan sonra hemen hastalanmış, hastalığı ağırlaşmış, öyle ki vefat etmesinden korkulmuş. Böyle olunca da, o hâldeyken ondan ayrılmaya gönülleri el vermemiş. Cüref'te konaklayıp durumunun nereye varacağını bekleme-ye başlamışlar. Bu da onların ona karşı olan fevkalade şefkatlerinden ve kalplerinin şiddetle ona bağlı olmasından ileri geliyordu. Onların ağır davranmaktaki maksatları, iki neticeden birini beklemekten başka bir şey değildi: Ya sağlığına kavuşmasıyla gözleri aydınlanacak, ya da cenazesini uğurlama şerefine nail olacak ve ondan sonra başlarına geçecek olan kimse için yönetimi sağlamlaştıracaklardı. Dolayısıyla onlar, bu bekleyişte mazurdurlar ve bu hususta onlara bir günah yoktur.

Resulullah'ın (s.a.a) vefatından önce, onun Üsame'yi komutan yapmasıyla ilgili sözlü ve fiilî naslarını anlayıp kavradıkları, görüp duydukları hâlde, Üsame'yi komutan yapmasına itiraz etmeleri ise, sadece onun yaşının küçük olmasından ileri geliyordu. Zira onların bir kısmı orta yaşlı, bir kısmı da yaşlı insanlardı. Orta yaşlı ve yaşlı insanların tabiatları, yaratılış itibariyle, küçük yaştaki gençlere boyun eğmeye, onların emri altına girmeye yanaşmaz. Dolayısıyla onun komutanlığına rıza göstermemeleri,

onlardan yadırganacak bir davranış değil, insanoğlunun beşerî tabiatı ve insanî cibilliyetinin iktizasıdır. Bunu iyice düşünün.

Peygamber'in vefatından sonra Üsame'nin azlini istemelerine gelince; bazı âlimler buna şöyle bir mazeret göstermişler: Onlar, Ebu Bekir'in de kendileri gibi düşünüp, maslahat gereği Üsame'yi azledebileceğini zannetmişlerdi. Bazı âlimler böyle demişler, ama insafli olmak gerekirse ben, Peygamber'in Üsame'nin komutan yapılmasına itiraz etmelerine kızmamasından, bundan dolayı ateşler içinde yandığı, ağrıdan başını bağladığı, elbisesine büründüğü hâlde dışarı çıkmasından ve minbere çıkarak her tarafa yayılan o meşhur ve tarihî hutbesinde onları azarlamasından sonra, Üsame'nin azlini istemelerine aklın kabul edebileceği bir mazeret bilmiyorum. Dolayısıyla bütün bunlardan sonra nasıl bir mazeretleri olabileceğini yalnız Yüce Allah bilir.

Peygamber'in bu ordunun donatılmasına verdiği önemi, bir an önce gönderilmesi gerektiğine gösterdiği ihtimamı ve bu konudaki peşe peşe gelen açıklamalarını gördükleri hâlde, ordunun gönderilmesinin lağvedilmesi için uğraşıp, bu konuda Sıddık'a ısrar etmelerine gelince; bu da onların İslam'ın başkentini koruma isteklerinden ileri geliyordu. Çünkü başkent silahlı kuvvetlerden boşalır, ordu oradan uzaklaşırsa, çevredeki müşriklerin saldırısına uğrayabilirdi. Zira Peygamber'in (a.s) vefat etmesiyle, nifak hemen baş göstermiş, Yahudiler ve Hıristiyanların moralleri güçlenmiş, Araplardan bazı taifeler mürtet olmuş, bazı taifeler de zekât vermekten imtina etmişlerdi. Bu sebeple ashap, Efendimiz Sıddık ile konuşmuş, Üsame'nin sefere çıkmasına engel olmasını istemişlerdi. Fakat o, "Vallahi Resulullah'ın (s.a.a) emri yerine getirilmeden önce bir işe başlamaktansa, kuşların beni kapıp götürmesini tercih ederim." dedi.

Bu, bizim ashabımızın Sıddık'tan naklettikleri sözdür. Onun dışındakiler ise, ordunun gönderilmemesini istemelerinde mazurdurlar. Çünkü onların, İslam'ı korumakta ihtiyatlı olmaktan başka hiçbir maksatları yoktu.

Üsame orduyu hareket ettirince, Ebu Bekir, Ömer ve diğerlerinin orduya katılmayıp geride kalmaları ise, İslamî egemenliği sağlamlaştırmak, Muhammedî devleti desteklemek ve hilâfeti muhafaza etmek içindi ki, o gün din ve ehlinin muhafazası buna bağlıydı.

2- Şehristanî'nin el-Milel ve'n-Nihal kitabından naklettiğiniz hadise gelince; biz onu senedi olmayan mürsel bir hadis olarak bulduk. Halebî ve Seyyid Dehlanî de, kendi Siret'lerinde, "Bu konuda hiçbir hadis varit olmamıştır." derler. Allah size selâmet versin, eğer bu konuda Ehl-i Sünnet kanalıyla bir hadis rivayet ediyorsanız, onu bize gösterin. Vesselâm.

S.

Mektup 92

22 Rebiyülevvel 1330

1- Mazur Olmaları Söylediklerimizle Çelişmez

2- Şehristanî'den Naklettiğimiz Husus, Müsned Bir Hadiste Gelmiştir

1- Allah size selâmet versin, Üsame Seriyyesi'nde hemen ve süratle hareket etmeleri emredildiği hâlde, hareket etmeyi geciktirdiklerini ve bir süre Cüref'te bekleyip ağır davrandıklarını teslim etmişsiniz.

Peygamber'in Üsame'yi komutan yapmasıyla ilgili sözlü ve fiilî naslarını anlayıp kavradıkları ve görüp duydukları hâlde, onu komutan yapmasına itiraz ettiklerini de teslim etmişsiniz.

Peygamber'in Üsame'nin komutan yapılmasına itiraz etmelerine kızmından, bundan dolayı ateşler içinde yandığı, ağrıdan başını bağladığı, elbisesine büründüğü hâlde dışarı çıkmasından ve minbere çıkarak -sizin ifadenizle- her tarafa yayılan o meşhur ve tarihî hutbesinde onları azarlayıp, Üsame'nin komutanlığa lâayık olduğunu açıkça bildirdikten sonra, Ebu Bekir'den onun azlını istediklerini de teslim etmişsiniz.

Peygamber'in donatılmasına verdiği önemi, bir an önce gönderilmesi gerektiğine gösterdiği ihtimamı ve bu konudaki peşe peşe gelen açıklamalarını gördükleri hâlde, onun gönderilmesini istediği bu ordunun gönderilmesinin lağvedilmesini Halife'den talep ettiklerini de teslim etmişsiniz.

Peygamber'in (s.a.a) kendi elleriyle bu orduya yerleştirdiği ve Üsame'nin komutası altına girmesini emrettiği kimselerden bazılarının bu orduya katılmaktan vazgeçtiklerini de teslim etmişsiniz.

Bütün bunları, tarihçilerin açıkça belirttiği, hadisçiler ve Asar-ı Nebeviyye

koruyucularının ittifak ettiği gibi, teslim etmiş, fakat onların bu hususlarda mazur olduklarını söylemişsiniz. Zikrettiğiniz mazeretlerinin özeti ise şudur: Onlar, bu hususlarda Nebevî nasların gerektirdiği doğrultuda değil, kendi görüşlerinin iktiza ettiği doğrultuda İslam'ın maslahatını esas almışlar. Biz de bu konuda bundan fazlasını iddia etmemiştik. Başka bir deyişle, tartıştığımız konu şuydu: Sahabe bütün naslara uyuyorlar mıydı, uymuyorlar mıydı? Siz birincisini seçmiştiniz; biz ise ikincisini. Şimdi sizin bu hususlarda naslara uymadıklarını itiraf etmeniz, bizim seçtiğimizi ispat etmektedir. Mazur olup olmadıkları ise, kimseye gizli olmayacağı gibi, tartışma konusunun dışındadır.

Sonra onların, Üsame Seriyyesi'nde İslam'ın maslahatını Nebevî nasların gerektirdiği doğrultuda değil, kendi görüşlerinin iktiza ettiği doğrultuda yorumladıkları ve bunu ona tercih ettikleri sizin yanınızda sabit olduğuna göre, neden Peygamber'den (s.a.a) sonra hilâfet meselesinde de İslam'ın maslahatını kendi görüşlerinin iktiza ettiği doğrultuda yorumlayıp, Gadir Hadisi ve benzeri nasları göz ardı ettiklerini söylemiyorsunuz? Üsame'nin komutan yapılmasına itiraz edenler adına şu mazereti ileri sürmüşsünüz: "Onlar, Üsame'nin komutan yapılmasına yaşının küçük olmasından dolayı itiraz etmişlerdi. Zira onların bir kısmı orta yaşlı, bir kısmı da yaşlı insanlardı." Yine demişsiniz ki: "Orta yaşlı ve yaşlı insanların tabiatları, yaratılış itibariyle, küçük yaştaki gençlere boyun eğmeye yanaşmaz." Peki neden bunun aynısını, Gadir naslarına uymayanlar için de söylemiyorsunuz? Oysa Gadir nasları mucibince genç yaştaki Ali, sahabenin orta yaşlı ve yaşlılarının başına emîr tayin edilmişti. Onlar da, kendilerinden nakledilen kesin haberler gereğince, Resulullah (s.a.a) vefat ettiği gün Ali'nin yaşını küçük bulmuşlardı. Tıpkı o seriyyede Peygamber (s.a.a) Üsame'yi başlarına komutan olarak atadığı gün Üsame'nin yaşını küçük buldukları gibi. Kaldı ki, hilâfetle seriyye komutanlığı arasında ne kadar fark olduğu da aşikârdır. Tabiatları, yaratılış itibariyle, bir seriyyede küçük yaştaki bir gence boyun eğmeye yanaşmayınca, dünyevî ve uhrevî bütün işlerde hayatı boyunca bir gence boyun eğmeye hiç yanaşmayacaktır.

Ayrıca, "Orta yaşlı ve yaşlı insanların tabiatları, yaratılış itibariyle, küçük yaştaki gençlere boyun eğmeye yanaşmaz." şeklindeki sözünüzü de mutlak hâliyle kabul etmemiz mümkün değildi. Zira imanları kâmil olan yaşlı müminlerin tabiatları, Allah ve Resulü'nün itaat söz konusu olunca küçük yaştaki gençlere boyun eğmekten veya buna benzer başka şeyler-

den imtina etmez. Yüce Allah buyuruyor ki: **“Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”** [918] Yine buyuruyor ki: **“Peygamber size ne verdiyse onu alın ve sizi neden sakındırıyorsa ondan sakının.”** [919]

Üsâme Ordusu'na katılmaktan vazgeçenlerle ilgili Şehristanî'nin müsellem bir şey olarak zikredip geçtiği o söze gelince; bu söz, Ebu Bekir Ahmed b. Abdülaziz Cevherî'nin es-Sakife kitabında tahriç ettiği müsned bir hadiste gelmiştir. O hadisi size aynen naklediyorum: Cevherî der ki: Bize Ahmed b. İshak, Ahmed b. Seyyar'dan, o da Said b. Kesir el-Ensarî'den, o da kendi ricalinden, o da Abdullah b. Abdurrahman'dan şu hadisi nakletti: “Resulullah (s.a.a) vefatıyla sonuçlanan hastalığında, içinde Muhacirler ve Ensar'ın büyük çoğunluğunun bulunduğu bir orduya Üsâme'yi komutan yaptı. Aralarında Ebu Bekir, Ömer, Ebu Ubeyde b. el-Cerrah, Abdurrahman b. Avf, Talha ve Zübeyr de vardı. Üsâme'ye, babası Zeyd'in öldürüldüğü Mute'ye baskın yapmasını ve Filistin vadisinde savaşmasını emretti. Üsâme ağır davrandı. Onun ağır davranmasıyla ordu da ağır davrandı. Resulullah'ın (s.a.a) hastalığı ise kâh ağırlaşıyor, kâh hafifliyordu. Buna rağmen Peygamber, bu ordunun bir an önce hareket etmesini üsteleyip duruyordu. Öyle ki Üsâme, “Anam babam sana feda olsun, Yüce Allah size şifa verene kadar birkaç gün beklememe izin verir misiniz?” Peygamber, “Allah'ın bereketiyle çık ve hareket et.” buyurdu. Üsâme, “Ya Resulallah! Sen bu durumdayken yola çıkarsam, yüreğimde bir yara olduğu hâlde çıkmış olacağım.” dedi. Peygamber, “Zafer ve afiyetle hareket et.” buyurdu. Üsâme tekrar, “Ya Resulallah! Senin durumunu kervanlardan sormak istemiyorum.” dedi. Peygamber, “Sana neyi emrediyorsam, onu yap.” dedi. Sonra Resulullah (s.a.a) bayıldı. Üsâme ise kalkıp yola çıkmak için hazırlandı. Resulullah (s.a.a) ayılınca, Üsâme ve ordunun yola çıkıp çıkmadıklarını sordu. Hazırlanıklarını söylediler. Peygamber, “Üsâme'nin ordusunu gönderin. Ona katılmaktan vazgeçenlere Allah lânet etsin.” demeye başladı ve bunu defalarca tekrarladı. Nihayet Üsâme, başının üzerinde sancak ve önünde sahabe olduğu hâlde hareket etti. Cüref'e varınca konakladı. Ebu Bekir, Ömer, Muhacirler'in çoğu ve Ensar'dan Üseyd b. Huzayr, Beşir b. Sa'd ve diğer ileri gelenler onunla beraber diler. O sırada Ümmü Eymen'in elçisi geldi ve Üsâme'ye, “Geri dön, Resulullah ölüyor.” dedi. Üsâme hemen yerinden kalktı, elinde sancak Medine'ye gir-

di. Sancağı Resulullah'ın kapısının önüne dikti ve içeri girdi. Resulullah o saatte vefat etmişti." [920] Aynı lafzıyla naklettiğimiz hadis burada sona eriyor. Bu hadisi tarihçilerden bir grup, ezcümle Allame Mu'tezilî, Nehcû'l-Belâga Şerhi'nin 2. cildi, 20 ve 21. sayfalarında nakleder. Vesselâm.

Ş.

Mektup 93

23 Rebiyülevvel 1330

Nassa Uymadıkları Geri Kalan Yerleri İstemesi

Üsame Seriyyesi hakkında sözü uzattık. Tıpkı “Perşembe Gününün Büyük Musibeti” hakkında sözü uzattığımız gibi. Sonunda her iki konuda da köpüğün altındaki halis hakikat ortaya çıktı ve iki gözü olan herkes sabahın ışığını gördü. O hâlde, lütfen bizi bu ikisi dışındaki örneklere yönlendiriniz. Vesselâm.

S.

Mektup 94

25 Rebiyülevvel 1330

Peygamber'in (s.a.a) Mârik'in (Dinden Çıkan Haricî'nin) Öldürülmesini Emretmesi

İstedığınız örneklerden, ümmetin büyük âlimleri ve hafız imamlarından bir grubun tahriç ettiği aşağıdaki hadis size yeter. Hadisi, İmam Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inin 3. cildi, 15. sayfasında Ebu Said-i Hudrî'den tahriç ettiği lafızla naklediyoruz. Ebu Said der ki: Ebu Bekir Resulullah'ın (s.a.a) yanına gelip, "Ya Resulallah! Ben şöyle ve şöyle bir vadi-den geçiyordum ki, huşu içinde, güzel görünümlü bir adamın namaz kıldığını gördüm." Peygamber (s.a.a) ona, "Git ve onu öldür." buyurdu. Ebu Bekir gitti, fakat onu o hâlde görünce, onu öldürmekten hoşlanmadı ve geri döndü. Bu sefer Peygamber (s.a.a) Ömer'e, "Git ve onu öldür." buyurdu. Ömer gitti, onu Ebu Bekir'in gördüğü hâlde gördü ve onu öldürmekten hoşlanmadı. Geri dönüp, "Ya Resulallah! Onu huşu içinde namaz kılarken gördüm, onu öldürmekten hoşlanmadım." dedi. Bu kez Peygamber (s.a.a) Ali'ye, "Git ve onu öldür." buyurdu. Ali gitti, fakat onu orada görmedi. Geri dönüp, "Ya Resulallah! Onu görmedim." dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Bu adam ve arkadaşları Kur'an'ı okurlar, ama okudukları köprücük kemiklerinden öteye geçmez. Bunlar, okun av hayvanını delip çıktığı gibi dinden çıkarlar. Sonra ok gezine dönünceye kadar bir daha ona dönmezler. Onları öldürün. Onlar, yaratıkların en kötüleridir." [921]

Ebu Ya'la, Müsned'inde İbn Hacer'in el-İsabe'sinde Zü's-Sedye'nin tercümeihâlinde olduğu gibi- Enes'ten şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah'ın zamanında ibadeti ve çabası bizi şaşkırtan bir adam vardı. Resulullah'a (s.a.a) ondan adıyla söz ettik, onu tanımadı. Nitelikleriyle onu anlattık, yine onu tanımadı. Biz ondan söz ederken adam çıkageldi. "İşte o adam."

dedik. Peygamber, "Bana öyle bir adamdan bahsediyorsunuz ki, yüzünde Şeytan'ın morluğu vardır." dedi. Adam yanlarına geldi, ama selâm vermedi. Resulullah (s.a.a) ona, "Allah'a yemin ederek söyler misin: Yanımıza gelip durduğunda (içinden), "Bu topluluğun içinde benden daha üstün veya benden daha hayırlı kimse yoktur." demedin mi? Adam, "Allah şahittir ki dedim." dedi, sonra içeri (Mescid'e) girip namaz kılmaya başladı. Resulullah (s.a.a), "Kim bu adamı öldürür?" dedi. Ebu Bekir, "Ben." dedi. İçeri girdi ve namaz kıldığını gördü. "Suphanallah! Namaz kılan bir adamı mı öldüreceğim!" deyip dışarı çıktı. Resulullah (s.a.a), "Ne yaptın?" diye sordu. "Onu namaz kılariken öldürmekten hoşlanmadım. Sizin kendiniz, namaz kılanları öldürmekten sakındırmıştınız." dedi. Peygamber tekrar, "Kim bu adamı öldürür?" dedi. Ömer, "Ben." dedi. İçeri girdi, adamı alnını secdeye koymuş vaziyette gördü. "Ebu Bekir benden daha faziletlidir." deyip dışarı çıktı. Peygamber (s.a.a) ona, "Ne oldu?" diye sordu. "Alnını Allah için secdeye koyduğunu gördüm, onu öldürmekten hoşlanmadım." dedi. Peygamber yine, "Kim bu adamı öldürür?" dedi. Ali, "Ben." dedi. Peygamber, "Evet sen, ama eğer onu orada bulursan." dedi. Ali içeri girdi, adamın çıkmış olduğunu gördü. Resulullah'a (s.a.a) geri döndü. Resulullah, "Ne oldu?" diye sordu. Ali, "Onun çıkmış olduğunu gördüm." dedi. Peygamber, "Eğer o adam öldürülseydi, ümmetinden iki kişi dahi ihtilâfa düşmezdi..." buyurdu. [922]

Bu hadisi, Hafız Muhammed b. Musa eş-Şirazî de, Yakub b. Süfyan, Mukatil b. Süleyman, Yusuf el-Kattan, Kasım b. Selâm, Mukatil b. Hayyan, Ali b. Harb, Süddî, Mücahid, Katade, Veki ve İbn Cüreyh'in Tefsirlerinden istihraç ettiği kitabında tahric etmiştir. İbn Abdürabbih el-Endülüsî diye tanınan İmam Şehabüddin Ahmed de, el-Ikdü'l-Ferid adlı kiabında sözü heva ve heveslerine uyan kimselere getirdiğinde, bu hadisi müsellem olan hadisler gibi zikredip geçer. Bu olayda anlattığı hadisın sonunda ise şöyle geçer: Peygamber (s.a.a) buyurdu ki: "Bu, ümmetim içerisinde ortaya çıkan ilk boynuzdur. Eğer onu öldürseydiniz, iki kişi dahi birbiriyle ihtilâfa düşmezdi. İsrail Oğulları yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bu ümmet ise yakında yetmiş üç fırkaya ayrılacak ki, bir fırka⁽¹⁾ hariç hepsi ateşte olacaktır."

1- "Fırka" ve "Şia" ebced hesabıyla iki eşanlamlı kelimedir; zira her ikisinin de sayısal değeri 385'dir. Bu, bu fırkanın avamının uğur sayıp hayra yorduğu hususlardan biridir.

Bu olaya yakın bir bir hadiseyi de, Sünen sahipleri⁽¹⁾ Ali'den tahriç etmişlerdir. Ali şöyle der: Kureyş'ten bazı insanlar Peygamber'e gelerek, "Ya Muhammed! Biz senin komşuların ve müttefikiniz. Kölelerimizden ne dine, ne de ilim öğrenmeye rağbeti olmayan bazıları sana gelmişlerdir. Onlar, sadece bizim tarlalarımızdan ve mallarımızdan kaçmışlardır. Onları bize geri ver." Peygamber Ebu Bekir'e "Ne diyorsun?" diye sordu. "Doğru söylüyorlar; onlar senin komşularındır." dedi. Bunun üzerine Peygamber'in (s.a.a) yüz ifadesi değişti. Sonra Ömer'e, "Sen ne diyorsun?" diye sordu. O da, "Doğru söylüyorlar; onlar senin komşuların ve müttefiklerindir." dedi. Peygamber'in (s.a.a) yine yüz ifadesi değişti ve şöyle buyurdu: "Ey Kureyş topluluğu! Allah'a andolsun ki Allah, kalbini iman ile sınadığı bir adamı sizin üzerinize gönderecek ki, din üzerinde sizi vuracak. Ebu Bekir, "O ben miyim ya Resulallah?" diye sordu. Peygamber, "Hayır!" buyurdu. Ömer, "O ben miyim ya Resulallah?" diye sordu. Peygamber, "Hayır! O, ayakkabıyı yamayan adamdır." buyurdu. O sırada Peygamber, ayakkabısını yamaması için Ali'ye vermişti. [923] Vesselâmü aleyküm.

Ş.

1- Müsned, c. 1, s. 155'te İmam Ahmed, Sünen'inde Said b. Mansur ve Tehzibü'l-A-sar'da İbn Cerir gibi. Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 396'da bu hadisi onlardan naklede ve sahih olduğunu belirtir.

Mektup 95

26 Rebiyülevvel 1330

Mârik'ı (Dinden Çıkan Haricî'yi) Öldürmemenin Mazereti

Belki Ebu Bekir ve Ömer (r.a), Peygamber'in emrini istihbaba hamlede-
rek o adamı öldürmenin müstehap olduğunu anlamışlar ve bu nedenle
onu öldürmemişlerdir. Ya da onu öldürmenin vacib-i kifaî (farz-ı kifaye)
olduğunu zannederek kendileri dışındaki sahabeye güvenerek bu işi terk
etmişlerdir. Zira sahabe içinde bu işi yapacak yeterli kişiler vardı. Adamın
yanından döndüklerinde de, kaçacağından dolayı Peygamber'in emrinin
yerine getirilemeyeceğinden korkmuyorlardı. Çünkü konuyu adama ha-
ber vermemişlerdi. Vesselâm.

S.

Mektup 96

29 Rebiyülevvel 1330

Mazeretin Reddi

Emir, hakikî anlamı itibariyle vücubu (farzlığı) ifade eder. Ondan, vücuptan başkası zihinlere tebadür etmez. Dolayısıyla karine olmadan onu istihbaba hamletmek doğru olmaz. Bahse konu olan emirde de buna dair bir karine yoktur. Hatta karineler, hakikî mananın, yani vücubun kastedildiğini desteklemektedir. O hadisler üzerinde biraz derin düşünürseniz, meselenin aynen bizim dediğimiz gibi olduğunu görürsünüz. Peygamber'in (s.a.a) "Bu adam ve arkadaşları Kur'an'ı okurlar, ama okudukları köprücük kemiklerinden öteye geçmez. Bunlar, okun av hayvanını delip çıktığı gibi dinden çıkarlar. Sonra ok gezine dönünceye kadar bir daha ona dönmezler. Onları öldürün. Onlar, yaratıkların en kötüleridir." buyurması veya "Eğer o adam öldürülseydi, ümmetimden iki kişi dahi ihtilâfa düşmezdi." buyurması size yeter. Çünkü bu ve benzeri sözler, ancak onun öldürülmesinin vacip (farz) olması ve buna şiddetle teşvik edilmek istenmesi durumunda söylenir.

İmam Ahmed'in Müsned'indeki hadise müracaat ederseniz, öldürme emrinin özel olarak Ebu Bekir'e, sonra özel olarak Ömer'e yöneltildiğini görürsünüz. Bu durumda nasıl vacib-i kifaî (farz-ı kifaye) olabilir?!

Kaldı ki, hadislerin apaçık ifadeleri mucibince, Ebu Bekir ve Ömer'in onu öldürmekten çekinmelerinin sebebi, sadece o adamın o hâlde olması, yani namazda huşu içinde olması idi, başka bir şey değildi. Bu nedenle de onlar, Peygamber'in (s.a.a) hoş gördüğü şeyi hoş görmemişler ve Peygamber'in kendilerine emrettiği şeyi tercih etmemişlerdi. Dolayısıyla gördüğünüz gibi bu olay da, onların kendi görüşleriyle hareket etmeyi, Peygamber'in nassına uymaya tercih ettiklerinin şahitlerinden biridir. Vesselâm.

Ş.

Mektup 97

30 Rebiyülevvel 1330

Nassa Uymadıkları Geri Kalan Bütün Yerleri İstemesi

Lütfen geri kalan diğer yerleri de zikredin ve sözün uzamasına sebep olsa bile bir daha sizden isteyeceğimiz bir şeyi bırakmayın. Vesselâm.

S.

Mektup 98

3 Rebiyülahir 1330

1- O Yerlerden Belirgin Olanlar

2- Diğer Yerlere İşaret

1- Şu yerler size yeter: Hudeybiye Sulhu; Huneyn ganimetleri; Bedir esirlerinden fidye alınması; Tebük Gazvesi'nde açıklıkla karşı karşıya gelince Peygamber'in (s.a.a) bazı develerin kesilmesini emretmesi; Uhud Savaşı ve Uhud Vadisi'indeki bazı hâl ve hareketleri; Ebu Hüreyre'nin tevhid inancıyla Allah'a kavuşan herkesi müjdelediği gün; Peygamber'in o mahut münafığın cenazesine namaz kıldığı gün; sadakalar hususunda dil uzattıkları ve hadlerini aşan talepte buldukları gün; Humus ve zekât ayetlerini, iki müt'a ayetlerini ve üç talâk ayetini tevil etmeleri; nicelik ve nitelik yönünden Ramazan ayının nafileleri hakkında varit olan sünnetleri, ezanın keyfiyeti ve cenaze namazının tekbirlerinin niceliği hakkında nakledilen sünnetleri tevil etmeleri ve buraya sığmayacak daha birçok olay. Örneğin: Hâtib b. Beltea olayındaki karşı çıkmalar, Peygamber'in Makam-ı İbrahim'de yaptıklarına itiraz edilmesi, Müslümanlardan bir grubun evinin Mescid'e katılması, Yemenlilerin Ebu Hıraş el-Hüzelî'nin diyetini ödemeye mahkûm edilmesi, Nasr b. Haccac-ı Sülemî'nin sürgün edilmesi, Ca'de b. Süleym'e had cezası uygulanması,⁽¹⁾ Irak topraklarına haraç bağlanması, (dinî azınlıklardan alınan) cizyenin tertip keyfiyeti, (halife tayini için) bilinen nitelikteki şûranın teşkili, geceleri gezip suçlu aramak, gündüzleri tecessüs etmek, terekenin vârislerin paylarından az gel-

1- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakat, Ömer'in tercümeihâli. Ömer, herhangi bir şahit ve müddei olmadan, sadece eline geçen bir yaprakta şairinin kim olduğu bilinmeyen birkaç beyit şiirde zina ile suçlandığı için Ca'de'ye zina haddi cezası uygulanmıştı.

mesi durumunda verilen hüküm gibi. [924] Ve bunlar gibi sayılamayacak kadar çok olan diğer örnekler ki, bütün bunlarda kuvvet, satvet ve genel maslahatları (naslara uymaya) tercih etmişlerdir. Biz Sebilü'l-Müminîn adlı kitabımızın geniş bir bölümünü bu konuların izahına ayırmışız.⁽¹⁾

2- Ayrıca, araştırmacıların bildiği gibi, hilâfet nasları dışında, Ali ve Tertemiz Ehl-i Beyt'e özel başka naslar da vardır ki, onlara göre de amel etmeyip, aksine onların tam tersini yapmışlardır. Dolayısıyla Ali hakkındaki hilâfet nassını tevil etmelerine hiç şaşırılmamalıdır. Sonuçta hilâfet nassı da, tevil edip kendi görüşlerine göre amel etmeyi onlara uymaya tercih ettikleri naslardan biri gibi değil mi? Vesselâm.

Ş.

1- Sebilü'l-Müminîn kitabı elinize ulaşmadıysa da el-Füsulü'l-Mühimme (Gerçekler Işığında Birliğe Doğru) kitabına müracaat etmeyi ihmal etmeyin. Zira onda, başka kitaplarda bulamayacağınız faydalı bilgiler vardır. O kitapta tevilciler için başlı başına bir bölüm ayırdık. O da kitabın ikinci baskısına göre 44. sayfadan 130. sayfaya kadar olan 8. bölümdür ki, bu örneklerin detayını orada bulabilirsiniz.

Mektup 99

5 Rebiyülahir 1330

1- Bu Yerlerde Maslahatı Tercih Etmişler

2- Bu Yerlerden Geri Kalanını Da İstemesi

1- Hiçbir akıl sahibi, onların iyi niyetinden ve bütün bu yerlerde kendilerinden baş gösteren davranışlarda genel maslahatı tercih ettiklerinden şüphe etmez. Zira onlar bütün bu yerlerde ümmet için en yararlı, din için en iyi ve şevket için en güçlendirici olanı seçiyorlardı. Dolayısıyla bütün bu yaptıklarında, ister naslara uymuş olsunlar, ister onları tevil etmiş olsunlar, onlara bir günah yoktur.

2- Sizden zahmetli bir iş de olsa bütün bu yerleri zikretmenizi istemiştik. Siz ise o yerlerden zikredebildiğiniz kadarını zikretmişsiniz. Sonra da İmam ve Ehl-i Beyt hakkında hilâfet nasları dışında, eslafımızın amel etmediği başka nasların da var olduğunu söylemişsiniz. Keşke onları tafsilatlı olarak getirseydiniz de bizi onları istemekten müstağni kılsaydınız. Vesselâm.

S.

Mektup 100

8 Rebiyülahir 1330

1 -Tartışmacının Konunun Dışına Çıkması

2- İsteğine İcabet

1- Onların bu yerlerde varit olan naslarda tasarruf ettiklerini teslim edip, bizim dediğimizi tasdik ettiniz. Allah'a hamdolsun. Onların bu yerlerde ümmet için en yararlı, din için en iyi ve şevket için en güçlendirici olanı seçiyor olmaları ise, sizin de bildiğiniz gibi, bahsimizin konusunun dışında kalıyor.

2- Son mektubunuzda, Ali hakkında imamet nasları dışında başka konularda varit olan, fakat ashabin uymadığı, hatta aldırış etmediği nasları içeren sahih hadisleri tafsilatlı olarak zikretmemizi istemişsiniz. Bu zamanda sünnetlerin imamı, dağınık olanlarını toplayan, bu uğurda ne zahmetlere katlanan sizin gibi birinin, bizim mücmel olarak zikrettiklerimizin tafsilatını bilmeyeceğinizi kim düşünebilir? Ya da bizim işaret ettiklerimizin künhünü sizden daha iyi kim bilebilir? Sünnet hususunda sizinle beraber yürüyebilecek veya sizinle yarışabilecek biri var mıdır? Asla! Fakat işin aslı, "Bildiği hâlde işini soran nice kimseler vardır." deyiminde söylendiği gibidir.

Şüphesiz, siz de biliyorsunuz ki, sahabeden birçoğu, Ali'ye buğzedip düşmanlık beslerlerdi. Ondan ayrılmış ve ona eziyet etmişlerdi. Ona sövmüş ve zulmetmişlerdi. Ona karşısına dikilmiş ve onunla savaşmışlardı. Kılıçlarıyla onun kendisini ve Ehl-i Beyt'i ile dostlarının ileri gelenlerini vurmuşlardı. Selefin tarihini bilen herkes bunları çok iyi bilir. Oysa Resulullah (s.a.a), "Kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Kim bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir. Kim de Ali'ye itaat ederse, bana itaat etmiş-

tir. Kim de Ali'ye isyan ederse, bana isyan etmiştir." [925] buyurmuştu. Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Ya Ali! Kim benden ayrılırsa, Allah'tan ayrılmıştır. Kim de senden ayrılırsa, benden ayrılmıştır." [926] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Ya Ali! Sen dünyada efendisin, ahirette de efendisin. Senin habibin (dostun) benim habibimdir, benim habibim ise Allah'ın habibidir. Senin düşmanın benim düşmanımdır, benim düşmanım ise Allah'ın düşmanıdır. Benden sonra sana buğzedenin vay hâline!" [927] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Kim Ali'ye söverse, bana sövmüştür. Kim de bana söverse, Allah'a sövmüştür." [928] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Kim Ali'ye eziyet ederse, bana eziyet etmiştir. Kim de bana eziyet ederse, Allah'a eziyet etmiştir." [929] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Kim Ali'ye severse, beni sevmiştir. Kim Ali'ye buğzederse, bana buğzetmiştir." [930] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Ya Ali! Müminden başkası seni sevmez, münafıktan başkası da sana buğzetmez." [931] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol. Ona yardım edene yardım et, onu yalnız bırakanı yalnız bırak." [932] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, bir gün Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e bakıp şöyle buyurmuştu: "Ben sizinle savaş hâlinde olanla savaş hâlindeyim, sizinle barış içinde olanla barış içindeyim." [933] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, onları kisâ (aba) ile öttüğü zaman da şöyle buyurmuştu: "Ben onlarla savaş hâlinde olanla savaş hâlindeyim, onlarla barış içinde olanla barış içindeyim, onlara düşmanlık edenin düşmanım." [934] Sahabeden birçoğunun amel etmediği, aksine heva ve heveslerine öncelik tanıyarak, şahsî amaçlarını tercih ederek tam tersini yaptıkları bunlara benzer sünnetler bir hayli çoktur. Basiret sahipleri bilirler ki, Ali'nin faziletleriyle ilgili nakledilen diğer sünnetler de -ki bunlar yüzleri aşmaktadır- tıpkı onu dost edinmenin farzlığını ve ona düşmanlık etmenin haramlığını açıkça ifade eden naslar gibidir. Zira o sünnetlerin hepsi, Ali'nin kadrinin yüceliğine, şanının büyüklüğüne ve Allah ve Resulü nezdinde mertebesinin yüksekliğine delâlet etmektedir. Biz bu mektuplarımızın aralarında bu sünnetlerin bol bir bölümünü zikrettik. Fakat zikretmediklerimiz, zikrettiklerimizden kat kat fazladır. [935] Siz, Allaha hamdolsun ki, sünnetleri çok iyi bilen ve çok iyi anlayan kimselersiniz. O sünnetlerde Ali'ye karşı bayrak açmak ve

onunla savaşmakla bağdaşan; onu incitmek, ona buğzetmek ve ona düşmanlık beslemekle uyuşan; onu ezmek, ona zulmetmek, Müslümanların minberleri üzerinde ona sövmek ve bunu cuma ve bayram namazlarında hatiplerin geleneklerinden biri hâline getirmekle uygun düşen bir şey gördünüz mü? Asla! Ne var ki, Ali hakkında bu günahları işleyenler, bir hayli çok ve mütevatir olmasına rağmen o sünnetleri hiç umursamamışlar ve o sünnetlerden hiçbiri, siyasetlerinin gereğini yapmalarına mani olmamıştır. Oysa onlar, Ali'nin Peygamber'in kardeşi ve velisi, vârisi ve sırdaşı, Ehl-i Beyt'inin efendisi, ümmetinin Harun'u, Can Paresi'nin (Fatıma'nın) dengi, zürriyetinin babası olduğunu biliyorlardı. Yine Ali'nin İslam'da onların ilki, imanda onların en ihlâslısı, ilimde onların en bilgilisi, amelde onların en çok çaba göstereni, hilimde onların en büyüğü, yakinde onların en sarsılmazı, zahmetlere katlanmakta onların en dirençlisi, imtihanlarda onların en güzel sınavı vereni, içlerinde menkıbeleri en bol olanı, geçmiş i en parlak olanı, İslam'ı korumakta en hassas olanı, Resulullah'a en yakın olanı; gidişat, ahlâk ve yöntemde ona en çok benzeyeni; fiil, kavil ve sükûtte en üstün örnekleri olduğunu da biliyorlardı. Fakat şahsî amaçlar, onların nezdinde her delilin önünde gelirdi. Böyle olduktan sonra, imamet konusunda kendi görüşlerini Gaidr Nassı'na uymaya tercih etmelerinde şaşırılacak ne var? Gadir Nassı, kendi görüşlerine öncelik tanıma ve kendi çıkarlarını gözetme uğruna tevil ettikleri yüzlerce hadisten sadece bir tanesi değil midir? Hâlbuki Resulullah (s.a.a) buyurmuştu ki: "Ben sizin aranızda öyle bir şey bırakmış bulunuyorum ki, eğer ona sıkıca sarılırsanız, asla (doğru yoldan) sapmazsınız: Allah'ın Kitabı ve öz soyumdan olan Ehl-i Beyt'im." [936] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Ehl-i Beyt'im aranızdaki misali, ancak Nuh'un gemisinin misalidir. Kim ona bindiyse, kurtuldu. Kim de ondan geri kaldıysa, boğuldu. Yine Ehl-i Beyt'im aranızdaki misali, İsrail Oğulları'ndaki Hıttı Kapısı'nın misalidir. Kim o kapıdan girdiyse, günahları bağışlandı." [937] Allah'ın salât ve selâmı ona ve Âl'ine olsun, yine buyurmuştu ki: "Yıldızlar, yeryüzü ehli için (denizlerde) boğulmaya karşı bir güvencedir. Ehl-i Beyt'im de, ümmetim için (dinde) ihtilâfa düşmeye karşı bir güvencedir. Araplardan bir kabile (Allah'ın hükümlerinde) onlara muhalefet edince, ihtilâfa düşer ve İblis'in hizbinden olurlar." [938] Ve onların hiçbirine boyun eğmediği bu kabilden daha nice sahih sünnetler. Vesselâm.

Ş.

Mektup 101

10 Rebiyülahir 1330

İmam Neden Sakife Günü Hilâfet ve Vesayet Naslarıyla İhticac Etmedi?

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun ki, hak apaçık ortaya çıktı. Sadece alâmetleri bilinmeyen ve nişaneleri gizli kalan tek bir mesele kaldı. Onu size söylüyorum ki, üzerindeki örtüyü kaldırasınız ve sırrını açığa çıkarasınız. O da şudur: İmam neden Sakife günü Sıddık'a ve ona biat edenlere karşı sizin üzerinde durduğunuz hilâfet ve vesayet naslarından hiçbiriyle ihticac etmedi? Acaba siz o nasların ifade ettiği manayı İmam'dan daha mı iyi biliyorsunuz? Vesselâm.

S.

Mektup 102

11 Rebiyülahir 1330

1 -İmam'ın Sakife Günü İhticac Etmesinin Önündeki Engeller

2- Engeller Mevcut Olduğu Hâlde İmam'ın ve Dostlarının İhticac Ettiklerine İşaret

1- Bütün insanlar biliyorlar ki, İmam ve Haşim Oğulları ve başkalarından olan bütün dostları, o gün ne Sakife'ye gittiler, ne de biatte hazır bulundular. Hepsi oradan ve orada olup bitenlerden uzakta, tüm varlıklarıyla Resulullah'ın (s.a.a) vefatıyla başlarına gelen o büyük felâkete yönelmiş, Peygamber'in (s.a.a) üzerlerine farz olan cenaze işleriyle meşgul olmuşlardı. Bundan başka ehemmiyet verdikleri bir şey yoktu. Peygamber'in mübarek naaşını mukaddes kabrine defnedinceye kadar Sakife ehli işlerini bitirmiş, biati almış ve antlaşmalarını sağlamlaştırmışlardı. İhtiyat ve tedbir olarak da oy birliği ile biatlerini gevşetecek veya antlaşmalarına zarar verecek ya da halkın kafasını karıştırıp huzursuzluk yol açacak olan her söz ve hareketi yasaklama kararı almışlardı. O hâlde İmam Sakife'nin, Sıddık'a biatin ve ona biat edenlerin neresinde bulunuyordu ki, onlara karşı ihticac etsin? Biat alındıktan sonra, emir ve nehiy sahipleri tedbirlerini almışken, güç ve kudret sahipleri o şiddeti göstermişken İmam veya başka birinin ihticac etmesine imkân mı vardı? Şimdiki asrımızda bile bir kimsenin sulta sahiplerinin karşısına dikilip sultasını kaldırması veya devletini lağvetmesi mümkün mü? Böyle bir girişimde bulunsa bile onu kendi hâline bırakırlar mı? Heyhat! Heyhat! O hâlde geçmişi şimdiki zamanla kıyaslayın. Zira insanlar aynı insan, zaman da aynı zamandır.

Ayrıca, Ali o gün onlara karşı ihticac etmenin fitneden başka hiçbir etkisi olmayacağını görmüş ve hakkının kaybolmasını o şartlarda fitne çıkmasına tercih etmişti. Çünkü fitnenin İslam'ın varlığını ve tevhid kelimesini tehlikeye sokacağından korkuluyordu. Nitekim daha önce de bunu izah

etmiş ve şöyle demiştik: “İmam, o gün ondan başka kimsenin karşı karşıya kalmadığı ağır bir imtihanla karşı karşıya kalmıştı. İki kanadında iki ağır sorun dikilip durmuştu: Bir tarafta nasları ve ahitleriyle duran, yüreği kanatan acıklı bir sesle, ciğerleri parçalayan ızdıraplı bir iniltiyle onu imdada çağıran **hilâfet**; diğer tarafta onu Yarımada’nın ayaklanması, Arapların (dinden) dönmesi ve İslam’ın kökünün kazınmasıyla korkutan, nifakta maharet kazanmış Medine ehlinde ve nifakları Kur’an’ın nassıyla sabit, küfür ve nifakta daha sert ve Allah’ın Peygamber’ine indirmediği hükümlerin sınırlarını bilmemeye daha yatkın olan çevredeki bedevî Araplardan münafıklarla tehdit eden **azgın fitneler**. Peygamber’in (s.a.a) vefatıyla bu münafıkların şevketi güçlenmiş, Müslümanlar ise soğuk bir kış gecesinde saldırgan kurtlar ve aç yırtıcılar arasında kalan yağmura tutulmuş koyunlar gibi olmuşlardı. Yalancı Müseylime, İftiracı Tulayha b. Huveylid ve Deccal (Tezvirici) Secah bint-i Haris ve bunların adamları, İslam’ı ortadan kaldırmak ve Müslümanları ezmek için ayağa kalkmışlardı. Rumlar, Kisralar ve diğer hükümdarlar pusuda bekliyorlardı. Bunlardan başka daha nice aktif unsurlar vardı ki, Muhammed ve onun Âl ve ashabına olan tüm öfkeleri ve İslam kelimesine besledikleri bütün kin ve nefretleriyle İslam’ı temelden yıkmak ve kökünü kazımak istiyorlardı. Bunun için hem çok istekli, hem de çok sabırsızlardı. Peygamber’in (s.a.a) Refik-ı A’la’ya (Yüce Dost’a) yükselmesinden sonra işlerinin kolaylaştığını ve kendileri için büyük bir fırsat doğduğunu düşünüyorlardı. İslam tekrar gücüne ve düzenine dönmeden bu fırsatı değerlendirmek ve bu kargaşadan yararlanmak istiyorlardı. Ali, işte bu iki tehlike arasında kalmıştı. Böyle bir durumda, tabii ki Müslümanların yaşaması için (hilâfet) hakkını kurban olarak sunacaktı.”⁽¹⁾ Fakat İmam yine de Müslümanları

1- İmam Ali (a.s), Malik-i Eşter’i Mısır valiliğine atadığında onunla Mısır halkına gönderdiği mektupta bunu açıkça ifade etmiş ve şöyle buyurmuştur: “(Hamdüsena ve salâtüselâmdan) Sonra: Şüphesiz, her türlü eksiklikten münezzeh olan Allah, Muhammed’i (s.a.a) âlemlere korkutucu ve peygamberlere tanık olarak gönderdi. Allah’ın selâmı ona olsun, o göçünce Müslümanlar hilâfet hususunda birbirleriyle çekiştiler. Allah’a andolsun ki, Arabın bu işi Peygamber’den (s.a.a) sonra onun Ehl-i Beyti’nden alacağı ve ondan sonra onu benden uzaklaştıracağı aklımdan geçmiyor, zihnime huttur etmiyordu. Ancak insanların falancanın etrafına toplanıp ona biat etmeleri beni irkiltti. Bunun üzerine bu işten elimi çekip geri durdum. Derken insanlardan bazılarının İslam’dan döndüklerini gördüm. Halkı Muhammed’in (s.a.a) dinini ortadan kaldırmaya çağırıyorlardı. İslâm’a yardım etmezsem, onda bir gedik

bölüp parçalamayacak, aralarında düşmanlarının fırsat bileceği bir fitneye sebebiyet vermeyecek şekilde hilâfetteki hakkını korumak ve kendisinden dönenlere hücceti tamamlamak istemiştir. Bu amaçla zorla, ama savaşmadan evinden çıkarılıncaya kadar çekilip evinde oturmuştu. Eğer hemen onlara gitseydi, hücceti tamamlanmaz, Şia'sının (tarafdarlarının) burhanı ışık saçmazdı. Ama o, bu hareketiyle hem dini korudu, hem de Müslümanların halifesi olma hakkını muhafaza etti. İslam'ı korumanın ve düşmanlarının saldırılarını defetmenin o günlerde mütareke ve uzlaşya bağlı olduğunu görünce, ümmeti korumak, şeriati muhafaza etmek, dini esirgemek, ahireti dünyaya tercih etmek ve çelişmeleri durumunda ehemmi mühimme (daha önemliyi önemliye) tercih etme yönünde şer'an ve aklen üzerlerine farz olanı yerine getirmek uğruna, zorda olsa mütareke yolunu seçmiş, başa geçenlerle sulh içinde olmayı tercih etmiştir. Zira o günlerde şartlar ne kılıçla mukavemet göstermeye, ne de hüccetle onları alt etmeye müsait değildi.

2- Bununla birlikte kendisi, oğulları ve dostlarından âlim olanlar, araştırmacılarca gizli olmadığı gibi, vasiyeti zikretme ve apaçık nasları yayma hususunda hikmetin gerektirdiği şekilde davranıyorlardı. Vesselâm.

açılacağından veya onun yıkılacağından korktum. Bunun musibeti ise bana, sayılı günler sürecek, sonra serap gibi yitip gidecek yahut bulut gibi dağılıp yitecek olan sizin yöneticiliğinizi kaybetmekten daha büyük olacaktı. Bu sebeple, o olaylar sırasında ayağa kalktım. Sonunda batıl yok olup gitti ve din huzura kavuşup istikrar buldu.”

Mektup 103

12 Rebiyülahir 1330

İmam'ın ve Dostlarının İhticalarını Araştırması

İmam'dan ne zaman böyle bir şey görülmüş? Keza akrabaları ve dostlarından ne zaman böyle bir şey baş göstermiş? Bizi bunlardan bir kısmına vâkıf eder misiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 104

15 Rebiyülahir 1330

1- İmam'ın İhticac Ettiği Yerlerden Bir Kısmı

2- Hz. Zehra'nın (a.s) İhticacı

1- İmam, kendi hakkındaki nasları yayarken vakarı seçer, İslam'ı muhafaza ve Müslümanların gücünü koruma adına o naslarla hasımlarına galebe etmeye çalışmazdı. Bazen de o şartlarda sükût edip hakkını istememesine mazeret ileri sürür, şöyle derdi: "Kişi, hakkını ertelediği için kınanmaz. Ancak kendisinin olmayan bir şeyi alan ayıplanır."⁽¹⁾ [939] İmam'ın kendi hakkındaki nasları yaymakta, hikmetin en aşikâr mazharlarıyla tecelli ettiği bazı yöntemleri de vardı. Rahbe'de ne yaptığını görmediniz mi? Hilâfeti döneminde Gadir gününü hatırlatmak için insanları Rahbe'de toplayarak onlara şöyle dedi: "Resulullah'ın (s.a.a) Gadir-i Hum günü söylediği sözleri duyan her Müslüman adamdan Allah için ayağa kalkıp duyduğu şeye şahitlik yapmasını istiyorum. Gözleriyle görüp kulaklarıyla işitenden başkası da kalkmasın." Bunun üzerine on ikisi Bedir'e katılanlardan olmak üzere otuz sahabî ayağa kalkarak duydukları Gadir Nassı'na şahitlik ettiler.⁽²⁾ [940] Osman'ın öldürülmesi ve Basra ile Şam'da çıkan fitne sebebiyle oldukça sıkıntılı olan o zor şartlarda yapabileceği en fazla şey buydu. Ömrüme andolsun ki, o gün o şartlarda hikmet üzere yapılabilecek bir ihticac, ancak bu kadar olabilirdi. İmam'ın övgülere şayan makamını görebiliyor musunuz? Nasıl da Gadir Nassı'nı kabrinden çıkartıp, yattığı yerden aya-

1- Bu söz, İmam'ın şerefli maksadını ifade etmek için söylediği kısa sözlerindendir ve Nehcü'l-Belaga'da mevcuttur. Bkz. Mutezili Allame, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 324.

2- Mektup 54'te zikrettiğimiz gibi.

ğa kaldırdı! Peygamber'in (s.a.a) Gadir-i Hum günü ümmetinden yüz bin veya daha fazla insanın gözleri önünde Ali'nin elinden tutup havaya kaldırarak, onun kendisinden sonra onların velisi olduğunu tebliğ ettiğini nasıl da Rahbe'de toplanan o maşerî kalabalığın gözlerinde canlandırdı! Böylece Gadir Nassı, mütevatir sünnetlerin en belirgin örneği oldu. Şimdi, önce bu konuyu yüz bini aşkın şahidin huzurunda ilân eden Nebi'nin hikmetine bakın; sonra da Rahbe'de buna şahit olan sahabîlere yemin ettirerek onlardan buna şahitlik etmelerini isteyen Vasi'nin hikmetine dikkat edin! Böylece İmam, şartların gerektirdiği ve kendisinin de her şeyin önünde tuttuğu sükûnet ve vakar içinde hakkı ispat etmiş oldu. İmam'ın kendisinin hilâfetiyle ilgili vasiyet ve nassı yayıp neşretmekteki tutumu hep böyleydi. O, gaflet içinde olanları, kargaşa ve nefrete sebep olmayacak üsluplarla uyarırdı.

Sünen sahiplerinin, Resulullah'ın (s.a.a) en yakın akrabalarını inzar ettiği (uyarıp korkuttuğu) gün Mekke Vadisi'nin Büyüğü amcası Ebu Talib'in evinde verdiği yemekle ilgili Ali'den (a.s) tahric ettikleri hadis size yeter. Bu, uzun ve yüce bir hadistir⁽¹⁾ ki, insanlar eskiden beri onu nübüvvetin alâmetlerinden ve İslam'ın nişanelerinden sayarlar. Çünkü o davette kalabalık bir topluluk az bir yemekle doyurularak Nebevî bir mucize gerçekleşmişti. Bu hadisin sonunda şöyle geçmektedir: Peygamber (s.a.a) Ali'nin ensesinden tutarak, "Bu, benim kardeşim, vasim ve içinizdeki halifemdir. Onu dinleyin ve ona itaat edin." buyurdu. [941] İmam, Resulullah'ın (s.a.a) kendisi hakkında şöyle buyurduğunu çok söylerdi: "Sen benden sonra her müminin velisisin." [942] Yine defalarca Peygamber'in kendisiyle ilgili şöyle buyurduğunu hatırlatmıştır: "Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Sadece benden sonra peygamber yoktur." [943] Aynı şekilde, Resulullah'ın (s.a.a) Gadir-i Hum günü söylediği şu sözleri de birçok kez tekrarlamıştır: "Ben müminlere kendilerinden evlâ (öncelikli) değil miyim?" "Evet, öylesin." dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir."⁽²⁾ [944] Ve İmam'ın güvenilir ve dikkatli raviler arasında yaydığı daha nice inkâr edilemeyecek naslar. O zamanlarda İmam'ın bundan fazla bir şey yapması mümkün değildi. **"Bu bir hikmet-i baliğadır; ama uyarılar fayda vermez."** [945]

1- Mektup 20'de zikrettik.

2- Bu hadisi, Mektup 26'nın sonunda açıkladığımız gibi, İbn Ebu Âsım tahric eder.

Ayrıca İmam (a.s), Şûra günü de mazeretleri ortadan kaldıracak hatırlatmalarda bulunmuş, hususiyetleri ve menkıbelerinden ihticac etmediği bir şey bırakmamıştı. [946] Hilâfeti döneminde kaç kere zulme uğradığını dile getirerek ihticac etmiş, minber üzerinden dert yanarak şikâyette bulunmuş ve bir keresinde şöyle buyurmuştu: “Allah’a andolsun ki filan, hilâfete göre yerimin değirmen taşının iği gibi olduğunu bildiği hâlde onu bir gömlek gibi giyindi. Oysa sel benden akar ve hiçbir kuş zirveme çıkamaz. Ben de hilâfete arama bir perde çektim, ondan yüz çevirdim. Başladım düşünmeye; kesilmiş elimle atağa mı geçeyim, yoksa kör bir karanlığa sabır mı edeyim? Öyle bir karanlık ki, o karanlıkta büyük yıpranır, küçük yaşlanır, mümin Rabbine kavuşuncaya dek zahmetten zahmete düşer. Gördüm ki sabretmek akla daha yatkın, sabrettim. Ama gözümde çöp vardı, boğazımda kemik. Mirasımın yağmalandığını görüyordum...” Şıksıkıye Hutbesi⁽¹⁾ olarak bilinen bu hutbe böyle devam eder. [947] Kaç kez söyle demişti: “Allah’ım! Kureys’e ve onlara yardımcı olanlara karşı senden yardım diliyorum. Onlar benimle olan akrabalık bağlarını kestiler, büyük makamımı küçülttüler. Bana ait olan bir hak (hilâfet) üzerinde benimle çekişmekte birleştiler. Sonra dediler ki: Hakta, onu alman da var, onu terk etmen de.”⁽²⁾ [948] Birisi ona der ki: “Bu meseleye (hilâfete) çok düşkün ve hırslı görünüyorsun, ey Ebu Talib’in oğlu.” Ona şu cevabı verir: “Bilakis siz, vallahi daha düşkün ve hırslısınız. Ben sadece bana ait olan bir hakkı istedim, siz ise benimle o hakkın arasına giriyorsunuz.”⁽³⁾ [949] Yine buyurmuştu ki: “Vallahi Allah Peygamber’inin (s.a.a) ruhunu kabzettiği zamandan insanların bu gününe dek hakkımdan mahrum bırakılmış, başkaları benden öne geçirmiştir.”⁽⁴⁾ [950]

Bir defasında da şöyle buyurmuştu: “Bizim bir hakkımız vardır; bize verilirse (ne âlâ); aksi takdirde bu gece yolculuğu uzun sürse de, devenin terkine bineriz.”⁽⁵⁾ [951] Kardeşi Akil’e yazdığı bir mektubunda da şöyle

1- Nehcü’l-Belaga’nın 3. hutbesidir; c. 1, s. 25’te.

2- Bkz. Nehcü’l-Belaga, hutbe 167 veya c. 2, s. 103.

3- Nehcü’l-Belaga, hutbe 167’de oduğu gibi.

4- Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 37, hutbe 5’te oduğu gibi.

5- Bu söz, Nehcü’l-Belaga, s. 155’te, Hikmetli Sözlerinden Seçmeler bölümünde 21. sözüdür. Seyyid Razi, bu söze nefis bir şerh düşmüştür. Şeyh Muhammed Abduh da başka bir şerh düşmüştür. Edebiyatla ilgilenenlerin her iki şerhe de bakmaları tavsiye edilir.

buyurmuştu: “Yaptıkları zulüm ve haksızlıklar, benden taraf Kureyş’i cezalandırsın. Onlar, akrabalık bağımı kopardılar ve annemin oğlunun (Resulullah’ı kastetmektedir) hâkimiyetini benden aldılar.”⁽¹⁾ [952] Şu sözün kaç kere söylemişti: “Bir de baktım ki, etrafımda Ehl-i Beyt’imden başka yardımcım yok. Onları ölüme sürüklemeye kıyamadım. Gözümü, içine çöp girmiş olduğu hâlde yumdum, boğazımda kemik kaldığı hâlde üstüne su içtim, öfkemi yutmaya ve ebucehil karpuzunun tadından daha acı olan bir şeye sabrettim.”⁽²⁾ [953]

Ashabından biri kendisine sorar: “Siz bu makama daha lâıyk olduğunuz hâlde kavminiz nasıl sizi ondan uzaklaştırdı?” Buyurur ki: “Ey Esed Oğulları’nın kardeşi! Sen heyecanlı bir adamsın, doğru olmayan yerde soru soruyorsun. Ama hısnılık hatırın ve sorma hakkın var. Bilmek istedin, o hâlde bil: En üstün nesebe ve Resulullah’la en sağlam bağa sahip olduğumuz hâlde bu makamla ilgili bize zorbalık edildi. Çünkü bu bir makamdı ki, bir topluluğun nefisleri ona tamah etti, başka bir topluluğun (Peygamber’in Ehl-i Beyt’inin) nefisleri ise cömertçe ondan vazgeçti. Hüküm Allah’ındır ve kıyamet günü dönüş O’nadır. *Sen odalarında feryat fiğan kopan bu yağmayı bırak...*”⁽³⁾ [954] Yine buyurur ki: “Allah bizi yüceltti, onları alçalttı; bize verdi, onları mahrum etti; bizi içeri aldı, onları dışarı çıkardı diye yalan ve zulüm olarak bizim değil de kendilerinin ilimde derinleşmiş olduğunu zannedenler nerede? Hidayet bizimle elde edilir. Körlük bizimle giderilir. Şüphesiz, imamlar Kureyş’tendir. (Fidanları) Haşim’in bu batnına dikilmiştir. Onlardan başkasına imamet yakışmaz. Onlardan başkasından yönetici olmaz...”⁽⁴⁾ [955] Hutbelerinden birindeki şu sözü de size yeter: “Resulullah’ın (s.a.a) ruhu kabzedilince, bir topluluk topukları üzerinde geri döndü. (Sırat-ı müstakim dışındaki) yollar onları kapıp götürdü. Alavere dalavereye güvendiler. (Peygamber ile) yakın akrabalığı olandan başkasına yöneldiler. Meveddetleri (sevgileri) emredilen vesileyi (Ehl-i Beyt’i) terk ettiler. Binayı (hilâfet binasını) sağlam temelinden taşıyıp, elverişsiz yerlere kurdular. Onlar, her hatanın madenleri, her gaflete

1- Nehcü’l-Belaga, c. 3, s. 67, Mektup 36.

2- Bkz. Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 62, hutbe 25.

3- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 79, kısa sözler, söz 157.

4- Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 36, kısa sözler, söz 140.

dalanın kapılarıdır. Firavun hanedanından bir sünnet üzere şaşkınlıkta bocaladılar, sarhoşlukta kendilerinden geçtiler. Bir kısmı her şeyden kopup dünyaya bağlandı, bir kısmı da dinden ayrılıp din düşmanı oldu.”⁽¹⁾ [956] Kendisine biat edildikten sonra irat ettiği bir hutbede ise -ki bu hutbe Nehcü’l-Belâğa’nın yüce hutbelerinden biridir- şöyle buyurur: “Bu ümmetten hiçbir kimse Âl-i Muhammed (s.a.a) ile mukayese edilemez. Üzerine onların nimetleri akan kimse asla onlarla bir sayılamaz. Onlar dinin temeli, yakinin direğidirler. Aşırıya kaçan, onlara döner. Geride kalan, onlara kavuşur. Hak velâyetin özellikleri onlardadır. Vasiyet ve veraset onların hakkındadır. (Peygamber’in vasileri ve vârisleri onlardır.) Hak şimdi ehline döndü ve intikal etmesi gereken yerine intikal etti.”⁽²⁾ [957] Kendisine muhalefet edenlere şaşırdığı bir hutbesinde de şöyle buyurur: “Hayret! Dinleriyle ilgili delilleri farklı olan şu fırkaların hatasına niye şaşmayayım ki?! Ne bir peygamberin izini takip ederler, ne de bir vasinin yaptıklarına uyarlar!...”⁽³⁾ [958]

2- Hz. Zehra’nın (s.a) da yetkin hüccetleri vardır. Bu husustaki iki hutbesi oldukça yaygındır. Ehl-i Beyt, çocuklarının eğitiminde Kur’an’ı ezberlemeyi zorunlu tuttıkları gibi bu iki hutbeyi ezberlemeyi de zorunlu tutarlardı. Hz. Zehra, binayı (hilâfet binasını) sağlam temelinden taşıyıp, elverişsiz yere kuranları şiddetle eleştirmiş ve şöyle buyurmuştur: “Yazıklar olsun onlara! Hilâfeti risaletin sarsılmaz dağlarından, nübüvvetin sağlam temellerinden, Ruhü’l-Emin’in (Cebrail’in) indiği yerden, dünya ve din işlerine vâkıf olan kimseden nereye uzaklaştırdılar?! Haberiniz olsun, apaçık hüsrân işte budur! Ebu’l-Hasan’dan (Ali’den) neyin intikamını aldılar?! Ondan, vallahi kılıcının darbesinin, çiğneyişinin şiddetinin, saldırısının acısının ve Allah’ın zatı hususundaki tavizsiz duruşunun intikamını aldılar. Tallahi eğer hep birlikte Resullah’ın ona vermiş olduğu dizgine⁽⁴⁾

1- Bkz. Nehcü’l-Belâga, c. 2, s. 48-49, hutbe 146.

2- 2. hutbenin sonunda olan bu sözleri, Nehcü’l-Belâga, c. 1, s. 25’in başında bulabilirsiniz.

3- Bkz. Nehcü’l-Belâga, c. 1, s. 145, hutbe 84.

4- Resulullah, ümmetin dinî ve dünyevî işlerinin dizginini (idaresini) Ali’ye vermişti. Eğer ümmet, Peygamberinin sözünü dinleyerek dizginin (idarenin) onun elinde olmasına razı olsalardı, en iyi biçimde yönetilecek ve karşılaştıkları olumsuzluklar ve sıkıntıların hiçbirisiyle karşılaşmayacaklardı.

boyun eğselerdi, onu üzengilerin arasına alır ve onları öyle yumuşak bir seyirle hareket ettirirdi ki, ne bineğin (devletin) burnu yaralanır, ne de binenleri (halkı) incitirdi. Onları suyu bol, iki kıyısı da dolup taşan ve iki tarafı da bulanıklaşmayan saf bir ırmağa götürürdü. Onları suya kanmış olarak geri getirirdi. Gizlide ve açıkta onların hayrını isterdi. Kendisi için ise susuzluğunu giderecek ve açlığını bastıracak miktardan fazlasını almazdı. Onlara gök ve yerden bereketler açılırdı. Yakında Allah onları kazandıklarıyla cezalandıracaktır. Hey, gelin de dinleyin! Yaşadığınız müddetçe zaman size ne şaşılacak şeyler gösterecektir! Şaşırırsanız, yeni bir olay sizi daha çok şaşırtacaktır. Hangi sığınağa sığındılar?! Hangi kulpa sarıldılar?! Ne kötü efendi seçtiler! Ne kötü arkadaş edindiler! Zalimler için ne kötü bir değişmedir! Vallahi kuyrukları öncülere, terkleri önlere tercih ettiler. Burunları yere sürtülsün! İyi işler yaptıklarını zannederler, fakat farkında olmasalar da asıl bozguncular onlardır. Yazıklar olsun onlara! **'Hakka ileten mi uyulmaya daha lâyıktır; yoksa iletilmedikçe (hakkı) bulamayan mı? Öyleyse size ne oluyor? Nasıl hükmediyorsunuz?'** [959]...⁽¹⁾ [960] Hutbe böyle devam eder. Bu hutbe, tertemiz Ehl-i Beyt'in bu konuda söylediklerinin bir örneğidir; diğerlerini de buna kıyas edebilirsiniz. Ves-selâm.

Ş.

1- Bu hutbeyi Ebu Bekir Ahmed b. Abdulaziz Cevherî, es-Sakife ve Fedek adlı kitabında, Muhammed b. Zekeriyya'dan, Muhammed b. Abdurrahman Mehlibî'den, Abdullah b. Hammad b. Süleyman'dan, babasından, Abdullah b. Hasan b. Hasan'dan, annesi Fatıma bint-i Hüseyin'den, merfu olarak Hz. Zehra'dan (a.s) tahriç eder. Hicrî 280 yılında vefat eden İmam Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tahir de, Belagatü'n-Nisa adlı kitabının 23. sayfasında, Harun b. Müslim b. Sa'dan kanalıyla Hasan b. İlvan'dan, o da bu hutbeyi Abdullah b. Hasan b. Hasan'dan, annesi Fatıma bint-i Hüseyin'den, ninesi Hz. Zehra'dan (a.s) rivayet eden Atıyye el-Avfî'den rivayet eder. Bizim ashabımız ise bu hutbeyi, Süveyd b. Gafle b. Avsece el-Co'fî'den, Hz. Zehra'dan (a.s) rivayet ederler. Tabersî, el-İhticac kitabında ve Meclisî, Biharu'l-Envar'da bu hutbeyi zikretmişlerdir. Ayrıca, sağlam ve güvenilir âlimlerden birçok kimse, bu hutbeyi rivayet etmişlerdir.

Mektup 105

16 Rebiyülahir 1330

İmam ve Hz. Zehra'dan başkalarının ihticaclarını da zikrederek faydayı tamamlamanızı rica ediyorum. Fazilet size aittir. Vesselâm.

S.

Mektup 106

18 Rebiyülahir 1330

1- İbn Abbas'ın İhtiacı

2- Hasan ve Hüseyin'in İhtiacı

3- Şia'nın Sahabeden Olan Kahramanlarının İhtiacı

4- Vasiyet Naslarıyla İhtiac Ettiklerine İşaret

1- Dikkatinizi, İbn Abbas ile Ömer'in arasında geçen bir muhavereye çekiyorum. Ömer, aralarında geçen uzun bir konuşma esnasında (İbn Abbas'a) dedi ki: "Ey İbn Abbas! Biliyor musun Muhammed'den (s.a.a) sonra kavminiz neden sizden el çektii?" (İbn Abbas diyor ki:) "Ona cevap vermek istemedim, dedim ki: Ben bilmiyorsam, Müminlerin Emiri (Ömer'i kastediyor) muhakkak biliyor." Ömer dedi ki: "Böbürlenip de insanlara zulmedersiniz diye nübüvvet ve hilâfetin sizde toplanmasından hoşlanmadılar. Bu yüzden Kureyş, kendileri için (halife) seçti; doğru olanı yaptı ve başarılı oldu." (İbn Abbas diyor ki:) Bunun üzerine, "Ey Müminlerin Emiri! Eğer konuşmama izin verirseniz ve öfkenizi benden uzaklaştırırsanız, konuşurum." dedim. "Konuş." dedi. Dedim ki: "Ey Ey Müminlerin Emiri! 'Kureyş, kendileri için (halife) seçti; doğru olanı yaptı ve başarılı oldu.' sözünüze gelince; eğer Kureyş, Allah'ın kendileri için seçtiği yerden kendileri için (halife) seçmiş olsaydı, doğru olanı yapmış olurdu; ne onlara karşı gelinirdi, ne de kıskanılırlardı. 'Nübüvvet ve hilâfetin bizde toplanmasından hoşlanmadılar.' sözünüze gelince; Aziz ve Celil Allah, hoşlanmamakla nitelediği bir topluluk hakkında şöyle buyurur: **"Bu şundan dolayıdır ki, onlar Allah'ın indirdiğinden hoşlanmadılar, Allah da onların amellerini boşa çıkardı."** [961] Ömer şöyle dedi: "Heyhat, ey İbn Abbas! Bana senden bazı şeyler (sözler) ulaşıyordu ki, onları sana doğrulatıp da yanımdaki

itibarın ortadan kalksın istemem.” Dedim ki: “Nedir onlar, ey Müminlerin Emiri? Eğer hak ise, yanındaki itibarımı ortadan kaldırmaması gerekir. Yok, eğer batıl ise, benim gibi biri batılı kendisinden uzaklaştırmış olur.” Ömer dedi ki: Bana ulaştığına göre sen, ‘Hilâfeti bizden haset, haksızlık ve zulümle uzaklaştırdılar.’ demişsin.” (İbn Abbas diyor ki:) Dedim ki: “Ey Müminlerin Emiri! ‘Zulüm ile’ sözünüze gelince; bu, gerek cahil için de, akli başında olan kimse için de ortaya çıktı. ‘Haset ile’ sözünüze gelince; şüphesiz ki, Âdem’e de haset edildi, biz de onun haset edilen evlâtlarıyız.” Ömer dedi ki: “Heyhat, heyhat! Ey Haşim Oğulları! Vallahi kalpleriniz hiçbir zaman hasetten arınmayacaktır.” (İbn Abbas diyor ki:) Bunun üzerine dedim ki: “Ey Müminlerin Emiri! Ağır olun! Allah’ın her türlü pislîği kendilerinden uzaklaştırıp tertemiz kıldığı bir topluluğun kalplerini bu şekilde nitelendirmeyin...” Hadis devam eder.⁽¹⁾ [962]

Başka bir defa da bu ikisi arasında geçen bir muhavere Ömer ona şöyle demişti: “Amcan oğlunu ne hâlde bırakıp geldin?” İbn Abbas diyor ki: “Abdullah b. Cafer’i kastettiğini zannederek, “Onu yaşlılarıyla beraber bırakıp geldim.” dedim. Ömer, “Onu kastetmedim, siz Ehl-i Beyt’in büyüğünü kastettim.” dedi. (İbn Abbas diyor ki:) Dedim ki: “Onu Kur’an okuduğu hâlde kırbalarla su çekerken bırakıp geldim.” Ömer, “Ey Abdullah! Eğer benden bir şey gizlersen, kurbanlık deve ve sığırların kanları senin üzerine olsun, acaba Ali’nin içinde hilâfet ile ilgili herhangi bir şey kalmış mı?” “Evet.” dedim. Ömer, “Resulullah’ın kendisinin halifelîğiyle ilgili bir nassı olduğunu iddia ediyor mu?” dedi. İbn Abbas diyor ki: Dedim ki: “Size daha fazlasını söyleyeyim: Ben onun bu iddiasını babama sordum. Babam, ‘Doğru söylüyor.’ dedi.” Ömer dedi ki: “Resulullah’ın onun işiyle ilgili olarak onu zirveye çıkaran sözleri vardı;⁽²⁾ ama o sözler, ne bir hücceti ispat eder, ne de bir mazereti ortadan kaldırır. Andolsun ki Peygamber, onun işiyle ilgili ara sıra halkı yokluyordu.⁽³⁾ Andolsun ki, hastalığında da

1- Bu olayı, aynı lafızla İbn Esir’in el-Kâmil adlı tarihinden naklettik. Bkz. el-Kâmil, c. 3, s. 24, Ömer’in Sireti’nin sonları, (Hicrî) 23. Yılın Olayları. Mutezilî Allame de, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 3, s. 107’de, yine Ömer’in Sireti’nde zikretmiştir.

2- Resulullah’ın Ali’yi çok övdüğünü ve onu zirvelere çıkardığını söylemek istiyor. Bu da, kimseye gizli olmadığı gibi, bu hususta Ömer’den bir itirafıdır.

3- Peygamber’in o beliğ sözlerle Al’iyi övmesinden maksadının, ümmetin Ali’yi halife olarak kabul edip etmeyecelerini yoklamak olduğunu söylüyor.

onun adını açıklamak istemişti, ama ben buna mani oldum..."⁽¹⁾ [963]

Aralarında üçüncü bir muhavere daha geçer. Bu muhavere Ömer şöyle der: "Ey İbn Abbas! Arkadaşını (Ali'yi kastediyor) gerçekten de zulme uğramış olarak görüyorum." İbn Abbas diyor ki: Ona dedim ki: "Ey Müminlerin Emiri! Öyleyse zulümle elinden alınan hakkını ona geri verin." (İbn Abbas diyor ki:) "Bu sözüm üzerine Ömer, elini elimden çekti ve kendi kendine bir şeyler mırıldanarak bir süre yürüdü. Sonra durdu. Ben arkadan ona yetiştim. Dedi ki: "Ey İbn Abbas! İnsanların ona yönelmesine mani olan şeyin, onu küçük görmelerinden başka bir şey olduğunu zannetmiyorum. İbn Abbas diyor ki: Ona dedim ki: "Vallahi Allah ve Resulü ona, Beraat'ı (Tevbe Suresi'ni) arkadaşından (Ebu Bekir'i kastediyor) almasını emrettikleri zaman onu küçük görmemişlerdi." İbn Abbas diyor ki: "Bunun üzerine Ömer benden yüz çevirerek süratle gitti, ben de geri döndüm."⁽²⁾ [964]

Ümmetin bilgini, Haşimîler'in dili ve Resulullah'ın amcasının oğlu Abdullah b. Abbas'ın bunlar gibi daha nice tutumları vardır. Mektup 26'da yanına gelen o adamlara karşı, uzun ve yüce bir hadiste, Ali'nin on altı tane hususiyetiyle nasıl ihticac ettiğini de gördünüz. O hadisin bir bölümünde şöyle der: "Peygamber (s.a.a) amca çocuklarına, 'Hanginiz dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcım olmak ister?' diye buyurdu. Hepsi imtina etti. Ali, 'Ben dünya ve ahirette senin dostun ve yardımcım olurum.' dedi. Peygamber, Ali'ye, 'Sen dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcımsın.' buyurdu." İbn Abbas, bu hadisin devamında şöyle der: "Resulullah Tebuk Gazvesi için yola çıktığında insanlar da onunla birlikte yola çıktılar. Ali, 'Ya Resulallah, ben de sizinle birlikte yola çıkayım mı?' diye arz etti. Peygamber (s.a.a), 'Hayır.' deyince, Ali ağladı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: 'Bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısın? Sadece benden sonra peygamber yoktur. Gerçek şu ki, seni kendi yerime halife olarak bırakmadan gitmem doğru olmaz.' buyurdu." (İbn Abbas der ki:) "Yine Resulullah, Ali'ye hi-

1- Bu sözleri, İmam Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tahir, Tarih-i Bağdad adlı kitabında İbn Abbas'a varan muteber senediyle tahriç eder. Mutezilî Allame de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 97'de, Ömer'in ahvalinde zikreder.

2- Siyerciler, bu diyalogu Ömer'in ahvalinde zikrederler. Biz, Mutezilî Allame, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 105'den naklettik.

tap ederek, 'Sen benden sonra her müminin velisisin.' buyurdu... Yine Resulullah (s.a.a), 'Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır...' buyurdu." [965] Hadis devam eder.

2- Haşim Oğulları'nın ileri gelen şahsiyetlerinin, o günlerde bunlara benzer daha nice ihtiyaçları olmuştur. Hatta bir gün (İmam) Hasan b. Ali, Ebu Bekir Resulullah'ın (s.a.a) minberi üzerindeyken Mescid'e girmiş ve ona, "Babamın oturduğu yerden aşağı in!" demişti. [966] Buna benzer bir tepkiyi de (İmam) Hüseyin, yine minber üzerindeyken Ömer'e karşı göstermişti.⁽¹⁾ [967]

3- İmamiyye kitapları, bu konuda Haşimîler ve onların sahabe ve tabiînden olan dostlarının çok sayıda ihtiyaçlarını kaydeder. Arzu edenler, ilgili yerlerinde onlara müracaat edebilirler. İmam Tabarsî'nin el-İhticac adlı kitabında, Halid b. Said b. Âs el-Emevî,⁽²⁾ Selman-ı Farisî, Ebu Zer el-Gıfarî, Ammar b. Yasir, Mikdad, Büreyde el-Eslemî, Ebu'l-Heysem b. Teyyihan, Sehl b. Huneyf, Osman b. Huneyf, Huzeyme b. Sabit Zü'ş-Şehadeteyn, Übey b. Kâb, Ebu Eyyub el-Ensarî ve başkalarından[968] naklettiği sözler bize yeter. Ehl-i Beyt ve dostlarının haberlerini araştıran herkes, onların ihticacda bulunmak için elverişli olan hiçbir fırsatı kaçırmadıklarını ve

1- Her iki olayı, İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 160, 11. bapta zikrettiği ayetlerden 14'üncüsü olan Meveddet Ayeti'yle ilgili beşinci maksatta nakleder. Darekutnî de, İmam Hasan'ın Ebu Bekir'le olan olayını tahrîç eder. İbn Sa'd da, Tabakat'ında, Ömer'in tercümeihâlinde İmam Hüseyin'in Ömer'le olan olayını tahrîç eder.

2- Halid b. Said b. Âs, Ebu Bekir'in hilâfetini kabullenmeyen kimselerden biriydi. Üç ay ona biat etmekten imtina etmişti. Ehl-i Sünnet'in İbn Sa'd gibi güvenilir âlimlerinden birçoğu bunu açıkça ifade etmişlerdir. Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 4, s. 70, Halid'in tercemühâli. İbn Sa'd, orada şöyle der: "Ebu Bekir, Şam'a göndereceği ordunun sancağını onun için bağlamış ve sancağı onun evine götürmüştü. Ömer, "(Senin hakkında) o sözleri söyleyen Halid'i nasıl bu ordunun başına getirirsin?!" diye Ebu Bekir'e itiraz etmişti. Ömer, bu itirazında o kadar ısrarcı olmuştu ki, sonunda Ebu Bekir, (sancağı alması için) Ebu Erva ed-Devsî'yi Halid'e göndermişti. Ebu Erva, "Halife, 'Bize sancağımızı geri ver.' diyor." demişti. Halid de sancağı getirip vermiş ve şöyle demişti: "Ne verdiğiniz komutanlık bizi sevindirdi, ne de azletmeniz bizi üzdü." Sonra Ebu Bekir, Halid'in evine kadar gitmiş ve ondan özür dilemişti. Fakat bundan Ömer'e tek bir kelime dahi söz etmemesi için ondan söz almıştı." Şam'a ordu gönderilmesinden bahseden herkes, bu olayı zikretmiş veya ona işaret etmiştir. Dolayısıyla bu, yaygın olarak bilinen olaylardan biridir.

içinde buldukları zor şartların kendilerine müsaade ettiği ölçüde tasrih, telvih, sertlik, yumuşaklık, hitabe, yazı, şiir ve nesir gibi ihticacın bütün çeşitlerinden yararlandıklarını bilir.

4- Bu arada, araştırmacıların bildiği gibi, en çok da vasiyetten (vasilikten) söz eder ve onunla ihticacda bulunurlardı. Vesselâm.

Ş.

Mektup 107

19 Rebiyülahir 1330

Ne Zaman Vasiyetten Söz Etmişler?

İmam'a vasiyet edildiğinden ne zaman söz etmişler? Ne zaman onunla ihticacda bulunmuşlar? Sadece Müminlerin Anası'nın (Aişe'nin) meclisinde vasiyetten söz ettiklerini, onun da, daha önce açıkladığımız gibi onu inkâr ettiğini biliyorum. Vesselâm.

S.

Mektup 108

22 Rebiyülahir 1330

Vasiyet ile İhticac Ettikleri

Hayır, öyle değil. Emirü'l-Müminin, minber üzerinde vasiyetten söz etmiştir. Bunun nassını Mektup 104'te size okumuştuk. İnzar günündeki Dâr Hadisi'ni zikreden herkes, onu Ali'ye dayandırır. Bu hadisi de Mektup 20'de zikretmiştik. O hadiste Ali'nin vasiliği ve halifeliği açıkça ifade edilir.

Peygamber'in torunu, cennet gençlerinin efendisi İmam Ebu Muhammed Hasan, Emirü'l-Müminin öldürüldüğünde irat ettiği o güzel hutbesinde şöyle demiştir: "Ben Nebi'nin oğluyum. Ben Vasi'nin oğluyum."⁽¹⁾ [969]

İmam Cafer Sadık şöyle buyurmuştur: "Ali, risaletten önce Resulullah (s.a.a) ile birlikte ışığı görüyor ve sesi duyuyordu. (İmam Cafer Sadık diyor ki:) Peygamber (s.a.a) Ali'ye buyurdu ki: Eğer ben peygamberlerin sonuncusu olmasaydım, sen peygamberlikte (bana) ortak olurdun. Peygamber değilsen de, peygamberin vasisi ve vârisisin."⁽²⁾ [970]

Bu husus, Ehl-i Beyt İmamları'ndan mütevatir olarak nakledilmiş olup, sahabe asrından günümüze dek onların ve dostlarının yanında bedihî konulardan biridir. Selman-ı Farisî derdi ki: Resulullah'tan (s.a.a) duydum, diyordu ki: "Benim vasim, sırrımın mahzeni, kendimden sonra bıraktığım en hayırlı kimse, vaadimi yerine getirecek ve borcumu ödeyecek olan, hiç şüphesiz, Ali b. Ebu Talib'dir." [971] Ebu Eyyub el-Ensarî anlatır, der ki: Resulullah'tan (s.a.a) duydum, Fatıma'ya diyordu ki: "Bilmez misin, Aziz

1- Bu hadisi Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 172'de tahrîç eder.

2- Bkz. Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 254, Kasıa Hutbesi'nin şerhinin sonları.

ve Celil Allah yeryüzü ehline şöyle bir baktı ve onların içerisinde senin babanı seçti ve onu peygamber olarak (insanlara) gönderdi. Sonra ikinci kez baktı ve senin kocanı seçti. Sonra bana vahyetti de seni onunla evlendirdim ve onu vasi edindim.” [972] Büreyde anlatır, der ki: Resulullah’tan (s.a.a) duydum, şöyle diyordu: “Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, benim vasim ve vârisim de Ali b. Ebu Talib’dir.”⁽¹⁾ [973] Cabir b. Yezid el-Co’fî, İmam (Muhammed) Bâkır’dan hadis naklettiğinde -Zehebî’nin Mizanu’l-İtidal’inde onun tercümeihâlinde olduğu gibi- şöyle derdi: “Vasilerin vasisi bana şöyle tahdis etti.” [974] Ümmü’l-Hayr bint-i Hureyş el-Bârikıyye, Sıffin’de Kûfelileri Muaviye ile savaşmaya teşvik eden o cesur hutbesinde dediği sözlerden biri de şuydu: “Allah’ın rahmeti üzerinize olsun, Adil İmam’a, Vefalı Vasi’ye ve Sıddık-ı Ekber’e yardıma koşun...”⁽²⁾ [975]

Bunlar, selefin hutbeleri ve hadislerinde yüksek bir sesle vasiyetten söz ettikleri bazı örneklerdir. Onların hâllerini inceleyenler, Emirü’l-Müminin hakkında “Vasi” kelimesini onun bir ismi gibi kullandıklarını görürler. Bundan dolayıdır ki, Tacu’l-Arus’un müellifi, eserinin 10. cildi, 393. sayfasında “vasi” maddesinde şöyle der: “Vasi -gani gibi-: Ali’nin (r.a) lakabıdır.”

Bu konuda selefin şiirlerinde geçenleri ise, bu mektupta saymak mümkün değildir. Onlardan, sadece amacımızı tamamlayacak miktarda bazı örnekler zikredeceğiz. Abdullah b. Abbas b. Abdulmuttalib şöyle der:

“Bütün hanedanı içinden Resulullah’ın vasisi / ‘Yok mu savaşacak biri?’ denince meydana atılan süvarisi.” [976]

Muğire b. Hâris b. Abudulmuttalib, Sıffin’de Iraklıları Muaviye ile savaşmaya teşvik ettiği beyitlerinin birinde şöyle der:

“Resulullah’ın vasisi, damadı ve Allah’ın canlanmış kitabı, sizin komutanınızdır.” [977]

Abdullah b. Ebu Süfyan b. Hars b. Abudulmuttalib şöyle der:

1- Bureyde’nin bu hadisini ve öncesinde geçen Ebu Eyyub ile Selman’ın iki hadisini Mektup 68’de zikretmiştik.

2- İmam Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tahir, Belagatü’n-Nisa adlı kitabınının 41. sayfasında, Şa’bî’ye varan senediyle tahriç eder.

“Hayber’in fatihi ve savaşçı birliklerin sel gibi geldiği Bedir’in kahramanı Ali bizdendir. Nebiyy-i Mustafa’nın vasisi ve amcasının oğludur. O hâlde kim onunla boy ölçüşebilir ya da ona yakın bir seviyeye yükselebilir?!” [978]

Bedir gazilerinden olan Ebu’l-Heysen b. Teyyihan, Cemel Vakası sırasında söylemiş olduğu beyitlerinden birinde şöyle der:

“Şüphesiz ki Vasi, bizim imamımız ve velimizdir. Gizli açığa çıktı ve sırlar faş oldu.” [979]

Bedir gazilerinden olan Huzeyme b. Sabit Zü’ş-Şehadeteyn de, Cemel Vakası sırasında söylemiş olduğu beyitlerinden birinde şöyle der:

“Ey Peygamber’in vasisi! Savaş, düşmanları kaçırmış ve mahfeli develer göçüp gitmişler.” [980]

Allah ondan razı olsun, yine der ki:

“Ey Aişe! Ali’den ve onu onda olmayan şeylerle ayıplamaktan el çek; çünkü sen ancak bir annesin. O, bütün hanedanı içinden Resulullah’ın vasisidir. Sen, bu konuda olanlara şahitsin.” [981]

Sahabenin kahramanlarından olan ve Sıffin Harbi’nde kardeşi Abdurrahman ile birlikte şehit düşen Abdullah b. Büdeyl b. Varkâ el-Huzaî şöyle der:

“Ey Kavmim! Haydi, Vasi’ye karşı savaş başlatan şu büyük sorunu çözmeye! Çünkü bu sorunu çözenin savaşmaktan başka bir çaresi yok.” [982]

Emirü’l-Müminin’in Sıffin’de söylediği kendi şiirinden:

“Ahmed’e (Peygamber’e) haber verilirse, vasisini soyu kesik (Muaviye) ile kıyas etmelerine asla razı olmayacaktır.” [983]

Sahabeden olan Cerir b. Abdullah el-Becelî, Şürahbil b. Semt’a gönderdiği ve Ali’den söz ettiği beyitlerinden birinde şöyle der:

“Bütün hanedanı içinden Resulullah’ın vasisi / ve örnek verilen kahraman süvarisi.” [984]

Amr b. Hârise el-Ensarî, İbn Hanefiyye diye tanınan Muhammed b. Emi-

rü'l-Müminin hakkında söylediği beyitlerinin birinde şöyle der:

“Peygamber’in adaşı, Vasi’nin benzeri / Gördüm ki, elinde koyu kırmızı bir sancak.” [985]

Abdurrahman b. Cuayl, insanlar Osman’dan sonra Ali’ye biat ettiklerinde şöyle demiştir:

“Ömrüme andolsun ki, dinin koruyucusu, iffet ile maruf ve oldukça başarılı birine biat ettiniz. Mustafa’nın vasisi ve amcası oğluna, ilk namaz kılana, dinin ve takvanın kardeşine.” [986]

Ezd kabilesinden bir adam Cemel Vakası gününde şöyle demiştir:

“Bu Ali’dir. Vasi de odur. Necva gününde Peygamber onu kardeş edindi ve dedi ki: ‘Bu benden sonra sizin velinizdir.’ Bu sözü koruyan korudu, bedbaht olan ise unuttu.” [987]

Cemel Savaşı’nda Benî Zabbe kabilesinden Aişe’nin ordusunun nişanesini taşıyan bir genç meydana çıktı ve şöyle dedi:

“Biz Zabbe Oğulları Ali’nin düşmanlarıyız. Hani eskiden beri ‘vasi’ diye tanınanın. Ve Peygamber zamanında süvariler pehlivanının. Ben Ali’nin faziletlerinden habersiz değilim. Lâkin takva sahibi (Osman) İbn Affan’ın kan davasını güdüyorum.” [988]

Ali’nin yanında yer alan Said b. Kays el-Hemdanî, Cemel Vakası günü şöyle demiştir:

“Hangi savaş ateşi tutuşursa tutuşsun ve şiddetli çarpışmalarda ne kadar sağlam mızraklar kırılırsa kırılınsın, Vasi’ye de ki: Kahtan kabilesi gelmiştir; Hemdan kabilesini de çağır ki, onlar savaşta sana yeterler. Çünkü onlar, savaşın oğulları ve kardeşleridirler.” [989]

Ali’nin ashabından olan Ziyad b. Lübey el-Ensarî, Cemel Vakası günü şöyle demiştir:

“Boğuşma gününde Ensar’ı nasıl görüyorsun? Biz, bizimle savaşanın kim olduğunu umursamayız. Vasi’ye yardım ettiğimiz için bize kızana aldırmayız. Oldukça ciddiyiz, oyun oynamıyoruz. Ali’dir bu, Abdulmuttalib’in oğlu (torunu). Yalancılara karşı bugün ona yardım ediyoruz. Haksızlık yapanlar ise, ne kötü şey kazanıyorlar.” [990]

Hucr b. Adiy el-Kindî, yine o gün şöyle demiştir:

“Ey Rabbimiz! Ali’yi bizim için koru! O mübarek ve nurlu; o mümin, muvahhit ve muttaki; o görüşü tutarsız ve saptırıcı olmayan; bilakis doğru yola ileten, İlâhî tevfiik ve hidayetle desteklenen insanı bizim için koru! Rabbim! Onu ve onun şahsında Peygamber’i muhafaza eyle! Çünkü o, Peygamber’in dostu idi; sonra da ölümünden sonrası için vasi olarak ona razı oldu.” [991]

Amr b. Uhayha, Cemel Vakası günü İbn Zübyr’in konuşmasından sonra (İmam) Hasan’ın yaptığı konuşmayla ilgili olarak şöyle der:

“Ey hayrın Hasan’ı! Ey babasının benzeri! Aramızda en hayırlı hatip olarak ayağa kalktın. Öyle bir konuşma yaptın ki, Allah onunla fenalıklar ehlini babandan defetti. Sen İbn Zübeyr gibi değilsin; konuşurken kekelemeye başladı ve şüphe icat etmeye yönelik o anlamsız sözlerine devam edemeyip başını aşağı saldı. Allah, Vasi’nin ve Necib’in (Ali’nin) oğlunun yaptığını yapmasına hiç müsaade eder mi? Hayırlara çıkasın, Nebi ile Vasi arasındaki (o ikisinden olan) bir kişide kusur olmaz ki!” [992]

Yine Cemel Vakası gününde Zecr b. Kays el-Co’fî şöyle demiştir:

“Ali’nin hakkaniyetini ikrar edinceye kadar sizinle savaşacağım. O ki, Peygamber’den sonra bütün Kureyş’in en iyisidir. O ki, Allah onu süslemiştir ve vasi olarak adlandırmıştır.” [993]

Yine Zecr b. Kays, Siffin Savaşı sırasında şöyle demiştir:

“Allah, elçisi ve nimetlerin tamamlayıcısı Ahmed’e salât eylesin. Ondan sonra da şu desteklenen Halife’mize salât eylesin. Peygamber’in vasisi olan Ali’yi kastediyorum. Ümmetin sapkınlarına karşı onu savunuruz.” [994]

Eş’as b. Kays el-Kindî şöyle demiştir:

“İmam’ın elçisi bize geldi ve onun gelmesiyle Müslümanlar sevindi. Peygamber’in müminler içerisinde öncülüğü ve üstünlüğü olan vasisinin elçisi.” [995]

Yine şöyle demiştir:

“Vasi’nin, Haşimîlerden olan Ali’nin elçisi bize geldi. O ki, Peygamber’in veziri ve damadıdır. O ki, yaratılmışların ve âlemin en hayırlısıdır.” [996]

Numan b. Aclan ez-Zürkî el-Ensârî, Sıffin'de şöyle demiştir:

“Vasi imamımız iken dağınıklık nasıl olabilir?! Hayır, nasıl?! Bunun şaşkınlık ve alçaklıktan başka bir sonucu olur mu?! O hâlde sapkın Muaviye’yi bırakın da Vasi’nin dinine uyun ki, ileride dininizi övebilesiniz.” [997]

“Abdurrahman b. Züeyb el-Eslemî, Muaviye’yi Irak ordularıyla tehdit ettiği beyitlerinden birinde şöyle der:

“Vasi, seni dalalet ve şüpheden geri döndürmek için o ordularla sana geliyor.”⁽¹⁾ [998]

Abdullah b. Ebu Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib şöyle der:

“Hiç şüphesiz, Muhammed’den sonra veliyy-i emrimiz Ali’dir. O, bütün yerlerde Peygamber ile beraberdi. Resulullah’ın hak vasisi ve kardeşidir. İlk namaz kılan ve Peygamber’e ilk boyun eğen de odur.” [999]

Huzeyme b. Sabit Zü’ş-Şehadeteyn der ki:

“O, bütün hanedanı içinden Resulullah’ın vasisi ve eskiden beri onun yiğit süvarisidir. Kadınların en hayırlısı (Hz. Hatice) dışında bütün insanlar içinde ilk namaz kılandır. Bu büyük nimetlerin sahibi ise Allah’tır.” [1000]

Zefür b. Huzeyfe el-Esedî şöyle der:

“Ali’nin etrafına toplanın ve ona yardım edin. Çünkü o, vasidir ve İslâm’da ilktir.”⁽²⁾ [1001]

1- Bu beyit ve öncesindeki şiirler ve recezler Siyer ve Tarih kitaplarında, özellikle de Cemel ve Sıffin vakalarını konu edinen kitaplarda zikredilmiştir. Araştırmacı Allame İbn Ebu’l-Hadid, Mısır basımı, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 50’de, Emirü’l-Müminin’in Âl-i Muhammed’i andığı ve “Velâyet hakkının özellikleri sadece onlarıdır. Vasiyet ve veraset de onlardadır.” sözlerini içeren hutbesini şerh ederken bu şiirler ve recezlerin tümünü nakleder. Bu şiirleri ve recezleri naklettikten sonra şöyle der: “Vasiyet sözcüğünü içeren şiirler oldukça çoktur. Fakat biz o şiirlerden sadece bu iki kitapta -Ebu Mihnef’in Cemel Vakası kitabı ile Nasr b. Müzahim’in Sıffin kitabını kastediyor- gelenlerin bir kısmını zikrettik.” Sonra şöyle der: “O iki kitabın dışındakiler ise, hasredilemeyecek kadar çok, sayılamayacak ve istatistik verilemeyecek kadar fazladır. Eğer (okuyucuyu) usandıрма ve yorma korkumuz olmasaydı, onlardan çok sayıda sayfaları dolduracak kadarını zikrederdik.”

2- Zefür’ün bu beytini, öncesindeki Huzeyme’nin iki beytini ve her ikisinin öncesinde-

Ebu'l-Esved ed-Düelî şöyle der:

“Muhammed’i çok seviyorum; Abbas, Hamza ve Vasi’yi de.” [1002]

Ensar’ın şairi ve ileri gelenlerinden biri olan Numan b. Aclan, İbn Âs’a hitap ettiği bir kasidesinde⁽¹⁾ şöyle der:

“Biz gönlümüz Ali’nin hilâfetinden yanaydı. Şüphesiz o, bildiğin ve bilmediğin yönlerden bu makamın ehlidir. O, Allah’ın yardımıyla hidayete çağırır; çirkin işlerden, haksızlık yapmaktan ve kötülüklerden sakındırır. Nebiyy-i Mustafa’nın vasisi ve amcası oğludur. Dalalet ve küfür süvarilerinin katilidir.” [1003]

Fazl b. Abbas, bir şiirinde şöyle der:

“Haberiniz olsun, Peygamber’den sonra Kur’an’ın Sahibi (Allah) katında insanların en hayırlısı, Nebiyy-i Mustafa’nın vasisidir. O, ilk namaz kılan ve Peygamber’in kardeşidir. Bedir’de sapkınları ilk helâk edendir.”⁽²⁾ [1004]

Hassan b. Sabit, bütün Ensar’ın dilinden Ali’yi övdüğü bir şiirinde⁽³⁾ şöyle der:

“Aramızda Resulullah’ı ve seninle ilgili ahdini (vasiyetini) sen muhafaza ettin. Hilâfete senden daha lâıyk kim var kim?! Hidayette onun kardeşi ve vasisi sen değil misin?! Kitap ve Sünnet’i onlardan daha iyi bilen sen değil misin?!” [1005]

Şairin biri Hasan b. Ali’ye *-aleyhimesselem-* hitap ederek şöyle der:

ki Abdullah b. Ebu Süfyan’ın iki beytini, İmam İskafi, Nakzu'l-Osmaniyye adlı kitabında onlardan rivayet eder. İbn Ebu'l-Hadid de, Mısır basımı, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 258 ve sonrasında, Kasıa Hutbesi’nin şerhinin sonlarında nakleder.

- 1- Bu kasideyi Zübeyr b. Bekkar, el-Muvaffakiyyat adlı kitabında zikreder. İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 13’te nakleder. Ancak el-İstıab’da, Numan b. Aclan’ın tercümeihâlinde bu kasideyi zikreden İbn Abdullberr, sözümüzün şahidi olarak zikrettiğimiz bu beyitleri atar. Onlar hep böyle yaparlar.
- 2- Bu beyitleri İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 74, Osman’ın ahvalinin sonlarında zikreder. Ancak “Peygamber’den sonra” yerine “üç kişiden sonra” der.
- 3- Bu şiiri Zübeyr b. Bekkar, el-Muvaffakiyyat adlı kitabında zikreder. İbn Ebu'l-Hadid de, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 15’te nakleder.

“Ey insanların yücesi, ey Vasi’nin oğlu! Sen Nebi’nin torunu ve Ali’nin oğlusun.”⁽¹⁾ [1006]

Ümmü Sinan bint-i Hayseme b. Harşe el-Müşhiciyye, Ali’ye hitap ettiği ve onu övdüğü bir şiirinde⁽²⁾ şöyle der:

“Muhammed’den sonra bizim için halife sendin. O, seni bize vasiyet etmiş, sen de vefa etmiştin.” [1007]

Bunlar, bu konuda yoksul elimizin ulaşabildiği ve bu mektuba sığdıra bildiğimiz, Emirü’l-Müminin dönemine ait bazı manzum şiirlerdir. Eğer onun asrından sonraki dönemlere ait şiirleri de zikretmeye kalkışırsak, kalın bir kitap ortaya çıkarmış olur, sonra da tamamını zikretmekten âciz olduğumuzu itiraf ederdik. Kaldı ki, bu konuda söylenen bütün sözleri toplamak sıkıcı ve yorucu olmakla birlikte, asıl konumuzdan uzaklaşmamıza da sebep olabilir. Bu nedenle ünlü şairlerin şiirlerinden bir nebze ile yetinip, onları bu konuda söylenen diğer şiirlerin örneği olarak kabul etmek daha doğru olacaktır.

Kumeyt b. Zeyd, “Kaside-i Mîmiyye Haşimiyye” olarak bilinen ünlü kasesinde şöyle der:

“Tecubî (İbn Mülcem) kendisini şehit ederek bir ümmetin binasını yıkılmaya doğru eğilttiği Vasi;⁽³⁾ iffet, şeref, hayır, sorunları çözme ve işleri

1- Şeyh Muhammed Ali Haşîşu el-Hanefî es-Saydavî, Asaru Zevatî’s-Sivar adlı kitabının 65. sayfasının kenarında, Ganime bint-i Amir ve Muaviye’den söz ederken bu beyti nakleder ve Ganime’nin bu beyti Muaviye’nin yüzüne karşı söylediği sözlerinin zımında okuduğunu yazar.

2- İmam Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tahir de, Belagatü’n-Nisa adlı kitabının 67. sayfasında, Ümmü Sinan’dan söz ederken bu şiiri zikreder. Şeyh Muhammed Ali Haşîşu el-Hanefî de, Asaru Zevatî’s-Sivar adlı kitabının 78. sayfasının sonunda bu şiiri Ümmü Sinan’dan nakleder.

3- Allame Şeyh Muhammed Mahmud Rafîî, Şerh-i Haşimiyyat-i Kumeyt adlı kitabında bu beytin şerhine yetiştiğinde şöyle der: Vasi’den maksat, Ali’dir (k.v). Resulullah ona vasiyette bulunduğu için “Vasi” olarak adlandırılmıştır. Resulullah’ın kendisine vasiyet ettiğini bildiren hadislerden biri; İbn Büreyde’den, merfu olarak babasından rivayet edilen Peygamber’in şu sözüdür: “Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, Ali de benim vasim ve vârisimdir.” Rafîî şöyle devam eder: Tirmizî de Peygamber’den şöyle buyurduğunu tahrîç eder: “Ben kimin mev-

yoluna koyma ehli idi. Hem vasi, hem veli,⁽¹⁾ hem de kahraman bir alem-dardı. Savaşın toz toprağın yükseldiği en kızgın anında bile asla gevşeklik göstermezdi. Vasi'nin yolu, hakkı batıldan ayıran apaçık bir yoldu. Savaş meydanlarında düşmanları helâk edendi." [1008]

"Kesir-i İzzet" diye tanınan Kesir b. Abdurrahman b. Esved b. Amir el-Huzaî şöyle der:

"Nebiyi-yi Mustafa'nın vasisi ve amcası oğlu / Köleleri azat eden ve borç-ları ödeyen" [1009]

Ebu Temmam et-Taî, Kaside-i Râiyyesi'nde⁽²⁾ şöyle der:

"Bundan önce de Peygamber'in Vasisi için, ölçüsü olmayan büyük bir olay üzerine yemin ettiniz. O olayı orta yaşta genç bir olay olarak gerçek-leştirdiniz. (O olayın üstesinden lâyıkiyla geldiniz.) Ondan önce onun ne genç, ne de orta yaşlı bir benzeri olmamıştı. (Ondan önce böyle bir olay yaşanmamıştı.) İftiharlar sayıldığı zaman o, Peygamber'in kardeşi ve da-madıdır. Onun gibi ne bir kardeş var, ne bir damat. Muhammed Peygam-ber'in arkasını onunla kuvvetlendirildi. Nasıl ki Musa'nın arkası Harun ile kuvvetlendirilmişti." [1010]

Di'bel b. Ali el-Huzaî, Seyyidü'ş-Şüheda (İmam Hüseyin) için söylediği bir mersiyesinde şöyle der:

"Muhammed'in kızının ve vasisinin oğlunun başı mızrak ucuna takılmış, neredesiniz ey erkekler?!" [1011]

lâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır." Yine şöyle der: Buharî de Sa'd'dan şöyle rivayet eder: Resulullah Tebuk Gazvsi'ne giderken Ali'yi kendi halifesi olarak (Medine'de) bıraktı. Ali, beni çocuklar ve kadınların arasında halifen olarak mı bırakıyorsun?" dedi. Bunun üzerine Peygamber, "Bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesinde olmaya razı olmaz mısınız? Sadece benden sonra peygamber yoktur." buyurdu. Rafî şöyle devam eder: İbn Kays-i Rukayyat (bir şiirinde) şöyle der:

Ahmed Peygamber ve Sıddık bizdendir. Taki ve hikmet sahipleri de bizdendir.

Ali ve iki kanadı olan Cafer de. Vasi de buradadır, şehitler de.

Rafî, sonunda şöyle der: "Bu, herkesin söylediği bilinen bir gerçektir." Sonra da metinde Kesir-i İzzet'ten naklettiğimiz beyti şahit olarak zikreder.

1- Bu beyitleri şerh eden Muhammed Mahmud Rafî şöyle der: "Yani, Resulullah'tan sonra onun yerine geçecek olan veliaht."

2- Bu kaside Ebu Temmam'ın Divan'ında mevcuttur.

Ebu't-Tayyib el-Mütenebbi, Ehl-i Beyt'in methini terk ettiğinden dolayı kınanınca, Divan'ında olduğu gibi şöyle demiştir:

“Vasi'yi methetmeyi kasıtlı olarak terk ettim. Çünkü o, her tarafı kapsayan bir nur huzmesidir. Bir şey boy attığı zaman kendi ayakları üstünde durur. Güneşin ışığını tavsif etmek ise boşa gider.” [1012]

Yine Ebu't-Tayyib, Ebu'l-Kasım Tahir b. Hüseyin b. Tahir el-Alevî'yi methettiğı bir şiirinde, Divan'ında olduğu gibi şöyle der:

“O, Resulullah'ın ve vasisinin oğlu ve o ikisinin benzeridir. Bu benzetmeyi birçok deneyimden sonra yaptım.” [1013]

Bu gibi beyitlerin sayısı sayılamayacak ve ihata edilemeyecek kadar çoktur. Vesselâm.

Ş.

Mektup 109

23 Rebiyülahir 1330

Daha önce -Mektup 19'da-, "Size karşı taassuplu olanların bazıları, fitne çıkarmak amacıyla mezhebinizi -füru-i din ve usul-i dinde- Ehl-i Beyt İmamları'na dayandırmanızı sorguluyorlar." demiş ve kendimize bu konuda size başvuracağımızı vadetmiştik. Şimdi o vaadin vakti geldi. Onların fitnelerini defedecek delilleri bize lütfedecek misiniz? Vesselâm.

S.

Mektup 110

29 Rebiyülahir 1330

1- Şia Mezhebinin Mütevatir Olarak Ehl-i Beyt İmamları'ndan Gelmesi

2- Sahabe Zamanında İlimin Tedvininde Şia'nın Öncülüğü

3- Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Zamanındaki Şii Müellifler

1- Akıl sahipleri, İmamiyye Şia'sının seleften halefe usul-i din ve fûru-i dinde Ehl-i Beyt'e bağlı olduklarını bedihî olarak bilirler.⁽¹⁾ İmamiyye Şiası; usul, fûru ve Kitap ve Sünnet'ten alınan her şeyde veya Kitap ve Sünnet'le ilgili olan bütün ilimlerde Ehl-i Beyt İmamları'na tâbidir. Bunlardan hiçbirinde onlardan başka kimseye güvenmez, onlardan başka kimseye başvurmazlar. Onlar, Yüce Allah'a Ehl-i Beyt İmamları'nın mezhebiyle kulluk eder, O'nun Zat-ı Akdes'ine onunla yakınlaşmaya çalışırlar. Ondandır asla ayrılmak istemez, onun yerine başka hiçbir şeye razı olmazlar. Emirü'l-Müminin, Hasan, Hüseyin ve Hüseyin'in soyundan Dokuz İmam'ın *-aleyhimusselâm-* zamanından günümüze dek Şia'nın selef-i salihî hep bu mezhep üzerine gelip geçmiştir. Şia'nın güvenilirleri ve hafızlarından büyük bir topluluk ve takva, zapt ve itkan ehlinde tevatürü aşan bir sayı, fûru ve usulü Ehl-i Beyt İmamları'nın her birinden almış, onları kat'î tevatür yoluyla kendilerinden sonraki kuşağa, kendilerinden sonraki kuşak da aynı şekilde kendisinden sonraki kuşağa rivayet etmiştir. Daha sonra gelen kuşaklarda da bu aynen böyle devam ederek, önünde hiçbir engel bulunmayan ışık saçan güneş gibi bize ulaşmıştır. Dolayısıyla biz bugün

1- Irak'ta yayımlanan el-Hüda dergisi, bu mektubu bu kitaptan iktibas ederek 1. ve 2. sayılarında, yazarı Abdülhüseyin Şerefüddin el-Musevî'nin makalesi olarak yayımlamıştır.

fürü ve usulde Âl-i Resul (Ehl-i Beyt) İmamları hangi mezhep üzere idiyse, o mezhep üzereyiz. Büyük küçük hepimiz, bu mezhebi bütün babalarımızdan rivayet etmişiz; bütün babalarımız da bütün babalarından rivayet etmişler. Bütün kuşaklarda da, ta İmam Hasan Askerî, İmam Hadi, İmam Cevad, İmam Rıza, İmam Kâzım, İmam Sadık, İmam Bâkır, İmam Zeynelâbidin, İmam Hüseyin, İmam Hasan ve Emirü'l-Müminin'in *-aleyhimus-selâm-* zamanına kadar durum hep böyle olmuştur. Bizim bugün Şia'nın selefinden Ehl-i Beyt İmamları'nın huzurunu idrak etme şerefine nail olup, onlardan dinin hükümlerini dinleyen, İslam ilimlerini öğrenen kimselerle ilgili olarak istatistiksel bir bilgi elimizde bulunmamakta, onları saymaya ve sayılamaya gücümüz yetmemektedir. [1014] Bu konuda bir fikir sahibi olabilmeniz için sadece onların büyüklerinin kalemlerinden çıkan ve bu mektupta sayılarını veremeyeceğimiz faydalı kitaplar size yeter. [1015] Onlar bu kitaplardaki bilgileri, Âl-i Muhammed'den (s.a.a) olan Hidayet İmamları'nın nurundan iktibas etmiş, onların denizlerinden koşanmış, ağzlarından duymuş, dudaklarının arasından almışlardır. Bu kitaplar, onların ilimlerinin divanı ve hikmetlerinin başlıkları mesabesinde olup, onların dönemlerinde yazılmış, [1016] onlardan sonra da Şia'nın başvuru kitapları olmuştur. Bu, Ehl-i Beyt mezhebini Müslümanların diğer mezheplerine karşı ayrıcalıklı kılan önemli bir ayrıcalıktır. Zira biz, örneğin dört mezhep imamına uyanlardan, mezhep imamlarının dönemlerinde o mezheplerden biri üzerine kitap yazmış bir kimse bilmiyoruz. Onların mezhepleri üzerine yazılan bütün kitaplar, ölümlerinden bir süre geçtikten sonra ve de sadece o imamlara taklit edilmesi (uyulması) ve fûruda sadece onların imamlığının kabul edilmesi kararlaştırıldıktan sonra yazılmıştır. [1017] Bu mezhep imamları, hayatları döneminde kendilerine muasır olan diğer fakihler ve muhaddisler gibiydiler ve kendi tabakalarında olan diğer âlimlere karşı hiçbir meziyetleri yoktu. Bu nedenle de hayatları döneminde, Şia'nın masum olduklarına inandığı imamlarının görüşlerini yazmaya önem verdiği gibi, onların görüşlerini kaydetmeye önem veren bir kimse olmamıştır. Fakat Şia, ilk ortaya çıkışından itibaren din konusunda kendi imamlarından başkasına müracaat etmeyi caiz görmemiştir. Bu yüzden de bu şekilde onların etrafını sarmış, dinî öğretileri almak için başka herkesten koparak onlara yönelmiş, onların ağzlarından çıkan her şeyi yazıp kaydetmek için büyük çaba sarf etmiş; himmet ve azimlerini, daha fazlası olamaz dedirtecek derecede bu konuda yoğunlaştırmışlardır. Böylece onlara göre Allah katındaki tek sahih ilmi korumak istemişlerdir.

Buna örnek olarak İmam Sadık zamanında yazmış oldukları kitaplardan “Usul-i Erbaa Mie (Dört Yüz Temel Kaynak)” size yeter. Usul-i Erbaa Mie, dört yüz musannife ait dört yüz kitaptır ki, İmam Sadık’ın zamanında onun fetvalarından yazılmıştır. [1018] İmam Sadık’ın ashabının bunların kaç kat fazlası başka kitapları da vardır ki, birazdan tafsilatlı bir şekilde onları duyacaksınız, inşallah.

Fakat dört imama gelince; onlar, insanlardan hiçbir kimsenin yanında, Ehl-i Beyt İmamları’nın Şia’nın yanında sahip olduğu makama sahip değiller. Hatta vefatlarından sonra elde ettikleri mevkilerine de hayatları döneminde sahip değillerdi. Nitekim İbn Haldun Mağribî, meşhur Mukaddime’sinin fıkıh ilmi için ayırdığı bölümünde bunu açıkça ifade eder, [1019] Ehl-i Sünnet’in büyük âlimlerinden birçok kimse de bunu itiraf eder. Ama bununla birlikte biz, onların mezheplerinin, uyanlarının her kuşakta amel ettikleri ve kitaplarında yazdıkları mezhepler olduğundan şüphe etmeyiz. Çünkü biz, Şia’nın gereğini yerine getirerek Allah’a kulluk sunduğu ve Allah’a yakınlaşma niyetini onsuz gerçekleştirmediği kendi imamlarının mezhebini daha iyi bildiği gibi, o mezheplere uyanların da kendi mezheplerini daha iyi bildiklerine inanırız.

2- Araştırmacılar, Şia’nın ilimlerin tedvininde başkalarından önde olduğunu bedihî olarak bilirler. [1020] Çünkü o asırda Ali ve Şiası’ndan ilim sahibi olanlardan başka hiçbir kimse bu işe baş koşmadı. Bunun sırrı, belki de sahabenin ilmin yazılmasının mubah olup olmadığı konusundaki ihtilâfında saklıydı. Ömer b. Hattab ve sahabeden bir grup, hadis Kur’an’a karışır korkusuyla ilmin yazılmasını hoş görmediler. [1021] Ali, halefi Hasan el-Mücteba ve sahabeden bir grup ise, bunu mubah bildiler. Hicrî ikinci yüzyılın ehli, tâbiîn asrının sonunda bu işin mubah olduğu görüşünde birleşinceye kadar durum böyle devam etti. İşte o zaman İbn Cüreyh, Mekke’de Mücahid ve Atâ’dan rivayetle hadis kitabını yazdı. Gazalî’den, bu kitabın İslam’da yazılan ilk kitap olduğunu söylediği nakledilir. Doğrusu ise, bu kitabın Müslümanlardan Şia dışındakilerin yazdığı ilk kitap olduğudur. Ondan sonra da Mutemir b. Raşid es-San’anî’nin Yemen’de yazdığı kitaptır. Ondan sonra da Malik’in Muvatta’sıdır. Fethu’l-Bari’nin mukaddimesinden tâbiîn asrının sonunda yaşayan Rebi’ b. Sabih’in hadis toplayan ilk kişi olduğu nakledilir. Her neyse, Şia dışındaki diğer Müslümanların ilk asırda telifleri olmadığına dair icma vardır. [1022]

Fakat Ali ve Şiâsi, ilk asırda bu işi üstlendiler. Emirü'l-Müminin'in yazdığı ilk şey, Aziz ve Celil Allah'ın Kitabı'dır. Emirü'l-Müminin (a.s) Peygamber'in (s.a.a) cenaze işlerinden bittikten sonra Kur'an'ı toplayana kadar namaz dışında başka hiçbir iş için abasını sırtına atıp dışarı çıkmayacağına dair yemin etti. Böylece Kur'an nüzul sırasına göre topladı. Umum ve hususuna, mutlak ve mukayyedine, muhkem ve müteşabihine, nasih ve mensuhuna, azimetleri ve ruhsatlarına, sünen ve adabına işaret etti. Açık ayetlerinin nüzul sebeplerine dikkat çekti. Bazı yönlerden anlaşılması zor olan ayetlerini izah etti. İbn Sirin derdi ki: "O kitaba ulaşıyordum, ilmi onda bulurdum."⁽¹⁾ [1023] Sahabenin Kur'an karilerinden birçok kimse de Kur'an'ı toplamaya niyetlendi, ama Kur'an'ı iniş sırasına göre toplamak onlar için mümkün olmadı. Ayrıca az önce duyduğunuz hususlara da değinemediler. [1024] Dolayısıyla Emirü'l-Müminin'in (a.s) topladığı Kur'an, daha çok tefsire benziyordu.

Aziz Kitab'ı toplama işini tamamladıktan sonra Âlemlerin Kadınlarının Hanımefendisi (Hz. Fatıma) için, Tertemiz Oğulları'nın (Ehl-i Beyt İmam-ları'nın) yanında *Mushaf-ı Fatıma* diye bilinen kitabı yazdı. Bu kitap, Peygamberlerin Efendisi babasının ayrılığına dayanamayan Hz. Fatıma için teselli olabilecek meseller, hikmetler, öğütler, ibretler, gelecekte haberler ve ilginç sözler içeriyordu. [1025]

Ondan sonra da "diyetler" konusunda bir kitap yazdı ve adını *Sahife* koydu. Bu kitabı İbn Sa'd, *el-Cami'* diye tanınan kitabının sonunda senedini Emirü'l-Müminin'e (a.s) dayandırarak getirmiştir. Buharî ve Müslim'in de bu *Sahife*'den bahsettiklerini ve *Sahih*'lerinin birkaç yerinde ondan hadis rivayet ettiklerini görmüşüm. Buharî ve Müslim'in bu kitaptan rivayet ettikleri hadislerden biri de, A'meş'ten, İbrahim et-Teymî'den, babasından tahriç ettikleri hadistir. İbrahim et-Teymî'nin babası şöyle der: Ali (r.a) dedi ki: "Bizim yanımızda *Allah'ın Kitabı*'ndan başka okuduğumuz bir kitap yoktur; bu *Sahife* hariç." Ravi der ki: "Ali o kitabı çıkarıp bize gösterdi. Onda yaralamalar ve (diyet olarak ödenmesi gereken) develerin yaşları hakkında bazı bilgiler vardı." [1026] Ravi yine der ki: "O kitapta şu da vardı: Medine, Ayr dağından Sevr dağına kadar haremdir. Kim orada bir olay çıkarır veya olay çıkaran birine sığınma verirse, Allah'ın, meleklerin

1- İbn Hacer'in es-Savaiku'l-Muhrika'da ve birçok büyük âlimin ondan naklettiği üzere.

ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun.” [1027] Hadis, bu lafızla Sahih-i Buharî , c. 4, Kitabu'l-Feraiz, İsmü Men Teberree Min Mevalih babında mevcuttur.⁽¹⁾ Aynı hadis, Sahih-i Müslim, c. 1, Kitabu'l-Hac, Fazlu'l-Medine babında da mevcuttur.⁽²⁾ İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde bu Sahife'den çok rivayet eder. Rivayet ettiği hadislerden biri, Müsned'inin c. 1, s. 100'de Tarık b. Şehab aracılığıyla Ali'den tahrîç ettiği şu hadistir: Tarık der ki: Ali'nin (r.a) minber üzerinde şöyle dediğine şahit oldum: “Vallahi bizim yanımızda Yüce Allah'ın Kitabı ve Resulullah'tan (s.a.a) aldığım bu Sahife'den başka -o Sahife kılıcına asılı idi- okuduğumuz bir kitap yoktur...” [1028]

Saffar'ın Abdulmelik'ten rivayet ettiği hadiste ise şöyle geçer: Ebu Cafer (İmam Bâkır) Ali'nin kitabını istedi. Cafer (İmam Sadık) onu getirdi. Bir adam bunu kalınlığında dürülmüş bir tomardı. O kitapta şöyle bir hüküm vardı: “Erkek vefat edince arsalarından kadınlara miras olarak bir şey yetiştirmez.” Ebu Cafer (İmam Bâkır), “Allah'a andolsun ki bu, Ali'nin yazısı ve Resulullah'ın (s.a.a) imlasıdır.” dedi. [1029]

Şiilerinden bir grup da Emirü'l-Müminin'e uyararak onun zamanında kitap yazdılar. İbn Şehraşub'un söylediğine göre Selman-ı Farisî ve Ebu Zer el-Gıfarî onlardandır. İbn Şehraşub şöyle der: “İslam'da kitap yazan ilk kişi, Ali b. Ebu Talib'dir. Sonra Selman-ı Farisî, sonra Ebu Zer...” [1030]

Onlardan biri, Resulullah'ın (s.a.a) azatlısı ve Emirü'l-Müminin'in beytül-malden sorumlu hazine-darı **Ebu Râfî'dir**. Emirü'l-Müminin'in özel dostlarından ve makamına arif olanlardan biri idi. Ali'nin hadislerinden derlediği *es-Sünen ve'l-Ahkâm ve'l-Kazâyâ* kitabı onundur. Bu kitabın selefimizin yanında saygınlığın son noktasına ulaşmış bir yeri vardı. Onu Ebu Râfî'ye ulaşan kanalları ve senetleriyle rivayet etmişlerdir. [1031]

Onlardan biri de, Ali b. Ebu Râfî'dir. el-İsabe'de onun tercümeihâlinde olduğu gibi, Peygamber'in zamanında dünyaya gelmiş, Peygamber de ona Ali adını vermişti. Ehl-i Beyt mezhebi üzerine fıkhn çeşitli baplarında bir kitap yazmıştır. İmamlarımız (a.s) bu kitabı büyükser ve Şiilerini ona başvurmaya yönlendirirlerdi. Musa b. Abdullah b. Hasan der ki: “Adamın

1- Sahih-i Buharî, c. 4, s. 111.

2- Sahih-i Müslim, c. 1, s. 523.

biri babama teşehhüdü sordu. Babam, ‘İbn Ebu Râfi’in kitabını getirin.’ dedi. Kitabı çıkardı ve teşehhüdü bize yazdırdı.” [1032]

Ravzatü’l-Cennat’ın sahibi, Şia’da yazılan ilk fıkıh kitabının bu olduğu sonucunu çıkarmış, [1033] ama Allah kendisine rahmet etsin, bu konuda yanılmıştır.

Onlardan biri de, Ubeydullah b. Ebu Râfi’dir. Ali’nin kâtibi ve dostudur. Peygamber’den (s.a.a) Cafer-i Tayyar’a söylediği şu sözünü dinlemiş ve rivayet etmiştir: “Yaratılıştta ve ahlâkta bana benzemişsin.” [1034] Bu hadisi, Ahmed b. Hanbel’in de -Müsned’inde- içinde bulunduğu bir grup ondan tahrîç etmiştir. İbn Hacer, el-İsabe’sinin birinci bölümünde ondan Ubeydullah b. Eslem diye sözeder. Zira babası Ebu Râfi’in adı Eslem idi. Bu Ubeydullah, sahabeden Sıffin’de Ali ile beraber hazır bulunanlar hakkında bir kitap yazmıştır. İbn Hacer’in, el-İsabe’de bu kitaptan çokça rivayet ettiğini görmüşüm; bakabilirsiniz.⁽¹⁾ [1035]

Onlardan biri de, Rebia b. Semî’dir. Mal ve davarın (deve, sığır, koyun ve keçi) zekâtı hakkında Ali’nin Resulullah’tan (s.a.a) rivayet ettiği hadislerinden derlediği bir kitabı vardır. [1036]

Onlardan biri de, Abdullah b. Hür el-Farisî’dir. Ali’nin Resulullah’tan (s.a.a) rivayet ettiği hadislerinden derlediği bir hadis mecmuası vardır. [1037]

Onlardan biri de, Esbağ b. Nübate’dir. Emirü’l-Müminin’in ashabından ve kendini ona adamış dostlarından. Emirü’l-Müminin’den, Malik-i Eşter’e yazdığı ahitnamesini ve oğlu Muhammed’e yazdığı vasiyetini rivayet etmiştir. Ashabımız, hem o ahitnameyi, hem de o vasiyeti sahih senetleriyle Esbağ b. Nübate’den rivayet ederler. [1038]

Onlardan biri de, Süleym b. Kays el-Hilalî’dir. (İmam) Ali’nin (a.s) ashabındandır. Hem ondan, hem de Selman-ı Farisî’den rivayet eder. İmamet hakkında bir kitabı vardır. İmam Muhammed b. İbrahim en-Numanî, el-Gaybe adlı kitabında o kitaptan söz eder ve şöyle der: “İmamlar’dan ilim yüklenen veya rivayet eden bütün Şiiler arasında Süleym b. Kays el-Hilalî’nin kitabının, ilim ehlinin ve Ehl-i Beyt’in hadislerinin taşıyıcılarının rivayet ettiği temel kaynak kitaplardan ve onların en eskilerinden

1- Bkz. el-İsabe, 1. bölüm, Cübeyr b. Habbab b. Münzir el-Ensarî’nin tercümeihâli.

olduğu hususunda hiçbir ihtilâf yoktur. Bu kitap, Şia'nın başvurduğu ve güvendiği temel kaynaklardan biridir..." [1039]

Ashabımız, Şia'nın selef-i salihinin bu tabakasından kitap yazarları Fihrist ve Teracim-i Rical (Ravilerin Tercümeihâlleri) kitaplarında zikretmişlerdir. Dileyenler başvurabilirler. [1040]

3- Selefimizin ikinci tabakasından -tâbiîn tabakasından- olan müelliflere gelince; bu mektubumuzda onları açıklamaya yetecek kadar yer yoktur. Onları tanımak, keza tafsilatlı şekilde onların yazdıkları kitapları ve bu kitapların onlara dayandığını gösteren senetleri bilmek için âlimlerimizin yazdığı Fihrist ve Teracim-i Rical (Ravilerin Tercümeihâlleri) kitaplarına başvurmak gerekir.⁽¹⁾ [1041]

Daha önce zalimlerin zulmünün bulutlarıyla perdelenen Ehl-i Beyt'in nuru bu tabakanın döneminde parıldamaya başladı. Çünkü Kerbela Faciası Âl-i Muhammed'in (s.a.a) düşmanlarını rüsva etmiş, akıl sahibi insanların gözünden düşürmüş, araştırmacıların dikkatini Resulullah'ı (s.a.a) kaybettikleri günden deri Ehl-i Beyt'in başına gelen musibetlere çekmiş, insanları bu ağır musibetlerin temelini araştırmak zorunda bırakmış, bunların sebeplerini ortaya çıkarmaya sevk etmişti. Bu araştırmalarının sonunda bu musibetlerin temellerini ve tohumlarını tanıdılar. Bu sebeple de hamiyetli Müslümanlar Ehl-i Beyt'in makamını korumaya ve onlara yardım etmeye kalktılar. Çünkü insanın tabiatı, tabiatı itibariyle mazlumaya yardım, zalimden nefret eder. Sanki Müslümanlar o faciadan sonra yeni bir döneme girmişlerdi. Bundan dolayı da İmam Ali b. Hüseyin Zeynelâbidin'in dostluğuna yönelip, dinin fûru ve usulünde ve Kitap ve Sünnet'ten alınan bütün İslam ilimlerinde ona bağlandılar. Ondan sonra da oğlu İmam Ebu Cafer (Muhammed) Bâkır'a (a.s) sığındılar. Bu iki imamın, yani İmam Zeynelâbidin ve İmam Muhammed Bâkır'ın İmamiyye'nin selefinden olan ashâbı binleri aşırıyordu ki, onların tamamını saymak mümkün değildir. Fakat o iki imamdan ilim yüklenen kimselerden Teracim (Tercümeihâller) kitaplarında adları ve hâlleri yazılanların sayısı dört bin yiğide yaklaşıyor. Yazdıkları kitaplar ise on bin veya daha fazlası-

1- Necâşî'nin e-Fihrist'i, Şeyh Ebu Ali'nin Münthe'1-Makal Fi Ahvali'r-Rical adlı kitabı, Mirza Muhammed'in Menhecü'l-Makal Fi Tahkiki Ahvali'r-Rical adlı kitabı ve bu ilimde yazılmış olan çok sayıda diğer kitaplar gibi.

nı buluyor. Bu kitapları ashabımız, her kuşakta sahih senetlerle onlardan rivayet etmişlerdir. Bu yiğitlerden bazıları da hem bu iki imamın, hem de o ikisinden geriye kalan İmam Sadık'ın (a.s) hizmetinde bulunma şerefine nail olmuşlardır. Bunlardan ilim ve amel yönünden en fazla nasibi alan bir grup da zirveye ulaşmıştır.

Onlardan biri, Ebu Said Eban b. Tağlib b. Rebah el-Cerirî el-Kari'dir. Ünlü bir fakih, muhaddis, müfessir, usul ve lügat bilginidir. İnsanların en güvenilirlerinden. Üç (masum) imamı idrak etmiş ve onlardan yığınla ilim ve çok hadis rivayet etmiştir. Sadece (İmam) Sadık'tan otuz bin hadis rivayet etmiş olması size yeter.⁽¹⁾ [1042] Nitekim Mirza Muhammed, Mün-tehe'l-Makal'da Eban'ın tercümeihâlinde, Eban b. Osman'a dayandırarak bunu (İmam) Sadık'tan (a.s) tahric eder. Eban'ın bu üç imamın yanında itibarı ve kıdemi vardı. (İmam) Bâkır (a.s), her ikisi de Medine-i Tayyibe'de oldukları bir sırada ona şöyle demişti: "Mescid'de otur ve insanlara fetva ver; ben Şiilerimin içerisinde senin gibi birisinin görülmesini severim." [1043] (İmam) Sadık (a.s) da ona şöyle buyurmuştu: "Medine ehliyle münazara yap; ben ravilerimin (benden rivayet edenlerin) ve adamlarımın içerisinde senin gibi birinin olmasını severim." [1044] O Medine'ye geldiğinde onun etrafında halka oluşturmak üzere bütün ders halkaları dağılır, Peygamber'in (s.a.a) sütunu onun için boşaltılırdı. (İmam) Sadık (a.s), Süleym b. Ebu Hibbe'ye şöyle buyurmuştu: "Eban b. Tağlib'in yanına git; çünkü o benden çok hadis dinlemiştir; o sana ne rivayet ederse, onu benden rivayet et." [1045] Eban b. Osman'a da şöyle buyurmuştu: "Eban b. Tağlib benden otuz bin hadis rivayet etmiştir, sen de onları ondan rivayet et." [1046] Eban, (İmam) Sadık'ın huzuruna vardığında İmam onunla kucaklaşır, tokalaşır, onun için yaslanacağı bir yastık getirilmesini emreder ve bütün vücuduyla ona doğru otururdu. [1047] Eban'ın ölüm haberi İmam'a (a.s) verilince, "Allah'a andolsun ki, Eban'ın ölümü kalbimi acıttı." buyurdu. [1048] Ölümü, (Hicrî) yüz kırk bir yılında vaki oldu. [1049] Eban'ın Enes b. Malik, A'meş, Muhammed b. Münkedir, Semmak b. Harb, İbrahim en-Nehaî, Fuzayl b. Amr ve Hakem'den rivayet ettiği hadisleri de vardır. Mektup 16'da Eban'dan söz ederken açıkladığımız gibi, Müslim ve Sünen-i Erbaa sahipleri onunla ihticac etmişlerdir. [1050] Buharî'nin

1- Şeyh Behaî (el-Vecize'sinde) ve ümmetin diğer birçok büyük âlimi gibi bu ilmin imamları, bunu açıkça ifade etmişlerdir.

onunla ihticac etmemesi ise, ona zarar vermez. Çünkü o (bu hususta da) Ehl-i Beyt İmamları Sadık, Kâzım, Rıza, Cevad Taki, Hadi Naki ve Hasan el-Askerî ez-Zeki'ne uymuş sayılmaktadır. Zira Buharî, onlarla da ihticac etmemiştir. Hatta Büyük Torun, Cennet Gençlerinin Efendisi ile de ihticac etmemiştir. Buna mukabil, Mervan b. Hakem, İmran b. Hattan, İkrime b. Berberî ve bunlar gibi başkalarıyla ihticac etmiştir! Ne yapalım?! İnnâ lil-lâh ve innâ ileyhi râciûn! [1051]

Eban'ın yazdığı çok faydalı kitaplar da vardır. Onlardan biri, *Tefsiru Garibi'l-Kur'ân* kitabıdır. O, bu kitapta Kur'an-ı Hakîm'de geçen bazı kelimeleri açıklamak için şahit olarak Arap şiirlerinden çok örnek zikretmiştir. [1052] Daha sonraları Abdurrahman b. Muhammed el-Ezdî el-Kufî, Eban'ın, Muhammed b. Saib el-Kelbî'nin ve İbn Ravk Atıyye b. Hâris'in kitaplarından seçmeler yaparak, ihtilâf ettikleri ve ittifak ettikleri konular arasında bir kitap ortaya çıkarmıştır. Abdurrahman'ın çıkardığı işe göre Eban'ın kitabı bazen tek kalıyor, bazen de (diğer iki kitapla) müşterek oluyor. Ashabımız her iki kitabı da muteber senetler ve değişik kânullarla rivayet etmişlerdir. Ayrıca Eban'ın *Kitabu'l-Fazail* ve *Kitabu Sıffin* adında iki kitabı daha ve bir de İmammiyye'nin şer'î hükümlerde itimat ettiği Usul'dan (Temel Kaynaklardan) bir Asl'ı (Temel Kaynak Eseri) vardır. Bütün kitapları, ona isnaden rivayet edilmiştir. Tafsilatlı bilgi ise Rical kitaplarında mevcuttur. [1053]

Onlardan biri de Ebu Hamza Sümalî Sabit b. Dinar'dır. [1054] Selef-i salihimizin güvenilir büyüklerindendir. Üç imamdan (İmam Sadık, İmam Bâkır ve İmam Zeynelâbidin'den -a.s-) ilim almıştır. Her kes ve her şeyden kopmuş onlara bağlanmıştı. Onların çok yakın dostlarındandı. (İmam) Sadık (a.s) onu övmüş ve şöyle demiştir: "Ebu Hamza, kendi zamanında tıpkı kendi zamanındaki Selman-ı Farisî gibidir." [1055] (İmam) Rıza'dan (a.s) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ebu Hamza, kendi zamanında tıpkı kendi zamanındaki Lokman gibidir." [1056] *Tefsirü'l-Kur'an* adında bir kitabı vardır. İmam Tabersî'nin *Mecmau'l-Beyan* adlı tefsirinde ondan naklettiğini görmüşüm.⁽¹⁾ *Kitabu'n-Nevadir*, *Kitabu'z-Zühd* ve *Risaletü'l-Hukuk* da ona

1- Mecmau'l-Beyan, Şûra Suresi'nin "(Habibim!) De ki: Buna (risaletime) karşılık sizden yakınlarımı (Ehl-i Beyt'im) sevmekten başka bir ücret istemiyorum." ayetinin tefsirine bakarsanız, Ebu Hamza'nın Tefsir'inden naklettiğini görürsünüz.

aittir.⁽¹⁾ [1057] *Risaletü'l-Hukuk'* u İmam Zeynelâbidin Ali b. Hüseyin'den (a.s) rivayet eder. *Seher Duası'* nı ondan (İmam Zeynelâbidin'den) nakleden de odur. Bu dua, Güneş ve Ay'dan daha parlaktır. Mektup 16'da[1058] onun tercümeihâlinde açıkladığımız gibi, onun Enes ve Şa'bî'den de rivayeti vardır. Veki, Ebu Nuaym, ashabımızdan o tabakadan olan bir grup ve başkaları da ondan rivayet ederler.

Bu alanda bazı kahramanlar da vardır ki, İmam Zeynelâbidin'i idrak edememiş, sadece İmam Bâkır ve İmam Sadık'ın (a.s) hizmetinde bulunma şerefine nail olmuşlardır.

Onlardan bazıları şunlardır: Ebu'l-Kasım Büreyd b. Muaviye el-İclî, Ebu Basir Leys b. Murad el-Buhterî el-Muradî, Ebu'l-Hasan Zürare b. A'yen, Ebu Cafer Muhammed b. Müslim b. Rebah el-Kufî et-Taifî es-Sekafî ve hidyetin nişaneleri ve karanlığın lambalarından burada hepsini sayamayacağımız bir grup. [1059]

Adını verdiğimiz bu dört kişi ise, bu iki imama çok yakın olmuş, onlardan en fazla nasibi almış ve en yüksek makama nail olmuşlardır. Öyle ki (İmam) Sadık (a.s) onlardan söz ederken şöyle buyurmuştur: "Bunlar, helâli ve haramı hususunda Allah'ın güvenilir kullarıdır." [1060] Yine buyurmuştur ki: "Zürare, Ebu Basir Leys, Muhammed b. Müslim ve Büreyd dışında bizim zikrimizi (adımızı, ilmimizi) yaşatan başka bir kimse bulmuyorum. Eğer bunlar olmasaydı, kimse bunu (adımızı, ilmimizi) açığa çıkaramazdı." Sonra şöyle devam etmiştir: "Bunlar, dinin koruyucuları ve Allah'ın helâli ve haramı konusunda babamın güvendiği adamlarıdır. Dünyada bize ilk gelenler, onlardır. Ahirette de bize ilk kavuşacak olanlar, onlar olacaktır." [1061] Yine, "Huşu ve tevazu ile (Allah'a) boyun eğenleri cennet ile müjdele." [1062] buyurmuş, [1063] ardından bu dört kişiden söz etmiştir. [1064] Yine uzun bir sözünde onlardan bahsederken şöyle buyuruyor: "Babam, Allah'ın helâli ve haramı konusunda onlara güvenmişti. Onlar, babamın ilminin dağarcığı idiler. Bugün de aynı şekilde onlar,

1- Ashabımız, kendisine varan senetleriyle Ebu Hamza'nın tüm kitaplarını nakletmişlerdir. Tafsilatlı bilgi Rical kitaplarında mevcuttur. Değerli âlimimiz Seyyid Sadruddin Sadr el-Musevî, *Risaletü'l-Hukuk'* u özetleyerek, Müslüman gençlerin ezberlemeleri için muhtasar bir risale olarak tabetmiştir. Çok güzel bir yapmıştır. Allah, güzel koruması ve yüce inayetiyle Müslümanları ondan faydalandırsın.

benim yanımda sırrımı emanet ettiğim kimselerdirler. Babamın bihakkın ashâbı idiler. Onlar, hayattayken de, öldükten sonra da Şiilerin yıldızlarıdır. Allah, onlar aracılığıyla her bidati ortadan kaldırır. Batıl ehlinin dine soktukları şeyleri, gulûv ehlinin tevillerini onlar bu dinden uzaklaştırırlar..." [1065] İmam'ın onlar hakkında bunlardan başka sözleri de vardır ki, bütün bunlar, onlar için hiçbir ifadeye sığmayacak derecede fazilet, şeref, saygınlık ve velâyete bağlılık ispat etmektedir. Bununla birlikte Ehl-i Beyt düşmanları, onlara her türlü apaçık iftirayı atmaktan çekinmemişlerdir. Nitekim biz bu konuyu, *Muhtasaru'l-Kelâm Fî Müellifi'ş-Şia Min Sadri'l-İslâm* adlı kitabımızda geniş bir şekilde ele almışız. [1066] Fakat bu, onların Allah'ın, Resulü'nün ve müminlerin yanındaki yüce makamları ve büyük itibarlarına bir zarar verecek değildir. Nasıl ki peygamberlere haset edenler, Allah'ın peygamberlerini yüceltmekten başka bir şey yapamadılar; şeraitlerinin hak tarafları arasında yayılmasından, akıl sahiplerinin vicdanlarında kabul görmesinden başka bir etki bırakamadılar.

İmam Sadık'ın (a.s) döneminde ilim, (o günün şartlarında) daha fazlası olamayacak şekilde yayıldı. Babalarının (a.s) Şiileri, her derin vadiden (bütün yerleşim bölgelerinden) koşarak ona geldiler. İmam da güler yüzle onlara kucak açtı, onlarla ünsiyet kurdu, onların bilinç ve kültürü seviyesini yükseltmek için her türlü çabayı gösterdi ve onları ilimlerin sırları, hikmetin incelikleri ve eşyanın hakikatlerine vâkıf etmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Nitekim Ebu'l-Fetih Şehristanî el-Milel ve'n-Nihal adlı kitabında bunu itiraf eder ve İmam Sadık'tan (a.s) söz ederken⁽¹⁾ şöyle der: "O dinde derin bir bilgi, hikmette kâmil bir edep, dünya konusunda son derecesine ulaşmış bir züht ve nefsanî istekler hususunda tam bir takva sahibidir." Yine şöyle der: "Bir süre Medine'de ikamet etti. Bu süre içerisinde kendisine intisap eden Şiileri feyizlendiriyor, kendisini dost edenlere ilimlerin sırlarını öğretiyordu. Sonra Irak'a girdi ve bir süre de orada kaldı. Hiçbir zaman imamete -yani saltanata- karşı bir taarruzda bulunmadı. Hilâfet üstünde hiçbir kimseyle çekişmedi." Şehristanî (bunun sebebinin açıklarken de) şöyle diyor: "Çünkü marifet denizinde gark olan, sahile göz dikmez; hakikatin zirvesine yükselen, aşağıya düşmekten korkmaz..." Bu sözleri böyle devam eder. [1067] Hak, (böyle bir şeydir işte;) insafıyı da, inatçıyı da konuşturur.

1- el-Milel ve'n-Nihal'de, Şia fırkalarından Bâkriyye ve Sadikiyye'yi zikrederken.

İmam Sadık'ın ashabından sayıları azımsanmayacak bir grup üstün başarı gösterip sivrilerek doğru yolun önderleri, karanlığın lambaları, ilmin denizleri ve hidayetin yıldızları oldular. Onlardan Teracim (Tercümeihâller) kitaplarında adları ve hâlleri yazılanların sayısı, Irak, Hicaz, Fars (İran) ve Suriye'den olmak üzere dört bin kişiyi buluyor. Bunların yazdıkları ve İmamiyye uleması yanında meşhur olan kitap kitapları vardır. "Usul-i Erbaa Mie (Dört Yüz Temel Kaynak)" o cümledendir. Usul-i Erbaa Mie, daha önce de dediğimiz gibi, dört yüz musannife ait dört yüz kitaptır ki, İmam Sadık'ın (a.s) zamanında onun fetvalarından yazılmıştır. Bu kitaplar, İmam Sadık'tan sonra ilim ve amelin ekseni oldular. Nihayet ümmetin büyük âlimlerinden ve İmamlar'ın sefirlerinden (vekillerinden) bir grup, ilim taliplerine kolaylık sağlansın ve isteyenler kolayca ulaşabilsin diye o kitapları telhis edip özel kitaplarda topladılar. O kitaplardan toplanan en iyi kitaplar ise, *Kütüb-ü Erbaa'*dır ki, Sadr-ı Evvel'den bu güne dek usul ve fûruda İmamiyye'nin mercii olmuşlardır. Bunlar *el-Kâfi*, *et-Tehzîb*, *el-İstib-sar* ve *Men Lâ Yahzuruhu'l-Fakîh* kitaplarıdır. Bu kitaplar, mütevatir olarak bize ulaşmıştır ve içeriklerinin sıhhatinden kuşku duyulmamaktadır. En eskisi, en büyüğü, en iyisi ve en sağlamı ise, *el-Kâfi'*dir. Onda on altı bin yüz doksan dokuz (16199) hadis vardır. Bu rakam, Şehid-i Evvel'in *ez-Zik-rra'*da ve büyük âlimlerden birçoğunun belirttiği gibi, *Sıhah-ı Sitte'*nin hepsinin içerdiği hadislerden fazladır.

İmam Sadık ve İmam Kâzım'ın (a.s) ashabından olan Hişam b. Hakem, çok sayıda kitap yazmıştır ki, onlardan yirmi dokuz tanesi meşhur olmuştur. [1068] Ashabımız bu kitapları Hişam'a dayanan senetleriyle rivayet etmişlerdir. Bu kitaplar hakkında geniş bilgiyi, Muhtasaru'l-Kelâm Fî Müellifi'ş-Şia Min Sadri'l-İslâm adlı kitabımızda bulabilirsiniz. Usul, fûru, tevhid ve aklî felsefe hakkında; zındıklar, mülhitler, tabiatçılar, kaderciler, cebirciler ve Ali ve Ehl-i Beyt hakkında gulûv edenlerin reddinde, keza Haricîler, Nasibîler, Ali'yle ilgili vasiyeti inkâr edenler, onu başkalarından geriye düşürenler, onunla savaşanlar ve üstün olmayanı üstün olanın önüne geçirmenin caiz oluşuna inanların reddinde ve bunun gibi başka konularda olan bu kitaplar, oldukça yararlı ve anlatımının açıklığı ve burhanının ışık saçması açısından oldukça parlak kitaplardır. Hişam kelâm ilmi, hikmet-i ilâhiye ve diğer aklî ve naklî ilimlerde (Hicrî) ikinci asrın en bilgili âlimlerindendi. Fıkıh, hadis, tefsir ve diğer ilimler ve fenlerde önde gelen şahsiyetlerdendi. O, imamet konusunda kelâm ilmini yaran ve

fikir ve düşünceleri ile mezhebi arındıran kişilerden biridir. [1069] İmam Sadık ve İmam Kâzım'dan rivayet eder. Onların (Ehl-i Beyt İmamları'nın) yanında anlatılamayacak derecede bir saygınlığı vardır. Onların öyle bir övgüsüne mazhar olmuş ki, Mele-i A'la'da kadrini yüceltmıştır. Hişam, ilk başta Cehmiyye fırkasındandı. Sonra İmam Sadık ile karşılaşır ve onun hidayetiyle basireti açılır. Önce ona, sonra da İmam Kâzım'a katılır ve onların bütün ashabını geride bırakır. Allah'ın nurunu kandilliğinden söndürmek isteyenler, Ehl-i Beyt'e karşı olan haset ve düşmanlıklarından dolayı onu Mücessimelik (Allah'ın hâşâ cisim olduğuna inanmak) ve başka batıl inançlarla suçlarlar. Oysa onun mezhebini ve inancını biz daha iyi biliriz; hâlleri ve sözleri elimizdedir; mezhebimize yardımda işaret ettiğimiz kitapları yazmıştır. Dolayısıyla onun -bizim selefimiz ve öncümüz olduğu hâlde- bizden gizli kalıp da -onun mezhebi ve meşrebinden uzak olan- başkasına aşikâr olan sözleri olamaz. Kaldı ki, Şehristanî'nin el-Millel ve'n-Nihal'de ondan naklettiği sözler de, onun Allah'ın cisim olduğuna inandığına delâlet etmemektedir.

Size Şehristanî'nin naklettiği sözü aynen aktarıyorum; diyor ki: "Hişam b. Hakem, usulde (itikatta) derin düşünce sahibi biridir. Onun Mutezile'yi ilzam ettiği şeylerden gafil olmuş olması düşünülemez. Zira insan, hasmı ilzam ettiği şeyin ve izhar ettiği teşbihin arkasında durur. Hişam, (hasımlarından olan) Allaf'ı ilzam ederek şöyle demiştir: Sen diyorsun ki: 'Allah Teâlâ ilim (bilgi) aracılığıyla âlimdir (bilendir) ve ilmi (bilgisi) O'nun zâtıdır.' Buna göre Allah âlimdir (bilendir), ama diğer âlimler (bilenler) gibi değildir. O hâlde neden, 'Allah cisimdir, ama diğer cisimler gibi değildir.' demiyorsun? ..." [1070]

Açıktır ki, bu söz eğer sahih bir kanalla ondan nakledilmişse, Allah'a karşı çıkma sadedinde söylenmiş bir sözdür. Bir sözle birine karşı çıkan herkes, ona inanıyor demek değildir. Çünkü o, bu sözle Allaf'ı sınamak ve ilimdeki derinliğini anlamaya çalışmak istemiş olabilir. Nasıl ki Şehristanî de, "Zira insan, hasmı ilzam ettiği şeyin ve izhar ettiği teşbihin arkasında durur." şeklindeki sözüyle buna işaret etmiştir. Kaldı ki, eğer Mücessime inanışına sahip olduğuna delâlet eden sözün Hişam'a ait olduğu farz edilse bile, bu ancak basireti açılmadan önceki döneme ait olabilir. Zira yukarıda işaret ettiğimiz gibi Hişam, daha önce Cehmiyye inanışına sahipti, sonra Âl-i Muhammed'in hidayetiyle basireti açıldı ve Ehl-i Beyt İmamları'nın yakın ve özel adamlarından oldu. Selefimiz de hasmın ona izafe

ettiği şeylerden hiçbirini bulamamıştır. Nitekim biz de tüm gücümüz ve bütün imkânlarımızla yaptığımız onca araştırmalarımıza rağmen Zürare b. A'yen, Muhammed b. Müslim, Mümin-i Tâk ve benzerlerine izafe ettikleri şeylerin de hiçbirini bulamamışız. Dolayısıyla bunlar, sadece zulüm ve düşmanlıktan kaynaklanan birtakım yalan ve iftiradan başka bir şey değildir. **"Allah'ı zalimlerin yaptıklarından habersiz sanma!"** [1071]

Şehristanî'nin Ali'nin ilâhlığına inandığı yönünde Hişam'dan naklettiği söze gelince; buna çocuğu ölmüş anne bile güler. Hişam, bu hurafe ve batılı inanışın kendisine izafe edilmesinden çok daha yücedir. Hişam'ın Allah'ı hululden takdis eden, cahillerin söylediklerinden tenzih eden tevhid hakkındaki sözleri ortadır. İmamet ve vasilik hakkındaki sözleri de ortadır. O, bu sözlerinde Resulullah'ın (s.a.a) Ali'den üstün olduğunu, Ali'nin onun ümmeti ve reayasından olduğunu, Ali'nin onun vasisi ve halifesi olduğunu; Ali'nin Allah'ın zulme ve kahra uğrayan, haklarını korumaya gücü yetmeyen, hasımlarına boyun eğmeye mecbur olan, sürekli korku ve kaygı içinde yaşayan, yardımcısı ve destekçisi olmayan kullarından olduğunu açıkça dile getirmiştir. Şehristanî, nasıl Hişam'ın usulde (itikatta) derin düşünce sahibi biri olduğuna tanıklık edip, onun Mutezile'yi ilzam ettiği şeylerden gafil olmasının düşünülemeyeceğini ve Allaf'a izhar ettiği "O hâlde neden, 'Allah cisimdir, ama diğer cisimler gibi değildir.' demiyorsun?" şeklindeki sözünün arkasında olduğunu söyleyebiliyor, sonra da kalkıp ona, Ali'nin (a.s) -hâşâ- Allah olduğuna inandığını izafe edebiliyor?! Bu, apaçık bir çelişki değil midir?! O engin ilmiyle Hişam gibi birine bu hurafeleri izafe etmek yakışır mı?! Hayır, asla! Fakat ne var ki bu insanlar, haset ve zulüm ile Ehl-i Beyt'e ve onların inancında olan kimselere yalan yere iftiralarda bulunmaktan başka bir şeye razı olmuyorlar! Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llahî'l-Aliyyi'l-Azîm.

İmam Kâzım, İmam Rıza, İmam Cevad, İmam Hadi ve İmam Hasan ez-Zekî el-Askerî döneminde kitap yazma işi daha önce hiç olmamış kadar çoğaldı. Onlardan ve onların atalarından rivayet eden kimselerden hadis rivayet eden insanlar şehirlere dağıldılar. Bunlar, kolları ve paçaları sıvayıp ceht ve ciddiyet ile ilimlerin dalgalı denizlerine dalarak içtihat etmeye, o ilimlerin sırlarını keşfetmeye, meselelerini saymaya, hakikatlerini ayırt etmeye koyuldular. Çeşitli ilim dallarını yazmakta hiçbir çabayı esirgemediler, dağınık bilgileri toplamakta hiçbir fedakârlıktan geri durmadılar.

Allah makamını yüceltsin, Muhakkik (Hillî), el-Muteber adlı kitabında şöyle der: “İmam Cevad’ın (a.s) tilmizleri arasında Hüseyin b. Said, kardeşi Hasan, Ahmed b. Muhammed b. Ebu Nasr el-Bezenti, Ahmed b. Muhammed b. Halid el-Berkî, Şazan, Ebulfazl el-Ammî, Eyyub b. Nuh, Ahmed b. Muhammed b. İsa ve saymaya kalkarsak çok uzayacak başkaları gibi fazilet sahibi kimseler vardı.” Allah makamını yüceltsin, Muhakkik daha sonra şöyle der: “Onların engin ilimlerine delâlet eden kitapları ashabımız arasında nakledilerek bugüne kadar gelmiştir.” [1072]

Ben derim ki: Şu bilgiler size yeter: Sadece el-Berkî’nin yüzü aşkın kitabı vardır. [1073] Bezenti’nin Camiu’l-Bezenti diye bilinen büyük bir kitabı vardır. Hüseyin b. Said’in otuz kitabı vardır. [1074] Bu mektupta İmam Sadık’ın öğrencilerinden olan Altı İmam’ın (a.s) tilmizlerinin yazdıkları kitapları saymamız mümkün değildir. Fakat ben sizi Teracim (Tercümeihâller) ve Fihrist kitaplarına havale ediyorum. [1075] O kitaplarda, Muhammed b. Sinan, Ali b. Mehziyar, Hasan b. Mahbub, Hasan b. Muhammed b. Semaa, Safvan b. Yahya, Ali b. Yaktin, Ali b. Fazzal, Abdurrahman b. Necran, iki yüz kitabı olan Fazl b. Şazan, [1076] iki yüzü aşkın kitabı olan Muhammed b. Mes’ud el-Ayyaşî, [1077] Muhammed b. Umeyr, İmam Sadık’ın (a.s) ashabından yüz kişiden hadis rivayet eden Ahmed b. Muhammed b. İsa, [1078] Muhammed b. Ali b. Mahbub, Talha b. Talha b. Zeyd, Ammar b. Musa es-Sabatî, Ali b. Numan, Hüseyin b. Abdullah, İbn Hane diye tanınan Ahmed b. Abdullah b. Mihran, Sadaka b. Münzir el-Kummî; kitabını İmam Sadık’a (a.s) sununca, onun sahih ve iyi bir kitap olduğunu söylediği ve “Onların (Ehl-i Sünnet’in) bunun gibi bir kitapları var mı?!” dediği Ubeydullah b. Ali el-Halebî, [1079] Ebu Amr et-Tabib, kitabını İmam Ebu’l-Hasan Rıza’ya (a.s) sunan Abdullah b. Said ve kitabını İmam Ebu Muhammed Hasan ez-Zekî el-Askerî’ye (a.s) sunan Yunus b. Abdurrahman’ın [1080] tercümeihâllerine bakabilirsiniz.

Âl-i Muhammed (s.a.a) Şiası’ndan [1081] olan selefin hâllerini inceleyen, İmam Hüseyin’in soyundan olan Dokuz İmam’dan her birinin ashabını bilip tanıyan, onların İmamlar’ının döneminde yazdıkları kitaplara vâkıf olan, bu kitapları onlardan rivayet eden ve dinin fûruu ve usulünde Âl-i Muhammed’in hadislerini onlardan alıp taşıyan binlerce kişiyi araştırıp inceleyen, sonra bu ilimleri Masum Dokuz İmam’ın asrından bu asrımıza kadar her tabakada elden ele alıp taşıyan kimselere vâkıf olan herkes, Ehl-i Beyt İmamları’nın mezhebinin günümüze kadar mütevatir olarak

ulaştığına dair kesin kanaat getirir ve bizim Allah'ın dini olarak inanıp kabul ettiğimiz bütün fûru ve usulün Âl-i Resul'den alınmış olduğundan şüphe duymaz. Bundan inatçı zorba veya bön cahilden başka kimse şüphe duymaz. Bizi buna ileten Allah'a hamd olsun. Eğer Allah bizi buna iletmeseydi, bizim kendimiz buna ulaşamazdık. Vesselâm.

Ş.

Mektup 111

1 Cemaziyelevvel 1330

Şehadet ederim ki, siz fûru ve usulde Âl-i Resul'den olan İmamlar'ın mezhebi üzeresiniz. Siz bu konuyu çok güzel izah ederek aşikâr ettiniz ve gizli olan yönlerini açığa çıkardınız. Artık bundan şüphe duymak, aklın noksanlığını gösterir. Bu konuda insanları şüpheyeye düşürmek, onları saptırmak olur. Ben bu konuyu tıpkı ışığın altında kumaşın defosunu araştırır gibi araştırıp inceledim; onda hiçbir kusur bulamama karşısında şaşırıp kaldım. Onun hoş kokusunun nereden estiğini anlamak için koklama duyumu imdada çağırdım; her tarafa dağılan güzel rayahasının kutsî esintisiyle dirilip ayağa kalktım. Ben sizinle tanışmadan önce yalancı müfterilerden ve insafsız zalimlerden duyduğum şeyler sebebiyle sizin (Şia'nın) hakkında yanılığım içindeydim. Allah sizinle bir araya gelmeyi müyesser kılınca, sizin vesilenizle hidayet bayrağının altına ve karanlıkları aydınlatan lambanın ışığına sığınmış oldum. Sizden felaha kavuşmuş ve kurtuluşa ermiş biri olarak ayrıldım. Allah'ın sizin vasitanızla bana verdiği nimet ne kadar büyüktür! Sizin bana dokunan iyiliğiniz ne kadar güzeldir! Âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun.

S.

Mektup 112

2 Cemaziyelevvel 1330

Şehadet ederim ki, siz bu konuya vâkıf ve onun uhdesinden gelmeye kadirsiniz. Konuya dalmak için paçaları sıvadınız. Onun hakkında şahaptan daha hızlı hareket ettiniz. Onu araştırmakta olağan üstü gayet sarf ettiniz. Tahkik ve tetkiki nihayetine erdirdiniz. İçini ve dışını iyice araştırdınız. Onu bir o tarafa, bir bu tarafa evirip çevirdiniz. İncelemedik noktasını bırakmadınız. İcyüzünü anlamaya çalıştınız. Kühnünü ve hakikatini aradınız. Bunu yaparken de kavmî duygular vakarınızı elinizden almadı, şahsî garazlar sizi hafifleştirmede, hilminizin sıfatları parçalanmadı (ağırbaşlılığınızı korudunuz), fikrinizin kuşları uçuşup dağılmadı (dikkatiniz dağılmadı). Razva dağından daha sebatlı bir ağırbaşlılıkla ve dünyadan daha geniş bir sine ile araştırmaya daldınız. Araştırmaya derinleştirdikçe derinleştirdiniz. Bu hususta (akrabalık, dostluk, hatır gibi) hiçbir bağlılığın etkisinde kalmadınız. Nihayet gizli olan aşikâr oldu, hak açıkça ortaya çıktı ve gören gözleri olanlar için sabah aydınlandı. Bizi dinine iletmişti ve çağırıldığı yoluna muvaffak ettiği için Allah'a hamdolsun. Allah'ın salât ve selâmı Muhammed ve Âl'ine olsun.

Ş.

* * *

Bu kitap, Aziz ve Celil Allah'ın inayeti ve güzel tevfiikiyle yazarı Abdülhüseyin Şerefüddin el-Musevî el-Âmilî'nin kalemiyle burada bitti. Allah, lütfuyla ona muamele eylesin, keremiyle onu affetsin. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.⁽¹⁾

1- Allah'a hamdolsun ki, kitabın eksiklerini tamamlamayı amaçlayan bu dipnotlar

da burada bitti. Bu dipnotlarda, her zaman ihtiyaç duyulacak faydalı bilgiler vardır. Onları okuyan, bunun böyle olduğunu görecektir. Bu dipnotların yazımı, bu kitabın tabedilme işinin bittiği gün olan (Hicrî) 1355 yılının Receb ayının 15'inde, İslam dininin hizmetçilerinin ve İmamiye mezhebinin bekçilerinin en küçüğü Abdülhüseyin b. Şerif Yusuf b. Şerif Cevad b. Şerif İsmail b. Şerif Muhammed b. Şerif İbrahim -Şerefüddin lakabıyla tanınırdı- b. Şerif Zeynelâbidin b. Ali Nureddin b. Nureddin Ali b. Hüseyin el-Musevî el-Amilî'nin kalemiyle bitti. Allah, onların hepsine lütfu ve rahmetiyle muamele eylesin. Başta ve sonda hamd Allah'a mahsustur. Allah, Muhammed ve onun tertemiz Âline salât eylesin.

Arařtırmacı Őeyh Hűseyin Razi
Tarafından Eklenen

AÇIKLAMALAR

AÇIKLAMALAR

- 1- İmam Zeynelâbidin'in (a.s) İftitah Duası'nda geçen bir cümlesidir. Bkz. İkbalu'l-A'mal, c. 1, s. 136-139.
- 2- Hûd Suresi, ayet 88.
- 3- Yûnus Suresi, ayet 9-10.
- 4- Seyyid Abdülhüseyin Şerefüddin el-Musevî, Hicrî 1290 (Miladî 1873) yılında doğdu ve 8 Cemeziyelaahir 1377'de (30 Aralık 1957'de) vefat etti. Necef-i Eşref'te cediti Emirü'l-Müminin'in (a.s) civarında defnedildi.
- 5- Şia'ya edilen ithamlar ve cevapları: Bkz. Allame Şeyh Abdülhüseyin Eminî, el-Gadir Fi'l-Kitabi ve's-Sünneti ve'l-Edeb, c. 3, 78-338, 3. baskı, Beyrut; Şeyh Esed Haydar, el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 5, s. 77-165 ve c. 6, s. 371-435, 2. baskı, Beyrut.
- 6- el-Ezher Üniversitesi'nin başkanı Allame Şeyh Selim el-Bişrî, Hicrî 1248 (Miladî 1832) yılında dünyaya geldi ve Hicrî 1335 (Miladî 1916) yılında vefat etti.
- 7- Mektup 8'in dipnotlarında kaynaklarıyla birlikte zikredilecek olan Sekaleyn Hadisi'ne işaret edilmektedir.
- 8- Eş'arîlerin imamı Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail el-Eş'arî: Bkz. Hansarî, Ravzatu'l-Cennat, c. 5, s. 207-214, Kum.
- 9- Hanbelîlerin imamı Ahmed b. Hanbel: Bkz. el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 4, s. 441-527.
- 10- İmam Şafii: Bkz. el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 3, s. 175-254.
- 11- İmam Malik: Bkz. Ravzatu'l-Cennat, c. 7, s. 223-227; el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 2, s. 487-540. İmam Malik üç yıl annesi-

nin karnında kalıyor!! Bkz. Suyutî, Tenvirü'l-Havalik Şerh-i Muvatta-ı Malik, c. 1, s. 3, Daru İhyai'l-Kütübi'l-Arabîyye, Mısır; el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 2, s. 489; İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, Malik'in tercümeihâli, c. 4, s. 137, Daru Sadır; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 216 ve 257, er-Rahmaniyye, Mısır. el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa kitabında bu konu şu kitaplardan da nakledilmiştir: İbn Abdulberr, el-İntifa, s. 12 ve Suyutî, Menakıbu Malik, s. 6.

- 12- İmam Ebu Hanife: Bkz. Ravzatu'l-Cennat, c. 8, s. 167-176; el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 1, s. 281-330.
- 13- Dört mezhep arasında var olan ihtilâflar: Bkz. Antakyalı Şeyh Muhammed, Limaza İhtertu Mezhebe Ehli'l-Beyt, s. 13-15, 1. baskı; el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 5, s. 173-177; Seyh Selim el-Bişrî'nin Mektup 19'daki itirafı; Antakyalı Şeyh Muhammed, Fî Tarikî İle't-Teşeyyu, s. 16. Hatta bazen bir mezhebin bile kendisine muhalefet ettiği görülmüştür. Buna örnek olarak Şafii'nin hayatının ilk döneminde yazdığı görüşleri ile hayatının son döneminde izhar ettiği görüşlerini verebiliriz: Bkz. el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 3, s. 205-208.
- 14- Ehl-i Sünnet'in Sünnet-i Nebeviyye'ye muhalefet etmesi: Bkz. Eminî, el-Gadir, s. 10, s. 209-211.
- 15- Dört mezhep arasındaki çekişmeler: Bkz. Eminî, el-Gadir, s. 5, s. 277-288; el-İmamü's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 1, s. 187-202 ve c. 5, s. 172-173.
- 16- Yakında zikredilecek olan hadislere işaret edilmektedir.
- 17- İmam Ali, Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 155, Daru'l-Endülüs, Beyrut ve s. 149, başka bir baskı; keza c. 1, s. 153, el-İstikame, Mısır; yazarın kaynak olarak gösterdiği bu baskıdır.
- 18- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 190, Daru'l-Endülüs ve s. 184, başka bir baskı.
- 19- Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 439, Daru'l-Endülüs ve s. 433, başka bir baskı.
- 20- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 186, Daru'l-Endülüs ve s. 180, başka bir baskı.
- 21- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 270, Daru'l-Endülüs ve s. 264, başka bir baskı.

- 22- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 260, Daru'l-Endülüs ve s. 254, başka bir baskı.
- 23- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 45, Daru'l-Endülüs ve s. 39, başka bir baskı.
- 24- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 200, Daru'l-Endülüs ve s. 194, başka bir baskı.
- 25- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 213, Daru'l-Endülüs ve s. 207, başka bir baskı.
- 26- Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 255, Daru'l-Endülüs ve s. 249, başka bir baskı.
- 27- Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 353, Daru'l-Endülüs ve s. 347, başka bir baskı.
- 28- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercüme-ihâli, c. 3, s. 144, h. 1189, Beyrut; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 231, el-Haydariyye ve s. 277, İstanbul; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 236, el-Muhammediyye, Kahire, Hicrî 1375.
- 29- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 227, el-Muhammediyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 8, 1. baskı, Mısır ve c. 16, s. 22, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 172, el-Kudsî; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 18, h. 650-653, 1. baskı, Beyrut.
- 30- Tevbe Suresi, ayet 119.
- 31- Âl-i İmran Suresi, ayet 105.
- 32- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 150, el-Muhammediyye ve s. 90, el-Meymeniyye, Mısır, Hicrî 1312; yazarın kaynak olarak gösterdiği bu baskıdır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 273, İstanbul ve s. 327, el-Haydariyye.
- 33- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 328, h. 3874, Daru'l-Fikir, Beyrut, c. 13, s. 199, Mektebetü es-Savî ve c. 2, s. 308, Mektebetü Bulak, Mısır; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 232, Matbatu'l-Kaza, Necef; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 33, 45 ve 445, el-Haydariyye ve s. 30, 41 ve 370, İstanbul; Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 153, h. 871, 2. baskı; İbn Kesir, Tefsir, c. 4, s. 113, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Lübnan; Beğavî, Mesabihü's-Sünnet, s. 206, el-Hayriyye ve c. 2, s. 279, Muhammed Ali Sabih; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 1, s. 187, h. 65, Mısır; Taberanî, el-Mucamu'l-Kebir, s. 137; Mişkату'l-Mesabih, c. 3, s. 258, Dımaşk; Hacı Muhammed, Faslu'l-Hitab, elyazması; Suyutî,

İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 114, el-Halebî; Bedahşî, Mihtahu'n-Neca, elyazması; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 503 ve c. 3, 385, Daru'l-Kütübi'l-Arabiyye, Mısır; Nebhanî, eş-Şerefü'l-Müebbed, s. 18, Mısır; Abakatu'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 94, 112, 114, 151, 182, 217 ve 237; İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 345'de şu kitaplardan nakleder: Dehlevî, Techizü'l-Ceyş, s. 304, elyazması; Şeyh Ubeydullah, Ercehu'l-Metalib, s. 336, Lahor; İdrisî, Ref'u'l-Lübsi ve's-Şübühat, s. 11 ve 15, Mısır; es-Seyfü'l-Yemanî el-Meslul, s. 10, Terakki, Dımaşk.

34- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 329, h. 3876, Daru'l-Fikir, Beyrut; c. 2, s. 308, Mektebetü Bulak, Mısır ve c. 13, s. 200, Mektebetü es-Savî; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 231; Suyutî ed-Dürri'l-Mensur, c. 6, s. 7 ve 306; Zehairu'l-Ukba, s. 16; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 147 ve 226, el-Muhammediyye ve s. 89, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 33, 40, 226 ve 355, el-Haydariyye ve s. 30, 36, 191 ve 296, İstanbul; Taberanî, el-Mucamu's-Sağir, c. 1, s. 135; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe Fî Marifeti's-Sahabe, c. 2, s. 12; İbn Kesir, Tefsir, c. 4, s. 113; Abakatu'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 36, 93, 113, 135, 173, 193, 215, 237, Kum; Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 154, 2. baskı; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 451; Tefsirü'l-Hâzin, c. 1, s. 4; Beğavî, Mesabihü's-Sünnet, s. 206, el-Hayriyye ve c. 2, s. 279, Muhammed Ali Sabih; Abderî, el-Cemu Beyne's-Sihah, elyazması; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 1, s. 187, h. 66; Şeyh Said eş-Şafii, el-Münteka Fî Sireti'l-Mustafa, elyazması; Seyyid Hace el-Hanefi, İlmü'l-Kitab, s. 264, Dehli; Müntehabu Tarihi İbn Asakir, c. 5, s. 436, Dımaşk; Amrî, Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 258; İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 331, 332, 334, 336 ve 337'de şu kitaplardan nakleder: İbnü'd-Deybe', Teysirü'l-Vusul, c. 1, s. 16, Nur-i Kişver; et-Tacu'l-Camiu Li'l-Usul, c. 3 s. 308, Kahire; İdrisî, Ref'u'l-Lübsi ve's-Şübühat, s. 52, Mısır; Şeyh Ubeydullah, Ercehu'l-Metalib, s. 336, Lahor; es-Seyfü'l-Yemanî el-Meslul, s. 10, Terakki, Dımaşk.

35- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 2, s. 60; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf'ın kenarında, s. 116; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 38 ve 183, İstanbul ve s. 42 ve 217, el-Haydariyye; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 162; Abekatu'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 16, 1. baskı, İsfahan ve Mihr, Kum, Hicrî 1398 basımında Zeyd b. Sabit'ten rivayet eder, c. 1, s. 28, 40, 67, 95, 115, 118, 136, 145 ve 304; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 154, h. 873

ve 948, 2. baskı; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 1, s. 353; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 9, elyazması; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 2, s. 451; Ercahu'l-Metalib, s. 335, Lahor. Peygamber (s.a.a) birçok hadiste Kur'an ve Ehl-i Beyt için "iki halife" tabirini kullanmıştır. Bunun kaynakları için bkz. Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 62.

36- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 234, h. 281, 1. baskı Tahran; Harezmi, el-Menakıb, s. 223; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 143, bab 33, 1. baskı -burada "Allah'ın Kitabı ve Ehl-i Beyt'im." ifadesinden sonra "Bilin ki o ikisi, benden sonra benim iki halifemdir." cümlesi vardır;- Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 131.

37- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 165, h. 945, 2. baskı; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 235, h. 283, 1. baskı Tahran; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148, el-Muhammediyye ve s. 89, el-Meymeniyye, 1. baskı, Mısır; Zehairu'l-Ukba, s. 16, Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 108, es-Saidiyye ve s. 101, el-Osmaniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 35, 40, 226, 355, el-Haydariyye ve s. 31, 36, 191 ve 196 İstanbul; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 331, el-Behiyye, Mısır; Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 1, s. 131, Daru'n-Nasr, Mısır ve s. 73, Dehli; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyin, c. 1, s. 104, ez-Zehra; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 163; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 111; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 194, Daru Sadır, Beyrut ve 2. bölüm, c. 2, s. 2, Leiden; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 1, s. 187, Muhammediyye; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9; el-Mevahibü'l-Ledüniyye, c. 7, s. 7, Mısır; Şeyh Ahmed Hanefi, Ramuzu'l-Ahadis, s. 144, Astane; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 136; Nebhanî, el-Envaru'l-Muhammediyye, s. 435, el-Edebiyye, Beyrut; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 272, h. 538; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 123, 134, 151, 161, 164, 168, 253, 265 ve 283.

38- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 21, et-Takaddüm, Mısır, s. 93, el-Haydariyye ve s. 35, Beyrut; Harezmi, el-Menakıb, s. 93; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 196, el-Meymeniyye ve s. 226, el-Muhammediyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 32, İstanbul ve s. 36, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 30; Ken-

zü'l-Ummal, c. 1, s. 167, h. 953 ve s. 15, s. 91, h. 255, 2. baskı; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 117, 121, 122, 125, 135, 144, 152, 159, 161, 177, 213 ve 241.

- 39- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 5, s. 195; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 147; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 115, el-Halebî, Mısır; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 625, İsfahan ve c. 1, s. 184, Kum.
- 40- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 124, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 75, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 285, İstanbul ve s. 342, el-Haydariyye; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 277.
- 41- Bkz. es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148, Muhammediyye ve s. 89, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 296, İstanbul ve s. 355, el-Haydariyye.

Sekaleyn Hadisi'nin Sahabeden Olan Ravileri:

- 1- Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s).
- 2- Hasan b. Ali b. Ebu Talib (a.s).
- 3- Selman-ı Farisî.
- 4- Ebu Zer el-Gıfarî.
- 5- İbn Abbas.
- 6- Ebu Said-i Hudrî.
- 7- Cabir b. Abdullah el-Ensarî.
- 8- Ebu'l-Heysen b. Teyyihan.
- 9- Ebu Râfi.
- 10- Huzeyfe b. Yemen.
- 11- Huzeyfe b. Üseyd el-Gıfarî.
- 12- Huzeyme b. Sabit Zü'ş-Şehadeteyn.
- 13- Zeyd b. Sabit.

- 14- Zeyd b. Erkam.
- 15- Ebu Hüreyre.
- 16- Abdullah b. Hantab.
- 17- Cübeyr b. Mut'im.
- 18- Bera b. Azib.
- 19- Enes b. Malik.
- 20- Talha b. Abdullah.
- 21- Abdurrahman b. Avf.
- 22- Sa'd b. Ebu Vakkas.
- 23- Amr b. Âs.
- 24- Sehl b. Sa'd el-Ensârî.
- 25- Adiy b. Hatem.
- 26- Ebu Eyyub el-Ensârî.
- 27- Ebu Şüreyh el-Huzaî.
- 28- Ukbe b. Amir.
- 29- Ebu Kudame el-Ensârî.
- 30- Ebu Leyla el-Ensârî.
- 31- Zumeyre el-Eslemî.
- 32- Amir b. Leyla b. Zamre.
- 33- Fatıma'tüz Zehra (a.s).
- 34- Ümmü Seleme (Peygamber'in hanımı).
- 35- Ümmü Hani (Emirü'l-Müminin'inkız kardeşi).

Bunların hadislerini Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1 ve c. 2'de bulabilirsiniz.

Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediği rivayet edilir:

“Resulullah (s.a.a), Mekke ve Medine arasında Hum diye anılan bir suyun kenarında ayağa kalkarak bize bir konuşma yaptı. Allah’a hamdüsenâ edip öğüt ve nasihatte bulundu. Sonra şöyle buyurdu: **“Sonra Ey insanlar! Bilin ki, ben bir beşerim. Pek yakında Rabbimin elçisi gelecek ve ben ona icabet edeceğim. Ben sizin aranızda iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: İlki, Allah’ın Kitabı’dır ki, onda hidayet ve nur vardır; o hâlde Allah’ın Kitabı’na tutunun ve ona sımsıkı sarılın.”** Sonra şöyle buyurdu: **“Diğeri de Ehl-i Beyt’imdir. Ehl-i Beyt’im hakkında size Allah’ı hatırlatıyorum! Ehl-i Beyt’im hakkında size Allah’ı hatırlatıyorum! Ehl-i Beyt’im hakkında size Allah’ı hatırlatıyorum!”**

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, fazailü Ali b. Ebu Talib babı, c. 2, s. 362, İsa el-Halebî, c. 7, s. 122, Muhammed Ali Sabih ve c. 15, s. 179-180, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Beğavî, Mesabihu’s-Sünne, c. 2, s. 278, Muhammed Ali Sabih ve c. 2 s. 205, el-Haydariyye, Mısır; Zerendî, Nazmü Düreri’s-Simtayn, s. 231, Tefsirü’l-Hâzin, c. 1, s. 4, Mustafa Muhammed, Tefsir-i İbn Kesir, c. 4, s. 113, 2. baskı; Amrî, Mişkätü’l-Mesabih, c. 3, s. 255, Dımaşk ve s. 568 Dehli; Sabban, İsafu’r-Rağibin, Nuru’l-Ebsar’ın kenarında, s. 100, el-Osmaniyye ve s. 108, es-Saidiyye; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 29, 191 ve 296, İstanbul ve s. 32, 226 ve 355, el-Haydariyye, Zeyni Dehlan, es-Siretü’n-Nebeviyye, es-Siretü’l-Halebiyye’nin kenarında, c. 3, s. 330; Nebhanî, el-Fethu’l-Kebir, c. 1, s. 252; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 236, h. 284; el-İthaf Bi Hubbi’l-Eşraf, Şebravî, s. 6; Taberî, Zehairu’l-Ukba, s. 16; Genci-i Şafii, Kifayetü’t-Talib, c. 53, el-Haydariyye ve s. 12, el-Gariy; Feraidü’s-Simtayn, c. 2, s. 268, h. 535; Abekatü’l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 78, 92, 104, 126, 147, 165, 186, 188, 192, 193, 198, 202, 204, 216, 233, 242, 255, 260, 264, 272, 275, 298 ve 301.

Zeyd b. Erkam şöyle dediği rivayet edilir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Bilin ki, ben sizin aranızda iki değerli ve ağır emanet bırakıyorum: Onlardan biri, Aziz ve Celil Allah’ın Kitabı’dır...”** Hadisi Zeyd’den rivayet eden adam der ki: “Peygamber’in Ehl-i Beyt’i kimlerdir? Hanımları mıdır?” diye sorduk. Zeyd, “Allah’a yemin ederim ki hayır! Zira kadın bir ömür kocasının yanında kalır, sonra kocası onu boşar, o da babasının evine döner.” dedi.

Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Sahih-i Müslim, fazailü Ali b. Ebu

Talib babı, c. 2, s. 362, İsa el-Halebî, c. 7, s. 123, Muhammed Ali Sabih ve c. 15, s. 181, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148, el-Muhammediyye ve s. 89, el-Meymeniyye, Mısır; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 250, h. 520; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 26, 104, 142, 261 ve 267.

Başka Lafızlarla Sekaleyn Hadisi:

Sekaleyn Hadisi, daha önce geçen lafızların dışında başka çeşitli lafızlarla rivayet edilen mütevatir hadislerdendir. Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 18, 26, 59 ve 64, c. 4, s. 366 ve 371 ve c. 5, s. 181, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 20, 29-32, 34, 36-41, 116, 183, 191, 245, 285, 296, 370, İstanbul, s. 22, 31-33, 35, 36, 38-45, 48, 137, 261, 286, 292, 293, 342, 355 ve 455, el-Haydariyye ve c. 1, s. 20, 27-31, 33-39 ve 41, el-İrfan, Sayda; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 2, s. 60; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 234, h. 281; Mecmau'z-Zevaid, c. 5, s. 195 ve c. 9, s. 162, 164; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 130, Mısır ve c. 6, s. 375, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Şeyh Mahmud Ebu Reyve, Azvau Ale's-Sünneti'l-Muhammediyye, s. 404, 3. baskı; Daru'l-Maarif, Mısır ve s. 348, başka bir baskı; Harezmi, el-Menakıb, s. 223; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, c. 2, s. 36, h. 534 ve 545, 1. baskı, Beyrut; Belazürî, Ensabü'l-Eşraf, c. 2, s. 110, h. 48, 1. baskı, Beyrut; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 259, el-Haydariyye ve s. 130, el-Gariy; Tefsirü'l-Hâzin, c. 6, s. 102 ve c. 7, s. 6; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 1, s. 55, el-Meymeniyye ve c. 1, s. 353, Mustafa Muhammed; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 252, 503 ve c. 3, s. 385; İbn Esir, en-Nihaye, c. 1, s. 155, el-Haydariyye, Mısır ve c. 1, s. 216, Beyrut; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 7, s. 6; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 13, s. 93, Bulak; Nüveyrî, Nihayetü'l-Ereb, c. 18, s. 377, Mısır; Tacu'l-Arus, c. 7, s. 245, el-Haydariyye, Mısır; Ebu Nuaym, Hilayetü'l-Evliya, c. 1, s. 355, es-Saadet; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 6; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthafın kenarında, s. 110 ve 112, 113 ve 116; Firuzabadî, el-Kamus, c. 3, s. 342, el-Hüseyniyye, Mısır; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 158, h. 899, 943-947, 950-953, 958, 1651, 1658, 1668 ve c. 15, s. 91, h. 255 ve 356, 2. baskı; Taberî, Zehariu'l-Ukba, s. 16; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 317 ve c. 2, s. 142, 146, 234 ve 274.

Sekaleyn Hadisi, başka kaynaklarda da mevcuttur:

Bkz. Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 309-375, Tahran; Askerî, Muhammedun ve Aliyyun ve Benuhu'l-Evsiya, c. 1, s. 117-239, el-Adab; Askerî, Muhammedun ve Aliyyun ve Hadisü's-Sekaleyn, s. 1-127, el-Adab; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhah'is-Sitte, c. 2, s. 43-56, Beyrut; Muhammed Kıvamuddin, Hadisü's-Sekaleyn kitabı, Mısır; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 31, 44, 74, 86, 92, 94, 97, 98, 99, 114, 115, 120, 124, 127, 137, 139, 140, 141, 148, 154, 171, 176, 182, 190, 198, 201, 204, 205, 206, 217, 220, 227, 233, 236, 237, 239, 243, 253, 254, 268, 270, 272 ve 279, Kum.

42- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148 ve 226, el-Muhammediyye ve s. 89 ve 136, el-Meymeniyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 163; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 41 ve 355, el-Haydariyye ve s. 37 ve 296, İstanbul; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 2, s. 60; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 34 ve c. 3, s. 80; Kenzü'l-Ummal, c. 3, s. 168, h. 958, 2. baskı; Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 137; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 184 ve c. 2, s. 49.

43- es-Savaiku'l-Muhrika, s. 227, el-Muhammediyye ve s. 136, el-Meymeniyye, Mısır.

44- **Sefine Hadisi:** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Zerendî, Nazmu Düre-rî's-Simtayn, s. 235; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 30 ve 370, el-Haydariyye ve s. 27 ve 308, İstanbul; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 184 ve 234, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 111 ve 140, el-Meymeniyye, Mısır; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, s. 109, es-Saidiyye ve s. 102, el-Osmaniyye; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 246, h. 519.

45- Bu hadisi şu kaynaklarda bulabilirsiniz: Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 378, el-Haydariyye ve s. 234, el-Gariy; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 168; Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 2, s. 22; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 113; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 28 ve 298, İstanbul ve s. 30 ve 358, el-Haydariyye; Ebu Bekr-i Hazremî, Reşfetü's-Sâdî, s. 79, Mısır; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 33; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 91, el-Meymeniyye ve s. 150 el-Muhammediyye, Mısır; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 242, h. 516 ve 519.

Yine Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **"Ehl-i Beyt'im in misali,**

Nuh'un gemisinin misalidir. Kim ona bindiyse, kurtuldu. Kim de ondan geri kaldıysa, boğuldu."

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hilyetü'l-Evliya, c. 4, s. 306; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 132, h. 173 ve 176; Taberî, Zehair'ül Ukba, s. 20; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 168; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 113; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 132, el-Meymeniyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 92; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 3, s. 133; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 187 ve 193, İstanbul ve s. 221 ve 228, el-Haydariyye; Harezmî, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 104.

Başka Lafızlarla Sefine Hadisi:

Sefine Hadisi Müslümanların yanında mütevatir hadislerdendir. Bkz. Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 1, s. 139; Hâkim, el-Müstedrek, c. 2, s. 343 ve c. 3, s. 150; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 235; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 168; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 184 ve 234, el-Muhammediyye ve s. 111 ve 140, el-Meymeniyye, Mısır; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 104, es-Saidiyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 132, h. 174-177, Tahran, 1. baskı; İbn Kuteybe, Uyunü'l-Ahbar, c. 1, s. 211. Daru'l-Kütüb, Kahire; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 414 ve c. 2, s. 113; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 113; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 95; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 73, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 218, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Münavî, Kunuzü'l-Hakaik, s. 119 ve s. 141, Bulak; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 27, 28, 181, 183, 187, 193, 261 ve 298, İstanbul ve s. 30, 31, 213, 217, 228, 312 ve 357, el-Haydariyye; Tüsterî, İhkak'ul-Hak, c. 9, s. 270-293, Tahran; Askerî, Muhammedun ve Aliyyun ve Benuhu'l-Evsiya, c. 1, s. 239-282, el-Adab; Feraidü's-Simtayn c. 2, s. 244, h. 517.

- 46- Bu hadis şu kaynaklarda bulunur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 91 ve 140, el-Meymeniyye ve s. 150 ve 234, el-Muhammediyye; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 114; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 93; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 298, İstanbul ve s. 357, el-Haydariyye; Nebhanî, Cevahiru'l-Bihar, c. 1, s. 361, el-Halebî, Mısır.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Yıldızlar, gökyüzü ehli için bir güvencedir. Ehl-i Beyt’im de, ümmetim için bir güvencedir.”**

Bkz. Muhibbuddin Taberî, Zehairu’l-Ukba, s. 17; Zerendî, Nazmu Düreri’s-Simtayn, s. 234; Suyutî, İhyau’l-Meyt, el-İthaf’ın kenarında, s. 112; Suyutî, el-Camiu’s-Sağir, c. 2, s. 267; Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 92; İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 185 ve 233, el-Muhammediyye ve s. 111 ve 140, el-Meymeniyeye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 20, 188, 191 ve 298, İstanbul ve s. 22, 222, 226 ve 257, el-Haydariyye; Sabban, İ’safu’r-Rağibin, Nuru’l-Ebsar’ın kenarında, s. 128, es-Saidiyye ve s. 117, el-Osmaniyye, Mısır; Feraidü’s-Simtayn, c. 2, s. 241, h. 515 ve s. 252, h. 521.

Başka Lafızlarla “Ehl-i Beyt’im ümmetim için güvencedir” Hadisi:

Şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 2, s. 448 ve c. 3, s. 457; İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 150, 185, 233 ve 234, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 91, 111 ve 140, el-Meymeniyeye, Mısır; Sabban, İ’safu’r-Rağibin, Nuru’l-Ebsar’ın kenarında, s. 128, es-Saidiyye ve s. 117, el-Osmaniyye, Mısır; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 174; Taberî, Zehairu’l-Ukba, s. 17; Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 92; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 19, 20, 21, 188 ve 191, İstanbul ve s. 21, 22, 23, 222, 226, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 81; Tüsterî, İhkaku’l-Hak, c. 9, s. 294- 308, Tahran; Askerî, Muhammedun ve Aliyyun ve Benuhu’l-Evsiya, c. 1, s. 239-282, el-Adab; Askerî, Muhammedun ve Aliyyun ve Hadisü’s-Sekaleyn, s. 127-170, el-Adab; Hamvinî, Feraidü’s-Simtayn, c. 1, s. 45 ve c. 2, s. 252, h. 522.

47- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, s. 150, el-Muhammediyye ve s. 91, el-Meymeniyeye.

48- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, s. 237, el-Muhammediyye ve s. 143, el-Meymeniyeye.

49- Bkz. es-Savaiku’l-Muhrika, s. 151, el-Muhammediyye ve s. 91, el-Meymeniyeye.

50- Ehl-i Beyt’in faziletleriyle ilgili daha fazla hadis görmek için bkz. Hamvinî, Feraidü’s-Simtayn, c. 1 ve c 2, Beyrut; Nazmu Düreri’s-Simtayn; Harezmi, el-Menakıb; İbn Meğazilî, el-Menakıb; İbn Asakir, Tarih-i

Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, 2 ve 3, Beyrut; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, Beyrut ve bunlardan başka onlarca kitap.

Ehl-i Beyt kaynaklarından ise bkz. el-Kâfi, c. 1 ve 2, yeni baskı; Şeyh Saduk, el-Emalî, Haydariyye; Şeyh Tusî, el-Emalî, Necef; Sağğar, Besairü'd-Derecat; Erbilî, Keşfü'l-Gumme; Allame Meclisî, Biharü'l-Envar ve bunlardan başka yüzlerce, belki binlerce kitap.

51- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 86, es-Saadet; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 170, M. Ebul-fazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3 s. 252, Daru Mektebeti'l-Hayat, Beyrut ve c. 2, s. 430, Daru İhyau't-Turas ve c. 2, s. 679, Daru'l-Fikir; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 214, el-Haydariyye ve s. 94, el-Gariy; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 108; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, c. 2, s. 95, h. 596; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126 ve 313, İstanbul ve s. 149 ve 377, el-Haydariyye; İhakaku'l-Hak, c. 5, s. 111, Tahran; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 53.

52- Bu hadis şu kaynaklarda Ziyad b. Mutarrif'ten rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, c. 5, s. 65, Daru'l-Fikir ve c. 5, s. 159 Matabiu'ş-Şa'b; Sahih-i Müslim, c. 2, s. 51, el-Halebî ve c. 5, s. 119, Şirketü'l-İlânat; Zehebî, Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 415, Daru İhyai'l-Kütübü'l-Arabiyye.

Ayrıca şu kaynaklarda da mevcuttur: Harezmî, el-Menakıb, s. 34, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 149 ve 150, el-Haydariyye ve s. 126 ve 127, İstanbul; İbn Hacer Askalanî, el-İsabe, c. 1, s. 541, Mustafa Muhammed ve c. 1, s. 559, es-Saadet.

53- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 4, s. 349-350; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 108, İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 99, h. 602; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 213; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 108, Tahran; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 55.

54- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 93, h. 594 ve 595; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, c. 230 h. 277 ve 279; Mecmau'z-Zevaid c. 9, s. 108; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 282, el-Haydariyye ve s. 237, İstanbul; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında,

- c. 5, s. 32; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 434-437, Tahran; Fazailü'l-Hamse, c. 2 s. 202, Beyrut; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 291.
- 55-Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 91, h. 591.
- 56- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 174, el-Muhammediyye ve s. 105, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 169 ve 307 İstanbul ve s. 198 ve 367, el-Haydariyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 207-208.
- 57- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148, el-Muhammediyye ve s. 90, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 226, 326 ve 327, el-Haydariyye ve s. 191, 271, 273 ve 297. İstanbul; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 17.
- 58- Bu hadisin kaynakları Mektup 8'de, 5. başlığın ilk paragrafının dipnotunda geçti.
- 59- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 110, es-Saidiyye, Mısır ve s. 102, el-Osmaniyye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8, el-Haydariyye; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 172.
- 60- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf'ın kenarında, s. 111; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 138, el-Meymeniyye ve s. 230, el-Muhammediyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 293, 323, 326 ve 364, el-Haydariyye ve s. 246, 272 ve 303-304, İstanbul; Sabban, İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 111, es-Saidiyye ve s. 103, el-Osmaniyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 172.
- 61- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 4; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 240, 286, 314 ve 444, el-Haydariyye ve s. 22, 241, 263 ve 370 İstanbul; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 494, 1. baskı, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 257, h. 525.
- 62- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 119, h. 157; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 115; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 113, 270 ve 271, İstanbul ve s. 133 ve 324, el-Haydariyye; Harezmî, el-Menakıb, s. 53-56; Harezmî, Mak-

telü'l-Hüseyin, c. 1, s. 42; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 109; Mecmau'z-Zevaid, c. 10, s. 146.

Buna yakın lafızlarla da şu kaynaklarda mevcuttur: Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 324, el-Haydariyye ve s. 183, el-Gariy; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 159, h. 644; Feraidü's-Simteyn, c. 2, s. 301, h. 557.

- 63- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, c. 3, s. 149; Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 172, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 104, el-Meymeniyye, Mısır; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 111; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 18; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 226 ve 331, el-Haydariyye ve s. 192, 277 ve 305, İstanbul; İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 492, Tahran; Nebhanî, Cevahiru'l-Bihar, c. 1, s. 361.

Ehl-i Bey'te Buğzetmekten Sakındırmak:

Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, kim biz Ehl-i Bey'te buğzederse, Allah onu cehenneme sokar."

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 150; Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 111; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, s. 104, el-Osmaniyye ve s. 112, es-Saidiyye, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 172 ve 237, el-Muhammediyye ve s. 104 ve 143, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 104, İstanbul ve s. 365, el-Haydariyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 106; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 94; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 333; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 461; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 138, h. 181; Nebhanî, Cevahiru'l-Bihar, c. 1, s. 361.

İmam Hasan (a.s), Muaviye b. Hadic'e buyurdu ki: "Sakin biz Ehl-i Bey'te buğzetme! Çünkü Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Kim bize buğzeder, kim bize haset ederse, kıyamet günü ateşten kamçılarla havuzdan (Kevser havzundan) kovulur."

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 111; Sabban, İs'af'ur-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında,

s. 104, el-Osmaniyye ve s. 112, es-Saidiyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 172; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 172, el-Muhammediyye ve s. 104 el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 365, el-Haydariyye ve s. 304, İstanbul.

Yine Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Kim biz Ehl-i Beyt'e buğzederse, Allah kıyamet günü onu Yahudi olarak haşreder."

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 112; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 172; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 116; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 468.

64- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Zemaşşerî, Tefsirü'l-Keşşaf, c. 4, s. 220-221, Beyrut ve c. 3, s. 403, Mustafa Muhammed, Mısır; Şeblençî, Nuru'l-Ebsar, s. 104-105, es-Saidiyye ve s. 103 el-Osmaniyye, Mısır; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 7, s. 405, ed-Daru'l-Amire, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 27, 263 ve 369, İstanbul ve s. 29, 314 ve 444, el-Haydariyye; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 486, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 255, h. 524.

65- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 18; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 227, 365 ve 476, el-Haydariyye ve s. 192, 304 ve 397, İstanbul; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 103 ve 139, el-Meymeniyye ve s. 171 ve 130, el-Muhammediyye, Mısır; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 9, s. 454.

66- Divanü'l-Ferazdak, c. 2, s. 180, Daru Sadır, Beyrut.

67- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 396, h. 6050, 1. baskı ve c. 15, s. 114, h. 328, 2. baskı.

68- **Namazda Âl-i Muhammed'e salâvat getirmenin farz oluşu:** Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 302; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 87 ve 139, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 144-145 ve 231, el-Muhammediyye, Mısır; Tefsir-i Razî, c. 7, s. 391. ed-Daru'l-Amire, Mısır; Taberî, Zehairu'l-Ukba, c. 19; Hâkim, el-Müstedrek, c. 1, s. 269; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhah'is-Sitte, c. 1, s. 208; Nebhanî, el-Envaru'l-Muhammediyye, s. 422. Mektup 12'de, "Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler." ayetinin onların hakkında indiği ve onlara nasıl salâvat getireleceği gelecektir.

69- Bu iki beyit şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muh-

rika, s. 146, el-Muhammediyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 354, el-Haydariyye ve s. 295, İstanbul; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 118, es-Saidiyye ve s. 108, el-Osmaniyye; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l Eşraf, s. 29; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 105, es-Saidiyye ve s. 103 el-Osmaniyye; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 332; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 173 ve birçok başka kaynak.

- 70- **Tathir Ayeti: "Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."** (Ahzab Suresi, ayet 33) Bu ayet, beş kişi hakkında nazil olmuştur. Bunlar; Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir. Allah'ın selâmı onlara olsun. Bkz. Sahih-i Müslim, fazailü's-sahabe kitabı, fezailü Ehl-i Beyti'n-Nebi, c. 2, s. 368, İsa el-Halebî ve c. 15, s. 194, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 30, h. 3258 ve c. 5, s. 328, h. 3875, Daru'l-Fikir, c. 2, s. 209, 308 ve 319, Bulak ve c. 13, s. 200, başka bir baskı; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 330, el-Meymeniyye, Mısır ve c. 5, s. 25, Daru'l-Maarif, Mısır, sahih senetle; Hâkim, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, c. 3, s. 133, 146, 147 ve 158 ve c. 2, s. 416; Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, aynı sayfalar; Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 1, s. 65, 135, Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 11-92, h. 637-641, 644, 648, 650-653, 656-668, 671-673, 675, 678, 680, 681, 686, 689-691, 694, 707, 710, 713, 714, 717, 718, 729, 740, 751, 754-762, 764, 765, 767-770 ve 774, 1. baskı, Beyrut; Nesâî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 4, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır, s. 8, Beyrut ve s. 49, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, c. 1, s. 185, h. 250, 272 ve 320-322; Genci-i Şafii, hadisin sahih olduğunu söyleyerek, Kifayetü't-Talib, s. 54 ve 372-375, el-Haydariyye ve s. 13, 227, 230-232, el-Gariy; Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 259 ve 285, c. 4, s. 107 ve c. 6, s. 292, 296, 298, 304 ve 306, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 12 ve 20, c. 3, s. 413 ve c. 5, s. 521 ve 589; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 21, 23 ve 24; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 203, el-Halebî, Mısır; Harezmi, el-Menakıb, s. 23 ve 224; Tefsir-i Taberî, c. 22, s. 6-8, el-Halebî, Mısır, 2. baskı; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 199; Cessas, Ahkâmu'l-Kur'an, c. 5, s. 230, Abdurrahman Muhammed ve s. 443, Kahire; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 301, 345, 348-351; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 278, Muhammed Ali Sabih ve c. 2, s. 204, el-Haşşab; Amrî, Mişkātu'l-Mesabih, c. 3, s. 254; Zemahşerî, el-Keşşaf,

c. 1, s. 193, Mustafa Muhammed ve c. 1, s. 369, Beyrut; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 233; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 19 ve 20, Daru'l-Kütüb, Necef ve s. 8, Tahran; İbn Arabî, Ahkâmu'l-Kur'an, c. 2, s. 166, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 14, s. 182, 1. baskı, Kahire; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 483, 484 ve 485, 2. baskı, Mısır; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 3, s. 137; Cavî, et-Tefsirü'l-Münir Li Mealimi't-Tenzil, c. 2 s. 183; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2 s. 502 ve c. 4, s. 367, Mustafa Muhammed ve c. 2, s. 509 ve c. 4, s. 378, es-Saadet, Mısır; Suyutî, el-İtkan Fî Ulumi'l-Kur'an, c. 4, s. 240, el-Meşhedül-Hüseynî, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 75 ve 137, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 141 ve 227, el-Muhammediyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 96; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 329 ve 330, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 365, Muhammed Ali Sabih, Mısır; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 104, 105 ve 106, es-Saidiyye, s. 97 ve 98, el-Osmaniyye ve s. 105, Mustafa Muhammed, Mısır; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 279; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 102, es-Saidiyye, s. 101, el-Osmaniyye ve s. 112, Mustafa Muhammed; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 2, s. 502-547; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 224-243; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37, es-Saadet ve c. 3, s. 37, Mustafa Muhammed; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 107, 108, 227, 229, 230, 244, 260 ve 294, İstanbul ve s. 124, 126, 135, 196, 229, 269, 271, 272, 352 ve 353 el-Haydariyye; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 311, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr, Mısır ve c. 2, s. 294, ed-Daru'l-Amire, Mısır; Siddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 363, 364 ve 365; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 248, 2. baskı; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 316, h. 250 ve c. 2, s. 9, h. 356, 362 ve 364; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 285.

Ehl-i Beyt Kavramının Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e Mahsus Oluşu:

Resul-i Ekrem (s.a.a) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e -selâm olsun onlara- işaret ederek şöyle buyurdu: **"Allah'ım! Bunlar benim Ehl-i Beyt'imdir. Onlardan her türlü pisliği gider ve onları tertemiz kıl."**

Buna yakın başka lafızlarla da rivayet edilmiştir. Bu konuda bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 31, h. 3258, s. 328, h. 3875 ve s. 361, h. 3863; Haskanî,

Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 124, h. 172 ve c. 2, s. 16, h. 647-649, 654-659, 670, 672, 673, 675, 682-684, 686, 689, 691-693, 717, 719-722, 724-726, 731, 732, 734, 737-741, 743, 754, 758-761, 765 ve 768, Beyrut; Sahih-i Müslim, fazailü Ali b. Ebu Talib babı, c. 15, s. 176, Şerh-i Nevevî ile, Mısır, c. 2, s. 360, İsa el-Halebî ve c. 2, s. 119, Muhammed Ali Sabih, Mısır; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 302, h. 347-350; Nesaî, el-Hasa-isu'l-Aleviyye, s. 4 ve 16, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Kahire, s. 46 ve 63, el-Haydariyye ve s. 8 ve 15, Beyrut; Hâkim, el-Müstedrek, s. 2, s. 150, 152 ve 416 ve c. 3, s. 108, 146, 147, 150 ve 158; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, aynı sayfalar; Tefsir-i Taberî, c. 22, s. 6, 7 ve 8; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, el-Behiyye, Mısır, c. 3, s. 365 Muhammed Ali Sabih, Mısır; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 23 ve 24; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 483 ve 484; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 91 ve c. 9, s. 254; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 185, c. 3, s. 259 ve 285 ve c. 6, s. 298, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 12, c. 3, s. 413, c. 4, s. 26 ve 29 ve c. 5, s. 66, 174, 521 ve 589; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 53; Buharî, et-Tarihu'l-Kebir, c. 1, bölüm 2, s. 69, numara 1719 ve 2174, Hicrî 1382; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simteyn, s. 133, 238 ve 239; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 5, s. 213; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 119, 141, 142, 143 ve 227, el-Muhammediyye ve s. 72, 85, 87 ve 138, el-Haydariyye; Tefsirü'l-Hâzin, c. 5, s. 213; Yafiî, Mir'atu'l-Cinan, c. 1, s. 109; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 203; İbn Hacer Askalanî, el-İsabe, c. 2, s. 503 ve c. 4, s. 367, Mustafa Muhammed ve c. 2 s. 509 ve c. 4, s. 378, es-Saadet; Şebravî, el-İthaf, s. 5; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37, es-Saadet; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 54, 142, 144 ve 242, el-Haydariyye ve s. 55, 56 ve 117, el-Gariy; İbn Sebbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8; Sibb b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 233, el-Haydariyye ve s. 244, el-Gariy; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 278, Muhammed Ali Sabih ve c. 2, s. 204, el-Hayriyye, Mısır; Taberânî, el-Mucemu's-Sağır, c. 1, s. 65; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 2, s. 700; Sabban, İsafu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 97, el-Osmaniyye ve s. 104. es-Saidiyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 96; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 21, h. 30 ve s. 184, h. 249 ve 271-274; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 107, 108, 194, 227, 229, 230, 244,

281, 294, İstanbul ve s. 125, 126, 134, 229, 269, 270, 271, 172, 291, 337, 352 ve 353 el-Haydariyye; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 196; Tüsterî, İh-kaku'l-Hak, c. 9, s. 269; İmam Şerefüddin, el-Kelimetü'l-Garrâ Fî Tef-zilî'z-Zehra, s. 203 ve 217, el-Füsulü'l-Mühimme ile birlikte basılmış, en-Numan; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 198 ve 199; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 279; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 364 ve 365; Harezmi, el-Menakıb, s. 60; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 75; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 19 ve 20, Necef; Ali Burha-nuddin Halebî, es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 212, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 240, Muhammed Ali Sabih, Mısır; Muhibbiddin Taberî, er-Rıya-zu'n-Nazıra, c. 2, s. 248, 2. baskı; Feraidü's-Simtayn, c.1, s. 316, h. 250 ve s. 368, h. 296 ve c. 2, s. 14, h. 360.

Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin itirafıyla Ehl-i Beyt; Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir ve Ümmü Seleme Ehl-i Beyt'ten değildir.

Bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 31, h. 3258, s. 328, h. 3875 ve s. 361, h. 3963; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 24, h. 659, 706-710, 713, 714, 717, 720, 722, 724-726, 729, 731, 737, 738, 740, 747, 748, 752-755, 757-761, 764, 765 ve 768; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 303, h. 347 ve 349; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 484 ve 485; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 330, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 365, Muhammed Ali Sabih; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 238; İsa el-Halebî, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 97, el-Osmaniyye ve s. 104, es-Sadiyye; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 21 ve 22; İbn Esir, Üs-dü'l-Gabe, c. 2, s. 12, c. 3, s. 413 ve c. 4, s. 29; Tefsir-i Taberî, c. 22, s. 7 ve 8; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 107, 228, 230 ve 294, İstanbul ve s. 125, 269, 270 ve 352 el-Haydariyye; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 372, el-Haydariyye ve s. 227 ve 228, el-Gariy; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 198; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4 s. 279; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 364; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 19, Necef; Muhibbiddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 248, 2. baskı.

Peygamber'in hanımı Aişe'nin, Ehl-i Beyt'in Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin Olduğuna Dair İtirafı:

Bkz. Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, Fazailü Ehl-i Beyt babı, c. 2, s. 365, İsa el-Halebî, Mısır ve c. 15, s. 194, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Haskanî,

Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 33, h. 676-684, Aişe, son üç hadiste ayetin kendisini kapsamadığını itiraf etmiştir; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 147, hadisin sahih olduğunu bildirmiştir; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, Müstedrek'in zeylinde; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 54, 373 ve 374, el-Haydariyye ve s. 13, 229 ve 239, el-Gariy, hadisin sahih olduğunu söylemiştir; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 133; Tüsterî, İhka-ku'l-Hak, c. 9, s. 10; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 2, s. 198-199; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 279; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 365; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 24.

Resulullah (s.a.a) altı ay boyunca namaza çıktığında, Ali ve Fatıma'nın kapısından geçiyor ve şöyle diyordu: "Namaz! Ey Ehl-i Beyt! "Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü pislîği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 31, h. 3259; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 11, h. 637-640, 644, 695, 696 ve 773; Suyutî, ed-Dürrü'ül-Mensur, c. 5, s. 299; Tefsir-i Taberî, c. 22, s. 6; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 168; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 571; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 104, h. 38; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 483 ve 484; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 158, hadisin sahih olduğunu bildirir; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 193 ve 230, İstanbul ve s. 229 ve 269, el-Haydariyye; Müs-ned-i Ahmed, c. 3, s. 259 ve 285, el-Meymeniyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müs-ned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 96; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 365, el-Asime, Kahire ve c. 7, s. 277, Bulak, Mısır; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 19.

71- Meveddet Ayeti: "(Habibim!) De ki: Buna (risaletime) karşılık sizden yakınlarımı (Ehl-i Beyt'im) sevmekten başka bir ücret istemiyorum." (Şûra Suresi, ayet 23)

Bu ayet, Resulullah'ın (s.a.a) yakınları hakkında nazil olmuştur. Onlar; **Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin**'dir -selâm olsun onlara-.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 130, h. 822-828, 832-834 ve 838; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 307, h. 352; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 25 ve 138, İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 101,

135 ve 136, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 168 ve 225, el-Muhammediye, Mısır; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, s. 8, Tahran ve c. 1, s. 21, Necef; Genci-i Şafii, Kifaytü't-Talib, s. 91, 93 ve 313, el-Haydariyye ve s. 31, 32, 175 ve 178, el-Gariy, İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 11; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyin, c. 1, s. 1 ve 57; Tefsir-i Taberî, c. 25, s. 25, 2. baskı, Mustafa el-Halebî, Mısır ve c. 25, s. 14 ve 15, el-Meymeniyye, Mısır; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 172, Şebravî, el-İthaf, s. 5 ve 13; Suyutî, İhyau'l-Meyt, el-İthaf'ın kenarında, s. 110, Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 24, Şablencî, Nuru'l-Ebsar, s. 102, es-Saidiyye ve s. 106, el-Osmaniyye, Mısır; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3 s. 172; Zemahşerî, Tefsirü'l-Keşşaf, c. 3, s. 402, Mustafa Muhammed ve c. 4, s. 220, Beyrut; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 27, s. 166, Abdurrahman Muhammed, Mısır ve c. 7 s. 405-406; Tefsir-i Beyzavî, c. 4, s. 123, Mustafa Muhammed, Mısır, c. 5, s. 53, Beyrut ve s. 642, el-Osmaniyye; Tefsir-i İbn Kesir, c. 4, s. 112; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 103 ve c. 9, s. 168; Siddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan Fî Makasidi'l-Kur'an, c. 8, s. 372; Tefsir-i Kurtubî, c. 16 s. 22; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 537, 2. baskı ve c. 4, s. 22, 1. baskı, Mısır; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 6, s. 7; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 106, 194 ve 261, İstanbul, s. 123, 229 ve 311, el-Haydariyye ve c. 1, s. 105 ve c. 2, s. 19 ve 85, el-İrfan, Sayda; Tefsir-i Neseфі, c. 4, s. 105; Hilyetü'l-Evliya, c. 3, s. 201; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 306-311, Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 2-22 ve c. 9, s. 92-101, 1. baskı, Tahran; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 259; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 20 ve c. 2, s. 13, h. 359; Abekatü'l-Envar, Sakaleyn Hadisi, c. 1, s. 285.

72- Mübahahe Ayeti: "De ki: Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, canlarımızı ve canlarınızı çağıralım, sonra mübahahe edelim (karşılıklı lânetleşelim) de Allah'ın lânetini yalancılara üzerine kılalım." (Âl-i İmran Suresi, ayet 61)

İslam ümmeti, bu ayetin Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin -selâm olsun onlara- hakkında nazil olduğuna dair ittifak etmiştir.

Bkz. Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, fazailü Ali b. Ebu Talib babı, c. 2, s. 360, İsa el-Halebî, c. 15, s. 176, Şerh-i Nevevî ile, Mısır, c. 7, s. 120, Muhammed Ali Sabih, Mısır ve c. 4, s. 1871, başka bir baskı, Mısır; Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 293, h. 3085 ve c. 5, s. 301, h. 3808; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 120-129, h. 168, 170-173 ve 175; Hâkim, el-Müsted-

rek, c. 3, s. 150, hadisin sahih olduğunu bildirir; Hâkim, Marifetu Ulumi'l-Hadis, 17. türde şöyle der: "Tefsir kitaplarında Abdullah b. Abbas'tan ve diğerlerinden mütevatir olarak rivayet edilmiştir ki, Resulullah (s.a.a) Mübahele günü Ali, Hasan ve Hüseyin'in elinden tutarak ve kızı Fatıma'yı arkalarına alarak şöyle buyurdu: **"Bunlar bizim oğullarımız, canlarımız ve kadınlarımızdır. Siz de canlarınızı, oğullarınızı ve kadınlarınızı getirin de mübahele edelim (karşılıklı lânetleşelim) de Allah'ın lânetini yalancılara üzerine kılalım."**; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 263, h. 310; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 185, el-Meymeniyye ve c. 3 s. 97, h. 1608, Daru'l-Mearif; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 54, 85 ve 142, el-Haydariyye ve s. 13, 28, 29, 55 ve 56, el-Gariy; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 21, h. 30 ve 271; Tefsir-i Taberî, c. 3, s. 299, 300 ve 301 ve c. 3, s. 192, el-Meymeniyye, Mısır; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 368-370, Beyrut ve c. 1, s. 193, Mustafa Muhammed, Mısır; Tefsir-i İbn Kesir, c. 1, s. 370-371; Tefsir-i Kurtubî, c. 4, s. 104; Cessas, Ahkâmü'l-Kur'an, c. 2, s. 295-296, Abdurrahman Muhammed, Mısır, orada şöyle der: "Bu olayda Peygamber'in (s.a.a) Hasan, Hüseyin, Ali ve Fatıma'nın elinden tuttuğu ve... hususunda hiçbir kimse ihtilâf etmemiştir."; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 59; İbn Arabî, Ahkam'ül Kur'an, c. 1, s. 275, 2. baskı, el-Halebî ve c. 1, s. 115, es-Saade, Mısır; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 1, s. 109; Fethu'l-Beyan Fi Makasidi'l-Kur'an, c. 2, s. 72; İbn Cevzî, Zadu'l-Mesir, c. 1, s. 399; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 1, s. 347, 2. baskı, Mustafa el-Halebî, Mısır ve c. 1, s. 316, 1. baskı, Mısır; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 2, s. 699; ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 8, s. 85, el-Behiyye, Mısır; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 470; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 18, Neced ve s. 8, Tahran; Zehairu'l-Ukba, s. 25; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 17, Neced ve s. 14, el-Haydariyye; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 2, s. 38-39 Tefsir-i Beyzavî, c. 2, s. 22, Beyrut, Daru'ül-Kütübü'l-Arabiyye, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 169; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 72, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 119, el-Muhammediye, Mısır; bu baskısında İmam Hasan'ın ismi çıkarılmıştır, ama birinci baskısında mevcuttur: el-Meymeniyye, s. 72; ayetin onlar (Ehl-i Beyt) hakkında nazil olduğunu da zikretmiştir, s. 87 ve 93 el-Meymeniyye ve s. 143 ve 153, el-Muhammediyye; Tefsirü'l-Hâzin, c. 1, s. 302; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 5; Beğavî, Mealimu't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in ke-

narında, c. 1, s. 302, es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 212, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 240, Muhammed Ali Sabih; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 5; Harazmî, el-Menakıb, s. 60 ve 97; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 110; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 16, s. 291, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 4, s. 108, 1. baskı, Mısır; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 46-62 ve c. 9, s. 70-91, 1. baskı, Tahran; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 244; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 26; İbn Hacer Askalanî, el-İsabe, c. 2, s. 509, es-Saadet, Mısır ve c. 2, s. 503, Mustafa Muhammed, Mısır; Yafî, Mir'atu'l-Cinan, c. 1, s. 109; Amrî, Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 254; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 54, Ali'yi (a.s) zikretmemiştir, es-Saadet, Mısır; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 2, s. 143, ed-Daru'l-Amire, Mısır; Suyutî, Tefsirü'l-Celaleyn, c. 1, s. 33, Mısır ve s. 77, Daru'l-Kitabi'l-Arabî, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 9, 44, 51, 52, 232, 281 ve 295, İstanbul ve s. 9, 49, 57, 59, 275, 291 ve 353, el-Haydariyye; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 248, 2. baskı; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 378, h. 307 ve c. 2, s. 23, h. 365 ve s. 205, h. 484-486; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 252. Merhum Şeyh Abdullah Sübeytî, el-Mübahele adında bir kitap yazmıştır ki, Necef'te basılmıştır.

73- **Yedirme Kıssası:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Şüphesiz ki iyiler, karışımı kâfur olan bir kadehten içerler. Bir kaynak ki, Allah'ın kulları ondan içerler ve onu yerden fıskırtarak akıtırlar. Onlar, adaklarını yerine getirirler ve şerri (kötülüğü) yaygın olan bir günden korkarlar. Kendi canları çektiği hâlde, yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. 'Biz size, ancak Allah rızası için yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık istiyoruz, ne de bir teşekkür. Biz, asık suratlı, sert bir günden dolayı Rabbimizden korkuyoruz.' (derler.) Böylece Allah, onları o günün fenalığından korur ve onları parlaklık ve sevince kavuşturur. Sabretmelerine karşılık da, onları cennetle ve ipekle ödüllendirir. Orada tahtlara yaslanırlar. Ne yakıcı bir sıcak görürler orada, ne de dondurucu bir soğuk. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkmış ve meyveleri tamamen emre verilmiştir. Çevrelerinde gümüş kaplar ve billûr fiçlar dolaştırılır. Gümüşten billûrlar ki, ölçülerini belirlemişlerdir. Orada onlara zencefil karışımli bir kadeh içirilir. Orada Selsebil diye adlandırılan bir pınardan. Çevrelerinde ölümsüz gençler dolaşır durur. Onları**

gördüğünde, dağılmış inciler sanırsın. Nereye baksan, nimet ve büyük bir saltanat görürsün. Üzerlerinde ince yeşil ipekten ve parlak atlastan elbiseler vardır ve gümüş bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri, onlara temizleyici bir içki içirir. Bu, sizin için bir mükâfattır ve çabalarınız karşılığını bulmuştur.” (İnsan Suresi, ayet 5-22)

Ali, Fatma, Hasan ve Hüseyin -selâm olsun onlara- üç gün oruç tutmuş, bu üç günde yiyeceklerini (iftarlıklarını) yoksula, yetime ve esire sadaka olarak vermişlerdi. Bu olay üzerine bu ayetler onlar hakkında nazil olmuştu. Bu konuda bakınız:

Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 298, h. 1042, 1047, 1048, 1051, 1053-1059 ve 1061; Harazmî, el-Menakıb, s. 188-194; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 345-348, el-Haydariyye ve s. 201, el-Gariy; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 312-317; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 272, h. 302; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 102-104, es-Saidiyye, Mısır ve s. 101-102, el-Osmaniyye, Mısır; el-Camiu Li Ahkâmî'l-Kur'an (Tefsir-i Kurtubî), c. 19, s. 130; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 4, s. 670, Beyrut, c. 4, s. 197, Mustafa Muhammed, Mısır ve c. 2, s. 511, başka bir baskı; Alusî, Ruhu'l-Meanî, c. 29, s. 157; İbn Esir-i Cezerî, Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 530-531; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 251; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 13, el-Behiyye, Mısır ve c. 8, s. 392, ed-Daru'l-Amire, Mısır; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 8, s. 393, ed-Daru'l-Amire; Kelbî, et-Teshih Li Ulumi't-Tenzil, c. 4, s. 167; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 5, s. 349, 2. baskı ve c. 5, s. 338, 1. baskı, el-Halebî, Mısır; Suyutî, ed-Dürü'l-Mensur, c. 6, s. 299; Zehairu'l-Ukba, s. 88 ve 102; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 88; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 5, s. 96, 2. baskı, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr, Mısır ve c. 3, s. 45, başka bir baskı; Tefsirü'l-Hâzin, c. 7, s. 159; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 7, s. 159; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 387, es-Saadet ve c. 4, s. 376, Mustafa Muhammed, Mısır; Tefsir-i Beyzavî, c. 5, s. 165, Beyrut, Darü'l-Kütübî'l-Arabiyye, c. 4, s. 235, Mustafa Muhammed ve c. 2, s. 571, başka bir baskı; Suyutî, el-Leali'l-Masnua, c. 1, s. 370; Tefsir-i Neseî, c. 4, s. 318; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 107-111, Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 158-169 ve c. 9, s. 110-123; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 93 ve 212, İstanbul ve s. 107-108 ve 251, el-Haydariyye; Hakîm Tirmizî, Nevadiru'l-Usul, s. 64; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 21 ve c. 13, s. 276, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Muhibbuddin Taberî,

er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 274 ve 302, 2. baskı; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sihah'is-Sitte, c. 1, s. 254; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 54-56, h. 383.

74- **İtisam Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Hep birlikte Allah'ın ipine sarılın ve parçalanıp dağılmayın.”** (Âl-i İmran Suresi, ayet 103) Allah'ın ipi, Ehl-i Beyt'tir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 130, h. 177-180; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 149, el-Muhammediyye ve s. 90, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 139, 328 ve 356, el-Haydariyye ve s. 119, 274 ve 294, İstanbul; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 76; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 4 s. 16; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, c. 102, es-Saidiyye ve s. 101, el-Osmaniyye; Sabban, İsafu'r-Rağibin, s. 107, es-Saidiyye ve s. 100, el-Osmaniyye.

75- **Sadıklar (Doğrular) Ayeti:** **“Ey İman edenler! Allah'tan korkun ve doğrularla beraber olun.”** (Tevbe Suresi, ayet 119) Yani Ali ve onun ashabıyla beraber olun.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 259, h. 350, 352, 353, 355 ve 356; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 236, el-Haydariyye ve s. 111, el-Gariy; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, c. 2, s. 421, h. 923; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 16; Harezmi, el-Menakıb, s. 198, Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 91; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 2, s. 414; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 150, el-Muhammediyye ve s. 90, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 136 ve 140, el-Haydariyye ve s. 116 ve 119, İstanbul; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 3, s. 390; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 305; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 11, s. 41; Gayetü'l-Meram, 42. bap, s. 248, İran; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 314, h. 250 ve s. 370, h. 299 ve 300.

76- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Bu benim sırat-ı müstakimimdir, o hâlde ona uyun. Başka yollara uymayın, sonra sizi O'nun yolundan ayırır.”** (En'am Suresi, ayet 153) Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 130, el-Haydariyye ve s. 111, İstanbul; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 543, Tahran; Gayetü'l-Meram, s. 434.

77- Bkz. Aynı eserler.

78- **Ulü'l-Emr:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ey iman edenler! Allah'a itaat**

edin, Peygamber'e ve sizden olan Ulü'l-Emr'e (Emir Sahipleri'ne) itaat edin." (Nisa Suresi, ayet 59) **Ulü'l-Emr; Ali ve onun evlatlarından olan İmamlar'dır.**

Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 134 ve 137, el-Haydariyye ve s. 114 ve 117, İstanbul; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 148, h. 202-204; Tefsir-i Razî, c. 3, s. 357; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 424, 1. baskı, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 314, h. 250.

79- **Zikir Ehli:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Eğer bilmiyorsanız, Zikir Ehli'ne sorun."** (Nahl Suresi, ayet 43 ve Enbiya Surei, ayet 7) Bu ayet Ehl-i Beyt hakkında nazil olmuştur ve onlar **Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir** -selâm olsun onlara-.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 334, h. 459, 460 ve 463-466; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 51 ve 140, el-Haydariyye ve s. 46 ve 119, İstanbul; Tefsir-i Taberî, c. 14, s. 109; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 570; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 14, s. 134; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 482, 1. baskı, Tahran.

80- **Münazaa Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Kim, hidayet kendisine belli olduktan sonra Peygamber'e muhalefet eder ve müminlerin yolundan başka bir yol seçerse, onu döndüğü yolda bırakırız ve cehenneme sokarız."** (Nisa Suresi, ayet 115)

Bkz. Tefsir-i Ali b. İbrahim Kummî, c. 1, s. 152, Necef; el-Burhan Fî Tefsir'il Kur'an, c. 2, s. 415, Tahran.

81- **İnzar ve Hidayet:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"(Habibim!) Sen ancak bir uyarıcı-korkutucusun ve her topluluğun bir hidayet önderi vardır."** (Ra'd Suresi, ayet 7) Uyarıcı-korkutucu Muhammed'dir, hidayet önderi ise Ali'dir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 293-303, h. 398-416; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 233, el-Haydariyye ve s. 199, el-Gariy; Tefsir-i Taberî, c. 13, s. 108; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 502; Tefsir-i Şevkanî, c. 3, s. 70; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 5, s. 271, ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 21, s. 14, başka bir baskı; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmanı Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 415, h. 913-916; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 107; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 129-

130; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 71, el-Osmaniyye ve s. 71, es-Saidiyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 115 ve 121, el-Haydariyye ve s. 99 ve 104, İstanbul; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 4, s. 45; İbn Cevzî, Zadu'l-Mesir, c. 4, s. 307; Zerendî, Nazmu Dürrü's-Simtayn, s. 90; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 5, s. 75; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 13, s. 97; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 88-93; Fazailü'l-Hamse Mine's-Siha-hi's-Sitte, c. 1, s. 266; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 148; diğer kaynaklara, Mektup 48'de zikredilen 29. hadisin zeylindeki dipnotta bakabilirsiniz. O hadiste Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: **"Ben inzar edenim (uyaran, ikaz edenim), Ali ise hidayete erdirendir."**

- 82- **Sırat-ı Müstakim:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Bizi dosdoğru yola ilet; kendilerine nimet verdiğin kimselerin yoluna."** (Fatiha Suresi, ayet 6-7) **Dosdoğru yol, Hz. Muhammed (s.a.a) ve onun Ehl-i Beyti'dir ki onlar; Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir -selâm olsun onlara-**

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 57, h. 86-95 ve 101-105; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 86; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 162, el-Haydariyye ve s. 68, el-Gariy; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 534.

- 83- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Kim Allah'a ve Resul'e itaat ederse, işte onlar, peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerden ibaret olan Allah'ın kendilerine nimet verdiği kimselerle beraberdir."** (Nisa Suresi, ayet 69)

"Peygamberler" den maksat, Hz. Muhammed'dir (s.a.a). "Sıddıklar" dan maksat, Ali'dir. "Şehitler" den maksat, Hamza ve Cafer'dir. "Salihler" den maksat, Hasan ve Hüseyin'dir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 153, h. 206-209; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 2, s. 542; Gayetü'l-Meram, 182. bap, s. 426, İran.

- 84- **Velâyet Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Resulü ve o iman edenlerdir ki, namazı ikame ederler ve rükû hâlindeyken zekât verirler. Kim Allah'ı, O'nun Resulü'nü ve o iman edenleri veli edinirse, (işte onlar, Allah'ın hizbidir;) şüphesiz ki galip gelecek olanlar, Allah'ın hizbidir."** (Maide Suresi, ayet 55-56)

Bu ayet, Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s) namazda rükû hâlindeyken, onun hakkında nazil olmuştur.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 161-184, h. 216- 241; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, c. 2, s. 409, h. 908 ve 909; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 113 ve 114; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 227, 250 ve 251 el-Haydariyye ve s. 106, 107 ve 123, el-Gariy; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 311, h. 354-358; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 115, İstanbul, s. 135, el-Haydariyye ve c. 1, s. 114, el-İrfan, Sayda; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 649, Beyrut ve c. 1, s. 624, Mustafa Muhammed, Mısır; Tefsir-i Taberî, c. 6, s. 288 ve 289.

Bu ayetin İmam Ali'nin hakkında nazil olduğuna dair diğer kaynaklara Mektup 40'nin ilgili dipnotunda bakabilirsiniz. Burada zikrettiklerimizin birkaç kat fazlasını orada bulursunuz.

- 85- **Gufran Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Şüphesiz ki ben, tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen, sonra ihtida eden kimseyi gerçekten bağışlayıcıyım.”** (Tâhâ Suresi, ayet 82) **Yani Ehl-i Beyt'in velâyetine ihtida eden.**

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 375, h. 518-522; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 151, el-Muhammediyye ve s. 91, el-Meymeniyye, Mısır; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 86; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 129, el-Haydariyye ve s. 110, İstanbul.

- 86- **Emanet Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Gerçek şu ki biz, emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk. Onlar, emaneti yüklenmeye yanaşmadılar ve ondan korkuya kapıldılar. Onu insan yükledi. Şüphesiz ki o, çok zalim, çok cahildir.”** (Ahzab Suresi, ayet 72) Bkz. Tefsir-i Safi, c. 2, s. 369; Tefsir-i Ali b. İbrahim Kummî, c. 2, s. 198; Gayetü'l-Meram, s. 396, İran.

- 87- **Silm Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ey iman edenler! Topyekûn barış ve güvene (silm) girin ve Şeyten'in adımlarını izlemeyin.”** (Bakara Suresi, 208) Silm (barış ve güven) Ehl-i Beyt'in velâyetidir. Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 130, el-Haydariyye ve s. 111, İstanbul.

- 88- **Naim Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Sonra o gün muhakkak nimetten sorguya çekileceksiniz.”** (Tekasür Suresi, ayet 8) Yani Ehl-i Beyt'in velâyetinden sorguya çekileceksiniz. Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 368, h. 1150-1152; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 131, el-Haydariyye ve s. 111, İstanbul; Gayetü'l-Meram, s. 257, İran.

89- **Tebliğ Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O’nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz, Allah kâfir topluluğu hidayete erdirmez.”** (Maide Suresi, ayet 67)

Bu ayet, Hicrî 10. yılın Zilhicce ayının 18’inde Veda Haccı dönüşünde Gadir-i Hum denilen yerde nazil olmuş ve Yüce Allah, Peygamber’ine, Ali’yi kendisinden sonra imam ve halife olarak tayin etmesini emretmiştir. Mektup 56’da, bu ayet, kaynaklarıyla birlikte zikredilecektir. Bakabilirsiniz.

90- **İkmal Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Bugün dininizi sizin için kâmil ettim, nimetimi size tamamladım ve din olarak sizin için İslâm’a razı oldum.”** (Maide Suresi, ayet 3) Bu ayet, Hicrî 10. yılın Zilhicce ayının 18’inde, Resulullah (s.a.a) ashabına hitap ettikten ve Emirü’l-Müminin Ali b. Ebu Talib’i kendisinden sonra halife olarak tayin ettikten sonra nazil olmuştur. Ayet, kaynaklarıyla birlikte Mektup 56’da, ilgili dipnotta gelecektir; bakabilirsiniz.

91- **Azap Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İstekte bulunan biri, kâfirler için olan, gerçekleşecek bir azabı istedi. Onu geri çevirecek biri yoktur.”** (Mearic Suresi, ayet 1-2) Bu ayetler, Hars b. Numan el-Fihri hakına nazil olmuştur. O, Peygamber’in (s.a.a) Ali’yi (a.s) kendisinden sonra halife olarak tayin etmesinin Allah katından olduğunda şüphe etmiş, bunun üzerine, üzerine azap inmişti...

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, c. 2, s. 286, h. 1030-1034; Ali b. Burhaneddin Halebî, es-Siretü’l-Halebiyye, c. 3 s. 275, el-Behiyye, Mısır, Hicrî 1320; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü’l-Havas, s. 30; Zerendî, Nazmu Düreri’s-Simtayn, s. 93; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsülü’l-Mühimme, s. 25; Şeblenî, Nuru’l-Ebsar, s. 71, es-Saidiyye ve s. 71, el-Osmaniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 325, el-Haydariyye ve s. 274, İstanbul; Tefsir-i Ebu’s-Suud, ed-Daru’l-Amire, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s. 278; Hamvinî, Feraidü’s-Simtayn, c. 1, s. 82.

Bu olayı el-Gadir, c. 1, s. 239-267’de şu kitaplardan nakletmiştir: Ebu Ubeyd Herevî, Garibu’l-Kur’an; Ebu Bekir Nakkaş, Şifau’s-Sudur; Tefsir-i Sa’lebî, elyazması; Haskanî, Duatü’l-Hudat; Vassabî, el-İktifa Fî Fazli’l-Erbaati’l-Hulefa; Zerendî, Mearicü’l-Vusul; Ahmed Devlet, Hidaye-

tü's-Süeda; Şerbinî, Sirac'ul Münir, c. 1, s. 364; Şirazî, el-Erbain Fî Menakıbı Emiri'l-Müminin; Feyzu'l-Kadîr Fî Şerhi'l-Camii's-Sağır, c. 6, s. 218; el-Ikdü'n-Nebevî ve's-Sırru'l-Mustafevî; Vesiletü'l-Meal Fî Addi Menakıbı'l-Âl; Safurî, Nüzhetü'l-Mecalis, c. 2, s. 242; Kadirî, es-Sıratu's-Sevî Fî Menakıbı'n-Nebi; Suyutî, el-Camii's-Sağır, c. 2, s. 387; Mearicü'l-Ula Fî Menakıbı'l-Murtaza; Tefsir-i Şahî; Zerkanî, Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledüniyye, c. 7, s. 13; Hıfzî, Zahiretü'l-Meal; er-Ravzatü'n-Nediyye Fî Şerhi't-Tuhfeti'l-Aleviyye; Tefsir-i el-Menar, c. 6, s. 464 ve başka kaynaklar.

92- **Sorgulama Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Durdurun onları! Onlar sorguya çekileceklerdir.”** (Sâffât Suresi, ayet 24) Yani, Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'in (a.s) velâyetinden sorguya çekileceklerdir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 106, h. 785-789; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 247, el-Haydariyye ve s. 120, el-Gariy; Zeren-dî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 109; Sib b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 17; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 112, 114, 270 ve 295, İstanbul ve s. 131, 133, 324, 354 ve 355, el-Haydariyye; Harezmî, el-Menakıb, s. 195; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 147, el-Muhammediyye ve s. 89, el-Meymeniyye, Mısır; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 23, s. 28, bu ayetin tefsirinde; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 79.

93- **İrsal Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Senden önce gönderdiğimiz elçilerimizden sor.”** (Zuhruf Suresi, ayet 45) O peygamberler, Muhammed (s.a.a) ve Ali'nin (a.s) velâyeti üzerine gönderildiler. Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 156, h. 855-857; Harezmî, el-Menakıb, s. 220; Tarih-i İbn Asakir, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 97, h. 599; Gayetü'l-Meram, 44. bap, s. 249, İran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 81.

94- **Şehadet Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Hani Rabbin Âdem oğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ diye onları kendilerine şahit tutmuştu da onlar, ‘Evet, Rabbinizsin’ demişlerdi.”** (A'raf Suresi, ayet 172) Bkz. Tefsir-i Furat b. İbrahim el-Kûfî, s. 48; Suyutî, el-İklil, s. 89, Mısır; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 307, Tahran.

95- **Tövbe Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Âdem, Rabbinden birtakım kelimeler aldı (ve onlarla Allah'a yalvardı) da Allah onun tövbesini**

kabul etti.” (Bakara Suresi, ayet 37) Âdem, Rabbine şu kelimeler ile yalvardı: **“Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin hakkı için...”**

Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 63, h. 89; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 97 ve 239, İstanbul ve s. 111, 112 ve 183, el-Haydariyye; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 1, s. 419; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 1, s. 60; Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 300; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 76.

96- **Peygamber Güvencedir:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Sen onların arasında bulunduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir.”** (Enfal Suresi, ayet 33) Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 91, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 130, el-Muhammediyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 357, el-Haydariyye ve s. 298, İstanbul.

97- **Peygamber'in (s.a.a) Mektup 8'de geçen “Ehl-i Beyt'im de, ümmetim için bir güvencedir.”** sözüne işaret edilmektedir.

98- **Haset Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Yoksa Allah'ın, fazlından kendilerine verdiği şeylerden dolayı insanları kıskanıyorlar mı?”** (Nisa Suresi, ayet 54) Kıskanılanlar, Ehl-i Beyt'tir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 143, h. 195-98; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 467, h. 314; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 142, 328 ve 357, el-Haydariyye ve s. 121, 174 ve 298, İstanbul; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 150, el-Muhammediyye ve s. 91, el-Meymeniyye, Mısır; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 102, es-Saidiyye ve s. 101, el-Osmaniyye; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 108, es-Saidiyye ve s. 100, el-Osmaniyye; Şebravî, el-İhtaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 76; Ebu Bekir Hazremî, Reşfetü's-Sâdî, s. 37; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 63.

99- **Rasihun Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İlimde derinleşenler, 'Biz ona iman ettik' derler.”** (Âl-i İmran Suresi, ayet 7) Bkz. Tefsir-i Ali b. İbrahim Kummî, c. 1, s. 96.

100- **A'raf Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“A'râf (yüksek burçlar) üstünde (cennetlik ve cehennemliklerden) her birini simasıyla tanıyan erler vardır.”** (A'raf Suresi, ayet 46) **A'raf erleri; Ali, Cafer, Hamza ve Abbas'tır. Onlar, sevenlerini ve buğzedenlerini tanurlar.** Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 198, h. 256-258, Beyrut; Kunduzî,

Yenabiu'l-Mevedde, s. 118 ve 119, el-Haydariyye ve s. 102, İstanbul; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 101, el-Meymeniyye ve s. 167, el-Muhammediyye, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 7, s. 212; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 2, s. 208; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhah'is-Sitte, c. 1, s. 286.

101- **Sadıklar:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Müminlerden öyle erler var ki, Allah ile olan ahitlerine sadık kaldılar. Onlardan bazıları (canını vererek) adağını ödedi; bazıları da (bunu) beklemektedir. Ve (ahitlerini) hiç değiştirmediler.”** (Ahzab Suresi, ayet 23) **Beklemekte olan, Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'dir (a.s).** Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 1, h. 627 ve 628; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 249, el-Haydariyye ve s. 122, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 96, İstanbul ve s. 110, el-Haydariyye; Harezmi, el-Menakıb, s. 197, el-Haydariyye; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 17; İbn Sabbağ, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 116; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 80, el-Meymeniyye ve s. 132, el-Muhammediyye, Mısır; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 98, es-Saidiyye ve s. 97, el-Osmaniyye; Tefsirü'l-Hâzin, c. 5, s. 203; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 5, s. 203; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 51; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 363; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhah'is-Sitte, c. 1, s. 287.

102- **Kutsal Evler:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Allah'ın, yüceltilmesine ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerdedir (o mişkat). Ne ticaretin, ne de alışverişin kendilerini oyalayıp Allah'ı anmaktan, namazı ikame etmekten ve zekâtı vermekten alıkoymadığı, kalplerin ve gözlerin (dehşetten hâlden hâle) döneceği gündün korkan erler, o evlerde sabah akşam O'nu tesbih ederler.”** (Nur Suresi, ayet 36-37) **Bu ayet, Ehl-i Beyt hakkında nazil olmuştur.** Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 409, h. 566-568; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 50; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 18 s. 1 57; Gayetü'l-Meram, s. 317, Tahran.

103- Bkz. Aynı eserler.

104- **Nur Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun örneği, içinde bir misbah (lamba) olan bir mişkat (kandillik) gibidir. Misbah (lamba), zücade (camdan mahfaza) içindedir. Zücade (camdan mahfaza), sanki inci gibi (parlayan) bir yıldızdır. Onun yakıtı, ne doğulu, ne batılı olan mübarek bir zeytin ağa-**

cından alınır...” (Nur Suresi, ayet 35) Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 316, h. 361, Tahran.

105- Rum Suresi, ayet 27

106- **Öne Geçenler:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“(İmanda ve salih amelde herkesten) öne geçenler, işte o öne geçenler, onlardır (Allah’a) yakınlştırılmış olanlar”** (Vakıa Suresi, ayet 10-11) **Bu ayetler, Ali b. Ebu Talib (a.s) hakkında nazil olmuştur.** Bkz. Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, c. 2, s. 213, h. 924-931; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 320, h. 365; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü’l-Havas, s. 17; Suyutî, ed-Dürri’l-Mensur, c. 6, s. 154; İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 123, el-Muhammediyye ve s. 74, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 60 ve 115, İstanbul ve s. 69 ve 135, el-Haydariyye; İbn Abdurabbih, el-Ikdü’l-Ferid, c. 5, s. 94, 2. baskı; Sadık Hasan Han, Fethu’l-Beyan, c. 9, s. 254; Tefsir-i İbn Kesir, c. 4, s. 283; Alusî, Ruhü’l-Meanî, c. 28, s. 114; İbn Kesir, el-Bidaye ve’n-Nihaye, c. 1, s. 231; Fazailü’l-Hamse, c. 1, s. 184; Tüsterî, İhkaku’l-Hak, c. 3, s. 114. Geriye kalan diğer kaynaklara, Mektup 48’de Peygamber’in (s.a.a) **“Öne geçenler üçtür.”** sözüyle ilgili dipnotta bakabilirsiniz.

107- **Sıddıklar:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Allah’a ve peygamberlerine iman edenler, işte onlar, Rablerinin katında sıddıklar ve şahitlerdir.”** (Hadid Suresi, ayet 19) **Sıddıklar; Ali b. Ebu Talib, Firavun ailesinin mümini ve Yâsîn ailesinin müminidir.”** Bkz. Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, c. 2, s. 223, h. 938-942; Gayetü’l-Meram, 165. bap, s. 417 ve 648, İran. Diğer kaynaklar, Mektup 48’de Peygamber’in (s.a.a) **“Sıddıklar üçtür.”** sözüyle ilgili dipnotta gelecektir. Sıddık-ı Ekber ve Faruk-u Azam’ın İmam Ali (a.s) olduğuna dair kaynaklar için ise, Mektup 70’teki ilgili dipnotta bakabilirsiniz.

108- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Yarattığımız kimselerden bir topluluk var ki, (insanları) hak ile doğru yola iletirler ve onunla hükmederler.”** (A’raf Suresi, ayet 181) Bu ayet, Âl-i Muhammed (s.a.a) hakkında nazil olmuştur. Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, c. 1, s. 204, h. 266 ve 267.

109- Haşr Suresi, ayet 20. Bkz. Tefsir-i Furat el-Kûfî, s. 181.

110- **Muttakiler ve Facirler:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Yoksa iman eden**

ve salih ameller işleyenleri, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi kılacağız? Ya da (günahlardan) sakınanları, arlanmadan günah işleyenler gibi mi kılacağız?” (Sâd Suresi, ayet 28) **Günahlardan sakınanlar; Ali b. Ebu Talib, Hamza ve Ubeyde b. Hâris'tir. Arlanmadan günah işleyenler ise Velid, Utbe ve Şeybe'dir.** Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2 s. 113, h. 798-804; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 23, s. 171; Gayetü'l-Meram, s. 379, İran.

111- **Müminler ve Fasıklar:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Yoksa kötülüklere bulaşanlar, kendilerini iman eden ve salih ameller işleyen kimseler gibi kılacağız, hayatları ve ölümleri bir mi olacak sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!”** (Casiye Suresi, ayet 21) **İman edenler; Ali b. Ebu Talib, Hamza ve Ubeyde'dir. Kötülüklerle bulaşanlar ise; Utbe, Şeybe ve Velid'dir.** Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 114, h. 801 ve s. 168, h. 872-875; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 247, el-Haydariyye ve s. 120, el-Gariy; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 17; Harezmî, el-Menakıb, s. 195; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 7, s. 486; Faza-ilü'l-Hamse, c. 1, s. 289; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 56.

112- **Yaratılanların En İyileri:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İman eden ve salih ameller işleyenler, işte onlar, yaratılanların en iyileridir.”** (Beyyine Suresi, ayet 7) Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Ya Ali! Onlar, sen ve senin Şiilerindir.”** Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 356-366, h. 1125-1148; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 244-246, el-Haydariyye ve s. 118-119, el-Gariy; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsilü'l-Mühimme, s. 107; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 92; İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 442, h. 951; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 62, 74 ve 270, İstanbul ve s. 71, 84 ve 361-362, el-Haydariyye; Şeblenî, Nuru'l-Ebsar, s. 71 ve 102, es-Saidiyye ve s. 71 ve 101, el-Osmaniyye, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 96, el-Meymeniyye ve s. 109, el-Muhammediyye; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 6, s. 379; Tefsir-i Taberî, c. 30, s. 146, el-Meymeniyye, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 18; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 5, s. 477; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 30, s. 207; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 278; Gayetü'l-Meram, 2. maksat, 28. bap, s. 328, İran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 156.

113- **Husumet Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Şu ikisi, Rableri hak-**

kında çekişen iki hasımdır. (Bu iki hasımdan) inkâr edenlere gelince, onlar için ateşten bir elbise biçilmiştir; başlarının üstünden de kaynar su dökülür.” (Hac Suresi, ayet 19) Bu ayet, Bedir Savaşı günü Ali (a.s) ve iki arkadaşı Hamza ve Ubeyde ile Velid ve iki arkadaşı hakkında nazil olmuştur. Kıyamet günü hasmına karşı hakkını arayacak olan ilk kişi, Ali b. Ebu Talib'dir.

Bkz. Sahih- Buharî, tefsir kitabı, Hac Suresi'nin tefsiri, c. 5, s. 142, Daru'l-Fikir, c. 6, s. 124, Matabiu'ş-Şa'b, c. 3, s. 116, el-Hayriyye, Mısır ve c. 5, s. 79, Bombay; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 386, h. 532-535, 538 ve 542; Sahih-i Müslim, tefsir kitabı, c. 2, s. 611, İsa el-Halebî ve c. 8, s. 245, Muhammed Ali Sabih, Mısır; Hâkim, el-Müstedrek, c. 2, s. 386, hadisin sahih olduğunu belirterek; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, hadisin sahih olduğunu belirterek; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 264, h. 311; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 4 s. 348; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 176; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 93; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 3, s. 443-444, 2. baskı; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 124, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; Tefsir-i Fahr-i Razî c. 6, s. 222, ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 23, s. 29, el-Behiyye, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 12, s. 25-26; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 212; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 89, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 207, el-Hancî, Mısır ve c. 2, s. 274, 2. baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 1, s. 463; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 552; Suyutî, Esbabü'n-Nüzul, Tefsirü'l-Celaleyn'in kenarında, s. 442, Beyrut.

- 114- **Mümin ve Fasık:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Mümin olan, fasık olan gibi olur mu? Onlar bir olmazlar. İman eden ve salih ameller işleyenlere gelince, işte onlar için, yaptıklarına karşılık olarak, konaklayacakları sığınma cennetleri vardır. Fasık olanlara gelince, onların sığınacakları yer de ateştir. Ondan her çıkmak istediklerinde ona geri çevrilirler ve onlara, “Tadın yalanlayıp durduğunuz ateş azabını!” denir.”** (Secde Suresi, ayet 18-20) Bu ayetler iki kişi hakkında nazil olmuştur. Mümin, Ali b. Ebu Talib'dir; fasık ise, Velid b. Ukbe'dir.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 445-453, h. 610-622 ve 626; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 324, h. 370 ve 371;

Tefsir-i Taberî c. 21, s. 107; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 3, s. 514, Beyrut ve c. 3, s. 245, Mustafa Muhammed, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 14, s. 105; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, S, 255; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 462; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 200; Suyutî, Esbabü'n-Nüzul, Tefsirü'l-Celaleyn'in kenarında, s. 550, Beyrut; İbn Arabî, Ahkâmu'l-Kur'an, c. 3, s. 1489, 2. baskı, İsa el-Halebî; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 80, c. 6, s. 292 ve c. 17, s. 237, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 140, el-Haydariyye ve s. 54, el-Gariy; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 178; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 88; Harezmi, el-Menakıb, s. 197; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 92; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 207; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, s. 20, Tahran ve c. 1, s. 57, Necef; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 250, el-Haydariyye ve s. 212 İstanbul; İbn Cevzî, Zadü'l-Mesir, c. 6, s. 340; Belazürî, Ensabü'l-Eşraf, c. 2, s. 148, h. 150; Tefsirü'l-Hâzin, c. 3, s. 470 ve c. 5, s. 187; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 5, s. 187; Halebî, es-Siretü'l-Halebiyye, c. 2, s. 85, Mısır ve c. 2, 86, el-Behiyye, Mısır; İbn Hacer Askalanî, Tahricü'l-Keşşaf, el-Keşşaf'ın zeylinde, c. 3, s. 514, Beyrut; el-İntisaf Fî Ma Tezammenehu'l-Keşşaf, el-Keşşaf'ın zeylinde, c. 3, s. 244, Mustafa Muhammed, Mısır; İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 347; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 46; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazira, c. 2, s. 273, 2. baskı; Fazailu'l-Hamse, c. 1, s. 268.

- 115- **Su Dağıtma ve İman:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe iman eden ve Allah yolunda cihat eden kimse gibi mi kıldınız? Onlar, Allah katında bir olmazlar. Allah, zalim topluluğu hidayete erdirmez.”** (Tevbe Suresi, ayet 19) Bu ayet, Ali b. Ebu Talib ve Abbas hakkında nazil olmuştur. Allah'a iman eden, Ali'dir.

Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 244, 328; h. 328-339; İbn Meğzilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 321, h. 367 ve 368; Tefsir-i Taberî, c. 10, s. 96; Tefsir-i Kurtubî, c. 8, s. 91-92; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 341-342; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 2, s. 346; Tefsirü'l-Hâzin, c. 3, s. 57; Tefsir-i Razî, c. 4, s. 422, ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 16, s. 10, el-Behiyye, Mısır; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 3, s. 56; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 139, Mustafa Muhammed; Suyutî, Esbabü'n-Nüzul, Tefsirü'l-Celaleyn'in zeylinde, s. 261, Beyrut;

Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 3, s. 218-219; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 70, es-Saidiyye ve s. 71, el-Osmaniyye; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 237, el-Haydariyye ve s. 113, el-Gariy, İbn Sabbağ Malikî, el-Füsülü'l-Mühimme, s. 108, el-Haydariyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 89; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 93, İstanbul ve s. 106, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 413, h. 910; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 477; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 53; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 122; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 279; Feraidü's-Simtayn, s 1, s. 203, h. 159.

- 116- **İlk Fedai:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İnsanlardan öylesi de var ki, Allah'ın rızası uğruna canını satar. Allah, kullarına karşı çok merhametlidir.”** (Bakara Suresi, ayet 207) Bu ayet, Peygamber (s.a.a) hicret ederken onun yatağında yattığı için Ali b. Ebu Talib'in hakkında nazil olmuştur.

Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 96, h. 133-137 ve 139-142; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 239, el-Haydariyye ve s. 114, el-Gariy; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsülü'l-Mühimme, s. 31, el-Haydariyye ve s. 33, başka bir baskı; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 35 ve 200, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 92, İstanbul ve s. 105, el-Haydariyye; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 5, s. 223, el-Behiyye, Mısır ve c. 2, s. 283, Daru't-Tabaa, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 262, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 1, s. 306. Geriye kalan diğer kaynakları, Mektup 34'te Emirü'l-Müminin'in Peygamber'in (s.a.a) yatağında yattığını anlatan hadisin dipnotunda ve Mektup 26'da İmam Ali'nin 10 faziletini anlatan hadisin dipnotunda görebilirsiniz.

- 117- Tevbe Suresi, ayet 111-112.

- 118- **Gizli İnfak:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infak edenler (yok mu), işte onların ecirleri Allah'ın katındadır. Onlar için ne bir korku var, ne de onlar mahzun olurlar.”** (Bakara Suresi, ayet 274.) Bu ayet, Ali b. Ebu Talib (a.s) hakkında nazil olmuştur. Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 109, h. 155, 156 ve 158-163; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 280, h. 235; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 232, el-Haydariyye ve s. 108, el-Gariy;

Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 50, el-Halebî ve s. 64 el-Hindiyîye, Mısır; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 319, Beyrut ve c. 1, s. 164, Mısır; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 88; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 14; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 71, el-Osmaniyye ve s. 71, es-Saidiyye; Tefsir-i Fahr-i Razi, c. 7, s. 89, el-Behiyye, Mısır; Tefsir-i Kurtubî, c. 3, s. 347; Tefsir-i İbn Kesir, c. 1, s. 326; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 21 ve c. 13, s. 176, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Mecmau'z-Zevaid, c. 6, s. 324, Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 1, s. 363; Suyutî, Esbabü'n-Nüzul, Tefsirü'l-Celaleyn'in kenarında, s. 118; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 92 ve 212, İstanbul ve s. 106 ve 250, el-Haydariyye; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 1, s. 294, 2. baskı ve c. 1, s. 265, 1. baskı, Mısır; Zerendî, Nazmu Dürreri's-Simtayn, s. 90; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 413, h. 911 ve 912; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 25; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 1, s. 249; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazira, c. 2, s. 273, 2. baskı; Tefsirü'l-Hâzin, c. 1, s. 249; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 246, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 356.

- 119- **İlk Tasdik Eden:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Doğruyu (Kur'an'ı) getiren ve onu tasdik eden (yok mu), muttakiler işte onlardır.”** (Zümer Suresi, ayet 33) Doğruyu (Kur'an'ı) getiren Muhammed (s.a.a.), onu tasdik eden ise Ali b. Ebu Talib'dir. Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 120, h. 810-815; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 369, h. 317; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 233, el-Haydariyye ve s. 109, el-Gariy; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 5, s. 328; Tefsir-i Kurtubî, c. 15, s. 256; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 418, h. 917 ve 918; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 177.
- 120- **İnzar Ayeti ve Dâr Hadisi:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“(Habibim!) En yakın akrabalarını inzar et (uyarıp korkut).”** (Şuara Suresi, ayet 214) Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 372, h. 514 ve s. 420, h. 580, 1. baskı, Beyrut; Tefsir-i Taberî, c. 19, s. 68, el-Meymeniyye ve c. 19, s. 121, 2. baskı, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 2, s. 319, Mısır ve c. 2, s. 216, başka bir baskı, Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 111, el-Meymeniyye, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 204-206, el-Haydariyye ve s. 89, el-Gariy; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 38, el-Haydariyye ve s. 44, el-Gariy; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 41-43; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 105, İstanbul ve

- s. 122, el-Haydariyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 210, Mısır, Muhammed Ebufazl'ın tahkikiyle; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 62, Daru Sadır ve c. 2, s. 216, başka bir baskı; Tarih-i Ebu'l-Fida, c. 1, s. 119, el-Kostantaniyye; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 97; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 85, h. 138-140; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 351; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 113, h. 323-324 ve 380-381, 2. baskı, Haydarabad ve c. 6, s. 396, 1. baskı; Tefsirü'l-Hâzin, c. 3, s. 371; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 1, s. 286. Geriye kalan kaynakları, Mektup 20'de, ilgili dipnotta görebilirsiniz.
- 121- **Erham Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Ve Allah'ın kitabında ulü'l-erham birbirlerine (başkalarından) daha önceliklidir.”** (Enfal Suresi, ayet 75) Bu Ayet Ali (a.s) hakkında nazil olmuştur. Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 14, h. 12.
- 122- **Salih Zürriyet:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İman edenler ve zürriyetleri de imanda kendilerini izleyenler (var ya); biz onların zürriyetlerini de kendilerine kavuştururuz...”** (Tur Suresi, ayet 21) Bu ayet, Hamse-i Tayyibe denilen 5 kişi hakkında nazil olmuştur. Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 197, h. 903-909; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 127, el-Haydariyye ve s. 109, İstanbul.
- 123- **Kurba Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“(Habibim!) Yakın akrabalığı olana (Zi'l-Kurba'ya) hakkını ver.”** (İsra Suresi, ayet 26) Yakın akraba (Zi'l-Kurba); Fatıma, onun eşi ve evlatlarıdır. Bu ayet indiğinde Peygamber (s.a.a) Fedek'i Fatıma'ya verdi. Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2 s. 338, h. 467-473; ed-Dürrü'l-Mensur, c. 4, s. 177; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 49; Tefsir-i Taberî, c. 15, s. 72, 2. baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 49 ve 140, el-Haydariyye ve s. 119, İstanbul; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 1, s. 228; İhakku'l-Hak, c. 3, s. 549, Tahran; Fazailü'l-Hamse, c. 3, s. 136. “Kurba”nın manası Mektup 12'de, Meveddet Ayeti'yle ilgili dipnotta geçti.
- 124- **Humus Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Bilin ki, kazandığınız şeylerin beşte biri (humusu); Allah'ın, Peygamber'in ve (onunla) yakın akrabalığı olanındır (Zi'l-Kurba'nındır)...”** (Enfal Suresi, ayet 41) Yakın akrabalığı olanlar (Zi'l-Kurba); Ali, Fatıma Hasan ve Hüseyin'dir.

Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 218, h. 292-298; Tefsir-i Taberî, c. 10, s. 5 ve 8, 2. baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 50, el-Haydariyye ve s. 45, İstanbul. Zi'l-Kurba'nın kimler olduğu Mektup 12'de, Meveddet Ayeti'yle ilgili dipnotta geçti.

125- **Fey' Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Allah'ın o (fethedilen) memleketlerin halkından Peygamberine geri verdiği şeyler (fey'); Allah'a, Peygamber'e ve (onunla) yakın akrabalığı olanlara (Zi'l-Kurba'ya)... aittir."** (Haşr Suresi, ayet 7) Bkz. Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 4 s. 502, Beyrut; Tefsir-i Taberî, c. 28, s. 39, 2. baskı.

126- **Tathir Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."** (Ahzab Suresi, ayet 33) Bu ayet, beş kişi hakkında nazil olmuştur: Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin -salât ve selâm olsun onlara-. Bu ayetin onlar hakkında indiği, Mektup 12'de, Tathir Ayeti'yle ilgili dipnotta, onlarca kaynağıyla birlikte geçti.

127- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Selâm olsun Âl-i Yasin'e."** (Sâffât Suresi, ayet 130) Onlar, Âl-i Muhammed'dir (s.a.a). Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 109, h. 791-797; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 94; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 174; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 26, s. 162, el-Behiyye, Mısır ve c. 7, s. 163, Daru't-Tabaa, Mısır; Tefsir-i Kurtubî c. 15, s. 119; Tefsir-i İbn Kesir, c. 4, s. 20; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 146, el-Muhammediyye ve s. 88, el-Meymeniyye, Mısır; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, s. 5, s. 286; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 412; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 354, el-Haydariyye ve s. 295, İstanbul; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 449, Tahran.

128- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Şüphesiz, Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."** (Ahzab Suresi, ayet 56) Peygamber'e (s.a.a) nasıl salâvat getirilir? Bkz. Sahih-i Buharî, tefsir kitabı, Yüce Allah'ın "Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler" sözü babı, c. 6, s. 27, Daru'l-Fikir, c. 6, s. 151, Matabiu'ş-Şa'b ve c. 6, s. 1 20, el-Emiriyye, keza bed'ül-halk kitabı, yüzeffune'n-neslan fi'l-meşy babı, c. 4 s. 118, Daru'l-Fikir ve ed-deavat kitabı, Peygamber'e salât babı, c. 7, s. 156, Daru'l-Fikir; Sahih-i Müslim, salât kitabı, Peygamber'e salât babı, c. 2, s. 16, Şirketü'l-İlânat ve c. 1, s. 173, İsa el-Halebî; Sahih-i Tirmizî, c.

1, s. 212, Bulak; Sünen-i Nesaî, c. 3 s. 45- 49; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 292, h. 903, 904 ve 906; Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 257, h. 976-978 ve 981; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 207; Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 47 ve c. 5, s. 353, el-Meymeniyye, Mısır; Malik, el-Muvatta, Tenvirü'l-Hevalik adlı şerhiyle, c. 1, s. 179; Tefsir-i Kurtubî, c. 14 s. 233; Zehairü'l-Ukba, s. 19; Tefsir-i Taberî, c. 2, s. 43; Tefsir-i İbn Kesir, c. 3, s. 507; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 25 s. 226, el-Behiyye, Mısır ve c. 7, s. 391, Daru't-Tabaa, Mısır; İbn Arabî, Ahkâmu'l-Kur'an, c. 3, s. 1570, İsa el-Halebî; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5 s. 215, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 144 ve 231, el-Muhammediyye ve s. 87 ve 139, el-Meymeniyye, Mısır; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 303; Taberanî, el-Mucemu's-Sağîr, c. 1, s. 74 ve 86; Zerendî, Nazmu Dürreri's-Simtayn, s. 45; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 295, İstanbul ve s. 354, el-Haydariyye; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 5, s. 225; Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 437, h. 2151, 2170 ve 2184-2188, 2. baskı, Haydarabad; Hilyetü'l-Evliya, c. 4, s. 271; Tefsirü'l-Hâzin, c. 5, s. 226; Müsned-i İmam Şafîi, s. 15, el-İlmiyye, Mısır; İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 252; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 302; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 208; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 25, h. 2-3 ve 6-9; Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 381; Hâkim, el-Müstedrek, c. 1, s. 268; Ahbaru İsfahan, c. 1, s. 85; Beyhakî, Sünen-i Kübra, c. 2, s. 378.

129- **Güzel Akıbet Ayeti:** Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“İman edip salih ameller işleyenler var ya, tûba ve güzel akıbet, onlarındır.”** (Ra'd Suresi, ayet 29) Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 304, h. 417-419 ve 421; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 268, h. 315; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 148, el-Muhammediyye ve s. 90, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 131 ve 96, İstanbul ve s. 111 ve 155 el-Haydariyye; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 4, s. 95, Mısır; Genci-i Şafîi, Kifayetü't-Talib, s. 67, el-Haydariyye ve s. 20, el-Gariy; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 441.

130- Sâd Suresi, ayet 50.

131- el-Ezriyye, s. 131, Necef.

132- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Sonra Kitab'ı, kullarımızdan seçtiklerimize miras bıraktık. Onlardan (kullarımızdan) bazısı kendisine zul-**

meder; onlardan bazısı da orta bir yoldadır.” (Fatır Suresi, ayet 32)
Bkz. Gayetü'l-Meram, s. 351, Daru'l-Kamus.

133- Ali (a.s) hakkında 300 tane ayet nazil olmuştur: Bkz. İbn Hacer, es-Sa-vaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 231, el-Haydariyye ve s. 108 el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126 ve 186, İstanbul ve s. 148 ve 343, el-Haydariyye. Geriye kalan kaynakları, Mektup 49, ilgili dipnotta görebilirsiniz.

134- Kur'an'ın dörtte biri Ehl-İ Beyt (a.s) hakkında nazil olmuştur: Bkz, Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126, İstanbul ve s. 148, el-Haydariyye; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 44, 45 ve 47; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 328, h. 375, 1. baskı, Tahran.

135- Bu ayetlerin Ehl-i Beyt hakkında nazil olduğunu tahriç edenler, Ehl-i Sünnet âlimleridir. Biz bu ayetlerin kaynaklarını zikrettik, bakabilirsiniz.

136- Müsned: Hadisi senediyle birlikte zikreden kaynak.

137- Aynı şekilde, Hicrî 5. yüzyılın Hanefi âlimlerinden olan Haskanî'nin Şevahidü't-Tenzil Fi'l-Ayati'n-Nazileti Fî Ehli'l-Beyt adlı kitabı da yeterlidir. O, bu kitabında, 1163'e ulaşan çeşitli hadislerle, Ehl-i Beyt hakkında inen 210 ayet zikreder. Bu kitap Beyrut'ta basılmıştır. Ayrıca Bkz. Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 2 ve c. 3, yeni baskı, Tahran.

138- **Kuleynî:** Sikatül-İslam Ebu Cafer Muhammed b. Yakub el-Kuleynî. Hicrî 328 veya 329 yılında vefat etmiş ve İmam Mehdi'nin (a.s) özel naiplerinin zamanını idrak etmiştir. Kütüb-ü Erbaa'dan biri olan "el-Kâfi"nin yazarıdır. Brçok kez basılan bu kitap, son olarak 8 cilt hâline basılmıştır.

139- **Saduk:** Muhaddislerin büyüğü Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Babaveyh el-Kummî. "Şeyh Saduk" lakabıyla tanınır. Hicrî 381'de vefat etmiştir. İmam Mehdi'nin (a.s) duasıyla dünyaya gelmiştir. Kütüb-ü Erbaa'dan biri olan "Men La Yahzuru'l-Fakih" adlı kitabın yazarıdır. Bu kitap defalarca Necef'te 4 cilt hâlinde basılmıştır. Şeyh Saduk 300'e yakın kitap yazmıştır.

- 140- **Tusî:** Ebu Cafer Muhammed b. Hasan b. Ali b. Hasan Tusî. “Şeyhu’t-Taife” lakabıyla tanınır. Hicrî 385’de dünyaya gelmiş ve Hicrî 460’ta vefat etmiştir. Kütüb-ü Erbaa’dan ikisi olan “et-Tahzib” ve “el-İstibsar”ın yazarıdır. Her iki kitap, Necef ve diğer yerlerde basılmıştır. Yaklaşık 50 kitap yazmıştır.
- 141- Kuleynî, el-Kâfi, c. 2, s. 339, el-İslamiyye, Tahran.
- 142- Seyyid Murtaza, el-İntisar, s. 62, el-Haydariyye; Kuleynî, el-Kâfi, c. 2, s. 338, Tahran; el-Hedaiku’n-Nâzıra, c. 13, s. 241, Necef.
- 143- Şia ve Ehl-i Sünnet kaynaklarına vâkif olan kimseler, Sıhah-ı Sitte ve diğer Ehl-i Sünnet kitaplarında kendilerinden hadis rivayet edilen Şii ravilerin sayısının bu rakamın çok üstünde olduğunu bilirler.
- 144- Sıralama Arap alfabesine göre yapılmıştır.
- 145- Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 1, s. 5.
- 146- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, iman kitabı, tahrirü’l-kibr babı, c. 1. s. 51; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 34, h. 3987; Sünen-i Nesaî, menasik-i hac kitabı, keyfiyetü’t-telbiye babı, c. 5, s. 161.
- 147- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Mizanü’l-İtidal, c. 1, s. 74.
- 148- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, el-büyu kitabı, şirau’l-imam el-havaice bi nefsih babı, c. 3, s. 14; Sahih-i Müslim, iman kitabı, tahrirü’l-kibr babı, c. 1, s. 51; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 254, h. 4804; Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, el-hassü ale’n-nikâh babı, c.6 s. 56 Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 104, h. 155; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 1397, h. 4173, Mısır, Muhammed Fuad Abdalbaki’nin tahkikiyle.
- 149- Mizanü’l-İtidal, c. 1, s. 157.
- 150- Sünen-i Ebu Davud’da ondan rivayet edilmiştir, c. 3, s. 59, h. 2683.
- 151- Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 1. s. 212
- 152- Buharî, et-Tarihu’l-Kebir’de ondan rivayet eder, c. 1, 1. bölüm, s. 347, Haydarabad.
- 153- Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 1, s. 226; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624

- 154- Sahih-i Tirmizî ve Sünen-i Ebu Davud'da ondan rivayet edilmiştir.
- 155- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 228
- 156- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, el-edeb kitabı, ma yükrehu mine't-temaduh babı, c. 7, s. 87; Sahih-i Müslim, taharet kitabı, hükmü vüluği'l-kelb babı, c. 1, s. 135; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 6, h. 2489.
- 157- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 212.
- 158- Sa'lebî, Yetimetü'd-Dehr, c. 3, s. 169-260, es-Savî, Mısır; Sahib b. Abbad, Şeyh Muhammed Hasan Âl-i Yasin.
- 159- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 300, h. 3805; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 146, h. 2981; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 88, h. 241; Sünen-i Nesaî, zekât kitabı, men yes'elullah babı, c. 5, s. 83.
- 160- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 251.
- 161- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 299, h. 3802; Sünen-i Ebu Davud, c. 5, s. 165, h. 4486; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 13, h. 31.
- 162- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 358.
- 163- Sahih-i Tirmizî'den ondan rivayet edilmiştir.
- 164- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 363.
- 165- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, sıfatü'n-Nebi, c. 4, 167; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 237, h. 4746.
- 166- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 375.
- 167- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 4 s. 93, h. 2677.
- 168- Bkz. Karaşî, Hayatu'l-İmam Muhammed Bâkır (a.s), c. 2, s. 223; Aye-tullah Hoî, Mucemu Ricali'l-Hadis, c. 3, s. 414.
- 169- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 379; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27, Beyrut.
- 170- Sahih-i Müslim, c. 1, s. 12.

- 171- a.g.e.
- 172- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 346, h. 3918; Sahih-i Müslim, c. 1, s. 12; Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 272, h. 1036.
- 173- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 379-384.
- 174- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 394.
- 175- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, men ceale li ehli'l-ilm eyyamen mualleme, c. 1, s. 25; Sahih-i Müslim, cihad kitabı, Sulhu'l-Hudeybiyye babı, c. 2, s. 100; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 321; Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 234, h. 3043; Sünen-i Nesaî, sehiv kitabı, et-tenahnuh fi's-salât babı, c. 3, s. 12.
- 176- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, 407.
- 177- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 5, s. 323, h. 3860.
- 178- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; et-Tabakatü'l-Kübra, c. 7, s. 288.
- 179- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 408-411.
- 180- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, salât kitabı, emrü'l-eimme bi tahfifi's-salât, c. 1. s. 196; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 296, h. 3796; Sünen-i İbn Mace, c. 1. s. 108; h. 295; Sünen-i Nesaî, salât kitabı, nev'un aher beyne iftitahi's-salât, c. 2, s. 132.
- 181- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Ali, benden sonra her müminin velisidir.”** Bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 296, h. 3796; Daru'l-Fikir; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 97, el-Haydariyye ve s. 37, Beyrut. Hadisin geriye kalan diğer kaynaklarını, Mektup 36, ilgili dipnotta görebilirsiniz.
- 182- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 421.
- 183- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 5, s. 300, h. 3804.
- 184- Peygamber (s.a.a) Ali'ye (a.s) hitap ederek şöyle buyurdu: **“Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 34'te gelecektir.
- 185- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 432.

- 186- Sünen-i Nesaî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 187- Müminlerin Emiri (a.s) buyurdu ki: **“Ben Allah'ın kulu ve Resulü'nün kardeşiyim. Benden sonra bu sözü, yalancından başkası söylemez.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 34'te gelecektir.
- 188- Neml Suresi, ayet 62.
- 189- Resulullah (s.a.a) Ali'ye (a.s) hitap ederek şöyle buyurdu: **“Mümin-den başkası seni sevmez, münafıktan başkası da sana buğzetmez.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 306, h. 3819; Sünen-i Nesaî, c. 8. s 116; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 47, İstanbul, s. 52, el-Haydariyye ve c. 1, s. 45, el-İrfan, Sayda; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 133; Taberî, Zhairu'l-Ukba, s. 91; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 28. Geriye kalan diğer kaynakları Mektup 100, ilgili dipnotta görebilirsiniz.
- 190- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 432.
- 191- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 435; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27, Beyrut.
- 192- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 4, s. 338, h. 5083.
- 193- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 168.
- 194- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 451.
- 195- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, men intesebe ila abaihi, c. 4, s. 161; Sahih-i Müslim, cihad kitabı, Sulhu'l-Hudeybiyye, c. 2, s. 99; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 328, h. 3876; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 17, h. 2529; Sünen-i Nesaî, gusül ve teyemmüm kitabı, el-vuzu mine'l-mezi, c. 1, s. 214; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 52, h.148.
- 196- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 375; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 496-499; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 509 ve 624; el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 1, s. 218.
- 197- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, cennet kitabı, en-nar yedhulühe'l-cebbarun, c. 2, s. 538; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 332,

- h. 3884; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 146, h. 2981; Sünen-i Nesaî, ziynet kitabı, sıfatu hatemî'n-Nebi, c. 8, s. 173.
- 198- Meryem Suresi, ayet 84.
- 199- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 496-499.
- 200- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 124 ve 624; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 577.
- 201- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, el-edeb kitabı, keyfe yekunü'r-recülü fi ehlih, c. 7, s. 83; Sahih-i Müslim, hac kitabı, beyanu vücuhî'l-ihram, c. 1, s. 506; Sahih-i Tirmizî c. 1, s. 127, h. 198; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 185, h. 3099; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 43, h. 117.
- 202- Münthe'l-Mekal, "ha" harfi, c. 3, s. 116, Âlü'l-Beyt; Tusî, el-Fihrist, s. 86, el-Haydariyye; İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 316, İnan ve s. 268, Necef; Rical-i Necaşî, s. 103, Bombay.
- 203- Bkz. Rical-i Necaşî, s. 103; Rical-i Keşşî, s. 316, İnan.
- 204- Rical-i Keşşî, s. 316, İnan ve s. 267, Necef.
- 205- Şerefüddin, Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslam, s. 84, en-Numan; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 598
- 206- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 207- Neml Suresi, ayet 34'ten iktibas edilmiştir.
- 208- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 604.
- 209- Sünen-i Darekutnî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 210- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 406; Mizanü'l-İtidal, c.1, s. 640.
- 211- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, tarhu'l-mes'ele babı, c. 1, s. 22; Sahih-i Müslim, taharet kitabı, babun fî vuzuü'n-Nebi, c. 1, s. 118; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 322, h. 3858; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 58, h. 165; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, fersu ma yü'kelü lahmüh, c. 1, s. 161.
- 212- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 18.
- 213- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 74, h. 143; Sünen-i İbn Mace c. 1, s. 51, h. 143.

- 214- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 66.
- 215- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, iman kitabı, havfü'l-mümin, c. 1, s. 18; Sahih-i Müslim, iman kitabı, kavlü'n-Nebi sibabü'l-müslimi füsukun, c. 1, s. 45; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 361, h. 3963; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 40, h. 2625; Sünen-i Nesaî, tahrimü'd-dem kitabı, kıtalü'l-müslim, c. 7, s. 122; Süne-ni İbn Mace, c. 2, s. 264, h. 2275.
- 216- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 100.
- 217- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, taharet kitabı, ez-zikrû'l-müstehab babı, c. 1, s. 118; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 346, h. 3919; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 11, h. 2506; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, es-selâmu ala men yebul, c. 1, s. 35; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 6, h. 12.
- 218- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 291; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624, Daru'l-Kütüb; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 109.
- 219- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, gusül kitabı, elvuzuü kable'l-gusl, c. 1, s. 68; Sahih-i Müslim, salât kitabı, tesviyetü's-sufuf babı, c. 1, s. 186; Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 70, h. 103; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 296, h. 3985; Sünen-i Nesaî, cihad kitabı, ma li-men esleme babı, c. 6, s. 21; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 101, h. 277.
- 220- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 236; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2 s. 110; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27, Beyrut. Tirmizî, Sahih'inde ondan rivayet etmiştir, c. 5. s. 303.
- 221- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 122.
- 222- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 223- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2 s. 126.
- 224- Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de ondan rivayet edilmiştir.
- 225- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 133.
- 226- Sahih-i Tirmizî ve Sünen-i Nesaî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 227- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 192.

- 228- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 40, h. 58; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 83, h. 2761.
- 229- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624, Daru'l-Kütüb.
- 230- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, hibe kitabı, men ühdiye ileyhi hediyyetün, c. 3, s. 140; Sahih-i Müslim, el-büyu kitabı, men isteslefe şey'en babı, c. 1, s. 700; Sahih-i Tirmizî, c 5, s. 297, h. 3797; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 244, h. 4768; Sünen-i Nesaî, c. 2, s. 16.
- 231- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 25; İbn Hacer Askalanî, el-İsabe, c. 2, s. 74, Mustafa Muhammed, Mısır ve c. 2, s. 69, es-Saade; el-İstıab, el-İsabe'nin zeylinde, c. 2, s. 16, Mustafa Muhammed ve c. 2, s. 63, es-Saade.
- 232- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, gusül kitabı, men efaze ala re'sihi selasen babı, c. 1, s. 69; Sahih-i Müslim, taharet kitabı, istihbabu ifazeti'l-ma, c. 1, s. 146.
- 233- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 234- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, mevaki-tü's-salât kitabı, es-salâtu keffaretün babı, c. 1, s. 133; Sahih-i Müslim, en-nehyü ani'l-hadis bi külli ma yesma babı, c. 1, s. 6; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 253, h. 3704; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, el-meshü ale'l-ima-me, c. 1, s. 76; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 309, h. 5039; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 800, h. 2394.
- 235- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2. s. 219.
- 236- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, el-edeb kitabı, alametü hubbi'llah, c. 7, s. 112; Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 5, h. 4.
- 237- Sahih-i Müslim, el-birr kitabı, 50. bap, c. 4, s. 2034, h. 165, Beyrut.
- 238- Sünen-i İbn Mace, mukaddime, 17. bap, c. 1, s. 81, h. 224.
- 239- Peygamber (s.a.a), Hakem b. Ebu'l-Âs'ı ve onun sulbünden gelecek olanları lânetliyor: Bkz. Hâkim, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, c. 4, s. 481, hadisın sahih olduğunu belirterek; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 179, el-Muhammediyye ve s. 108, el-Meymeniyye, Mısır; Tathirü'l-Cinan, es-Savaiku'l-Muhrika ile birlikte basılmış, s. 63, el-Muhammediyye

- ve s. 144, el-Meymeniyye; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 4, s. 191 ve c. 6, s. 41; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 172; Siyerü A'lâmi'n-Nübela, c. 2, s. 50; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 34; İbn Abdulberr, el-İstıab, el-İsabe'nin zeylinde, c. 1, s. 317, Mustafa Muhammed, Mısır ve c. 1, s. 318, es-Saade; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 1, s. 317; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 1, s. 225-226; Eminî, el-Gadir, c. 8, s. 245.
- 240- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27.
- 241- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 66.
- 242- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 5.
- 243- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, A'meş'in tercümeihâli, c. 2, s. 402-403, Daru Sadır.
- 244- Bakara Suresi, ayet 187.
- 245- Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 39, s. 196-197 ve 203 yeni baskı; Şeyh Tusî, el-Emalî, c. 2, s. 241, Necef.
- 246- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 224.
- 247- Vefeyatü'l-A'yan, c. 2, s. 400.
- 248- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, c. 1, s. 25; Sahih-i Müslim, iman kitabı, ed-delil ala enne hubbe'l-ensar ve Ali mine'l-iman babı, c. 1, s. 48; Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, el-has-sü ale'n-nikâh babı, c. 6, s. 58; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 306, h. 3819; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, h. 2526; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 1397, h. 4173.
- 249- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 250- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 274 454.
- 251- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **"Ali insanların en hayırlısıdır; kim ayak diretirse, şüphesiz kâfir olur."** Bkz. Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 245, el-Haydariyye ve s. 119, el-Gariy; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 444, h. 955-958; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 246, İstanbul, s. 293, el-Haydariyye ve c. 2, s. 71, el-İrfan, Sayda; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 35; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 271;

- Kenüzü'l-Hakaik, s. 98, Bulak; Tüsterî, İhkakü'l-Hak, c. 4, s. 254; Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 3, s. 154 ve c. 7, s. 421; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 22; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 154.
- 252- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, Ali de benim vasim ve vârisimdir.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 68'de gelecektir.
- 253- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 2, s. 468.
- 254- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 273.
- 255- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2 s. 270 e 274, Vefeyatü'l-A'yan, c. 2, s. 465.
- 256- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Muaviye'yi minberimin üzerinde gördüğünüz zaman onu öldürün.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte bu mektupta “ayn” harfinde gelecektir.
- 257- Vefeyatü'l-A'yan, İbn Hallikan, c. 2, s. 464 ve 465.
- 258- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2 s. 270 ve 274.
- 259- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, el-büyu kitabı, el-arzu tümnah babı, c. 1, s. 677; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 297, h. 3799; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 251, h. 3793; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, elbevliü fi'l-beyti calisen babı, c. 1, s. 26; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 119.
- 260- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2, s. 27.
- 261- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, ızetü'l-imam en-nisa babı, c. 1, s. 33; Sahih-i Müslim, et-tahzir mine'l-kizb babı, c. 1, s. 6; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 297, h. 3797; Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 2, h. 5 ve 6; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 76; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, el-istinca bi'l-ma, c. 1, s. 42.
- 262- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 221, Daru Sadır; el-İstîfab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 196, es-Saade.
- 263- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 402.
- 264- İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 200, es-Saade ve c. 2, s. 192, Mustafa Muhammed.

- 265- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 315.
- 266- Sünen-i Nesaî, ziyet kitabı, hatemü'z-zeheb babı, c. 8, s. 166'da ondan rivayet edilmiştir.
- 267- el-Milel ve'n-Nihal, el-Fisal'in kenarında, c. 2 s. 27; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 268- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, Hayız kitabı, el-mer'etü tahizu bea'de'l-ifaza, c. 1, s. 85; Sahih-i Müslim, salât kitabı, a'zau's-sücuda babı, c. 1, s. 203; Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 47, h.70; Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 6, h. 20; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 991, h. 2977.
- 269- Vefeyatü'l-A'yan, c. 2, s. 509, Daru Sadır ve c. 2, s. 194, es-Saade.
- 270- Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslâm, s. 20-29.
- 271- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, c. 4, s. 156; Sahih-i Müslim, iman kitabı, beyanu hâli imani men rağibe an ebih, c. 1, s. 45; Sünen-i Nesaî, ziyet kitabı, el-hızab babı, c. 8, s. 139; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 777, h. 2319.
- 272- el-Kâmil Fi't-Tarih, c. 4, s. 305.
- 273- Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslâm, s. 25.
- 274- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 275- İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 115.
- 276- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, kane'n-Nebi melih'e'l-vech, c. 2, s. 331; Sahih-i Buharî, ilim kitabı, men husa bi'l-ilm, c. 1, s. 41; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 297, h. 3797; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 267, h. 4864; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 79, h. 218.
- 277- Sahih-i Müslim, c. 2, s. 331.
- 278- Yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Allah, savaşta müminlere yetti.**" (Ahzab Suresi, ayet 25) Yani, Ali vasıtasıyla. Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 420, h. 920; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 234, el-Haydariyye ve s. 110, el-Gariy; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 3, h. 629-633; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c.

- 5, s. 192; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 94, İstanbul, s. 108, el-Haydariyye ve c. 1, s. 92, el-İrfan, Sayda; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 380; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 3, s. 376.
- 279- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Muaviye'yi minberimin üzerinde gördüğünüz zaman onu öldürün.”** Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Tarih-i Taberî, c. 10, s. 58; Nasr b. Müzahim, Vak'atu Siffin, s. 216 ve 221, 2. baskı, el-Medenî, Mısır ve s. 111 ve 113, İran; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 572 ve c. 2, s. 380 ve 613; en-Nasaihu'l-Kafiye Li Men Yetevella Muaviye, s. 45; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, c. 185; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 15, s. 176, M. Ebul-fazl'ın tahkikiyle, Mısır; Takvîyetü'l-İman Bi Reddi Tezkiyeti İbn Ebu Süfyan, s. 90; Tarih-i Bağdad, c. 12, s. 181; İbn Hacer, Tehzibü't-Tehzib, c. 2, s. 428 ve c. 5, s. 110; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, el-Camiu's-Sağir'in kenarında, c. 1, s. 16, el-Meymeniyye; Tarih-i Ebu'l-Fida, c. 2, s. 61; Mukarrem, Maktelü'l-Hüseyn, s. 7, 4. baskı, el-Adab. Bu hadisin senedi sahihdir. Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 10, s. 142 ve 148.
- 280- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 379; Tehzibü't-Tehzib, c. 5, s. 109.
- 281- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 5, s. 153, h. 3705.
- 282- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 379.
- 283- Tehzibü't-Tehzib, c. 5, s. 110.
- 284- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 285- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, ve yü'sirune ala enfüsihim, c. 4, s. 226; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 297, h. 4989.
- 286- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 126, Daru Sadır.
- 287- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, hayız kitabı, mübaşiretü'l-haiz babı, c. 1, s. 78; Sahih-i Müslim, salât kitabı, el-iti-raz beyne yedeyi'l-musalli, c. 1, s. 210; Sahih-i Tirmizî, c. 1 s. 302, h. 482; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 329, h. 5112; Sünen-i Nesaî, mesacid kitabı, es-süعود ale'l-humre, c. 2, s.57.
- 288- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 466.

- 289- Sahih-i Müslim, el-fiten kitabında ondan rivayet edilmiştir.
- 290- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 291- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 76'da gelecektir.
- 292- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 262, h. 3721'de, Daru'l-Fikir; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 8, h. 2497.
- 293- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 3, s. 38-39, Daru Sadır ve c. 2, s. 242, es-Saade.
- 294- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 295- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 512.
- 296- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 569.
- 297- Sünen-i Nesaî'de ondan rivayet edilmiştir.
- 298- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 299- İbn Esir, el-Kâmil, c. 6, s. 406, Daru Sadır.
- 300- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 609-613.
- 301- a.g.e., c. 1, s. 409.
- 302- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 611.
- 303- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 612.
- 304- Dipnotta zikrettiği bu iki hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 20. ve 28. hadisin dipnotunda gelecektir.
- 305- Tarih-i Taberî, c. 10, s. 58. Bu hadislerden biri, kaynaklarıyla bu mektupta geçti.
- 306- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 610.
- 307- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 614.
- 308- Kayseranî, el-Cemu Beyne's-Sahihayn.
- 309- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 610-611.
- 310- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 3, s. 216-217, Daru Sadır.

- 311- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, es-şehadat kitabı, iza tesaraa kavmun fi'-yemin, c. 3, s. 161; Sahih-i Müslim, taharet kitabı, el-itimar babı, c. 1, s. 119; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 324, h. 3865; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 241, h. 4757; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 8, h. 16 ve 27; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, et-tesmiye inde'l-vuzu, c. 1, s. 61.
- 312- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 651.
- 313- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, tevhid kitabı, kavlü'llahi teâlâ vücuhün yevmeizin nazıra babı, c. 8, s. 185; Sahih-i Müslim, iman kitabı, vaidü men iktetaa hakka müslimin babı, c. 1, s. 69.
- 314- Kayseranî, el-Cemu Beyne's-Sahihayn, c. 1, s. 315, Haydarabad.
- 315- Meşihatü's-Saduk, Men La Yahzuruhu'l-Fakih'in sonunda, c. 4, s. 97, Necef.
- 316- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 519 ve 624, Daru'l-Kütüb, Mısır.
- 317- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 400, Daru Sadır; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 79, Beyrut.
- 318- İbn Esir, el-Kâmil, c. 6, c. 139.
- 319- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 16.
- 320- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 128.
- 321- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 211.
- 322- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, iman kitabı, büniye'l-İslamu ala hamsin babı, c. 1, s. 8; Sahih-i Müslim, salât kitabı, el-emrû bi's-sükut fi's-salât babı, c. 1, s. 185; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 320, h. 3854; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 97, h. 4249; Sünen-i Nesaî, sehiv kitabı, es-selâmu bi'l-yed babı, c. 3, s. 64; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 120.
- 323- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 16.
- 324- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 50.
- 325- Sahih-i Tirmizî ve Sünen-i Ebu Davud'da ondan rivayet edilmiştir.

- 326- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 61.
- 327- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, hubbu'l-ensar mine'l-iman babı, c. 1, s. 38; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 306, h. 3819 ve 3871; Sünen-i Ebu Davud c.3, s. 111, h. 2860; Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, nikâhu ma nekehe'l-âbâ, c. 6, s. 109; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 42, h. 114 ve 116.
- 328- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 79.
- 329- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 330- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 304, Daru Sadır.
- 331- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 110, h. 2716; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 279, h. 3468; Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 289, h. 1106; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 120.
- 332- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3 s. 101.
- 333- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî c. 1, s. 158, h. 249; Sünen-i Ebu Davud c. 1, s. 289, hadis 1106; Sünen-i İbn Mace c. 1, s. 44, hadis 120.
- 334- Şehrîstânî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 190, Daru'l-Maarif, 2. baskı.
- 335- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 66.
- 336- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 86-92, Daru Sadır.
- 337- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, salât kitabı, et-teveccüh nahve'l-kible, c. 1, s. 104; Sahih-i Müslim, salât kitabı, en-nedbü ila vazi'il-eydî ale'r-rekb babı, c. 1, s. 216; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 257, h. 3712; Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, el-hassü ale'n-nikâh babı, c. 6, s. 56; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 1397, h. 4173.
- 338- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 115.
- 339- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 319, h. 5040; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 331, h. 3696; Sünen-i İbn Mace, c. 2, s. 1389, h. 4148.
- 340- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624, Daru'l-Kütüb.

- 341- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 116.
- 342- Kayseranî, el-Cemu Beyne's-Sahihayn, c. 1, s. 355, Haydarabad.
- 343- Sahih-i Buharî, ilim kitabı, ismü men kezibe al'en-Nebi, c. 1, s. 35'de ondan rivayet edilmiştir.
- 344- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 127. Sahih-i Müslim, cihad kitabı, Uhud Gazvesi babı, c. 2, s. 101'de ondan rivayet edilmiştir.
- 345- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 346- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, el-büyu kitabı, men isteslefe babı, c. 1, s. 700; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 300, h. 3804.
- 347- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 149.
- 348- Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, el-bikrû yüzevvicuha ebuha babı, c. 6, s. 86'da ondan rivayet edilmiştir.
- 349- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 150.
- 350- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet edilmiştir, c. 5, s. 300, h. 3804.
- 351- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 157.
- 352- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 303, h. 3810; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 9, h. 21.
- 353- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3 s. 160.
- 354- Sünen-i Nesaî, nikâh kitabı, iza isteşare recülün recülen babı, c. 6, s. 77'de ve Sahih-i Müslim'de ondan rivayet edilmiştir.
- 355- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 164.
- 356- Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 312, h. 5052'de ondan rivayet edilmiştir.
- 357- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 170.
- 358- Sünen-i Nesaî, c. 1, s. 56'da ondan rivayet edilmiştir.
- 359- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 190
- 360- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 66.

- 361- Bu hadis Şu kaynakta mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 478, h. 998. Bu hadise yakın bir hadis de Şu kaynaklarda mevcuttur: Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 317 ve 425, el-Haydariyye ve s. 178 ve 278, el-Gariy; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 290, h. 397 ve 588 ve c. 2, s. 140, h. 837; İbn MeĒazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 90, h. 133 ve 140, Tahran; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 128, h. 179 ve 181-184; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 91, 245 ve 256, İstanbul, s. 104, 291 ve 305, el-Haydariyye ve c. 1, s. 88 ve c. 2, s. 69 ve 270, el-İrfan, Sayda; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 108; İbn SabbaĒ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 9, el-Haydariyye ve s. 11, başka bir baskı; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 160; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 8; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 462 ve c. 7, s. 180, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 51 ve 52 ve c. 2, s. 30, h. 369; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Hüseyn'in tercümeihâli, s. 123.
- 362- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, salât kitabı, et-teveccüh ile'l-kible babı, c. 1, s. 104; Sahih-i Müslim, iman kitabı, kevnü hazihi'l-ümme nısf ehlil-cenne babı, c. 1, s. 112; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 299, h. 3803; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 25, h. 2559; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 119.
- 363- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 3, s. 459, Daru Sadır ve c. 3, s. 129, es-Saade; Yafiî, Mir'atü'l-Cinan, c. 1, s. 269.
- 364- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 305.
- 365- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 366- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 301, h. 3806; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 261, h. 4743; Sünen-i Nesâi, taharet kitabı, el-maü'd-daim babı, c. 1, s. 49.
- 367- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 368- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 350.
- 369- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 641.
- 370- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, kitabetü'l-ilm babı, c. 1, s. 36; Sahih-i Müslim, iman kitabı, edna eh-

li'l-cenneti menzileten babı, c. 1, s. 99; Sahih-i Tirmizî c. 2, s. 6, h. 499; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 107, h. 4283; Sünen-i Nesaî, ziyet kitabı, lübsü'ül-amaim babı, c. 8, s. 211.

371- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 362.

372- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, salât kitabı, c. 1, s. 252; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 326, h. 3871.

373- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 363; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 364, Daru'l-Kütüb, Mısır.

374- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 311, h. 5047; Sünen-i Nesaî, el-iftitah kitabı, mevziu'l-ibhameyn babı, c. 2, s. 123.

375- et-Tabakatu'l-Kübra, İbn Sa'd, c. 6, s. 405, Daru Sadır.

376- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 424.

377- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, salât kitabı, iza bederehü'l-busak babı, c. 1, s. 107; Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 7, h. 7.

378- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 533 ve c. 4, s. 575.

379- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, el-büyu kitabı, er-rehn babı, c. 1, s. 701; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 167, h. 3039; Sünen-i Nesaî, talak kitabı, c. 6, s. 146; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 130, h. 363.

380- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 608.

381- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 2, s. 16, h. 518; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 328, h. 5105; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 6, h. 13.

382- Sahih-i Tirmizî, c. 1, s. 79, h. 121'de Ebu Râfi'den rivayet edilmiştir.

383- Bu kitap, tarafımızca Türkçeye tercüme edilmiş ve "Gerçekler Işığında Birliğin Doğru" adıyla yayınlanmıştır. Müt.

384- Şerefüddin, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 179, 5. baskı, en-Numan.

385- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 635.

- 386- Sahih-i Tirmizî'de ondan rivayet olunmuştur.
- 387- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 109; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 159, el-Muhammediyye ve s. 96, el-Meymeniyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 174; Fazailü'l-Hamse, c. 3, s. 106. Bu hadise yakın bir hadis de şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 151, hadisin sahih olduğunu bildirerek; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 232, Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 4, s. 220, Beyrut; Şiblencî, Nuru'l-Ebsar, c. 100, el-Osmaniyye ve s. 101, es-Saidiyye; Zehairu'l-Ukba, s. 123; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevvedde, s. 269 ve 299, İstanbul, s. 322 ve 358, el-Haydariyye ve c. 2, s. 94 ve 124, el-İrfan, Sayda; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 43, h. 375.
- 388- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 389- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 389, Daru Sadır.
- 390- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 595.
- 391- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 9 ve 10.
- 392- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, iman kitabı, savmu Ramazan ihtisaben babı, c. 1, s. 14; Sahih-i Müslim, iman kitabı, beyanü'l-vesvese babı, c. 1, s. 68; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 299, h. 3801; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 237, h. 4747; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 15, h. 40.
- 393- Rical-i İbn Davud, s. 336, numara 1473, Tahran; Rical-i Necaşî, s. 226; Rical-i Keşşî, s. 161, Mustafevî.
- 394- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 40; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 6, s. 522, Daru Sadır.
- 395- Sahih-i Müslim, taharet kitabı, cevazü ekli'l-muhdis babı, c. 1, s. 160'da ondan rivayet edilmiştir.
- 396- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 50.
- 397- Şu kitaplarda o an rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, el-et'ime kitabı, cevazü istitbauhu gayrehu babı, c. 2, s. 216; Sünen-i Ebu Davud, c. 2, s. 31, h. 1300; Sünen-i Nesaî, kıyamü'l-leyl kitabı, el-hassü ale's-salât babı, c. 3, s. 198.

- 398- Rical-i Necaşî, s. 292.
- 399- Rical-i Necaşî, s. 293.
- 400- Sahih-i Müslim'de ondan rivayet edilmiştir.
- 401- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 144.
- 402- İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 5, s. 232.
- 403- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624; Sahih-i Buharî, ilim kitabı, men hussa bi'l-ilm babı, c. 1, s. 41.
- 404- Müntehe'l-Makal Fî Ahvali'r-Rical, c. 6, s. 338, Âlü'l-Beyt; İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 405- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2 s. 66.
- 406- Bir kısmı geçen ve bir kısmı gelecek olan hadislere işiaret edilmektedir.
- 407- Hucurat Suresi, ayet 11.
- 408- İbn Kuteybe, el-Maarif, 622.
- 409- En'am Suresi, ayet 45.
- 410- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, ismü men kezibe ale'n-Nebi, c. 1, s. 35; Sahih-i Müslim, et-tahzir mine'l-kizb babı, c. 1, s. 6; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 298, h. 399; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 435, h. 4737; Sünen-i Nesaî, tahrirü'd-dem kitabı, kıtalü'l-müslim babı, c. 7. s. 122; Sünnen-i İbn Mace, c. 1, s. 101, h. 277.
- 411- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 192.
- 412- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 326, h. 3870 ve 3964; Sünen-i Ebu Davud, c. 4, s. 235, h. 3737; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 120.
- 413- bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 134, el-Kudsî; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 217, Daru İhyai'l-Kütübü'l-Arabiyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 179. Buna benzer diğer hadislerin kaynakları Mektup 50'de gelecektir.
- 414- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 217.

- 415- Sünen-i Ebu Davud, c. 1, s. 262, h. 977'de ondan rivayet edilmiştir.
- 416- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 272.
- 417- Sahih-i Tirmizîde, ondan rivayet edilmiştir.
- 418- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 279.
- 419- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Müslim, libas kitabı, lübsü'n-Nebi babı, c. 2, s. 240; Sünen-i Ebu Davud c. 3, s. 331, h. 9693; Sünen-i Nesaî, salât kitabı, kem furiza fi'lyevm babı, c. 1, s. 228.
- 420- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 284; el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 190, Beyrut.
- 421- Sahih-i Müslim, cennet kitabı, en-naru yedhuluhe'l-cebbarun babı, c. 2, s. 538'de ondan rivayet edilmiştir.
- 422- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 137, h. 2984; Sünen-i Nesaî, el-iftitah kitabı, el-kıraatü fi'z-zuhr babı, c. 2, s. 163.
- 423- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 288.
- 424- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sünen-i Nesaî, ziyinet kitabı, ez-züabe babı, c. 8, s. 134; Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 202, h. 2960.
- 425- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 292.
- 426- el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 190.
- 427- el-Milel ve'n-Nihal, c. 1,-s. 190.
- 428- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 298.
- 429- Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 238, h. 3051'de ondan rivayet edilmiştir.
- 430- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 431- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 302.
- 432- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, el-büyu kitabı, men enzare mu'siren babı, c. 3, s. 10; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 5, h. 7 ve 124.
- 433- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 303.

- 434- el-Mearif, İbn Kuteybe, s. 624.
- 435- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 306.
- 436- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, teyemmüm kitabı, c. 1, s. 86; Sahih-i Müslim, en-nehü ani'l-hadis bi külli ma yesma babı, c. 1, s. 6; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 315, h. 3841; Sünen-i Ebu Davud c. 3, s. 35, h. 2606; Sünen-i Nesaî, el-iftitah kitabı, c. 2, s. 126; Sünen-i İbn Mace c. 1, s. 13, h. 33.
- 437- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 438- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 336.
- 439- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 499.
- 440- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, ilim kitabı, kitabetü'l-ilm babı, c. 1, s. 39; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 333, h. 3887; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 37, h. 2612; Sünen-i Nesaî, taharet kitabı, et-tenez-züh ani'l-bevl babı, c. 1, s. 28; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 15, h. 39.
- 441- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 367.
- 442- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sünen-i İbn Mace c. 1, s. 189, h. 709; Sünen-i Nesaî, kible kitabı, zikrü ma yaktau's-salât babı, c. 2, s. 65.
- 443- İbn Kuteybe, el-Maarif, s. 624.
- 444- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Buharî, iman kitabı, savmu Ramazan ihtisaben babı, c. 1, s. 14; Sahih-i Müslim, salât kitabı, hurucü'n-nisa ile'l-mesacid babı, c. 1, s. 188; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 304, h. 3813; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 68, h. 2710; Sünen-i Nesaî, cihad kitabı, temenni'l-katli fi sebili'llah babı, c. 6, s. 32; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 12, h. 29.
- 445- Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 423
- 446- Şu kitaplarda ondan rivayet edilmiştir: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 317, h. 3847; Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 46, h. 2647; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 99, h. 270; Sünen-i Nesaî, kat'üs-sarik kitabı, tazimü's-sirka babı, c. 8, s. 65. Peygamber (s.a.a) Muaviye ve Amr b. Âs için şöyle buyurdu: **"Allah'ım! İkisini de tepetaklak fitnenin içerisine at ve ikisini de**

şiddetle cehenneme itiver.” Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Nasr b. Müzahim, Vak’atu Sıffin, s. 219, Mısır, 2. baskı; Lisan’l-Arab, c. 7, s. 404; Fethu’l-Meliki’l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti’l-İlm Ali, s. 109, el-Haydariyye ve s. 62, el-İslamiyye, Mısır; Eminî, el-Gadir, c. 10, s. 139; Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 4, s. 424.

447- Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 4, s. 544.

448- el-Milel ve’n-Nihal, c. 1, s. 190.

449- İbn Kuteybe, el-Maarif, c. 624.

450- Sünen-i Ebu Davud, c. 3, s. 180, h. 3091’de ondan rivayet edilmiştir.

451- Zehebî, Mizanü’l-İtidal, c. 1, s. 5.

452- Şerefüddin, el-Füsulü’l-Mühimme, s. 179-190, en-Numan.

453- **Küçük Cemel Savaşı ve o savaşta öldürülenler:** Bkz. Belazürî, Ensabu’l-Eşraf, c. 2, s. 228; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 474; İbn Esir, Üsdü’l-Gabe, c. 2, s. 38; Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 2, s. 481, Beyrut; Mes’udî, Mürucü’z-Zeheb, c. 2, s. 358.

454- **Büyük Cemel Savaşı’nda İmam Ali’nin (a.s) yanında şehit düşen sahabîler:**

1- Zeyd b. Suhan el-Abdî: Peygamber (s.a.a) onu cennet ile müjdelemiştir. Bkz. Belazürî, Ensabu’l-Eşraf, c. 2, s. 244; Üsdü’l-Gabe, c. 2 s. 233; Mes’udî, Mürucü’z-Zeheb, c. 2, s. 369.

2- Seyhan b. Suhan el-Abdî: Bkz. İbn Sa’d, et-Tabakatü’l-Kübra, c. 6, s. 221.

3- Hatice’nin oğlu Hind b. Ebu Hale (Peygamber’in üvey oğlu): Bkz. Üsdü’l-Gabe, s. 5, s. 71.

İmam Ali (a.s) ile birlikte Cemel Savaşı’na katılan sahabîlerin sayısı:

Medine’den 4000, Ensar’dan 800 kişi. Bkz. Zehebî, Tarihu’l-İslam, c. 2, s. 149; el-Ikdü’l-Ferid, c. 2, s. 280, eski baskı.

Rızvan Biati’nda bulunanlardan 700, Bedir Savaşı’na katılanlardan 130 kişi. Bkz. Zehebî, Tarihu’l-İslam, c. 2, s. 149.

Cemel Savaşı'nda Ali (a.s) ile birlikte olan sahabeden bazılarının isimleri: Bkz. Mürucü'z-Zeheb, c. 2, s. 359-360; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 385, c. 2, s. 114 ve 178, c. 4, s. 46 ve 100 ve c. 5, s. 143, 146 ve 286; İbn Hacer, el-İsabe, c. 1, s. 248 ve 501 ve c. 6, s. 395.

455- Sıffin'de Ali (a.s) ile birlikte olan sahabenin sayısı:

Bedir Savaşı'na katılanlardan 100 kişi. Bkz. Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 238, 2. baskı, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 484, eski baskı, Mısır ve c. 5, s. 191, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

Şecere Biati'nda bulunanlardan 800 kişi ki, onlardan 360'ı şehit olmuştur. Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 381, Mustafa Muhammed ve c. 2, s. 389, es-Saade; el-İstîab, el-İsabe'nin zeylinde, Ammar'ın tercüme-i hâli, c. 2, s. 471, Mustafa Muhammed.

Sıffin'de İmam Ali'nin (a.s) yanında şehit olan sahabîlerden bazıları'nın isimleri:

1- Sabit b. Ubeyd el-Ensarî: Bedir Savaşı'na katılanlardandır. Bkz. el-İsabe, c. 1, s. 194; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 1, s. 196.

2- Huzye b. Sabit Zü'ş-Şehadeteyn: Bedir Savaşı'na katılanlardandır. Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 114; el-İsabe, c. 1, s. 426; el-İstîab, c. 1, s. 417; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 396.

3- Ebu Heysem Malik b. Tiyhan, Bedir Sahabesi: Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 274 ve c. 5, s. 318, Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. s. 319, el-İsabe, c. 4, s. 212, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 200.

4- Ebu Amire el-Ensarî: Bedir Savaşı'na katılanlardandır. Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 395; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 133.

5- Ebu Fazale el-Ensarî: Bedir Savaşı'na katılanlardandır. Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 273; el-İsabe, c. 4, s. 155; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 153.

6- Büreyde Eslemî: Bkz. el-İsabe, c. 1, s. 146.

7- Cündeb b. Züheyr el-Ezdî el-Gamidî: Bkz. Tarih-i Taberî, c. 5, s. 27;

Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 303.

8- Hazim b. Ebu Hazim el-Ahmesî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 360; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 252.

9- Sa'd b. Hâris el-Ensârî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 272; el-İsabe, c. 2, s. 23.

10- Süheyl b. Amr el-Ensârî: Bedir Savaşı'na katılanlardandır. Bkz. el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 107; el-İsabe, c. 2, s. 93.

11- Safer b. Amr b. Muhsin: Bkz. el-İsabe, c. 2, s. 200.

12- Âiz Muharibî el-Cisrî: Bkz. el-İsabe, c. 2, s. 262.

13- Abdullah b. Büdeyl el-Huzaî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 124; el-İsabe, c. 2, s. 280; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 268; el-Müstedrek, c. 3, s. 395; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 23.

14- Abdullah b. Kâb el-Muradî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, e. 3, s. 249; el-İsabe, c. 2, s. 363; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 46, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 315.

15- Abdurrahman b. Büdeyl el-Huzaî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 124 ve 282; el-İsabe, c. 2, s. 280 ve c. 4, s. 213; Mürücü'z-Zeheb, c. 2, s. 384, Endülüs; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 268 ve c. 4, s. 201.

16- Abdurrahman Cümehî: Bkz. el-İsabe, c. 2, s. 395.

17- Fâkih b. Sa'd el-Ensârî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 174; el-İsabe, c. 3, s. 189; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 202.

18- Kays b. Mekşuh el-Muradî: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 237; el-İsabe, c. 3, s. 274; el-İstîab, c. 3, s. 244.

19- Muhammed b. Büdeyl el-Huzaî: Bkz. el-İsabe, c. 3, s. 371.

20- Muhacir b. Halid b. Velid el-Mahzumî: Bkz. el-İsabe, c. 3, s. 481; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 423.

21- Haşim Mirkal: Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 49; el-Müstedrek, c. 3, s. 396; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 44; el-İsabe, c. 3, s. 593; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 616.

22- Ebu Şimr el-Ebrehî: Bkz. el-İsabe, c. 4, s. 102.

23- Ebu Leyla el-Ensarî: Bkz. el-İsabe, c. 4, s. 102.

24- Ammar b. Yasir: Bedir Gazisi ve Siffin Şehidi. Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 46; el-Müstedrek, c. 3, s. 386; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 41; Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 310; Nasr b. Müzahim, Vak'atu Siffin, s. 341, 2. baskı, Mısır. Peygamber (s.a.a) Ammar b. Yasir'e hitap ederek şöyle buyurmuştur: **"Yazık sana ey Sümeyye'nin oğlu! Seni zalim ve asi bir grup öldürecektir."** Bu hadis başka lafızlarla da rivayet edilmiştir. Bkz. Sahih-i Buharî, cihad kitabı, meshu'l-gubar ani'n-nas fi's-seyl babı, c. 3, s. 207; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 333, h. 3888; Hâkim, el-Müstedrek, c. 2, s. 148-149 ve c. 3, s. 386, 387, 391 ve 397; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 132-135, el-Haydariyye ve s. 67-69, Beyrut; Hilyetü'l-Evliya, c. 4, s. 172 ve 361 ve c. 7, s. 197 ve 198; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 240, 242 ve 244 ve c. 9, s. 295, hadisin bütün kanallarının sahih olduğunu belirterek; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 39 ve 41 ve c. 10, s. 59; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 114, 143 ve 217 ve c. 4, s. 46; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 117; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 164, el-Gariy; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 313, 314 ve 317; Nasr b. Müzahim, Vak'atu Siffin, s. 341 ve 343; el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 341 ve 343; Harezmî, el-Menakıb, s. 57, 123, 124, 159 ve 160; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 3, s. 310 ve 311; İbn Arabî, Ahkâmü'l-Kur'an, c. 4, s. 1705, 2. baskı, Becavî'nin tahki kiyle; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 128 ve 129, İstanbul, s. 151 ve 152, el-Haydariyye ve c. 1, s. 128 ve 129, el-İrfan; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 93 ve 94; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 172-175, el-Haydariyye ve s. 71 ve 73, el-Gariy; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 17 ve 89, es-Saidiyye, Mısır; İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 2, s. 102; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 8, s. 10, 17, 19 ve 24, c. 15, s. 177, M. Ebulfazl'ın tahki kiyle, Mısır ve c. 2, s. 274, 1. baskı, Mısır; Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 1, s. 187; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 3, s. 251 ve 252; Eminî, el-Gadir, c. 9, s. 22; İhkaku'l-Hak, c. 8, s. 422, İslamiyye, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 114, 287 ve 120. Hatta bu hadis mütevatir hadislerdendir. Nitekim İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 512, es-Saade basımı ve c. 2, s. 6, Mustafa Muhammed basımında ve İbn Abdalberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 436, es-Saade basımında bunu itiraf etmişlerdir.

- 456- **İmam Ali (a.s) ile birlikte Nehravan Savaşı'na katılan sahabiler:** Bkz. Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 385, c. 2, s. 351, 371 ve 375 ve c. 3, s. 150 ve 354, c. 4, s. 100 ve 215 ve c. 5, s. 122, 143 ve 274; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 362, 368, 371 ve 375; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 74, 81 ve 83; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 168, el-Gariy.
- 457- **Muaviye'nin Hicaz ve Yemen'e yaptığı baskınlar:** Bkz. Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 453-457; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 140, İbn Esir, el-Kamil, c. 3, s. 383.
- 458- **İbn Hazremî'nin Basra'daki fitnesi:** Bkz. Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 423-434; Tarih-İ Taberî, c. 5, s. 110; İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 360.
- 459- **Kerbela Şehitleri:** Bkz. Mukarrem, Maktelül-Hüseyn, s. 286-348, 4. baskı, Necef; İbn Esir, el-Kamil, c. 4, s. 92; Tarih-İ Taberî, c. 5, s. 468.
- 460- **Zeyd ile şehit olanlar:** Bkz. Mukarrem, Zeyd-i Şehid, s. 138-146, el-Gariy.
- 461- **Muaviye, Hucr b. Adiy el-Kindî'yi arkadaşlarıyla birlikte katlediyor:** Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 11, s. 53; Tarih-i Taberî, c. 5, s. 277; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 157, h. 445, 2. baskı.
- 462- **Ebu Zer el-Gıfarî'nin Rebeze'ye sürgün edilmesi:** Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 8, s. 292-386.
- 463- Tesisü's-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 325.
- 464- Bkz. Tesisü's-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 148-154.
- 465- a.g.e., s. 140.
- 466- Bkz. Akilî, el-Atebü'l-Cemil Ala Ehli'l-Cerhi ve't-Tadil ve Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 58, 59 ve 160, el-Haydariyye.
- 467- **Şia'nın Rical ve Fihris kitapları:** Rical-i Necaşî (ö. Hicrî 463), Bombay ve İran; Şeyh Tusî (ö. Hicrî 460), el-Fihrist, Kalküta, İran ve Necef; Rical-i Tusî, Necef; Rical-i Keşşî, Bombay, İran ve Necef; Rical-i Berkî (ö. Hicrî 274), İran; Rical-i İbn Davud, İran ve Necef; Allame Hillî (ö. Hicrî 726), el-Hulasa, İran ve Necef, el-Fihrist, Şeyh Muntecebuddin, Biharul-Envar'ın 105. cildinde basılmıştır. Revza'ul Cennat, İran; Ebu Ali, Müntehe'l-Makal, İran; Tenkihu'l-Makal, İran ve Necef; Sey-

yid Muhsin Emin, A'yanü'ş-Şia, 56 ciltlik bir eser, Dımaşk. Daha fazla bilgi edinmek isteyenler, Ağabozorg Tahranî'nin ez-Zeria İla Tesanifi'îş-Şia adlı eserine bakabilirler. Bu kitap, Şia'nın fıkıh, usul, hadis, tarih, rical ve diğer konulardaki kitaplarının fihristini içermektedir. Şimdiye kadar bu kitabın 25 cildi basılmıştır.

468- En'am Suresi, ayet 90

469- el-Ezher Üniversitesi Rektörü Şeyh Mahmud Şeltut'un Ehl-i Beyt mezhebine uymanın caiz olduğuna dair fetvası:

İslamî Mezhepleri Yakınlaştırma Kurulu

el-Ezher Üniversitesi Rektörlüğü Tarih: 17 Rebiyülevvel 1378 Hicrî - Kahire

İslamî Mezhepleri Yakınlaştırma Kurulu'nda kaydedilmiştir

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Sayın Fazilet Sahibi, Büyük Üstat, el-Ezher Üniversitesi Rektörü Şeyh Mahmud Şeltut'un İmamiye Şiasî mezhebine uymanın caiz olduğuna dair verdiği fetvanın metni:

Şeyh'e soruldu:

Bazı insanlar, Müslümanın ibadetlerini ve muamelelerini sahih bir şekilde yerine getirebilmesi için bilinen dört mezhepten birine uyması gerektiğine inanıyorlar. Bu dört mezhep arasında İmamiye Şiasî ve Zeydiye Şiasî mezhepleri bulunmamaktadır. Acaba siz de bu görüşe katılıyor ve örneğin İmamiye İsnâaşeriye Şiasî mezhebine uymayı yasaklıyor musunuz?

Şeyh cevap verdi:

1- İslam, kendisine uyanlara belli bir mezhebe uymayı zorunlu kılmıyor. Bu nedenle, tam tersine diyoruz ki: Her Müslüman, ilk başta, doğru bir şekilde nakledilmiş ve hükümleri kendi kitaplarında yazılı olan herhangi bir mezhebe uyma hakkına sahiptir. Aynı şekilde bu mezheplerden herhangi birine uymuş olan kimse de, başka bir mezhebe -hangi mezhep olursa olsun- geçme hakkına sahiptir ve bu konuda ona herhangi sıkıntı yoktur.

2- Caferi mezhebi olarak bilinen İmamiye İsnâaşeriye Şiası mezhebi, diğer Ehl-i Sünnet mezhepleri gibi şer'î açıdan uyulması caiz olan bir mezheptir.

Dolayısıyla Müslümanların bunu bilmesi ve belli mezhepler hakkındaki haksız taassuplarından kurtulması gerekir. Zira Allah'ın dini ve şeriatı bir mezhebe uyacak veya bir mezhebe kısıtlanacak değildir. Bütün mezhep imamları müçtehitler ve Allah Teâlâ'nın katında makbuldürler. Görüş belirtme ve içtihat etme ehli olmayan kimsele-re, onlara uymak ve fıkıhlarında beyan ettikleri hükümlere göre amel etmek caizdir ve bu hususta ibadetler ve muameleler arasında hiçbir fark yoktur.”

Mahmud Şeltut

* * *

el-Ezher Üniversitesi'nin Rektörü'nün bu fetvayla ilgili İslamî Mezhepleri Yakınlaştırma Kurulu Genel Sekreteri'ne gönderdiği mektubun metni:

Sayın Büyük Allame, Üstat Muhammed Taki Kummî

İslamî Mezhepleri Yakınlaştırma Kurulu Genel Sekreteri

Selâmun aleykum ve rahmetullah. İmamiye Şiası mezhebine uymanın caiz olduğuna dair verdiğim fetvayı, tarafımda imzalanmış bir şekilde huzurlarınıza göndermenin sevincini yaşamaktayım. Onu, kurulmasında sizinle birlikte pay sahibi olduğumuz İslamî Mezhepleri Yakınlaştırma Kurulu'nun arşivlerinde korumanızı umarım. Allah, bizi bu kurulun amaçlarını gerçekleştirmeye muvaffak etsin. Vesselâmu aleykum ve rahmetullah.

el-Ezher Üniversitesi Rektörü

Mahmud Şeltut

* * *

470- Şuara Suresi, ayet 214

471- **İnzar Günündeki Dâr Hadisi:** Ali b. Ebu Talib'den şöyle dediği rivayet edilir: “En yakın akrabalarını inzar et (uyarıp korkut).” ayeti indi-

ğinde...” Hadisin sonunda Resulullah (s.a.a) şöyle buyuruyor: “Ey Abdulmuttalib Oğulları!...” Bu hadis, nakledilen sahih sünnetlerden biridir ki, hafız ve âlimlerin birçoğu, bu hadisi, bu ve buna yakın lafızlarla tahrîc etmiştir. Bkz. Tarih-i Taberî, c. 2 s. 319-321, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Esir, el-Kâmil fi't-Tarih, c. 2, s. 62 ve 63, Daru Sadır, Beyrut; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 210 ve 244, hadisin sahih olduğunu belirterek, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; es-Siyret'ul Halebiye, c. 1, s. 311, el-Behiyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 41-42, el-Meymeniyye, Mısır; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, s. 1, s. 371, h. 514 ve 580, Beyrut; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 115, h. 334, 2. baskı, Haydarabad; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 85, h. 139-141, Beyrut; Cavî, et-Tefsirü'l-Münir Li Mealimi't-Tenzil, c. 2, s. 118, 3. baskı, Mustafa el-Halebî; Alaaddin Şafii, Tefsirü'l-Hâzin, c. 3, s. 371 ve 390, Mısır.

İslam'a Karşı İşlenen Cinayetler

Bu hadis, Muhammed Hüseyin Heykel'in “Hayatu Muhammed” adlı kitabının Hicrî 1354 tarihli 1. baskısında, s. 104'te aynen mevcutken ikinci ve daha sonraki baskılarında, hadisteki Peygamber'in (s.a.a) “benim kardeşim, vasim ve halifem olmak üzere” sözü çıkarılmıştır. Bu kitabın birinci baskısı ile daha sonraki baskılarına, keza gazeteye bakılırsa, sözümüzün doğruluğu görülecektir. Tefsir-i Taberî, c. 19, s. 121'de de kitabın yazarı veya basımcısı hadisin son bölümünü tahrif ederek Peygamber'in (s.a.a) “Bu, benim kardeşim, vasim ve içinizdeki halifemdir.” sözü yerine, “Bu, benim kardeşim ve şöyle şöyledir.” denmiştir. Oysa Tarih-i Taberî, Daru'l-Maarif, Mısır, c. 2, s. 319'da hadisin tamamı zikredilmiştir. Bakabilirsiniz.

Bu hadisi, buna yakın lafızlarla şu kaynaklarda da bulabilirsiniz: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 86, el-Haydariyye ve s. 30, Beyrut; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 205, el-Haydariyye ve s. 89, el-Gariy; Kenzü'l-Ummal, s. 15, s. 100, 2. baskı; Tarih-i Taberî, c. 2, s 321, Daru'l-Maarif, Mısır; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 83, el-Kaza; Mecmau'z-Zevaid, s. 8, s. 302 ve c. 9, s. 113, el-Kudsî; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 86. Bu hadis, başka bir lafızla Mektup 66'da da gelecektir.

472- Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 165, h. 883, hasen senetle ve c. 2, s. 352, h.

1371, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır.

473- **İmam Ali'yi (a.s) ayrıcalıklı kılan on fazilet:** Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 25, h. 3062, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 61-64, el-Haydariyye, s. 15, Beyrut ve s. 8, et-Takaddüm, Mısır. Geriye kalan kaynaklara Mektup 26'da bakabilirsiniz.

474- Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de ondan rivayet edilmiştir.

475- Sahih-i Buharî ve Sahih-i Müslim'de ondan rivayet edilmiştir.

476- Sahih-i Buharî, ilim kitabı, men husa bi'l-ilm babı, c. 1, s. 41, Daru'l-Fikir.

477- **İmam Ali'nin (a.s) genel hilâfetine dair naslar:** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 77, h. 124, 126, 249, 139 ve 140, 1. baskı, Beyrut; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 187, el-Haydariyye ve s. 89, el-Gariy; Harezmi, el-Menakıb, s. 89 ve 90, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 200, h. 238 ve 313, 1. baskı, Tahran; Zehairu'l-Ukba, s. 71, el-Kudsî; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 206, h. 269 ve s. 157, h. 211, Beyrut; Ferai-dü's-Simtayn, c. 1, s. 54, 267, 273, 315, 316, 318 ve 329 ve c. 2, s. 34, h. 371, s. 134, h. 431 ve s. 243, h. 517; Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 365, Beyrut.

478- es-Savaiku'l-Muhrika, s. 17, el-Muhammediyye.

479- **Şia kanalıyla Dâr Hadisi:** Şia kanallarıyla bu hadisin Peygamber'den (s.a.a) sadır olduğu kesindir. Bkz. Meclisî, Biharu'l-Envar, s. 18, s. 163, 178, 181, 191 ve 212, Tahran, yeni baskı; el-Burhan Fî Tefsiri'l-Kur'an, c. 3, s. 189-191; Tefsir-i Kummî, c. 2, s. 124, Hürr-ü Amilî, İsbatü'l-Hüdat, c. 3, s. 451, Şeyh Saduk, İlelü'ş-Şerai, s. 170, el-Haydariyye ve başka kitaplar.

480- Necm Suresi, ayet 23

481- Ahzab Suresi, ayet 33.

482- **Başka hiç kimsede bulunmayan İmam Ali'ye (a.s) mahsus on fazilet:** Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 132, hadisin sahih olduğunu bildirek; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, hadisin sahih olduğunu belirterek; Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 25, h. 3062, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s.

- 61-64, el-Haydariyye, s. 15, Beyrut ve s. 8, et-Takaddüm, Mısır; Zehairu'l-Ukba, s. 87; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 240, el-Haydariyye ve s. 115, el-Gariy; Harezmî, el-Menakıb, s. 72; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 34, İstanbul, s. 38, el-Haydariyye ve c. 1, s. 33, el-İrfan; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 183, h. 249-251; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 269 ve 270, 2. baskı, Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 106, h. 43 ve c 3, s. 197; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 328, h. 255.
- 483-Tâhâ Suresi, ayet 29-31. **Ali'nin Resulullah (s.a.a) tarafından vezirliği, Harun'un Musa tarafından olan vezirliği gibidir.** Bkz. Hâkim Has-kanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 368, h. 510-513; İbn Meğazî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 328, h. 375, İslamiyye, Tahran; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 107, h. 147.
- 484- A'raf Suresi, ayet 142.
- 485- Tâhâ Suresi, ayet 36.
- 486- Maide Suresi, ayet 67. Bu ayet, İmam Ali'yi Peygamber'den sonra halife tayin etmek üzere Zilhicce ayının 18'inde Gadir-i Hum denen yerde indi. Bu konuyla ilgili kaynaklar, Mektup 56'da gelecektir.
- 487- Kumeyt b. Zeyd el-Esedî, el-Haşimiyyat, Şerh-i Râû ile birlikte, s. 49, 2. baskı, et-Temeddün, Mısır.
- 488- es-Savaiku'l-Muhrika, s. 47, el-Muhammediyye, Mısır.
- 489- **Sa'd'ın rivayetiyle Menzile Hadisi:** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 206, h. 271 ve 272; Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, min fazaili Ali b. Ebu Talib babı, c. 2, s. 360; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 48 ve 81, el-Haydariyye; Zeren-dî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 107; Genci-i Şafii, Kifayetüt-Talib, s. 84-86, el-Haydariyye ve s. 28, el-Gariy; Harezmî, el-Menakıb, s. 59; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 301, h. 3808; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 25-26; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 469; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 247; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 378, h. 307; el-Gadir, c. 10, s. 257.

490- **Muaviye'nin rivayetiyle Menzile Hadisi:** Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 21; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 34, h. 52, 1, baskı, Tahran; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 18, s. 24, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 177, el-Muhammediyye; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 371, h. 302; İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 339, h. 410-411.

491- **Menzile Hadisi:** Peygamber (s.a.a), Ali'ye (a.s) şöyle buyurdu: **“Sen bana göre, Musa'ya göre Harun menzilesindesin. Sadece benden sonra peygamber yoktur.”** Başka lafızlarla da naklolunan bu hadis mütevatir hadislerdendir. Zira bu hadisi sahabeden kalabalık bir grup rivayet etmiştir. Onlardan bazıları şunlardır: Sa'd b. Ebu Vakkas, Muaviye, Habeşî b. Cünade, Cabir, Ebu Said-i Hudrî, Sa'd b. Malik, Esmâ bint-i Umeyy, Abdullah b. Ömer, İbn Ebu Leyla, Malik b. Huveyris, Ali b. Ebu Talib, Ömer b. Hattab, Abdullah b. Abbas, Ümmü Seleme, Abdullah b. Mes'ud, Enes b. Malik, Zeyd b. Erkam, Ebu Eyyub, Ebu Berde, Cabir b. Semüre, Berâ, Ebu Hüreyre, Zeyd b. Ebu Evfa, Nubeyt b. Şurayt, Fatıma bint-i Hamza.

Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Buharî, el-Meğazi kitabı, Tebuk Gazvesi babı, c. 5, s. 129, Daru'l-Fikir, c. 3, s. 63, el-Hayriyye, c. 6, s. 3, Matabiu'ş-Şa'b, c. 3, s. 86, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 3, s. 58, el-Meahid, c. 3, s. 61, eş-Şerefiyye, c. 6, s. 3, Muhammed Ali Sabih, c. 6, s. 3, el-Fecale, c. 3, s. 54, el-Meymeniyye ve c. 5, s. 37, Bombay; Sahih-i Müslim, el-fazail kitabı, min fazaili Ali b. Ebu Talib babı, c. 2, s. 360, İsa el-Halebî, ve c. 7, s. 120, Muhammed Ali Sabih; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 301, h. 3808, hadisin sahih olduğunu belirterek, h. 3813, hadisin sahih olduğunu belirterek ve h. 3814, hadisin hasen olduğunu belirterek, Daru'l-Fikir; Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 50, sahih senetle, s. 57, h. 1509, sahih senetle, s. 66, h. 1532, sahih senetle, s. 74, h. 1547, sahih sene ile, s. 88, h. 1583, sahih senetle, s. 94, h. 1600, hasen senetle, s. 98, h. 1608, sahih senetle ve c. 5, s. 25, h. 3062, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 42, h. 115 ve 121, Daru İhyai'l-Kütüb, Sahih-i Buharî, bedü'l-halk kitabı, menakıb-ı Ali b. Ebu Talib babı, c. 4, s. 208, Daru'l-Fikir, c. 5, s. 19, el-Emiriyye ve c. 4, s. 71, Bombay; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 109 ve c. 2, s. 337, hadisin sahih olduğunu belirterek; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 104; İbn

Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, h. 30, 125, 148-150, 251, 271-274, 276-281, 329, 330, 336-456, Beyrut; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 106, h. 43 ve s. 92, h. 8 ve 15-18; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 507 ve 509; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 34-35; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 76-85, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 27, h. 40-56 ve 303, 1. baskı, Tahran; Hilyetü'l-Evliya, c. 7, s. 194, hadisin sahih olduğunu belirterek ve s. 195-197, yine hadisin sahih olduğunu belirterek; Harezmi, el-Menakıb, s. 60, 74, 83, 84, 86, 130 ve 76, 19, 24 ve 214; Zehairu'l-Ukba, s. 63, 64, 69 ve 87; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 168; Kunduzî, Yena-biu'l-Mevedde, s. 35, 44, 49, 50, 51, 56, 57, 63, 80, 86, 88, 114, 130, 176, 182, 185, 204, 220, 234, 254, 408 ve 496, İstanbul; Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 8 ve c. 4, s. 26-27; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 95 ve 107; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 281-285 ve 287, el-Haydariyye ve s. 147, 149, 150, 151 ve 153, el-Gariy; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 495 ve 575, c. 3, s. 255 ve c. 4, s. 220, 1. baskı, Mısır ve c. 9, s. 305, c. 10, s. 222, c. 13, s. 211 ve c. 18, s. 24, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 18-20 ve 23, İbn Sabbağ Malikî, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 21, 22 ve 110; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 150, h. 204 ve 205; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 48-49; İsafu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 148-149, es-Saidiyye ve s. 134 ve 126, el-Osmaniyye; Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 2, s. 22 ve 54; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 109-111 ve 119; er-Riyazu'n-Nazira, c. 2, s. 214-216 ve 248, 2. baskı; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 139, h. 403, 404, 410, 411, 432 ve 487, 2. baskı; Yafiî, Mir'atu'l-Cinan, c. 1, s. 109, hadisin sahih olduğunu belirterek, Beyrut; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 311 ve c. 5, s. 100, Lecnetü't-Telif, Mısır, c. 2, s. 279 ve c. 3, s. 48, el-Osmaniyye; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275, hadisin sahih olduğunu bildirerek, Muhammed Ali Sabih; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 277 ve c. 3, s. 398; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 468-469; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 242, Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 56; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 31, 53 ve 55; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 133-234, 1. baskı, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 122-124 ve 126, 127, 317 ve 329 ve bunların dışında onlarca başka kitap.

492- Şia kanalıyla Tebuk Savaşı dışında Menzile Hadisi:

1- Hasan'ın adı koyulduğu gün: Bkz. Şeyh Saduk, İlelü'ş-Şerai, s. 137 ve 138.

2- "Onun eti, benim etimdir." hadisi, Menzile Hadisi'ni de içermektedir. Bkz. Meclisî, Biharü'l-Envar, c. 37, s. 254 ve 257, yeni baskı; Tusî, el-Emalî, c. 1, s. 49; Hürr-ü Amilî, İsbatü'l-Hüdat, c. 3, 10. bap, h. 376, Tahran.

3- Veda Haccı'nda: Bkz. Biharü'l-Envar, c. 37, s. 256, yeni baskı.

4- Mina'da: Biharü'l-Envar, c. 37, s. 260, yeni baskı.

5- Gadir-i Hum günü: Bkz. Biharü'l-Envar, c. 37, s. 206, yeni baskı; Tefsir-i Ayyaşî, c. 1, s. 332, h. 153, 1. baskı, Kum.

6- Kardeşleşme günü: Bkz. Biharü'l-Envar, c. 38, s. 334, h. 7, 11 ve 18, yeni baskı; Hürr-ü Amilî, İsbatü'l-Hüdat, c. 3, 10. bap, h. 619 ve 761.

7- Hayber ganimetleriyle dönerken: Bkz. İsbatü'l-Hüdat, c. 2, 10. bap, h. 243. Tahran; Saduk, el-Emalî, s. 85.

8- Peygamber (s.a.a) ile beraber yürüdüğü gün: Bkz. İsbatü'l-Hüdat, c. 3, 10. bap, h. 108.

493- Mektup 32'de geleceği gibi.

494- **Ehl-i Sünnet kanalıyla Tebuk Savaşı dışında Menzile Hadisi:**

1- Ümmü Seleme'nin "Onun eti, benim etimdir." hadisinde: Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 78, h. 125 ve 406; Harezmi, el-Menakıb, s. 86; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevvedde, s. 50, 55 ve 129, İstanbul; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 111; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 168, el-Haydariyye ve s. 70, el-Gariy; Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 3; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 150.

495- **2- Hamza'nın kızı olayında:** Bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 88, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 338, h. 409.

496- **3- Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye (a.s) yaslandığını anlatan hadiste:** Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 108, h. 307, 2. baskı.

4- Peygamber'in (s.a.a) eliyle Ali'nin (a.s) sırtına vurduğu gün: Bkz.

İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 321, h. 401; Harezmî, el-Menakıb, s. 19; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 110; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 202, İstanbul ve s. 239, el-Haydariyye; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 109, h. 310, 2. baskı; er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 207 ve 215, 2. baskı.

497- Bkz. Biharu'l-Envar, c. 8, s. 330, 68. bap, yeni baskı.

498- **5- Birinci Kardeşleşme gününde:** Bkz. Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 23; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 107, h. 148 ve 150; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 56 ve 57, İstanbul ve s. 63 ve 64, el-Haydariyye; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 290, h. 5972, 1. baskı ve c. 15, s. 92, h. 260, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 115; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 115 ve 121.

499- Hicr Suresi, 47.

500- **6- İkinci Kardeşleşme gününde:** Bkz. Harezmî, el-Menakıb, s. 7; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 20, İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 21.

501- **7- Ali'nin kapısı dışında Mescid'e açılan tüm kapıların kapatılması hadisinde:** Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 255, h. 303; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 266, h. 329 ve 330; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 88, İstanbul, s. 100, el-Haydariyye ve c. 1, s. 86, el-İrfan.

8- Hasan ve Hüseyin'in adlarının koyulduğu gün: Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 220, İstanbul, s. 261, el-Haydariyye ve c. 2, s. 45 el-İrfan; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 103-105, h. 412.

9- **Bedir Savaşı'nda:** Bkz. Harezmî, el-Menakıb, s. 84.

10- Hayber fethinden döndüğü gün: Bkz. Harezmî, el-Menakıb, s. 76 ve 96; Harezmî, Maktelü'l-Hüseyin, c. 1, s. 45; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 264, el-Haydariyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 131; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 449, 1. baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 130, İstanbul ve s. 154, el-Haydariyye.

11- Sahabenin Mescid'de uyudukları gün: Bkz. Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 284, el-Haydariyye ve s. 150, el-Gariy.

- 502- **Ali ve Harun gökteki iki kutup yıldızı gibidirler:** Şeber ve Şübeyr günü: Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 155, h. 769, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Abdalberr, el-İstîab, el-İsabe'nin zeylinde, c. 3, s. 100, Mısır, Zeynî'nin tahkikiyle; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 193, İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 190, el-Muhammediyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 8, s. 52; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 2, s. 161.
- 503- **Peygamber ile Ali iki kardeştir; Ebu Bekir ile de Ömer iki kardeştir:** Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 14; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsilü'l-Mühimme, s. 21; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 194, el-Haydariyye ve s. 83, el-Gariy; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 221; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 105, h. 146; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 105, h. 299, 2. baskı.
- 504- İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 2, s. 109; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 58, İstanbul, s. 65, el-Haydariyye ve c. 1, s. 56, el-İrfan.
- 505- **Peygamber (s.a.a) ile Ali (a.s) arasındaki kardeşlik:** Bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 300, h. 3804; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 193 ve 194, el-Haydariyye ve s. 82 ve 83, el-Gariy; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsilü'l-Mühimme, s. 21; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 20 ve 22-24; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 37, h. 57, 59, 60 ve 65; Harezmi, el-Menakıb, s. 7; Zerendî, Nazmu Dürreri's-Simtayn, s. 94 ve 95; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 170; İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 2, s. 108; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 221, c. 3, s. 137 ve c. 4, s. 29; Zehairu'l-Ukba, s. 66; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 18, s. 24, c. 6, s. 167, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 61 ve 450, 1. baskı, Mısır; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 48; İsfâr-ı Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 140, el-Osmaniyye ve s. 154, es-Saidiyye, Mısır; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 112; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 48, el-Haydariyye ve s. 19, Mısır; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 507; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 35; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 103, h. 143, 144, 148, 150, 167 ve 168; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 3, s. 22; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30, 45 ve 46; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220-222 ve 227, 2. baskı; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 468; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 175, Muhammed Ali Sabih, Mısır;

Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 92, h. 260, 271, 286, 299, 304, 325, 334, 350, 355, 365 ve 383, 2. baskı, Haydarabad; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 171, c. 6, s. 462, Tahran; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 113; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 111, 117 ve 321.

506- **Kardeşleşme Hadisi'ni on sahabî rivayet etmiştir:** Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 57, İstanbul ve s. 64, el-Haydariyye.

507- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 300, h. 3804; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 14; Genci-i Şafii, Kifayeti't-Talib, s. 194, el-Haydariyye ve s. 82, el-Gariy; İbn Sabbag Maliki, el-Füsülü'l-Mühimme, s. 21; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 120, el-Muhammediyye, İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 37, 57 ve 59; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 170; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 29; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 24; İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 140, el-Osmaniyye ve s. 154, es-Saidiyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 56, İstanbul ve s. 63, el-Haydariyye; el-Kudsî, Zehairu'l-Ukba, s. 66; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 94; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 35; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 103, h. 143, 145 ve 246; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 227, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275, Muhammed Ali Sabih; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 468; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220, 2. baskı; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 243-244; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 56; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 2, s. 242 ve 277; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 192; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 116 ve 150.

508- Bkz. Tarih-i Taberî c. 2, s. 319; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 63. Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti; bakabilirsiniz.

509- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Harezmi, el-Menakıb, s. 246; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 60; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 304, İstanbul; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 206; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 171, el-Muhammediyye; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 316.

510- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 115, el-Haydariyye, s. 52, Beyrut ve s. 32 Mısır; Zerendî, Nazmu Dü-

rerî's-Simtayn, s. 185; Zehairu'l-Ukba, s. 18; Mecmau'z-Zevaid, s. 9, s. 210; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 306, el-Haydariyye ve s. 170, el-Gariy.

511- Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 119.

512- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 109, h. 149; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 35; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 230; İhka-ku'l-Hak, c. 4, s. 171.

513- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. s. 122, h. 168; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 131, h. 383, 2. baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 46.

514- Bkz. Harezmî, el-Menakıb, s. 27.

515- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 121; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 227, M. Ebulfazl'ın tahki-kiyle, Mısır ve c. 3, s. 257, 1. baskı. Mısır.

516- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 263, Daru Sadır. Buna yakın bir hadis de, Harezmî, el-Menakıb, , el-Haydariyye basımı, s. 29'da mevcuttur.

517- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hilyetü'l-Evliya, c. 7, s. 256; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 91, h. 134; Harezmî, el-Menakıb, s. 88; Harezmî, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 37; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 22; Zehairu'l-Ukba, s. 66; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 206, İstanbul; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 119, h. 162 ve 168; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 222, 2. baskı; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 111; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 76 ve c. 3, s. 399; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 35 ve 46; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 121, h. 350, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 117.

518- **Peygamber (s.a.a) hicret ederken İmam Emirü'l-Müminin'in onun yatağında yatması:** Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 96, h. 133-135, 137 ve 139; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 4 ve 133; Tarih-i Taberî, c. 2 s. 99; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 29, el-Gariy; İbn Hişam, es-Sire-

tü'n-Nebeviyye, c. 2, s. 91; el-Ikdü'l-Ferid, c. 5, s. 99, 2. baskı; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 103; Zehairu'l-Ukba, s. 87; Mecmau'z-Zevaid, c. 6, s. 51, c. 7, s. 27 ve c. 9, s. 120; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 261-267, Mısır, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 184, h. 249, s. 186, h. 250, s. 190, h. 251 ve s. 137, h. 187-189; Genci-i Şafii, Kifayetu't-Talib, s. 239 ve 242, el-Haydariyye ve s. 114 ve 117, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 35, İstanbul ve s. 38, el-Haydariyye; İbn Talha, Metalibu's-Seul, s. 35, Tahran; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 271 ve 272, 2. baskı; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 1, s. 227 ve c. 8, s. 52 ve 223; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 50 ve c. 2, s. 47; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 25, Mısır; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 309; Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 335, Tahran. Bu hadis, daha önce Mektup 12 ve Mektup 26'da geçmişti; bakabilirsiniz.

519- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 120; Tarih-i Taberî, c. 2, s. 310; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 35; el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 46, el-Haydariyye, s. 3, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır ve s. 7, Beyrut; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 57; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 200 ve 227, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 3, s. 251, 1. baskı, Mısır; Zehairu'l-Ukba, s. 60; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 96; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 120, h. 164, 167 ve 168; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 108; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 221 ve 222; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 107, h. 304 ve s. 114, h. 325, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 314 ve c. 3, s. 221; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 433; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 227, h. 177 ve 192.

520- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 86, el-Haydariyye ve s. 29, Beyrut; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 51, el-Haydariyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 134, hadisin sahih olduğunu belirterek; Zehairu'l-Ukba, s. 100; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 97; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 228, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 300; Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 255; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 132; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 124; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 224, h. 175.

- 521- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 167; el-İstîfâb, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 35.
- 522- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 23, Daru Sadır.
- 523- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 177, el-Muhammediyye.
- 524- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 25, h. 3062; sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 64, el-Haydariyye ve s. 15, Beyrut; Zehairu'l-Ukba, s. 87; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2 s. 509; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 120; Harezmî, el-Menakıb, s. 74; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 185, h. 249, s. 187, h. 250 ve s. 190, h. 251; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 35, İstanbul ve s. 38, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 205; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 239. Geriye kalan diğer kaynaklara Mektup 26, ilgili dipnotta bakabilirsiniz.
- 525- Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 125, hadisin sahih olduğunu bildirerek; Müsned-i Ahmed, c. 7, s. 21, h. 4797, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 210, İstanbul ve s. 248, el-Haydariyye; Harezmî, el-Menakıb, s. 238, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 220, h. 283; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 76, el-Meymeniyye ve s. 125, el-Muhammediyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 120; Suyutî, Tarihü'l-Hulefa, s. 172; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 129; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 101, h. 291, 2. baskı; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 254, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 204; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 150; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 345, h. 268.
- 526- Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 117, Haydarabad; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 206.
- 527- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 125, hadisin sahih olduğunu belirterek; Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 73, el-Haydariyye ve s. 13, et-Takaddüm, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 203, el-Haydariyye ve s. 88, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 87, İstanbul ve s. 99, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 255, h. 324 ve 325; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 257, h. 305, Tahran; Sibte b.

- Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 41; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 202; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 253; Suyutî, el-Havi Li'l-Fetava, c. 2 s. 57.
- 528- Bkz. Mecma'uz-Zevaid, c. 9, s. 115; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 29; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 546.
- 529-Bu hadis şu kaynaklarda bulunur: Sahih-i Tirmizî, c. 5 s. 303, h. 3811; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 268, h. 331-332; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 172; Zehairu'l-Ukba, s. 77; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 115; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 46, el-Haydariyye ve s. 17, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 87, 210 ve 282, İstanbul ve s. 99 ve 248, el-Haydariyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 121, el-Muhammediyye ve s. 73, el-Meymeniyye, Mısır; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 276, Muhammed Ali Sabih, Mısır; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 474; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 254, 2. baskı; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 245; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 29; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 3, s. 399; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 159, 1. baskı ve c. 15, s. 221, 2. baskı.
- 530- Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 252, h. 301 ve 344, 1. baskı, Tahran; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 87, İstanbul ve s. 99, el-Haydariyye.
- 531- Bu mektupta geçen dipnotlara bakınız; onların yeterli olacağını düşünüyoruz. Yine de bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 305, h. 3815; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 74 ve 75, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 253, h. 303, 304 ve 306-309, Tahran; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 252, h. 323, 326-328, 333-335 ve 394-395, Beyrut; Hilyetül Evliya, c. 4, s. 153; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 41; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; Harezmi, el-Menakıb, s. 214, 223, 225 ve 229; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 108; Zehairu'l-Ukba, 102; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 63; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 203-215; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 475; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 205, h. 160-162, 164 ve 322 ve c. 2 s. 29, h. 368.
- 532- Tâhâ Suresi, ayet 25-32
- 533- Kasas Suresi, ayet 35

- 534- Bkz. Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 179, h. 235; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 15; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 70, es-Saidiyye ve s. 71, el-Osmaniyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 87; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 108; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 214, 2. baskı; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 87; Ferai-dü's-Simtayn, c. 1, s. 192, h. 151.
- 535- Bkz. Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 114; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 155, h. 436, 2. baskı; el-Havi Li'l-Fetava, c. 2, s. 57-58; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 557; el-Gadir, c. 3, s. 208.
- 536- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 25, h. 3062, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 28; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 55 ve 182, İstanbul ve s. 215 el-Haydariyye; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 64, el-Haydariyye; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 134; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 384, h. 490. Hadisin geriye kalan diğer kaynaklarını Mektup 26'nun ilgili dipnotunda ve bu mektubun devamında gelecek olan dipnota görebilirsiniz.
- 537- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 296, h. 3796; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 97, el-Haydariyye, s. 38, Beyrut ve s. 23, Mısır; Harezmi, el-Menakıb, s. 92; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 158, es-Saidiyye; Hilyetü'l-Evliya, c. 6, s. 294; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 27; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 381, h. 487-488; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 225, 2. baskı; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 470; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 124, h. 359, 2. baskı, Haydarabad; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 53, İstanbul; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 36, el-Haydariyye; el-Gadir, c. 3, s. 216; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 48, Necef.
- 538- Peygamber (s.a.a) ömrü boyunca hiçbir kimseyi Ali'ye komutan ve amir yapmamıştır. Tarih buna tanıklık etmektedir. Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 369, 1. baskı. Yine Peygamber (s.a.a) buyurmuştur ki: **"Ali b. Ebu Talib'nin Hendek günü Amr b. Abdevd'e karşı cenge çıkması, kıyamet gününe kadar ümmetimin amelinden**

- daha üstündür.”** Bkz. Hamvinî, Feraidü’s-Simtayn, c. 1, s. 256, h. 198; Harezmi, Maktelü’l-Hüseyn, c. 1, s. 45; Harezmi, el-Menakıb, s. 58; Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, c. 2, s. 8; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 32.
- 539- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Bkz. Nesaî, el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 24, et-Takaddüm, Mısır ve s. 98, el-Haydariyye; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 127; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 1, s. 369, h. 366-368; İbn Ebu’l-Hadid, Şerh-i Nehcü’l-Belağa, c. 2, s. 450, 1. baskı, Mısır ve c. 9, s. 170, M. Ebulfazl’ın tahkikiyle, Mısır; Fazailü’l-Hamse, c. 1, s. 341, Beyrut. Bu hadis, başka lafızlarla da şu kitaplarda bulunmaktadır: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 1, s. 371, h. 469 ve 473-482, Beyrut; Feraidü’s-Simtayn, c. 1, s. 298, h. 236.
- 540- Bkz. Nesaî, el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 24, et-Takaddüm, Mısır ve s. 98, el-Haydariyye.
- 541- Bkz. Kenzü’l-Ummal, c. 15, s. 118, h. 340, 2. baskı, Haydarabad.
- 542- Bkz. Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 272, İstanbul ve s. 326, el-Haydariyye; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 128.
- 543- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte bu mektubun 2. dipnotunda geçti.
- 544- Bkz. Zerendî, Nazmu Dürerü’s-Simtayn, s. 119; Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 35, Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 4, s. 339.
- 545- Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 3, s. 641, es-Saade ve c. 3, s. 604, Mustafa Muhammed, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 1, s. 385, h. 491; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 55, İstanbul ve s. 61, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 216. Buna yakın bir hadis de şu kaynaklarda mevcuttur: Üsdü’l-Gabe, c. 5, s. 94; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 109.
- 546- Bkz. Kenzü’l-Ummal, c. 6, s. 155, h. 2579, 1. baskı; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 109.
- 547- Bkz. Kenzü’l-Ummal, c. 15, s. 115, h. 335, 2. baskı, Haydarabad.
- 548- Bkz. Hürr-ü Amilî, İsbatü’l-Hüdat, c. 3, 10. bap, h. 10, 104, 192 ve 212, Tahran; Saduk, el-Emalî, s. 2, el-Haydariyye.

- 549- **“Veli” ve “mevla” tasarruf yetkisi olan kimse anlamındadır:** Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 340-385; Şeyh Tusî, et-Tibyan, c. 3, s. 559, Necf.
- 550- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 110 ve c. 2, s. 435; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 110; Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 347, el-Meymeniyye, Mısır; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 22, et-Takaddüm, Mısır, s. 94, el-Haydariyye ve s. 36, Beyrut; ed-Dürri'l-Mensur, c. 5 s. 182, Mısır; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 24, h. 36, Tahran; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 365, h. 458; Harezmi, el-Menakıb, s. 79; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 33, İstanbul, s. 36, el-Haydariyye ve c. 1, s. 31, el-İrfan; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 4, s. 263; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 224; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 117, h. 337, 2. baskı, Haydarabad.
- 551- Maide Suresi, ayet 55-56.
- 552- Velâyet Ayeti'nin Emirü'l-Müminin'in (a.s) hakkında indiği Ehl-i Beyt kanalıyla kesin bilgilerdendir. Bkz. Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 35, s. 183-206, 4. bap, yeni baskı; Hürr-ü Amilî, İsbatü'l-Hüdat, c. 3, 10. bap, h. 2-3 ve bu ikisi haricinde diğer Şia kaynakları.
- 553- **Velâyet Ayeti, İmam Ali (a.s) rüku hâlindeyken sadaka verince onun hakkında inmiştir.** Bkz. Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 161, h. 216-219 ve 221-241, Beyrut; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 311, h. 354-358; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 227, 250 ve 251, el-Haydariyye ve s. 106, 122 ve 123 el-Gariy; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 88 ve 102; Harezmi, el-Menakıb, s. 187; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 409, h. 908 ve 909, İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 108 ve 123; Suyutî, ed-Dürri'l-Mensur, c. 2, s. 293; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 2, s. 53; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 1, s. 181; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 649; Tefsir-i Taberî, c. 6, s. 288-289; İbn Cevzî, Zaddü'l-Mesir Fî İlmi't-Tefsir, c. 2, s. 383; Tefsir-i Kurtubî, c. 6, s. 219-220; Cavî, et-Tefsirü'l-Münir Li Mealimi't-Tenzil, c. 1, s. 210; Fethu'l-Beyan Fî Makasidi'l-Kur'an, c. 3, s. 51; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul, s. 148, el-Hindiyeye ve s. 113, el-Halebî, Mısır; Suyutî, Lübabü'n-Nükul, Tefsirü'l-Celaleyn'in kenarında, s. 213; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas,

s. 18 ve s. 208, Necef ve s. 15, el-Haydariyye; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 71, el-Osmaniyye ve s. 70, es-Saidiyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 115, İstanbul, s. 135, el-Haydariyye ve c. 1, s. 114 ve c. 2, s. 37, el-İrfan; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 12, s. 26 ve 20, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 431, ed-Daru'l-Amire, Mısır; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 71, Daru İhyau'l-Kütüb; Cessas, Ahkâmu'l-Kur'an, c. 4, s. 102, Abdurrahman Muhammed; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 17; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 86-88; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 277, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 3, s. 175, 1. baskı, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 24, el-Meymeniyye ve s. 39, el-Muhammediyye; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 150, h. 151, Beyrut; Tefsir-i Neseî, c. 1, s. 289; Suyutî, el-Havi Li'l-Fetava, c. 1, s. 139-140; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 146, h. 416 ve s. 95, h. 269, 2. baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 38; Camiu'l-Usul, c. 9, s. 478; er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 273 ve 302; İhkaku'l-Hak, c. 2, s. 399; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 52 ve c. 3, s. 156; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, s. 31, Tahran ve c. 1, s. 87, Necef; Meali-mü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 2, s. 55; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 11 ve 190, h. 150, 151 ve 153.

554- Kuşçî, Şerh-i Tecrid, imamet bahsi, 5. maksat.

555- Tâhâ Suresi, ayet 25-35.

556-Tâhâ Suresi, ayet 36.

557- Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan, elyazması. Ayetler de Maide Suresi'nin 55-56. ayetleridir.

558- Âl-i İmran Suresi, ayet 173.

559- Bkz. Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 441, Daru'l-Kütüb; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 3, s. 145; Tefsir-i Ebu's Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 3, s. 145; Fethu'l-Beyan Fî Makasidi'l-Kur'an, c. 2, s. 167; İbn Cevzî, Zaddü'l-Mesir Fî İlmi't-Tefsir, c. 1, s. 504; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 1, s. 124; Cavî, et-Tefsirü'l-Münir Li Mealimi't-Tenzil, c. 1, s. 130; Tefsirü'l-Celaleyn, s. 57, Abdulhamid Hanefi; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 1, s. 400, 2. baskı; Tefsir-i Kurtubî, c. 4, s. 279.

560- Maide Suresi, ayet 11.

- 561- Bkz. İbn Hişam, es-Siretün-Nebeviyye, c. 3, s. 120; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 614; Tefsir-i Taberî, c. 6, s. 146; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 1, s. 171; Cavî, et-Tefsirü'l-Münir Li Mealimi't-Tenzil, c. 1, s. 194; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 3, s. 534; Fethu'l-Beyan Fî Makasidi'l-Kur'an, c. 2, s. 463; Suyutî, ed-Dürü'l-Mensur, c. 2, s. 265.
- 562- Mübahele Ayeti, Resulullah (s.a.a) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e mahsustur -selâm olsun onlara-. Bu ayetin onlara mahsus olduğu, kaynaklarıyla birlikte Mektup 12'de geçti.
- 563- Tabersî, Mecmau'l-Beyan Fî Tefsiri'l-Kur'an, c. 3, s. 211, Beyrut.
- 564- Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 1, s. 649, Beyrut.
- 565- Bu iki kitap, yazarın Hicrî 1338, Miladî 1920 yılında basılmadan önce yakılan kitaplarından. Bkz. Şerefüddin, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 245, en-Numan.
- 566- Maide Suresi, ayet 54. Bu ayet, İmam Ali (a.s) hakkında nazil olmuştur. Allah'ın sevdiği ve Allah'ı seven, müminlere karşı alçak gönüllü ve kâfirlere karşı sert ve onurlu olan, odur. Bkz. Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan, elyazması; Şeyh Tusî, et-Tibyan, c. 3, s. 555 Necef.
- 567- Ehl-i Beyt'in "Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse..." ayetiyle ihticac etmeleri: Bkz. Müfid, el-İfsah Fî İmameti Emiri'l-Müminin, s. 74 ve 79, el-Haydariyye; Şeyh Tusî, et-Tibyan, c. 3, s. 556; es-Sâfi Fî Tefsiri'l-Kur'an, c. 1, s. 449, İslamiyye, Tahran.
- 568-"Veli" ve "mevla" tasarruf yetkisi olan kimse anlamındadır: Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 340-385; Şeyh Tusî, et-Tibyan, c. 3, s. 559, Necef.
- 569- Usul-ü fıkıh ilminde sabit olduğu gibi.
- 570- **Kur'an-ı Kerim'in ayet ve sureleri nüzul tertibine (iniş sırasına) göre toplanmamıştır:** Bkz. et-Temhid Fî Ulumi'-Kur'an, c. 1, s. 221-224; Mucezü Ulumi'-Kur'an, s. 159 ve 173.
- 571- Tathir Ayeti, beş kişi hakkında nazil olmuştur: Peygamber (s.a.a), Ali, Fatıma ve oğulları Hasan ve Hüseyin. Bunun kaynakları daha önce Mektup 12'de geçti; bakabilirsiniz.

572- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 80-84, h. 120 ve 125; Menakıb-ı Harezmî, s. 111; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 486, h. 996 ve 997; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 221, el-Haydariyye ve s. 99, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 72, 185, 234, 250 ve 284, İstanbul ve s. 82, 219, 278 ve 341, el-Haydariyye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 108; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 57, el-Haydariyye, s. 25, el-İslamiyye, el-Ezher; İsfu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 158, es-Saidiyye ve s. 143, el-Osmaniyye; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 123, el-Haydariyye ve s. 75, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, s. 31, Tahran ve c. 1, s. 86, Necef; Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 110; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 140, Mustafa Muhammed ve c. 2, s. 56, el-Meymeniyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 29 ve 30; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 234, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, 157, h. 119 ve 151.

573- Arapçada alında ve dört ayağında (elleri ve ayaklarında) beyazlık olan (sekili) atlara "el-Gurrü'l-Muhaccelûn" denir. Burada bu tabir, bazı yüzlerin ağaracağı, bazı yüzlerin ise kararacağı kıyamet günü abdest uzuvlarından (yüz, eller ve ayaklar) nur saçacak ve İmam Ali'nin önderliğinde cennete girecek olan müminler için kullanılmıştır. Biz bu deymi yukarıda gördüğünüz şekilde "alın ak, elleri ayakları pak olanlar" şeklinde tercüme ettik. Aslına çok bağlı kalınmazsa, "yüzü ak olanlar" veya "nur yüzlüler" olarak da tercüme edilebilir. Müt.

574- Bu hadis şu kaynaklarda bulunur: Taberanî, el-Mucemu's-Sağir, c. 2, s. 88; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 65, h. 93 ve s. 104, h. 146 ve 147; Menakıb-ı Harezmî, s. 235; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 114; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 107; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 121; Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 69 ve c. 3, s. 116; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 257, h. 773 ve 774; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 100; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 81, İstanbul; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 11, Tahran; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 143.

575- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam

Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 257, h. 772; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 234, 2. baskı; Zehairu'l-Ukba, s. 70; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34.

576- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 66; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 440, h. 949; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 157, h. 443, 2. baskı; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 170, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 115; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 46, Necef; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 181 ve 313, İstanbul ve s. 213, el-Haydariyye; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 55, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 141.

577- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 169, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 63, Menakıb-ı Harezmi, s. 42; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 487, h. 1005; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 60, Necef ve s. 21, Tahran; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 64; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 212, el-Haydariyye ve s. 93, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 313, İstanbul; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 253; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 145.

578- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: **"Allah, Ali hakkında bana bir ahit bildirdi. Dedim ki: Ya Rabbi! O ahdi bana açıkla. Buyurdu ki: Dinle: Ali, hiç şüphesiz hidayet bayrağı, dostlarımın imamı ve bana itaat edenlerin nurudur..."** Bkz. Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 67; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 167, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Menakıb-ı Harezmi, s. 215 ve 220; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 114; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 189, h. 672; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 46, h. 69; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 73, el-Haydariyye ve s. 22, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 312, İstanbul; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 46, Necef; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 168; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 144 ve 151.

579- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 76, h. 121; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 102; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, c. 187, el-Haydariyye ve s.

79, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 313; el-İsabe, c. 4, s. 171; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 170; Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 287; Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 417; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 29; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 39 ve 140. Diğer kaynaklar için Mektup 70'e bakınız.

580- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 170, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 63, es-Saade; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 132; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 210, el-Haydariyye ve s. 91, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 313, İstanbul; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 126, h. 363, 2. baskı; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 233, 2. baskı; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 98; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 197, h. 154.

581- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen, kapıya gelsin.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercüme-i ihâli, c. 2, s. 464, h. 984-997; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 334, h. 459; Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 126 ve 127, hadisin sahih olduğunu belirterek; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 22; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 80, h. 120-126; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 220 ve 221, el-Haydariyye ve s. 99, el-Gariy; Menakıb-ı Harezmi, s. 40; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 113; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 65, 72, 179, 183, 210, 234, 254, 282, 407 ve 400 İstanbul ve s. 211, 217, 248, 278, 303 ve 338, el-Haydariyye; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 170; İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 140, el-Osmaniyye, s. 154, es-Saidiyye ve s. 174 başka bir baskı; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 47 ve 48; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 43; Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 22-55 ve 57, el-Haydariyye, s. 3-5 ve 14-16, el-İslamiyye, el-Ezher; Münnavî, Feyzu'l-Kadîr, c. 3, s. 46; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 38; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 415, c. 2, s. 251 ve c. 3, s. 182; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 7, s. 219, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 236, Beyrut; Zehairu'l-Ukba, s. 77; Camiu'l-Usul, c. 9, s. 473, h. 6489; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 250; el-Gadir, c. 6, s. 61-81; Müsned-i Kilabî, İbn Meğazilî'nin Menakıb'ının sonunda, s. 427, Tahran; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 129, h. 378, 2. baskı; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 276; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 1, s. 93, el-Meymeniyye ve c. 1, s. 364, h. 2705, Mustafa Muhammed; Müntehab-ı

Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 255, 2. baskı; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 98 ve bunların dışında onlarca diğer kitap. Hatta bu hadis hakkında müstakil kitaplar da yazılmıştır. Onlardan bazıları şunlardır: Abekatü'l-Envar, c. 5, Hindistan'da basılmış ve sadece bu hadis hakkındadır; Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, Mısır ve Necef'te basılmıştır. Bu iki kitaptan başka kitaplar da vardır.

- 582- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ben hikmetin eviyim, Ali de onun kapısıdır.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 301 h. 3807; Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 63; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, c. 87, h. 129; Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 22 ve 23, Mısır ve s. 45, 53 ve 55, el-Haydariyye; İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 140, el-Osmaniyye ve s. 154, es-Saidiyye; Zehairu'l-Ukba s. 77; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 120, el-Muhammediyye ve s. 73, el-Meymeniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 71 ve 183, İstanbul ve s. 81 ve 211, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 459, h. 983; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 248; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, s. 46, Bulak ve s. 37, başka bir baskı; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275; er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 255, 2. baskı; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 1, s. 93, el-Meymeniyye ve c. 1, s. 364, h. 2704, Mustafa Muhammed; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 272; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 99 ve bunlardan başka kitaplar.

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ben hikmetin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”** Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 86, h. 128; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 26, Mısır ve s. 59, 42 ve 43, el-Haydariyye.

- 583- Bkz. Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 18, el-Ezher ve s. 47, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 96.

- 584- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 488, h. 1008 ve 1009; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 86; Menakıb-ı Harezmi, s. 236; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, s. 203, Bulak ve s. 170, başka bir baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 182, İstanbul; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal,

Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 33. Buna yakın bir hadis de yine bu mektupta geçti.

585- Nahl Suresi, ayet 64. Hadis, bu mektupta, dipnotta verilen kaynaklarıyla birlikte geçti.

586- Bkz. Zehairu'l-Ukba, s. 64; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 215, 2. baskı; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 106, el-Meymeniyye ve 175, el-Muhammediyye; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 217.

587- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 185, 247 ve 284, İstanbul ve s. 219, 294 ve 341, el-Haydariyye; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 2, s. 56, el-Meymeniyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 75, el-Meymeniyye ve s. 123, el-Muhammediyye.

588- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ali bendendir, ben de Ali'denim. Kendim veya Ali'den başka kimse benden taraf (bir şey) eda edemez.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 44, h. 119, Daru İhyai'l-Kütüb; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 300, h. 3803; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 20, et-Takaddüm, Mısır, s. 33, Beyrut ve s. 90, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 378, h. 875-880; el-Menakıb-ı Harezmî, s. 79; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 221, h. 267, 272 ve 273; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 55, 180, 181 ve 371, İstanbul ve s. 60, 61, 212, 219 ve 446, el-Haydariyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 120, el-Muhammediyye ve s. 73, el-Meymeniyye, Mısır; İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 140, el-Osmaniyye ve s. 154, es-Saidiyye, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 36; Şeb-lencî, Nuru'l-Ebsar, s. 72, el-Osmaniyye ve s. 71, es-Saidiyye; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 471, h. 6481; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 2, s. 56, el-Meymeniyye; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 229, 2. baskı; Metalibu's-Seul, s. 18, Tahran ve c. 1, s. 50, Necef; Amrî, el-Mișkat, c. 3, s. 243; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 58 ve 59. Geriye kalan diğer kaynakları Mektup 26'da görebilirsiniz.

589- Tekvir Suresi, ayet 19-22.

590- Necm Suresi, ayet 3-4.

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ali bendendir, ben de Ali’denim. O, benden sonra her müminin velisidir.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 296, h. 3796; Nesaî, el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 87 ve 98, el-Haydariyye; Hâkim, Müstedrekü’s-Sahihayn, c. 3, s. 110; Hilyetü’l-Evliya, c. 6, s. 294; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 224, h. 270 ve 276; Menakıb-ı Harezmi, s. 92; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 216; Zerendî, Nazmu Düreri’s-Simtayn, s. 89 ve 98; es-Savaiku’l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye ve s. 122, el-Muhammediyye; İ’safu’r-Rağibin, Nuru’l-Ebsar’ın kenarında, s. 143, el-Osmaniyye ve s. 158, es-Saidiyye; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 54, 55, 206, 234 ve 284, İstanbul ve s. 61, 62, 244, 277 ve 340, el-Haydariyye; İbn Esir, Üsdü’l-Gabe, c. 4, s. 27; Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 127; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 509; Kenzü’l-Ummal, c. 15, s. 125, h. 359, 2. baskı; Beğavî, Mesabihu’s-Sünne, c. 2, s. 275; Mişkату’l-Mesabih, c. 3, s. 243; Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 30 ve 52; Nebhanî, el-Fethu’l-Kebir, c. 3, s. 88; İbn Esir, Camiu’l-Usul, c. 9, s. 470, h. 6480; Feraidü’s-Simtayn, c. 1, s. 56.

Ali, Peygamber’in (s.a.a) emriyle Tevbe Suresi’ni Ebu Bekir’den alıyor: Bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 4, s. 339, h. 3085; Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 319, h. 1286, sahih senetle, c. 2, s. 322, h. 1296, Daru’l-Maarif, Mısır, c. 1, s. 3, 150, 331 ve c. 3, s. 212 ve 283, el-Meymeniyye, Mısır; Nesaî, el-Hasaisu’l-Aleviyye, s. 91 ve 92, el-Haydariyye ve s. 33 ve 34, Beyrut; Müstedrek-i Hâkim, c. 2, s. 51 ve 331 ve c. 3 s. 51 ve 52; Suyutî, ed-Dürrü’l-Mensur, c. 3, s. 209 ve 210; Fazailü’l-Hamse, c. 2, s. 343; Tefsir-i Taberî, c. 10, s. 64 ve 65; Mecmau’z-Zevaid, c. 7, s. 69; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 333 ve 334; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 245 ve c. 6, s. 338; Zehairu’l-Ukba, s. 69; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü’l-Mühimme, s. 22, Necef ve s. 23, el-Haydariyye; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü’l-Havas, s. 42, Necef ve s. 37, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu’l-Mevedde, s. 88 ve 89, İstanbul ve s. 101, el-Haydariyye; Cavî, et-Tefsirü’l-Münir Li Mealimi’t-Tenzil, c. 1, s. 330; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 2, s. 243; Zehebî, Telhisu’l-Müstedrek, el-Müstedrek’in zeylinde, c. 3, s. 52; Haskanî, Şevahidü’t-Tenzil, s. 1, s. 231, h. 309-318, 322-327; Belazürî, Ensabu’l-Eşraf, c. 2, s. 155, h. 164; İbn Ebu’l-Hadid, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 6, s. 45, M. Ebulfazl’ın tahkikiyle, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam

Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 376, h. 871, 872 ve 881-886; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 285, el-Haydariyye ve s. 152, el-Gariy; Menakıb-ı Harezmi, s. 99-100 ve 223; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 116, h. 155; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 123; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 291; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 163; Şerefüddin, Ebu Hüreyre, s. 120; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 227-229, 2. baskı; Tefsirü'l-Hâzin, c. 3 s. 47; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, Tefsirü'l-Hâzin'in kenarında, c. 3, s. 49; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 475; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 95, 2. baskı; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 61 ve 328. Bu hadisin diğer kaynaklarını Mektup 26'da görebilirsiniz.

591- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 121 ve 128; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 268, h. 788; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda bulunmaktadır: Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 205 ve 257, İstanbul ve s. 307 ve 242, el-Haydariyye; Zehairu'l-Ukba, s. 66. Mektup 70'te de bu hadisle ilgili bazı kaynaklar gelecektir; bakabilirsiniz.

592- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ya Ali! Kim benden ayrılırsa, Allah'tan ayrılmıştır. Kim de senden ayrılırsa, benden ayrılmıştır.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 146; Zehairu'l-Ukba, s. 66; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 135; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 268, h. 789; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 241, h. 288; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 91, 181 ve 205, İstanbul ve s. 105, 214 ve 243, el-Haydariyye; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 18; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 396, Tahran; Feraidü's-Simtayn, s. 1, s. 300, h. 238.

593- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 24, et-Takaddüm, Mısır, s. 99, el-Haydariyye ve s. 39 Beyrut; Menakıb-i Harezmi, s. 82 ve 91; Zehairu'l-Ukba, s. 66; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 184, h. 660; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 130; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 73; İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, c. 141, el-Osmaniyye ve s. 156, es-Saidiyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 48, 187, 246 ve 282, İstanbul; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, el-Osmaniyye ve s. 73,

es-Saidiyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye ve s. 121, el-Muhammediyye; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220; Mişkattu'l-Mesabih, c. 3, s. 245; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 3, s. 196; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5 s. 30; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 302, h. 240.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Kim Ali'ye söverse, bana sövmüştür. Kim bana söverse, Allah'a sövmüştür. Kim de Allah'a söverse, Allah onu yüz üstü ateşe atar.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Şeb-lencî, Nuru'l-Ebsar, s. 100, es-Saidiyye ve s. 99, el-Osmaniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 205, İstanbul; Zehairu'l-Ukba, s. 66; Menakıb-ı Harezmi, s. 81 ve 82; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 394, h. 447; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 83, el-Haydariyye ve s. 27, el-Gariy; Merzbanî, Ahbar-ı Şuarau'ş-Şia, s. 30, el-Haydariyye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 111; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 219; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 302, h. 241; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 105.

- 594- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 122; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 483, el-Meymeniyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 389, h. 495-500 ve 502; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 98, h. 777 ve 778; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 276, el-Haydariyye ve s. 144, el-Gariy; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 52, h. 76, İslamiyye, Tahran; Menakıb-ı Harezmi, s. 93; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 129; Şeb-lencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, el-Osmaniyye ve s. 72, es-Saidiyye, Mısır; el-İstıab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37; Zehairu'l-Ukba, s. 65; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 73 ve 74, el-Meymeniyye ve s. 121, el-Muhammediyye, Mısır; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 146, h. 147; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 173; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 543; Sib b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 44, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 181, 187, 205, 272, 282 ve 303, İstanbul ve s. 213, 221, 243 ve 338, el-Haydariyye; İsfu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 156, es-Saidiyye ve s. 141, el-Osmaniyye; Münavî, Kunuzü'l-Hakaik, s. 144, Bulak ve s. 121, başka bir baskı; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 125, h. 360, 2. baskı; er-Rıyazu'n-Nazıra c. 2, s. 218; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 135; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in

kenarında, c. 5, s. 30; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 332, el-Behiyye, Mısır ve c. 3, s. 369, Muhammed Ali Sabih, Mısır; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 381; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 298, h. 236.

595- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, el-Osmaniyye ve s. 72, es-Saidiyye; İ'safu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 141-142, el-Osmaniyye ve s. 156, es-Saidiyye; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye ve s. 121, el-Muhammediyye, Mısır; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37, es-Saade ve el-İsabe'nin zeylinde, c. 3, s. 37, Mustafa Muhammed, Mısır; Sib b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 28; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 205, 272, 282 ve 303, İstanbul ve s. 242, 325 ve 338, el-Haydariyye; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 383; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 128, es-Saade; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, 9, s. 129-133; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 109, h. 151; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 431, Beyrut ve c. 9, s. 172, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, s. 2, s. 136, el-Meymeniyye ve c. 2, s. 479, Mustafa Muhammed; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 165, el-Hancî ve c. 2, s. 218, 2. baskı, Daru't-Telif, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30.

596- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Müslim, c. 1, s. 48, İsa el-Halebî ve c. 1, s. 60, Muhammed Ali Sabih; Sünen-i Nesaî, c. 8, s. 117; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 109; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 120, h. 166 ve c. 2, s. 191, h. 676, 679, 681, 682 ve 685; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 72, el-Osmaniyye ve s. 71, es-Saidiyye; Sib b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 28; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 214 ve 451, Beyrut; Zehairu'l-Ukba, s. 91; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 47, 48, 213 ve 282, İstanbul ve s. 52, 53, 252 ve 337, el-Haydariyye; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 42 ve 114; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 28, et-Takaddüm, Mısır, s. 44, Beyrut ve s. 104-105, el-Haydariyye; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 48, Necef; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 102; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 170; es-Savaiku'l-Muhrika, s. 73, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 120, el-Muhammediyye; İ'safu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 154, es-Saidiyye ve s. 140, el-Osmaniyye; Genci-i Şafii,

Kifayetü't-Talib, s. 68, el-Haydariyye ve s. 20, el-Gariy; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 192, h. 227 ve 232; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 97, h. 20; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 284; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, s. 192, Bulak ve s. 203, başka bir baskı; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 473, h. 6488; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 242; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 105, h. 300, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 183; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 190; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 131 ve 132. Bu hadis, hitap zamiriyle, kaynaklarıyla birlikte Mektup 100'de de gelecektir.

597- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Menakıb-ı Harezmî, s. 234; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 103, h. 145 ve 430; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 74, el-Osmaniyye; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 613; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 92, 248 ve 314, İstanbul ve s. 104 ve 295, el-Haydariyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 171, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 30, Beyrut; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 219-220; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 128. Buna yakın bir hadis de Mektup 70'de gelecektir.

598- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 102; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 111, el-Haydariyye ve 109 el-Gariy; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 211, h. 705 ve 706; Zehairu'l-Ukba, s. 92; Menakıb-ı Harezmî, s. 30 ve 66; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 132; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 91 ve 213, İstanbul ve s. 104 ve 252, el-Haydariyye; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 74, el-Osmaniyye ve s. 73, es-Saidiyye, Mısır; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 285, 2. baskı, Mısır ve c. 2, s. 214, el-Hancî; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, s. 203, Bulak ve s. 121, başka bir baskı; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 271; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 129 ve 310, h. 248.

599- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 10'da geçti.

600- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 10'da geçti.

601- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 10'da geçti.

602- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 10'da geçti.

- 603- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 170, h. 1208; Menakıb-ı Harezmi, s. 57.
- 604- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 129, h. 170; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 438, h. 946; Menakıb-i Harezmi, s. 211; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 234, İstanbul, s. 277, el-Haydariyye ve c. 2, s. 58, el-İrfan; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 3 1; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 50; Tarih-i Bağdad, c. 5, s. 383.
- 605- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Müstedrek-i Hâkim, c.3, s. 129; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 249, h. 315-318; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 309, el-Haydariyye ve s. 318, başka bir baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 421, İstanbul ve s. 310 ve 505, el-Haydariyye; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 297, el-Haydariyye ve s. 162, el-Gariy; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 391, h. 5992, 1. baskı ve c. 15, s. 95, h. 270, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 318; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 266; Hatib Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 4, s. 195 ve 196.
- 606- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 417, h. 916; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 107; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 90; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 99, İstanbul ve s. 115, el-Haydariyye; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 71, el-Osmaniyye; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 293, h. 398-402; Genci-i Şafii, Kifayetüt-Talib, s.233, el-Haydariyye ve s. 109, el-Gariy; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 301; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 148. Hadisin diğer kaynaklarına Mektup 12'de bakabilirsiniz.
- 607- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 303, h. 3811; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 268, h. 331 ve 332; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 42; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 46, el-Haydariyye ve s. 17, Mısır; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 115; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 121, el-Muhammediyye ve s. 73, el-Meymeniyye, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 172; Zehairu'l-Ukba, s. 77;

- Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 87, 210 ve 282, İstanbul ve s. 99, 248 ve 338, el-Haydariyye. Hadisin diğer kaynakları Mektup 34'te geçti.
- 608- Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 87 ve 182, İstanbul ve s. 99 ve 215, el-Haydariyye.
- 609- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 45, h. 67 ve s. 197; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 273, h. 793-795; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 239, İstanbul ve s. 284, el-Haydariyye; Münavî, Kü-nuzü'l-Hakaik, s. 38; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 128; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34. Buna yakın bir hadis de, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 254 ve Mizanü'l-İtidal, c. 4, s. 127'de bulunmaktadır.
- 610- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 34'te geçti.
- 611- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 224, h. 300, 301 ve 304; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 120; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 353, h. 857; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 121; Hileyetü'l-Evliya, c. 3, s. 26; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 19 ve 94, İstanbul ve s. 21 ve 109, el-Haydariyye; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 35; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 227; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 140; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 236, h. 183 ve 184.
- 612- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 168, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 211 ve 312, İstanbul ve s. 253, el-Haydariyye. Buna yakın bir hadis de şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 280, h. 804; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 355; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 78, h. 116, 117 ve 147; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 34, Mısır ve s. 69, el-Haydariyye; Menakıb-ı Harezmi, s. 220; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 107; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 2, s. 700; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 212, h. 256; Zehairu'l-Ukba, s. 93 ve 94; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 214, İstanbul ve s. 253, el-Haydariyye; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 290; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 170.

613- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 123; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 234, h. 739-746; Buharî, Tarih-i Kebir, c. 1, 2. bölüm, s. 281, h. 966, 2. baskı, Türkiye; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 133; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 71, h. 104; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 162, h. 862; Zehairu'l-Ukba, s. 92; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 27, Mısır, s. 45, Beyrut ve s. 106, el-Haydariyye; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 339, el-Haydariyye ve s. 196, el-Gariy; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 104; Tarihu'l-Hulefa, s. 173; İbn Hacer, es-Savaihu'l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye ve s. 121, el-Muhammediyye, Mısır; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, el-Osmaniyye ve s. 73, es-Saidiyye; İsfâfu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 141, el-Osmaniyye ve s. 157, es-Saidiyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevede, s. 110, 214 ve 283, İstanbul ve s. 128, 253 ve 339, el-Haydariyye; Kenzü'l-Ummal c. 15, s. 110, h. 134, 2. baskı; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 217, el-Hancî ve c. 2, s. 289, 2. baskı; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 246; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 46; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 285; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 172, h. 132 ve 134.

614- Yâsîn Suresi'de sözü edilen Habib-i Neccar.

615- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 213, h. 924 ve 926; Harezmi, el-Menakıb, s. 20; İbn Hacer, es-Savaihu'l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 123, el-Muhammediyye; Mecmau'z-Zevaid, c.9, s. 102; Zehairu'l-Ukba, s. 58; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 284, İstanbul; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhah'is-Sitte, c. 1, s. 184; İhkaku'l-Hak, c. 5 s. 588. Geriye kalan diğer kaynakları Mektup 12'de görebilirsiniz.

616- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 223, h. 938 ve 939; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 79, h. 128 ve c. 2, s. 282, h. 805; Zehairu'l-Ukba, s. 56; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 124, el-Haydariyye ve s. 47, el-Gariy; Menakıb-ı Harezmi, s. 215; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 245, h. 293 ve 294; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 202; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126, 185, 202, 233 ve 315, İstanbul ve s. 146, 219, 236 ve 340, el-Haydariyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Neh-

cü'l-Belaga, c. 9, s. 172, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 431, Beyrut; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 2, s. 42, el-Meymeniyye ve c. 2, s. 83, başka bir baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30.

617- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 237; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 157, 1. baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 435; Fazailü'l-Hamse, c. 3, s. 52, Beyrut.

618- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 45, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 18, Beyrut; Tarih-i Bağdad, c. 11, s. 216; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 6, s. 218, Mısır; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 325; Fazailü'l-Hamse, c. 3, s. 51; Şeyh Tusî, Telhisu's-Şafi, c. 3, s. 51, el-Abad.

619- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Müstedrek-i Hâkim, c. 3, s. 140; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 118; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34; Fazailü'l-Hamse, c. 3, s. 52; İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 329; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 387, h. 318.

620- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 64, Neced ve s. 23, Tahran; Menakıb-ı Harezmi, s. 183; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 115; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 127, h. 1168, 1170, 1171, 1175, 1177 ve 1178.

Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 131, el-Haydariyye, s. 66, Beyrut; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 37; Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 67, Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 282 ve c. 4, s. 32; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 252 ve 253; Zehairu'l-Ukba, s. 76; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 298, h. 341 ve 78; Kilabî, el-Müsned, s. 438, h. 23, İbn Meğazilî'nin Menakıb'ının sonunda; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 277 ve c. 3, s. 207, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 1, s. 205, eski baskı, Mısır; Mecmau'z-Zevaid c. 9, s. 33 ve c. 5, s. 186; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 173; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 74, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 121, el-Muhammediyye; İbn Hacer, el-İ-

sabe, c. 2, s. 392; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 94, h. 266, 2. baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 209, 283 ve 59 İstanbul ve s. 67, 247 ve 339, el-Haydariyye; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 349; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 159, h. 121-123 ve s. 280, h. 219. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 24'te şu kitaplardan nakledilmiştir: Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 31, 33 ve 82, el-Meymeniyye, Mısır; el-Mutasar Mine'l-Muhtasar, c. 1, s. 221, Haydarabad; Zehebî, Tarihu'l-İslam, c. 2, s. 202, Mısır; el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 6, s. 217, es-Saade; Safurî, Nüzhetü'l-Mecalis, c. 2, s. 209; Nüzhetü'n-Nâzırin, s. 39, el-Meymeniyye, Mısır; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 174, elyazması; Şerh-i Fıkh-ı Ekber-i Ebu Hanife, s. 67, Kahire; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 67, elyazması; Behcet Efendi, Tarih-i Âl-i Muhammed, s. 122, Aftab; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 44 ve 601, Lahor; Hindî, er-Ravzu'l-Ezher, s. 111, Haydarabad.

- 621- **Resulullah (s.a.a) Ali b. Ebu Talib'e Nakisîn, Kasıfım ve Marıkîn ile savaşmasını emretti. Onlar, Cemel ashabı, Sıffın ehli ve Haricîlerdir:** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercüme-i hâli, c. 3, s. 168, h. 1205-1208; Menakıb-i Harezmi, s. 110, 122 ve 125; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 271 ve 584; Mecmau'z-Zevaid, c. 6, s. 135, c. 5, s. 186 ve c. 7, s. 238; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 245, Mısır, eski baskı ve c. 3, s. 207 ve c. 13, s. 183, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 128, İstanbul ve s. 125, el-Haydariyye; İbn Esir Cezerî, Nihayetü'l-Lügat, c. 4, s. 60; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 3, s. 18 ve c. 9, s. 253; Zübeydî, Tacu'l-Arus, c. 1, s. 651 ve c. 5, s. 206; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 169, el-Haydariyye ve s. 70 el-Gariy; Üsdü'l-Gabe c. 4, s. 33; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 358; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 192-195; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 435, 437 ve 451; Kenzü'l-Ummal c. 15, s. 97, h. 282, 2. baskı; el-İstıab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 53; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 150, 279, 281, 282, 283, 285 ve 332.

Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 60'da şu kitaplardan nakledilmiştir: Kenanî, Tenzihü'ş-Şeriatü'l-Merfua, c. 1, s. 387, Kahire; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 68, elyazması; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 602, 603 ve 624, Lahor; Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 340 ve c. 13, s. 186, Kahire; Hatib-i Bağdadî, Muzihu Evhami'l-Cem'i

ve't-Tefrik, c. 1, s. 386; Taftazanî, Şerh-i Makasid, c. 2, s. 217, Astane; Mecmau Bihari'l-Envar, c. 3, s. 143 ve s. 395, Nur-i Kişver; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 209, elyazması; er-Ravzu'l-Ezher, s. 389, Haydarabad. Bu hadis, Fazailü'l-Hamse'de şu kitaplardan naklolunmuştur: Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 82, 88, 319, 392, 72 ve 215. el-Gadir, c. 3, s. 192'de ise şu kitaplardan nakledilmiştir: Tarih-i İbn Kesir c. 7, s. 306 ve Suyutî, el-Hasais, c. 2, s. 138.

622- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 171, h. 1209; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 193; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 32; İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 635.

623- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Menakıb-ı Harezmî, s. 44; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 334, el-Haydariyye ve s. 191, el-Gariy; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 352; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 36; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 37.

624- Bkz. Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 134. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 7, s. 334'te şu kitaplardan nakledilmiştir: Ebu Nuaym İsfahanî, Nüzülü'l-Kur'an Fî Emirî'l-Müminin, elyazması; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 67, elyazması. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 123'te ise şu kitaptan nakletmiştir: Taberanî, el-Mucemu'l-Kebir, c. 1, yaprak 51, elyazması.

625- Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 1, s. 25; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 233, İstanbul, s. 276, el-Haydariyye ve c. 2, s. 58, el-İrfan.

626- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 65-66; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 117, h. 160; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 262; Metalibu's-Seul, c. 1, s. 95, Neced; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 173, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 431, eski baskı, Mısır; Menakıb-ı Harezmî, s. 71; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 313; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 270, el-Haydariyye ve s. 139, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 96; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 315, İstanbul ve s. 379, el-Haydariyye; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 34; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 223, h. 174.

- 627- Bkz. Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 66, es-Saade; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 95, Necef.
- 628- Bkz. Hâkim, Müstedrekü's-Sahihayn, c. 3, s. 107, Haydarabad; Zehbî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 107; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 63, h. 1108; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 19, h. 7 ve 9; Menakıb-ı Harezmi, s. 3, el-Haydariyye ve s. 19, Tebriz; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 253, el-Haydariyye ve s. 25, el-Gariy; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 168; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 80, Necef; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 72, el-Meymeniyye ve s. 118, el-Muhammediyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 121 ve 275, İstanbul, s. 142 ve 328, el-Haydariyye ve c. 1, s. 131 ve c. 2, s. 99 ve 104, el-İrfan; İbn Esir, el-Kâmil Fi't-Tarih, c. 3, s. 399; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 2, s. 207; er-Ravzu'l-Ezher, s. 96 ve 102; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 43, elyazması; Dehlevî Hindî, Techizü'l-Ceyş, s. 335, elyazması; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 11; İ'safu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 148-149, es-Saidiyye ve s. 135, el-Osmaniyye; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 87, Necef; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 379, h. 309. Buna yakın bir söz de şu kitaplarda mevcuttur: İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 51; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 507; Sabban, İ'safu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 149, es-Saidiyye ve s. 135, el-Osmaniyye; Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 20, el-Haydariyye ve s. 2, el-İslamiyye, Kahire.
- 629- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 430, h. 933, Beyrut; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 39, h. 49 ve 53; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 74, el-Osmaniyye, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 171; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; İ'safu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 160, es-Saidiyye ve s. 145, el-Osmaniyye.
- 630- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 431, h. 934; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 231, el-Haydariyye ve s. 108, el-Gariy; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 172; Şebencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 74, el-Osmaniyye, Mısır;

Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126 ve 286, İstanbul, s. 148 ve 343, el-Haydariyye ve c. 1, s. 125 ve c. 2, s. 111, el-İrfan; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 160, es-Saidiyye ve s. 145, el-Osmaniyye; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 11.

631- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 49, h. 70-74, 77 ve 82; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 430, h. 932; Zhairu'l-Ukba, s. 89; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 140, el-Haydariyye ve s. 54, el-Gariy; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 89; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 74, el-Osmaniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 126 ve 286, İstanbul, s. 148 ve 343, el-Haydariyye ve c. 1, s. 125 ve c. 2, s. 111, el-İrfan; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 171; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 112; İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 145, el-Osmaniyye ve s. 160, es-Saidiyye; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 274, 2. baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 38.

632- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 43; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 171; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 248 ve 294; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 60, h. 1104-1106; Zhairu'l-Ukba s. 79.

633- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 125, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 199; Eminî, el-Gadir, c. 11, s. 74; Fethu'l-Bari Fî Şerh-i Sahih-i Buharî, c. 7, s. 83.

634- Bkz. Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medine-ti'l-İlm Ali, s. 20, el-Haydariyye, 2. baskı, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 118, el-Muhammediyye ve s. 72, el-Meymeniyye, Mısır; İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 149, es-Saidiyye ve s. 135, el-Osmaniyye, Mısır; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 282.

635- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Menakıb-ı Harezmi, s. 110,

el-Haydariyye ve s. 107, Tebriz; Taberanî, el-Mucemu's-Sağır, c. 1, s. 55; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 399, el-Haydariyye ve s. 254, el-Gariy; Mecmau'z-Zevaid c. 9, s. 134, İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 122 ve 124, el-Muhammediyye ve s. 74 ve 75, el-Meymeniyeye, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 173, es-Saade, Mısır ve s. 67, el-Meymeniyeye; İ's'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 157, es-Saidiyye ve s. 143, el-Osmaniyye; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 73, el-Osmaniyye; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 180; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 40, 90, 185, 237, 283 ve 285, İstanbul, s. 44, 103, 219, 281, 339 ve 342, el-Haydariyye ve c. 1, s. 38 ve 88, c. 2, s. 10, 61, 108 ve 110, el-İrfan; Gayetü'l-Meram, s. 540, 45. bap, İran; Münavî, Feyzu'l-Kadîr, c. 4, s. 358; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 2, s. 56; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 277; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 177, h. 140. İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 640'da ise şu kitaplardan nakledilmiştir: İbn Merdeveyh, el-Menakıb, elyazması; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, , c. 5, s. 31, el-Meymeniyeye; Abdullah Şafii, el-Menakıb, elyazması; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 66, elyazması; Esne'l-Metalib, s. 136; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 597-598, Lahor; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 2, s. 242, Mısır.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Ali hak ile beraberdir, hak da Ali ile beraberdir. Bu ikisi kıyamet günü (Kevser) Havuzun(un) başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmazlar.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 14, s. 321; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 119, h. 1162; Gayetü'l-Meram, s. 539, 45. bap, İran; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 177; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 73, Mustafa Muhammed, Mısır ve c. 1, s. 68, başka bir baskı; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 177; İhkaku'l-Hak c. 5, s. 624; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 598, Lahor. el-Gadir, c. 3, s. 178'de ise şu kitaplardan nakledilmiştir: İbn Merdeveyh, el-Menakıb; Sem'anî, Fazailü's-Sahabe; Zemehşerî, Rebiu'l-Ebrar.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **“Allah Ali'ye merhamet etsin. Allah'ım! O nereye dönerse, hakkı da onunla döndür.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî c. 5, s. 297, h. 3798; Hâkim, Müs-

tedrekü's-Sahihayn, c. 3, s. 124; Menekıb-ı Harezmî, s. 56; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 117, h. 1159 ve 1160; Gayetü'l-Meram, s. 539, 45. bab, İran; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 572, Beyrut ve c. 10, s. 270, M. Ebul-fazl'ın tahkikiyle, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 62, el-Meymeniyye, Mısır; Nebhanî, el-Fet-hu'l-Kebir, c. 2, s. 131; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 420; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 176. İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 626'da ise şu kitaplardan nakledilmiştir: Beyhakî, el-Mehasin ve'l-Mesavî, s. 41, Beyrut; Bakelanî, el-İnsaf, s. 58, Kahire; Abdullah Şafii, elMenakıb, s. 28, elyazması; Rezin, el-Cemu Beyne's-Sihah, c. 3, elyazması; Zehebî, Tarihu'l-İslam, c. 2, s. 198, Mısır; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, elyazması; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 180, elyazması; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 599, Lahor.

Ebu Said-i Hudrî'den şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) Ali b. Ebu Talib'e işaret ederek şöyle buyurdu: **"Hak onunla beraberdir, o da hakla beraberdir."** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 119, h. 1161; Mecmau'z-Zevaid c. 7, s. 35, el-Gadir, c. 3, s. 179.

Abdullah b. Abbas'tan şöyle dediği rivayet edilir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **"Ali b. Ebu Talib nereye dönerse, hak onunla beraberdir."** Bkz. Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 177, h. 139.

- 636- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 375, h. 870; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 123, el-Muhammediyye ve s. 75, el-Meymeniyye; Şebencilî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, es-Saidiyye ve s. 73, el-Osmaniyye; Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 158, es-Saidiyye ve s. 143, el-Osmaniyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 180, 185, 254 ve 284, İstanbul, s. 212, 219, 303 ve 341, el-Haydariyye ve c. 2, s. 4, 10, 79 ve 109, el-İrfan; Menakıb-ı Harezmî, s. 87 ve 91, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 92, h. 135 ve 136; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, c. 2, s. 56, el-Meymeniyye ve c. 2, s. 140, h. 5596, Mustafa Muhammed; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 214. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 5, s. 236'da şu kitaplardan nakledil-

miştir: Deylemî, Firdevsü'l-Ahbar; el-Menakıbu'l-Murtazaviyye, s. 88, Bombay; Künuzü'l-Hakaik, s. 18, Bulak; Bedahşî, Miftahu'n-Neca Fî Menakıb-ı Âli'l-Aba, s. 28 ve 43, elyazması; Hamzavî, Meşari-ku'l-Envar, s. 91, eş-Şerefiyye, Mısır; Hatib Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 7, s. 12, es-Saade, Mısır; İntihaü'l-Efham, s. 213. Bu lafza yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 92, h. 135 ve 136; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 63.

637- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Hâkim, Müstedrekü's-Sahihayn, c. 2, s. 120; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 368, h. 867 ve 868; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 163 ve 164; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 75, el-Meymeniyye ve s. 124, el-Muhammediyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 40 ve 285, İstanbul, s. 44 ve 341, el-Haydariyye ve c. 1, s. 38 ve 110, el-İrfan; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 144, h. 412, 2. baskı; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 276. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 451'de şu kitaplardan nakledilmiştir: Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 446, Lahor; İntihaü'l-Efham, s. 212; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 28 elyazması. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda bulunmaktadır: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 89, el-Haydariyye ve s. 32, Beyrut; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 40, el-Haydariyye; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 46; Menakıb-ı Harezmi, s. 81. Mektup 70'te Ali'nin Peygamber'in kendisi gibi olduğu gelecektir; bakabilirsiniz.

638- **Halifelerin Faziletleri: Bu faziletler ve hadislerin çoğu yalan ve uydurmadır.** Bu konuda şu kitaplara bakabilirsiniz: Merhum Allame Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 297-375, c. 7, s. 87-114 ve 237-329 ve c. 8, s. 30-96, Beyrut. Allame Eminî, Sünni âlimlerin büyüklerinin yalan ve uydurma olduğunu açıkça ifade ettikleri bazı hadisleri zikreder. Yine el-Gadir, c. 9, s. 218-396 ve c. 10, s. 67-137, Beyrut; Seyyid Abdülhüseyn Şerefüddin, Ebu Hüreyre, s. 28-30, 36-38, 117 ve 135-137, el-Haydariyye.

639- **Seçkin sahabî Huzeyfe b. Üseyd'in rivayetiyle Peygamber'in (s.a.a) Gadir-i Hum Hutbesi:** Taberanî, el-Mucemu'l-Kebir'de Huzeyfe b. Üseyd el-Gıfarî'den (r.a) şöyle dediğini tahriç eder: Resulullah (s.a.a) Veda Haccı'ndan dönerken ashabını çöldeki (Gadir-i Hum çölündeki) birbirine yakın birkaç ağacın altında konaklamaktan sakındırdı.

Sonra bazı kişileri o ağaçların altındaki çer çöp ve dikenleri temizlemekle görevlendirdi. Ardından (biraz dinlemek için) o ağaçlara yaslandı. Sonra onların altında namaz kıldı. Sonra ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Latif ve Habir olan Allah bana haber verdi ki, hiçbir peygamber kendisinden önceki peygamberin ömrünün yarısından fazla yaşamamıştır. Ben öyle zannediyorum ki, yakın bir zamanda (Rabbim tarafından) çağrılacak ve icabet edeceğim. Ben de sorguya çekileceğim, siz de sorguya çekileceksiniz. O zaman ne diyeceksiniz?” Dediler ki: “Şehadet ederiz ki, sen iletin, çaba sarf ettin ve öğüt verdin. Allah sana en iyi mükâfatı versin.” Resulullah, “Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in O’nun elçisi ve kulu olduğuna, cennetin hak olduğuna, cehennemın hak olduğuna, ölümün hak olduğuna, ölümden sonra dirilişin hak olduğuna, kıyametin hiç şüphesiz geleceğine ve Allah’ın kabirdekileri dirilteceğine şehadet etmez misiniz?” diye buyurdu. “Evet, bütün bunlara şehadet ederiz.” dediler. Peygamber, “Allah’ım, sen şahit ol!” dedi. Sonra şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Hiç şüphesiz, Allah benim mevlâmdır, ben de müminlerin mevlâsıyım ve ben müminlere kendilerinden evlâyım (üzerlerinde kendilerinden daha çok yetki sahibiyim). Öyleyse (bilin ki) ben kimin mevlâsı isem, -Ali’yi kastederek- bu da onun mevlâsıdır. Allah’ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.” Sonra şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Ben sizden önce göçeceğim. Siz de Havuz’un başında bana geleceksiniz. O havuz, Busra ile San’a arasındaki mesafeden daha enli, daha geniştir. O havuzda yıldızlar sayınsınca gümüşten kadehler vardır. Siz bana geldiğinizde size iki değerli ve ağır emanetinden soracağım. Benden sonra o ikisi hakkında nasıl davrandınız diye. Büyük emanet, Aziz ve Celil Allah’ın Kitabı’dır. O bir sebeptir (iptir) ki, bir ucu Allah Teâlâ’nın elindedir, bir ucu da sizin elinizdedir. Ona sımsıkı sarılın ki, sapmayasınız, değişmeyesiniz. Diğer emanet ise, İtret’im, Ehl-i Beyt’imdir. Latif ve Habir olan Allah bana haber verdi ki, o ikisi Havuz’un başında bana gelinceye kadar asla birbirinden ayrılmayacaklar.”

Bu hutbe şu kitaplarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 25, el-Meymeniyye ve s. 41-42, el-Muhammediyye, hadisin sahih olduğunu belirterek; Heysemî, Mecmau’z-Zevaid, s. 9, s. 164; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 2, s.

45, h. 545; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c.1, s. 168, h. 959, 2. baskı; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 26-27; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 312, İsfahan ve c. 1, s. 156, Kum; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 37, İstanbul ve s. 41, el-Haydariyye; Tirmizî, Nevadiru'l-Usul, s. 289, Mısır. Suçlu eller bu hadisi bu kitaptan çıkarmış ve sadece hadise işaret edilmiştir. Oysa Bedahşî, Nüzülü'l-Ebrar adlı eserinde (s. 18) bu hadisi eksiksiz olarak o kitaptan nakletmiştir; bakabilirsiniz. Bu hadis başka bir lafızla da şu kitaplarda bulunmaktadır: İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 24; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 16, h. 23; Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 168, h. 957, 2. baskı, Zeyd b. Erkam'ın rivayetiyle.

640- **Büyük sahabî Zeyd b. Erkam'ın rivayetiyle Gadir Hadisi:** Şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 93, el-Haydariyye, s. 21, et-Takaddüm, Mısır ve s. 35, Beyrut; Harezmi, el-Menakıb, s. 93, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 32, İstanbul ve s. 36, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 30; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 91, h. 255, 2. baskı; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 117, 121, 144, 152 ve 161.

641- İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 42, h. 543'de tahrîç eder.

642- Bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 93, el-Haydariyye ve s. 35 Beyrut; Sahih-i Müslim, c. 2, s. 362, İsa el-Halebî, Mısır, c. 7, s. 122, Muhammed Ali Sabih, Mısır ve c. 7, s. 123, el-Mektebetü't-Ticariyye, Beyrut. Bu hadis şu kitaplarda da özet olarak nakledilmiştir: İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 36, h. 534; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 315; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 122, 124, 132, 159, 177 ve 212; Harezmi, el-Menakıb, s. 93; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 91.

643- **Sahabî Berâ b. Azib'in rivayetiyle Gadir Hadisi:** Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 67; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 350; Taberî, er-Riyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 223; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 24; Celaledin Suyutî, el-Havi Li'l-Fetava, c. 1, s. 122; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 117, h. 335, 2. baskı. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 47, h. 546-550; Belazürî, Ensa-

bu'l-Eşraf, c. 2, s. 215; Menakıb-ı Harezmî, s. 94; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 18-20; Feraidü's-Simtayn c. 1, s. 64, 65 ve 71.

644- **Sa'd b. Ebu Vakkas'ın rivayetiyle Gadir Hadisi:** Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 101, el-Haydariyye, s. 40, Beyrut ve s. 25, et-Takaddüm, Mısır; Fazailü'l-Hamse c. 1, s. 365, Beyrut; el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 212; el-Gadir c. 1, s. 38 ve 41.

645- Yine Sa'd'ın rivayetiyle: Bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 101, el-Haydariyye, s. 41, Beyrut ve s. 25, et-Takaddüm, Mısır; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 365, Beyrut; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 70; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 53, h. 552; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 38.

646- Bu konuda şu kitaplara bakınız: Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 14-213, Beyrut; Abekatü'l-Envar, Gadir Hadisi hakkındaki iki cildi, Hindistan; Gayetü'l-Meram; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 5-90.

Ömer b. Hattab'ın Gadir günü İmam Ali'ye söylediği söz: **“Ey Ebu Talib'in oğlu! Mübarek olsun! Kadınıyla erkeğiyle her müminin mevlâsı oldun.”** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 50, h. 547, 549 ve 550; Menakıb-ı Harezmî, s. 94; Müsned-i Ahmed, c. 4, s. 281, el-Meymeniyeye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 24; Suyutî, el-Havi Li'l-Fetava, c. 1, s. 122; Zehairu'l-Ukba, s. 67; Fazailü'l-Hamse, c. 1, s. 350; Sem'anî, Fazailü's-Sahabe, elyazması; Tarihu'l-İslam, c. 2, s. 198, Mısır; Hacı Hanefi, İlmü'l-Kitab, s. 161; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 109; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevadde, s. 30, 31 ve 249, istanbul ve s. 33, 34 ve 297, el-Haydariyye; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 3, s. 63, ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 12, s. 50, Mısır, Hicrî 1375; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 29; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 246; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 1, s. 285; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 77, 13. bap.

el-Gadir, c. 1, s. 272'de ise şu kitaplardan nakletmiştir: İbn Ebu Şeybe, el-Müsannef, Ebu'l-Abbas Şeybanî, el-Müsnedü'l-Kebir; Ebu Ya'la Musulî, el-Müsned; Tefsir-i Merdeveyh; Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 169, el-Hancî; Şankitî, Kifayetü't-Talib Fî Hayati Ali b. Ebu Talib, s. 28; İbn Cevzî, el-Menakıb; Natanzî,

el-Hasaisu'l-Aleviyye; Ömer b. Muhammed el-Molla, Vesiletü'l-Müteabbidin; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 212; Mukrizî, el-Hutat, s. 223; Ezruî, Bediu'l-Meanî, s. 75; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 406; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 397; Semhudî, Vefau'l-Vefa Bi Ahbari Dari'l-Mustafa, c. 2, s. 173; Muhammed Şeyhanî, es-Sıratu's-Sevî Fî Menakıbı Âli'n-Nebi; Şeyh Ahmed Bakesir, Vesiletü'l-Meal; Hüsameddin Seharneburî, Me'afizu'r-Revafiz; Bedahşî, Miftahu'n-Neca; Bedahşî, Nüzülü'l-Ebrar; San'anî, er-Ravzatü'n-Nediyye, Muhammed Sadrılâlem, Mearicü'l-Ula.

Resulullah (s.a.a) Gadir günü şöyle buyurdu: **“Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 297, h. 3797; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 45, h. 121; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 213, h. 276-279, 281, 460, 461 ve 465 ve c. 2, s. 14, h. 509, 510, 519, 520, 524, 525, 529-531, 533,534, 536-538, 540-542, 551, 554-557, 563, 564, 574, 575, 577-579 ve 587, Beyrut; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 103, 105- 108; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 91, 92, 120, 135, 143, 147 ve 150, 2. baskı; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 94, 95 ve 50, el-Haydariyye; Hâkim, Müstedrekü's-Sahihayn, c. 3, s. 110, hadisin sahih olduğunu belirterek ve s. 116; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 110; Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 5, s. 26; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 369, c. 3, s. 274 ve c. 5, s. 208; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 468; Menakıb-ı Harezmi, s. 19, 94 ve 95; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 5, s. 182; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 112; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 19, h. 23, 24, 30-32, 34 ve 36; Suyutî, el-Havî, c. 1, s. 122; İbn Ebu Hatem, el-Cerhu ve't-Tadil, c. 4, 2. bölüm, s. 431, Haydarabad, hadisie sadece işaret etmiş; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 88, c. 2, s. 672, sahih senetle ve c. 4, s. 372, 1. baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 31, 33, 36-38, 181, 187 ve 274; Zehairu'l-Ukba, s. 67; el-İsabe, c. 1, s. 305, 372 ve 567, c. 2, s. 257, 382, 408 ve 509, c. 3, s. 542 ve c. 4, s. 80; Ebu'l-Ferec İsfahanî, el-Eğani, c. 8, s. 307; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 169, es-Saade, Mısır ve s. 65, el-Meymeniyye, Mısır; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 275; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 58, 60, 62 ve 286, el-Haydariyye ve s. 14-16 ve 153, el-Gariy; İbn Kuteybe (ö. Hicrî 276), el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 101; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 157, h. 210, 212 ve 213; Gazalî,

Sırru'l-Âlemeyn, s. 21; Amrî, Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 243; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 222-224; Buharî, Tarih-i Kebir, c. 1, 1. bölüm, s. 375, 2. baskı, Türkiye; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 63 ve 66.

Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 228'de şu kitaplardan nakledilmiştir: Ebu Nuaym, Ahbar-ı İsfahan, c. 1, s. 235; Sem'anî, Fazailü's-Sahabe, elyazması; Rezin Abderî, el-Cem'u Beyne's-Sıhah, elyazması; Zehebî, Tarihu'l-İslam, c. 2, s. 196; el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 211-214 ve c. 7, s. 334, 338, 348 ve 448; Abdullah Şafii, el-Menakıb, s. 106, elyazması; Vefau'l-Vefa, c. 2, s. 173; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 58, elyazması; İbnü'd-Deybe', Teysirü'l-Vusul, c. 2, s. 147; Nur-i Keşver; Nakşibendî, Ramuzü'l-Ahadis, s. 168; Hatibi Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 290, Dulabî, el-Küna ve'l-Esma, c. 1, s. 160, Haydarabad; Nüzhetü'n-Nâzırin, s. 39; İbn Münzir, el-Cerhu ve't-Tadil, c. 4, 2. bölüm, s. 431; Abdullah İsfahanî, Ahlâkü'n-Nebi; eş-Şezeratü'z-Zehebîyye, s. 54; Kirmanî, Ahbarü'd-Düvel, s. 102; Şeyh Hazrecî, Şerh-i Ürcuze, s. 275 ve 293, elyazması; Nablusî, Zehairu'l-Mevaris, c. 1, s. 213; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, mim harfi, Bulak; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 36, 564, 568, 570, 571, 448, 579 ve 581; Muhammed b. Osman Bağdadî, el-Müntehab Min Sahih-i Buharî ve Müslim, s. 217, elyazması; Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 7, s. 251, Bulak; İbn Ebu'l-Fevaris, el-Erbain, s. 39, elyazması; Beyhakî, el-İtikad Ala Mezhebi's-Selef, s. 182; Herevî, el-Erbaine Hadisen, elyazması; el-Mutasar Mine'l-Muhtasar, c. 2, s. 332, Haydarabad; Hatib-i Bağdadî, Muzihu Evhami'l-Cem'i ve't-Tefrik, c. 1, s. 91; İbn Hacer Askalanî, et-Tehzib, c. 1, s. 337; İbn Hamza, el-Beyan ve't-Tarif, c. 2, s. 230; el-Azdad, s. 25 ve 180; Cahiz, el-Osmaniyye, s. 134 ve 144; İbn Kuteybe, Muhtelefü'l-Hadis, s. 52; İbn Esir Cezerî, en-Nihaye, c. 4, s. 346, el-Müniriyye, Mısır; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 244, el-Hancî, Mısır; Düvelü'l-İslam, c. 1, s. 20; Zehebî, Tezkiretü'l-Huffaz, c. 1, s. 10; İyçî, el-Mevakif, c. 2, s. 611; Taftazanî, Şerh-i Makasid, c. 2, s. 219; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 4, elyazması; Muttaki Hindî, Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 30; Münavî, Feyzu'l-Kadîr, c. 1, s. 57; Esne'l-Metalib Fî Ahadise Muhtelefi'l-Meratib, s. 221; Kander Hindî, er-Ravzu'l-Ezher, s. 94; Suyutî, el-Camiu's-Sağir, h. 900; Dulabî, el-Küna ve'l-Esma, c. 2, s. 88.

Bu hadisi, İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in ter-

cümeihâlinin zeylinde şu kitaplardan nakletmiştir: Taberanî, el-Mucemu'l-Kebir, c. 1, s. 149 ve 205; Ahmed b. Hanbel, el-Fazail, h. 82, 91 ve 139, Emirü'l-Müminin'in faziletleri babı, elyazması; İbn Adiy, el-Kâmil, c. 2, s. 20, elyazması.

Yine İhkaku'l-Hak'da şu kitaplardan nakledilmiştir: Nebhanî, eş-Şerefü'l-Müebbed Li Âl-i Muhammed, s. 111; Berzencî, Makasidü't-Talib, s. 11; Behçet Efendi, Tarih-i Âl-i Muhammed, s. 121; Büluğü'l-Emanî, el-Fethu'r-Rabbanî'nin zeylinde, c. 21, s. 213.

Resulullah (s.a.a) Gadir günü şöyle buyurdu: **“Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 211, h. 275, c. 2, s. 5, h. 501, 503-506, 512, 526, 527, 532, 535, 539, 543, 545, 546, 549, 561, 566-568, 570-573, 580 ve 583; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 96, 100 ve 104, el-Haydariyye ve s. 23 ve 25, et-Takkaddüm, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 56, 59 ve 62, el-Haydariyye ve s. 14 ve 17, el-Gariy; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 16, 23, 26, 27, 29, 33, 38 ve 155; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 367, c. 2, s. 233, c. 3, s. 92, 93, 307 ve 321, c. 4, s. 28 ve c. 5, s. 6, 205 ve 275; Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 961, sahih senetle, Daru'l-Maarif ve c. 4, s. 281, 1. baskı; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 190, h. 245, 247 ve 248; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 17 ve c. 9, s. 104-108; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 29-33, 37, 38, 206, 249, 274 ve 281, hadisin sahih olduğunu belirterek, İstanbul ve s. 33-37, el-Haydariyye; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 112; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 93; Hâkim, el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, c. 3, s. 116 ve 371; Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 47; Müsned-i Kilabî, h. 31, İbn Meğazilî'nin el-Menakıb'ının sonunda; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 109; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 23, 24; Zehairu'l-Ukba s. 67; Menakıb-ı Harezmi, s. 93; el-Havi Li'l-Fetava, c. 1, s. 122; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 3, s. 294; İbn Abdalberr, el-İstıfab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 36; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 169, es-Saade, Mısır ve s. 65 el-Meymeniyye, Mısır; İbn Hacer Heysemî, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 25, hadisin sahih olduğunu belirterek ve s. 73, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 41, hadisin sahih olduğunu belirterek ve s. 120, el-Haydariyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 388, 1. baskı, Mısır ve

c. 19, s. 217, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Tefsiri Fahr-i Razî, c. 3, s. 636, ed-Daru'l-Amire, Mısır ve c. 12, s. 50, Mısır, Hicrî 1375; Amrî, Mişkâtü'l-Mesabih, c. 3, s. 246; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 138, h. 400, 401, 426 ve 430, 2. baskı; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 223; Ebu Nuaym, Ahbar-ı İsfahan, c. 1, s. 107 ve c. 2, s. 227; Hatibi Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 14, s. 236; Nebhanî, eş-Şerefü'l-Müebbed, c. 113; İbn Cevzî, Safvetü's-Safve, c. 1, s. 121; Fahr-i Razî, Nihayetü'l-Ukul, c. 199; Yusuf b. Musa, el-Mutasar Mine'l-Muhtasar, c. 2, s. 301; Zehebî, Zehebî, Tarihu'l-İslam; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 71 ve 77.

İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 233'de şu kitaplardan naledilmiştir: Ercahu'l-Metalib, s. 213, 560, 562, 563, 572, 574, 577, 580 ve 679, Lahor; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 210, 211, 213, 219 ve 366 ve c. 7, s. 346; Tefsir-i Sa'labî, elyazması; Semhudî, Vefau'l-Vefa, c. 2, s. 173; Beyhakî, el-İtikad Ala Mezhebi's-Selef, s. 195; İbn Hacer Askalanî, el-Kâfi'ş-Şafi, s. 29 ve 95, Mısır; Sem'anî, Fazailü's-Sahabe, elyazması; er-Ravzu'l-Ezher, s. 100, Sa'dü'ş-Şümus ve'l-Akmar, s. 209; Dürerü Bahri'l-Menakıb, s. 92, elyazması; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 57, hadisin sahih olduğunu belirterek, elyazması; Muhammed Behcet, Nakdü Ayni'l-Mizan, s. 22, Behcet Efendi, Tarih-i Âl-i Muhammed, s. 47; İbn Kuteybe Dineverî, Muhtelefü'l-Hadis, s. 276; Ebu Ubeyd Endülüsî, Mucemu Me'stu'cim, c. 2, s. 368; Kadı İyaz, eş-Şifa, c. 2, s. 41; Esfezarî, Ravzatü'l-Cennat, s. 158; Münavî, el-Kevakibü'd-Dürriye, c. 1, s. 39.

Resulullah (s.a.a) Gadir-i Hum günü şöyle buyurdu: **“Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol. Ona yardım edene yardım et, onu yalnız bırakanı yalnız bırak.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 13, h. 508, 513-515, 523, 544, 562 ve 569; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 63, el-Haydariyye ve s. 17, el-Gariy; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 403, 1. baskı ve c. 15, s. 115, h. 332 ve 402, 2. baskı; Hâkim Hasakanî, Şevahidü't-Tenzil Fi'l-Ayatı'n-Nazile Fi Ehli'l-Beyt, c. 1, s. 157, h. 211 ve s. 192, h. 250; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 105; Muhammed Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 151, es-Saidiyye ve s. 137, el-Osmaniyye; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s.

96, el-Haydariyye ve s. 26 ve 27, Mısır; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 163, Beyrut ve İbn Hazm'in el-Fisal'inin kenarında, c. 1, s. 220, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 209 ve 289, 1. baskı, Mısır, c. 2, s. 289 ve c. 3, s. 208, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Münteheb-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5 s. 32; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2 s. 112; Zerendî, Nazmu Dü-reri's-Simtayn, s. 112; Menakıb-i Harezmî, s. 80, 94 ve 130; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 249, İstanbul ve s. 297, el-Haydariyye.

Ömer b. Hattab'ın Gadir-i Hum günü Ali'yi tebrik etmesi: “**Ne mutlu sana! Ne mutlu sana! Ey Ebu Talib'in oğlu! Benim ve her Müslümanın mevlâsı oldun.**” Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 75, h. 575, 577 ve 578; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 18, h. 24; Menakıb-ı Harezmî, s. 94; Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 290; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 158, h. 213; Ebu Hamid Gazalî, Sırru'l-Âlemeyn, s. 21; İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 256; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 132; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 77.

647- Gadir Hadisi'nin mütevatir oluşu: Bu hadisin mütevatir olduğunu itiraf edenler:

1- Celaleddin Suyutî; el-Fevaidü'l-Mütekasire Fi'l-Ahbari'l-Mütevati-re ve el-Ezharu'l-Mütenasire Fi'l-Ahbari'l-Mütevati-re adlı kitaplarında.

2- Molla Ali Kari; el-Mirkat Şerhu'l-Mişkat kitabında.

3- Cemaleddin Ataullah b. Fazlullah Şirazî; el-Erbain adlı kitabında.

4- Münavî; et-Teysir adlı kitabında.

5- Mirza Mahdum b. Mir Abdalbaki; Nevakizu'r-Revafiz adlı kitabında.

6- Muhammed b. İsmail Yemanî San'anî; er-Ravzetü'n-Nediyye adlı kitabında. Bkz. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 294.

7- Muhammed Sadriâlem; Mearicü'l-Ula kitabında.

8- Şeyh Abdullah Şafii, el-Erbain adlı kitabında.

9- Şeyh Ziyauddin Mukbilî; el-Ebhasü'l-Müseddide Fi'l-Fünuni'l-Mü-

teaddide kitabında.

10- İbn Kesir-i Dımaşkî, Tarih'inde, Muhammed b. Cerir Taberî'nin tercümeihâlinde.

Geriye kalan diğer âlimlerin isimlerini şu kitaplarda görebilirsiniz: İhkaku'l-Hak, c. 2, s. 423; Abekatü'l-Envar ve el-Gadir, c. 1, s. 294-313, Beyrut.

Gadir Hadisi'nin Kanalları (Tarikleri):

1- Ahmed b. Hanbel, 40 kanaldan rivayet eder.

2- İbn Cerir Taberî, 72 kanaldan rivayet eder.

3- el-Cezerî el-Mukrî, 80 kanaldan rivayet eder.

4- İbn Ukde 105 kanaldan rivayet eder.

5- Ebu Said Sicistanî, 120 kanaldan rivayet eder.

6- Ebu Bekr el-Cüabî, 125 kanaldan rivayet eder.

7- Muhammed el-Yemenî'nin Gadir Hadisi'ne 150 kanalı var. Bkz. el-Gadir, c.1, s. 14.

8- Ebu Ala Attar Hemedanî, 250 kanaldan rivayet eder. Bkz. el-Gadir, c. 1, s. 158.

9- Mes'ud Sicistanî, Gadir Hadisi'ni 1300 senetle rivayet eder.

10- Şeyh Abdullah Şafii, el-Menakıb adlı kitabının 108. sayfasında şöyle der: "Bu hadis -yani Gadir Hadisi- tevatür haddini aşmıştır. Hiçbir hadis, bu hadisin nakledildiği kanallar gibi kanallardan nakledilmemiştir..." Bkz. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 290.

648- **Gadir-i Hum'da Peygamber (s.a.a) ile birlikte olanların sayısı:** Doksan bin (90000), yüz on dört bin (114000), yüz yirmi bin (120000) ve yüz yirmi dört bin (124000) olduğu söylenmiştir. Bundan fazla olduğu da söylenir. Bu rakamlar, Peygamber ile hacca gidenlerin sayısıdır. Onunla birlikte haccedenlerin sayısı ise bundan daha fazladır. Zira Mekke sakinleri ve Emirü'l-Müminin Ali (a.s) ve Ebu Musa ile birlikte hacca gelenler, bu sayının içinde yoktur. Bkz. Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 30; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 257; Zeyni Dehlan,

es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 3;
el-Gadir, c. 1, s. 9.

649- Gadir Hadisi'ni duyanlardan Allah için tanıklık etmelerinin istenmesi ve onunla ihticac edilmesi:

1- Emirü'l-Müminin'in (a.s) Şûra günü Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

2- Emirü'l-Müminin'in (a.s) Osman'ın döneminde Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

3- Emirü'l-Müminin'in (a.s) Kûfe'nin Rahbe mahallesinde orada hazır bulunan sahabeden Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

4- Emirü'l-Müminin'in (a.s) Cemel günü Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

5- Kûfe'de Rükban hadisi.

6- Emirü'l-Müminin'in (a.s) Sıffin günü Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

7- Resulullah'ın (s.a.a) kızı Fatıma'tüz Zehra'nın Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

8- İmam Hasan'ın (a.s) Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

9- İmam Hüseyin'in (a.s) Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi.

10- Abdullah b. Cafer'in Muaviye'ye karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

11- Bürd'ün Amr b. As'a karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

12- Amr b. As'ın Muaviye'ye karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

13- Ammar b. Yasir'in Sıffin günü Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

14- Esbağ b. Nübate'nin Muaviye'nin meclisinde Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

15- Kûfe'de bir gencin Ebu Hüreyre'den Allah için Gadir Hadisi'ne

tanıklık etmesini istemesi.

16- Bir adamın Zeyd b. Erkam'dan Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmesini istemesi.

17- Iraklı ir adamın Cabir b. Abdullah el-Ensarî'den Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmesini istemesi.

18- Kays b. Ubade'nin Muaviye'ye karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

19- Darimiyye el-Hücuniyye adlı kadının Muaviye'ye karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

20- Amr el-Evdî'nin Emirü'l-Müminin'e (a.s) düşmanlık besleyenlere karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

21- Ömer b. Abdulaziz'in Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

22- Memun'un fakihlere karşı Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.

Bu konuda bkz. Merhum Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 159 ve 212.

650- Fâtır Suresi, ayet 43.

651- **Tebliğ Ayeti: "Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz, Allah kâfir topluluğu hidayete erdirmez."** (Maide Suresi, ayet 67) Bu ayet, Peygamber (s.a.a) Zilhicce ayınının 18'inde, Gadir-i Hum denilen yerde Ali'yi kendisinden sonra insanlar için imam ve halife olarak nasbettiğinde inmiştir. O gün Perşembe günü idi. Gündüzden beş saat geçmişti ki, Cebrail Peygamber'e nazil oldu ve dedi ki: "Ya Muhammed! Allah sana selâm gönderiyor ve sana şöyle buyuruyor: **Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir)...**"

Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercüme ihâli, c. 2, s. 86, h. 586, Beyrut; Allame Seyyid Sıddık Hasan Han Bhopal Sultanı, Fethu'l-Beyan Fî Makasidi'l-Kur'an, c. 3, s. 63, el-Âsıme, Kahire ve c. 3, s. 89, Bulak, Mısır; Hâkim Haskanî, Şevahidü't-Tenzil Li Kavaidi't-Tafzil Fi'l-Ayati'n-Nazile Fî Ehli'l-Beyt, c. 1, s. 187, h. 240 ve 243-250, 1. baskı, Beyrut; Vahidî, Esbabü'n-Nüzul,

s. 115, el-Halebî, Mısır ve s. 150, el-Hindiyeye, Mısır; Celaleddin Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 2, s. 298, Beyrut; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 2, s. 60, 2. baskı, el-Halebî ve s. 57, 1. baskı; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 12, s. 50, Mısır, Hicrî 1375 ve c. 3, s. 236, ed-Daru'l-Amire, Mısır; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 44, Daru'l-Kütüb, Necef ve s. 16, Tahran; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 25, el-Haydariyye ve s. 27, başka bir baskı; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 120 ve 249, İstanbul ve s. 140 ve 297, el-Haydariyye; Şehrîstânî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 163, Beyrut ve el-Fisal'in kenarında, c. 1, s. 220; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 158, h. 120, 1. baskı, Beyrut; Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 214, Beyrut; İbn Cerir Taberî, el-Velâye Fî Turuki Hadisi'l-Gadir; Muhamilî, el-Emalî; Ebu Bekir Şirazî, Ma Nezele Mine'l-Kur'an Fî Emiri'l-Müminin; Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan, elyazması; Ebu Nuaym İsfahanî, Ma Nezele Mine'l-Kur'an Fî Ali; Ebu Said Sicistanî, el-Velâye; Tefsir-i Res'anî el-Musulî; Natanzî, el-Hasaisu'l-Aleviyye; Bedreddin Hanefi, Umdetü'l-Karî Fî Şerh-i Sahih-i Buharî, c. 8, s. 584; Hemedanî, Meveddetü'l-Kurba; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 415, elyazması; Tefsir-i Nişaburî, c. 6, s. 170; Abdulvahhab Buharî, Tefsirü'l-Kur'an, Meveddet Ayeti'ni tefsir ederken; Cemaleddin Şirazî, el-Erbian; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 41, elyazması; Ruhü'l-Meanî, c. 2, s. 348; Muhammed Abduh, Tefsir-i el-Menar, c. 6, s. 463; en-Neşrü ve't-Tayy kitabı. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 347'de ise şu kitaplardan nakledilmiştir: Abdullah Şafii, el-Menakıb, s. 105 ve 106, elyazması; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 66-68, 566, 567 ve 570. Şia'ya gelince; Şia, bu ayetin Zilhicce ayının 18'inde Gadir Hum'da indiğine ve orada Allah, Peygamber'ine Ali'yi halife ve imam olarak tayin etmesini emrettiğine dair icma etmiştir. Bkz. Allame Meclisî, Biharü'l-Envar, c. 37, yeni baskı ve Şia'nın diğer kitapları.

652- **İkmal Ayeti:** **“Bugün dininizi sizin için kâmil ettim, nimetimi size tamamladım ve din olarak sizin için İslâm'a razı oldum.”** (Maide Sure-si, ayet 3) Bu ayet, Resulullah (s.a.a) Zilhicce ayının 18'inde, Gadir-i Hum denilen yerde Ali b. Ebu Talib'i ümmeti için halife ve imam olarak nasbettikten sonra nazil olmuştur.

Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercüme-i hâli, c. 2, s. 75, h. 575-578 ve 585, Beyrut; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil,

c. 1, s. 157, h. 211-215 ve 250, 1. baskı, Beyrut; İbn Meğazî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 19, h. 24, 1. baskı, Tahran; Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 290, es-Saade, Mısır; Celaleddin Suyutî, ed-Dür-rü'l-Mensur, c. 2, s. 259, 1. baskı, Mısır; Suyutî, el-İtkan, c. 1, s. 31, Hicrî 1360 ve c. 1, s. 52, el-Meşhedü'l-Hüseynî, Mısır; Harezmî, el-Menakıb, s. 80, el-Haydariyye; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 30, el-Haydariyye ve s. 18, başka bir baskı; Tefsir-i İbn Kesir, c. 2, s. 14, Mısır ve c. 3, s. 281, Bulak; Harezmî, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 47, ez-Zehra; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 115, İstanbul ve s. 135, el-Haydariyye; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 72, 74 ve 315, 1. baskı, Beyrut; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 35, hadisin sahih olduğunu belirterek, el-Haydariyye, Necef. Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 230'da şu kitaplardan nakletmiştir: İbn Cerir Taberî, el-Velâye; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, el-yazması; Ebu Nuaym İsfahanî, Ma Nezele Mine'l-Kur'an Fî Ali; Ebu Said Sicistanî, el-Velâye; Ebu'l-Feth Natanzî, el-Hasaisu'l-Aleviyye; Şehabuddin Ahmed, Tevzihi'd-Delail Ala Tercihî'l-Fazail; Tarih-i İbn Kesir, c. 5, s. 210; en-Neşrî ve't-Tayy. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 153 ve 357'de ise şu kitaplardan nakledilmiştir: Abdullah Şafii, el-Menakıb, s. 106, el-yazması; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 67 ve 568, Lahor; Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan, el-yazması; Alusî, Ruhü'l-Meanî, c. 6, s. 55, el-Müniriyye; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 213 ve c. 7, s. 349, Kahire. Bu hadisi Şia kanallarından görmek isteyenler, Allame Meclisî, Biharü'l-Envar, yeni baskı, c. 37, 52. baba bakabilirler.

653- Maide Suresi, ayet 54.

654- **İnzar Günündeki Dâr Hadisi:** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti.

655- Bu hadis, kaynaklarına birlikte mektup 48'de geçti.

656- **Gadir-i Hum günü Peygamber'in hutbesini dinleyenlerin sayısı, yüz bin (100000) veya daha fazladır.** Bu konunun kaynakları bu mektubun ilgili dipnotunda geçti.

657- Kûfe'nin geniş bir meydanı bulunan mahallelerinden biri.

658- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 7, h. 503, az bir farkla, Beyrut.

659- Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmeleri istendiğinde susup tanıklık etmeyen ve Emirü'l-Müminin'in (a.s) bedduasına düşer olan kimseler:

1- Enes b. Malik; alaca hastalığına yakalandı. Bkz. İbn Kuteybe, el-Mearif, s. 194 ve 391; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 362 ve c. 4, s. 388, eski baskı, Mısır ve c. 4, s. 74 ve c. 9, s. 217, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 309.

2- Berâ b. Azib; kör oldu. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 308 ve 334'de şu kitaplardan nakledilmiştir: Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 580, Lahor; Herevî, el-Erbaine Hadisen, elyazması; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 1, Biharu'l-Envar, yeni baskı, c. 37, s. 197'de olduğu gibi; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 312.

3- Zeyd b. Erkam; hadisi gizledi ve kör oldu. Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 24, h. 33, 1. baskı, Tahran; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 362, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 74, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 337; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 312.

4- Cerir b. Abdullah el-Becelî; Emirü'l-Müminin'in (a.s) kendisine beddua ettikten sonra bedevileşti. Bkz. Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 2, s. 156; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 313.

660-Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 4, s. 370, sahih senetle, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 7, h. 503; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 104, hadisin sahih olduğunu belirterek; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, c. 56, el-Haydariyye ve s. 14, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 174. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 100, el-Haydariyye ve s. 40, Beyrut. el-Gadir, c. 1, s. 189'da ise şu kitaplardan nakledilmiştir: er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 169; Bedahşî, Nüzülü'l-Ebrar, s. 20; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, s. 5, s. 211; Âsimmî, Zeynü'l-Feta.

661- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 119, el-Meymeniyye, Mısır ve c. 2, s. 199, h. 961, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 11, h. 506; Ken-

zü'l-Ummal, c. 15, s. 151, h. 430, 2. baskı. Buna yakın bir hadis de, Feraid'üs Simtayn, c. 1, s. 69'da bulunmaktadır.

662- Bkz. Müsned-i Ahmed c. 1, s. 119, el-Meymeniyye ve c. 2, s. 201, h. 964, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 11, h. 507.

663- **İmam Hüseyin'in (a.s) Gadir Hadisi'yle ihticac etmesi.** Tâbiünden olan ve Hicrî 90 yılında vefat eden Süleym b. Kays el-Hilalî'nin Kitabı, s. 206-209, Necef ve Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 198.

664- **Ehl-i Beyt İmamları ve Şiilerinin yanında Gadir-i Hum Bayramı:** Tefsir-i Furat b. İbrahim el-Kûfî (Hicrî 3. yüzyılın âlimlerinden), s. 12, el-Haydariyye; Kuleynî, el-Kâfi, c. 4, s. 147, h. 1 ve s. 149, h. 3, yeni baskı, Tahran; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 44, Necef; Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 37, s. 109, 52. bap, h. 2, 40, 46, 53 ve 54, c. 97, h. 298, 4. bap, h. 1 ve 6 ve c. 97, s. 110, 60. bap, h. 2-5 ve 7-9, yeni baskı, Tahran; Saduk, el-Emalî, s. 111; Şeyh Saduk, el-Hısal, s. 240; Saduk, Sevabu'l-A'mal, s. 74.

İslam'da Gadir-i Hum Bayramı: Gadir-i Hum Bayramı, Ehl-i Beyt Şiası'na ait olmayıp, geçmiş zamanlarda Müslümanların çoğu tarafından kutlanırdı. Bu hususu Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 267'de şu kitaplardan nakleder: Beyrunî, el-Asaru'l-Bakiye Fi'l-Kuruni'l-Haliye, s. 334; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 44, Necef; İbn Hallikan, Vefeyatü'l-A'yan, c. 1, s. 60, Müsta'li b. Müntasır'ın tercümeihâli ve c. 2, s. 223, el-Müstansır billah el-Ubeydî'nin tercümeihâli.

Gadir-i Hum Bayramı'nın orucunun fazileti: Ebu Hüreyre'den şöyle dediği rivayet edilir: "Kim Zilhicce ayının on sekizini oruç tutarsa, Allah ona altmış ayın (yılın) orucunu yazar. O gün Gadir-i Hum günüdür. O günde Peygamber (s.a.a) Ali'nin (a.s) elinden tutarak buyurdu ki: **"Ben kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım! Onu dost edinenin dostu, ona düşmanlık edenin düşmanı ol."** Ömer b. Hattab (o gün) şöyle dedi: **"Ne mutlu sana! Ne mutlu sana! Ey Ebu Talib'in oğlu! Benim ve her Müslümanın mevlâsı oldun."** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 75, h. 575-577; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 158, h. 210 ve 213; Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 402; Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 290. Bazı hadislerde "altmış ayın" yerine "altmış yılın" zikrolunmuştur; Hamvinî, Fe-

raidü's-Simtayn, c. 1, s. 77, 13. bap ve Menakıb-ı Harezmi'de olduğu gibi.

665- Farkında olacağınız gibi bu rakam, yüz yıl öncesine ait bir rakamdır. Bugün bu rakamın çok üzerinde bir kalabalık oraya toplanmaktadır. Müt.

666- **Gadir Şairleri:** Allame Eminî, bugüne kadar 11 cildi basılmış olan el-Gadir Fi'l-Kitabi ve's-Sünneti ve'l-Edeb adlı yüce eserinde, Hicrî 1. yüzyıldan itibaren İmam Ali'den (a.s) başlayarak Hicrî 14. yüzyıla kadar, bu şairleri ve onların Gadir Hadisi'yle ilgili şiirlerini, tercüme-ihâlleriyle birlikte zikretmiştir. Gadir şairlerinden 105 kişinin tercümeihâlini vererek Hicrî 12. yüzyıla kadar gelmiştir. Bu kitaba bakarsanız, orada bu konuyla ilgili yeterli bilgiyi bulursunuz.

667- **Ehl-i Beyt (a.s) Kanalıyla Gadir Hadisi:** Bu hadis, Ehl-i Beyt kanalıyla hiçbir şüphe bulunmayan kesin hadislerdendir. Bkz. Meclisî, Biharu'l-Envar, yeni baskı, c. 37, 52. bap ve onun dışında başka Şia kitapları.

668- Gadir Hadisi'nin mütevatir oluşu: Bu hadis Ehl-i Sünnet âlimleri kanalıyla mütevatir olduğu bu mektupta geçti.

669- Rum Suresi, ayet 30.

670- **Ehl-i Sünnet Âlimlerinden Gadir Hadisi Hakkında Kitap Yazarlar:**

1- Muhammed b. Cerir Taberî (ö. Hicrî 310), el-Velâye Fî Turuki Hadisi'l-Gadir. O, bu kitabında Gadir Hadisi'ni 75 kanalla rivayet eder. 95 kanalla rivayet ettiği de söylenmiştir.

2- Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ukde (ö. Hicrî 333), el-Velâye Fî Turuki Hadisi'l-Gadir. O, bu kitabında Gadir Hadisi'ni 105 kanalla rivayet eder. Sahabeden 150 kanalla rivayet ettiği de söylenmiştir.

3- Ebu Bekir el-Cüabî (ö. Hicrî 355), Men Reva Hadise Gadir-i Hum. O, bu kitabında Gadir Hadisi'ni 125 kanalla rivayet eder.

4- Darekutnî (ö. Hicrî 385), "Turuk-i Hadis-i Gadir" adında bir cüz yazmıştır.

5- Ebu Said Sicistanî (ö. Hicrî 477) ed-Diraye Fî Hadisi'l-Velâye. Bu kitap 17 cüzdür ve Gadir Hadisi'ni 120 sahabîden rivayet etmiştir.

6- Ebu'l-Kasım Uheydullah Haskanî (ö. Hicrî 490), Duatü'l-Hüdat İla Edai Hakkî'l-Muvalat. Bu kitap, müellifin Şevahidü't-Tenzil, c. 1, s. 190, h. 246'da zikrettiği gibi, 10 cüzdür.

7- Şemseddin Zehebî (ö. Hicrî 748), Tariku Hadisi'l-Vslye.

8- Şemseddin Muhammed b. Muhemmed el-Cezeri eş-Şafii (ö. Hicrî 833), Esne'l-Metalib Fî Menakıbı Ali b. Ebu Talib. Kitap basılmıştır. O, bu kitapta Gadir Hadisi'ni 80 kanalla rivayet etmiş ve mütevatir olduğunu ispat etmiştir. Bkz. Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 152, Beyrut; Abekatü'l-Envar, Gadir Hadisi cildi, Kum; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 60, el-Haydariyye; Necaşî, el-Fihrist, s. 69, Bombay.

Şia Âlimlerinden Gadir Hadisi Hakkında Kitap Yazarlar:

9- Ebu Galib Zerarî (ö. Hicrî 368) Gadir Hutbesi hakkında bir cüz kitap yazmıştır. O, torunu Ebu Tahir Zerarî için yazdığı "Âl-i A'yen" hakkındaki risalesinde (s. 83, İsfahan) bunu belirtmiştir.

10- Ebu Talib Ubeydullah el-Enbarî el-Vasîfî (ö. Hicrî 356), Turuku Hadisi'l-Gadir. Necaşî, bu kitabı el-Fihrist, s. 162'de zikretmiştir.

11- Ebulfazl Muhammed b. Abdullah b. Muttalib eş-Şeybanî (ö. Hicrî 372) Men Reva Hidise Gadir-i Hum. Bu kitabın ona ait olduğunu Necaşî, el-Fihrist, s. 282'de zikretmiştir.

12- Şeyh Muhsin b. Hüseyin Nişaburî el-Huzaî, Beyanü Hadisi'l-Gadir. Bu kitabın ona ait olduğunu Şeyh Müntecebüddin, Biharu'l-Envar, yeni baskı, c. 105'te basılmış olan el-Fihrist'inde zikretmiştir.

13- Ali b. Abdurrahman Kananî (ö. Hicrî 413), Turuku Haberi'l-Velâye. Bu kitabın ona ait olduğunu Necaşî, el-Fihrist, s. 192'de zikretmiştir.

14- Ebu Abdullah Hüseyin b. Gazairî (ö. Hicrî 411), Yevmü'l-Gadir. Necaşî, bu kitabın ona ait olduğunu el-Fihrist, s. 51'de zikretmiştir.

15- Ebu'l-Feth Muhammed b. Ali Keracekî (ö. Hicrî 449), Udde-tü'l-Basir Fî Hacci Yevmi'l-Gadir. Muhaddis Nurî, el-Müstedrek, c. 3, s. 498'de bu kitabın ona ait olduğunu zikretmiştir.

16- Ali b. Bilal b. Muaviye el-Mehlibî, Hadisü'l-Gadir. Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 122'de ve İbn Şehraşub, Menakıb-ı Al-i Ebu Talib, c. 3, s. 25'te bu kitabın ona ait olduğunu zikretmişlerdir.

17- Şeyh Mansur Laî Razî, Hadisü'l-Gadir. İbn Şehraşub, el-Menakıb, c. 3, s. 25'te bu kitabın ona ait olduğunu zikretmiştir.

18- Ali b. Hasan Tatirî, el-Velâye. Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 118'de bu kitabın ona ait olduğunu şu kitabında zikretmiştir.

19- Mevla Abdullah b. Şah Mansur Kazvinî Tusî (el-Vesail kitabının müelifiyle muasır), er-Risaletü'l-Gadiriyye. Emelü'l-Amil, c. 2, s. 161'de buna değinilmiştir.

20- Seyyid Sibtü'l-Hasan Cayisî el-Hindî el-Leknevî, Hadisü'l-Gadir. Kitap, Urduca yazılmış ve Hindistan'da basılmıştır. Allame Eminî de el-Gadir'de zikretmiştir.

21- Seyyid Mir Hamid Hüseyin b. Seyyid Muhammed Kuli el-Musevi el-Hindî el-Leknevî (ö. Hicrî 1306). Gadir Hadisi'ni, kanallarını (tariklerini), mütevatir oluşunu ve ifade ettiği anlamı 1008 sayfayı bulan iki büyük cilt kitapta zikretmiştir. Bu iki cilt, onun Abekatü'l-Envar Fî İsbati İmametü'l-Eimmetü'l-Athar adlı büyük ve yüce eserinin ciltlerindedir. Bu kitap, Hindistan ve diğer yerlerde basılmıştır. Bu kitabın bir mucize olduğunu, ona vâkıf olanlar bilirler.

22- Seyyid Mehdi b. Seyyid Ali el-Gureyfî (ö. Hicrî 1343), Hadisü'l-Velâye Fî Hadisi'l-Gadir. ez-Zeria'da bu kitabın ona ait olduğu yazılmıştır.

23- Şeyh Abbas Kummî (ö. Hicrî 1359), Feyzu'l-Kadîr Fî Hadisi'l-Gadir.

24- Seyyid Murtaza Hüseyin el-Hindî, Gadir-i Hum'da inen İkmal Ayeti'ni konu alan "Tefsirü't-Tekmil". Hindistan'da basılmıştır.

25- Şeyh Muhammed Rıza Ferecullah, el-Gadir Fi'l-islam. Necef'te basılmıştır.

26- Seyyid Murtaza Hüsrevşahî Tebrizî, İhdau'l-Hakir Fî Mana Hadisi'l-Gadir. Irak'ta basılmıştır.

27- Allame Şeyh Abdülhüseyin Eminî (ö. Hicrî 1390), el-Gadir Fi'l-Kitabi ve's-Sünneti ve'l-Edeb. Bu kitap 20 cilttir ve şimdikiye kadar 11 cildi basılmıştır. Benzeri olmayan bir kitaptır. Araştırmacılar ve hakikat peşinde olanların bu kitaba vâkıf olmaları gerekir.

İlginç Bir Not:

Şeyh Süleyman Kunduzî Hanefî, Yenabî'1-Mevedde adlı kitabında (s. 36, İstanbul ve s. 39 el-Haydariyye) şöyle der: Allame Ali b. Musa ve Ebu Hamid Gazalî'nin üstadı, İmamü'l-Haremeyn lakabıyla tanınan Ali b. Muhammed Ebu'-Mealî el-Cüveynî şaşırarak şöyle anlatırlar: Bağdat'ta bir sahafın elinde bir cilt kitap gördüm ki, onda Gadir-i Hum hadisinin rivayetleri vardı. Kitabın üzerinde şöyle yazıyordu: Peygamber'in (s.a.a) **"Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır."** sözünün kanallarından (tariklerinden) yirmi sekizinci cilt. Onu yirmi dokuzuncu cilt takip eder.

671- Sahabeden Gadir Hadisi'ni Rivayet Edenler:

- Elif -

- 1- Ebu Hüreyre ed-Devsî. Hicrî 57, 58 veya 59 yılında 78 yaşında vefat etmiştir.
- 2- Ebu Leyla el-Ensârî. Hicrî 37 yılında Sıffin'de öldürüldüğü söylenmiştir.
- 3- Ebu Zeyneb b. Avf el-Ensârî.
- 4- Ebu Fazale el-Ensârî. Bedir gazilerindedir ve Sıffin'de Ali'nin (a.s) yanında yer alarak şehit düşmüştür.
- 5- Ebu Kudame el-Ensârî. Rahbe'de Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini isteyenlerden biridir.
- 6- Ebu Amre b. Amr b. Muhassın el-Ensârî.
- 7- Ebu'l-Heysem b. Teyyihan. Hicrî 37 yılında Sıffin'de öldürülmüştür.
- 8- Ebu Râfi el-Kibtî. Resulullah'ın (s.a.a) azatlısı.
- 9- Ebu Züeyb Huveylid (ve Halid) b. Halid b. Muhris el-Hüzelî. Osman'ın hilâfeti döneminde vefat etmiştir.
- 10- Ebu Bekir b. Ebu Kuhafe et-Teymî. Hicrî 13 yılında vefat etmiştir.
- 11- Üsâme b. Zeyd b. Harise el-Kelbî. Hicrî 54 yılında 75 yaşında vefat etmiştir.
- 12- Übey b. Kâb el-Ensârî el-Hazrecî. Kur'an karilerinin efendisi idi. Hicrî 30 veya 32 yılında vefat etmiştir.

13- Es'ad b. Zürare el-Ensârî.

14- Esmâ bint-i Umeys el-Has'amiyye.

15- Ümmü Seleme (Peygamber'in hanımı).

16- Ümmü Hanî bint-i Ebu Talib.

17- Ebu Hamza Enes b. Malik el-Ensârî el-Hazrecî (Peygamber'in hizmetçisi.) Hicrî 93 yılında vefat etmiştir.

- Bâ -

18- Berâ b. Azib el-Ensârî el-Evsî. Hicrî 72 yılında vefat etmiştir.

19- Büreyde b. Husayb Ebu Sehl el-Eslemî. Hicrî 63 yılında vefat etmiştir.

20- Ebu Said Sabit b. Vedia el-Ensârî el-Medenî.

- Cîm -

21- Cabir b. Semüre b. Cünade Ebu Süleyman es-Süvâî. Kûfe'de yaşıyordu. Hicrî 70 yılından sonra, bir kavle göre de 74 yılında vefat etmiştir.

22- Cabir b. Abdullah el-Ensârî. Hicrî 73, 74 veya 78 yılında Medine'de 94 yaşındayken vefat etmiştir.

23- Cebele b. Amr el-Ensârî.

24- Cübeyr b. Mut',m b. Adiy el-Kureşî en-Nevfelî. Hicrî 57, 58 veya 59 yılında vefat etmiştir.

25- Cerir b. Abdullah b. Cabir el-Becelî. Hicrî 51 veya 54 yılında vefat etmiştir.

26- Ebu Zer Cündeb b. Cünade el-Gıfarî. Hicrî 31 yılında vefat etmiştir.

27- Ebu Cüneyde Cündeb b. Amr b. Mazin el-Ensârî.

- Hâ -

28- Habbe b. Cüveyn Ebu Kudame el-Urenî el-Becelî. Hicrî 76 veya 79 yılında vefat etmiştir.

29- Hubeşî b. Cünade es-Selulî. Kûfe'de yaşıyordu.

30- Habib b. Büdeyl b. Verka el-Huzaî.

31- Huzeyfe b. Üseyd Ebu Tesriha el-Gıfarî. Şecere Biatı ashabındandır. Hicrî 40 veya 42 yılında vefat etmiştir.

32- Huzeyfe b. Yeman. Hicrî 36 yılında vefat etmiştir.

33- Hassan b. Sabit. Gadir şairlerinden biridir.

34- İmam Hasan Mücteba (Peygamber'in torunu).

35- İmam Hüseyin Şehid-i Kerbela (Peygamber'in torunu).

- Khâ -

36- Ebu Eyyub Halid b. Zeyd el-Ensârî. Hicrî 50, 51 veya 52 yılında Rumlarla yapılan bir savaşta (İstanbul yakınlarında) şehit düşmüştür.

37- Ebu Süleyman Halid b. Velid b. Mugire el-Mehzumî. hicrî 21 veya 22 yılında vefat etmiştir.

38- Huzeyme b. Sabit el-Ensârî Zü'ş-Şehadeteyn. Hicrî 37 yılında Sıffin'de İmam Ali'nin (a.s) ordusu içinde şehit düşmüştür.

39- Ebu Şüreyh Huveylid b. Amr el-Huzaî. Medine'de yaşıyordu. Hicrî 68 yılında vefat etmiştir.

40- Rüfaa b. Abdülmünzir el-Ensârî.

- Ze -

41- Zübeyr b. Avvam el-Kureşî. Hicrî 36 yılında öldürülmüştür.

42- Zeyd b. Erkam el-Ensârî el-Hazrecî. Hicrî 66 veya 68 yılında vefat etmiştir.

43- Ebu Said Zeyd b. Sabit. Hicrî 45 veya 48 yılında, bir kavle göre de 50 yılından sonra vefat etmiştir.

44- Zeyd (Yezid) b. Şerahbil el-Ensârî.

45- Zeyd b. Abdullah el-Ensârî.

- Sîn -

46- Ebu İshak Sa'd b. Ebu Vakkas. Hicrî 54, 55, 56 veya 58 yılında vefat etmiştir.

47- Sa'd b. Cünade el-Avfî. Atıyye el-Avfî'nin babasıdır.

48- Sa'd b. Ubade el-Ensârî el-Hazrecî. Hicrî 14 veya 15 yılında vefat etmiştir. 12 nakibden biridir.

49- Ebu Said b. Malik el-Ensârî el-Hudrî. Hicrî 63, 65 veya 74 yılında vefat etmiştir.

50- Sa'd b. Zeyd el-Kureşî. Hicrî 50 veya 51 yılında vefat etmiştir.

51- Said b. Sa'd b. Ubade el-Ensârî.

52- Ebu Abdullah Selman-ı Farisî. Hicrî 36 veya 37 yılında vefat etmiştir.

53- Ebu Müslim Seleme b. Amr b. Ekva el-Eslemî. Hicrî 74 yılında vefat etmiştir.

54- Ebu Süleyman Semüre b. Cündeb el-Fezarî. Hicrî 58, 59 veya 60 yılında Basra'da vefat etmiştir.

55- Sehl b. Huneyf el-Ensârî el-Evsî. Hicrî 38 yılında vefat etmiştir.

56- Ebu' Abbas Sehl b. Sa'd el-Ensârî el-Hazrecî es-Sâidî. Hicrî 91 yılında 100 yaşındayken vefat etmiştir.

- Sâd ve Zâd -

57- Ebu Ümame Sudey b. Aclan el-Bahilî. Şam'da yaşıyordu. Hicrî 86 yılında Şam'da vefat etmiştir.

58- Zumeire el-Esedî.

- Tâ -

59- Talha b. Ubeydullah et-Temimî. Hicrî 36 yılında 63 yaşındayken Cemel Savaşı'nda öldürülmüştür.

- Ayn -

60- Amir b. Umeyr en-Numeyrî.

61- Amir b. Leyla b. Zamra.

62- Amir b. Leyla el-Gıfarî.

63- Ebu't-Tufeyl Amir b. Vasile el-Leysî. Hicrî 100, 102, 108 veya 110 yılında vefat etmiştir.

64- Aişe bint-i Ebu Bekir b. Ebu Kuhafe (Peygamber'in hanımı).

- 65- Abbas b. Abdulmuttalib b. Haşim (Peygamber'in amcası). Hicrî 32 yılında vefat etmiştir.
- 66- Abdurrahman b. Abdurab el-Ensarî.
- 67- Ebu Muhammed Abdurrahman b. Avf el-Kureşî ez-Zührî. Hicrî 31 veya 32 yılında vefat etmiştir.
- 68- Abdurrahman b. Ya'mur ed-Deylî. Kûfe'de yaşıyordu.
- 69- Abdullah b. Ebu Abdused el-Mahzumî.
- 70- Abdullah b. Büdeyl b. Varka. Huzaa kabilesinin lideri. Sıffin'de İmam Ali'nin (a.s) yanında şehit düştü.
- 71- Abdullah b. Bişr (Büsr) el-Mazinî.
- 72- Abdullah b. Sabit el-Ensarî.
- 73- Abdullah b. Cafer b. Ebu Talib el-Haşimî. Hicrî 80 yılında vefat etmiştir.
- 74- Abdullah b. Hantab el-Kureşî el-Mahzumî.
- 75- Abdullah b. Rebia.
- 76- Abdullah b. Abbas. Hicrî 68 yılında vefat etmiştir.
- 77- Abdullah b. Ebu Evfa Alkeme el-Eslemî. Hicrî 86 veya 87 yılında vefat etmiştir.
- 78- Ebu Abdurrahman Abdullah b. Ömer b. Hattab. Hicrî 72 veya 73 yılında vefat etmiştir.
- 79- Ebu Abdurrahman Abdullah b. Mes'ud el-Hüzelî. Hicrî 32 veya 33 yılında vefat etmiş ve Baki Mezarlığı'na gömülmüştür.
- 80- Abdullah b. Yamil (Yamin).
- 81- Osman b. Affan. Hicrî 35 yılında vefat etmiştir.
- 82- Ubeyd b. Azib el-Ensarî. Berâ b. Azib'in kardeşi.
- 83- Ebu Tureyf Adiy b. Hatem. Hicrî 68 yılında 100 yaşındayken vefat etmiştir.
- 84- Atıyye b. Büsr el-Mazinî.

85- Ukbe b. Amir el-Cühenî. Üç yıl Muaviye tarafından Mısır'da valilik yaptı. Hicrî 60 yılına yakın bir tarihte vefat etmiştir.

86- Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s). Hicrî 40 yılında şehit edilmiştir.

87- Ebu'l-Yakzan Ammar b. Yasir el-Ansî. Hicrî 37 yılında Siffin'de şehit düşmüştür.

88- Ömer b. Ebu Seleme b. Abdülesed el-Mahzumî. Peygamber'in üvey oğlu. Annesi, Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'dir. Hicrî 83 yılında vefat etmiştir.

89- Ömer b. Hattab. Hicrî 23 yılında öldürülmüştür.

90- Umare el-Hazrecî el-Ensarî. Yemame Harbi'nde öldürülmüştür.

91- Ebu Necid İmran b. Husayn el-Huzaî. Hicrî 52 yılında Basra'da vefat etmiştir.

92- Amr b. Humk el-Huzaî el-Kûfî. Hicrî 50 yılında vefat etmiştir.

93- Amr b. Şerahbil.

94- Amr b. Âs.

95- Amr b. Mürre el-Cühenî Ebu Talha veya Ebu Meryem.

- Fâ -

96- Fatımat'üz Zehra. Yüce Peygamber'in (s.a.a) kızı.

97- Fatıma bint-i Hamza b. Abdulmuttalib.

- Qâf ve Kâf -

98- Kays b. Sabit b. Şemmas el-Ensarî.

99- Kays b. Sa'd b. Ubade el-Ensarî el-Hazrecî.

100- Ebu Muhammed Kâb b. Acere el-Ensarî el-Medenî. Hicrî 51 yılında vefat etmiştir.

- Mîm -

101- Ebu Süleyman Malik b. Huveyris el-Leysî. Hicrî 74 yılında vefat etmiştir.

102- Mıkdam b. Amr el-Kindî ez-Züherî. Hicrî 33 yılında 70 yaşında vefat etmiştir.

- Nûn -

103- Naciye b. Amr el-Huzai.

104- Ebu Berze Nazle b. Ubeyd el-Eslemî. Hicrî 65 yılında Horasan'da vefat etmiştir.

105- Numan b. Aclan el-Ensarî.

- He -

106- Haşim Mirkal b. Utbe b. Ebu Vakkas el-Medenî. Hicrî 37 yılında Emirü'l-Müminin'in yanında Sıffin'de şehit düşmüştür.

107- Ebu Desme Vahşî b. Harb el-Habeşî el-Humsî.

108- Veheb b. Hamza.

109- Ebu Cuhayfe Vehb b. Abdullah es-Süvaî (Vehbü'l-Hayr). Hicrî 74 yılında vefat etmiştir.

110- Ebu Mürazim Ya'la b. Mürre b. Vehb es-Sakafî.

Bunların hadislerini Sünni kaynaklarıyla birlikte Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 14-60'da görebilirsiniz.

Seyyid b. Tavus et-Taraif adlı kitabında, İbn Ukde'nin el-Velâye kitabından naklen bunlara ilâveten şunları da zikretmiştir:

111- Osman b. Huneyf el-Ensarî.

112- Rüfaa b. Râfi el-Ensarî.

113- Ebu'l-Hamra (Peygamber'in hizmetçisi)

114- Cündeb b. Süfyan el-Akilî el-Becelî.

115- Ümame b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî.

116- Abdurrahman b. Müdlic.

Aynı şekilde İbn Şehraşub, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, c. 3, s. 25-26'ya da bakabilirsiniz.

Tâbiünden Gadir Hadisi'nin Rivayet Edenler:

- Elif -

- 1- Ebu Raşid el-Habranî eş-Şamî.
- 2- Ebu Seleme Abdullah (İsmail) b. Abdurrahman b. Avf ez-Züherî el-Medenî. Hicrî 94 yılında vefat etmiştir.
- 3- Ebu Süleyman Müezzîn.
- 4- Ebu Salih Semman Zekvan el-Medenî. Hicrî 101 yılında vefat etmiştir.
- 5- Ebu Unfüvane el-Mazinî.
- 6- Ebu Abdurrahim el-Kindî.
- 7- Esbağ b. Nübate et-Temimî el-Kûfî.
- 8- Ebu Leyla el-Kindî.
- 9- Eyas b. Nezir.

- Cîm -

- 10- Cemil b. Umare.

- Hâ -

- 11- Hârîse b. Nasr.
- 12- Habib b. Ebu Sabit el-Esedî el-Kûfî.
- 13- Hâris b. Malik.
- 14- Hüseyin b. Malik b. Huveyris.
- 15- Hakem b. Uteybe el-Kûfî el-Kindî. Hicrî 114 veya 115 yılında vefat etmiştir.
- 16- Humeyd b. Umare el-Hazrecî el-Ensârî.
- 17- Humeyd et-Tavil Ebu Ubeyde b. Ebu Humeyd el-Basrî. Hicrî 143 yılında vefat etmiştir.

- Khâ -

- 18- Hayseme b. Abdurrahman el-Co'fî. Hicrî 80 yılından sonra vefat etmiştir.

-Râ-

19- Rebia el-Cereşî. Hicrî 60, 61 veya 74 yılında öldürülmüştür.

20- Ebu'l-Müsenna Riyah b. Hâris en-Nehâî el-Kûfî.

-Ze-

21- Ebu Amr Ezan el-Kindî el-Bezzaz (el-Bezzar). Hicrî 82 yılında vefat etmiştir.

22- Ebu Meryem Zer b. Hubeyş el-Esedî. Hicrî 81, 82 veya 83 yılında vefat etmiştir.

23- Ziyad b. Ebu Ziyad.

24- Zeyd b. Tübbe' el-Hemdanî el-Kûfî.

-Sîn-

25- Salim b. Abdullah b. Ömer b. Hattab el-Kureşî el-Advî el-Medenî. Hicrî 106 yılında vefat etmiştir.

26- Said b. Cübeyr el-Esedî el-Kûfî. Hicrî 95 yılında Haccac'ın önünde öldürülmüştür.

27- Said b. Ebu Huddan. Zu Huddan da denir.

28- Said b. Müseyyib el-Kureşî el-Mahzumî. Hicrî 94 yılında vefat etmiştir.

29- Said b. Veheb el-Hemdanî el-Kûfî. Hicrî 76 yılında vefat etmiştir.

30- Ebu Yahya Seleme b. Küheyl el-Hazremî el-Kûfî. Hicrî 121 yılında vefat etmiştir.

31- Ebu Sadık Süleym b. Kays el-Hilalî. Hicrî 90 yılında vefat etmiştir.

32- Ebu Muhammed Süleyman b. Mihran el-A'meş. Hicrî 147 veya 148 yılında vefat etmiştir.

33- Sehm b. Husayn el-Esedî.

-Şîn-

34- Şehr b. Havşeb.

35- Zahhak b. Müzahim el-Hilâlî. Hicrî 105 yılında vefat etmiştir.

- Tâ -

36- Tavus b. Keysan el-Yemanî el-Cündî. Hicrî 106 yılında vefat etmiştir.

37- Talha b. Münsarif el-Eyyamî (el-Yemamî) el-Kûfî. Hicrî 112 yılında vefat etmiştir.

- Ayn -

38- Amir b. Sa'd b. Ebu Vakkas el-Medenî. Hicrî 104 yılında vefat etmiştir.

39- Aişe bint-i Sa'd b. Ebu Vakkas. Hicrî 117 yılında vefat etmiştir.

40- Abdulhamid b. Münzir b. Carud el-Ubeydî.

41- Ebu Umare Abduhayr b. Yezid el-Hemdanî el-Kûfî.

42- Abdurrahman b. Ebu Leyla. Hicrî 82, 83 veya 86 yılında vefat etmiştir.

43- Abdurrahman Sâbit. İbn Abdullah b. Sâbit el-Cümeihî el-Mekkî de denir. Hicrî 118 yılında vefat etmiştir.

44- Abdullah b. Esed b. Zürare.

45- Ebu Meryem Abdullah b. Ziyad el-Esedî el-Kûfî.

46- Abdullah b. Şerik el-Amirî el-Kûfî.

47- Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Akil el-Haşimî el-Medenî. Hicrî 140 yılından sonra vefat etmiştir.

48- Abdullah b. Ya'la b. Mürre.

49- Adiy b. Sabit el-Ensarî el-Kûfî. Hicrî 116 yılında vefat etmiştir.

50- Ebu'l-Hasan Atıyye b. Sa'd b. Cünade el-Avfî. Hicrî 111 yılında vefat etmiştir.

51- Ali b. Zeyd b. Cüd'an el-Basrî. Hicrî 129 veya 131 yılında vefat etmiştir.

52- Ebu Harun Ammar b. Cüveyn el-Abdî. Hicrî 134 yılında vefat etmiştir.

53- Ömer b. Abdulaziz el-Enevî. Hicrî 101 yılında vefat etmiştir.

54- Ömer b. Abdulgaffar.

55- Ömer b. Ali Emirü'l-Müminin. Velid'in zamanında vefat etmiştir. Ondan önce vefat ettiği de söylenmiştir.

56- Amr b. Ca'de b. Hübeyre.

57- Amr b. Mürre Ebu Abdullah el-Kûfî el-Hemdanî. Hicrî 116 yılında vefat etmiştir.

58- Amr b. Abdullah Ebu İshak es-Sebî el-Hemdanî. Hicrî 127 yılında vefat etmiştir.

59- Amr b. Meymun el-Evdî. Hicrî 74 yılında vefat etmiştir. 74'den sonra vefat ettiği de söylenmiştir.

60- Umeyre bint-i Sa'd b. Malik. Sehl'in kızkardeşi ve Rüfaa b. Mübeşşir'in annesi.

61- Umeyre bint-i Sa'd el-Hemdanî.

62- İsa b. Talha b. Ubeydillah et-Temimî Ebu Muhammed el-Medenî. Ömer b. Abdulaziz'in hilâfeti döneminde vefat etmiştir.

- Fâ -

63- Ebu Bekir Fıtr b. Halife el-Mahzumî. Hicrî 150 veya 153 yılında vefat etmiştir.

- Qâf -

64- Kubeys b. Züeyb. Hicrî 86 yılında vefat etmiştir.

65- Ebu Meryem Kays es-Sekafî el-Medainî.

- Mîm -

66- Muhammed b. Ömer b. Ali Emirü'l-Müminin. Ömer b. Abdulaziz'in hilâfeti döneminde vefat etmiştir. Hicrî 100 yılında vefat ettiği de söylenir.

- 67- Ebu'z-Zuha Müslim b. Sabih el-Hemdanî el-Kûfî.
- 68- Müslim el-Mollaî.
- 69- Ebu Zürrare Mus'ab b. Sa'd b. Ebu Vakkas ez-Züherî el-Medenî. Hicrî 103 yılında vefat etmiştir.
- 70- Muttalib b. Abdullah el-Kureşî el-Mahzumî el-Medenî.
- 71- Matar el-Varrak.
- 72- Maruf b. Harrebuz.
- 73- Mansur b. Rib'î.
- 74- Muhacir b. Mismar ez-Züherî el-Medenî.
- 75- Musa b. Ektel b. Umeyr en-Nümeyrî.
- 76- Ebu Abdullah Meymun el-Basrî.

- Nûn -

- 77- Nezir ez-Zabbî el-Kûfî.
- 78- Hanî b. Hanî el-Hemdanî el-Kûfî.
- 79- Ebu Belec Yahya b. Süleym el-Fezarî el-Vâsîfî.
- 80- Yahya b. Ca'de b. Hübeyre el-Mahzumî.
- 81- Yezid b. Ebu Ziyad el-Kûfî. Hicrî 136 yılında 90 yaşında vefat etmiştir.
- 82- Yezid b. Hayyan et-Temimî el-Kûfî.
- 83- Ebu Davud Yezid b. Abdurrahman b. el-Evdî el-Kûfî.
- 84- Ebu Necih Yessar es-Sekafî. Hicrî 109 yılında vefat etmiştir.

Bunların tercümeihâlleri ve rivayet ettikleri hadisleri, Sünnî kaynaklarıyla birlikte Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 62-72'de görebilirsiniz.

Sünnî Âlimler Gadir Hadisi'ni Kitaplarında Rivayet Ederler:

Hicrî 2. yüzyıldan Hicrî 14. yüzyıla kadar farklı tabakalar ve mezheplerden olan Ehl-i Sünnet âlimleri, kendi kitaplarında Gadir Hadisi'ni

rivayet etmişlerdir. Sayıları 360'ı bumaktadır. Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, 73-151'de, tercümeihâlleri ve hadisi zikrettikleri kitaplarının isimleriyle birlikte zikretmiştir. Yine bkz. Abekatü'l-Envar, Gadir Hadisi bölümü.

672- Bu hadis, Rükban Hadisi olarak bilinir. Bu hadis şu kaynaklarda bulunur: Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 33 İstanbul ve s. 37 el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 22, h. 520. İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 326'da da şu kitaplardan nakledilmiştir: Ahmed b. Hanbel, el-Menakıb, elyazması; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 5, s. 213 ve c. 7 s. 347, Mısır; Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 577, Lahor.

673- Mearic Suresi, ayet 1-3.

674- Hâris b. Numan el-Fihri'nin kıssası ve azabın inmesi: Bkz. Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 93; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 71, es-Saidiyye, s. 71, el-Osmaniyye ve s. 78, başka bir baskı; Sibti b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 30; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 25; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 328, el-Haydariyye, s. 274, İstanbul ve s. 2, s. 99, el-İrfan; Burhaneddin el-Halebî, es-Siretü'l-Halebiyye, s. 3, s. 274, el-Behiyye, Mısır. Bu kıssayı farklı lafızlarla nakleden diğer kaynakları Mektup 12'de Mearic Suresi'nin 1-2. ayetleriyle ilgili dipnotta görebilirsiniz.

675- Hadid Suresi, ayet 15.

676- Muhammed Suresi, ayet 11.

677- Nisa Suresi, ayet 33.

678- Meryem Suresi, ayet 5.

679- Duhan Suresi, ayet 41.

680- Sekaleyn Hadisi, çeşitli lafızlarla Mektup 8'de geçti.

681- Necm Suresi, ayet 3-5.

682- **Tebliğ Ayeti: "Ey Resul! Rabbinden sana indirilene tebliğ et (duyur, bildir). Eğer yapmazsan, O'nun elçiliğini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur. Şüphesiz, Allah kâfir topluluğu hidayete**

erdirmez.” (Maide Suresi, ayet 67) Bu ayet, Zilhicce ayının 18’inde, Perşembe günü gündüzden 5 saat geçe Gadir Hum’da nazil olmuştur. O gün Allah Teâlâ, Resul’üne Ali’yi kendisinden sonra imam ve halife olarak nasbetmesini emretti. Ayetin bu konuda indiğinin kaynakları Mektup 56’da, ilgili dipnotta geçti.

683- Tekvir Suresi, ayet 19-22.

684- Kaf Suresi, ayet 37.

685- Bkz. Zeyni Dehlan, es-Siretü’n-Nebeviyye, es-Siretü’l-Halebiyye’nin kenarında, c. 2, s. 346, el-Behiyye, Mısır.

686- Bkz. İbn Hişam, es-Siretü’n-Nebeviyye, c. 4, s. 212; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 131 ve 149; İbn Esir, el-Kâmil Fi’t-Tarih, c. 2, s. 300; es-Siretü’l-Halebiyye, c. 3, s. 206; Zeyni Dehlan, es-Siretü’n-Nebeviyye, es-Siretü’l-Halebiyye’nin kenarında, c. 2, s. 45; İbn Sa’d, et-Tabekatü’l-Kübra, c. 2, s. 169.

687- Hâkka Suresi, ayet 40-43.

688- Sekaleyn Hadisi ve o ikisine sarılmanın emredilmesi, bunu gerektirmektedir. Mektup 8’de geçtiği gibi.

689- Bkz. Müsned-i Ahmed c. 5, s. 122, 182 ve 189, el-Meymeniyye, Mısır; Celaleddin Suyutî, ed-Dürrü’l-Mensur, c. 2, s. 60; Kunduzî, Yena-biu’l-Mevedde, s. 38, İstanbul ve s. 42 el-Haydariyye; Heysemî, Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 162. Geriye kalan diğer kaynakları Mektup 8, ilgili dipnotta görebilirsiniz.

690- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 26, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 42, el-Muhammediyye; Genci-i Şafii, Kifayetü’t-Talib, s. 62, el-Haydariyye ve s. 17, el-Gariy. Bu sözü Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 273’de şu kitaplardan nakletmiştir: İbn Ukde, el-Velâyet; Münavî, Feyzu’l-Kadir, c. 6, s. 218; Zerkanî, Şerh-i el-Mevahibü’l-Ledünniye, c. 7, s. 13; Zeyni Dehlan, el-Fütuhâtü’l-İslamiyye, c. 2, s. 306; Asımî, Zeynü’l-Feta.

691- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku’l-Muhrika, s. 26 el-Meymeniyye, Mısır ve s. 42, el-Muhammediyye, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 2, s. 82, h. 581; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu’n-Nazıra, c. 2, s. 224, 1. baskı.

692- Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 107, el-Meymeniyye ve s. 177, el-Muhammediyye, Mısır; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 68; Harezmi, el-Menakıb, s. 98; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 224, 2. baskı. el-Gadir, c. 1, s. 382'de Şeyh Ahmed b. Bakesir'in Vesiletü'l-Meal adlı kitabından nakledilmiştir.

693- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 28'de geçti.

694- Bu hadisin tamamı kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti.

695-Şeyh Saduk İbn Babeveyh el-Kummî, İkmalü'd-Din ve İtmamü'n-Nime, s. 251, el-Haydariyye, Necef.

696- a.g.e., s. 251.

697- a.g.e., s. 252.

698- a.g.e., s. 253.

699- a.g.e., s. 253.

700- a.g.e., s. 254.

701- a.g.e., s. 255.

702- a.g.e., s. 255.

703- a.g.e., s. 256.

704- a.g.e., s. 257.

705- a.g.e., s. 271.

706- a.g.e., s. 265.

707- a.g.e., s. 274.

708- a.g.e., s. 274.

709- a.g.e., s. 275.

710- Saduk, İkmalü'd-Din, s. 276.

711- Saduk, el-Emalî, s. 111, el-Haydariyye.

712- a.g.e., s. 116.

713- a.g.e., s. 266.

714- a.g.e., s. 329.

- 715- Saduk, el-Emalî, s. 484.
- 716- a.g.e., s. 7.
- 717- a.g.e., s. 27.
- 718- a.g.e., s. 58.
- 719- a.g.e., s. 84.
- 720- a.g.e., s. 295.
- 721- a.g.e., s. 315.
- 722- a.g.e., s. 341.
- 723- a.g.e., s. 427.
- 724- a.g.e., s. 428.
- 725- a.g.e., s. 228.
- 726- a.g.e., s. 490.
- 727- a.g.e., s. 426.
- 728- a.g.e., s. 589.
- 729- Şeyh Tusî, el-Emalî, c. 1, s. 184, en-Numan, Necef.
- 730- a.ge., c. 1, s. 136.
- 731- Seyyid Bahranî, s. 56, 13. bap, h. 54, İran.
- 732- a.g.e., s. 56, 13. bap, h. 5.
- 733- a.g.e., s. 56, 13. bap, h. 56.
- 734- a.g.e., s. 56, 13. bap, h. 57.
- 735- **Ehl-i Beyt ve Şiiilerinin zulüm ve şiddetli baskılara maruz kalması:**
Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 15, 1. baskı, Mısır ve c. 11, s. 43, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Eminî, el-Gadir, c. 11, s. 16-36.
- 736- **Âl-i Muhammed Şiası'nın katledilmesi:** Muaviye, Ehl-i Beyt Şiası'ndan birçok kişiyi katletti. Onlardan bazıları şunlardır:
- 1- Yüce sahabî Hucr b. Adiy el-Kindî ve arkadaşlarından 6 kişi.

- 2- Şerik b. Şeddad el-Hazremî.
- 3- Sayfî b. Füseyl eş-Şeybanî.
- 4- Kubeysa b. Zubey'a el-Abesî.
- 5- Muhriz b. Şehab el-Minkarî.
- 6- Kadam b. Hayyan el-Anzî.
- 7- Abdurrahman b. Hassan el-Anzî.
- 8- Amr b. Humk el-Huzaî. Sahabîdir. Kesik başı başka bir yere taşındı. İslam tarihinde taşınan ilk kesik baştır.
- 9- Müslim b. Zeymer el-Hazremî.
- 10- Abdullah b. Necî el-Hazremî.
- 11- Malik b. Hâris el-Eşter en-Nehaî.

12- Muhammed b. Ebu Bekir. Muaviye onu öldürdükten sonra naaşını ölü bir eşeğin leşinin içine koyup yaktı. Muaviye, Allah'ın dostlarına karşı böyle davranırdı.

Bkz. Tarih-i Taberî, c. 5, s. 253-280 ve 95-105; İbn Kuteybe, Uyünü'l-Ahbar, c. 1, s. 147; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 3, s. 352-357 ve c. 3, s. 472-488; Eminî, el-Gadir, c. 11, s. 37-70; Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 258-260.

737- Hadisçilerin zalim sultanlara yaltaklanmaları: Birtakım hadisçiler vardı ki, maddeye tapar ve her bağırana birlikte bağırırlardı. Yalan hadisler uydurup Peygamber'e isnat etmekten çekinmezlerdi. Bkz. Al-lame Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 208-356, c. 7, s. 87-114 ve s. 237-329, c. 8, s. 30-96, c. 9, s. 218-396, c. 10, s. 67-137 ve c. 11, s. 74-195; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 358 ve c. 3, s. 15 ve 258, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 63, c. 11, s. 44 ve c. 13, s. 219, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Şerefüddin, Ebu Hüreyre, s. 132.

İmam Ali'den sapıp onun zemminde hadis uyduranlardan bazıları:

1- Ebu Hüreyre ed-Devsî: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 358-360, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 63, 64 ve 67, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Şerefüddin, Ebu Hüreyre, s. 42 ve 43.

2- Amr b. Âs: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 358, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 64, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

3- Mugire b. Şube: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 358, c. 3, s. 258, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 220, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

4- Urve b. Zübeyr: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 358, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 64, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

5- Hariz b. Osman: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 360, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 69, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

6- Semüre b. Cündeb: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 361, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 73 M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

738- **Bazı hadisçilerin İmam Ali'nin (a.s) faziletleri karşısında bağnazca tutumları:** Hadisçilerden bir grup, İmam Emirü'l-Müminin (a.s) hakkında bir fazilet gördüklerinde, hadisın ravisini Râfızilik veya başka şeylerle suçlamak suretiyle hadisi taz'if etmeye çalışırlardı. Zehebî ve başkaları gibi. Zehebî'nin Mizanü'l-İtidal ve Tezkiretü'l-Huffaz'daki tutumu bu yöndedir. Bkz. Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 160, el-Haydariyye ve s. 98, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 259, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 223, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

739- **Muaviye, Müminlerin Emiri Ali'ye (a.s) lânet okuyor:** Bkz. İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 366; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 356 ve c. 3, s. 258, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 56 ve c. 13, s. 220, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

Muaviye, Ali b. Ebu Talib'e (a.s) sebbedilemesini (sövülmesini) emrediyor:

Bkz. Sahih-i Müslim, c. 2, s. 360; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 301, h. 3808; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 109; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 206, h. 271 ve 272; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 48 ve 81, el-Haydariyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 107; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 84-86, el-Haydariyye ve s. 28, el-Gariy; Harezmi, el-Menakıb, s. 59; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 134 ve c. 4, s. 25-26; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s.

509; Allame Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 257 ve c. 3, s. 200; el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 29, Lecnetü't-Telif ve't-Tercüme, Mısır ve c. 2, s. 144, başka bir baskı; Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 82 ve 92; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 256 ve 361, 1. baskı, Mısır ve c. 3, s. 100 ve c. 4, s. 72, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkire-tü'l-Havas, s. 63.

Muaviye'nin uşakları İmam Ali'ye (a.s) sebbedyorlar:

Bkz. Tarih-i Taberî, c. 5, s. 167-168; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 3, s. 413; Hâkim, el-Müstedrek, c. 1, s. 385 ve c. 2, s. 358; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 356 ve 361, 1. baskı, Mısır ve c. 4, s. 57 ve 71, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 190; el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 365, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr, Mısır ve c. 2, s. 300, başka bir baskı. Allame Eminî, el-Gadir, c. 10, s. 264'de şu kitaplardan da naklede: Kastalanî, İrşadü's-Sarî Fi Şerh-i Sahih-i Buharî, c. 4, s. 368; Ensarî, Tuhfetü'l-Barî Fi Şerh-i Sahih-i Buharî, İrşadü's-Sarî'nin zeylinde.

740- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de 9. hadis olarak geçti.

741- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de 10. hadis olarak geçti.

742- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 156, 1. baskı; Mağribî, Fethu'l-Meliki'l-Aliyy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 47, 2. baskı, el-Haydariyye ve s. 18, Mısır; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 96; Keşfü'l-Hafa, c. 1, s. 204. Bu hadis, Mektup 48'de 10. hadis olarak geçti.

743- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 108, h. 148; Sibte b. Cevzî, Tezkire-tü'l-Havas, s. 23; Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 115; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 234, 2. baskı. Bu hadis, başka kaynaklarıyla birlikte Mektup 32'de geçti.

744- Peygamber'in (s.a.a) Büreyde'nin hadisindeki sözü: **“Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, Ali de benim vasim ve vârisimdir.”** Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 5, h. 1021 ve 1022; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 200, h. 238; Harezmi, el-Menakıb, s. 42; Zehairu'l-Ukba, s. 71; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 273; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 79, 232 ve 248, İstanbul, s. 90 ve 275, el-Haydariyye ve c. 1, s. 77 ve c. 2, s. 56 ve 72 el-İrfan, Sayda; Askerî, Aliyyün ve'l-Vasiyye, s. 59,

el-Adab. Bu hadis, Mektup 16'da geçti ve Mektup 68'de geriye kalan kaynaklarıyla birlikte gelecektir.

745- **İnzar günündeki Dâr Hadisi:** Bu hadis, çeşitli kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti.

746- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 18, Mısır, s. 86, el-Haydariyye ve s. 29, Beyrut; Mağribî, Fethu'l-Melikî'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 21, Mısır ve s. 51, el-Haydariyye; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 97; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 134; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 100, hadisin sahih olduğunu belirterek; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 228, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır. Bu hadisin diğer kaynaklarına Mektup 34'te bakabilirsiniz.

747- **Ali, Nasıl Resulullah'ın (s.a.a) vârisi oldu? Adamın biri,** Ali'ye (a.s), "Nasıl amcan değil de sen amcanın oğlunun vârisi oldun?" diye sordu. İmam Ali (a.s) üç defa, "İyi dinleyin!" dedi. İnsanlar, ne söyleyeceğini merak ederek kulaklarını kabarttılar. Sonra şöyle buyurdu: "Resulullah (s.a.a) Abdulmuttalib Oğulları'nı topladı -veya çağırdı-..." Bkz. Tarih-i Taberî, c. 2, s. 321; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 18, Mısır, s. 86, el-Haydariyye ve s. 30 Beyrut; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 212, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 206, el-Haydariyye ve s. 96, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 280, Beyrut; Müsned-i Ahmed, c. 2, s.352, h. 1371, sahih senetle, hadisi manasıyla nakletmiş, Daru'l-Maarif; Muttaki Hindî, Muntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 42, el-Meymeniyye, Mısır; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 154, h. 435, 2. baskı, Haydarabad.

748- Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 125, Haydarabad; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 125, hadisin sahih olduğunu belirterek; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 42, el-Meymeniyye, Mısır; Muttaki Hindî, Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 125, h. 362, 2. baskı ve c. 6, s. 400, h. 6084, 1. baskı.

749- Bu hadis Mektup 68'de gelecektir. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: Harezmî, el-Menakıb, s. 62; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 101, h. 144, 1. baskı.

- 750- **Ali Peygamber'in vârisidir:** Bkz. Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 261, h. 309, 1. baskı; İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 89, h. 141 ve 148, Beyrut; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 53 ve 144, İstanbul ve s. 59 ve 135, el-Haydariyye; Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 19, el-İslamiyye ve s. 48, el-Haydariyye; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 234, 2. baskı; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 315. Veraste delâlet eden hadisler Mektup 68'de ilgili dipnotta gelecektir.
- 751- **Ehl-i Beyt kanalıyla Ali'nin Peygamber'in vârisi olduğuna delâlet eden hadisler:** Bkz. Kuleynî, el-Kâfi, c. 1, s. 234, h. 3 ve 7-9 ve s. 279, h. 1, yeni baskı, Tahran; Biharu'l-Envar, c. 22, s. 456, h. 3 ve 31, yeni baskı, Tahran; Şeyh Saduk, İlelü'ş-Şerai, s. 196, 133. bap, h. 1 ve 2 ve s. 469, h. 30, el-Haydariyye; Şeyh Saduk, el-Emalî, s. 13, 34, 110, 162, 272, 295, 309, 326, 329, 427, 521 ve 587, el-Haydariyye.
- 752- **Vasiliğin Ali'ye ait olduğu Ehl-i Beyt kanalıyla mutevatir ve kesindir:** Bkz. Biharu'l-Envar, c. 22, 1. bap, s. 459 ve c. 38, 56. bap, yeni baskı, Tahran; Şeyh Saduk, el-Emalî, el-Haydariyye ve İmamiye Şiası'nın diğer kaynakları.
- 753- **Vasilik Ali'ye aittir:** Bu hadisin tamamı, kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti.
- 754- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Her peygamberin bir vasisi ve vârisi vardır. Hiç şüphesiz, Ali de benim vasim ve vârisimdir.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 5, h. 1021 ve 1022; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 200, h. 238; Harezmi, el-Menakıb, s. 42; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 71; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 273; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 79, 207, 232 ve 242, İstanbul, s. 90, 275 ve 295, el-Haydariyye ve c. 1, s. 77 ve c. 2, s. 56 ve 72, el-İrfan, Sayda; Şeyh Necmeddin Askerî, Aliyyün ve'l-Vasiyye, 59; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 620, el-Haydariyye ve s. 131, el-Gariy; Muhammed Mahmud Râfiî, Şerh-i Haşimiyyat, s. 29, 2. baskı, et-Temeddün, Mısır; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 234, 2. baskı; Münavî, Kenzü'l-Hakaik, s. 130, Bulak ve s. 110, başka bir baskı; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 72.

- 755- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 113, el-Kudsî; Kenzü'l-Ummal, c. 6, s. 154, h. 2570, 1. baskı; Mün-tehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 32, el-Meymeniyye, Mısır; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 75.
- 756- Resulullah (s.a.a) Enes b. Malik'e şöyle buyurdu: **"Ey Enes! Şu kapıdan ilk girecek olan şahıs, müminlerin emiri, Müslümanların efendisi; alnı ak, elleri ayakları pak olanların önderi ve vasilerin sonuncusudur."** Enes der ki: İçimden, "Allah'ım! O, Ensar'dan biri olsun!" dedim. Derken Ali içeri girdi. Peygamber, **"Gelen kimdir, ey Enes?"** diye sordu. "Ali'dir." dedim. Peygamber sevinçle ayağa kalkıp ona doğru yürüdü, boynuna sarıldı ve yüzünün terini silmeye başladı. Ali, **"Ya Resulallah! Sizi bana daha önce yapmadığınız bir şeyi yapıyor görüyorum."** dedi. Peygamber, **"Niye yapmayayım ki?! Oysa benden sonra sen benim görevimi ifa edeceksin, sesimi insanlara duyuracaksın ve aralarında ihtilâf ettikleri şeyleri onlara açıklayacaksın."** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Ebu Nuaym, Hilyetü'l-Evliya, c. 1, s. 63; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 169, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Harezmi, el-Menakıb, s. 42; İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 487, h. 1005; Genc-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 212, el-Haydariyye ve s. 93, el-Gariy; Zehbî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 64; Fazailü'l-Hamse, c. 2, s. 254; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, s. 21, Tahran ve c. 1, s. 60, Necef. Bu hadisin geriye kalan kaynaklarına Mektup 48'de bakabilirsiniz.
- 757- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Genc-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 296, el-Haydariyye ve s. 162, el-Gariy; Genc-i Şafii, el-Beyan Fî Ahbari Sahibi'z-Zaman, Kifayetü't-Talib'in sonunda, s. 502, el-Haydariyye; Mecmau'z-Zevaid, c. 8, s. 253; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 281; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 101, h. 144; Yenabiu'l-Mevedde, s. 92, el-Haydariyye ve s. 81, İstanbul; el-Gadir, c. 3, s.23.
- 758- Ahzab Suresi, ayet 36. **Peygamber'in Hz. Fatıma'yı Ebu Bekir ve Ömer ile evlendirmekten imtina etmesi:** Bkz. Genc-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 302 ve 304, el-Haydariyye ve s. 166 ve 168, el-Gariy; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 204, 205 ve 206; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 114, el-Haydariyye, s. 31, et-Takaddüm, Mısır ve s. 51, Beyrut; İbn

Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 139 ve 161, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 84 ve 97, el-Meymeniyye, Mısır; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 184; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 27; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 346, h. 397 ve 399; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 306; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 386; İbn Hacer, el-İsabe, c. 1, s. 374; Yenabiu'l-Mevedde, s. 175 ve 196, İstanbul ve s. 206 ve 231, el-Haydariyye; İbn Esir, Camiu'l-Usul, c. 9, s. 474; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 99, h. 285, 2. baskı; Harezmi, el-Menakıb, s. 247; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 13, s. 228, M. Ebul-fazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 3, s. 261, 1. baskı, Mısır; İsfahânî, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 83, es-Saidiyye ve s. 89, el-Osmaniyye; Muttaki Hindî, Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 99 ve 101; Ragıb İsfahanî, Muhazaratü'l-Üdeba, c. 4, s. 477, Beyrut; Herevî, Ravzatü'l-Ahbab, s. 210, elyazması; Ömer Rıza Kehhale, A'lamü'n-Nisa, c. 3, s. 1199; Ebu Bekir Hazremî, Reşfetü's-Sâdî, s. 7-8, Mısır; Kastalanî, el-Mevahibü'l-Ledüniyye, c. 2, s. 4; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 7; Hamzavî, Meşariku'l-Envar, s. 107; Ubeydullah Hanefî, Ercahu'l-Metalib, s. 253 ve 440; Vesiletü'l-Meal, s. 81, elyazması; Mişkätü'l-Mesabih, c. 3, s. 246; Hamvinî, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 88; Tuhfetü'l-İşrak, c. 2, s. 83; Bedahşî, Miftahu'n-Neca, s. 30, elyazması; Sa'dü'ş-Şümus ve'l-Akmar, s. 210; İbn Şahin, Fazailü Seyyideti'n-Nisa, s. 15, elyazması; Suyutî, es-Süğurü'l-Basime Fî Menakıbı Seyyideti'n-Nisa Fatıma, s. 6; Hatib Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 14, s. 363; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 238 ve 240, 2. baskı; İbn Sa'd, et-Tabekatü'l-Kübra, c. 8, s. 19.

759- Bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 249, h. 315 ve 317; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 308; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 95, h. 270, 2. baskı; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 240.

760- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de geçti.

761- Bu hadisi İbn Asakir, Tarih-i Dimaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 248'de çeşitli kanallar ve değişik lafızlarla İbn Abbas'dan rivayet eder. Bkz. el-Gadir, c. 3, s. 95. Kenzü'l-Ummal'da da mevcuttur, c. 6, s. 153, h. 2543, 1. baskı.

- 762- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 188; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 261, 1. baskı, Mısır ve c. 3, s. 227, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Fethu'l-Melikî'l-Aliy Bi-Sıhhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 66, el-Haydariyye ve s. 31, el-İslamiyye, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 31, el-Meymeniyye; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 55, 2. baskı.
- 763- Sahih-i Buharî, c. 3, s. 186 ve c. 5, s. 142, Daru'l-Fikir, c. 4, s. 3 ve c. 6, s. 18, Matabiu'ş-Şa'b; Sahih-i Müslim, c. 2, s. 15, el-Halebî, Mısır.
- 764- Sahih-i Buharî, c. 6, s. 14, Matabiu'ş-Şa'b, c. 5, s. 142, Daru'l-Fikir.
- 765- Sahih-i Buharî, c. 6, s. 16, Matabiu'ş-Şa'b.
- 766- Sahih-i Buharî, c. 6, s. 18, Matabiu'ş-Şa'b.
- 767- Sahih-i Müslim, c. 2, s. 15, el-Halebî.
- 768- Sahih-i Buharî, c. 4, s. 3, Matabiu'ş-Şa'b.
- 769- **Peygamber'e Gusül veren ve mübarek naaşını kefenleyip defneden, Ali'dir.** Bkz. Harezmi, el-Menakıb, s. 236; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 487, h. 1006; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 30, 31, 33 ve 36; Müstedrek-i Hâkim, c. 1, s. 362; İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 4, s. 229; Tarih-i Yakubî c. 2, s. 94, el-Gariy ve s. 103 el-Haydariyye; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 48, el-Osmaniyye ve s. 47, es-Saidiyye; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 235-236; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 260, el-Meymeniyye, Mısır. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 8'de şu kitaplardan nakledilmiştir: Makdisî, el-Ünsü'l-Celil, s. 194; Kenzü'l-Ummal, c. 7, s. 179, Haydarabad; Beyhakî, Sünen-i Kübra, c. 4, s. 53; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, s. 570, Daru'l-Maarif, Mısır; Safurî, Nüzhetü'l-Mecalis, c. 2, s. 165; Hamzavî, Meşariku'l-Envar, s. 65; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 321.
- 770- **Ali, Peygamber'in borcunu öder, vaadini yerine getirir ve zimmetimi ibra eder.** Bu husus, Mektup 34'te Peygamber ile Ali'nin kardeşleşmesi hadislerinde geçti. Orada zikredilen kaynaklara ilâveten şu kaynaklara da bakabilirsiniz: İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, Şafii, s. 101, h. 142, 143, 285 ve 309, Tahran; Genci-i Şafii, Kifayettü't-Talib, s. 264, el-Haydariyye ve s. 135 el-Gariy; Müsned-i Kilabî,

Menakıb-ı İbn Meğazilî'nin kenarında, s. 426, h. 1, Tahran; Harezmi, el-Menakıb, s. 76 ve 236; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 261, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 228, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 85, h. 138, 139, 141, 152 ve 154-158; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 43; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 32; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 221; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 60.

771- Peygamber'in (s.a.a) Ali (a.s) için söylediği söz: **“Ümmetime benden sonra ihtilâf ettikleri şeyleri sen açıklayacaksın.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48, 12. hadiste ve Mektup 68'de geçti. Ayrıca bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 487, h. 1005 ve 1007-1009.

772- **Ali, Peygamber'den (s.a.a) sonra ümmetin velisidir:** Bu konuda kaynaklarıyla birlikte Mektup 36'da geçen 1-6. hadislere, keza Mektup 40 ve 54'e bakabilirsiniz.

773- **Ali, Resulullah'ın (s.a.a) kardeşidir:** Bu konuda kaynaklarıyla birlikte Mektup 20, 32 ve 34'te geçen hadislere bakabilirsiniz.

774- **Ali, Peygamber'in (s.a.a) çocuklarının babasıdır:** Bu konu Mektup 34'te geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 49, h. 72, 154 ve 269; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 112, h. 152; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 36, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır, s. 122, el-Haydariyye ve s. 85, Beyrut; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 53, İstanbul ve s. 59, el-Haydariyye; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 221; Feraidü's-Simtayn c. 1, s. 324; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 330.

775- **Ali, Resulullah'ın (s.a.a) veziridir:** Ali'nin Peygamber'in veziri olduğu Mektup 34'te geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 111, h. 154; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 261, Beyrut ve c. 13, s. 228, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 43; Harezmi, el-Menakıb, s. 62 ve 250; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 89, h. 141, 143, 155, 157 ve 158; İhkaku'l-Hak, c. 4, s. 27; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 311 ve 318.

- 776- **Peygamber'in (s.a.a) Ali ile necvası:** Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 124, h. 162, 164-166, 372 ve 374; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 303; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 27; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 327-328, el-Haydariyye ve s. 186-187 el-Gariy; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 431, Beyrut ve c. 9, s. 173, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 58, İstanbul ve s. 66, el-Haydariyye; Amrî, Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 244; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 122, h. 353, 2. baskı; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 265; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 322.
- 777- Peygamber (s.a.a) Ali'ye (a.s) şöyle buyurdu: **“Sen dünya ve ahirette benim dostum ve yardımcısın.”** Bu söz, kaynaklarıyla birlikte Mektup 26'da geçen bir hadisin bir parçasıdır. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 277, h. 323; Zehebî, Mizanü'l-İttidal, c. 2, s. 75.
- 778- **Ali, Resulullah'ın (s.a.a) vasisidir:** Bkz. Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 53, 81, 82, 114, 122, 123 ve 329, İstanbul ve s. 59, 89-93, 98, 135 ve 145, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 89, h. 132, 144, 280, 309, 322, 326 ve 353; Harezmi, el-Menakıb, s. 63, 149 ve 234; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 168, 261, el-Haydariyye ve s. 70 ve 131, el-Gariy; Genci-i Şafii, el-Beyan Fî Ahbari Sahib'z-Zaman, Kifayetü't-Talib'in sonunda, s. 502, el-Haydariyye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 281; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 87, h. 139-141 ve 143, s. 239, h. 303 ve c. 3, s. 5, h. 1021-1023; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 172; Zehairü'l-Ukba, s. 136; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 43; Mecmau'z-Zevaid, c. 8, s. 253, Beyrut; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 150, s. 272, h. 211, s. 314, h. 250 ve c. 2, s. 35, h. 371, s. 84, h. 403, s. 134, h. 431 ve s. 313, h. 564. Bu hadis, Mektup 20, 66 ve 68'de ve başka yerlerde geçti.
- 779- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısıdır.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 9. hadis olarak geçti.
- 780- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Ben hikmetin eviyim, Ali de onun kapısıdır.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 10. hadis olarak geçti.
- 781- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Ali b. Ebu Talib, Hıttı Kapı-**

sı'dır; kim o kapıdan girse, mümin olur; kim de o kapıdan çıkarsa, kâfir olur." Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 14. hadis olarak geçti.

782- "Ali b. Ebu Talib, bu ümmetin güvencesi ve kurtuluş gemisidir." Mektup 8'de Ehl-i Beyt hakkında geçen bu manadaki hadislere bakınız.

783- **Ali'ye itaat, Resulullah'a itaat gibi ve ona karşı gelmek, Resulullah'a karşı gelmek gibidir.** Bu anlamdaki hadisler için bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 121 ve 128; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 121, hadisin sahih olduğunu belirterek; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 188, h. 671, 786, 787 ve 788; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 66; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 205 ve 257, İstanbul ve s. 242 ve 307, el-Haydariyye; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 179, h. 142. Ayrıca bkz. Mektup 48'de geçek 16. hadisin dipnotu.

784- Bununla ilgili hadis, Mektup 48'e 17. hadis olarak geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 240, h. 287, 288 ve 324; Harezmî, el-Menakıb, s. 57; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 268, h. 789; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 128; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 303, İstanbul ve s. 364, el-Haydariyye; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 399, h. 237.

785- Peygamber (s.a.a) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e şöyle buyurdu: **"Ben sizinle savaş hâlinde olanlarla savaş hâlindeyim, sizinle barış içinde olanlarla barış içindeyim."** Başka bir lafzı da şöyledir: **"Ben sizin savaştığınız kimselerle savaş hâlinde, sizin barış içinde olduğunuz kimselerle barış içindeyim."** Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 64, h. 90; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 149; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 360, h. 3962; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 52, h. 145; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 11 ve c. 5, s. 523; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 25; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 112, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 185, el-Muhammediyye, Mısır; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 166 ve 169; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 330-331, el-Haydariyye ve c. 188-189, el-Gariy; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 165, 172, 194, 230, 261, 294, 309, 370, İstanbul; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 27; Harezmî, el-Menakıb, s. 91; Harezmî, Maktelü'l-Hüseyin, c. 1, s. 61 ve 99;

Taberanî, el-Mucemu's-Sağır, c. 2, s. 3; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 271; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 92; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 38, h. 372; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 189; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Hüseyin'in tercümeihâli, s. 100; Tarih-i Bağdad, c. 7, s. 136. Bu hadisin diğer kaynaklarını İhka-ku'l-Hak, c. 9, s. 161-174'te görebilirsiniz.

Ali'nin savaşı, Peygamber'in Savaşı; Ali'nin barışı Peygamber'in barışdır: Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 50, h. 73 ve 285; Harezmi, el-Menakıb, s. 76; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 221, 1. baskı, Mısır ve c. 18, s. 24, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır. İbn Ebu'l-Hadid, Peygamber'in yüz yerde Ali'ye **"Ben senin savaştığın kimselerle savaş hâlinde, senin barış içinde olduğun kimselerle barış içindeyim."** dediğini nakleder.

786- **Ali'nin düşmanı Resulullah'ın (s.a.a) düşmanıdır:** Bu manayı ifade eden hadis, Mektup 48'de 20. hadis olarak geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 382, h. 430; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 96, h. 273, 2. baskı.

787- **Ali'yi seven, Allah ve Resulü'nü sevmiş; ona buğzeden, Allah ve Resulü'ne buğzetmiştir:** Bu anlamdaki hadis, Mektup 10'da ve Mektup 48'de 23. hadis olarak geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 103, h. 145 ve 277; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 190, h. 673 ve 736; Mecmau'z-Zevaid c. 9, s. 129 ve 131-133; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 171, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 430, Beyrut; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 312, 314 ve 315, İstanbul; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 95, h. 272-273, 2. baskı; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 220, 2. baskı. Yine bkz. Mektup 48, 20. hadis.

788- **Ali'yi dost edinen, Allah ve Resulü'nü dost einmiştir:** Bu anlamdaki hadis, Mektup 48'de 23. hadis olarak geçti.

789- **Ali'ye eziyet eden, Allah ve Resulü'ne eziyet etmiştir:** Bu anlamdaki hadis, Mektup 48'de 18. hadis olarak geçti.

790- **Ali'ye söven, Allah ve Resulü'ne sövmüştür:** Bu anlamdaki hadis, Mektup 48'de 18. hadis olarak geçti.

- 791- Peygamber (s.a.a), Ali (a.s) için şöyle buyurdu: **“Bu, iyilerin imamı, kötülerin katilidir. Ona yardım edene yardım edilir, onu yalnız bırakan yalnız bırakılır.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48’de 1. hadis olarak geçti.
- 792- Peygamber (s.a.a) Ali (a.s) hakkında şöyle buyurdu: **“O, Müslümanların efendisi, muttakilerin imamı ve alını ak, elleri ayakları pak olanların önderidir.”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48’de 2. hadis olarak geçti.
- 793- Peygamber (s.a.a) Ali (a.s) hakkında şöyle buyurdu: **“Allah, Ali hakkında, onun hidayet bayrağı, dostlarımın imamı, bana itaat edenlerin nuru olduğunu bir ahit olarak bana bildirdi...”** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48’de 6. hadis olarak geçti.
- 794- **Sıddık ve Faruk kimdir?** Mütevatir hadisler, Sıddık-ı Ekber ve Faruk-u A’zam’ın Ali b. Ebu Talib olduğunu açıkça ifade ederler. Bu konuda bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib’in tercümeihâli, c. 1, s. 74, h. 121-124 ve 126; Burhanuddin Halebî, es-Siretü’l-Halebiyye, c. 1, s. 380; Heysemî, Mecmau’z-Zevaid, c. 9, s. 102; İbn Ebu’l-Hadid, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 3, s. 261, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 228, M. Ebulfazl’ın tahkikiyle, Mısır; İbn Abdullberr, el-İstî’ab, el-İsabe’nin kenarında, c. 4, s. 170; İbn Esir, Üsdü’l-Gabe, c. 5, s. 287; Muhibbuddin Taberî, Zehairu’l-Ukba, s. 56; Genci-i Şafii, Kifayetu’t-Talib, s. 187, el-Haydariyye ve s. 89, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 313; Müntehab-ı Kenzü’l-Ummal, Müsned-i Ahmed’in kenarında, c. 5, s. 33; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu’n-Nazıra, c. 2, s. 204; Hamvinî, Feraidü’s-Simteyn, c. 1, s. 39-40. İhkaku’l-Hak, c. 4, s. 29’da bu hadis şu kitaplardan nakledilmiştir: İbn Hacer Askalanî, Lisanu’l-Mizan, c. 2, s. 414; İbn Hamza, el-Beyan ve’t-Tarif, c. 2, s. 110; İbn Hasanveyh, Bahru’l-Menakıb, s. 99, elyazması; İbn Fevaris, el-Erbain, s. 49, elyazması; İskafi, en-Nakzu Ale’l-Osmaniyye, s. 290; Ubeydullah Hanefi, Ercahu’l-Metalib, s. 447; Bedahşî, Miftahu’n-Neca, s. 21, elyazması; İntihau’l-Efham, s. 74. Ayrıca bkz. Mektup 48, 7. hadisin dipnotu, orada başka kaynaklar da göreceksiniz.
- 795- **Ali, Kur’an menzilesindedir:** Bkz. Mektup 8, Sekaleyn Hadisi’nin dipnotu ve Mektup 50, “Ali, Kur’an ile beraberdir” Hadisi’nin dipnotu.

- 796- **Peygamber'e (s.a.a) göre Ali, Musa'ya göre Harun gibidir:** Menzile Hadisi, kaynaklarıyla birlikte Mektup 26, 28, 30 ve 32'de geçti.
- 797- Resulullah (s.a.a), Ali (a.s) hakkında şöyle buyurdu: **"Bana göre Ali, Rabbime göre benim menzilemdedir."** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de 13. hadis olarak geçti.
- 798- Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **"Bana göre Ali, bedenime göre başımın menizelesindedir."** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 50'de geçti.
- 799 - **Ali, Peygamber'in (s.a.a) kendisi gibidir:** Bu anlamdaki hadis Mektup 50'de geçti. Ayrıca bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 89, el-Haydariyye ve s. 32, Beyrut; Sibî b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 40; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 46; Harezmi, el-Menakıb, s. 81; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 312, İstanbul; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 288-289, el-Haydariyye ve s. 155, el-Gariy; Sibî b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 40; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 216.
- 800- **Allah, yeryüzü ehlerinden Muhammed ve Ali'yi seçti:** Bu manadaki hadisler, Mektup 68'de geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 110, h. 144; Harezmi, el-Menakıb, s. 63; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 436, İstanbul ve s. 523, el-Haydariyye; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 281; Genci-i Şafii, el-Beyan Fî Ahbari Sahibi'z-Zaman, Kifayetü't-Talib'in sonunda, s. 502, el-Haydariyye.
- 801- **Ali'den başka kimse Peygamber'den (s.a.a) taraf bir şey edemez.** Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de geçti. Ayrıca bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 222, h. 268 ve 272-274; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 85, h. 137; Münavi, Künuzü'l-Hakaik, s. 170.
- 802- Sahih-i Buharî, c. 3, s. 186, Daru'l-Fikir.
- 803- Bkz. İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 287. Buna yakın bir hadis de şu kitapta mevcuttur: Sabban, İs'afu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 85, el-Osmaniyye ve s. 90, es-Saidiyye, Mısır.
- 804- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 286-287; Müsned-i Ahmed c. 6, s. 117, el-Mey-

meniyye, Mısır; Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 25; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 283; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 438. Şu kaynaklarda da bu anlamda hadisler vardır: Sahih-i Buharî, c. 4, s. 230-231, c. 6, s. 158 ve c. 7, s. 76, Daru'l-Fikir; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 366, h. 3977 ve 3978; Sünen-i İbn Mace, c. 1, s. 643, h. 1997; Sahih-i Müslim, c. 2, s. 370; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 339, h. 389; Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 58, 102, 150, 154, 202 ve 279, el-Meymeniyye, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 358-359, el-Haydariyye ve s. 213-214, el-Gariy; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 303; Şeb-lencî, Nuru'l-Ebsar, s. 40, el-Osmaniyye ve s. 38, es-Saidiyye, Mısır.

805- Peygamber'e (s.a.a), Hatice'yi, cennette kendisi için olan yakutla süslü inciden bir evle müjdelemesi vahyedimisti. Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Buharî, c. 6, s. 158, c. 4, s. 230 ve c. 7, s. 76, Daru'l-Fikir; Sahih-i Müslim, c. 15, s. 200, Şerh-i Nevevî ile, Mısır ve c. 2, s. 370, İsa el-Halebî; Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 366, h. 3979, Daru'l-Fikir; Taberanî, el-Mucemu's-Sağır, c. 1, s. 15; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 337, h. 385-388; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 357-358, el-Haydariyye ve s. 213-214, el-Gariy; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 303; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 438; İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 1, s. 225; Muhammed Sabban, İsafu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 85, el-Osmaniyye ve s. 90, es-Saidiyye; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 282.

806- **Peygamber'in (s.a.a) hanımlarının en faziletlisi, Hatice'dir.** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 293 ve 322, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 284 ve 376; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 160; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 160; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 42; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 5, s. 437; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 378; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 172, 173, 198 ve 246, İstanbul ve s. 202, 204 ve 234, el-Haydariyye. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 10, s. 52'de şu kitaplardan naklesilmiştir: Tahavî, Müşkilü'l-Asar, c. 1, s. 48; Beyhakî, el-İtikad Ala Mezhebi's-Selef, s. 165, Kâmil Misbah; Zehebî, Tarihu'l-İslam, c. 2, s. 92; Zehebî, Tehzibü't-Tehzib, s. 134; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 2, s. 59; İbn Hacer, Tehzibü't-Tehzib, c. 12, s. 441; Kenzü'l-Ummal, c. 13, s. 26, 2. baskı, Haydarabad; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 284; Su-

yutî, el-Hasais, c. 2, s. 295, Abdullatif, Mısır; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 1, s. 168, Mısır; Tarhu't-Tesrib, s. 169, Cem'iyetü'n-Neşr, Mısır; İrşadü's-Sarî, c. 6, s. 168; İbn Hamza, el-Beyan ve't-Tarif, c. 1, s. 123; Vesiletü'l-Meal, s. 80; Hüsnü'l-Üsve, s. 31; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 214; Ercahu'l-Metalib, s. 240 ve 243.

807- Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: **“Âlemlerin kadınlarının en iyileri, dört kadındır: Meryem bint-i İmran, Asiye bint-i Müzahim, Hatice bint-i Huveylid ve Fatıma bint-i Muhammed.”** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 377 ve s. 284 ve 285; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 378; İbn Esir Cezerî, Üsdü'l-Gabe Fî Marifeti's-Sahabe, c. 5, s. 437; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 44; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 204 ve 218, el-Haydariyye ve s. 173, İstanbul.

808- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 367, h. 3981, Daru'l-Fikir; el-Müstedrek, c. 3, s. 157-158; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde, c. 3, s. 158; İbn Abdulberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 285 ve 377; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 378; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 43; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 172, 183 ve 198, İstanbul ve s. 199, 202 ve 234, el-Haydariyye; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 363, h. 409; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 129; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 283. Bu hadis, İhkaku'l-Hak, c. 10, s. 59'de şu kitaplardan nakledilmiştir: Tahavî, Müşkilü'l-Asar, c. 1, s. 48; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, c. 1, s. 291; Tefsirü'l-Hâzin c. 1, s. 291; Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 268; Kenzü'l-Ummal, c. 13, s. 127, 2. baskı, Haydarabad; Zehebî, Tezhibü't-Tezhib, s. 134; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c. 2, s. 61; İbn Hacer, Tehzibü't-Tehzib, c. 12, s. 441; Tarhu't-Tesrib, c. 1, s. 149; Sa'lebî, el-Keşfü ve'l-Beyan, elyazması; Suyutî, el-Hasais, c. 2, s. 265; Suyutî, el-Camiu's-Sağır, c. 1, s. 505; Suyutî, es-Süğurü'l-Basime Fî Menakıbı Seyyideti'n-Nisa Fatıma, s. 13; Herevî, Cem'u'l-Vesail, c. 1, s. 270; Vesiletü'l-Meal, s. 80; Fasî, Cem'ul-Fevaid Min Camii'l-Usul, c. 2, s. 233; Nebhanî, Fethu'l-Kebir, c. 2, s. 72; Bedahşî, Miiftahu'n-Neca, elyazması; es-Seyfü'l-Yemanî el-Meslul, s. 20; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 44, h. 376.

809- **Safiyye'nin Aişe ve Hafsa'dan üstün oluşu:** Bkz. Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 367, h. 3983 ve 3984; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 374; İbn Abdulberr,

el-İstıab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 348; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 1, s. 491; Hâkim, el-Müstedrek, c. 4, s. 29; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 283.

810- Bu konuda bkz. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 15'den kitabın sonuna kadar, Haydarî, Tahran.

811- Hz. Ebu Talib'e ait bir şiirden bir beyittir. O, bu şiirinde yeğeni Hz. Muhammed'i korkmadan, çekinmeden peygamberliğini açıklamaya teşvik ediyor ve kendisinin canla başla onun arkasında olduğunu bildiriyor. Bkz. Tarih-i İbn Kesir, c. 2, s. 42.

812- Bakara Suresi, ayet 159

813- Abdullah b. Ömer'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Peygamber (s.a.a) ayağa kalktı ve bir konuşma yaptı ve Aişe'nin oturduğu eve işaret ederek, "**Fitne buradadır, fitne buradadır, fitne buradadır! Şeytan'ın boynuzunun çıkacağı yerde!**" dedi. Bkz. Sahih-i Buharî, cihad ve siyer kitabı, c. 4, s. 46, Daru'l-Fikir ve c. 4, s. 100, Matabiu'ş-Şa'b.

814- **Cemel Savaşı:** Bkz. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 121-200, Haydarî, Tahran; Şeyh Müfid, Kitabü'l-Cemel, el-Haydariyye ve Mektup 16'da zikredilen diğer kaynaklar.

815- **İmam Ali (a.s) öldürüldüğünde Aişe'nin şükür secdesi etmesi:** Bkz. Ebu'l-Ferec İsfahanî, Makatilü't-Talibiyyin, s. 43. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 203; Şeyh Müfid, Kitabü'l-Cemel, s. 83-84.

816- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakat, 2. bölüm, c. 2, s. 29, Leiden ve c. 2, s. 232, Daru Sadır, Beyrut; Sahih-i Buharî, marazu'n-Nebi ve vefatüh babı, c. 5, s. 139-140, Daru'l-Fikir, c. 3, s. 93, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 6, s. 13, Muhammed Ali Sabih, c. 6, s. 10, el-Fecale ve c. 3, s. 59, el-Meymeniyeye, Mısır. Ancak Buharî, "Aişe, ondan hoşlanmaz ve hayırla anılmasını istemezdi." cümlesini çıkarmıştır. Ama bu cümle, et-Tabakat'ta sahih senetle mevcuttur.

817- Bkz. Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 113, el-Meymeniyeye, Mısır.

818- Bakara Suresi, ayet 180

819- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: Sahih-i Buharî, vasiyet kitabı, c.

3, s. 186, Daru'l-Fikir, c. 2, s. 124, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 4, s. 2, Matabiu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 84, el-Meahid, c. 2, s. 132, eş-Şerefiyye, c. 4, s. 3, el-Fecale, c. 2, s. 78, el-Meymeniyye ve c. 3, s. 82, Bombay; Sahih-i Müslim, vasiyet kitabı, c. 5, s. 70, Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 11, İsa el-Halebî ve c. 12, s. 74, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Malik, el-Muvatta, c. 2, s. 228, Daru İhyai'l-Kütüb; Nebhanî, el-Fet-hu'l-Kebir, c. 3, s. 91.

820- **Peygamber'in (s.a.a) üzerinde olan borç:** Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 60, h. 117, eski baskı.

821- **Hz. Zehra'nın (s.a) mirasını talep etmesi:** Bkz. Sahih-i Buharî, el-meğazî kitabı, Hayber Gazvesi babı, c. 5, s. 82, Daru'l-Fikir, c. 3, s. 55, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 3, s. 38, el-Meahid, c. 3, s. 39, eş-Şerefiyye, c. 5, s. 177, Matabiu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 5, s. 115, el-Fecale, c. 3, s. 35, el-Meymeniyye, c. 5, s. 19, Bombay ve c. 3, s. 40, el-Hayriyye, Mısır; keza cihad ve siyer kitabı, farzu'l-humus babı; Sahih-i Müslim, cihad kitabı, kavlü'n-Nebi la nüverris babı, c. 5, s. 153, Muhammed Ali Sabih ve el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 81, İsa el-Halebî ve c. 12, s. 76, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 16, s. 217-219, 228 ve 232, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 4, s. 81, 82, 87, 1. baskı, Mısır; Şerefüddin, Ebu Hüreyre, s. 137; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 208.

Hz. Zehra'nın Mescid'deki hutbesi: Bkz. Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tayfur el-Bağdadî, Belagatü'n-Nisa, s. 14; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 78, 79 ve 93, 1. baskı, Mısır ve c. 16, s. 211 ve 249, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Ömer Rıza Kehhale, A'lamü'n-Nisa, c. 3, s. 1219.

822- Şuara Suresi, ayet 214.

823- Bkz. Sahih-i Buharî, cihad ve siyer kitabı, cevaizü'l-vefd babı, c. 3, s. 31, Daru'l-Fikir, c. 4, s. 85, Matabiu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 178, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 2, s. 120, el-Meahid, c. 2, s. 125, eş-Şerefiyye, Mısır, c. 4, s. 55, el-Fecale, c. 2, s. 111, el-Meymeniyye ve c. 3, s. 115, Bombay; Sahih-i Müslim, vasiyet kitabı, c. 5, s. 75, Muhammed Ali Sabih ve el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 11, İsa el-Halebî ve c. 11, s. 89-93, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.

824- Bu hadisin kaynakları, bir önceki hadisin kaynaklarıyla aynıdır.

825- **Peygamber (s.a.a) Ali'nin göğsünün üzerinde can verdi:** Bu konuda Ehl-i Beyt kanalıyla gelen hadisler mütevatirdir. Başkaları kanalıyla gelen hadisler içinse bkz. İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 14, h. 1027 ve 1028; Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 36 ve 122; Muhammed Abduh, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 389; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 571, Beyrut ve c. 10, s. 265, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 262-263. İhkaku'l-Hak, c. 8, s. 692-695'te ise şu kitaplardan nakletmiştir: Ubeydullah Hanefi, Ercahu'l-Metalib, s. 595, Lahor; Semhudî, Tarih-i Medine, c. 1, s. 23; Kenzü'l-Ummal, c. 7, s. 179, 1. baskı, Haydarabad; Keşfi, el-Menakıbu'l-Murtazaviyye, s. 269, Bombay.

826- **Aişe'nin Osman'a karşı tutumu ve onunla ihtilâfı:** Bkz. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 58, 103-111; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 152; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 77 ve 486, Beyrut, c. 6, s. 215-216, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 408, Daru Mektebeti'l-Hayat, Beyrut; el-İstıab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 192; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 61 ve 64; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 407, 459 ve 465; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 3, s. 206; Zübeydî, Tacu'l-Arus, c. 8, s. 141; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 14, s. 193; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 45; el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 295-306, Mısır ve c. 2, s. 268 ve 272, başka bir baskı.

Aişe'nin İmam Ali'ye (a.s) karşı tutumu: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 77 ve 437, 1. baskı, Mısır, c. 6, s. 216-218 ve c. 9, c. 193, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Şeyh Müfid, Kitabü'l-Cemel, s. 81; en-Nassu ve'l-İctihad, s. 423-458.

827- **Peygamber'in (s.a.a) hanımlarından olan Aişe'nin kıskançlığı:** Bkz. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 15- 32, el-Haydariyye.

828- **Aişe'nin Peygamber'in bir diğer hanımı olan Mariye'ye karşı tutumu:** Bkz. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe ve en-Nassu ve'l-İctihad, s. 413.

829- Ahzab Suresi, ayet 25

830- Tatlı, fakat kötü kokulu bir ağaç zımkı.

- 831- Bkz. Sahih-i Buharî, tefsir kitabı, Tahrim Suresi babı, c. 6, s. 68, Daru'l-Fikir ve c. 6, s. 194, 1. baskı, el-Fecale; Sünen-i Nesaî, c. 6, s. 151 ve c. 7, s. 71, Haydarabad. Müfessirlerin çoğu, **"Ey Peygamber! Niçin Allah'ın sana helâl kıldığını kendine haram kılıyorsun?"** ayetinin tefsirinde bu olayı zikretmişlerdir.
- 832- **Esmâ'nın Peygamber'e haram olmasının nedeni Aişe idi:** Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 233-234; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 69; Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 21; en-Nassu ve'l-İctihad, s. 413, Beyrut; İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 8, s. 145, Beyrut.
- 833- **Aişe'nin Resulullah'a (s.a.a) gördüğünün aksini haber vermesi:** Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakat, c. 8, s. 161, Daru Sadır, Beyrut; Tarih-i Bağdad, Muhammed b. Ebu Bekr el-Müeddeb'in tercümeihâli, c. 1, s. 3011; Uyunü'l-Ahbar, nisa kitabı; Abekatü'l-Envar, Sekaleyn Hadisi, c. 2, s. 334.
- 834- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 7, s. 116, h. 1020, Haydarabad; en-Nassu ve'l-İctihad, s. 418; Buna yakın bir hadis de şu kitapta mevcuttur: Gazalî, İhyau Ulumi'd-Din, nikâh adabı, 3. bap, c. 2, s. 29, Mısır.
- 835- Bkz. Gazalî, İhyau Ulumi'd-Din, nikâh adabı, 3. bap, c. 2, s. 29, Mısır; en-Nassu ve'l-İctihad, s. 418.
- 836- Rum Suresi, ayet 30.
- 837- Peygamber'in Ali'nin göğsü üzerinde vefat ettiğine dair hadisler, Ehl-i Beyt kanalıyla tevatür haddine ulaşmıştır. Başkalarının kanalıyla gelen hadisler çinse, Mektup 74'te geçen dipnota bakınız.
- 838- İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 51, Leiden ve c. 2, s. 263, Daru Sadır; Kenzü'l-Ummal, c. 4, s. 55, h. 1107, Haydarabad.
- 839- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 100, 2. baskı, Fethu'l-Meliki'l-Aliy Bi-Sihhati Hadisi Babu Medineti'l-İlm Ali, s. 19; el-İslamiyye, Mısır ve s. 49, el-Haydariyye; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 73-77, İstanbul ve s. 83, el-Haydariyye; İbn Talha Şafii, Metalibu's-Seul, c. 1, s. 80, Necef; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 482, h. 1003; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 113; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, s. 40, İhkaku'l-Hak, c. 6, s. 40; Ferai-dü's-Simtayn, c. 1, s. 101.

- 840- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 51, Leiden ve c. 2, s. 262, Daru Sadır, Beyrut.
- 841- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 51, Leiden ve c. 2, s. 263, Daru Sadır, Beyrut.
- 842- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 51, Leiden ve c. 2, s. 263, Daru Sadır, Beyrut.
- 843- Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 51, Leiden ve c. 2, s. 263, Daru Sadır, Beyrut.
- 844- Bkz. Nehcü'l-Belaga, hutbe 195; Muhammed Abduh, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, s. 380, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 541, Beyrut, c. 10, s. 190, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 2, s. 860, Daru'l-Fikir ve c. 3, s. 493, Daru'l-Hayat, Beyrut.
- 845- Bkz. Nehcü'l-Belaga, hutbe 200; Muhammed Abduh, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, s. 389, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 570, Beyrut, c. 10, s. 265, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 552, Daru'l-Fikir ve c. 2, s. 908, Daru'l-Hayat, Beyrut.
- 846- Bkz. Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 138, Haydarabad; Zehebî, Telhisu'l-Müstedrek, c. 3, 138; el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 40, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır, s. 61, Beyrut ve s. 130, el-Haydariyye; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 3, s. 16, h. 1029-1031; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 263, el-Haydariyye ve s. 134, el-Gariy; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 112; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 128, h. 374, 2. baskı; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 237, 2. baskı.
- 847- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Eminî, el-Gadir, c. 3, s. 120, Abdullah b. Ömer'den, bu nakilde "her bir kapı bin kapıya açılır" diye geçer; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 484, h. 1003. Buna yakın bir hadis de şu kitapta mevcuttur: Harezmi, Maktelü'l-Hüseyn, c. 1, s. 38.
- 848- **Aişe'ye tövbe etmesi emrediliyor:** Bkz. Zemaşerî, el-Keşşaf, c. 4, s. 566, Beyrut; Kelbî, et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 4, s. 131; Sıddık Hasan Han, Fethu'l-Beyan, c. 9, s. 480; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 8, s. 332; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 8, s. 332; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 6. s. 239 ve 342; Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s.

177-188; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 5, s. 250; Tefsir-i İbn Kesir, c. 4, s. 387-388.

849- **Aişe'nin Peygamber'e (s.a.a) ve Ali'ye (a.s) karşı işbirliği yapması:** Peygamber'e karşı işbirliği yapmasıyla ilgili olarak bkz. Sahih-i Buharî, tefsir kitabı, c. 6, s. 70, Daru'l-Fikir; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 4, s. 366; et-Teshil Li Ulumi't-Tenzil, c. 4, s. 131; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 8, s. 334; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 8, s. 332; Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s. 202; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 5, s. 252; Tefsir-i İbn Kesir, c. 5, s. 388. Ali'ye karşı işbirliği yapmasıyla ilgili olarak ise, Cemel Harbi ve diğer olaylar, bunun açık kanıtıdır. Bu konuda Mektup 16'da geçen dipnotlara bakabilirsiniz.

850- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona sizin yerinize sizden daha iyi, Müslüman, mümin, itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir."** (Tahrim Suresi, ayet 5) Bkz. Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 8, s. 334; Tefsir-i Ebu's-Suud, Tefsir-i Razî'nin kenarında, c. 8, s. 334; Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s. 191.

851- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Allah, kâfir olanlara Nuh'un karısı ile Lut'un karısını örnek verdi..."** (Tahrim Suresi, ayet 10) Bkz. Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s. 202; Şevkanî, Fethu'l-Kadîr, c. 5, s. 255, 2. baskı.

852- Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluğunu elde etmek için Allah'ın sana helâl ettiği şeyi niçin (kendine) haram ediyorsun?"** (Tahrim Suresi, ayet 1) Aişe ve Hafsa hakkında nazil olmuştur. Bkz. Tefsir-i Taberî, c. 28, s. 156-158, 2. baskı; Suyutî, ed-Dürü'l-Mensur, c. 6, s. 239; Zemahşerî, el-Keşşaf, c. 4, s. 567; Tefsir-i Kurtubî, c. 18, s. 177; Tefsir-i Fahr-i Razî, c. 8, s. 231 ve bunlardan başka diğer tefsirler.

853- Peygamber (s.a.a), Aişe'nin oturduğu eve işaret ederek, **"Fitne buradadır, fitne buradadır, fitne buradadır! Şeytan'ın boynuzunun çıkacağı yerde!"** buyurdu. Bkz. Sahih-i Buharî, cihad ve siyer kitabı, c. 4, s. 46, Daru'l-Fikir, c. 4, s. 100, Matabiu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 189, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 2, s. 127, el-Meahid, Kahire, c. 2, s. 132, eş-Şerefiyye, c. 4, s. 665, el-Fecale, c. 2, s. 177, el-Meymeniyye, Mısır ve c. 4, s. 4, Bombay. Bşaka bir lafızda da şöyle geçer: Resulullah Aişe'nin evinden çıktı ve şöyle buyurdu: **"Küfrün başı buradandır! Şeytan'ın boynuzunun çıkacağı yerden!"** Bkz. Sahih-i Müslim, el-fi-

ten mine'l-meşrik kitabı, c. 2, s. 560, İsa el-Halebî, Mısır, c. 8, s. 181, Şirketü'l-İlânât ve el-Mektebetü't-Ticariyye ve c. 18, s. 31-32, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.

854- **Aişe, Peygamber namaz kılariken ayağını onun önüne uzatırdı:** Bkz. Sahih-i Buharî, salât kitabı, c. 2, s. 61, Daru'l-Fikir, c. 2, s. 81, Matabiu'ş-Şa'b, c. 1, s. 209, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 1, s. 145, el-Meahid, c. 1, s. 151, eş-Şerefiyye, c. 2, s. 177, Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 57, el-Fecale ve c. 1, s. 63, el-Meymeniyye.

855- **Aişe'nin Osman hakkındaki fetvası:** Osman'ı kastederek şöyle demişti: "Öldürün şu Na'sel'i! Çünkü o kâfir olmuştur." Bkz. Tarih-i Taberî, c. 4, s. 459, İbn Esir Cezerî, el-Kâmil Fi't-Tarih, c. 3, s. 206; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 61 ve 64; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 49, Mustafa Muhammed, Mısır, burada "kâfir olmuştur" ifadesi yerine "facir olmuştur" ifadesi geçer; Ali Burhaneddin Halebî, es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 286, el-Behiyye, Mısır, Hicrî 1320. Askerî, Ahadis-i Ümmü'l-Müminin Aişe, 1. bölüm, s. 105'de, Tarih-i İbn A'sem, s. 155'den nakleder.

Aişe'nin Osman hakkındaki başka bir fetvası: Osman'ı kastederek şöyle demişti: "Öldürün şu Na'sel'i! Allah Na'sel'i öldürsün!" Bkz. İbn Esir Cezerî, en-Nihaye, c. 5, s. 80, Mahmud Muhammed Tannahî tahkikiyle, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut; Zübeydî, Tacu'l-Arus Min Şerhi'l-Kamus, c. 8, s. 141; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 14, s. 193; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 77, Beyrut ve c. 6, s. 215, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 7, s. 408, Mektebetü'l-Hayat, Beyrut ve c. 2, s. 121, Daru'l-Fikir.

856- **Aişe'nin devesinin adı Asker idi:** Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 224, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 82, el-Osmaniyye; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 65.

857- **Peygamber (s.a.a), Aişe'yi Hav'eb köpeklerinin kendisine havlamasından sakındırıyor:** Bu hadis, çeşitli lafızlarla nakledilmiştir: Bkz. İbn Abdurrabbih, el-İkdü'l-Ferid, c. 4, s. 332, 2. baskı, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 457 ve 469; İbn Esir Cezerî, en-Nihaye, c. 1, s. 456 ve c. 2, s. 96; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 171, el-Haydariyye ve s. 71, el-Gariy; Mecmau'z-Zevaid, c. 7, s. 134; Sabban, İsafu'r-Rağibin, Nuru'l-Ebsar'ın kenarında, s. 64, el-Osmaniyye ve s. 65, es-Saidiyye; İbn

- Abdullbirr, el-İstıfab, el-İsabe'nin kenarında, c. 4, s. 361; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 59; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 82, el-Osmaniyye ve es-Saidiyye; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 66; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 157; İbn Esir, el-Kâmil Fi't-Tarih, c. 3, 210; Mes'udî, Mürücü'z-Zeheb, c. 2, s. 357; Zübeydî, Tacu'l-Arus, c. 1, s. 195 ve 244; Eminî, el-Gadir, c. 3 s. 188-191; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 168-171, 3. baskı, Beyrut; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 1, s. 280 ve 358; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 280, İstanbul ve s. 336, el-Haydariyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 117, el-Muhammediyye ve s. 71, el-Meymeniyye, Mısır; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 285.
- 858- Bkz. Sahih-i Buharî, salât kitabı, el-ıydeyn ve't-tecemmül babı, c. 2, s. 3, Daru'l-Fikir, c. 2, s. 20, c. 1, s. 169, Daru'l-Kütüb, c. 1, s. 118, el-Meahid, c. 1, s. 122, eş-Şerefiyye, c. 2, s. 19, Muhammed Ali Sabih, c. 2, s. 15, el-Fecale ve c. 1, s. 108, el-Meymeniyye; Sahih-i Müslim, salâtü'l-ıydeyn kitabı, c. 3, s. 22, Muhammed Ali Sabih ve c. 1, s. 352, İsa el-Halebî; Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 57, el-Meymeniyye, Mısır.
- 859- Medine yakınlarında Evs ve Hazreç kabileleri arasında 120 yıl süren savaşların sonuncusunun vuku bulduğu bir yerin adı
- 860- Bir önceki hadisin kaynaklarının aynısı.
- 861- Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 39, el-Meymeniyye, Mısır.
- 862- Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 75, el-Meymeniyye, Mısır.
- 863- Kenzü'l-Ummal, c. 7, h. 1017, Haydarabad; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 241.
- 864- **Ümmü Seleme'nin Hudeybiye günü Peygamber'e (s.a.a) görüşünü arz etmesi:** Bkz. Vâkıdî, el-Meğazî, c. 2, s. 613; Tarih-i Taberî, c. 2, s. 637; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 2, s. 205.
- 865- **Ebu Bekir'e biat icma ile olmamıştır:** Bkz. Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 142, 143, 150 ve 151.
- 866- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 185, h. 1030 ve 1031 ve c. 1, s. 160, h. 910, 2. baskı; Suyutî, ed-Dürü'l-Mensur, c. 2, s. 222.
- 867- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 132 ve c. 2, s. 19, Beyrut, c. 1, s. 311, Daru Mektebeti'l-Hayat, c. 2, s. 50 ve c. 6, s. 47,

M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 1, s. 154, Daru'l-Fikir, Beyrut. Biharu'l-Envar, c. 28, s. 315'te Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 1, s. 590'dan nakleler.

868- **Ebu Bekir'e yapılan biat:** Ömer şöyle demiştir: "Ebu Bekir'e yapılan biat, ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir işti ki, Allah onun şerrinden korudu." Bkz. Sahih-i Buharî, hudud kitabı, recmü'l-hübla mine'z-zina babı, c. 8, s. 26, Daru'l-Fikir, c. 8, s. 210, Matabiu'ş-Şa'b, c. 8, s. 208, Muhammed Ali Sabih, c. 4, s. 179, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 4, s. 119, el-Meahid, c. 4, s. 125, eş-Şerefiyye, c. 8, s. 140, el-Fecale, c. 4, s. 110, el-Meymeniyye, Mısır, c. 8, s. 8, Bombay, Hindistan ve c. 4, s. 128, el-Hayriyye, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 123-124, Beyrut, c. 2, s. 23, 26 ve 29, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 1, s. 292, Daru'l-Hayat ve c. 1, s. 144, Daru'l-Fikir, Beyrut; İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, c. 4, s. 226, Daru'l-Ceyl ve s. 338, başka bir baskı; İbn Esir Cezerî, en-Nihaye, c. 3, s. 466, Tannahî'nin tahkikiyle, Beyrut ve s. 228, başka bir baskı; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 205; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 327; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 5 ve 8, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 8, ve 12, el-Muhammediyye, Mısır; Zübeydî, Tacu'l-Arus, c. 1, s. 568; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c. 2, s. 371; Suyutî, Tarihu'l-Hulefa, s. 67; Burhanneddin Şafii, es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 360 ve 363. Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 370'de şu kitaplardan nakletmiştir: Müsned-i Ahmed, c. 6, s. 55; Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 5, s. 15; Teysirü'l-Vusul, c. 2, s. 42 ve 44; er-Riyazu'n-Nazıra, c. 1, s. 161; Tarih-i İbn Esir, c. 5, s. 246; Safdî, Temamü'l-Mütun, s. 137.

Ömer şöyle demiştir: "Ebu Bekir'e yapılan biat ani bir gelişme ve iyice düşünülmeden yapılan bir hata idi ki, Allah şerrinden korudu. Bundan sonra kim öyle bir şey yapmaya kalkışırsa, onu öldürün." Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 123, Beyrut, 1. baskı ve c. 2, s. 26, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 21, el-Meymeniyye ve s. 34 el-Muhammediyye, Mısır; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 24, Daru'l-Marife ve el-Fisal'in kenarında, c. 1, s. 22, Daru'l-Marife.

869- **Ali'nin Ebu Bekir'e biat etmemesi:** Bkz. Sahih-i Buharî, el-meğazî kitabı, Hayber Gazvesi babı, c. 5, s. 82, Daru'l-Fikir, c. 5, s. 177, Mata-

biu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 3, s. 55, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 3, s. 38, el-Meahid, c. 3, s. 39, eş-Şerefiyye, c. 5, s. 115, el-Fecale, c. 3, s. 35, el-Meymeniyye, Mısır, c. 5, s. 20, Bombay ve c. 3, s. 40, el-Hayriyye, Mısır; Sahih-i Müslim, cihad ve siyer kitabı, c. 5, s. 152, Muhammed Ali Sabih, c. 5, s. 153, el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 81, İsa el-Halebî, c. 12, s. 77, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 11-13, Mustafa Muhammed, Mısır; Mes'udî, Mürücü'z-Zeheb, c. 2, s. 302; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 208; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 2, s. 327 ve 331; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 370, el-Haydariyye ve s. 226, el-Gariy; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 18, 1. baskı, Mısır; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 13, el-Muhammediyye ve s. 8 el-Meymeniyye, Mısır; Askerî, Abdullah b. Sebe, s. 112; el-Ikdü'l-Ferid, c. 5, s. 259; Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 371.

Ebu Bekir'e Biat Etmeyenler:

- 1- Abbas b. Abdulmuttalib.
- 2- Utbe b. Ebu Leheb.
- 3- Selman-ı Farisî.
- 4- Ebu Zer el-Gıfarî.
- 5- Ammar b. Yasir.
- 6- Mikdad.
- 7- Berâ b. Azib.
- 8- Übey b. Kâb.
- 9- Sa'd b. Ebu Vakkas.
- 10- Talha b. Ubeydullah.
- 11- Zübeyr b. Avvam.
- 12- Huzyme b. Sabit.
- 13- Ferve b. Amr el-Ensarî.
- 14- Halid b. Said b. Âs el-Emevî.
- 15- Sa'd b. Ubade el-Ensarî. Ölünceye dek Ebu Bekir'e biat etmedi ve Ömer'in hilâfeti döneminde Şam'da vefat etti.

16- Fazl b. Abbas.

Bunların başında da Emirü'l-Müminin Ali (a.s) ve Haşim Oğulları geliyordu.

Bkz. İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 259-260, 2. baskı, c. 2, s. 251, başka bir baskı ve c. 3, s. 64, başka bir baskı; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 105; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 131-134, 1. baskı, Mısır; Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 76-77 ve c. 5, s. 370-371; Mes'udî, Mürücü'z-Zeheb, c. 2, s. 301; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 3, s. 222; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 208; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 325 ve 331; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 103 ve 105; Abdülmelik Asımî, Simtu'n-Nücumî'l-Avalî, c. 2, s. 244; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 356.

870- **Peygamber'in kızı Fatıma, Ebu Bekir'e küstü ve Peygamber'den sonra ölünceye kadar onunla konuşmadı:** Bkz. Sahih-i Buharî, el-meğazî kitabı, Hayber Gazvesi babı, c. 5, s. 82, Daru'l-Fikir, c. 5 s. 177, Matabiu'ş-Şa'b ve Muhammed Ali Sabih, c. 3, s. 55, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 3, s. 38, el-Meahid, c. 3, s. 39, eş-Şerefiyye, c. 5, s. 115, el-Fecale, c. 3, s. 35, el-Meymeniyye, c. 5, s. 20, Bombay, Hindistan ve c. 3, s. 40, el-Hayriyye, Mısır; Sahih-i Buharî, cihad ve siyer kitabı, farzu'l-humus, c. 4, s. 42, Daru'l-Fikir; Sahih-i Buharî, faraiz kitabı, kavlü'n-Nebi la nüverris babı, c. 8, s. 3, Daru'l-Fikir; Sahih-i Müslim, cihad ve siyer kitabı, kavlü'n-Nebi la nüverris babı, c. 5, s. 152, Muhammed Ali Sabih, c. 5, s. 153, el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 81, İsa el-Halebî, c. 12, s. 77, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 370, el-Haydariyye ve s. 226, el-Gariy; Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 226-228; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 18, 1. baskı, Mısır; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 112; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 13, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 8, el-Meymeniyye, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 208.

871- **Abbas'ın hilâfet konusunda Ebu Bekir'e karşı ihticacı:** Bkz. İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, s. 15, Mustafa Muhammed, Mısır; Tarih-i Yakubî, c. 1, s. 104; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 221, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle ve c 1, s. 74, 1. baskı, Mısır.

872- Bu, onların fıkıh kitaplarına müracaat edenler için açıktır.

873- Bkz. Sahih-i Müslim, imaret kitabı, vücübü'l-vefa bi beyati'l-halife babı, c. 2, s. 133, İsa el-Halebî, c. 6, s. 17, el-Mektebetü't-Ticariyye, c.

- 12, s. 232, Şerh-i Nevevî ile, Mısır, c. 2, s. 118, başka bir baskı; Taberânî, el-Mucamu's-Sağır, c. 2, s. 80.
- 874- Sahih-i Müslim, imaret kitabı, vücutü taati'l-ümerea babı, c. 6, s. 14, el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 130, İsa el-Halebî ve c. 12, s. 225, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.
- 875- Bkz. Sahih-i Müslim, c. 2, s. 134, İsa el-Halebî, c. 6, s. 19, el-Mektebetü't-Ticariyye ve Şirketü'l-İlânât, c. 6, s. 19, Muhammed Ali Sabih ve c. 12, s. 236, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.
- 876- Bkz. Sahih-i Müslim, imaret kitabı, c. 2, s. 35, İsa el-Halebî, c. 6, s. 20, Muhammed Ali Sabih, Şirketü'l-İlânât ve el-Mektebetü't-Ticariyye ve c. 12, s. 238, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.
- 877- Bkz. Sahih-i Müslim, imaret kitabı, vücutü'l-inkâr babı, c. 2, s. 137, İsa el-Halebî, c. 2, s. 22, Şirketü'l-İlânât, el-Mektebetü't-Ticariyye ve Muhammed Ali Sabih ve c. 12, s. 242, Şerh-i Nevevî ile, Mısır.
- 878- **Ömer, Ebu Bekir ve Osman, İmam Ali'nin (a.s) görüşüne başvururlardı:**
- Ömer'in İmam Ali'ye başvurması:** Bkz. el-İstîab, el-isabe'nin kenarında, c. 3, s. 39; Zehariu'l-Ukba, 81 ve 82; Sibte Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 144-148; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 192, el-Gariy ve s. 334, el-Haydariyye; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 255-261; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 17; Harezmi, el-Menakıb, s. 38-39, 50-53 ve 54; Şerefüddin, en-Nassu ve'l-İctihad, s. 271-275; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 337, 345-347, 351 ve 354 ve bunlardan başka diğer kitaplar.
- Ebu Bekir'in İmam Ali'ye başvurması:** Bkz. Zehairu'l-Ukba, s. 97, el-Kudsî.
- Osman'ın İmam Ali'ye başvurması:** Bkz. Tefsir-i İbn Kesir, c. 9, s. 151 ve 185, Bulak ve bundan başka onlarca kitap. Daha fazla bilgi isteyenler şu iki kitaba bakabilirler: Kadı Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 8, s. 182-242, İslamiyye, Tahran; Eminî, el-Gadir, c. 6, 7 ve 8, Beyrut ve İran. Bu iki kitapta onlarca kaynak zikredilmiştir.
- 879- Hilâfet nasları ve Peygamber'in Ali'yi vasiyet etmesi, Mektup 20, 26 ve diğer yerlerde geçti. Ayrıca bkz. Eminî, el-Gadir, c. 1, s. 389 ve c. 7, s. 78 ve 80-82.

880- **İmam Emirü'l-Müminin'in (a.s) hakkını talep etmesi:** Bkz. Mektup 56'da geçen dipnotlar; Tabersî, el-İhticac, c. 1 ve 2, Necef; Allame Meclisî, Biharü'l-Envar, c. 28, 4. bap, s. 175, yeni baskı; Şeyh Tusî, Telhisü'ş-Şafiî, c. 3, s. 47-57, el-Adab; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2 s. 476, Mısır, 1. baskı ve c. 9, s. 306, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve Mektup 104'te gelecek olan dipnotlar.

881- **Ensar'ın reisi Sa'd b. Ubade'nin Ebu Bekir'e biat etmeyişi:** Bkz. Tarih-i Taberî, c. 3, s. 222; İbn Abdalberr, el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 40; İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 30; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 259-260, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr, Mısır ve c. 2, s. 251, başka bir baskı; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 10; Mes'udî, Mürücü'z-Zehab, c. 2, s. 301; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe, c. 2, s. 284 ve c. 3, s. 222, 223 ve 231; İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 331; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 125-128; Eminî, el-Gadir, c. 5, s. 371; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 10-11, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 4, 1. baskı, Mısır; Şerefüddin, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 45, 5. baskı en-Numan.

882- **Sa'd b. Ubade'nin Sakife günündeki sözü:** Bkz. Tarih-i Taberî, c. 3, s. 218 ve 222; İbn Esir, el-Kamil Fi't-Tarih, c. 2, s. 328 ve 331; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 10; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 125.

883- **Hubab b. Münzir'in biat konusundaki tutumu:** Bkz. İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 5-6; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 8-9, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle ve c. 2, s. 4, 1. baskı, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 220; İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 329-330.

Ebu Bekir'e biat almada güç kullanılması: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 219, c. 6, s. 9, 11, 19, 40 ve 47-49, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 1, s.74 ve c. 2, s. 4-19, 1. baskı, Mısır.

884- **Ömer'in Ali ve Fatıma'yı yakmakla tehdit etmesi:** Bkz. İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 12, Mustafa Muhammed, Mısır; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 259-260, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 134 ve c. 2, s. 19, 1. baskı, Mısır, c. 2, s. 56 ve c. 6, s. 48, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 1, s. 157, Daru'l-Fikir; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 202; Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 57, Daru'l-Marife, Beyrut ve İbn Hazm'ın el-Fisal'inin kenarında, c. 1,

s. 73, Mısır; Biharu'l-Envar, c. 38, s. 338-339; Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 77. Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 108'de şu kitaplardan da nakleder: Belazürî, Ensabu'l-Eşraf, c. 1, s. 586; Tarih-i İbn Şahne, s. 164, el-Kâmil'in kenarında, c. 7. Eminî, el-Gadir, c. 7 s. 77'de şu kitaplardan nakleder: Tarih-i Ebu'l-Fida, c. 1, s. 156; A'lamü'n-Nisa, c. 3, s. 1207.

Ebu Bekir'in teessüfû: Ebu Bekir, ölüm hastalığında şöyle demiştir: "Bilin ki, ben dünyada yapmış olduğum üç şey dışında hiçbir şey için teessüf etmiyorum. Keşke o üç şeyi yapmamış olsaydım! ... Yaptığım o üç şey ise şunlardır: Keşke Fatıma'nın evini zorla açtırmayıp, savaş için kapatılmış olsaydı da öylece bıraksaydım..." Bkz. Tarih-i Taberî, c. 3, s. 430, Daru'l-Maarif, Mısır ve c. 2, s. 619, başka bir baskı; Mürücü'z-Zehab, c. 2, s. 301; el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 18; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 130 ve c. 2, s. 20, Beyrut ve c. 2, s. 46-47 ve c. 6, 51, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 106; el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 268, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr ve c. 2, s. 254, başka bir baskı. Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s.106'da şu kitaplardan da nakleder: Kenzü'l-Ummal, c. 3, s. 135; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 2, s. 217; Ebu Ubeyde, el-Emval, s. 131; Lisanu'l-Mizan, c. 4, s. 189; Zehebî, Tarihu'l-İslam, c. 1, s. 388; Sibte b. Cevzî, Mir'atü'z-Zaman; Tarih-i Dımaşk, Ebu Bekir'in tercümeihâli.

885- Tevbe Suresi, ayet 97.

886- Tevbe Suresi, ayet 101.

887- Âli İmran Suresi, ayet 118'den iktibas.

888- İbn Abbas ile Ömer arasında hilâfet konusunda geçen bir konuşma: Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 107, 1. baskı, Mısır, c. 12, s. 52, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 786, Mektebetü'l-Hayat ve c. 3, s. 141, Daru'l-Fikir; İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 63, Daru Sadır; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 223, Daru'l-Maarif, Mısır ve c. 2, s. 289, başka bir baskı; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 114.

889- Bkz. Tarih-i Taberî, c. 4, s. 218-220, Daru'l-Maarif, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 6 ve 9, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 41, 1. baskı, Mısır; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 102.

890- **İmam Ali'nin (a.s) biat için zorla evden çıkarılması:** Bkz. el-Ikdü'l-Fe-

rid, c. 4, s. 335, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr, Mısır ve c. 2, s. 285, başka bir baskı; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 415, Beyrut.

891- **Perşembe günü musibeti ve Peygamber'e yapılan saygısızlık:** Hadis, bu lafzıyla şu kitaplarda mevcuttur: Sahih-i Buharî, el-merza kitabı, kavlü'l-meriz kumu annî babı, c. 7, s. 9, Daru'l-Fikir, c. 7, s. 136, Muhammed Ali Sabih ve Matabiu'ş-Şa'b, c. 4, s. 7, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 4, s. 5, el-Meahid ve el-Meymeniyye, Mısır, c. 6, s. 97, Bombay ve c. 4, s. 6, el-Hayriyye, Mısır; Sahih-i Müslim, vasiyet kitabının sonu, c. 5, s. 75, Muhammed Ali Sabih ve el-Mektebetü't-Ticariyye, c. 2, s. 16, İsa el-Halebî ve c. 11, s. 95, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Müsned-i Ahmed, c. 4, s. 356, h. 2992, sahih senetle, Daru'l-Maarif, Mısır.

892- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 51, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 2, s. 20, 1. baskı, Mısır, c. 2, s. 294, Mektebetü'l-Hayat ve c. 2, s. 30, Daru'l-Fikir, Beyrut.

893- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Buharî, cihad ve siyer kitabı, cevaizü'l-vefd babı, c. 4, s. 31, Daru'l-Fikir, c. 4, s. 85, Matabiu'ş-Şa'b, c. 2, s. 178, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 2, s. 120, el-Meahid, c. 2, s. 125, eş-Şerefiyye, c. 5, s. 85, Muhammed Ali Sabih, c. 4, s. 55, el-Fecale, c. 2, s. 111, el-Meymeniyye, Mısır ve c. 3, s. 115, Bombay; Sahih-i Müslim, vasiyet kitabı, terkü'l-vasiyye li-men leyse indehu şey babı, c. 2, s. 16, İsa el-Halebî, c. 5, s. 75, Muhammed Ali Sabih, Mısır, c. 5, s. 75, el-Mektebetü't-Ticariyye, Beyrut ve c. 11, s. 89-94, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 222, el-Meymeniyye, Mısır, c. 3, s. 286, h. 1935, sahih senetle ve c. 5, s. 45, h. 3111, Daru'l-Maarif, Mısır.

894- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Müslim, vasiyet kitabı, terkü'l-vasiyye li-men leyse indehu şey babı, c. 2, s. 16, İsa el-Halebî, c. 5, s. 75, Muhammed Ali Sabih ve el-Mektebetü't-Ticariyye ve c. 11, s. 94-95, Şerh-i Nevevî ile, Mısır; Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 355, el-Meymeniyye, Mısır ve c. 5, s. 116, h. 3336, Daru'l-Maarif, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 193, Mısır; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 320.

Perşembe günü musibeti üçüncü bir lafızla Buharî'de: İbn Abbas'dan şöyle dediği rivayet edilir: "Peygamber'in (s.a.a) ağrısı şiddetlendiğinde, "Bana bir kâğıt getirin de size bir yazı yazayım, ondan sonra sapmayasınız." dedi. Ömer, "Şüphesiz ki, acı Peygamber'e galebe etmiştir. Allah'ın Kitabı bizim yanımızdadır, o bize yeter." dedi. Bunun

üzerine orada bulunanlar ayrılığa düşüp boş lâflar etmeye başladılar. Peygamber, “Kalkın yanımdan! Benim yanımda çekişmek yakışmaz.” dedi.” İbn Abbas, “Musibet, bütün musibet, Peygamber (s.a.a) ile yazmak istediği o yazının arasına giren o ihtilâf ve engelleme idi.” derdi. Bkz. Sahih-i Buharî, ilim kitabı, kitabetül-ilm babı, c. 1, s. 37, Daru'l-Fikir, c. 1, s. 39, Matabiu'ş-Şa'b, c. 1, s. 14, Bombay, c. 1, s. 32, Daru İhyai'l-Kütüb, c. 1, s. 22, el-Meahid ve eş-Şerefiyye, c. 1, s. 38, Muhammed Ali Sabih, c. 1, s. 28, el-Fecale ve c. 1, s. 20-21, el-Meyme-niyye, Mısır.

Perşembe günü musibeti dördüncü bir lafızla Buharî'de: İbn Abbas şöyle diyor: “Perşembe günü! Neydi o Perşembe günü! Resulullah'ın (s.a.a) hastalığı ağırlaştı. Bunun üzerine, “Bana bir kâğıt getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız.” buyurdu. Fakat (bu söze muhatap olanlar) aralarında tartışıp çekiştiler. Oysa bir peygamberin huzurunda tartışıp çekişmek yakışık almaz. “Ne oluyor ona (Peygamber'e)?! Sayıklıyor mu?!” dediler. Ondan bunu anlamaya çalıştılar. Gidip Peygamber'e cevap vermeye başladılar. Bunun üzerine Peygamber, “Beni yalnız bırakın; içinde bulunduğum durum, sizin beni çağırdığınız şeyden daha iyidir.” buyurdu ve onlara üç şeyi vasiyet etti: Müşrikleri Arap Yarımadası'ndan çıkarın, gelen heyetlere benim hediye verdiğim gibi hediye verin, üçüncüsüne gelince sustu veya ‘üçüncüsünü unuttum’ dedi.” Bkz. Sahih-i Buharî, Peygamber'in Kisra ve Kayser'e mektubu, Peygamber'in hastalığı ve ölümü babı, c. 5, s. 137, Daru'l-Fikir, c. 6, s. 11, Matabiu'ş-Şa'b, c. 5, s. 40, Bombay ve c. 3, s. 66, el-Hayriyye; Tarih-i Taberî, c. 3, s. 192-193.

Perşembe günü musibeti beşinci bir lafızla Buharî'de: Said b. Cübeyr, İbn Abbas'ın şöyle dediğini duymuştur: “Perşembe günü! Neydi o Perşembe günü!” Sonra gözyaşları yerdeki kumları ıslatıncaya kadar ağladı. Kendisine, “Ey İbn Abbas! Perşembe günü ne oldu ki?!” diye sordum. Şöyle dedi: Resulullah'ın (s.a.a) hastalığı ağırlaştı. Bunun üzerine, “Bana bir kâğıt getirin, size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız.” buyurdu. Fakat (bu söze muhatap olanlar) aralarında tartışıp çekiştiler. Oysa bir peygamberin huzurunda tartışıp çekişmek yakışık almaz. “Ne oluyor ona (Peygamber'e)?! Sayıklıyor mu?!” dediler. Ondan bunu anlamaya çalıştılar. Gidip Peygamber'e cevap vermeye başladılar. Bunun üzerine Peygamber, “Beni yalnız

bırakın; içinde bulunduğum durum, sizin beni çağırdığınız şeyden daha iyidir.” buyurdu ve onlara üç şeyi vasiyet etti: Müşrikleri Arap Yarımadası’ndan çıkarın, gelen heyetlere benim hediye verdiğim gibi hediye verin, üçüncüsüne gelince; ya susup ondan bahsetmedi ya da ‘üçüncüsünü unuttum’ dedi.” Bkz. Sahih-i Buharî, cizye kitabı, Yahudileri Arap Yarımadası’ndan çıkarma babı, c. 4, s. 65-66, Daru’l-Fikir, c. 4, s. 12, Bombay, c. 2, s. 132, başka bir baskı. Bu hadis, Buharî’nin Mektup 86’da geçen birinci lafzına yakındır.

Perşembe günü musibeti altıncı bir lafızla Buharî’de: İbn Abbas’dan şöyle dediği rivayet edilir: “Peygamber’in (s.a.a) ölümü yaklaştığında, evde aralarında Ömer’in de bulunduğu bazı adamların bulunduğu bir sırada, “Gelin size bir yazı yazayım ki, ondan sonra asla sapmayasınız.” dedi. Ömer, “Şüphesiz ki, acı Peygamber’e galebe etmiştir, sizin yanınızda Kur’an vardır, Allah’ın Kitabı bize yeter.” dedi. Bunun üzerine evde bulunanlar ihtilâf edip çekişmeye başladılar. Kimisi, “Getirin Peygamber size bir yazı yazsın ki, ondan sonra asla sapmayasınız.” diyor, kimisi de Ömer’in dediğini diyordu. Peygamber’in huzurunda boş laflar ve ihtilâf çoğalınca, “Kalkın yanımdan!” dedi. Ubeydullah der ki: İbn Abbas, “Musibet, bütün musibet, Peygamber (s.a.a) ile yazmak istediği o yazının arasına giren ihtilâfları ve gürlütleri idi.” derdi. Bkz. Sahih-i Buharî, el-İtisam bi’l-Kitab ve’s-Sünne kitabı, kerahiyetü’l-hilâf babı, c. 8, s. 161, Daru’l-Fikir, c. 8, s. 64, Bombay ve c. 4, s. 194, el-Hayriyye. Buharî bu hadisi, Peygamber’in Kisra ve Kayser’e mektubu, Peygamber’in hastalığı ve ölümü babında, yukarıda geçen dördüncü lafzından sonra da zikretmiştir.

Perşembe günü musibeti başka kaynaklarda: Bkz. Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 79; İbn Ebu’l-Hadid, Şerh-i Nehcü’l-Belaga, c. 1, s. 133, Beyrut; Şehristanî, el-Milel ve’n-Nihal, c. 1, s. 22, Beyrut; İbn Sa’d, et-Tabakatü’l-Kübra, c. 2, s. 242-244.

Ömer b. Hattab’ın “Şüphesiz ki, Peygamber sayıklıyor” demesi: Sibte b. Cevzî, Tezkiretü’l-Havas, s. 62, el-Haydariyye ve s. 36, İran; Ebu Hamid Gazalî, Sırru’l-Âlemeyn ve Keşfü Ma Fi’d-Dareyn, s. 21, en-Numan.

895- Bkz. Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 79; İbn Sa’d, et-Tabakatü’l-Kübra, c. 2, s. 243-244.

- 896- Haşr Suresi, ayet 7.
- 897- Tekvir Suresi, ayet, 19-22.
- 898- Hâkka Suresi, ayet 40-43.
- 899- Necm Suresi, 2-5.
- 900- **Ömer'in, "Peygamber hilâfeti Ali'ye bırakmasın diye o yazının yazılmasına engel olduğu" yönündeki itirafı:** Bkz. Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 114, satır 27, 1. baskı, Mısır, c. 12, s. 79, M. Ebulfazl'ın tahkiikiyle, Mısır, c. 3, s. 803, Mektebetü'l-Hayat ve c. 3, s. 167, Daru'l-Fikir.
- 901- Sekaleyn Hadisi, kaynaklarıyla birlikte Mektup 8'de geçti.
- 902- En'am Suresi, ayet 38.
- 903- Maide Suresi, ayet 3.
- 904- Ahzab Suresi, ayet 36.
- 905- En'am Suresi, ayet 38.
- 906- Maide Suresi, ayet 3.
- 907- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 1, s. 160, h. 910 ve s. 185, h. 1030 ve 1031, 2. baskı, Haydarabad; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 2, s. 222.
- 908- Nur Suresi, ayet 55.
- 909- **Ebu Bekir ve Ömer Üsame Ordusu'nda:** Bkz. İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübra, c. 2, s. 190; Tarih-i Yakubî, c. 2, s. 93, el-Gariy ve c. 2, s. 74, Beyrut; İbn Esir, el-Kâmil, c. 2, s. 317; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 53 ve c. 2, s. 21, Mısır, 1. baskı ve c. 1, s. 159 ve c. 6, s. 52, M. Ebulfazl'ın tahkiikiyle, Mısır; Abdülmelik Asımî, Simtu'n-Nücumi'l-Avalî, c. 2, s. 224; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 207; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 339. Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 71'de şu kitaplardan da nakletmiştir: Kenzü'l-Ummal, c. 5, s. 312; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 4, s. 180; Ensabu'l-Eşraf, c. 1, s. 474; İbn Asakir, et-Tehzib, c. 2, s. 391, Üsame'nin tercümeihâlinde.
- 910- **Ömer, Üsame'ye şöyle derdi: "Resulullah (s.a.a) öldüğünde sen benim emîrimdin."** Bkz. es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 209; Muttaki Hindî,

- Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 241, h. 710, 2. baskı; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 341.
- 911- Bkz. Vâkıdî, el-Meğazî, c. 3, s. 1117; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 2, s. 339; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 190.
- 912- Bkz. Vâkıdî, el-Meğazî, c. 3, s. 1117 ve 1123; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 203; es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 3, s. 339; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2 s. 190.
- 913- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 53, Mısır, 1. baskı ve c. 1, s. 159, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Vâkıdî, el-Meğazî, c. 3, s. 1117; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 207; Zeyni Dehlan, es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 339; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 190.
- 914- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 53, Mısır, 1. baskı ve c. 1, s. 159, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 70; Vâkıdî, el-Meğazî, c. 3, s. 1119; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 207; es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 339; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 190.
- 915- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 53, Mısır, 1. baskı ve c. 1, s. 160, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Vâkıdî, el-Meğazî, c. 3, s. 1120; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 208; es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 340; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, c. 2, s. 191.
- 916- Bkz. Tarih-i Taberî, c. 3, s. 226; el-Kâmil c. 2, s. 335; es-Siretü'l-Halebiyye, c. 3, s. 209; es-Siretü'n-Nebeviyye, es-Siretü'l-Halebiyye'nin kenarında, c. 2, s. 340.
- 917- Bkz. Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 23, Muhammed Keylanî'nin tahkikiyle, Daru'l-Marife, Beyrut ve İbn Hazm'in el-Fisal'inin kenarında, c. 1, s. 20, Daru'l-Marife.
- 918- Nisa Suresi, ayet 65.
- 919- Haşr Suresi, ayet 7.
- 920- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 21, Beyrut ve c. 6, s. 52, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

- 921- Müsned-i Ahmed, c. 3, s. 15, el-Meymeniyye, Mısır.
- 922- Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 1, s. 484; İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 2, s. 403-404, Lecnetü't-Telif ve'n-Neşr ve c. 1, s. 167, başka bir baskı.
- 923- Bkz. Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 11, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır, s. 68-69, el-Haydariyye ve s. 19, Beyrut; Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 338, h. 1335, sahih senetle, Ömer "O ben miyim?" deyince Peygamber'in renginin değiştiğini zikreder, Daru'l-Maarif, Mısır; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 112, h. 317 ve 434, 2. baskı, Haydarabad. Buna yakın bir hadis de şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 366, h. 866; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 162, h. 124.
- 924- **Sahabenin naslara uymadıkları yerler:** Bu konuda bkz. Şerefüddin, en-Nassu ve'l-İctihad, defalarca basılmıştır; yine Şerefüddin, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 44-130, 5. baskı, en-Numan; Eminî, el-Gadir, c. 6.
- 925- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 16. hadis olarak geçti. Ali'ye itaatin Peygamber'e itaat gibi olduğu da Mektup 70'de geçti.
- 926- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 17. hadis olarak geçti.
- 927- Mektup 48'de, 20. hadis olarak geçti.
- 928- Mektup 48'de, 18. hadis olarak geçti.
- 929- Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur: İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, s. 393, h. 501; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37; Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 65; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 205 ve 303, İstanbul ve s. 243 ve 338, el-Haydariyye. Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de de, 18. hadis olarak geçti.
- 930- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 48'de, 19. hadis olarak geçti.
- 931- **Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye (a.s) söylediği söz: "Müminden başkası seni sevmez, münafıktan başkası da sana buğzetmez."** Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: Sahih-i Tirmizî, c. 5, s. 306, h. 3819, Daru'l-Fikir; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 27, et-Takaddümü'l-İlmiyye, Mısır, s. 105, el-Haydariyye ve s. 44, Beyrut; Sünen-i Nesaî, c. 8, s. 116; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s.

188, h. 671, 674, 675, 678, 680, 683, 684, 686-695, 702 ve 703; Üsdü'l-Gabe, c. 4, s. 26; Hilyetü'l-Evliya, c. 4, s. 185; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 2, s. 41; İbn Abdalberr, el-İstiab, el-İsabe'nin kenarında, c. 3, s. 37; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 133; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 520, 1. baskı, Mısır ve c. 20, s. 221, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 190, h. 225-226, 228-229 ve 231, 1. baskı, Tahran; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 47, 48 ve 182, İstanbul ve s. 52, 53 ve 215, el-Haydariyye; Münavî, Kunuzü'l-Hakaik, s. 38 ve 171, adsız ve s. 46 ve 192, Bulak, Mısır; Müntehab-ı Kenzü'l-Ummal, Müsned-i Ahmed'in kenarında, c. 5, 530; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 157, h. 444, 2. baskı; er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 284. İhkaku'l-Hak, c. 7, 189-215'te ise şu kitaplardan nakleder: Müsned-i Ahmed, c. 1, s. 95, el-Meymeniyye; Ebu Hatem, İlelü'l-Hadis, c. 2, s. 400; Sünen-i Beyhakî, c. 2, s. 271, el-Meymeniyye; Tabakâtü'l-Hanabile, c. 1, s. 320; Hatib-i Bağdadî, Tarih-i Bağdad, c. 8, s. 417 ve c. 14, s. 426; Hatib-i Bağdadî, Muzihu Evhami'l-Cem'i ve t-Tefrik, s. 468; Beğavî, Mealimü't-Tenzil, c. 6, s. 180; İbn Hacer, Lisanu'l-Mizan, c. 2, s. 446; Sa'dü'ş-Şümus ve'l-Akmar, s. 210; Meybüdü, Şerh-i Divan-ı Emirü'l-Müminin, s. 191, elyazması; Kadı İyaz, eş-Şifa, c. 2, s. 41; Zehebî, Tezkiretü'l-Huffaz, c. 1, s. 10; Nebhanî, el-Fethu'l-Kebir, c. 1, s. 446; Muhammed Behcet, Nakdü Ayni'l-Mizan, s. 14, Mecelletü'l-Kaymeriyye; es-Seyfü'l-Yemanî el-Meslul, s. 49; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 133. Bu hadis, birinci tekil şahıs zamiriyle İmam Ali'nin (a.s) dilinden de Mektup 48'de, 19. hadisin zeylinde geçti.

932- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 56'da geçti.

933- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 70'te geçti.

934- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 142 ve 185, el-Muhammediyye ve s. 85 ve 112, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Hacer, el-İsabe, c. 4, s. 378; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 229, 294 ve 309, İstanbul; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, s. 232 ve 239; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 280; Amrî, Mişkatu'l-Mesabih, c. 3, s. 258; Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 23; Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 249.

935- **Ali ve Ehl-i Beyt'in faziletleri hakkında varit olan hadisler:** Bkz. Tüsterî, İhkaku'l-Hak, c. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11, İslamiyye, Tahran;

İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, İslamiyye, Tahran; İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 1, 2 ve 3, Beyrut; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib Fî Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, el-Haydariyye; Eminî, el-Gadir, c. 1-11, İran ve Beyrut; Firuzabadî, Fazailü'l-Hamse Mine's-Sıhahî's-Sitte, Necef ve Beyrut; Harezmî, el-Menakıb, Tebriz ve el-Haydariyye; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 1 ve 2, Beyrut; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, İstanbul, İran, Sayda ve Necef; Zerendî, Nazmu Düreri's-Simtayn, Necef; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, Mısır, Beyrut ve Necef; Muhibbuddin Taberî, er-Rıyazu'n-Nazıra, c. 2, s. 201-334, 2. baskı, Daru't-Telif, Mısır ve bunlardan başka onlarca basılmış ve elyazması kitap.

936- **Sekaleyn Hadisi:** Mektup 8'de geçti.

937- **Sefine Hadisi:** Mektup 8'de geçti.

938- Bu hadis de Mektup 8'de geçti.

939- Bkz. Nehcü'l-Belaga, hikmetli sözler 166; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 18, s. 168, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 5, s. 461, Mektebatü'l-Hayat ve c. 4, s. 434, Daru'l-Fikir.

940- **Emirü'l-Müminin'in (a.s) Rahbe'de sahabeden Allah için Gadir Hadisi'ne tanıklık etmelerini istemesi:** Mektup 56'da geçti. **Hakkını talep etmesi:** Bkz. İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 11 ve 143, Mustafa Muhammed, Mısır ve c. 1, s. 11 ve 155, el-Halebî, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 5 ve 476, Mısır, 1. baskı ve c. 6, s. 11-12 ve c. 9, s. 306, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 80 Beyrut; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 109-110; Menakıb-ı Harezmî, s. 224, el-Haydariyye; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 386, el-Haydariyye ve s. 242, el-Gariy. Ayrıca bkz. Mektup 48, 38. hadis ve Mektup 82.

941- Bkz. Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 100, h. 286, 2. baskı. Bu hadisin tamamı, kaynaklarıyla birlikte Mektup 20'de geçti.

942- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 26 ve 36'da geçti.

943- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 28'de geçti.

944- Bu hadis, kaynaklarıyla birlikte Mektup 36'da geçti.

945- Kamer Suresi, ayet 5.

946- **İmam Emirü'l-Müminin Ali'nin (a.s) Şûra günündeki ihtiacı:** Bkz. İbn Meğazilî, Menakıb-ı Ali b. Ebu Talib, s. 112-118, h. 155; Harezmi, el-Menakıb, c. 222-225; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 386, el-Haydariyye ve s. 242, el-Gariy; Zehebî, Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 442; Hamvini, Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 320-322.

947- **İmam Emirü'l-Müminin'in Şıkşikiye Hutbesi:** "Allah'a andolsun ki filan, hilâfete göre yerimin değirmen taşının içi gibi olduğunu bildiği hâlde onu bir gömlek gibi giyindi..." Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 3. hutbe, c. 1, s. 33, İran. Bu hutbe, İmam Ali'nin (a.s) sözlerini bir araya toplayan Seyyid Razi'den (Hicrî 359-406) önceki ve sonraki Şii ve Sünni kaynaklarında da mevcuttur. Bu konuda bkz. Eminî, el-Gadir, c. 7, s. 83-85. Eminî, bu hutbe için 28 kaynak zikretmiştir. Nehcü'l-Belaga'yı toplayanın Seyyid Razi olduğuna dair ise, bkz. Eminî, el-Gadir, c. 4, s. 186-198; Seyyid Abdüzzehra Hüseyin Hatib, Mesadir-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 20-31; Kaşifü'l-Gıta, Medarik-i Nehcü'l-Belaga, s. 237.

Bu hutbe için ayrıca bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 69, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 205, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 128. Meclisî'nin Biharu'l-Envar, eski baskı, c. 8, s. 161'de ve Şeyh İbrahim Katifî'nin el-Firkatü'n-Naciye'de zikrettiği üzere, bu hutbe Hicrî 328 yılında vefat eden İbn Abdurabbih'in el-Ikdü'l-Ferid adlı kitabında da mevcutmuş, fakat ilmî emanetler konusunda emin(!) olan eller, bu kitabı basarken bu hutbeyi ondan çıkarmıştır.

Şıkşikiye Hutbesi, Seyyid Razi'den önceki Şia kaynaklarında da mevcuttur: Bkz. Şeyh Saduk (ö. Hicrî 381), İlelü'ş-Şerai, c. 1, s. 150, 122. bap, numara 12; Şeyh Saduk, Meani'l-Ahbar, c. 2, s. 343; Şeyh Müfid ö. Hicrî 413, Seyyid Razi'nin üstadı), el-İrşad, s. 167; Şeyh Müfid, Kitabü'l-Cemel, s. 62.

Seyyid Razi'den sonra da bu hutbeyi şu âlimler, kendi kitaplarında nakletmişlerdir: Şeyh Tusî (ö. Hicrî, 460) el-Emalî, c. 1, s. 382-384, Seyyid Razi'den başka bir kanalla; Şeyh Tusî, Telhisü'ş-Şafi, c. 3, s. 53-57; Tabersî, el-İhticac, c. 1, s. 221, Meclisî, Biharu'l-Envar, c. 8, s. 159, eski baskı.

Hatta lügat kitapları bile bu hutbeye işaret etmiş ve ondan bazı örnekler vermişlerdir. Bkz. Lisanu'l-Arab, c. 12. s. 53; İbn Esir, en-Nihaye, c. 2, s. 490; Firuzabadî, el-Kamus, c. 3, s. 251; tümü Daru'l-İlim yayınlarından; Meydanî, Mecmau'l-Emsal.

Ayrıca bkz. Seyyid Hibetüddin Şehristanî'nin Nehcü'l-Belaga'sı, en-Numan.

948- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 167. hutbe, c. 2, s. 300, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 495 ve c. 3, s. 36, 1. baskı, Mısır ve c. 9, s. 305 ve c. 11, s. 109, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 144, Mustafa Muhammed, Mısır, c. 1, s. 155, el-Halebî, Mısır ve c. 1, s. 134, Sicillü'l-Arab, Kahire.

949- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 167. hutbe, c. 2, s. 300, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 495 ve c. 9, s. 305, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 144, Mustafa Muhammed, Mısır, c. 1, s. 155, el-Halebî, Mısır ve c. 1, s. 134, Sicillü'l-Arab, Kahire.

950- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 6. hutbe, c. 1, s. 43, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 75 ve c. 2, s. 496, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 223 ve c. 9, s. 306, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Mesadir-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 45, el-Kaza, Necef.

951- İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, hikmetli sözler 21, s. 562, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 496 ve c. 4, s. 252, Beyrut ve c. 18, s. 132 ve c. 9 s. 307, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 236; İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 74.

952- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 488, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 55 ve c. 2, s. 496, Beyrut ve c. 16, s. 148 ve c. 9, s. 306, M. Ebulfazl tahkikiyle, Mısır.

953- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 26. hutbe, c. 1, s. 68, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 122, Beyrut ve c. 2, s. 20, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; İbn Kuteybe, el-İmame ve's-Siyase, c. 1, s. 144, Mustafa Muhammed, c. 1, s. 156, el-Halebî ve c. 1, s. 134, Sicillü'l-Arab.

954- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 161. hutbe, c. 2, s. 281, Mısır; İbn

Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 214, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 454, Beyrut.

955- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 143. hutbe, c. 2, s. 249, Mısır, c. 2, s. 255, Daru'l-Endülüs ve c. 2, s. 36, el-İstikame; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 401, Mısır, 1. baskı ve c. 9, s. 84, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

956- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 149. hutbe, c. 2, s. 256, Mısır, c. 2, s. 48, el-İstikame ve c. 2, s. 263, Daru'l-Endülüs; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 9, s. 132, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 437, Beyrut.

957- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 2. hutbe, c. 1, s. 32, Mısır, c. 1, s. 24, el-İstikame, Mısır ve c. 1, s. 38, Daru'l-Endülüs; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 45-46, Beyrut.

958- Bkz. İmam Ali (a.s), Nehcü'l-Belaga, 87. hutbe, c. 1, s. 151, Mısır, c. 1, s. 154, el-İstikame, Mısır ve c. 1, s. 157, Daru'l-Endülüs; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 6, s. 384, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır ve c. 2, s. 133, Beyrut. İmam Ali'nin (a.s) hakkını talep etmesi konusunda ise Mektup 82'ye bakınız.

İmam Ali (a.s), Osman'a biat etmeye karar verdiklerini görünce şöyle buyurdu: **“Benim hilâfete başkalarından daha lâıyk olduğumu siz de biliyorsunuz. Allah'a andolsun ki, Müslümanların işleri düzenli yürüdüğü müddetçe ve benden başkasına zulmedilmedikçe, sizinle barış içinde olacağım...”** Bkz. Nehcü'l-Belaga, 71. hutbe, c. 1, s. 120, el-İstikame, Mısır ve c. 1, s. 129, Daru'l-Endülüs, Beyrut.

959- Yunus Suresi, ayet 35.

960- **Fatıma'tüz Zehra'nın Mescit'teki hutbesi:** “Verdiği nimetlerden dolayı hamd Allah'a mahsustur; ilham ettiği bilgilerden dolayı şükür O'na mahsustur...” Bkz. Ebulfazl Ahmed b. Ebu Tayfur (ö. Hicrî 280), Belagatü'n-Nisa, s. 12-19, el-Haydariyye; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 78-79 ve 93-94, 1. baskı, Mısır, ve c. 16, s. 211-213 ve 249-253, M. Ebulfazl'ın takikiyle, Mısır; Ömer Rıza Kehhale, A'lâmü'n-Nisa, c. 3, s. 1208.

Hız. Zehra'nın ikinci hutbesi: Bkz. İbn Ebu Tayfur, Belagatü'n-Nisa, s.

19-20, el-Haydariyye; Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 4, s. 87, 1. baskı, Mısır ve c. 16, s. 233-234, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Ömer Rıza Kehale, A'lamü'n-Nisa, c. 3, s. 1219.

961- Muhammed Suresi, ayet 9.

962- Bu hadis şu kaynaklarda mevcuttur: İbn Esir, el-Kâmil, c. 3, s. 63; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 107, Beyrut, c. 12, s. 53-54, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 786, Mektebetü'l-Hayat ve c. 3, s. 156, Daru'l-Fikir, Beyrut; Tarih-i Taberî, c. 4, s. 223; Askerî, Abdullah b. Sebe, c. 1, s. 114.

963- Bu muhavere şu kitaplarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 97, Beyrut, c. 12, s. 20, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 14, Daru'l-Fikir ve c. 3, s. 764, Mektebetü'l-Hayat.

964- Bu muhavere de şu kitaplarda mevcuttur: İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 105 ve c. 2, s. 18, 1. baskı, Mısır, c. 12, s. 46 ve c. 6, s. 45, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 741, Mektebetü'l-Hayat ve c. 3, s. 153, Daru'l-Fikir.

Ömer, İbn Abbas'a şöyle dedi: "Andolsun ki, sizin içinizde Ali bu işe (hilâfete) benden ve Ebu Bekir'den daha lâyıktı..." Bkz. Ragıb İsfahanî, Muhazaratü'l-Üdeba, c. 7, s. 213, el-Gadir, c. 1, s. 389 ve c. 7, s. 80'de olduğu gibi.

Yine Ömer, İbn Abbas'a şöyle dedi: "Ey İbn Abbas! Bil ki, Allah'a andolsun, senin bu arkadaşın -Ali'ye işaret ederek- Resulullah'tan (s.a.a) sonra bu işe (hilâfete) insanların en lâıyığıydı. Ama biz iki hususta ondan korktuk..." İbn Abbas, "O iki husus nedir, ey Müminlerin Emiri?" diye sordum. Şöyle dedi: "Yaşının küçük olmasından ve Abdulmuttalib Oğulları'na olan sevgisinden korktuk." Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 134 ve c. 2, s. 20, 1. baskı, Mısır ve c. 2, s. 57 ve c. 6, s. 51-52, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

965- Bu hadisin tamamı, kaynaklarıyla birlikte Mektup 26'da geçti.

966- Ebu Bekir Peygamber'in (s.a.a) minberi üzerindeyken İmam Hasan (a.s) ona şöyle demişti: "**Babamın oturduğu yerden aşağı in!**" Ebu Bekir de, "Vallahi doğru söyledin, burası senin babanın oturduğu yerdir..." demişti. Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 175,

el-Muhammediyye ve s. 105, el-Meymeniyye, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 17, 1. baskı, Mısır ve c. 6, s. 42-43, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; er-Resulü'l-A'zam Maa Hulefaihi, s. 35, Beyrut; Şebravî, el-İthaf Bi Hubbi'l-Eşraf, s. 7.

967- İmam Hüseyin (a.s) Ömer'e şöyle demişti: **“Babamın oturduğu yerden aşağı in!”** Ömer de, “Doğru söyledin, burası senin babanın minberidir, benim babamın minberi değildir...” Bkz. İbn Hacer, es-Savai-ku'l-Muhrika, s. 175, el-Muhammediyye ve s. 105, el-Meymeniyye, Mısır.

968- **Haşim Oğulları ve sahabeden bir grubun ihticacı:** Bkz. Süleym b. Kays el-Hilalî'nin (ö. Hicrî 90) Kitabı, s. 88-93, Necef; Tabersî, el-İhticac, c. 1, s. 97-104, en-Numan; Allame Meclî, Biharu'l-Envar, c. 28, s. 189-202 ve 208-209, yeni baskı; İbn Tavus, el-Yakin Fî İmreti Emirî'l-Müminin, s. 108-113, el-Haydariyye; Şeyh Saduk, el-Hısal, s. 429-434; Berkî (ö. Hicrî 274), Rical-i Berkî, s. 63, İran.

969- **Vasiyet ile ihticac:** İmam Hasan (a.s), babasının şehadetinden sonra irat ettiği bir hutbesinde şöyle demişti: “...Ben Nebi'nin oğluyum. Ben Vasi'nin oğluyum...” Bkz. Muhibbuddin Taberî, Zehairu'l-Ukba, s. 138.

970- Bkz. İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 254, 1. baskı, Mısır, c. 13, s. 210, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır, c. 3, s. 375, Daru'l-Fikir ve c. 4, s. 213, Mektebetü'l-Hayat.

971- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 68'de geçti.

972- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 68'de geçti.

973- Bu hadis kaynaklarıyla birlikte Mektup 68'de geçti.

974- Bkz. Mizanü'l-İtidal, c. 1, s. 383.

975- Bkz. İbn Ebu Tayfur, Belagatü'n-Nisa, s. 37-38, Necef.

976- **Arap şiiirinde vasiyet:** Bkz. Nasr b. Müzahim (ö. Hicrî 212), Vak'atu Sıffin, s. 416, 2. baskı, Mısır; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 50, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 150, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

977- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 385; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 50, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 150, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

- 978- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 47, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 143, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 979- a.g.e., c. 1, s. 47, Mısır ve c. 1, s. 144, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 980- a.g.e., c. 1, s. 48, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 145, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 981- a.g.e., c. 1, s. 48, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 146, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 982- a.g.e., c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 146, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 983- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 43; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 148, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 984- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 49; İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 50, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 149, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 985- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 48, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 144, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 986- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 47, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 143, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 127, el-Haydariyye ve s. 48, el-Gariy.
- 987- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 48, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 144, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 988- a.g.e.
- 989- a.g.e., c. 1, s. 48, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 145, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 990- a.g.e.
- 991- a.g.e. ve Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 381.
- 992- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 146, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

- 993- a.g.e., c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 147, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 994- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 18 ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 147, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 995- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 23 ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 49. 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 147, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 996- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 24 ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 49, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 148, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 997- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 365 ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 50, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 149, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 998- Nasr b. Müzahim, Vak'atu Sıffin, s. 382 ve İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 1, s. 50, 1. baskı, Mısır ve c. 1, s. 149, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 999- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 262, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 231, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır; Seyyid Murtaza, el-Füsulü'l-Muhtare, s. 235; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 48, el-Gariy ve s. 127, el-Haydariyye.
- 1000- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 263, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 231, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 1001- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 3, s. 263, 1. baskı, Mısır ve c. 13, s. 232, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 1002- Müberrid, el-Kâmil, Rağbeti'l-Emel adlı şerhiyle, c. 7, s. 133.
- 1003- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 13, 1. baskı, Mısır ve c. 6, s. 31, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.
- 1004- İbn Esir, el-Kâmil Fi't-Tarih, c. 3, s. 189.
- 1005- İbn Ebu'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belaga, c. 2, s. 15, 1. baskı, Mısır ve c. 6, s. 35, M. Ebulfazl'ın tahkikiyle, Mısır.

- 1006- Asaru Zevati's-Sivar, s. 65.
- 1007- İbn Ebu Tayfur, Belagatü'n-Nisa, s. 63, el-Haydariyye.
- 1008- Kumeyt b. Zeyd el-Esedî, el-Haşimiyat, Şerh-i Râfiî'yle, s. 29, 30, 32.
- 1009- Râfiû, Şerhü'l-Haşimiyat, s. 30.
- 1010- Divan-ı Ebu Temmam et-Taî, s. 143; Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 339.
- 1011- Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 383; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 446, el-Haydariyye ve s. 298, el-Gariy.
- 1012- Divanü'l-Mütenebbi, Divan'ın sonu, Şerh-i Vahidî'yle, Leiden.
- 1013- Divanü'l-Mütenebbi, s. 191, Darü'z-Zehra, Beyrut.

Arap şiirinde vasiyet:

İmam Ali'nin Peygamber'in (s.a.a) vasisi olduğuna dair oldukça çok şiir mevcuttur. Onlara vâkıf olmak için şu kitaplara bakabilirsiniz: Nasr b. Müzahim, Vak'atu Siffin, s. 137, 382 ve 436; Harezmi, el-Menakıb, s. 38, 65, 134, 288 ve 289; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 85, 108 ve 294; Mes'udî, Mürücü'z-Zeheb, c. 2, s. 428; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 104, 127, 192, 446, el-Haydariyye ve s. 38, 48, 81 ve 298, el-Gariy; Merhum Eminî, el-Gadir, c. 2, s. 28, 43, 77, 114, 150, 213, 216-217, 219, 226-230, 234, 243, 246-247, 251, 273-274, 276, 292, 330, 350, 383, c. 3, s. 9, 29, 60, 231, 233, 353-354, 367, 368, 377, 369, 393, 404 ve c. 4, s. 3, 17, 19, 24, 39-41, 56, 66-68, 90, 101, 125, 127, 131, 135-139, 142, 148, 150-151, 155, 158, 161, 171, 180, 223, 253, 255, 260, 298, 306-307, 315-316, 327, 339, 342-343, 364, 375, 377-378, 384-385, 392, 397 ve 408, el-Gadir'in diğer ciltlerine ve başka edebiyat kitaplarına da bakarsanız, vasiyetle ilgili çok sayıda şiir görebilirsiniz. Ayrıca bkz. İbn Abdurabbih, el-Ikdü'l-Ferid, c. 4, s. 344 ve 411; İbn Sabbağ Malikî, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 8; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 23 ve 326 ve c. 2, s. 164, h. 451.

- 1014- **Ehl-i Beyt İmamları'yla beraber olup onlardan hadis rivayet edenler:** Onların isimleri ve tercümeihâllerini şu kitaplarda görebilirsiniz: Necaşî (ö. Hicrî 463), Rical-i Necaşî, Bombay ve İran; Tusî (ö. Hicrî 460), el-Fihrist, Kalküta, İran ve Necef; Rical-i Tûsî, Necef; İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), Bombay, İran ve Necef; Berkî (ö.

Hicrî 274), Rical-i Berkî, İran; İbn Davud (d. Hicrî 647), Rical-i İbn Davud, İran ve Necef; Allame Hillî (ö. Hicrî 726), el-Hulasa, İran ve Necef; Şeyh Müntecebüddin, el-Fihrist, Biharü'l-Envar'ın 105. cildinde basılmıştır.

1015- Bkz. Rical-i Necaşî; Tusî, el-Fihrist; İbn Şehraşub, Mealimü'l-Ulema, Necef; Şerefüddin, Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslâm, Necef; Ağabozorg Tahranî, ez-Zeria İla Tesanifi'ş-Şia, Necef ve İran.

1016- **Usul-i Erbaa Mie (dört yüz temel kitapçık): Bu kitapçıklar, Kütüb-ü Erbaa'da (Şia'nın dört kaynak kitabı) toplanmıştır:** Bkz. ez-Zeria İla Tesanifi'ş-Şia, c. 2, "asl" maddesi, Necef; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 278-291; el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 1, s. 546-555.

1017- Bkz. el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 1, s. 310, c. 3, s. 194 ve c. 4, s. 474.

1018- ez-Zeria İla Tesanifi'ş-Şia, c. 2, "asl" maddesi, Necef; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 273-291.

1019- İbn Haldun, el-Mukaddime, s. 410-417.

1020- **Çeşitli ilimleri tedvinde Şia'nın öncülüğü:** Bkz. Seyyid Sadr, Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, Şirketü'n-Neşr, Irak; Seyyid Sadr, eş-Şia ve Fünunü'l-İslam, İran; el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 4, s. 546-555.

1021- **Ömer'in hadislerin tedvininden hoşlanmaması:** Bkz. Tenvirü'l-Havali Şerh-i Muvatta-ı Malik, c. 1, s. 4; el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 4, s. 443.

1022- Çünkü onlar diyorlar ki: İlmin tedvinine Ömer b. Abdulaziz döneminde başlandı. Doğru olan ise, onlardan hiçbir kimsenin Ömer b. Abdulaziz döneminde dahi herhangi bir kitap tedvin etmediğidir. Bkz. Tenvirü'l-Havali Şerh-i Muvatta-ı Malik, s. 5; el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 4, s. 544, Beyrut; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 278.

1023- Bkz. İbn Haber, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 126, el-Muhammediyye ve s. 76, el-Meymeniyye; et-Temhid Fî Ulumi'l-Kur'an, c. 1, s. 277;

- Belâğî, Âlâu'r-Rahman, c. 1, s. 18; İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübra, 2. bölüm, c. 2, s. 101; el-İstîab, el-İsabe'nin kenarında, c. 2, s. 253.
- 1024- Bu konud daha fazla bilgi için bkz. et-Temhid Fî Ulumi' -Kur'an, c. 1, s. 225 ve sonrası; Âlâu'r-Rahman, c. 1, s. 18.
- 1025- Kuleynî, el-Kâfi, c. 1, s. 239-241, 3. baskı, el-Haydariyye.
- 1026- **İmam Ali'nin (a.s) es-Sahife kitabı:** Şu kitaplarda ondan nakil yapılmıştır: Sahih-i Buharî, faraiz kitabı, c. 8, s. 10, Daru'l-Fikir ve c. 8, s. 192, Matabiu'ş-Şa'b; Sahih-i Müslim, hac kitabı, fazlü'l-Medine babı, c. 1, s. 572, İsa el-Halebî; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 115, Şirketü'l-İlânât, Irak. Bu kitabın bir nüshası, Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 279'da belirttiği üzere Seyyid Hasan Sadr'ın yanında bulunmaktadır.
- 1027- Aynı eserler.
- 1028- Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 121, h. 782, Daru'l-Maarif, Mısır.
- 1029- Besairu'd-Derecat, s. 165
- 1030- **Sadr-ı İslam'da Şia Müellifleri:**
- 1. Selman-ı Farisî.**
- 2. Ebu Zer el-Gıfari.** Bkz. Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 280-281; İbn Şehraşub, Mealimü'l-Ulema, s. 2.
- 1031- **3. Ebu Râfi (Resulullah'ın azatlısı):** es-Sünen ve'l-Ahkâm adında bir kitabı vardır. Bkz. Rical-i Necaşî, s. 4; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 280.
- 1032- **4. Ali b. Ebu Râfi:** Fıkıhta bir kitabı vardır. Bkz. Rical-i Necaşî, s. 5; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 298.
- 1033- Hansarî, Ravzatu'l-Cennat.
- 1034- Bkz. İbn Hacer, el-İsabe, c. 2, s. 435; Hâkim, el-Müstedrek, c. 3, s. 120; Zehebî, Telhisü'l-Müstedrek, el-Müstedrek'in zeylinde; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 229, h. 675, 820, 821 ve 875, 2. baskı; Nesaî, el-Hasaisu'l-Aleviyye, s. 89, el-Haydariyye, s. 19, et-Takaddüm, Mısır ve s. 31, Beyrut; Beğavî, Mesabihu's-Sünne, c. 2, s. 278.

- 1035- **5. Ubeydullah b. Ebu Râfi (Emirü'l-Müminin'in kâtibi):** "Ali İle Birlikte Sıffin'de Hazır Bulunanlar" adında bir kitabı vardır. Şu kitaplarda ondan nakil yapılmıştır: İbn Hacer, el-İsabe, c. 1, s. 146, 201, 221, 223-225, 292, 336, 456, 458, 503, 517, 560 ve c. 2, s. 174 ve 477, es-Saade; İbn Esir, Üsdü'l-Gabe Fî Marifeti's-Sahabe, c. 1, s. 267 ve c. 2, s. 24, 123, 128, 163, 220, Mısır.
- 1036- **6. Rebia b. Semî':** Mal ve davarın zekâtıyla ilgili bir kitabı vardır. Bkz. Rical-i Necaşî, s. 6.
- 1037- **7. Ubeydullah b. Hür el-Co'fi:** Bir kitabı vardır. Bkz. Rical-i Necaşî, s. 6.
- 1038- **8. Esbağ b. Nübate:** İmam Ali'nin (a.s) Malik Eşter'e yazdığı ahitnamesini ve oğlu Muharnmed'e yazdığı vasiyetini rivayet eder. Bkz. Rical-i Necaşî s. 6.
- 1039- **9. Süleym b. Kays el-Hilâlî:** Bir kitabı vardır ve Necef'te basılmıştır. Bkz. Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 282, Irak.
- 1040- Bkz. Rical-i Necaşî, s. 2-7; Tesisü'ş-Şia Li Ulumi'l-İslam, s. 278-291; Şerefüddin, Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslâm, en-Numan.
- 1041- Bkz. Rical-i Necaşî, Bombay ve İran; Şeyh Tusî, el-Fihrist, Necef ve Kalküta; İbn Şehraşub, Mealimü'l-Ulema, Necef; Şeyh Müntecebüddin, el-Fihrist, Biharü'l-Envar'ın 105. cildinde basılı; ez-Zeria İla Tesanifi'ş-Şia (25 cildi Necef ve İran'da basılmış durumda) ve diğer Fihrist ve Teracim kitapları.
- 1042- **Eban b. Tağlib:** Bkz. Rical-i Necaşî, s. 9.
- 1043- Rical-i Necaşî, s. 7; Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 41, 2. baskı.
- 1044- Rical-i Necaşî, s. 10; İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 331, h. 604.
- 1045- Rical-i Necaşî, s. 9.
- 1046- Rical-i Necaşî, s. 7.
- 1047- Rical-i Necaşî, s. 7; Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 41, 2. baskı, el-Haydariyye; İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 330, h. 601.

- 1048- Rical-i Necaşî, s. 10; Tusî, el-Fihrist, s. 42.
- 1049- Bkz. Mektup 16, -Elif- harfi.
- 1050- Bkz. Seyyid Muhammed b. Akil, el-Atebü'l-Cemil Ala Ehli'l-Cerhi ve't-Tadil, s. 58, Beyrut.
- 1051- Tusî, el-Fihrist, s. 41.
- 1052- Rical-i Necaşî, s. 8; Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 41, 2. baskı.
- 1053- **Ebu Hamza Sümalî:** Tercümeihâli için bkz. Rical-i Necaşî, s. 83, Tusî, el-Fihrist, s. 66, 2. baskı ve başka kitaplar.
- 1054- Rical-i Necaşî, s. 83.
- 1055- İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 203, h. 357.
- 1056- Bkz. Rical-i Necaşî, s. 83-84; Tusî, el-Fihrist, s. 66.
- 1057- Bkz. Mektup 16, -Se- harfi.
- 1058- Rical-i Berkî, c. 9-18, İran; Rical-i Şeyh Tusî, s. 102-342.
- 1059- İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 170, h. 286.
- 1060- a.g.e., s. 136. h. 219.
- 1061- a.g.e., s. 170. h. 286.
- 1062- Hac Suresi, ayet 34'te geçen "**Huşu ve tevazu ile (Allah'a) boyun eğenleri müjdele.**" şeklindeki ifadeye işaret ediyor.
- 1063- İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 137. h. 220.
- 1064- Şerefüddin, Müellifu'ş-Şia Fî Sadri'l-İslâm, s. 53-55, en-Numan.
- 1065- Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 166. Daru'l-Marife, Beyrut.
- 1066- **Kütüb-ü Erbaa:**
- 1- **el-Kâfi:** Sikatü'l-İslam Kuleynî (ö. Hicrî 328). Son zamanlarda Usul, Furu ve Ravza olarak 8 ciltte basılmıştır.
- 2- **Men La Yehzuruh'ul Fakih:** Şeyh Saduk (ö. Hicrî 381). 4 ciltte Necef ve İran'da basılmıştır.
- 3- **Tehzibü'l-Akhâm:** Şeyh Tusî (ö. Hicrî 460). 10 ciltte Necef ve başka yerlerde basılmıştır.

4- el-İstıbsar: Şeyh Tusî (ö. Hicrî 460). 4 ciltte Neced ve başka yerlerde basılmıştır.

- 1067- Şehid-i Evvel, ez- Zikra, s. 6, İran
- 1068- **Hişam b. Hakem:** Bkz. Rical-i Necaşî, s. 304; Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 204.
- 1069- Bkz. Şeyh Abdullah Nimet, Hişam b. Hakem, Beyrut; Şeyh Abdullah Nimet, Felasifetü'ş-Şia, s. 562, Beyrut; İhtiyaru Marifeti'r-Rical (Rical-i Keşşî), s. 255-280; Esed Haydar, el-İmamu's-Sadık ve'l-Mezahibü'l-Erbaa, c. 3, s. 79-110.
- 1070- Şehristanî, el-Milel ve'n-Nihal, c. 1, s. 185, Daru'l-Marife.
- 1071- İbrahim Suresi, ayet 42.
- 1072- Muhakkik Hillî, el-Muteber, s. 5, İran; Rical-i Berkî, s. 55, İran; Rical-i Tusî, s. 397.
- 1073- Rical-i Necaşî, 55-56; Tusî, el-Fihrist, s. 44-46, 2. baskı.
- 1074- Rical-i Necaşî, s. 43; Tusî, el-Fihrist, s. 83.
- 1075- Rical-i Necaşî, İran ve Bombay; Şeyh Tusî, el-Fihrist, Neced; İbn Şehraşub, Mealimü'l-Ulema, Neced; Şeyh Müntecebüddin, el-Fihrist, Biharu'l-Envar'ın 105. cildinde basılmıştır.
- 1076- Rical-i Necaşî, s. 217; Tusî, el-Fihrist, s. 150; Mealimü'l-Ulema, s. 90.
- 1077- Tusî, el-Fihrist, s. 163-165; İbn Şehraşub, Mealimü'l-Ulema, s. 99, 2. baskı; Rical-i Necaşî, s. 284.
- 1078- Şeyh Tusî, el-Fihrist, s. 168.
- 1079- Rical-i Necaşî, s. 160; Tusî, el-Fihrist, el-Fihrist, s. 132.
- 1080- Rical-i Necaşî, s. 312.
- 1081- **Şia Hakkında Bazı Hadisler:**

1. Peygamber (s.a.a) Ali b. Ebu Talib'e işaret ederek şöyle buyurdu: **"Canım elinde olan Allah'a andolsun ki, kıyamet günü kurtulacak olanlar, bu ve onun Şia'sıdır."** Bu hadis şu kitaplarda mevcuttur:

İbn Asakir, Tarih-i Dımaşk, İmam Ali b. Ebu Talib'in tercümeihâli, c. 2, s. 442, h. 951 ve s. 348, h. 849 ve 851, Beyrut; Harezmi, el-Menakıb, s. 62, el-Haydariyye; Haskanî, Şevahidü't-Tenzil, c. 2, s. 362, h. 1139, Beyrut; Genci-i Şafii, Kifayetü't-Talib, s. 245, 313 ve 314, el-Haydariyye ve s. 118 ve 175, el-Gariy; Münavî, Künuzü'l-Hakaik, s. 83, Hindistan; Suyutî, ed-Dürrü'l-Mensur, c. 6, s. 379, Mısır; Sibte b. Cevzî, Tezkiretü'l-Havas, s. 54, el-Haydariyye; Feraidü's-Simtayn, s. 1, s. 156.

2. Peygamber (s.a.a) İmam Ali'ye şöyle buyurdu: **"Kıyamet günü sen ve senin Şia'n razı ve kendilerinden razı olunmuş olarak geleceksiniz. Senin düşmanların ise öfkeli ve aşağılanmış olarak gelecekler."** Bkz. Zerendî, Nazmu Dürreri's-Simtayn, s. 92, el-Kaza, Necef; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 301, İstanbul ve s. 362, el-Haydariyye; İbn Sabbağ Maliki, el-Füsulü'l-Mühimme, s. 107, el-Haydariyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 159, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 96, el-Meymeniyye, Mısır; Kenzü'l-Ummal, c. 15, s. 137, h. 398, 2. baskı, Haydarabad; Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c. 9, s. 131, Beyrut; Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 101, el-Osmaniyye.

3. Resulullah (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: **"Cennete benimle birlikte olman; Hasan, Hüseyin ve zürriyetimizin de arkamızda, eşlerimizin de zürriyetimizin arkasında, Şia'mızın da sağımızda ve solumuzda olması seni razı etmez mi?"** Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 159, el-Muhammediyye, Mısır ve s. 96, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 301, İstanbul ve s. 361, el-Haydariyye; Feraidü's-Simtayn, c. 2, s. 43, h. 375.

4. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **"Ya Ali! Şüphesiz ki sen ve senin Şia'n Allah'ın huzuruna kendilerinden razı olunmuş olarak çıkacaksınız; senin düşmanların ise öfkeli ve aşağılanmış olarak çıkacaklar."** Bkz. Şeblencî, Nuru'l-Ebsar, s. 73, el-Osmaniyye; İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 152, el-Haydariyye ve s. 92, el-Meymeniyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 299, İstanbul ve s. 359 el-Haydariyye.

5. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: **"Ya Ali! Şüphesiz ki Allah, seni ve senin zürriyetini, evlâtlarını, aileni, Şiilerini ve Şiilerini sevenleri bağışlamıştır."** Bkz. İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika, s. 96, 139 ve

140, el-Meymeniyye, Mısır ve s. 130, 159 ve 233, el-Muhammediyye, Mısır; Kunduzî, Yenabiu'l-Mevedde, s. 270 ve 301, İstanbul ve s. 361, el-Haydariyye; İbn Esir, en-Nihaye, c. 3, s. 276, el-Hayriyye, Mısır; Feraidü's-Simtayn, c. 1, s. 308, h. 247. Ayrıca Peygamber (s.a.a), **“işte onlar, yaratılanların en iyileridir.”** (Beyyine Suresi, ayet 7) ayetiyle ilgili olarak, **“Ya Ali! Onlar, sen ve senin Şiilerindir.”** diye buyurmuştur. Bu ayetin Ali ve Şia'sı hakkında indiğine dair kaynakları Mektup 12'de görebilirsiniz.

Bizi bu dipnotları tamamlamaya muvaffak ettiği için Allah'a hamdolsun. Başta ve sonda hamd Allah'a mahsustur. Bu dipnotları hazırlamak, bir yıldan fazla bir zaman aldıktan sonra Hicrî 29 Safer 1398 tarihinde bitti. Çağrımızın sonu ise, 'Âlemlerin Rabbine hamdolsun.'dur.

Hüseyin Razi

İÇİNDEKİLER

Şeyh Selim el-Biştirî'nin Kısaca Hayatı	5
Seyyid Abdülhüseyn Şerefüddin el-Musevî'nin Kısaca Hayatı	5
Önsöz ve İthaf.....	7
Mektup 1.....	13
1- Tartışmacının Selâmı.....	13
2- Tartışma İçin İzin İstemesi	13
Mektup 2.....	15
1- Selâmın Cevabı	15
2- Tartışma için İzin	15

1. Bölüm

MEZHEP İMAMLIĞI / 17

Mektup 3.....	19
1- Neden Şiiiler Çoğunluğun Mezheplerine Uymaz?	19
2- Birliğe Olan İhtiyaç.....	19
3- Birlik Ancak Çoğunluğun Mezheplerine Uymakla Sağlanabilir.....	19
Mektup 4.....	20
1- Şer'î Deliller Ehl-i Beyt Mezhebine Uymayı Farz Kılar	20
2- Çoğunluğun Mezheplerine Uymayı Gerektiren Bir Delil Yoktur	20
3- İlk Üç Asrın Müslümanları Bu Mezhepleri Bilmezlerdi.....	20
4- İctihat Her Zaman Mümkündür	20
5- Birlik Ehl-i Beyt Mezhebine Saygılı Olmakla Sağlanabilir	20
Mektup 5.....	25

1- Söylediklerimizi İtiraf Etmesi	25
2- Ayrıntılı Delil İstemesi	25
Mektup 6.....	26
1- Ehl-i Beyt'e Tâbi Olmanın Lüzumu Hakkındaki Delillere İşaret	26
2- Emirü'l-Müminin, Ehl-i Beyt Mezhebine Davet Ediyor	26
3- İmam Zeynelâbidin'in Bu Husustaki Sözü.....	26
Mektup 7.....	31
1- Allah ve Resulü'nün Söзlerinden Delil İstemesi	31
2- Ehl-i Beyt İmamları'nın Söзlerini Delil Olarak Göstermek Kısırdöngüdür.....	31
Mektup 8.....	32
1- İşaret Ettiğimiz Şeylerden Gaflet Edilmiş	32
2- Kısırdöngü Lazım Gelmez	32
3- Sekaleyn Hadisi	32
4- Sekaleyn Hadisi'nin Mütevatir Oluşu.....	32
5- Ehl-i Beyt'e Sarılmayanların Dalaleti.....	32
6- Ehl-i Beyt'in Nuh'un Gemisi ve Hıttı Kapısı'na Benzetilmesi ve Dinde İhtilâfa Düşmeye Karşı Güvence Oluşu	32
7- Burada Ehl-i Beyt'ten Maksat Nedir?.....	32
8- Ehl-i Beyt'in Nuh'un Gemisi ve Hıttı Kapısı'na Benzetilmesindeki Sebep	32
Mektup 9.....	40
Bu Konuda Daha Fazla Hadis Talebi	40
Mektup 10.....	41
Hadislerden Bir Lema Yeterlidir.....	41
Mektup 11.....	48
1- Zikrettiğimiz Sarıh Hadislere Taaccüp Etmesi.....	48
2- Bu Hadislerin Çoğunluğun Tutumuyla Bağdaşmaması Sebebiyle Dehşete Kapılması	48
3- Kur'an'dan Kesin Deliller İsteyerek Yardım Talebi.....	48
Mektup 12.....	50

Kur'an'dan Deliller.....	50
Mektup 13.....	67
Mezkûr Ayetlerin İniş Sebebi Hakkındaki Hadislerin Zayıf Olduğu Sonucunu Veren Bir Tasım	67
Mektup 14.....	68
1- İtiraz Edenin Tasımının Batıl Oluşu	68
2- İtiraz Eden, Şia'nın Hakikatini Bilmiyor.....	68
3- Şia'nın Hadiste Yalanın Haramlığı Hususunda Daha Katı Olmakla Temeyyüz Etmesi.....	68
Mektup 15.....	71
1- Hakkın Barikalarının Parıldaması	71
2- Ehl-i Sünnet'in Hüccet Kabul Ettiği Şii Raviler İle İlgili Detaylı Bilgi Talebi	71
Mektup 16	72
Ehl-i Sünnet'in Senetleri Arasında Yüz Tane Şii Ravi	72
Mektup 17.....	141
1- Tartışmacının Duygu ve Lütufları	141
2- Ehl-i Sünnet'in Şia'nın Güvenilir Ravileriyle İhticac Edebileceğini Açıkça İfade Etmesi	141
3- Ehl-i Beyt Hakkındaki Ayetlere İmanı	141
4- Bu Ayetler ile Kible Ehlinin İzlediği Yolun Nasıl Uzlaştırılacağı Hususunda Şaşırp Kalması.....	141
Mektup 18.....	143
1- Duygulara Teşekkür ile Mukabele.....	143
2- Tartışmacının Kible Ehlinin Tümüne İzafe Ettiği Şeyde Hatası	143
3- Ehl-i Beyt'ten Yüz Çevirenler Ümmetin Siyasetçileri Olmuştur	143
4- Bütün Delillere Göz Yumsak Bile Ehl-i Beyt İmamları'nın Başkalarından Geri Kalır Bir Yanı Yoktur	143
5- Hangi Adil Mahkeme, Ehl-i Beyt'e Sarılanların Sapkınlığına Hükmeder?	143
Mektup 19.....	145

1- Adalet Mahkemeleri Ehl-i Beyt'e Sarılanların Sapkınlığına Hükmetmez	145
2- Onların Mezheplerine Göre Amel Etmek Zimmeti İbra Eder	145
3- Onlar, Uyulmaya Diğerlerinden Evlâdır Da Denebilir.....	145
4- Hilâfete Dair Nas Talebi	145

2. Bölüm

GENEL İMAMET VEYA RESULULLAH'IN (S.A.A) HALİFELİĞİ / 147

Mektup 20.....	149
1- Bu Konudaki Naslara Kısa Bir Değini.....	149
2- İnzar Günündeki Dâr Hadisi.....	149
3- Ehl-i Sünnet'ten Bu Hadisi Tahriç Edenler	149
Mektup 21.....	152
Bu Hadisin Senedinden Şüphe Etmesi	152
Mektup 22.....	153
1- Bu Hadisin Sahih Oluşu	153
2- Bu Hadisi Tahriç Etmemelerinin Sebebi	153
3- Onları Tanıyan Bunu Garipsemez.....	153
Mektup 23.....	155
1- Hadisin Sabit Olduğuna İnanması	155
2- Mütevatir Olmadığı İçin Onunla İhticac Etmek Doğru Değildir	155
3- Hadisin Özel Hilâfete Delâlet Etmesi.....	155
4- Hadisin Nesholunduğu	155
Mektup 24.....	156
1- Bizim Bu Hadisle İhticac Etmemizin Nedeni	156
2- Özel Hilâfetin Söz Konusu Olmadığı İcma ile Sabittir	156
3- Nesh Burada Muhaldir.....	156
Mektup 25.....	158
1- Bu Nassa İnanması.....	158
2- Daha Fazlasını İstemesi	158

Mektup 26.....	159
1- Ali'den Başka Kimsede Olmayan On Küsur Fazilet ile İlgili Sarih Hadis	159
2- Bu Hadis ile İstidlâlin İzahı.....	159
Mektup 27.....	163
Menzile Hadisi'nin Senedinden Şüphe Edilmesi.....	163
Mektup 28.....	164
1- Menzile Hadisi En Sağlam Hadislerdendir.....	164
2- Buna Hükmeden Karineler	164
3- Ehl-i Sünnet'ten Bu Hadisi Tahriç Edenler	164
4- Amidî'nin Şüphe Etmesinin Nedeni.....	164
Mektup 29.....	168
1- Hadisin Senediyle İlgili Söylediklerimizi Tasdik Etmesi.....	168
2- Hadisin Genelliğinden Şüphe Etmesi	168
3- Hadisin Hücjet Oluşundan Şüphe Etmesi	168
Mektup 30.....	170
1- Fasih Arapça Konuşanlar Hadisin Genel İfadeli Olduğuna Hükmederler	170
2- Hadisin Özel Duruma Mahsus Olduğu İddiasının Geçersizliği.....	170
3- Hadisin Hücjet Olmadığı İddiasının İptali.....	170
Mektup 31.....	173
Bu Hadisin Varit Olduğu Diğer Yerleri Zikretmemizi İstemesi	173
Mektup 32.....	174
Hadisin Varit Olduğu Diğer Yerlerden Bazıları:	174
1- Peygamber Ümmü Süleym'i Ziyaret Ederken	174
2- Hamza'nın Kızı Olayında	174
3- Peygamber Ali'ye Yaslandığında	174
4- İlk Kardeşleşmede	174
5- İkinci Kardeşleşmede.....	174
6- Kapıların Kapatılması Olayında	174

7- Peygamber, Ali ile Harun'u İki Kutup Yıldızı Gibi Tasvir Ediyor	174
Mektup 33	179
Peygamber Ne Zaman Ali ile Harun'u İki Kutup Yıldızı Gibi Tasvir Etmiş?	179
Mektup 34	180
1- Şeber, Şübeyr ve Müşbir Günü.....	180
2- Kardeşleşme Günü.....	180
3- Kapıların Kapatılması Günü.....	180
Mektup 35	187
Geri Kalan Nasları Da İstemesi	187
Mektup 36	188
1- İbn Abbas'ın Hadisi	188
2- İmran'ın Hadisi.....	188
3- Büreyde'nin Hadisi	188
4- On Hususiyet Hadisi.....	188
5- Ali'nin Hadisi.....	188
6- Veheb'in Hadisi	188
7- İbn Ebu Âsım'ın Hadisi.....	188
Mektup 37	193
"Veli" Sözcüğü Çok Anımlı Bir Kelime Olduğu İçin Nas Olamaz.....	193
Mektup 38	194
1- "Veli"den Kastedilen Anlamın Beyanı	194
2- Bu Anlamın Ondan Kastedildiğine Karineler	194
Mektup 39	196
Velâyet Ayeti'ni İstemesi	196
Mektup 40	197
1- Velâyet Ayeti ve Ali Hakkında İnîşi	197
2- (Ali Hakkında) İndiğine Dair Deliller	197
3- Ayet ile İstidlâlin Beyanı.....	197
Mektup 41	200

“İman Edenler” Lafzı Çoğuldur, Nasıl Tekil İçin Kullanılabilir?	200
Mektup 42	201
1- Araplar Tekil İçin Çoğul Lafzı Kullanır	201
2- Bunun Şahitleri (Örnekleri).....	201
3- İmam Tabersî'nin Zikrettiği Nükte	201
4- Zemahşerî'nin Zikrettiği Nükte	201
5- Benim Zikrettiğim Nükte	201
Mektup 43	204
Siyak, “Seven” veya Benzeri Bir Anlamın Kastedildiğine Delâlet Eder	204
Mektup 44	205
1- Siyak, “Yardımcı” veya Benzeri Bir Anlamın Kastedildiğine Delâlet Etmemekte	205
2- Siyak, Delillerle Baş Edemez.....	205
Mektup 45	208
Selefin Yaptığını Sahih Kabul Ederek Tevile Sığınmaktan Başka Bir Çare Yok	208
Mektup 46	209
1- Selefin Fiilini Sahih Kabul Etmek, Tevili Gerektirmez.....	209
2- Tevil Mümkün Değildir.....	209
Mektup 47	210
Mektup 48	211
Nasları Teyit Eden Sünnetlerden Kırk Hadis	211
Mektup 49	224
1- Ali'nin Faziletlerini İtiraf Etmesi.....	224
2- Faziletleri, Hilâfetin Ona Verilmesini Gerektirmez.....	224
Mektup 50	226
Hususiyetleriyle İmametine İstidlâl Etmenin Beyanı.....	226
Mektup 51	228
Delillere Misliyle Karşı Koyma.....	228
Mektup 52	229

Karşı Koyma İddiasının Reddi	229
Mektup 53.....	230
Gadir Hadisi'ni Zikretmemizi İstemesi	230
Mektup 54.....	231
Gadir İncilerinden Taneler	231
Mektup 55.....	237
Mütevatir Olmadığı Hâlde Gadir Hadisi ile Nasıl İhticac Edersiniz?	237
Mektup 56.....	238
1- Tabiat Kanunları Gadir Hadisi'nin Mütevatir Olduğuna Hükmeder	238
2- Aziz ve Celil Allah'ın Bu Hadise Önem Vermesi	238
3- Resulullah'ın (s.a.a) Ona Önem Vermesi	238
4- Emirü'l-Müminin'in Ona Önem Vermesi	238
5- İmam Hüseyin'in Ona Önem Vermesi	238
6- Diğer Dokuz İmam'ın Ona Önem Vermesi	238
7- Şia'nın Ona Önem Vermesi	238
8- Gadir Hadisi'nin Ehl-i Sünnet Kanalıyla Mütevatir Oluşu	238
Mektup 57.....	249
1- Gadir Hadisi'nin Tevili	249
2- Bu Tevile İlişkin Karine	249
Mektup 58.....	251
1- Gadir Hadisi'nin Tevil Etmek Mümkün Değil	251
2- Tevilin Karinesi Olarak Söylenen Saçma ve Saptırmadır	251
Mektup 59.....	256
1- Gerçek Ortaya Çıktı	256
2- Ondan Kaçış Yolu Arayışı	256
Mektup 60.....	257
Kaçış Yolunun Kapatılması	257
Mektup 61.....	260
Şia Kanalıyla Gelen Nasları Talep Etmesi	260
Mektup 62.....	261

Kırk Nas	261
Mektup 63.....	269
1- Şia'nın Nasları Hücçet Olamaz	269
2- Bu Nasları Şia'dan Başkası Neden Tahriç Etmemiş?	269
3- Başkası Kanalından Daha Fazla Nas İstemesi.....	269
Mektup 64.....	270
1- Bu Nasları Sizin Talebiniz Üzerine Zikrettik.....	270
2- Bizim Çoğunluğa Karşı Hücçetimiz, Onların Kendi Sahih Naslarıdır....	270
3- Onların Bizim Sahih Nasları Tahriç Etmemelerinin Sebebi	270
4- Veraset Nassı'na İşaret.....	270
Mektup 65.....	274
Veraset Hadisi'ni İstemesi	274
Mektup 66.....	275
Ali, Peygamber'in Vârisidir.....	275
Mektup 67.....	278
Vasiyet Naslarını İstemesi	278
Mektup 68.....	279
Vasiyet Nasları	279
Mektup 69.....	284
Vasiyeti İnkâr Edenlerin Delili	284
Mektup 70.....	286
1- Vasiyeti İnkâr Etmek Mümkün Değil.....	286
2- Onu İnkâr Etmenin Nedeni	286
3- İnkâr Edenlerin Naklettikleri Rivayetler, Onlara Delil Olamaz	286
4- Akıl ve Vicdan, Vasiyetin Olduğuna Hükmeder	286
Mektup 71.....	294
Müminlerin Anası ve Peygamber'in Eşlerinin En Faziletlisi'nin Hadisinden Yüz Çevirmenizin Sebebi Nedir?	294
Mektup 72.....	295
1- Aişe, Peygamber'in (s.a.a) Eşlerinin En Faziletlisi Değildi.....	295

2- Eşlerinin En Faziletlisi Hatice'dir	295
3- Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebebine Kısaca İşaret	295
Mektup 73.....	298
Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebebi Hakkında Tafsilat İstemesi	298
Mektup 74.....	299
1- Aişe'nin Hadisinden Yüz Çevirmenin Sebepleri Hakkında Tafsilatlı Açıklama	299
2- Akıl, Vasiyetin Gerekli Olduğuna Hükmeder.....	299
3- Peygamber'in, Onun Göğsünün Üzerinde Can Verdiği İddiası, Başka Hadislerle Çelişmektedir.....	299
Mektup 75.....	305
1- Müminlerin Anası, Hadislerinde Duygularına Teslim Olmaz	305
2- Aklın Bir Şeyin Güzel veya Çirkin Olduğuna Hükmedebileceği Kabul Edilmez.....	305
3- Müminlerin Anası'nın İddiasıyla Çelişen Hadisler Nerde?	305
Mektup 76.....	307
1- Aişe'nin Duygularına Teslim Oluşu	307
2- Aklın Bir Şeyin Güzel veya Çirkin Olduğuna Hükmedebileceğinin Sabit Oluşu	307
3- Müminlerin Anası'nın İddiasıyla Çelişen Sahih Hadisler.....	307
4- Ümmü Seleme'nin Hadisinin Onun Hadisine Tercihi	307
Mektup 77.....	315
Tearuz Sırasında Ümmü Seleme'nin Hadisini Tercih Etmenin Sebebi Nedir?	315
Mektup 78.....	316
Öncekilere İlâveten Ümmü Seleme'nin Hadisini Tercih Etme Gerekçelerimiz	316
Mektup 79.....	320
İcma, Sıddık'ın Hilâfetini İspat Etmektedir	320
Mektup 80.....	321

İcma Yoktur	321
Mektup 81.....	325
Niza Dağıldıktan Sonra İcma Gerçekleşmiştir	325
Mektup 82.....	326
Ne İcma Gerçekleşmiş, Ne de Niza Dağılmıştır	326
Mektup 83.....	331
Nassın Varlığı İle Sahabenin Tutumunu Doğruya Yormayı Bağdaştırmak Mümkün Mü?	331
Mektup 84.....	332
1- Nassın Varlığı İle Sahabenin Tutumunu Doğruya Yormanın Bağdaştırılması.....	332
2- İmam'ın Hakkını Savunmayı Oturmasının Nedeni	332
Mektup 85.....	337
Naslara Uymadıkları Yerleri İstemesi.....	337
Mektup 86.....	338
1- Perşembe Gününün Büyük Musibeti	338
2- Peygamber'in O Gün Onlara Verdiği Emirden Vazgeçmesinin Sebebi...338	
Mektup 87.....	343
Bu Musibetle İlgili İleri Sürülen Mazeretler ve Onların Tartışılması.....	343
Mektup 88.....	346
Bu Mazeretlerin Kofluğu	346
Mektup 89.....	351
1- Bu Mazeretlerin Kofluğunu Kabul Etmesi	351
2- Nassa Uymadıkları Diğer Yerleri İstemesi	351
Mektup 90.....	352
Üsâme Seriyyesi	352
Mektup 91.....	358
1- Üsâme Seriyyesi'nde Onlardan Baş Gösteren Davranışların Mazereti.....	358
2- O Seriyyeye Katılmaktan Vazgeçenlere Lânet Edildiğine Dair Bir Hadis Gelmemiştir	358

Mektup 92	361
1- Mazur Olmaları Söylediklerimizle Çelişmez	361
2- Şehristanî'den Naklettiğimiz Husus, Müsned Bir Hadiste Gelmiştir	361
Mektup 93	365
Nassa Uymadıkları Geri Kalan Yerleri İstemesi.....	365
Mektup 94	366
Peygamber'in (s.a.a) Mârik'ın (Dinden Çıkan Haricî'nin) Öldürülmesini Emretmesi	366
Mektup 95	369
Mârik'ı (Dinden Çıkan Haricî'yi) Öldürmemenin Mazereti	369
Mektup 96	370
Mazeretin Reddi.....	370
Mektup 97	371
Nassa Uymadıkları Geri Kalan Bütün Yerleri İstemesi.....	371
Mektup 98	372
1- O Yerlerden Belirgin Olanlar	372
2- Diğer Yerlere İşaret.....	372
Mektup 99	374
1- Bu Yerlerde Maslahatı Tercih Etmişler	374
2- Bu Yerlerden Geri Kalanını Da İstemesi	374
Mektup 100	375
1 -Tartışmacının Konunun Dışına Çıkması.....	375
2- İsteğine İcabet	375
Mektup 101	378
İmam Neden Sakife Günü Hilâfet ve Vesayet Naslarıyla İhticac Etmedi?.....	378
Mektup 102	379
1 -İmam'ın Sakife Günü İhticac Etmesinin Önündeki Engeller.....	379
2- Engeller Mevcut Olduğu Hâlde İmam'ın ve Dostlarının İhticac Ettiklerine İşaret	379

Mektup 103	382
İmam'ın ve Dostlarının İhticalarını Araştırması	382
Mektup 104	383
1- İmam'ın İhticac Ettiği Yerlerden Bir Kısmı	383
2- Hz. Zehra'nın (a.s) İhticacı.....	383
Mektup 105	389
Mektup 106	390
1- İbn Abbas'ın İhticacı	390
2- Hasan ve Hüseyin'in İhticacı.....	390
3- Şia'nın Sahabeden Olan Kahramanlarının İhticacı.....	390
4- Vasiyet Naslarıyla İhticac Ettiklerine İşaret.....	390
Mektup 107	395
Ne Zaman Vasiyetten Söz Etmişler?	395
Mektup 108	396
Vasiyet İle İhticac Ettikleri	396
Mektup 109	406
Mektup 110	407
1- Şia Mezhebinin Mütevatir Olarak Ehl-i Beyt İmamları'ndan Gelmesi.....	407
2- Sahabe Zamanında İlmin Tedvininde Şia'nın Öncülüğü	407
3- Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Zamanındaki Şii Müellifler.....	407
Mektup 111	423
Mektup 112	424
Araştırmacı Şeyh Hüseyin Razi Tarafından Eklenen Açıklamalar	427

